

REVISTA ARHIVELOR

ARHIVISTICĂ—CRONOLOGIE—DIPLOMATICĂ
HERALDICĂ—GENEALOGIE—INSTITUȚIUNI
MINIATURISTICĂ—PALEOGRAFIE—SIGILOGRAFIE

PUBLICAȚIUNE ANUALĂ

SUB ÎNGRIJIREA D-LUI

CONSTANTIN MOISIL

DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI
PROFESOR, MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

VOL. II

Nr. 4—5

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA CURȚII REGALE F. GÖBL FII S. A.

No. 19, STRADA REGALĂ, No. 19

1927—1929

TABLA DE MATERII

VOL. II (Nr. 4—5)

	Pagina
Bianu I., Visuri, gânduri și planuri dinainte cu o jumătate de secol pentru organizarea bibliotecilor, arhivelor și muzeelor țării	265
Eftimiu Elena, <i>Recensii</i> : Dr. I. Mačurek, Husitismul în țările române	254
— — F. Papée: Acta Alexandra	450
Filitti I. C., Arhondologia Munteniei dela 1822—1828	19
— — Catagrafie oficială de toți boierii Țării-Românești la 1829	290
— — Averea episcopului Costandie Filitti † 1827	156
— — Juristul Nestor	234
— — Postelnicul Ianache	234
— — <i>Recensii</i> : V. Grecu, Probitatea știrilor contemporane din coronograful lui Dositei al Monembasiei p. 245; Emil Vărtosu, Tudor Vladimirescu p. 245; C. Kogălniceanu, Radu I, p. 254.	
Florescu D. G., Divane domnești din Muntenia în sec. XV-lea	50
— — Idem (urmare până la 1501)	360
— — <i>Recensii</i> : G. Ghibănescu, Divanurile domnești din Moldova și Muntenia	249
Gherghel Ilie, Pascua Romanorum: pabula Iulii Caesaris (II)	235
Hagi-Mosco Em., Rectificări istorico-genealogice	229
Karadja C. I., Stemele românești ale lui Richental	436
Molsil Const., Progresele arhivistice	1
— — Studii de sigilografie românească	126
— — Arhivele Statului și Regulamentul Organic	269
— — Din istoria arhivelor românești: arhive județene și școli de arhivari	220
— — Un raport al generalului Puchner din 1848	223
— — <i>Recensii</i> : Archivalische Zeitschrift II—III p. 240, IV—V p. 444; Archives et Bibliothèques de Belgique I—II p. 240, III p. 445; Levéltári Közlemények I—IV p. 241, V—VI p. 445; Publicații de documente p. 242 și 446; Comemorarea războiului neatârării (publicațiile apărute) p. 256; Publicații diferite p. 448; Șt. Meteș, Contribuțiuni privitoare la familia Buhuș p. 255; C. C. Giurescu, Organizarea financiară a Țării Românești în epoca lui Mircea cel Bătrân p. 255; C. I. Karadja, Delegații din țara noastră la Conciliul din Constanța p. 256; General R. Rosetti, Un episod din 1848/9 în Transilvania p. 256; Bibliothèque de l'École des Chartes p. 242 și 446.	
— — <i>Informații</i> : Dolinul național (Regele Ferdinand I, Ioan I. C. Brătianu) p. 259; † M. Seulescu p. 451; Comisiunea Heraldică (activitatea în 1927) p. 260 (în 1928—9) p. 453; Școala superioară de arhivistică și paleografie (în 1927) p. 261, (în 1928—9) p. 452; Muzeul Arhivelor Statului (în 1927) p. 261, (în 1928—9 Expoziția Transilvaniei) p. 453; Documente de miniaturistică românească p. 454; Societatea «Bucureștii-Vechi» p. 454.	

	Pagina
Nicolăiasa Gh.,	Chestiuni practice de cronologie românească veche 9
Păclișanu Z.,	Documente privitoare la istoria școalelor din Blaj 403
Panaiteșu P. P.,	<i>Recensii</i> : Archeion I p. 239, II—IV p. 442; M. Costăchescu, Observări istorice și documente p. 244; S. Reli, Documente slavo-române din Bucovina p. 245.
Petrescu Dr. G. Z.,	O scrisoare a Doamnei Elena Matei Basarab din 1653 439
— —	Protest al Românilor ardeleni contra Unirii bisericești 440
Popescu M.,	Capetele de arabi din stema Basarabilor 150
— —	Contribuții documentare la istoria revoluției din 1821 170
— —	Coroana lui Șt. Boeskey 237
— —	Precizări documentare la mișcarea din 1848 în Moldova 389
— —	Veniturile raialei Hotinului 394
Ruzicka Leon,	Cifrul lui Șerban Cantacuzino 237
Sassu C.,	O mare pierdere arhivistică 435
Vărtosu Emil,	Un document inoperant 437
Veress Dr. Andrei,	Istoricul Talloczy despre Arhivele Statului 222
Zotta Sever,	Când și cum a fost asasinat Gr. Ghica Voevod 227

ILUSTRĂȚII

Sigiliul vornicului Radu Krețulescu (1675)	131
Sigiliul vornicului Badea Bălăceanu (1678)	132
Sigiliul vornicului Iordache Krețulescu (1724)	134
Sigiliul vornicului Ștefan Văcărescu (1758)	134
Sigiliul marelui spătar Gr. Filipescu (1823)	138
Sigilii de mari armași și al agiei din București (1808, 1817, 1822)	139
Sigiliu cu stemele județelor din Muntenia (1801)	143
Idem (alt tip)	144
Sigiliu cu stemele județelor din Moldova (1812)	145
Idem (alt tip)	146
Sigilii cu stemele județelor Olteniei	148
Stema Munteniei, Moldovei și Transilvaniei (după Hulsius)	151
Steme românești (după Richental)	153, 154
<i>Sommaire</i>	263 și 455

In ziua de 20 Iulie 1927 Dumnezeu a chemat
la sine pe marele, bunul și iubitul nostru suveran

REGELE FERDINAND I

ÎNFĂPTUITORUL UNITĂȚII NAȚIONALE A TUTUROR ROMÂNILOR

Intreg poporul românesc și toți ceilalți locuitori
ai țării noastre, au primit cu adâncă îndurerare
această tristă veste și au manifestat pentru iubitul
suveran cele mai duiosase sentimente de nețărmurită
jale și de veșnică amintire.

Providența a smuls, pe neașteptate, din această lume, în ziua de 24 Noemvrie 1927, pe prim-ministrul țării

IOAN I. C. BRĂȚIANU

cel mai mare bărbat de stat al României actuale și cel mai vajnic luptător pentru unitatea noastră națională.

Țara întreagă, zguduită de durere, a adus ultimul ei prinos de respect și devotament aceluia, care aproape un sfert de veac a cărmuit-o cu atâta pricepere și desinteresare.

PROGRESELE ARHIVISTICEI

DE

CONST. MOISIL

DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

În cursul războiului mondial arhivele din cele mai multe state beligerante au avut de suferit pagube de cari se vor resimți pentru totdeauna.

Numeroase depozite publice și particulare de acte și documente au fost distruse sau împrăștiate cu prilejul acestui război, iar cele ce au putut fi salvate, numai în rari cazuri au fost readuse la locurile de origină. Este adevărat că în general localurile speciale ale arhivelor de stat sau orășânești au fost cruțate și depozitele lor n'au fost violate; în schimb arhivele autorităților publice, centrale și provinciale, ale instituțiilor și ale particularilor au căzut într-o largă măsură pradă furiei armatelor năvălitoare sau de ocupație.

În același timp însă războiul a avut și un efect favorabil arhivelor: a făcut să se deștepte în opinia publică mondială un interes neobișnuit de mare față de aceste instituțiuni.

Mai întâi, însuș factul, că arhivele din cele mai multe țări au avut de suferit din pricina războiului, a atras asupra lor atenția opiniei publice și sub presiunea acesteia s'a căutat, după încetarea ostilităților, să se obțină toate reparațiile posibile.

De altă parte războiul, cu transformările politice și sociale ce i-au urmat, a scos în evidență marea importanță a arhivelor nu numai pentru știință, dar în primul rând pentru interesele politice și militare ale popoarelor, pentru justificarea revendicărilor teritoriale și naționale, pentru recunoașterea drepturilor istorice, pentru justa apreciere a situației etnice și economice din diferite țări și pentru nenumăratele interese materiale și morale ale tuturor cetățenilor.

În sfârșit, după marele război au apărut, și în domeniul arhi-

visticei idei noi, cari urmăresc modificarea organizării arhivelor în conformitate cu spiritul timpului.

Toate acestea: atât dezastrele din cursul războiului, cât și măsurile ce s'au luat în favoarea arhivelor imediat după încetarea ostilităților, au contribuit să se formeze un curent puternic pentru chemarea la o viață nouă a acestor instituțiuni și pentru propășirea lor potrivit importanței ce o au și serviciilor ce le aduc.

* * *

Un prim efect dezastruos al războiului asupra arhivelor a fost *distrugerea* depozitelor de material arhivistic, cari n'au putut fi ridicate la timp din fața armatelor năvălitoare. În Belgia, Franța și Italia nordică, de o parte, în Serbia, Polonia și România, de altă parte, furia armatelor dușmane a nimicit fără milă, ori de câte ori s'a prezentat ocazia, depozitele de arhive. Trebuie să recunoaștem — cum am amintit și mai sus — că depozitele din localurile proprii ale arhivelor de stat și uneori și ale celor orășenești, n'au suferit pagube prea mari, dar aceasta nu este decât o slabă compensație pentru distrugerile ce le-au îndurat arhivele autorităților din capitalele țărilor invadate sau ocupate, din localitățile de provincie ale acestor țări, cum și nenumăratele depozite de arhive particulare ¹⁾.

Un alt procedeu, aproape tot atât de dezastruos pentru arhivele din țările invadate sau ocupate a fost *răpirea* unor anumite depozite și transportarea lor în țările ce la început câștigaseră succese militare. Acest procedeu deși n'a contribuit dela început la nimicirea depozitelor respective, a produs cu toate acestea pierderi foarte mari, căci depozitele răpite nu s'au mai putut restitui, după război, în întregime, decât în cazuri foarte rari. Cât de mult a fost uzitat acest procedeu rezultă și din faptul, că în toate tratatele de pace s'au fixat clauze speciale pentru restituirea actelor, documentelor, etc., «ridicate» (*enlevés*) din țările invadate ²⁾.

1) Arhiviștii germani au protestat contra învinuirilor ce s'au adus armatelor germane de a fi distrus depozitele de arhive în țările unde au năvălit sau pe cari le-au ocupat. Mai mult, ei pretind că în multe părți oamenii specialiști cari au fost însărcinați de comandamentul german cu supraveghierea arhivelor din țările ocupate, nu numai le-au apărat, dar le-au și organizat. (Cf. literatura acestei chestiuni în *Archivalische Zeitschrift*, 3te Folge, 3 ter Band p. 240 urm.). Dar aceasta nu se poate susține decât pentru anumite armate și anumite arhive; în general atât în apus cât și în răsărit lucrurile s'au petrecut cu totul din potrivă. (Cf. între altele Cuvelier, *Les Archives de l'État en Belgique pendant la guerre 1914—1918*). De asemenea cunoscutele distrugeri de arhive de ale autorităților și particularilor făptuite în România, fără nici un motiv, și de armatele germane și de celelalte armate de ocupație).

2) Cf. în special tratatul din Versailles între puterile aliate și asociate și Germania (1919) art. 28 și 245—247; cel dela St. Germain-en-Laye (1919) cu Austria, art. 191; și cel dela Trianon (1920) cu Ungaria, art. 175.

În sfârșit o operațiune nu mai puțin păgubitoare pentru arhive a fost în cursul războiului *evacuarea* depozitelor arhivistice. În diferite state, amenințate de invaziunea dușmanilor, s'au luat măsuri de a se ridica din timp arhivele autorităților publice din regiunile mai expuse și de a se trimite în locuri sigure. Iar exemplul acesta a fost imitat uneori și de particulari. Deși această operațiune se făcea de către organele speciale și cu toată grija posibilă, totuș graba cu care se lua o astfel de măsură, nesiguranța transportului, și adeseori chiar a localităților unde erau duse arhivele, au contribuit ca uneori depozitele evacuate să se piardă în totul sau în parte.

Exemplul evacuării arhivelor României este tipic. În fața primejdiei de a se ocupa Capitala de către armatele dușmane, s'au evacuat în toamna anului 1916 din depozitele Arhivelor Statului 41 de lăzi mari cu documentele cele mai vechi și mai importante; din depozitul Academiei Române 19 lăzi cu documente, manuscrise, monete și medalii, iarăș de cea mai mare valoare pentru trecutul nostru; numeroase lăzi cu anumite acte și dosare dela unele ministere sau autorități și multe pachete cu acte și documente de ale particularilor. Toate acestea au fost trimise la Iași, spre a fi în siguranță. Dar când în vara anului 1917 frontul dela Siret a fost amenințat și el, depozitele arhivistice amintite, la cari s'au adăogat și unele din Moldova, au fost trimise în Rusia, după ce li s'a garantat siguranța nu numai de către guvernul rusesc, dar și de către celelalte guverne aliate. Cu toate acestea nici astăzi, după 10 ani dela evacuarea lor, depozitele trimise în Rusia nu ni s'au înapoiat și nu se poate prevedea timpul când vom intra din nou în posesiunea lor, nici starea în care le vom primi.

Se înțelege că acolo unde evacuarea s'a făcut numai în interiorul țării, pierderile au fost mult mai mici.

* * *

Odată războiul terminat, prima problemă ce s'a pus cu privire la arhive a fost *restituirea* depozitelor răpite. Această problemă s'a putut rezolvă în chip mulțumitor, după o muncă grea depusă de comisiunea de reparațiuni, numită în acest scop, și după nenumărate intervenții diplomatice. Cu aeest prilej s'au putut constată mai precis enormele pagube ce le-au suferit unele țări prin pierderea ireparabilă a depozitelor de acte și documente ridicate de dușmani sau evacuate, și cari cu toate cercetările întreprinse, nu s'au mai putut găsi.

Dar în afară de aceasta, pentru popoarele, cari au izbutit să-și realizeze prin acest război unitatea națională sau să-și întregească

teritoriul național, s'a pus și o altă problemă mult mai grea și mai complicată: *repartizarea* arhivelor statelor desmembrate. Două mari imperii, Austro-Ungaria și Rusia, s'au prăbușit cu totul în urma războiului; imperiul german și Turcia, la rândul lor, au trebuit să restituie anumite teritorii pe cari pe nedrept le ocupaseră până atunci. Aceste transformări teritoriale au adus cu sine și trecerea depozitelor de arhive respective în posesiunea țărilor succesoare, obligațiune stabilită în mod precis în tratatele de pace¹⁾.

Repartizarea însă nu s'a putut face atât de ușor cum se părea la început. În primul rând statele cari trebuiau să predea arhivele au amânat prin tot felul de pretexte această operațiune; de altă parte statele succesoare n'au procedat totdeauna în deplină armonie, nici cu suficientă energie, ca să obțină ceea ce li se cuveniă.

În special statele succesoare ale monarhiei austro-ungare n'au reușit nici până astăzi să obțină și să-și repartizeze arhivele moștenite.

Singură Republica Austriacă s'a arătat dispusă să execute tratatul de pace (dela Saint-Germain-en-Laye, 1919) și prin convenții speciale cu statele succesoare a repartizat acestora depozitele cuvenite.

Ungaria însă a avut dela început o atitudine cu totul recalcitrantă în privința executării clauzelor tratatului dela Trianon (1920) privitoare la arhive. Cu toate intervențiile și presiunile făcute timp de 6 ani de către statele succesoare, guvernele ungurești n'au cedat decât o mică parte din arhivele administrative, pe câtă vreme arhivele autorităților centrale și arhivele istorice—de cea mai mare importanță pentru cunoașterea trecutului popoarelor moștenitoare—au rămas până astăzi în posesiunea statului ungar.

Merită să fie amintită, cu acest prilej, atitudinea Republicii Sovietelor Rusești în chestiunea arhivelor polone. Sovietele angajându-se în tratatul de pace cu Polonia (dela Riga 1921) de a le restitui depozitele de arhive evacuate în Rusia în timpul războiului mondial, cum și cele ce reveniau Poloniei în urma despărțirii ei de Rusia, au permis delegaților poloni să cerceteze, să ridice și să transporte acasă toate aceste depozite.

În sfârșit o ultimă problemă ce se pune arhivelor după război era *îndrumarea organizării lor în conformitate cu spiritul timpului*.

Trebuie să amintim dela început, că cea dintâi reformă radicală a arhivelor după război s'a făcut în Republica Sovietelor Rusești.

¹⁾ Cf. de pildă pentru Austria art. 93, 192, 193, 249 și 250 din tratatul dela St. Germain; pentru Ungaria art. 77, 176, 177, 252 și 253 din tratatul dela Trianon; pentru Germania art. 28 și 52 din tratatul dela Versailles; pentru Rusia art. 11 din tratatul dela Riga (1921).

Din norocire reforma s'a făcut de către specialiști în știința arhivelor, astfel că această instituție nu a fost «bolcevizată» ca altele, ci mai mult pusă la curent în conformitate cu cerințele mai vechi ale arhivarilor ruși ¹⁾.

În Republica Austriacă s'a inovat mai puțin: s'au pus doară la dispoziția publicului arhivele militare contemporane și arhivele secrete.

În alte țări a început să se dea deasemenea un interes mai mare arhivelor contemporane, organizându-se secții speciale pentru războiul mondial și stările de lucruri create de el ²⁾.

Interesante sunt însă măsurile luate în unele țări de a se unifica organizația arhivelor de stat. În această privință amintim în primul rând crearea *Reichsarchiv*-ului din Potsdam, menit să fie «arhiva națională a întregului popor german», sau cu alte cuvinte «o instituțiune organică pentru centralizarea ideii de stat actuale ³⁾.

De altă parte proiectul italian de a se da o organizație unitară arhivelor statului din întreg regatul; în sfârșit legea de organizare a Arhivelor Statului din România (1925), prin care se unifică organizarea tuturor depozitelor de arhive ale statului și în acelaș timp se îndrumază instituția arhivelor statului spre o activitate științifică și culturală.

O mare importanță prezintă în mișcarea de renaștere a arhivelor faptul, că în toată lumea s'a recunoscut necesitatea de a se da funcționarilor acestor instituțiuni o *pregătire științifică superioară*. Până la război se credea suficient ca arhivarii să aibă o pregătire practică, pe care de regulă o primiau făcând serviciul într-o arhivă; iar școli speciale erau puține: în Paris, vestita *École des chartes*; la Viena cunoscutul *Institut für oesterreichische Geschichtsforschung*; la Florența *Scuola di paleografia* și alta de fel la Roma; la Liverpool *School of local history and records*, în sfârșit seminarul de arhivistică din Marburg.

După război însă s'a manifestat tot mai mult tendința de a se înființa astfel de școli pe lângă arhivele de stat și din celelalte țări. Ca urmare a acestei tendințe s'a înființat în 1919 o școală de arhivari la Haga și în acelaș an alta la Praga, în 1920 o asemenea școală la Petrograd, iar în 1924 *Școala superioară de arhivistică și*

1) Pentru reforma arhivelor rusești cf. *Revista Arhivelor*, vol. I, (Nr. 3) p. 312 studiul d-lui V. Letosnik, tradus de d. Stoica Nicolaescu.

2) Astfel sunt arhivele pentru cunoașterea războiului mondial, înființate în cele mai multe state; secțiile de autografe ale personalităților moderne, etc.

3) Cf. Rogge *Das Reichsarchiv* în *Archivalische Zeitschrift* 3te Folge, 2ter Bd. (1925) p. 119.

paleografie din București, și se pare că în curând vom avea astfel de școli și în alte capitale.

În toate aceste școli se predau nu numai cursuri de arhivistică (organizarea și serviciul arhivelor), ci și toate științele auxiliare ale istoriei, cari au legături mai strânse cu documentele, astfel că absolenții lor au o pregătire serioasă și în ce privește cercetarea, studierea și publicarea izvoarelor istorice.

În legătură cu această activitate școlară, multe arhive dau la lumină publicații speciale, cari cuprind pe lângă studii de specialitate, cercetări critice în domeniul materialului arhivistic, cum și ediții de acte și documente.

Astfel avem pe lângă vechea publicație de erudiție a școalei din Paris: *Bibliothèque de l'École des chartes*, care este astăzi în al 88-lea an de existență; pe lângă cea a institutului din Viena: *Mitteilungen des Instituts für oesterreichische Geschichtsforschung*, care datează de 50 ani, și pe lângă vestita *Archivalische Zeitschrift* din München, care apare dela 1870, revista italiană intitulată *Rivista delle biblioteche et degli archivi*, care apare din 1919; buletinul *Archives et bibliothèques de Belgique* care iese dela 1922; *Časopis archivni školy* (Buletinul școalei de arhivari) din Praga, care este astăzi în al 5-lea an de asistență; *Levéltári Közlemények* (Informațiuni arhivistice) din Budapesta, care apare din 1923; *Revista Arhivelor* din București, care apare din 1924, și *Archeion* din Varșovia apărut anul acesta. Toate publicații periodice scoase mai ales din inițiativa și prin îngrijirea arhivelor de stat din aceste țări și la care colaborează în mare parte conducătorii și funcționarii superiori ai acestor arhive.

Activitatea școlară și publicistică a arhivelor europene, menționată mai sus, a primit imbold în mare parte și dela *congresele* pe cari le-au ținut arhivarii din diferite țări în anii ce au urmat războiului mondial.

Primul congres arhivistic a avut loc cu prilejul congresului internațional de istorie ținut la Brnxelles în 1923. La acest congres au luat parte numai reprezentanții statelor ce făceau parte atunci din Societatea Națiunilor, deci și dintre arhivari au lipsit Germanii și Austriacii. Pe lângă chestiunile de interes tehnic-arhivistic, s'au discutat la acest congres și chestiuni privitoare la repartizarea arhivelor între statele succesoare ale monarhiilor prăbușite. Principalii vorbitori în această privință au fost d-nii I. Paczkowski, directorul general al arhivei din Varșovia și Ian Opočensky, directorul arhivei Ministerului de Externe din Praga, cari au susținut dreptul

statelor succesoare de a pretinde și a primi orice fel de acte și documente privitoare la teritoriile anexate, acele devenind proprietatea statului succesor. În discuția aceasta au intervenit și d-nii I. Cuvelier, directorul general al Arhivelor Statului din Belgia și baronul Verhaegen, cari au afirmat cu tărie că atât arhivele administrative, cât și cele istorice revin în mod necondiționat statului care exercită actualmente suveranitatea asupra teritoriilor alipite.

La rândul lor arhivarii germani și austriaci s'au întrunit și ei într'un congres (*Archivtag*) la Regensburg (1925), în care alături de probleme de specialitate s'a vorbit și despre problema arzătoare pentru Germani, a distrugerilor de arhive în timpul războiului mondial ¹⁾.

Deși astăzi toate țările europene fac parte din Societatea Națiunilor, totuș nu credem să se poată întruni un congres general al arhivarilor decât după ce așa zisele Puteri Centrale își vor fi îndeplinit toate obligațiunile impuse de către tratatele de pace cu privire la arhive.

În sfârșit o altă latură a activității arhivistice, care a luat după război o dezvoltare mai mare, a fost *organizarea de expoziții* de acte, documente, manuscrise, sigilii, etc., în scop de a se atrage atențiunea publicului asupra acestor monumente de cultură ale trecutului și în acelaș timp de a se promova colecționarea și studierea lor.

Începutul s'a făcut, putem spune, cu redeschiderea «muzeului» Arhivelor Naționale din Paris (1919), unde publicul poate admira din nou în fiecare Duminică interesante specimene de documente franceze, dintre cari unele împodobite cu înflorituri și miniaturi admirabile, cum și documente de ale țărilor cu cari Franța a avut pe vremuri legături diplomatice, comerciale sau culturale.

Expoziții permanente există și pe lângă arhivele mari din alte țări, dar Arhiva Statului din Viena (*Staatsarchiv*) a organizat în 1925 o expoziție temporară de documente, autografe și stampe privitoare la istoria monarhiei habsburgice și a țărilor ce au făcut parte odinioară dintr'însa, expoziție, care cu toată situația grea din acea țară, a atras un public foarte mare ²⁾.

Arhivele Statului din București au ținut să fie și din acest punct de vedere la înălțimea instituțiunilor similare din Apus și în 1925 s'a înființat și aci un muzeu de documente, sigilii și stampe,

¹⁾ O scurtă dare de seamă în *Revista Arhivelor* vol. I, (Nr. 3) p. 416. Conferința d-lui Otto Riedner despre *Arhivele și Războiul mondial* (*Archivwesen und Weltkrieg*) ținută la acest congres a apărut în *Korrespondenz-Blatt* pe 1925.

²⁾ Amintită în *Revista Arhivelor*, vol. I, (Nr. 2) p. 300.

care a fost inaugurat în Martie 1926 de către M. S. Regina Maria a României.

Amintim că o expoziție foarte interesantă de documente basarabene a organizat în 1925 direcțiunea Arhivelor Statului din Chișinău, cu prilejul Expoziției regionale a Basarabiei din acel an.

* * *

Din expunerea de mai sus se vede câte probleme s'au pus în timpul și după războiul mondial cu privire la arhive și cât de mari eforturi au făcut toate popoarele europene atât pentru a repara pagubele ce le-au suferit aceste instituțiuni din cauza ostilităților, cât și pentru a le face să fie la înălțimea cerințelor vremii.

În ce privește arhivele noastre, trei probleme mari așteaptă să fie rezolvate cât mai curând.

1. Construirea de localuri proprii pentru cele 4 arhive regionale (Iași, Cluj, Chișinău și Cernăuți) și complectarea localului arhivei centrale din București.

2. Concentrarea tuturor arhivelor vechi ale autorităților centrale, județene și comunale la arhivele statului din Capitală și provincie, spre a asigura o bună păstrare a materialului arhivistic grămadit astăzi în cele mai rele condiții în depozitele numitelor autorități.

3. Punerea în aplicare a legii de organizație a Arhivelor Statului în ce privește salarizarea funcționarilor acestei instituțiuni, spre a putea avea un corp de funcționari stabili și legați de ea.

Odată cu rezolvirea acestor trei probleme capitale pentru viitorul arhivelor noastre, se va putea spune, că arhivele de stat ale României au intrat în faza dezvoltării normale, având putința să satisfacă pe deplin cerințele științei istorice și să contribuie, prin materialul documentar ce-l posed, la valorificarea drepturilor și la asigurarea intereselor materiale și morale ale Statului și ale cetățenilor.

CHESTIUNI PRACTICE DE CRONOLOGIE ROMÂNEASCĂ VECHĂ

DE

G. NICOLAIASA
PALEOGRAF AL ACADEMIEI ROMÂNE

I. Diferite ere și stiluri

Cercetătorul de scripte vechi constată neregularitate în privința fixării datelor din diferitele epoci ale istoriei noastre.

Dintre documentele vechi așa zise *externe*, firește că cele de proveniență străină (dar cari se referă la noi) sunt dateate fiecare după cronologia obișnuită în țara căreia aparțin persoanele sau instituțiile dela care emană acele documente. Nu tot acelaș lucru se întâmplă însă cu actele ce emană dela români (autorități, persoane particulare, instituții ș. a.) și se referă la relațiile ce am avut cu vecinii sau cu străinii mai depărtați de hotarele noastre. Pentru acest fel de acte se observă lipsa unei reguli generale și precise în ceea ce privește cronologia adoptată la stabilirea datelor, precum nu există regulă nici în privința limbii în care ele sunt redactate.

În actele scrise în limba latină (diplome, o parte din actele omagiale și din tratatele de alianță, corespondențe, instrucții ș. a.), de regulă se consideră anul după *era creștină*¹⁾; asemenea și pentru cele scrise în alte limbi diu țările de cultură ori culte occidentale, adică în limbile: polonă, italiană, germană, franceză, ungară ș. a.

În actele externe de limbă *slavonă*, se întrebuintează pentru indicarea anilor două sisteme și anume: În cele mai multe din puținele documente ce avem din secolul XIV, în multe din al XV-lea și în mai puține din cele următoare, se urmează datarea după *era creștină*²⁾, a cărei întrebuintare se constată și în unele scripte de proveniență internă, de interes intern și de limbă slavonă, română sau greacă, din secolele XVI—XVIII, precum: cărți vechi și manuscrise de cuprins bisericesc, inscripții și acte, cronici etc.; la început alături de era cea veche (biblică), iar mai târziu și singură, și tot mai frecventă cu cât ne apropiem de jumătatea

1. „*Anno Domini*”, „*post Christum natum*”, „*post sanctam nativitatem divinam*”, etc.

2. „Подъ лѣтомъ кожнѣмъ”, „Подъ лѣтомъ кѣтого рождѣна гоподня”, „Подъ лѣты рождѣна христовъ”, „Подъ лѣти христовъ рождѣна”, „Лѣти спикитѣ-льнаго”. etc.

a II-a a secolului XVIII și mai ales de sfertul ultim al aceluși secol, decând începe și în actele oficiale datarea numai după era actuală, dispărând cu totul din uz cronologia veche.

Însă o bună parte din actele vechi de limbă slavonă și de natură externă, majoritatea inscripțiilor și cronicilor, cele mai multe din tipări-turile și din manuscriptele noastre de orice cuprins și scrise în una sau mai multe din cele 3 limbi amintite mai sus, precum și marele număr de *acte interne*¹⁾ din veacurile XIV—XVIII, și cari formează partea cea mai bogată din materialul istoric al arhivelor noastre, au datele stabilite după *cronologia bizantină*, socotindu-se anii «dela zidirea lumii»²⁾.

Dacă în privința anilor redați după o eră sau alta, lucrul e vizibil și deci ușor și simplu, nu tot același lucru se întâmplă cu *stilul* calendaristic, adică cu felul de a se considera începutul anului într-o lună sau alta. Fiindcă, dacă pentru Muntenia părerile sunt unanime în a se recunoaște întrebuintarea completă³⁾ și continuă e cronologiei bizantine, pentru Moldova părerile sunt împărțite, și din ele rezultă că, în primele două veacuri și jumătate dela întemeierea statului, nu a existat numai un singur sistem cronologic, ci au fost în uz mai multe stiluri, după diferitele influențe venite din sud, est, nord și vest. Astfel, începutul anului s'a socotit de unii sau de alții pentru Moldova: a) la 1 Septembrie pentru toate timpurile; b) ca fapt general la 1 Septembrie și ca excepție la 1 Ianuarie; c) în mod neregulat: când la 1 Septembrie, când la 1 Ianuarie, până la sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare; d) la 1 Martie pentru epoca lui Alexandru cel Bun și la 1 Ianuarie pentru urmașii lui; e) în toate aceste trei stiluri diferite⁴⁾; f) la 1 Ianuarie ca regulă generală, dela întemeiere și până la sfârșitul deceniului al II-lea din secolul XVI (C. Giurescu)⁵⁾; g) prelungirea acestei reguli

1) Hrisoave privitoare la: donațiuni și confirmări de posesiuni, conferiri de ranguri, acordări și întăriri de privilegii, sentințe de dări și de prestații; hotărâri de judecăți; porunci, anaforale, jălbi și rapoarte; hotărânicii, zapise, mărturii, diate, sămi etc., etc.

2) „ΟΥ ΛΕΤΟ“, „ΕΚ ΛΕΤΟ“ și „Κ ΛΕΤΟ“, precum și „Ο ΕΜΥΤΙΑ“ sau „Ο ΕΥΖΑΛΙΑ ΜΗΡΙΑ“ etc.

3) Adică și a erei și a stilului: anii numărându-se dela Adam și începând la 1 Septembrie.

4) Rezumatul acestor opinii se poate vedea în articolul lui C. Giurescu: «câteva cuvinte asupra cronologiei vechi românești», publicat în «Convorbiri Literare» anul XXXIV (1900), pp. 693, 738 ș. u., precum și în studiul d-lui I. Vlădescu: «Începutul anului în cronicile moldovenesti până la Ureche», publicat în Analele Academiei Române, Mem. sect. istorice, seria III, tom. IV, mem. 8.

5) C. Giurescu (tatăl), op. citat. În această constatare; Giurescu se sprijină pe probe culese din inscripții, cronici și documente.

— deocamdată numai pentru cronici — până pe la sfârșitul aceluia secol¹⁾. La toate aceste reguli se admit și excepții.

Nepotrivirii de păreri în privința existenței și duratei diferitelor stiluri în cronologia mai veche a Moldovei, i-a corespuns lipsa de unitate și câteodată și de criteriu în socotirea datelor la editarea sau rezumarea izvoarelor noastre istorice scrise. Multe din aceste publicații sunt astăzi susceptibile de revizuire mai ales din acest punct de vedere, iar utilizarea lor necesită atenție și chibzuință. Nu vom putea însă ajunge să cunoaștem în toate scriptele data exactă, din pricina neputinței de a ști totdeauna dacă un pisar, în cutare caz, a adoptat un stil sau altul; și de aceea nu vom putea oricând să înlăturăm probabilitatea unei erori la citirea leatului, ci vom admite o aproximație de 365 de zile.

Din publicațiile de inscripții, cronici, documente, regeste, studii etc., în cele mai multe s'a adoptat stilul bizantin pentru amândouă principatele ciscarpatine și pentru toate secolele (XIV—XVIII): (Cf. B. P. Hasdeu, N. Iorga, I. Bogdan — în cronici, Ulianițki, Kaluzniacki ș. a., listele de documente publicate în «Creșterile colecțiilor» din biblioteca Academiei Române ș.a.). De asemenea s'a întrebuințat — cu drept cuvânt — stilul Septemvrie în toate celelalte publicații de izvoare muntenesti din orice secol, sau moldovenesti dela începutul veacului al XVI-lea încoace, și care nu sunt menționate în lucrarea de față. D-l Gh. Ghibănescu, în mare parte din numeroasele sale publicații de acest fel²⁾, pune numai anul dela facerea lumii, atât în titlurile textelor, cât și în listele de la sumar (când ele există); totuși, din indiciile ce se găsesc în unele *note*, reiese că d-sa întrebuințează stilul Septemvrie și pentru scriptele moldovenesti din secolul al XV-lea. Cât privește *Uricariul* lui T. Codrescu, acesta are atâte inconsecvențe și greșeli, că nu mai știm care din ele sunt «de tipar» și care ale editorului colecțiunii. După stilul apusan, s'au publicat de I. Bogdan documentele lui Ștefan cel Mare. Câțiva istoriografi întrebuințează fără rost stilul Ianuarie pentru documente intermedii moldovenesti din veacurile XVI—XVIII (Cf. D. Dan, C. Erbiceanu și Ghenadie Enăceanu); iar alții nu au nici o sistemă și se folosesc când de un stil, când de altul. (V. Episc. Melhisedec în numeroasele sale publicații).

Dar partea cea mai mare a izvoarelor scrise o formează materialul istoric inedit, din care însă un covârșitor număr s'a irosit în timpul războiului, fără nădejde de redobândire³⁾.

1) I. Vlădescu, în op. cit., își sprijină afirmările numai pe exemple din cronicile vechi moldovenesti.

2) *Surete și izvoade, Ispisoace și zapise*, etc.

3) Numai din Biblioteca Academiei s'au trimis în 1916 la Iași, și de acolo la Moscova, peste 27.000 documente interne românești, în afară de alte tezaururi numeroase. De asemenea și din Arhivele Statului.

În vederea raportării cât mai exacte a anilor bizantini la era creștină, va trebui să ținem samă de următoarele condiții la cercetarea acestor isvoare: 1) Dacă ele sunt moldovenești dinainte de 1520; 2) dacă sunt moldovenești de după această dată; 3) dacă sunt muntenesci indiferent din ce secol; 4) dacă sunt de peste munți. În cazul 1 se va socoti după regula Giurescu, adică adoptându-se stilul de 1 Ianuarie pentru toate scriptele. (Însă nu vom proceda cu prea mare încredere și ușurință, dată fiind și posibilitatea altui stil: de 1 Septemvrie sau poate și de 1 Martie). În cazurile 2 și 3 se va adopta cronologia bizantină completă, adică anul socotit dela facerea lumii și începând la 1 Septemvrie. În categoria aceasta intră cele mai multe din scriptele noastre. Pentru cazul 2 va trebui însă câteodată să avem oarecare îndoială, și anume pentru documentele moldovenești din restul veacului al XVI-lea, căci încă nu avem dovezi lămuritoare suficiente dacă a fost numai un stil sau altul, ori amândouă stilurile, și în ce măsură a fost întrebuințat unul față de cellalt în acea vreme; dar până la evidențierea acestor probe, vom continua să adoptăm pentru documente și inscripții din acest timp, stilul de Septemvrie, fără a exclude posibilitatea existenței și celui de Ianuarie, care continuă în cronici¹⁾. În cazul 4, izvoarele ardelene de limbă română sau slavonă²⁾ vor fi datate: când după stilul Ianuarie, când după stilul Septemvrie; iar cele latinești, germane și ungurești vor purta anul dela Nașterea Domnului.

În afară de numărul anului, se mai menționează în scriptele vechi luna³⁾ și ziua⁴⁾; iar în unele documente muntenesci și externe și pe coperta unor cărți tipărite mai ales în Muntenia, se mai pune și *indictionul*⁵⁾, precum și crugul soarelui și al lunii, termenul pascal, temelia, numărul de aur, ciclul de 19 ani, epacta ș. a.; însă foarte rar se găsesc trecute acestea din urmă.

Cunoașterea lunii e cu deosebire necesară, între altele și pentru a deduce exact anul creștin din cel biblic; fiindcă anii din cele două ere deosebite pot fi corespunzători numai pentru unele din cele 12 luni ale anului, și anume: sau pentru Ianuarie — August, sau pentru Septemvrie — Decemvrie. Se întâmplă însă ca în unele date să nu

1) I. Vlădescu, op. cit.

2) Cărți și manuscrise de cuprins bisericesc ș. a.

3) Мѣсяца.

4) День și Дни sau Дни.

5) Al cătelea an dintr'un ciclu de 15 ani. Pentru aflarea lui se adună anul (dela Hs.) cu 3 și suma se împarte prin 15; restul ce rămâne în afară de cât, ne arată indictionul corespunzător anului. Acesta, împreună cu celelalte elemente întrebuințate la datare, se află coordonate în *tabelele cronologice* (v. C-te de Mas Latrie ș.a.).

fie menționată și luna, (dupăcum se poate întâmpla în altele să nu fie trecut nici anul). În acest caz, nu vom ști precis dacă diferența dintre anul creștin și cel biblic este 5508 sau 5509. În asemenea împrejurare, majoritatea istoriografilor și a arhivarilor paleografi, din nevoia de a aranja scriptele în ordine cronologică, pun de obicei, în mod arbitrar, un an mai mult sau mai puțin ipotetic, și anume acela ce rezultă din scăderea lui 5508, presupunându-se astfel, pe nedrept, că asemenea date s'ar referi numai la lunile Ianuarie — August, lucru ce se poate întâmpla (pentru 8 cazuri din 12), însă nu-i exclusă și posibilitatea ca datarea în acest fel să fie greșită (pentru 4 cazuri din 12), și astfel nici ordinea cronologică să nu fie urmată cu exactitate. Din lipsa de certitudine și de grija exactității, e mai bine a se pune amândoi anii probabili: sau în ordine succesivă, despărțiți printr'o liniuță ¹⁾, sau se scrie întâi anul mai recent (care e și cel mai probabil) urmat de cel precedent pūs în paranteză.

Se întâmplă însă câteodată ca în cuprinsul textului unui script vechiu oarecare să avem indicii de: persoane și evenimente cunoscute, sărbători fixe și mobile, indicțion, ziua din săptămână, crugul soarelui, sau al lunii ș. a., care ne pun în măsură să ne dăm sama ori de certitudinea, ori de imposibilitatea cutării luni, cutărui anotimp sau grup de luni. În asemenea cazuri transformarea datei va fi totdeauna exactă. Tot prin aceste indicii vom putea să verificăm datele problematice din publicațiunile de izvoare istorice.

II. Mijloc practic de prefacerea anilor creațiunii după era actuală.

Pentru raportarea anilor biblici la era creștină, se face calculul cunoscut, și anume: se scade din numărul leatului diferența dintre cele două ere, care este 5508 pentru lunile Ianuarie — August și 5509 pentru lunile Septemvrie — Decemvrie.

Pentru cei ce vin rar în contact cu materialul istoric din arhivele noastre, calcul acesta este necesar, dar suficient, și nu prezintă inconveniente. Nu tot acelaș lucru este însă pentru cercetătorii continui și asidui: istoriografi, istorici de orice fel, bibliografi, arhivari-paleografi ș. a., cărora le pot trece aproape zilnic prin mâni mărturii scrise ale trecutului nostru. Aceștia vor cauta să simplifice sau chiar să evite calculul de mai sus, fie el scris sau mintal, pentru transformarea datelor vechi după era noastră vulgară. Și aceasta nu numai spre a economisi

1) Cum se observă în publicațiile de regeste și documente ale d-lui Iorga.

timp și material de scris, ci și pentru a nu stânjeni, prin întreruperi necesare calculului, cetirea curentă a unui text oarecare, spre a nu sustrage atenția dela preocupări din altă ordine de idei, cât și spre a ușura cetirea și aprecierea justă a datelor chiar atunci când întâmplător nu avem hârtie și creion la îndemână.

In rândurile ce urmează vom expune un mijloc practic și simplu, prin care putem raportă anii bizantini la era nouă, dela prima vedere și cu cea mai mare ușurință. Prin acest mijloc, anii *scriși* «dela Adam» pot fi *cetiți* «dela Hristos» dintr'o dată, fără nici o întrerupere, adică în mod direct, curent și fără calculul scăderii, ce s'a amintit în rândurile anterioare. In felul acesta, întâlnind diverse date vechi la cetirea unui pasaj dintr'o cronică spre exemplu, ne vom face imediat ideea justă la ce timp din era noastră se referă acea dată. La fel vom proceda cu datele când va fi să așezăm actele vechi în ordinea vechimii. De asemenea și atunci când, ocazional, avem de citit o inscripție veche: pisană a unei biserici, epitaful de pe un mormânt, inscripția de pe un clopot, etc. Tot astfel vom face și la verificarea datelor din publicațiunile de documente, regeste ș. a.

Înainte de a arăta care este acest mijloc expeditiv de transformare a datelor, va trebui să se țină 'samă de următoarele observațiuni:

Anii dela creațiune, totdeauna scriși cu slove cirilice, vor avea în scriptele românești *miile* reprezentate de puține ori prin semnul $\neq^S$ (6 mii) și de cele mai multe ori prin semnul $\neq^3$ (7 mii). *Sutele* vor fi însemnate de puține ori prin Π (nouă sute...), sau prin nimic (șapte sute...), și de mai multe ori prin P (o sută...), și prin C (două sute...) ¹⁾. Dacă împărțim numărul cifrelor anului bizantin în două părți, vom avea: Partea întâia, formată din cifrele miilor și ale sutelor, va fi scrisă numai în unul din următoarele patru feluri: $\neq^S\Pi$, $\neq^3$, $\neq^3P$ și $\neq^3C$. In partea a doua a numărului, cifrele ce reprezintă *zecile* (I, K, JI, M, H, A, O, II și Q) și *unitățile* (A, B, I, D, E, S, Z, II și O) pot să fie amândouă, să lipsească amândouă, ori să fie numai una din ele.

La transpunerea în era actuală a anilor biblici, e nevoie să ne uităm, în mod fugitiv, la partea a doua a numărului leatului, chiar înainte de a ceti miile, adică să știm ce cifre avem la zeci și la unități, dupăcum e necesar să știm și *luna* (sau grupul de luni) înainte de a ceti unitățile numărului. In ceea ce privește partea a doua a numărului leatului, va trebui să observăm dintr'o aruncătură a privirii dacă se prezintă în unul sau altul din următoarele două cazuri:

1) Unele cifre își schimbă semncle în decursul timpului, dar aceasta nefiind o chestiune de cronologie, ci de paleografie, asupra ei nu insistăm aici.

A) *Să aibă zeci* (cu sau fără unități), sau *măcar unități dela 8 în sus* (8 sau 9 pentru lunile Ianuarie—August și numai 9 pentru lunile Septembrie—Decembrie).

B) *Să nu aibă nimic* (nici zeci, nici unități), sau *să aibă numai unități, însă mai mici de 8* (când e vorba de lunile Ianuarie—August), sau mai mici de 9 (când e vorba de Septembrie—Decembrie).

Cazurile A sunt cele mai frecvente (se potrivesc pentru 92—91 de ani dintr'un secol). Cazurile B sunt mult mai rare (8—9 ani dintr'un secol). *In cazurile A*, adică de cele mai multe ori, căci se referă la anii 8 (sau 9)—99 din fiecare secol, vom ține seamă de următoarea *regulă*: La partea I a numărului leatului (la cifrele miilor și sutelor), se va ceti în felul următor: $\neq SII.. = o mie patru sute..$, $\neq 3.. = o mie cinci sute..$, $\neq 3P.. = o mie șase sute..$, $\neq 3C.. = o mie șapte sute..$. Adică vom ceti totdeauna la mii: «o mie», iar la sute: patru, cinci, șase sau șapte sute, după cum va fi scris: $\bar{II}$, nimic, $\bar{P}$ sau $\bar{C}$. La partea a II-a a numărului leatului scris, vom ceti *zecile cu una mai puțin și unitățile cu două mai mult* (pentru lunile Ianuarie—August) sau numai cu *una* mai mult (pentru lunile Septembrie—Decembrie).

Exemple:

$$\begin{aligned} \neq SI\bar{A}E, \text{ Suceava} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șase mii} \\ \text{nouă sute} \\ \text{șaizeci} \\ \text{cinci} \end{array} \right\} \dots \dots \dots \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{patru sute} \\ \text{cinci zeci} \\ \text{șapte} \end{array} \right\} = 1457. \\ \neq 3E\bar{I} \text{ Iulie} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{zece} \\ \text{doi} \end{array} \right\} \dots \dots \dots \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{cinci sute} \\ \text{—} \\ \text{patru} \end{array} \right\} = 1504 \text{ Iulie.} \\ \neq 3P\bar{II}A \text{ (Ian.—Aug.)} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{o sută} \\ \text{opt zeci} \\ \text{unu} \end{array} \right\} \dots \dots \dots \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{șase sute} \\ \text{șapte zeci} \\ \text{trei} \end{array} \right\} = 1673 \text{ (Ian.} \\ &\quad \text{— Aug.)} \\ \neq 3CKE \text{ Aprilie} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{două sute} \\ \text{două zeci} \\ \text{doi} \end{array} \right\} \dots \dots \dots \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{șapte sute} \\ \text{zece} \\ \text{patru} \end{array} \right\} = 1714 \text{ Apr.} \\ \neq SI\bar{K}S \text{ Nov., Argeș} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șase mii} \\ \text{nouă sute} \\ \text{două zeci} \\ \text{șase} \end{array} \right\} \dots \dots \dots \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{patru sute} \\ \text{zece} \\ \text{șapte} \end{array} \right\} = 1417 \text{ Nov.} \\ \neq 3P\bar{II} \text{ Decembrie} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{—} \\ \text{opt zeci} \\ \text{opt} \end{array} \right\} \dots \dots \dots \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{cinci sute} \\ \text{șapte zeci} \\ \text{nouă} \end{array} \right\} = 1579 \text{ Dec.} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \neq 3PM \text{ Octomvrie} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{o sută} \\ \text{patru zeci} \\ \text{—} \end{array} \right\} \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{șase sute} \\ \text{trei zeci} \\ \text{unu} \end{array} \right\} = 1631 \text{ Oct.} \\ \neq 3Gi \text{ Septemvrie} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{două sute} \\ \text{zece} \\ \text{—} \end{array} \right\} \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{șapte sute} \\ \text{—} \\ \text{unu} \end{array} \right\} = 1701 \text{ Sept.} \end{aligned}$$

În cazul special când avem la unități cifra 8 sau 9 (pentru Ianuarie—August), sau numai 9 (pentru Septemvrie—Decemvrie), adăugându-se 2 (pentru Ian.—Aug.) sau 1 (pentru Sept.—Dec.), obținem sumele 10 sau 11, adică citim la unități: nimic sau unu, iar pe zece îl trecem la zeci, de unde am scos un zece. De unde rezultă că se face o mică abatere dela regula generală pentru citirea zecilor și unităților, când avem la unități 8 sau 9. Și anume: Pentru lunile Ianuarie—August, când avem la unități 8, *zecile se citesc așa cum sunt scrise* în anul dela facerea lumii, iar la unități nu cetim nimic; iar când avem la unități 9, zecile rămân la fel, iar la unități cetim 1. Pentru lunile Septemvrie—Decemvrie: când avem la unități 9, zecile rămân tot așa cum sunt, iar la unități nu cetim nimic.

Exemple:

$$\begin{aligned} \neq 5QON \text{ Ianuarie} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șase mii} \\ \text{nouă sute} \\ \text{șapte zeci} \\ \text{opt} \end{array} \right\} \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{patru sute} \\ \text{șapte zeci} \\ \text{—} \end{array} \right\} = 1470 \text{ Ian.} \\ \neq 3P\theta \text{ August} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{o sută} \\ \text{—} \\ \text{nouă} \end{array} \right\} \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{șase sute} \\ \text{—} \\ \text{unu} \end{array} \right\} = 1601 \text{ Aug.} \\ \neq 3G\lambda\theta \text{ Decemvrie} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{două sute} \\ \text{trei zeci} \\ \text{nouă} \end{array} \right\} \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{șapte sute} \\ \text{trei zeci} \\ \text{—} \end{array} \right\} = 1730 \text{ Dec.} \end{aligned}$$

Cazurile B sunt corespunzătoare primilor 7 (8) ani din fiecare secol și ultimului an din secolul precedent: 1400—1407 (8), 1500—1507 (8), 1600—1607 (8), 1700—1707 (8). Deci se întâmplă numai de 8 (9) ori dintr'o sută. În aceste cazuri se procedează la fel ca în regula precedentă pentru cazurile A, cu deosebire că, nefiind zeci din care să scădem un zece, vom preface în zeci pe una din sute. Din cauza aceasta vom citi sutele cu una mai puțin ca de obicei, adică decât cum cetim pentru majoritatea anilor din fiecare secol.

Astfel: $\neq S4$ nu va mai fi cetit «o mie patru sute...» ci «o mie trei sute...», adică cu 100 mai puțin; $\neq 3$ se va ceti «o mie patru sute...» în loc de «o mie cinci sute...»; $\neq 3P$ «o mie cinci sute...»; iar $\neq 3G$ «o mie șase sute...». La xeci vom ceti invariabil 9, iar unitățile se vor mări la fel ca în regula precedentă (adică cu 2 pentru lunile Ianuarie—August, sau cu 1 pentru Septemvrie—Decemvrie).

Exemple:

$$\begin{aligned} \neq S4 \text{ Dec., Argeș} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șase mii} \\ \text{nouă sute} \\ - \\ - \end{array} \right\} \cdot \dots \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{trei sute} \\ \text{nouă zeci} \\ \text{unu} \end{array} \right\} = 1391 \text{ Dec.} \\ \neq 3 \text{ Ian.—Aug.} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ - \\ - \\ - \end{array} \right\} \cdot \dots \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{patru sute} \\ \text{nouă zeci} \\ \text{doi} \end{array} \right\} = 1492 \text{ Ian.—Aug.} \\ \neq 3PB \text{ Sept.} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{o sută} \\ - \\ \text{doi} \end{array} \right\} \cdot \dots \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{cinci sute} \\ \text{nouă zeci} \\ \text{trei} \end{array} \right\} = 1593 \text{ Sept.} \\ \neq 3G3 \text{ Iulie} &= \left\{ \begin{array}{l} \text{șapte mii} \\ \text{două sute} \\ - \\ \text{șapte} \end{array} \right\} \cdot \dots \cdot \left\{ \begin{array}{l} \text{o mie} \\ \text{șase sute} \\ \text{nouă zeci} \\ \text{nouă} \end{array} \right\} = 1699 \text{ Iulie} \end{aligned}$$

Următoarele rânduri și tabela de cifre de mai jos vor arăta în rezumat și în mod concret cele spuse până aici cu privire la cetirea anilor dintr'o eră în alta:

1. Toți anii dela creațiune dintre 7000 și 7007 (sau 7008 pentru lunile Septemvrie—Decemvrie) se vor ceti dela Hs. 1492 plus cifra dela unitățile numărului anului bizantin (0—7 sau 0—8).

2. Toți anii dela creațiune dintre 7008 (sau 7009 pentru lunile Septemvrie—Decemvrie) până la 7099 se vor ceti dela Hs. 1500 plus xecile dela anul bizantin micșorate cu o xeci și unitățile mărite cu două unități (sau cu o unitate, când e vorba de lunile Septemvrie—Decemvrie).

Pentru secolele celelalte se va avea în vedere aceeaș regulă. Adică:

$$\begin{array}{l|l} 6900 = 1392 \text{ (1391)}^1 & 6908 \text{ (6909)} = 1400 \\ 6901 = 1393 \text{ (1392)} & 6909 \text{ (6910)} = 1401 \\ 6902 = 1394 \text{ (1393)} & 6910 \text{ (6911)} = 1402 \\ \text{ș. a. m. d.} & \text{ș. a. m. d.} \end{array}$$

1) Cifrele din paranteză se iau în cazul lunilor Septemvrie—Decemvrie.

7000 = 1492 (1491)
 7001 = 1493 (1492)
 7002 = 1494 (1493)
 ș. a. m. d.

7008 (7009) = 1500
 7009 (7010) = 1501
 7010 (7011) = 1502
 ș. a. m. d.

7100 = 1592 (1591)
 7101 = 1593 (1592)
 7102 = 1594 (1593)
 ș. a. m. d.

7108 (7109) = 1600
 7109 (7110) = 1601
 7110 (7111) = 1602
 ș. a. m. d.

7200 = 1692 (1691)
 7201 = 1693 (1692)
 7202 = 1694 (1693)
 ș. a. m. d.

7208 (7209) = 1700
 7209 (7210) = 1701
 7210 (7211) = 1702
 ș. a. m. d.

Notă. Am văzut deosebirile de procedee la cetirea anilor în legătură cu grupele de luni: Ianuarie—August, Septemvrie—Decemvrie. Pentru ușurarea înțelegerii regulilor de mai sus, ele se pot simplifica în chipul următor: Se poate considera pentru anul întreg numai regula privitoare la lunile Ianuarie—August, sau ca și cum ar fi vorba numai de stilul Ianuarie, iar la urmă se va ceti cu un an mai puțin, când vor fi lunile Septemvrie—Decemvrie.

ARHONDOLOGIA MUNTENIEI

DELA 1822—1828.

DE

IOAN C. FILITTI

Domnul Mihail Seulescu mi-a pus la dispoziție, din bogata d-sale bibliotecă, manuserisul cu următorul titlu:

ARHONDOLOGHIE

LA POSTELNICIA CEA MARE

de boeriile ce se fac halea și paie i epistasil
începând de la anul dintâiu a Domniei
prea înălțatului și bine credinciosului
Domnu și stăpânitoru a toatei Ungrovlahiei
GRIGORIE DIMITRIU GHICA V.vd.

Leat 1822 Septemvrie,

Manuscrisul cuprinde toate boeriile acordate de primul Domn pământean după Fanarioți, din prima până în ultima zi a cărmuirii lui.

f. 1.

lt. 1822, Septemvrie 14, Joi.

Vel postelnic, d-lui Mihalache Ghica, din agă.

lt. 1822, Sept. 23, Sâmbătă.

Vtori postelnic, Dumitrache Fălcoianu; treti post. Ioniță Vernescu; muhurdar, Iancu Caragea; vtori spătar, Costache Neculescu; vtori cămăraș, Gheorghe Filipupolitu; cupar, Dumitrache Cotopule; ici ciohodar, Dimitrie Dimancea.

lt. 1822, Octomvrie 1, Duminică.

Vel pitar, Petrache Perieț; vornic de harem, Hurmuz; vtori comis Ioan Hristu.

f. 1 v.

lt. 1822, Oct. 7, Sâmbătă.

Vel clucer, d-lui Aleco Neculescu, din paharnic.

lt. 1822, Oct. 15, Duminică.

Divictar, Iancu Colceac.

lt. 1822, Noemvrie 1, Miercuri.

Vel ban, d-lui banu Const. Crețulescu; vel vistier, d-lui banu Barbu Văcărescu; vel spătar, d-lui vornicu Dimitrașcu Racoviță; vel log. țării de sus, d-lui vornicu Const. Bălăcianu; vel log. țării de jos, d-lui logofăt Dimitrache Bibescu; vel agă, d-lui Mihăiță Filipescu, din clucer; vel post. și epistat al vorniciei politiei, d-lui Iancu Cocorăscu, din căminar.

lt. 1822, Noemvrie 5, Duminică.

Vel vornic țării de sus, d-lui vornic Istrate Crețulescu; vel log. al pricinilor străine, d-lui log. Const. Câmpineanu; vel hatman al divanului, d-lui hatman Dimitrache Ralet; vtori log. țării de jos, d-lui Costache Bălăcescu.

f. 2.

lt. 1822, Noem. 12, Duminică.

Vel vornic al 3-lea, d-lui vornic Scarlat Grădișteanu; vel vornic al 4-lea, d-lui vornic Fotache Știrbei; vel log. de obiceiuri, d-lui log. Ioniță Fălcoianu; vtori log. țării de sus, Iancu Prejbeanu.

lt. 1822, Noem. 21, Marți.

Rând de vel log. țării de jos, d-lui vel post. Mihalache Ghica.

lt. 1822, Noem. 30, Joi.

Vel log. al pricinilor străine, d-lui log. Nestor; caimacam la Craiova, cu sărutare de mână, d-lui log. Costache Câmpineanu.

*lt. 1822, Dec. 11, Luni.**Din tagma hătmăniî divanului.*

Vătaf de aprozi, Costache Florescu; ceauș de aprozi, Dimitrache Fărcășanu; ceauș de păhărniceî, Mihalache.

f. 2 v.

lt. 1822, Dech. 15, Vineri.

Vel comis, d-lui Aleco Belu, din divictar.

lt. 1822, Dech. 20, Miercuri.

Vel sărdar, Iordache Benescu ot Craiova; vtori log. de obiceiuri, Costandin sin clucer Iordache Mavrodin.

lt. 1822, Dech. 26, Marți.

Vel stolnic și vel capichehaia la Țarigrad, Iordache Mavrodin, din clucer za arie; staroste de brutari, Ștefan Babic.

lt. 1822, Dech. 28, Joi.

Vătaf de divan, Vasilache Neculescu.

lt. 1823, Ghenarie 2, Marți.

Medelnicer halea, Tănase Bălăcianu.

f. 3.

lt. 1823, Ghen. 28, Duminică.

Epistat de vel portar, pitar Grigore Călinescu.

tagma spătării

Vel căp. za lefegii, Matei Burănescu sin sluger Drăghiceanu; vel ceauș, Gheorghică vătaf sin Iordache log.; polcovnic za seimeni, Sterie vnuc sărdaru Eftimie; polcovnic za potere, Mihalache Căplescui; polcovnic za vânători, Hristache Vasiliu.

lt. 1823, Fevruarie 1, Joi.

Șătrar halea, cu sărutare de mână, Scarlat Marinescu.

lt. 1823, Fevr. 25, Duminică.

Căpitan za dorobanți, Stan log.; treti log. agesc, Tănase Șainoiu; polcovnic za Târgoviște, Aleco Chilioiu; polcovnic de târg, Lambru Papazoglu; polcovnic za vânători, Costache; ceauș, Iancu.

f. 3 v.

lt. 1823, Fevr. 26, Luni.

Treti portar cu sărutare de mână, Dimitrie Sarandi.

lt. 1823, Mart 2, Vineri

tagma vorniciei politiei

Treti log. za politie, Nicolae sin Petre; polcovnic za politie, Costandin Teodoru.

lt. 1823, April 11, Miercuri.

Vel spătar, d-lui vornic Grigore Filipescu.

lt. 1823, Aprilie 14, Sâmbătă.

Clucer za arie, Petrache Sarafu.

lt. 1823, Aprilie 28 Sâmbătă.

Vel paharnic halea, Ianache Hafta, fiind fost iar paharnic.

f. 4.

lt. 1823, Mai 11, Vineri.

Treti log. za hătmănie, Ioniță Titeanu.

in tagma spătării.

Vel căp. za lefegii, Teodorache Anghelescu; polcovnic za potere Nicolae Pleșoianu; meimarbașa, Dimache.

lt. 1823, Mai 14, Luni.

Vel agă halea, d-lui spătar Scarlat Mihălescu, cu rând de log. de pricini streine.

lt. 1823, Mai 15, Marți.

Vel vornic de politie, d-lui Aleco Ghica, din comis; sărdar, Vasilache Voinescu; vtori armaș, Aleco Stănescu.

lt. 1823, Mai 24, Joi.

Epistat al vorniciei a patruilea, cu sărutare de mână, d-lui log. Dimitrache Brăiloiu.

f. 4 v.

lt. 1823, Mai 25, Vineri.

Epistat al vorniciei obștirilor, cu sărutare de mână, d-lui hatman Pană Costescu.

lt. 1823, Iunie 11, Luni.

Vel căminar, Iordache Mavrodin, al doilea capichehaia al Țari-gradului, din stolnic.

lt. 1823, Iunie 12, Marți.

în tagma agii.

Polcovnic de târg, Iordache Frangopolu.

în tagma portării.

Vtori portar, Costandin Călinescu brat portarbaș.

lt. 1823, Iunie 17, Duminică.

Sărdar, Nicolae Candiano, grămăticu slăvitului Hasan-bei.

f. 5.

lt. 1823, Iulie 10, Marți.

Vel log. de țara de sus, d-lui Costache Câmpineanu, din log. al pricinilor streine.

lt. 1823, Iulie 26, Joi.

Vel clucer, d-lui Nicolae Trăsnea, din căminar; vtori vistier. Mincu Mardagiu; treti log., Păun Pisculescu; treti vist., Dinu Iarnu; Nicolae iconomul Colții.

lt. 1823, Aug. 12, Duminică.

Polcovnic de Cerneți, Gheorghe Pestrițul ot Mehedinți.

lt. 1823, Aug. 23, Joi.

Vel stolnic, Grigore Călinescu, din vel pitar; treti vistier, Pârful

f. 5 v.

lt. 1823 Sept. 20, Joi.

Vtori vistier, Iane Gheorghiu Bucureșteanu.

din tagma vorniciei politii.

Treti log za politie, Ioniță Țiruș; polcovnic za politie, Matache Argeșanu.

lt. 1823 Sept 26, Miercuri

Clucer za arie, Petrache Grigorescu, din treti log.

tagma băni.

Treti log. al Craiovii, Chivul Movilă; vtori armaș za Craiova, Grigore, din post[elnice]; polcovnic za Craiova, Oprea, din post.; polcovnic za Cerneți, Petrache Râmniceanu.

lt. 1823, Oct. 11 Joi.

In breasla agii.

Căp. za dorobanți, Iancu Pală sin Paharnic Alexandru Pală; treti log. agesc, Scarlat Pală sin paharnic Alexandru Pală; ceauș, Iancu Fărcășanu.

f. 6

lt. 1823, Noemvr. 10, Sâmbătă.

Sluger, Iancu Sâmboteanu ot Prez. Olt.

lt. 1823, Noemvr. 18, Duminică.

iar în tagma spătării.

Polcovnic za vânători, Ilie, omul d-sale vel spătar.

lt. 1823 Dech, 2 Sâmbătă.

Vel stolnic, Cost. Bălteanu, din sărdar; treti log. la divan, Iancu Drugănescu; treti log. la departamentu de opt, Iordache Paladă; treti log. la departamentul de șapte, Cost. Borănescu; treti log. la criminalion, Tudurache sin sărdar Petrache ot armașie.

lt. 1823, Dech. 27, Joi.

Vel clucer, Mănolache Drinu, din paharnic ot Silistra.

f. 6 v.

lt. 1824. Ghen. 7, Luni.

Sărdar, d-lui Grigore Cantacuzino; clucer za arie, Ionița Berindei; treti vistier, Ștefan Vrunzescu.

lt. 1824, Ghen. 12 Sâmbătă.

Vel căminar, d-lui Dimitrache Belu, din vel comis.

lt. 1824, Ghen. 22, Marți.

Sărdar, Iancu Prejbeanu, din vtori log. țării de sus.

lt. 1824 Ghen. 23, Miercuri.

Vel vameș, Iordache Dobrescu.

f. 7

lt. 1824 Fevr. 6, Miercuri.

Vel cămăraș, luminatu beizadea Iorgu Ghica; vel vornic țării de sus, d-lui vornic Istrate Crețulescu; vel vornic țării de jos, paie, d-lui vel post. Mihalache Ghica; treti vornic, d-lui Iordache Go-

lescu; al 4-lea vornic, d-lui Ionița Știrbei; al 4-lea vornic paie, d-lui Dimitrache Bibescu, din log. țării de jos; vel log. țării de sus, d-lui Mihalache Racoviță; vel log. al pricinilor streine, d-lui Nestor; vel log. de obiceiuri, d-lui Ioniță Fălcoianu; vel hatman al divanului d-lui Ștefan Bă[lă]cianu.

lt. 1824 Fevr. 7 Joi

Vel stolnic, Eftimie, din sărdar; vâtaf de păhărnice, Gioanache slugeru; vâtaf de curte, Pârvul Mirminguz treti vist.

lt. 1824 Fevr. 8 Vineri.

Vel ban, d-lui banu Cost. Crețulescu; vel vornic țării de sus, d-lui Cost Filipescu; vel log. țării de jos, d-lui vornic Fotache Știrbei; vel căminar, d-lui Aleco Belu, din vel comis; sărdar Spirea Gazote.

f. 7 v.

lt. 1824 Fevr. 10, Duminică.

Vel stolnic, Stanciu, din medelnicer; vtori vistier, Costache Buescu.

lt. 1824 Fevr. 13, Miercuri.

Vel comis, cu sărutare de mână, d-lui căminaru Costache Zefcari.

lt. 1824, Fevr. 14. Joi.

Șetrar, Tudorache Păianu; vtori spătar, Aleco Retoridi; vâtaf de divan, Nicolae Fundățeanu; ceaș de aprozi, Dimitrie Băbeanu.

lt. 1824, Fevr. 26 Marți.

Sărdar și capichehaia la Silistra, Dimitrache Voinescu, din ici — ciohodar.

f. 8

lt. 1824, Mart. 8, Sâmbătă.

Vtori log., Zamfirache Bălăcescu; treti log. Ștefan Golumbeanu; treti log. za taină, Dumitru Palilu.

lt. 1824, Mart. 18, Marți

Staroste de compania Craiovii, Gheorghe Burețea.

lt. 1824, Aprilie 7,

Caimacam Craiovii, d-lui biv vel hatman Dimitrache Ralet.

lt. 1824, Aprilie, 16, Miercuri.

Sărdar, Ioniță Drugănescu; vtori log. țării de sus, paiè, Costache Otetelișanu.

lt. 1824, Aprilie 21, Luni

Vel comis paiè, d-lui Grigore Cantacuzino, din sărdar; sărdar paiè, d-lui Iordache Fălcoianu; vtori armaș, Dimitrache vnuc d. pah. Voinescu.

f. 8 v.

lt. 1824, Aprilie 26, Sâmbătă.

vel agă, d-lui biv vel vornic Mihalache Cornescu.

lt. 1824, Aprilie 29, Marți.

vel comis, d-lui Scarlat Bărcănescu.

lt. 1824, Mai 3, Sâmbătă.

sărdar, Grigore Obedeanu, din sluger.

lt. 1824, Mai 9, Vineri.

muhurdar, Iancu Colceac, din divictar.

lt. 1824 Mai 10 Sâmbătă.

divictar, Bărbuceanu Catargiu; vtori post., Iordache Crețeanu; treti post., Iancu Crețulescu.

f. 9.

lt. 1824, Mai 11, Duminică.

vel comis, d-lui Costache Crețulescu, din vtori log.

lt. 1824, Mai 17, Sâmbătă.

clucer za arie, Alexandru Mihuleț sin raposatul sărdar Dimitrache Mihuleț.

tagma agii.

căp. za dorobanți, Costache Dona; treti log. agesc, Dimitrache Nica; polcovnic za Târgoviște, Niculae Herișescu; polcovnic de târg, Mihalache Vieroșanu; polcovnic za vânători, Matei Răceanu; ceauș, Manolache Măldărescu.

lt. 1824, Mai 20, Marți.

vel cămăraș za ocna, Ștefanache Hagi-Ioan.

lt. 1824, Mai 23, Vineri.

vel stolnic, d-lui Costache Burche, din medelnicer; sărdar, Dimitrache Topliceanu, din sluger; medelnicer, Ioniță Cioranu; treti log. hătmănesc, Costache brat sărdar Aleco ot hătmănie.

f. 9 v.

lt. 1824, Mai 27, Marți.

vel paharnic, Cănuță [fiul cronicarului Dumitrache], din sărdar.

f. 10.

lt. 1824, Mai 29, Joi.

vel postelnic, luminatu beizade Iorgu Ghica.

lt. 1824, Mai 30, Vineri.

epistat al cămărășii gospod, cu sărutare de mână, d-lui vornic Aleco Ghica.

lt. 1824, Iunie 4, Miercuri

vel vornic de politie, d-lui Mihăiță Filipescu, din agă; vel căminar d-lui Aleco Văcărescu, din stolnic.

lt. 1824, Iunie, 7, Sâmbătă.

vel stolnic, Răducanu Poenaru, din sărdar.

lt. 1824, Iunie 10, Marți.

vel căminar, Pavel [Petrescu] din sărdar.

lt. 1824, Iulie 6, Duminică.

vătaf de păhărniceii, Aleco sin Chesar.

f. 10 v.

lt. 1824, Iulie 18, Vineri.

vtori vistier, Amza Dărăscu, din ceauș agesc.

lt. 1824, Iulie 21, Luni.

vtori vistier, Teodor ot d-lui vistier Hagi Mosh.

lt. 1824, Iulie 31, Joi.

vel sărdar, Gheorghe Filipopolitu, din vtori cămărăș.

lt. 1824, August 11, Luni.

vtori vistier, Mihai Popescu.

lt. 1824, August 19, Marți.

medelnicer, Barbu Movilă, din treti vistier; șătrar, Dimitrache sin Tănase, din treti vistier; vătaf de aprozi, Scarlat Lupuianu.

lt. 1824, August 24, Duminică.

sărdar, Ghiță Argetoianu.

f. 11.

lt. 1824, August 30, Sâmbătă.

sluger, Hristodul Marinoglu.

lt. 1824, Sept. 12, Vineri.

sluger, Nicolae Gorneanu.

lt. 1824, Sept. 16, Marți.

vtori vistier, Ștefan Zătreanu.

lt. 1824, Sept. 17, Miercuri.

căminar, d-lui Gheorghe Știrbei, din stolnic; medelnicer, Costache Donea, din căpitan za dorobanți; treti log. de pricini streine Costache.

tagma vornicii politii.

treti log. za politie, Matei Periețeanu; polcovnic za politie, Daniil

lt. 1824, Sept. 20, Sâmbătă.

vtori log. țării de sus, Aleco Ritoridi, din vtori spătar; vtori spătar, Dumitrache Ruset.

f. 11 v.

lt. 1824, Sept. 25, Joi.

Serdar, Ioniță Fălcoianu; vtori vistier, Constantin Ruse (?).

lt. 1824, Sept. 26, Vineri.

Rând de vel log. țării de sus, cu sărutare de mână, d-lui Aleco Ghica, din biv vel vornic de politie; sluger, Mihalache Chiumurgioulu.

lt. 1824, Sept. 30, Marți.

Sluger, Aleco Popescu.

lt. 1824, Oct. 12, Duminică.

Polcovnic de putere, Aleco Cârtescu.

lt. 1824, Oct. 19, Duminică.

Paharnic, Ștefan Gănescu, din vel comis.

f. 12.

lt. 1824, Oct. 29, Miercuri.

Sluger, Costache Argintoianu.

lt. 1824, Noemvrie 8, Sămbătă.

Căminar, Iordache Arion, din paharnic; sluger, Manolache Vlahidi.

lt. 1824, Noem. 13, Joi.

Clucer za arie, Ioniță Sibiceanu, din ceauș spătăresc; vtori log, Manolache Părăianu ot Craiova; vtori vistier, Nicolae Giulescu ot sud Vâlcea.

lt. 1824, Noemv. 14, Vineri.

Vel clucer, d-lui Ioniță Voinescu, din paharnic.

lt. 1824, Noemv. 25, Sămbătă.

Sărdar, Ioniță Jiianu, din vel pitar; clucer za arie, Iancu Arion.

lt. 1824, Dech. 3 Miercuri,

Treti log, Nicolae Săulescu; treti vist, Costandin Lerescu.

f. 12 v.

lt. 1824, Dech. 14, Duminică.

Treti vistier, Nicolae sin Teodor ot mahalaoa Udrican.

lt. 1824, Dech. 19, Vineri.

Șătrar, Dimitrache Fărcășanu, din ceauș de aprozi.

lt. 1824, Dech. 21, Duminică.

Staroste de brutari, Gheorghe sin Ghițu din București.

lt. 1825, Ghen. 7, Miercuri.

Epistat al vistieriei celei mari, cu caftan, d-lui vornicu Mihalache Ghica; epistat al cămării domnești, cu caftan, d-lui log. Ștefan Belu.

lt. 1825, Ghenar 8, Joi.

sluger, Toma Turnavitu.

f. 13.

1825, Ghen. 10, Sâmbătă.

sluger, Nicolae Ulmeanu, din vtori vist; treti log. de Craiova, Ștefan Vlădescu; polcovnic de Cerneți, Șerban Lipianu; vtori armaș de Craiova, Andrei Cuțarida; treti log. la departamentul de opt, Nicolae Ștefănescu; treti log. la departamentul de șapte, Ionița sin protopopu Gheorghe.

lt. 1825. Ghenar, 28, Miercuri.

treti log. de cremalion, Scarlat Stăncescu; treti log. za taină, Dincă Bădulescu; polcovnic de Craiova, Ion Lăfceanu; polcovnic de Cerneți, Ghiță Burileanu.

lt. 1825, Fevr. 1, Duminică.

Sărdar, Costache Florescu, din vătaf de aprozi; clucer za arie, Dinu Negru, din treti vistier; vtori vistier, Costache sin vătaf Mihalache.

lt. 1825, Fevr. 3, Marți.

Sărdar, Aleco Bagdad, din medelnicer; medelnicer, Matei Filișanu, din bașciohădar.

f. 13 v.

lt. 1825, Fevr. 5, Joi.

Medelnicer, Costache Crețeanu; sluger, Mihalache Rahtivan.

lt. 1825 Fevr. 7, Sâmbătă.

Sărdar, Aleco Darvari.

lt. 1825, Fevr. 8, Duminică.

Paharnic, Hristodor Neculescu, din sărdar; stolnic, Scarlat Prijbeanu; medelnicer, Costache Sterian; polcovnic za potere, Iancu sin Grigore.

lt. 1825, Aprilie 5, Duminică.

Vtori log. țării de sus, Costache Fălcoianu.

lt. 1825, Aprilie 6, Luni.

Sărdar, Costache Bălăcescu, din vtori log.

lt. 1825, Aprilie 9, Joi

Vel comis, d-lui Iancu Caragea, din muhurdar; sluger, Dimitrache Papazoglu.

f. 14

lt. 1825, Aprilie 20, Luni.

Vel ban, d-lui Constandin Bălăcianu; vel vornic țării de jos, d-lui Teodorache Văcărescu, din al 3-lea vornic; epistat de vel spătar, cu caftan, d-lui log. Constantin Câmpineanu.

lt. 1825, Aprilie 21, Marți.

Stolnic, Nicolae Pardalos, din sărdar; sărdar, Costache Bobescu, din vel pitar; vel pitar, Manolache Cuțarida; șătrar, Dimitrache, din cafegibaș; vtori vistier, Pascale Tămășescu.

lt. 1825 Aprilie 22, Miercuri.

Vel vornic al patrulea, d-lui vornic Dimitrache Bibescu; vel log. țării de jos, d-lui Nestor, din log. za pricini streine; vel log. de pricini streine, d-lui Mihalache Cornescu; vel agă, d-lui postelnic Filip [Lenș].

f. 14 v.

lt. 1825, Aprilie 27, Luni

Vel log. de obiceiuri, d-lui Pană Costescu; vel hatman al divanului, d-lui Mihăiță Filipescu; vel vornic de politie, d-lui Aleco Crețulescu, din agă.

lt. 1825, Mai 3, Duminică.

Vel comis, d-lui Iancu Bălăcianu; medelnicer, Răducanu Hrisosculeu, din vtori vistier.

lt. 1825, Mai 13, Miercuri.

Vel comis, d-lui Aleco Manu.

lt. 1825, Mai 16, Sâmbătă.

Medelnicer, Toma Leurdeanu; treti log., Scarlat zet medelnicer Tocilescu.

lt. 1825, Mai 18 Luni.

Medelnicer, Nicolae Chițoran, din vâtaf za vistierie.

f. 15.

lt. 1825 Mai 20, Miercuri.

Divictar, Constandin Racoviță, ce au fost vtori log. țării de jos.

lt. 1825, Mai 23, Sâmbătă.

Ceaș de aprozi, Costache Ciupelnițeanu.

lt. 1825, Mai 24, Duminică.

Vătaf de divan, cu sărutare de mână, Aleco Paladă.

lt. 1825, Iunie, 2, Marți.

medelnicer, Costache Topliceanu.

lt. 1825, Iunie 12, Vineri.

Epistat de vel comis, cu sărutare de mână, d-lui log. Costache Rasti.

f. 15 v.

lt. 1825, Iunie 27, Sâmbătă.

Vel stolnic, d-lui Pavlache Dedulescu; sărdar, Grigore Algî.

lt. 1825, Iunie 28, Duminică.

Vtori log. țării de jos, Iancu Mihălescu.

lt. 1825, Iulie 20, Luni.

Sluger, Costache Neculescu.

tagma băniî.

Polcovnic de Craiova, Stan Slăniceanu ot sud Saac; vtori armaș de Craiova, Nicolae vnuc clucer Ion Chintescu ot Craiova; treti log. al divanului Craiovi, Răducanu Baldovin ot Berlești sud Ialomița; treti log. la departamentu de opt al Craiovi, Filip Popescu ot Văleni de munte sud Saac; polcovnic de Cerneți, Soare Apostol ot Văleni de munte sud Saac.

lt. 1825, Iulie 24, Vineri.

Vel pitar, Manolache Bălăcianu.

tagma agîi.

Polcovnic de Dorobanți, Tudor sin Tudor Cucu ot sud Ialomița; treti log. agesc, Vasilache sin vtori armaș Gheorghe Orescu din București; polcovnic de Târgoviște, Petrache Olănescu din București; polcovnic de târg, Niculae Strâmbeanu ot Craiova; pol-

covnic de vânători, Nicolae Lipoveanu ot Râmnic sud Vâlcea;
ceauș agesc, Gheorghe Capeleanu ot Râmnic sud Vâlcea.

f. 16.

lt. 1825, Iulie 28, Marți.

Vel stolnic, d-lui Iancu Otetelișanu, din medelnicer.

lt. 1825, Iulie 30, Joi.

Vel căminar, d-lui Bărbuceanu Știrbei.

lt. 1825, Aug. 25, Marți.

Clucer za arie, Grigore Murgășanu ot Craiova.

lt. 1825, Aug. 26, Marți.

Vtori postelnic, Costache Ote[te]lișanu.

lt. 1825, Aug. 29, Sâmbătă.

Vătaf de păhărniceii, cu sărutare de mână, Mihalache Murgulescu.

lt. 1825, Sept. 5, Duminică.

Caimacam la Craiova, cu sărutare de mână, d-lui biv vel log.
Aleco Ghica.

lt. 1825, Sept. 17, Joi.

Treti postelnic, Dimitrache Tufeanu; vtori spătar, Costache Co-
stescu.

f. 16 v.

lt. 1825, Sept. 26, Sâmbătă.

Epistat de vel cămăraș, cu caftan, d-lui vistieru Grigore Roma-
niti; medelnicer, Ioan Colceac, din muhurdar.

lt. 1825, Sept. 29, Marți.

Vel stolnic, Niță Drugănescu, din sârdar; medelnicer, Grigore
Leordeanu; muhurdar, cu sărutare de mână, d-lui comisul Aleco
Florescu; vtori vistier, Iancu Costacopolu.

lt. 1825, Octomvrie 22, Miercuri.

Paharnic, d-lui Grigore Călinescu, din stolnic.

lt. 1825, Dec. 6, Duminică.

Vel căminar halea, cu caftan, d-lui căminaru Aleco Comăneanu.

lt. 1825, Dech. 18, Vineri.

Vel comis, d-lui Iancu Grădișteanu; sărdar, Ioniță Dărzeanu, din medelnicer; treti log., Panait ot d-lui vel ban Bălăcianu.

f. 17.

lt. 1825, Dech. 31, Joi.

Vel paharnic, d-lui Grigore Drugănescu, din sărdar; sărdar, Tudorache Rădulescu, din medelnicer; șătrar, Ioan Rioșianu ot Craiova; clucer de arie, Grigore Rădulescu din București; vtori vistier, Nicolae ot d-lui vornic Manu.

lt. 1826, Ghenar 20, Miercuri.

Sluger, Spirache Dona, din ceauș spătăresc; clucer za arie, Nițu Pitișteanu.

lt. 1826, Ghenar 29, Vineri.

Păharnic, d-lui Iancu Bălăcianu, din vel comis; sărdar, Mărgărit.

lt. 1826, Fevr. 3, Miercuri.

Căpitan za lefegii, Elefterache logofețelu; treti log., Costandin Bujorescu; polcovnic de seimeni, Ioniță logofețel; polcovnic de vânători, Ioniță Pisculescu; polcovnic de putere, Costandin Benescu; baș buluc baș, Caloian Lipianu; ceauș, Nicolae brat stolnic Chițescu.

tagma vorniciei politiei.

Treti log., Gheorghe Bălțeanu; polcovnic de politie, Dimitrache Eclisierescu.

f. 17v.

lt. 1826, Fevr. 4, Joi.

Vel agă halea, d-lui log. Dimitrache Hrisoșculeu.

lt. 1826, Fevr, 15, Luni.

Medelnicer, Iordache Călinescu ot Ploști.

lt. 1826, Fevr. 20, Sâmbătă.

Sluger, Ștefanache Hagi-ioanu, din vel cămăraș za ocne.

lt. 1826, Fevr. 22 Luni.

Stolnic, d-lui Iacovache Prijbeanu; șătrar, Nicolae Predescu; clucer za arie, Iordache Gazote; treti vistier, Costandin Oprescu.

lt. 1826, Fevr. 28, Duminică.

Paharnic, d-lui Iancu Ruset.

lt. 1826, Aprilie 24, Sâmbătă.

Căminar, d-lui Iancu Ralet, din paharnic.

f. 18.

lt. 1826, Aprilie 26, Luni.

Paharnic, d-lui Constandin Lazaru ot Craiova, din sărdar.

lt. 1826, Mai 6, Joi.

Sărdar, Grigore Negru ot Cămpina, din șătrar.

lt. 1826, Mai 7, Vineri.

Baş bešli agasâ, d-lui Ismail aga.

lt. 1826, Mai 23, Duminică.

Sărdar, Ioniță Rudeanu, din clucer za arie; clucer za arie, Iancu Greceanu.

lt. 1826, Mai 27, Joi.

Vel vornic al 3-lea, d-lui Ioniță Știrbei; vel vornic al 4-lea, d-lui Fotache Știrbei; vel log. țării de jos, d-lui Dimitrache Ralet, din hatman; vel hatman paié, d-lui Costache Ghica, din căminar; paharnic, d-lui Iancu Slătineanu, din vel comis.

f. 18 v.

lt. 1826, Mai 29, Sâmbătă.

Vel log. de pricini streine, d-lui Iancu Văcărescu; vel hatman al divanului, d-lui Nicolae Filipescu, din agă; vel vornic de politie, d-lui Iancu Cocorăscu, din vel postelnic; polcovnic de poteră, Mihalache Cincu.

lt. 1826, Mai 31, Luni.

Vel log. țării de sus, d-lui vornic Aleco Ghica; epistat de vel log. za obiceiuri, cu sărutare de mână, d-lui aga Iordache Florescu.

lt. 1826, Iunie 3, Joi.

Căminar, d-lui Constandin Borănescu, din stolnic.

lt. 1826, Iunie 16, Miercuri.

Vtori vistier, Aleco Zاراiane.

tagma hătmăni.

Treti log: Iordache Ciupagea; vătaf de aprozi, Tănase Pedcu; vătaf de divan, Ștefan Vlădescu.

f. 19. *lt. 1826, Iunie 18, Vineri.*

Ceauș de aprozi, Aleco Lupuianu.

lt. 1826, Iunie 20, Duminică.

Sluger, Mihalache Ciupagea, din treti log.; polcovnic de poteră Nicolae Ciupagea.

lt. 1826, Iulie 8, Joi

Vtori log. za obiceiuri, Mihalache Vieroșanu; vtori vistier, Gheorghe vnuc vistier Șerban Magheru; polcovnic za seimeni, Ghiță Pleșoianu sin Constandin Pleșoianu; polcovnic za poteră, Nicolae Vărbiceanu sin postelnic Ioniță Vărbiceanu; polcovnic za vânători, Vasilache sin Ion Cernățeanu; baș bulucbaș za seimeni, Marco sin Stan Stanciu.

lt. 1826, Iulie 18, Duminică.

Clucer za arie, Cost. Lerescu ot sud Argeș, din treti vistier; vtori vistier, Scarlat Protopopescu, ot Târgoviște; polcovnic za poteră, Vasile Mălcescu ot sud Argeș.

f. 19 v. *lt. 1826, Iulie 18, Duminică.*

Clucer za arie, Toma Olănescu ot sud Vâlcea; vtori vistier, Panait vnuc proin Râmnic¹⁾.

lt. 1826, Iulie 20, Marți.

Stolnic, Costache Vilara; sărdar, Panait Spahiu.

lt. 1826, Iulie 22, Joi.

Sărdar, Ștefan Miculescu, din clucer za arie, din sud Mehedinți; clucer za arie, Vasile Strâmbeanu, din treti log., din sud Mehedinți; vtori vistier, Dimitrache Pliniceanu, din sud Mehedinți

f. 20. *lt. 1826, Iulie 24, Sâmbătă.*

Stolnic, d-lui Iancu Zefcari.

¹⁾ Adică nepotul fostului episcop de Râmnic Galaction.

lt. 1826, Iulie 27, Marți.

Sărdar, Matei Ciupelnițeanu, din treti spătar; medelnicer, Dimitrache Urianu, din treti comis.

lt. 1826, Iulie 29, Joi.

Vtori vistier, Ianache Sănătescu ot sud Gorj.

lt. 1826, Iulie 31, Sâmbătă.

Vtori Vistier, Eftimie Scărlătescu din București.

lt. 1826, Aug. 19, Joi.

Vătaf de păhărnicei, cu sărutare de mână, Iordache sin paharnic Ilie

lt. 1826, Septemv. 18 Sâmbătă.

Epistat de vtori log. țării de sus, cu sărutare de mână, d-lui paharnic Manolache Chiatipul; vel comis, d-lui Iancu Manu; vtori log. țării de jos Iordache Crețeanu, din vtori post.; divictar, Manolache Crețulescu; vtori spătar, Hristodul Hristopolu.

lt. 1826, Septemv. 25, Sâmbătă.

Treti postelnic, Costache sin stolnic Apostolache.

f. 20 v.

lt. 1826, Sept. 29, Miercuri.

Vel cămăraș paie și epistat de vel comis, d-lui Costachi Zefcari, din căminar; sluger, Nicolae Vieroșanu.

lt. 1826, Octv. 8, Vineri.

Păharnic, Dimitrache Grecianu, din sărdar; stolnic, Răducan Tocilescu, din medelnicer; sărdar, Preda Săulescu, din sluger.

lt. 1826, Octv. 9, Sâmbătă.

Vel vornic țării de sus paie și epistat de vel spătar, d-lui Grigore Filipescu, din vornic țării de jos; sărdar, Hurmuz, din vornic de harem.

lt. 1826, Octv. 15, Vineri.

Clucer za arie, Nicolae Brătescu, din vtori vistier; treti log., Costache Lazarescu.

lt. 1826, Octv. 20, Miercuri.

Vtori postelnic, Dimitrache Ruset, fiind fost treti spătar.

lt. 1826, Octv. 22, Vineri.

Vtori log. țării de sus, Tudurache sin dohtoru Panaiotache.

f. 21.

lt. 1826, Octv. 27, Miercuri.

Epistat de cupar, cu sărutare de mână, sărdaru Gheorghe Filipu-politu ce este și vtori cămăraș.

lt. 1826, Noemv. 4, Joi.

Sărdar, Nicolae Cotopule.

lt. 1826, Noemv. 6, Sâmbătă.

Medelnicer, Costandin Calistrat, din șătrar; vtori vistier, Ioniță Eranciopolu (?).

lt. 1826, Noemv. 20, Sâmbătă.

Medelnicer, Dimitrache Bibescu; clucer za arie, Dimitrache vnuc d-lui clucer Ioniță Voinescu, din vtori armaș.

lt. 1826, Noemv. 25, Joi.

Căminar, d-lui Grigore Călinescu, din paharnic.

lt. 1826, Noemv. 30, Marți.

Clucer za arie, Dimitrie Sarandi, din treti portar; vtori vistier, Gheorghe Viviță (ori Didiță?) din postelnicel.

f. 21 v.

lt. 1826, Dech. 27, Luni.

Vel căminar paiè, d-lui Gheorghe Bibescu.

lt. 1826, Dech. 30, Joi.

Medelnicer, Vasilache sin căminaru Polizache.

lt. 1827, Ghenar 18, Marți.

Vel agă paiè, d-lui Costache Ralet, din vel clucer; șătrar, Panait Mărunțeanu, din vtori log.

lt. 1827, Ghenar 24, Luni.

Vel comis paiè, d-lui Aleco Retoridi, din vtori log.; sărdar, Tănase Carabulea, din sluger; vtori vistier, Stanciu Bobăicescu ot Cerneți.

lt. 1827, Fevr. 5, Sâmbătă.

Medelnicer, Ioniță Miteșcu, din sluger.

lt. 1827, Fevr. 7, Luni.

Vel comis pațè, d-lui Costache Fălcoianu, din vtori log.; clucer za arie, Iordache Nicolidi; vtori vistier, Costandin Dionisiu.

lt. 1827, Mart. 14.

Caimacam la Craiova, cu sărutare de mână, d-lui biv vel hatman Costache Ghica.

f. 22.

lt. 1827, Aprilie 8, Vineri.

Paharnic, d-lui Iancu Câmpineanu; sărdar, Zamfirache Crețeanu, din vtori log.

lt. 1827, Aprilie 21, Joi.

Medelnicer, Grigore Dimancea.

lt. 1827, Aprilie 24, Duminică.

Vel căminar, d-lui Grigore Ghica sin luminatu beizadea Dimitrache Ghica.

lt. 1827, Aprilie 28, Joi.

Vel pitar, Costandin Boerescu.

lt. 1827, Mai 4, Miercuri.

Epistat de vornic țării de sus, cu sărutare de mână, d-lui vornic Iordache Goleșcu; epistat de vornic țării de jos, cu sărutare de mână, d-lui log. Costache Câmpineanu.

f. 22 v.

lt. 1827, Mai 5, Joi.

Vel ban, luminatu beizade Costache Ghica; epistat de vel cămăraș cu caftan, d-lui vornic Nicolae Ghica; vel agă, d-lui aga Costache Cornescu; stolnic, d-lui Cost. Zătoreanu ot Craiova, din medelnicer; medelnicer, Ioniță Mavrodin ot sud Teleorman.

lt. 1827, Mai 26, Joi.

Sluger, Costache Vișoreanu; vtori vistier, Ioniță Popovici ot Craiova, din postelnice.

lt. 1827, Mai 28, Sâmbătă.

Sărdar, Costache Mihail Pălăcianu; vtori vistier, Mihalache.

lt. 1827, Mai 31, Marți.

Vel ban, d-lui banu Barbu Văcărescu.

lt. 1827, Iunie 7, Marți.

Căminar, Ștefan Ogrădeanu, din stolnic; vel pitar, Costache Borănescu, din treti log.

f. 23.

lt. 1827, Iunie 9, Joi.

Paharnic paiè și epistat de vel portar, Dimitrache Voinescu, din sărdar; stolnic, Petrache Perieț, din vel pitar.

lt. 1827, Iunie 11, Sâmbătă.

Paharnic, Vasilache Voinescu, din sărdar.

lt. 1827, Iunie 19, Duminică.

Treti vistier, Constandin sin Ianache Rovinaru, din sud Gorj.

lt. 1827, Iunie 22, Miercuri.

Vel log țării de sus, d-lui Aleco Filipescu, din log. țării de jos; vel log. țării de jos, d-lui log. Nestor; vel hatman paiè, d-lui Aleco Vilara, din agă.

lt. 1827, Iunie 26, Duminică.

Epistat de vel vistier, cu blană, d-lui banul Grigore Brâncoveanu.

f. 23 v.

lt. 1827, Iunie 27, Luni.

Epistat de vel postelnic, d-lui vornic Grigore Filipescu; vel vornic al 3-lea, d-lui vornic Aleco Ghica; epistat de vel spătar, d-lui log. Aleco Ghica; vel vornic de politie, d-lui vornic Aleco Nenciulescu.

lt. 1827, Iulie 2, Sâmbătă

Medelnicer, Franțiscu (?); treti vistier, Tudorache Merișescu.

lt. 1827, Iulie 6, Miercuri.

Vel clucer, d-lui Barbu Știrbei, din căminar; paharnic, Grigore Izvoranu, din sărdar; sărdar, Grigore Bengescu.

lt. 1827, Iulie 11, Luni.

Epistat de vel vornic al patrulea, cu sărutare de mână, d-lui log. Pană Costescu; epistat de vel log. de obiceiuri, cu sărutare de mână, d-lui vornic Aleco Crețulescu; vel hatman paiè, d-lui Dimitrache Ghîca, din căminar; sărdar, Bănică Bălăcianu; medelnicer, Iordache Neculescu; vtori vistier, Ioniță zet eclisiarhu Luca.

f. 24.

lt. 1827, Iulie 15, Vineri.

Vel hatman al divanului, d-lui log. Manolache Băleanu.

lt. 1827, Iulie 16, Sâmbătă

Sărdar, Costache Hiotu; medelnicer, Iancu Dimancea; vtori vistier, Ștefan Drăgoescu.

lt. 1827, Iulie 19, Marți.

Vel spătar paiè, d-lui Pavlache Nevrogordit (?); vel comis paiè, d-lui Costache Racoviță, din vtori log.; clucer za arie, Mihalache Izvoranu; vtori vistier, Costandin Roșca.

lt. 1827, Iulie 23, Sâmbătă.

Sărdar, Luca [Poenaru], din treti vistier; sluger, Constandin Algî.

f. 24 v.

lt. 1827, Iulie 27, Miercuri.

Vel comis paiè, d-lui Dimitrache Fălcoianu, din vtori postelnic; sărdar, Barbu Dănescu, din vtori vistier; medelnicer, Mincul Marlagiu, din vtori vistier; sluger, Păun Piscupescu.

In tagma hătmăni.

Vătaf za aprozi, Ghiță Vălcănescu; vătaf za divan, Costache Cerchez; vătaf de păhărnice, Manolache Dâmboviceanu.

lt. 1827, Aug. 17, Miercuri.

Sărdar, Matei Filișanu, din medelnicer; medelnicer, Ioniță Crăciunescu, din treti log.; sluger, Iancu Anghelidi.

lt. 1827, Aug. 23. Marți.

Sărdar, Dimitrache Cotopulea, din cupar; sluger, State Pardalosi din căpitan za dorobanți; clucer za arie, Petrache Mihail; vtor vistier, Andrei Deșu; treti vistier, Alecu Dimieriu.

f. 25.

lt. 1827, Septemv. 6, Marți

Căminar, d-lui Nicolae Iulianò, din stolnic; medelnicer, Fotache Păianu, din vtori armaș; vtori vistier, Gheorghe Hristodul; trei vistier, Vasilache; trei log. za Craiova, Ioniță Ciocârzeanu; polcovnic za Craiova, Ioniță Poenaru.

lt. 1827, Septemv. 13, Marți.

Medelnicer, Constandin Brătășanu; sluger, Dincă Socoteanu.

lt. 1827, Septemv. 16, Vineri.

Sărdar, Ștefan Ioanu starostea, din medelnicer; medelnicer, Iancu Tătăranu; sluger, Tănase Rioșanu.

lt. 1827, Septemv. 23, Vineri.

Sluger, Nicolae Otetelișanu; vtori vistier, Tudorache arabagibaș; vtori armaș za Craiova, Iordache Titopoleos; polcovnic za Cerneți. Alexandru Botea.

f. 25 v.

lt. 1827, Septemv. 26, Luni.

Vel comis paiè, d-lui Costache Glogoveanu.

lt. 1827, Septemv. 27, Marți.

Epistat de vel comis, cu sărutare de mână, d-lui spătar Pavlache¹⁾

lt. 1827, Septemv. 28, Miercuri.

Vtori portar, cu sărutare de mână, medelnicer Manolache Hiotu.

lt. 1827, Octv. 4, Marți.

Vel clucer, d-lui Iancu Ralet, din căminar; paharnic, d-lui Costache Ștefănescu, din sărdar.

lt. 1827, Octv. 5, Miercuri.

Sărdar, Nicolae Vieroșanu, din delibaș; medelnicer Tudorache Porumbaru, din câr(c) sărdar.

f. 26.

lt. 1827, Octv. 6 Joi.

Sărdar, Iancu sin vâtaf Mihalache, din tufecibaș; medelnicer, Ioan Caramanlău, din...²⁾

¹⁾ Este Pavlache Nevrogordit (?) de mai sus.

²⁾ Greu descifrabil; poate ghiungi=ibriciu, ibrictar.

lt. 1827, Octv. 19, Miercuri.

Sărdar, Dimitrache Bogdănescu, din șătrar.

lt. 1827, Octv. 22, Sâmbătă.

Sărdar, Iordache Politimos; medelnicer, Aleco Brădescu, din caf-tangibaș; clucer za arie, Nicolae Costandinu Teohari, din grămătic al cămării.

lt. 1827, Noemv. 12, Sâmbătă.

Vel clucer, d-lui Grigore Călinescu, din căminar.

lt. 1827, Noemv. 19, Sâmbătă.

Stolnic, Ghiță Lehliu, din sluger; sluger, Ioan Racotă; vel pitar Gheorghe Hronescu; vtori vistier, Ioniță Stănescu; treti vistier Dimitrache Elefteriu.

26 v.

lt. 1827, Dechr. 3, Sâmbătă.

Sărdar, Costache Otetelișanu, din vtori postelnic; medelnicer, Costandin Călinescu, din vtori portar; vtori vistier, Manolache Robescu; treti vistier, Alexandru Iarca.

lt. 1827 Dechr. 17, Sâmbătă.

Sărdar, Iancu Gărdescu, din sluger.

lt. 1827, Dechr. 29 Joi.

Sărdar, Ianache Pitișteanu; medelnicer, Dimitrie Dimancea, din ici-ciohodar.

lt. 1828, Ghenar 7, Sâmbătă.

Sărdar, Ioan Hristu, din vtori comis.

lt. 1828, Ghenar. 8, Duminică.

Sărdar, Grigore Andronescu, din treti log.; cupar, cu sărutare de mână, Chiriac, omul casei gospod.

lt. 1828, Ghenar 17, Marți.

Medelnicer, Aleco Lipanescu, din samdagibaș ¹).

f. 27.

lt. 1828, Ghenar 21, Sâmbătă.

Sluger, Iancu Pală, din căpitan za dorobanți.

¹ Șeful lumânărilor Curții.

lt. 1828, Ghenar 24, Marți.

Sărdar, Costache Brăiloiu; medelnicer, Nicolae Alexandrescu, din cafegibaș.

lt. 1828, Ghenar 26, Joi.

Stolnic, d-lui Barbu Socoteanu, din sărdar; sărdar, Dimitrache Knezu, din sluger; sluger, Panait Vițopulo; clucer za arie, Tănase Gazoti; vtori vistier Anton Algî.

lt. 1828, Ghenar 28, Sâmbătă.

Sărdar, Dimitrache Polizache; sluger, Alexandru Diculescu, din vtori vistier.

lt. 1828 Fevr. 1, Miercuri.

Căminar, d-lui Petrache Arion, din stolnic; medelnicer, Gheorghe sin stolnic Ianache Geanoglu brat episcop din Râmnicu¹⁾; sluger Dimitrache Măican; clucer za arie, Stancu Terejiăscu.

f. 27 v.

lt. 1828, Fevr. 21, Marți.

Vel clucer, Costandin Iatropolu.

lt. 1828, Mart. 26, Luni.

Stolnic, Dimitrache Ștefanupoliti.

lt. 1828, Mart. 30 Vineri.

Stolnic, d-lui Dimitrache Zefcari; medelnicer, Iordache Gazoti, din clucer za arie.

lt. 1828, Aprilie 3, Marți.

Stolnic, Pană Buescu, din sluger; sluger, Costache Tigveanu; clucer za arie, Ghiță Carainescu; vtori vistier, Gheorghe Furduescu.

lt. 1828, Aprilie 5, Joi.

Căminar, d-lui Costache Vilara, din stolnic; stolnic, Gheorghe Argintoianu, din sărdar; medelnicer, Constandin Argintoianu; sluger, Aleco Furduescu; clucer za arie, Hristache sin vameșul Chiriac. ot Craiova; vtori vistier, Petrache Tigveanu; treti vistier, Ioniță Ralea sin Ștefan.

¹⁾ Cetire nesigură; episcop de Râmnic era Neofit.

f. 28.

lt. 1828, Aprilie 9, Luni,

Căminar, d-lui Mihalache Darvari, din paharnic; sărdar, Ralea Alexiu; sluger, Gheorghe Sachelarie; vel pitar, Constandin Anagnoste.

lt. 1828, Aprilie 14, Sâmbătă.

Paharnic, Ianache Arion, din stolnic; sărdar, Iancu Trăsnea; clucer za arie, Nicolae Jurescu; vtori vistier, Dimitrache Mușceleanu; treti vistier, Toma Cernăvodeanu.

lt. 1828, Aprilie 18, Miercuri.

Vtori postelnic, Mihalache Goranu.

lt. 1828, Aprilie 19, Joi.

Sărdar, Costache sin răpos. d-lui clucer Ștefănică; vtori vistier, Pavlache Gheorghiu ot sud Romaniți.

lt. 1828, Aprilie 21, Sâmbătă.

Sărdar, Mihalache Chiumurgioglu; vel pitar, Dinu Râmniceanu.

f. 28 v.

lt. 1828, Aprilie 24 Marți.

Treti postelnic, Matei Ștefănescu.

lt. 1828, Aprilie 25, Miercuri.

Vel vornic țării de sus, d-lui vornic Mihalache Ghica; vel vornic al patrulea, d-lui Grigore Romanet, din vel vistier; stolnic, Preda Săulescu, din sărdar; sărdar, Scarlat Urlățeanu. din sluger; medelnicer, Aleco. Mavrodin din mungibaș¹⁾; vel pitar, Matei Păunescu, din credincer; vtori vistier, State Stolojanu.

lt. 1828, Aprilie 26, Joi.

Vel comis paië, Manolache Crețulescu, din divictar; sărdar, Aneste chiurcibaș; medelnicer, Chiriac, omul gospod., din cupar; sluger, Mihalache Vieroșanu, din vtori log. za obiceiuri; sluger, Nicolae Blehan; vtori vistier, Antonache sin polcovnic Andrei Botocă.

f. 29.

(fără dată)

Vel vornic al patrulea paië, cu sărutare de mână, d-lui Costache Câmpineanu, din vel log. țării de sus; vel vornic al patrulea paië, d-lui spătar Aleco Ghica, din vel log. țării de sus; vel

¹⁾ Șeful lumânărilor Curții.

hatman paîe, d-lui aga Costache Cornescu, din agă; vel agă paîe d-lui Grigore Filipescu, din vel clucer; vel cămăraș paîe, d-lui Iancu Ghica, din vel comis; vel clucer, d-lui Pană Băbeanu, din căminar; căminar, Vasilache Voinescu, din paharnic; stolnic, Iordache Porumbaru, din sluger; sărdar, Spiru Dascălu: sluger, Scarlat Racotă; clucer za arie, Ghiță Veleșcu; treti log. Costache sin Iane Dimiariu; vtori vistier, Mihai ceașul de vistierie; treti log. Ioan vnuc Bobescu; treti vistier, Hristea Condeescu.

* * *

Citind această arhondologie ne dăm seama cât de puțin suntem documentați asupra unor obiceiuri ce se urmau încă acum 100 de ani.

În câteva cazuri arhondologia zice că boeriile s'au dat «cu caftan»; în alte câteva cazuri că s'au dat «prin sărutare de mână» a Domnului; încolo, nu arată cu ce ceremonie s'au conferit. Nu știm precis care era criteriul acestor deosebiri.

Boeriile se confereau de regulă prin îmbrăcare de caftan. Erau însă boerii mici care nu comportau neapărat inobilarea prin îmbrăcare de caftan. Așa spre pildă vedem în arhondologie că se fac treti portari, vătăfi de divan, vătăfi de păhărnice, cu sărutare de mână, dar știm că se întâmpla să se facă zapcii ai divanului prin îmbrăcare cu caftan¹⁾. Deasemenea, unii logofeți ai divanului erau cu caftan, alții fără²⁾. Se considerau uneori ca «ofichion de boerie» comportând îmbrăcare cu caftan, unele slujbe fără caracter boeresc, ca spre pildă «maimarbașa» la 1807³⁾, sau starostele de brutari în arhondologia reproducă⁴⁾.

Înălțarea unui boer cu caftan la o dregătorie mai înaltă implica îmbrăcarea lui cu un nou caftan.

Cât privește trecerea unui boer caftanlău într-o funcție egală sau inferioară aceleia ce avusese, arhondologia menționează de câteva ori că s'a făcut prin sărutare de mână și de câteva ori că s'a făcut prin îmbrăcare de caftan.

Este de observat că demnitățile cele mai înalte ale statului, pentru ocuparea cărora rivalizau membrii protipendadei, erau prea puține la număr și ierarhizate; chiar boerul care ajunsese la cea mai înaltă treaptă, care era bănia, era nevoit după câtăva vreme să lase locul altuia și deci, dacă nu voia să rămâie în afară de slujba statului, să primească să fie chemat în altă demnitate mai mică. Mai vârtos tre-

1) Hurmuzaki-Iorga, X. 529 (memoriul consulului Kreuchely pe la 1823).

2) Ibid. 541-2.—V. A. Urechia, Ist. Rom. IX 273 (sub Fanarioti).

3) Urechia, ibid. 131.

4) Cf. Hurmuzaki, X. 207. Tot așa starostele de cumpania Craiovei în arhondologie.

buia să alterneze în slujbe boerimea secundară. Vedem astfel în arhondologie, vel ban numit vel vistier, vel vornic numit vel spătar, vel spătar numit vel agă, vel căminar numit vel comis, vel comis numit muhurdar, vel medelnicer numit vtori portar, etc.

Pentru a se salvarda se vede vanitatea unor boeri, deseori, când sunt chemați într-o funcție inferioară aceleia pe care o avuseseră, nu sunt numiți titulari ci numai «epistați» ai ei. Așa spre pildă, vel ban epistat de vel vistier, vel logofăt epistat de vel spătar sau de vel cămăraș, vel postelnic epistat de vornic al politiei, vel vistier epistat de vel cămăraș, vel cămăraș epistat de vel comis, serdar epistat de cupar, etc.

Asemenea numiri în funcții sau epistasii egale sau inferioare situației pe care boerul o avusese, arhondologia arată că se făceau deseori prin sărutare de mână și numai excepțional (sunt 7 cazuri) prin îmbrăcare de nou caftan. Este de crezut că noul caftan va fi fost o mângâiere pentru boerul chemat într-o altă funcție decât aceea pe care o dorește.

Arhondologia arată că se făcea deosebire între titlul, funcția și *rândul* boerilor.

Se știe că de pe la mijlocul sec. XVIII-lea se luase obiceiul de a se conferi titlurile dregătorilor fără ca ele să se și ocupe efectiv. Aceste conferiri de titluri se făceau însă tot prin îmbrăcare cu caftan, încât titularul era considerat că ocupase efectiv funcțiunea un moment, momentul îmbrăcării cu caftan. Conferirea de titluri prin diplome (pitace) nu s'a obișnuit în Muntenia decât când Domnii au cărmuit sub ocupație rusească. Boerii cari nu aveau decât titlul onorific erau ziși paie; cei în funcție efectivă, haleă. Boeri paie deveneau haleă și invers. Arhondologia ni arată un căminar devenind căminar haleă, un paharnic paie devenind paharnic haleă. Căminarul s'a făcut însă «cu caftan», iar paharnicul «cu sărutare de mână». Tot cu sărutare de mână se face un șetrar haleă. Este probabil că celui dintâi i se va fi dat un nou caftan ca mângâiere că fusese numai chemat în funcția efectivă a rangului său, în loc de a fi înaintat.

Acelaș boer putea avea deci titlu și funcție deosebite. Un vel ban spre pildă să fie vel vistier, un vel spătar să fie vel agă, un vel cămăraș să fie epistat de vel comis, un vel paharnic epistat de vel portar, etc. Domnul mai conferea însă uneori boerilor și un *rând* deosebit și de titlul și de funcția ce aveau, rând superior acestora. Li conferea adică o ordine de precădere protocolară superioară titlului și funcției lor. Așa spre pildă găsim în arhondologie că unui vel spătar care îndeplinea funcția de vel agă, i se acordă *rând* de vel logofăt al

pricinilor străine; unui vel postelnic i se dă rând de vel logofăt al țării de jos; unui vornic al politiei, rând de vel logofăt de țara de sus.

Numirea boerilor în funcția de caimacam, se făcea prin sărutare de mână, tot așa adică după cum se făceau numirile de ispravnici: nu se mai îmbrăcau cu caftan «căci trebuia să mai fi fost boeri», ci veneau numai la curte să sărute mâna Domnului ¹⁾.

Când vedem câtă neînțelegere este astăzi la noi pentru chestiile de protocol, nu s'ar crede că am fost o țară atât de protocolară.

* * *

Arhondologia publicată mai sus nu vorbește decât de caftan; știm însă din alte izvoare că îmbrăcămintele de onoare erau de mai multe feluri.

Condica de obiceiuri a logofătului Gheorgache, scrisă la 1762, vorbește de *conțeș de samur* cu care Domnul a îmbrăcat pe un boer, pe când pe altul îl onoră cu *feregea de postav*; de *caftan fără taftă* și de *caftan cu taftă legată peste umăr*, ce boerii în funcție purtau la ceremonii; de *blană* de samur sau de cacom, de *capoturi*, de *binișuri de postav*, de *cubur* cu cacom sau cu sângeap, cu care se îmbrăcau personajii de distincție «fiecare după cinstea sa» ²⁾.

Domnii se îmbrăcau cu blană, cu *cabaniță* de samur și «peste cabaniță cu caftan» sau cu feregea de cacom.

Cu caftan se îmbrăcau și mitropoliții ³⁾ și episcopii ⁴⁾ căci «darul cel arhieresc» era «cinstea neamului» și boerie ⁵⁾; se îmbrăcau boerii.

În Februarie 1821 se trimite un «*contoș blănit*, din partea țării» slugerului Solomon, pentru că a prins pe niște partizani ai lui Tudor Vladimirescu ⁶⁾.

Astăzi, după numai 100—150 de ani, nu mai știm nici care era deosebirea de formă între aceste îmbrăcăminte, nici care era criteriul după care se distribuiau unele sau altele.

Aflăm numai despre *conțeș* că era o «manta lungă, cu mâneci lungi, largi și spintecate ⁷⁾ iar despre *cabaniță* că era o «manta cusută în fir de aur și de argint, blănită cu samur și vulpe neagră și cu poală îndărăt lungă ca de trei palme, cu de aceeași blană; cu mâinile

¹⁾ Dionisie Fotinđ, Istoria Daciei, trad. Sion, III, 264.

²⁾ Letopisețe, ed. Kogălniceanu, ed. 2-a, III 304—317, 331.

³⁾ Așa mitropolitul Grigore când a fost ales la 1823 (Hurmuzaki, X. 209).

⁴⁾ Spre pildă Gherasim al Buzăului la 1819 (ibid. 69).

⁵⁾ Hrisovul dela 1755 al lui C. Vodă Racoviță boerind pe fiul episcopului Grigore Socoteanu (Convorbiri literare, anul 22 p. 256—7).

⁶⁾ Cronica lui Dârzeanu, ed. Iorga. p. 49—50.

⁷⁾ Hurmuzaki, X. 498 (raport al lui Kreuchely).

scoase prin găuri despre umere *ca la caftan*, iar mânecile aruncate îndărăt până la pământ și cu marginile iarăș blănite; dinaintă la piept are ceaprazuri, șireturi în lanțuri și nasturi mari» ¹⁾).

Conteș, cuburi și feregele erau rezervate boerilor mari ²⁾).

* * *

Arhondologia lui Grigore Vodă Ghica arată că acest Domn în 7 ani, dela 1822 la 1828, a acordat boerii, una sau succesiv mai multe, la 505 indivizi, dintre cari 342 au fost boeriți întâia oară de el. Dintre aceștia din urmă 145 erau de origini mie necunoscute, probabil absolvenți ai școalelor sau oameni de casă ai boerilor mari. În aceeaș vreme, în Moldova, Ioniță Vodă Sturdza a boerit 871 indivizi ³⁾ din care vre-o 90 ridicați întâia oară de el din popor.

În catagrafia de toți boerii Țării Românești, întocmită la 1829 din ordinul cărmurii rusești, găsim 750 de boeri de *toate* treptele, până la cea mai mică boerie. Dintre aceștia, 342 fiind boeriți întâia oară de Grigore Vodă Ghica, rămâne că 408 își aveau boeriile dela Domnii fanarioți cari precedaseră pe Ghica. Cei 750 de boeri și boernași dela 1829 aparțineau la 580 de familii și aceste cifre trebuiesc raportate la o populație de circa 165.000 familii sau circa 800.000 locuitori ⁴⁾; o proporție care arată că învinuirea adusă ultimilor Domni fanarioți de a fi distribuit boeriile cu nemiluita, este foarte exagerată. Proporția de privilegiați nu era mai mică în Occident.

În arhondologie întâlnim 62 nume de familii de origine grecească. Dintre ele, opt sunt nume de familii care mai de mult sau mai de curând intraseră în protipendada țării; 12 sunt nume de familii secundare cunoscute, iar restul nume noi, obscure, ceea ce arată că Grigore Ghica n'a prigonit principial pe Greci.

De altă parte arhondologia nu arată să se fi dat vre-o atenție deosebită familiilor românești decăzute în vremea Fanarioților ⁵⁾).

¹⁾ Dionisie Fotino, l. c. 245.

²⁾ Hurmuzaki, l. c. 520.

³⁾ Listele din Ghibănescu, Surete și izvoade, X. 263—273 și 276 283.

⁴⁾ După statistica consulului Kreuchely la 1824 (Hurmuzaki, X. 294).

⁵⁾ Este interesant a arăta aci ca la 1822 boerii divanului Craiovei au rugat pe Domn să boerească pe Iordache și Grigore fii răposatului vtor vistier Ioan Otetelișanu.

«Să te milostivești a ridica acest neam căzut, pentru că ni este la toți cu necinste să-l vedem pe urma slugilor boerești și altor proști cari în străina stăpânire a Grecilor, cu dare de bani, s'au făcut ceea ce nu li se cădea». (Arh. Stat. Admin. vechi No. 2423). Arhondologia arată că Domnul pământean n'a dat curs acestei cereri.

DIVANE DOMNEȘTI DIN MUNTENIA

ÎN SECOLUL AL XV-LEA

DREGĂTORI ȘI BOERI

1389—1496

DE

GEORGE D. FLORESCU

— • —

MIRCEA I CEL BĂTRÂN

1486 — † 1418 Ianuarie 31

Mai toți istoricii noștri sunt de acord asupra anilor de domnie ai lui Mircea cel Bătrân. Doar numai că unii ca d. N. Iorga și d. C. Kogălniceanu ne indică pe un Vlad Voevod între 1394—95 (v. Iorga: *Istoria Românilor*) sau între 1396—97 (v. C. Kogălniceanu: *Istoria Românilor* vol. I. 1903). Pe acest Vlad îl vom numi Vlad I.

I. 1389 *Septembre 4, Râmnic* ¹⁾

Mircea Vv. dăruiește Mănăstirii Cozia o parte din satul Jiblea care fusese a boerilor Stanciul, Costea, Vâlcu, Albul și Radomir, cărora le dăruiește în schimb satul Orlești pe Olt, scutindu-le într'această timp și partea ce le mai rămăsese în Jiblea.

Mărturiile domnești: Popa Chir Nicodim, Popa Gavril și Sarapion și jupanii: Vladislav dvornicul, Bars Roman, Mădrăciță, Truție, Vlad, Dan, Oancea Mogoș, Danciul, Cârștian.

¹⁾ v. C. Giurescu: *Despre boeri* p. 22 n. 2; v. și pag. 27—28; v. Arh. St. copie slavă în fragment original și traducere de Dl. Stoica Nicolaescu.

II. 1391 *Decembre 27, Argeș* ¹⁾

Mircea Vv. dăruiește egumenului Stanciu și fratelui său Călinu moșia Scoreiu din Țara Făgărașului.

Mărturiile domnești: Vlad vornicul, Drăgan banul, Salpan ²⁾ Algia ³⁾, Groza Moldovan, Sapan ⁴⁾ Aga, Holdovics logofăt ⁵⁾.

¹⁾ v. Hurmuzaki vol. I. partea II-a p. 341—42.

²⁾ = jupan

³⁾ = Aldea boer însemnat al lui Mircea (v. nota 2 doc. III).

⁴⁾ = jupan

⁶⁾ = Baldovin logofăt. În vremurile acestea logofătul era grămaticul hrisovului (v. divanele următoare).

III. 1394 *Januarie 8, indiction 15, Fără loc* ¹⁾

Mircea Voevod întărește Mănăstirei Cozia, ctitoria sa, stăpânire peste locul Călimănești de la Olt, care fusese mai înainte a boerului său Nan Dobu. În acest hrisov Voevodul mai întărește și alte moșii.

Mărturiile domnești: Mitropolitul Chir Antim a toată Ungro-Vlahia, Mitropolitul Severinului Athanasie, Egumenul Vladislav, Stănil Banul, Jupan Vladislav, Jupan Manea, Jupan Alaman, Jupan Bars, Jupan Danciul, Jupan Milcul, Voico, Aldea, ²⁾ Dănișor, protovistieru Popșor, vistieru Șerban, stolnicul Bratu, Costea picernic, ³⁾ Sin spătar, Lubaș pivnicer, Filos logofăt ⁴⁾.

¹⁾ v. St. Nicolaescu: Alexandru Aldea în Rev. pt. Istorie Arheologie și filologie 1922 p. 230 nota,

²⁾ A fost identificat cu Alexandru Aldea Voevod. Nu cred posibil acest lucru, genealogicește vorbind.

³⁾ = paharnic.

⁴⁾ Dregătoria de logofăt este aci luată ca grămatic (v. mai departe).

IV. *Fără an (1391—1400), Fără lună, zi și loc* ¹⁾

Mircea Voevod întărește boerilor săi Ioan, Borcea și Călin satele Braniștea Urășei și Vadul Șercăei dimpreună cu muntele Lereștilor, scutindu-i de toate dijele.

Mărturiile domnești: Jupan Vlad, Drago ban ²⁾ Jupan Aldea, Jupan Aga, Jupan Bran, Jupan Cristian, Jupan Vâlcă, Jupan Duca, Jupan Cioban, Stan Drăgan, Aldea velichi ³⁾ logofăt, scris de Badea.

¹⁾ v. Pușcariu Ion: Fragmente istorice despre boerii din Țara Făgărașului vol. IV, p. 45/9. Data documentului a fost greșit citită ca fiind 1417. Hrisovul publicat în transcriere românească cu caractere cirilice zice că a fost tălmăcit la 1617 Iulie 10 de Protopopul Vasile, iar copia germană (anestecată cu citațiuni latinești) care urmează transcrierei române în Pușcariu, a fost făcută de Antonie Monea Vineșcul în Făgăraș la 1733 Iulie în 23 (în tălmăcirea română) sau 30 (după transcrierea germană, care de altfel este semnată de Ionaș Mone de Also Venecza). De altfel corectarea datei de mai sus a fost făcută încă de Al. A. Vasilescu (v. Urmașii lui Mircea cel Bătrân în Rev. pt. ist. arh. și fil. vol. XVI 1922 pag. 122 nota 4). Anii 1391—1400 i'am împrumutat și noi dela această lucrare bazându-ne pe boerii martori și în alte documente contemporane acestor ani de la Mircea I. D. C. C. Giurescu în recenta-i lucrare: Organizarea financiară sub Mircea cel Bătrân în An. Acad. Rom. ser. III. Tom. VII. Mem. I. 1927 p. 10 susține totuși anul 1417.

²⁾ Trebuie să fie identic cu Drăgan banul dela 1391 și 1398 v. scrisoarea boerului Aldea mai jos.

³⁾ Prima oară că întâlnim acest termen în analele divanelor Țării Românești.

V. 1400 Iulie 20, Argeș ¹⁾

Mircea Vv. donează boerilor Micul și Stoia jumătate din satul Mândra ²⁾.

Mărturiile domnești: ³⁾ Vlad ur ⁴⁾, Ioan ur ⁵⁾, Nelka ⁶⁾, Luka ⁷⁾, Stănil ⁸⁾, Marin ⁹⁾, Koszte ¹⁰⁾, Bratul ¹¹⁾, Duda ¹²⁾, Blalum logofet ¹³⁾.

¹⁾ v. Pușcariu op. cit. p. 43/5

²⁾ v. idem; produs în singura copie ungurească existentă aflată la familia Szokacs din Mândra.

³⁾ Dăm aci înșirarea mărturiilor domnești textual după copia ungurească publicată de Pușcariu op. cit. p. 44 căutând mai jos în note a identifica pe boerii aceștia prin comparație cu celelalte divane dela Mircea cel Bătrân.

⁴⁾ «Ur» se traduce din ungurește prin «domn» «nea» «neică», aci însă cred că înțelesul este «jupan» și într'adevăr aflăm pe jupan Vlad la 1398 (v. mai departe documentul boerului Aldea No. XI) cât și în hrisovul nedatat de mai sus (v. No. IV.).

⁵⁾ Nu întâlnim pe acest boer în nici un alt divan a lui Mircea. Inclîn a crede că este o eroare în traducere.

⁶⁾ Nici acest boer nu ne este cunoscut ca divanist al lui Mircea, poate însă fi Vâlcân sau Milco. Pe primul îl întâlnim cu atributul de jupan la 1391—1400, fiind al 7-lea boer martor; iar pe Milco = Milcul îl aflăm în hrisovul din 1394 printre mărturiile domnești cu acelaș atribut, tot al 7-lea boer martor după cele 3 fețe bisericești.

⁷⁾ Singura oară când întâlnim un boer cu acest nume.

⁸⁾ Nu cred să poată fi identificat cu Stănilă banul dela 1394 dar poate unul și acelaș personaj cu Stănil comis, al 9-lea boer martor la 1415. Iunie 10 (v. mai sus în text).

⁹⁾ Acelaș cu Jupân Martin din 1415 Iunie 10 (v. documentul No. X).

¹⁰⁾ Identic cu Costea picernic (= palarnic) al 15-lea boer martor.

¹¹⁾ Identic cu stolnicul din hrisovul citat la nota precedentă, îndată înaintea picernicului.

¹²⁾ Nume pe care nu l'am întâlnit până acum și care trebuie să fie și el rău transcris, poate Duda să fie Duca din documentul nedatat (v. No. IV).

¹³⁾ Nu cred să mă înșel susținând că acest logofăt aflat ca ultim martor aci, este grămăticul hrisovului, totuși, numele acesta foarte stălcit în transcrierea ungurească, trebuie să fie căutat prin identificare cu Baldovin sau Mihail Logofeții.

VI. 1409 Mai 11, Giurgiu ¹⁾.

Mircea Vv. scutește de mai multe dări satul Polcouții închinat de jupan Galea Mănăstirei Strugalea în urma cererii următorilor boeri: Baldovin Logofăt, Jupan Șerban și Radu a lui Stan.

Mărturiile domnești: ²⁾ Radu ban, jupan Dragotă, Stanciu fiul lui Barbu, Radu fiul lui Stanciul, Șerban vistier i namestnic ³⁾ Gostian Negrul, jupan Belotă, Manciu vistier, Baldovin logofăt, Mihail grămătic ⁴⁾.

¹⁾ v. Hasdeu: Arhiva istorică I. 1 p. 97—8, unde data este greșită, hrisovul purtând acolo anul 1399; v. corectarea acestei date C. Giurescu op. cit. v. C. C. Giurescu: Contribuții la studiul marilor dregătorii din sec. XIV. și XV. 1926 p. 32 nota 5 și p. 28.

²⁾ Transcrierea de mai sus s'a făcut după Hasdeu; dau totuși la vale și transcrierea textuală a divanului cum l'am aflat din Miletici și Agura: Sbornik IX АѦКО-РОМАНУТЕ И ТЕНТА САРБАНУКА ИМЕНУТЕ p. 328.

Radu ban, jupan Dragotă, Stanciul Barbulov imă, Radul Stanulov imă, Șerban vistiari, Iarcăi namestnic Gostea (= *корект*) i *ураган* i jupan Bealotă i Manciul vistiari logofătul Baldovin scrie Mihail.

³⁾ = locțiitor.

⁴⁾ Aci Mihail este grămatic; acest boer fiind același cu logofătul Mihail ultimul boer divanist la 1415 Martie 28 (v. mai departe în text).

VII. 1413 August 6, indictionul 6, Câmpulung ¹⁾

Mircea Vv. reînnoește tratatul de comerț încheiat de predecesorii săi cu pârgarii Brașovului, stabilind taxele vamale pentru fiecare lucru adus în țară sau scos.

Mărturiile domnești: Radu ban, jupan Andriaș, jupan Stoica Rusul, jupan Badea al Vameșului, scriitor logofătul Baldovin.

¹⁾ v. I. Bogdan: Doc. și Regeste relative la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria în sec. XV. și XVI. ed. I p. 3–5; v. idem ed. II p. 3–6.

VIII. 1413 August 25, Târgoviște ¹⁾

Mircea Vv. oprește confiscările și zălogirile de mărfuri și de oameni dând și un privilegiu comercial Brașovenilor.

Mărturiile domnești: Radu Kalacca ²⁾, pridem banus noster, nunc autem iudex et palatinus curiae nostrae ³⁾, item Scherban, item Andreas, item Radol fratre Kazan, item Waldowin logofeth ⁴⁾.

¹⁾ v. Bogdan op. cit. ed. II. vol. I p. 35–8. Acest privilegiu se află într-o scrisoare de reînnoire a privilegiului acesta a lui Dan Vv. purtând data de 1431 Ianuarie 30, indiction 9 (v. mai jos în text) (v. Hurmuzaki XV. p. 8–10).

²⁾ Kalacca = Calotă, după dl. C. C. Giurescu op. cit. p. 43 nota 2.

³⁾ Formula latină se traduce precum urmează: fostul nostru ban însă acum judecătorul și palatinul curtei (= vornic).

⁴⁾ Baldovin Logofătul cunoscut nouă de mai înainte; aci ca și în alte hrisoave grămatic al privilegiului.

IX. 1415 Martie 28, indiction 8, Mănăstirea Cozia ¹⁾

Mircea Vv. confirmă Mănăstirii Cozia venitul vămei de la Genune

Mărturiile domnești: Radul ban, jupan Voico, protovistieru Popșor, logofātu Baldovin, Aga ban, Jupan Utmeș, Jupan Stoico Rusa ²⁾, Jupan Albul, Jupan Crăstea și Mihail logofăt scrie ³⁾.

¹⁾ v. I. Bogdan: Un hrisov al lui Mircea cel Bătrân, în Analele Academiei Române tom. XXVI. No. 4 pag. 109–115 (1903).

²⁾ = Jupan Stoica Rusul (v. documentul următor în text).

³⁾ v. nota 4 doc. VI.

X. 1415 Junie 10, Argeș ¹⁾

Mircea Vv. întărește lui Vlad cu nepoții săi: Sișa și Buia și lui Stănilă cu frații săi, ca să-i fie lui Vlad cu toți nepoții săi

Buia, Sișa și lui Stănilă cu frații săi satul Beala din Județul Motrului, scutindu-le și de alte dări.

Mărturiile domnești: Radul ban vornic, jupan Martin, Aga ban, jupan Stoica Rusul, jupan Dragomir de la Segarcea, Baldovin Logofătul, Micul vistier și *Vasea spătar*, Stănilă comis, Manea stolnic Gherghina paharnic, scrie Mihail grămatic.

¹⁾ v. I. Bogdan op. cit. p. 114/15; v. C. Giurescu op. cit. p. 23 nota 7. De altfel acest document este ultimul cunoscut mie de la Mircea cel Bătrân având mărturii domnești. — Majoritatea din boerii martori îi vom afla în divanul lui Mihail W. fiul lui Mircea, succesorul său la tron și fost asociat cu tatăl său la domnie.

Afară de aceste zece documente cu mărturii domnești, singurile cunoscute nouă de la Mircea Vodă cel Bătrân, mai avem să adăogăm hrisóvul boerului Aldea purtând data de:

XI. 1398 Noembre 21, indiction 7. Fără loc.¹⁾

Prin care acesta dă Mănăstirei Cutlumușul din Sfântul Munte Athos sau Grădina Maicei Domnului, satul Cireșovul de la Olt.

Mărturiile sunt: jupan Vlad, Dragoi banul, jupan Aga, jupan Deatco, Baldovin logofăt, jupan Aldea am descris,²⁾ Țabisa am descris³⁾.

¹⁾ v. St. Nicolaescu op. cit. p. 239 nota; v. N. Iorga: Muntele Athos în legătură cu țările noastre (1913 1 Noembrie) în An Acad. Rom., v. nota 2 de la doc. III din prezenta lucrare.

²⁾ Probabil că boerul Aldea a fost chiar concepătorul actului.

³⁾ Țabisa a fost boerul care a scris, adică grămaticul.

Dintre acești boeri, mai toți, afară de grămaticul Țabisa, ne sunt cunoscuți din celelalte divane mai sus enumerate.

Precum vedem, singurele dregătorii întâlnite în decursul domniei lui Mircea cel Bătrân, după divanele înfățișate mai sus, sunt: vornicul, banul, logofătul, vistierul, stolnicul, spătarul, comisul, paharnicul și pivnicierul, relevând că dregătoria de picernic este tot identică cu cea de paharnic¹⁾.

Totuși nu trebuie să trecem cu vederea că în majoritatea cazurilor dregătorii sau boerii în funcții bine specificate sunt în genere în lista mărturiilor printre ultimii din divan, afară de vornicul, care în toate divanele înfățișate mai sus este în fruntea mărturiilor domnești: Vladislav vornicul din 1389 fiind sigur identic cu Vlad

¹⁾ Precum vom întâlni ulterior mecionoșa = spătar și stratornic = postelnic.

vornicul de la 1391, cu jupan Vladislav de la 1394 ¹⁾, cu jupan Vlad din fruntea mărturiilor documentului fără dată și într'acelaș loc la 1400, precum și identic cu prima mărturie a boerului Aldea dela 1398. Disparația lui în celelalte divane dela 1409 înainte ne-ar proba vădit că încetase din viață înainte de această dată.

Cred chiar că dregătoria de vornic în timpul lui Mircea cel Bătrân era funcția cea mai înaltă în ierarhia dregătoriilor, rememorând cazul lui Radu ban pe care-l aflăm la 1413 August 25 «*pridem banus noster, nunc autem judex et palatinus curiae nostrae*» ²⁾ și la 1415 Iunie 10 purtând două dregătorii, cea de ban și cea de vornic ³⁾.

Ca grad de însemnătate, vornicului îi urmează dregătoria de ban, căci Drăgan banul dela 1391 al 2-lea martor este identic: cu Drago ban din documentul fără dată, cu Dragoi banul mărturia boerului Aldea de la 1398 tot al doilea martor, și poate unul și acelaș cu jupan Dragotă din 1409 într'acelaș loc în șirul mărturiilor domnești.

S'ar părea că în ierarhia dregătoriilor cea de vistier este imediat următoare. Intr'adevăr la 1394 avem pe Popșor protovistier în aceeaș funcție la 1415 Martie 28, urmat îndată de vistieru Șerban înaintea stolnicului, picernicului, spătarului și pivnicerului, căci Filos logofăt, precum am spus mai sus, ⁴⁾ trebuie să fie grămatic al hrisovului, precum la 1398 și la 1415 Iunie 10, avem pe Mihail grămatic, numit logofăt la 1415 Martie 28.

Șerban vistierul de la 1394 este identic cu Șerban vistier la 1409, urmat la doi boeri mai departe de: Manciu vistier înaintea logofătului. Acest Șerban trebuie să fie identic cu jupan Șerban al lui Bilcear dela 1413 August 6 și Șerban fără atribut și dregătorie 19 zile mai târziu. La 1415 Iunie 10 totuși, Micul vistier este îndată după logofătul Baldovin ⁵⁾.

Cât pentru celelalte dregătorii ne este greu, din puținele aceste mărturii domnești, să tragem o concluzie în ceea ce privește ierarhia lor; cert însă că dregătoria de logofăt ținută mai întotdeauna în divanele înfățișate de către Baldovin, de la 1391 înainte, pare în

¹⁾ Aci el este însă fără dregătorie în urma lui Stănil banul lucru care s-ar explica însă prin faptul că acest Stănilă ban trebuie să fie ruda domnului. Aceasta ar reeși dintr'un act dela 1421 Iunie 1 a lui Radu Vv. Pleșuvul fiul lui Mircea unde este menționat printre martori «*Stan unchiul voevodului*» (v. documentul XIV și nota 7).

²⁾ v. nota 3 doc. VIII mai sus în prezenta lucrare.

³⁾ v. C. C. Giurescu op. cit. p. 43.

⁴⁾ v. nota 5 doc. X.

⁵⁾ În studiul d-lui Al. A. Vasilescu op. cit. p. 435 aflăm la nota 5 că un Micul al lui Popșor a fost vistier sub Mircea la 1415 Iunie 10 (v. Ac. Rom. Msse. doc. 132/C) cu toate că se dă ca sursă Bogdan: 1 hrisev op. cit. aflu în acest hrisev numai pe Popșor protovistier.

toate cazurile să fi fost, dacă nu identică ca însemnătate cu a visti-erului, în toate cazurile nu mult mai puțin importantă.

Aceasta în privința dregătoriilor; însă analizând cele 11 divane de mai sus relevăm un lucru nu de mai puțină importanță, cel puțin pentru mărturiile boerești ale lui Mircea cel Bătrân. Aflăm o sumedenie de boeri care poartă atributul de jupan, prin urmare pe lângă mărturiile domnești, dregători și martori fără funcții întâlnim și boeri nobili, și mai mult încă, observăm că în toate documentele de mai sus, afară de primul din 1389, unde atributul de jupan cuprinde pe toate mărturiile inclusiv Vladislav vornicul, niciodată atributul de jupan nu este pus unui boer dregător, ba chiar dacă incidental poartă o dregătorie, atributul de jupan cade. Vladislav vornicul este identic cu Jupan Vladislav ¹⁾, jupan Aga din documentul fără dată este Aga ban de la 1415 Martie 28.

Totuși din puținele exemple ce le avem nu putem emite ceva sigur. Credem însă că trebuie luat în considerație acest fapt și aserțiunea noastră ar fi că numai jupanii erau sfetnici nobili.

Documentul din 1394 este unul din cele mai concludente: după fețele bisericești urmează banul ²⁾ căruia îi succed șase jupani urmați de trei boeri netitrați pentru a continua cu 5 dregători și a isprăvi cu logofătul grămatic.

În hrisovul din 1391 aflăm pe un «Salpan Algia» al treilea boer și un «Sapan Aga» al cincilea. Cred că nu mă înșel identificând pe primul cu «Jupan Aldea» autorul hrisovului din 1398, și pe al doilea cu «Jupan Aga» întâlnit cu dregătoria de ban fără atribut atât la 1415 Martie 28 cât și la Iunie 10 acelaș an.

Pe lângă documentele de mai sus dl. Stoica Nicolaescu ³⁾ ne menționează încă unul de la Mircea, nedatat, pe care-l pune între anii 1414 și 1415, prin urmare cu puțini ani înainte de încetarea din viață a Domnului, dar în vedere că n'avem cunoștiința de mărturiile domnești nu l'am menționat mai sus. Acest act de altfel are o mare importanță istorică și genealogică: 1) existența Mănăstirii Snagov încă din acele vremuri și 2) aflarea unui frate a lui Mircea, jupan Staico ⁴⁾.

Mai aflăm în prețioasa lucrare a d-lui C. C. Giurescu ⁵⁾ o listă de 20 de acte din care 14 emanate de la Mircea cel Bătrân,

¹⁾ v. în text doc. III.

²⁾ v. nota 1 de la pag. precedentă.

³⁾ v. op. cit. p. 235 nota 4 de la pag. 234.

⁴⁾ Fratele lui Mircea nu putea fi decât nobil, de aceea îl avem aci cu atributul de Jupan ceea-ce ar confirma spusele noastre de mai sus.

⁵⁾ Organizarea financiară a Țării Românești în Epoca lui Mircea cel Bătrân în An. Acad. Rom. ser. III. tom. VII. mem. I. 1927.

multe fiindu-ne și nouă cunoscute din diverse lucrări ¹⁾. Totuși nu aflăm în această înșirare de documente, actul menționat cu divan de noi, purtând data de 1415 Martie 28, nici scrisoarea lui Aldea din 1398.

Prin urmare din cele spuse mai sus rezumăm în privința domniei lui Mircea cel Bătrân următoarele:

1). Marile dregătorii în șirul însemnătății lor erau: vornicul, banul, vistierul, logofătul, spătarul, stolnicul, paharnicul, comisul și pivnicerul, pe care le purtau reprezentanți ai clasei nobiliare române, cari însă atunci se distingeau prin atributul de jupan pus în fața numelui lor.

2). Pe lângă acești martori aflăm și boeri fără titluri și dregătorii, aleși probabil dintre boerii de țara, câți mai mulți aflători prezenți la facerea actului.

¹⁾ Probabil că majoritatea materialului documentar azi pierdut fiind evacuat la Moscova, a fost studiat încă de răposatul C. Giurescu a cărei operă începută, cu mândrie o urmează fiul său.

MIHAIL I

1418 Ianuarie 31—1420/1 iarna

Fiul cel mai mare al lui Mircea, pe semne fiu legitim. Moare la 1420 în iarnă, ucis în luptă de Dan Vv. (vezi mai depărte în text).

XII. 1418 Iunie 22 ¹⁾.

Mihail Vv. dă hrisov Mănăstirilor Cozia și Codmeana ca să primească ori-și ce danii, fără amestec a rudelor donatorilor: dregători sau alții.

Mărturiile domnești: Jupan Voico, Radu ban, Aga ban, Jupan Șerban Liubitul, Stanciul Sârbul, Stanciul Meazea, Crâstea Tătarul, Bora, Neanciul, Logofătul Pilea.

¹⁾ v. C. Giurescu op. cit. p. 23 nota 1; v. arh. Stat. sect. ist.; v. Miletici și D. Agura op. cit. p. 331.

Acesta este singurul divan cunoscut nouă de la fiul lui Mircea cel Bătrân.

Majoritate din acești boeri i-am întâlnit de altfel în divanele trecute; singura dregătorie întâlnită aci este cea de ban în persoana cunoscuților boeri Radu și Aga încă dela 1391 și 1409, logofătul Pilea fiind grămăticul hrisovului.

Mai toți acești boeri, ne-o spune dl. Al. A. Vasilescu ¹⁾ și

¹⁾ v. op. cit. p. 133.

anume: Radul ban, Șerban Liubitul, Stanciul Sărbul, Bora, Nean-ciul și Pilea logofăt, cad în lupta pentru tronul Țării Românești în toamna sau iarna 1420/1 când Turcii cu pretendentul lor Dan, fiul lui Dan fratele lui Mircea Voevod, înving pe Mihail susținut de Unguri, ba îl șiucid în luptă.

Aserțiunea aceasta, a morții dregătorilor de mai sus, se bazează pe dispariția lor dintre mărturiile oricărui Domn urmaș la tron lui Mihail Voevod ¹⁾.

Se cunosc de altfel mai multe hrisoave de la acest Domn dar, în lipsa cunoașterii mărturiilor domnești, nu intrăm în studiul lor.

¹⁾ Dl. Al. A. Vasilescu (op. cit. p. 133 text), ne spune că toți boerii de mai sus cad în lupta din toamna sau iarna anului 1420/1 și printre aceștia numără pe Radu Banul. Ori aserțiunea D-sale este contrazisă între aceeași lucrare la pag. 134, la domnia lui Radu Praznaglava, unde spune în nota 3, că boerul acesta Radu, care este susținător al noului Domn, este sfetnicul lui Mircea și al fiului acestuia Mihail (v. în text divanele lui Radu Praznaglava și nota la Radu Ban din hrisovul acestui voevod cu data 1421 Mai 17).

DAN II.

1420—1421

(iarna)

Nu știm dacă acest voevod a domnit după înfrângerea și omorârea vărului său Mihail sin Mircea.

Nici un izvor străin, fie contimporan acestor vremuri, sau relativ la evenimentele petrecute în această epocă, nu pomeneste de lupta între acest voevod și vărul său Mihail. Nu avem de altfel de la Dan al doilea nici un hrisov și nici un divan. Punând aci pe Dan II. am fost călăuziți de lucrarea menționată mai sus a d-lui Al. Vasilescu.

RADU II. PLESUVUL

zis și PRAZNAGLAVA

1420/21 iarna—1422.

Datele domniei le adoptăm după Dl. Vasilescu, cu toate că alți istorici ca: d-l St. D. Greceanu susțin (v. Doc. genealogice a fam. boerești II pag. 345) că acest voevod ar fi fost în scaun și în 1419, după hrisoave publicate în C. Aricescu (v. Indice. broșura II. pag. 111) și Ion Brezoianu (Apendicele lucrării: Instituțiile vechi românești pag. 282) azi însă surse necontrolabile. Tot în studiul Domniei sale se mai spune că acest voevod ar fi fost în scaunul

Țării Românești între 1424 și 1427, date care le admite și C. Giurescu op. cit. p. 22, ba încă fără întrerupere de la 1421. Într'adevăr Radul Pleșuvul se luptă pentru tronul Țării cu Dan Vv.

XIII. 1421 Mai 17, indiction 14. Fără loc.¹⁾

Radul Pleșuvul încheie un tratat de pace cu Brașovenii și cu Țara Bârsei, în care-și făgăduiesc ajutor reciproc și libertate deplină de comerț în țările lor.

Mărturiile domnești: jupan Radu²⁾, jupan Vâlcău³⁾, jupan Nan⁴⁾, Jupan Stan⁵⁾, jupan Vâlcsan, jupan Neg, jupan Drăghici⁶⁾, Mihail Protovistier⁷⁾, Radu al lui Sahac⁸⁾, Oancea Lungaș⁹⁾.

¹⁾ v. Bogdan op. cit. ed. II. p. 9—10.

²⁾ Boerul acesta nu este altul decât Radu Ban al lui Mircea Vv. și a lui Mihail Vv. poate chiar unul din rarii boeri scăpați în lupta din toamna anului 1420—21. Prezența lui ca prim boer al lui Radu Praznaglava ne face a crede că n'au fost certuri pentru tronul Țării Românești între cei doi fii ai lui Mircea: Mihail și Radu.

³⁾ Fost boer al lui Mircea cel Bătrân (v. doc. IV. și nota 6 doc. V).

⁴⁾ Boer nou pe care-l vom întâlni încă dese ori în divanele următoare.

⁵⁾ Fi va oare identic cu boerul Stan Drăgan al lui Mircea W. (v. doc. IV. v. și n. 7 doc. XIV).

⁶⁾ Jupanii Vâlcsan, Neg și Drăghici sunt boeri noi dintre cari pe unii îi vom mai întâlni și între alte divane (v. pentru al III-lea nota mai pe larg la doc. LXXX).

⁷⁾ Acest boer poate fi identificat cu Mihail logofătul și grămăticul lui Mircea cel bătrân (v. doc. VI., IX, X).

⁸⁾ Diferit de Radul fiul lui Stan (v. doc. VI.) poate însă identic acesta cu Radul fratele lui Cazan (v. doc. VIII.).

⁹⁾ Nu credem a putea fi identificat cu Oancea Mogoș martor 'al primului document cunoscut în Țara Românească. Alt Oancea nu mai întâlnim după 1389 până acum (v. doc. I.).

XIV. 1421 Iunie 1¹⁾, Fără loc.

Radul Praznaglava întărește stăpânire Mănăstirii Nucet²⁾, unde este hramul S-tei Treimi, peste toate bălțile Dunării de la Balta Săpatul până la gura Ialomiței, dăruite de Tâmpa încă de pe vremea lui Mircea cel Bătrân, tatăl Domnului, și pe vremea egumenului Sofronie al Mănăstirii Nucet.

Mărturiile domnești: ³⁾ Radu, Vâlcău, Nan, Utmeș⁴⁾, Cârstea⁵⁾ Badea⁶⁾, Stan «uieti voevod»⁷⁾, Vlăcsan Viorin, Drăghici, Oancea Lungaș, Micul Popșor și logofăt⁸⁾ scrie Gherghina logofăt.

¹⁾ v. St. D. Greceanu op. cit. p. 345; v. Arh. Stat. Cond. Brâncov. No. 2 p. 367; v. mențiune la St. Nicolaescu op. cit. p. 121 nota 5.

²⁾ = M-reia Cozia ctitoria lui Mircea Vv. unde se află și înmormântat fapt care se află menționat în hrisovul acesta.

³⁾ Relev aci că am trecut dregătorii lui Radu Vv. fără a indica care este jupan și care nu, neavând decât lista boerilor la îndemână și fără a fi putut controla divanul acesta altundeva.

⁴⁾ Boer întâlnit încă la 1415 Martie 28 al 6-lea martor acolo, și aci al 4-lea.

⁵⁾ Poate identic cu Cârstea Tătarul al lui Mihail I, cred însă că nu poate fi identificat cu Cârștian boerul lui Mircea (v. doc. I.).

⁶⁾ Avem în divanele lui Mircea Vv. pe un Badea al Vameșului (v. doc. VII.); locul în șirul martorilor, al patruilea din cinci boeri, iar aci al șaselea din doisprezece, ne-ar lăsa să credem că este acelaș boer.

⁷⁾ «Ueți» (slavon) = unchi (românește). Prin urmare Stan este unchiul voevodului, însă nu putem spune nimic precis în privința acestei rudenii. Să fie oare frate cu Mircea sau unchi acestuia, ceea ce nu cred, luând în considerație locul lui între mărturiile nepotului său Radu Voevod; poate va fi fost frate cu mama lui Radu a cărei nume nu-l știm.

⁸⁾ Am aflat mai sus pe un Popșor protovistier (v. doc. III. și IX) și pe Micul Vistier (v. doc. X.). Acesta din urmă din prezentul divan este sigur fiul celui Popșor, dar nu pot până în prezent da o lămurire dregătoriei de logofăt cu propoziția «și» înainte. Fi va oare o eroare a Domnului Stefan D. Greceanu sau avem aface și aci cu două dregătorii precum am văzut pe Radu Ban mai sus? (v. doc. X).

XV. 1421 Noembre 21, indiction 15 Târgoviște ¹⁾).

Radu II reînnoește tratatul de comerț încheiat de strămoșii săi cu Brașovenii stabilind taxele de vamă prin târguri și pe drumul Brașovului până la Brăila.

Mărturiile domnești: ²⁾ jupan Vâlcă, jupan Nan, jupan Vâlcăsan, Aga Ban ³⁾ jupan Radul al lui Sahac, Mihail vistierul, scrie logofătul Gherghina ⁴⁾.

¹⁾ v. Bogdan op. cit. ed. II. p. 13.

²⁾ Numai întâlnim aci pe jupân Radu fostul sfetnic al lui Mircea Vv. al lui Mihail Vv. și chiar al acestuia.

³⁾ Fostul boer al lui Mircea Vv. (v. doc. IV, IX, X) și martor al boerului Aldea (v. doc. XI).

⁴⁾ Prin urmare Gherghina Logofăt este și aci grămaticul hrisovului ca și în trecutul document.

Acestea sunt singurele trei documente cu mărturii domnești care ne sunt cunoscute din domnia lui Radu II Praznaglava, și toate din prima lui domnie.

Mai aflăm însă un hrisov al lui.

XVI. Fără an, Iunie 19 ¹⁾

Conținutul nu-l cunoaștem.

Mărturiile domnești fiind: jupan Radul ²⁾, jupan Vâlcă ³⁾, jupan Cârstea ⁴⁾, jupan Mircea ⁵⁾, jupan Stan ⁶⁾ jupan Nan ⁷⁾, jupan Stancuț ⁸⁾, jupan Pătru Zamona ⁹⁾ și logofătul Gherghina ¹⁰⁾.

¹⁾ v. C. Giurescu op. cit. p. 22.

²⁾ Cunoscutul boer (v. doc. VI—X).

³⁾ v. nota 5 doc. XIII.

⁴⁾ v. nota 5 doc. XIV.

⁵⁾ Pentru prima oară în divanele lui Radu Praznaglava, personagiu necunoscut până acum.

⁶⁾ Probabil Stan unchiul voevodului (v. mai sus p. 60; doc. XIV nota 7).

⁷⁾ Boer cunoscut și de aiurea din divanele lui Radu W.

⁸⁾ Fi va oare Jupan Stanciu? o rea transcriere sau eroare de tipar, atunci ar putea fi identificat cu unul din boerii: Stanciu Sârbul sau Stanciu Meazea, însă de primul ne spune dl. Vasilescu (v. mai sus p. 13 nota 1) că pierie în lupta dintre Dan și Mihail atunci n'ar rămânea decât să fie al doilea.

⁹⁾ Un nou boer.

¹⁰⁾ Cunoscutul grămătic al lui Radu Praznaglava (v. doc. XIV. și XV).

Nu putem fixa în lipsă de alte date, anul în care acest hrisov a fost dat, neavând din a doua domnie al lui Radu (1424—27) nici o mărturie domnească. Luând însă în considerațiune că aflăm ca prim boer martor pe Radul, cunoscutul Ban al lui Mircea care nu mai este în divan în 1421 Noembre, am putea pune anul 1421, deci îndata după documentul XIII.

Lucrul ar părea verosimil relevând aci și pe alți boeri cunoscuți nouă din alte hrisoave.

DAN II.

1422—1431

† 1432 Iunie 1.

S-a scris mult asupra acestui voevod și a originii lui, unii istorici susținând că au fost doi Domni omonimi, unul fiu al lui Dan I, fratele lui Mircea și altul fiul lui Mircea, deci frate cu Mihail Vv. Radu Vv. Alexandru Vv., și Vlad Vv. Pentru lucrarea de față am adoptat studiul citat al domnului Al. A. Vasilescu care emite părerea, de altfel împărtășită și de alți cercetători istorici, că nu există decât un singur Dan și anume Dan II, fiul lui Dan I. și deci văr primar cu Mihail, Radu, Alexandru Aldea, și Vlad Dracu. Ași mai putea aduce în sprijinul acestei aserțiuni o nouă părere: fii lui Mircea cel Bătrân: Mihail, Radu și Alexandru Aldea au trăit în pace între ei, dar ultimul a avut dese certuri pentru domnie cu fratele său Vlad Dracul (probabil frate vitreg), pe când Dan II. s-a războit cu toți verii lui începând cu Mihail și isprăvind cu Radu Praznaglava.

Nevoind să intrăm într'un studiu prea amănunțit asupra acestui voevod adoptăm cea mai logică din ipoteze, că Dan II. este fiul lui Dan I. și prin urmare păstrează tronul țării de la 1422—1431 fiind însă în certuri continue pentru scaunul țării cu Radu Praznaglava, între anii 1424 și 1427.

XVII. 1422 *Octombre 23, indiction 1, Târgoviște* ¹⁾

Dan Vv. reînoește tratatele anterioare de comerț cu Brașovenii.

Mărturiile domnești: Jupan Albul ²⁾, Jupan Borcea ³⁾, Jupan Voico ⁴⁾, Jupan Cega ⁵⁾, Jupan Utmeș, ⁶⁾ Jupan Baia, ⁷⁾ Jupan Gărdoman ⁸⁾, Nanotă spătar ⁹⁾, Mileț vistier ¹⁰⁾ și Coico logofătul scrie ¹¹⁾.

¹⁾ v. Bogdan op. cit. p. 15–17; v. idem și nota 4 la pag. 13 în care Dl. Bogdan emite părerea de altfel foarte justificată că este o greșeală în dată; indictionul 1 corespunde lui 1423 iar lui 1422 îi corespunde indictionul 15, în cât acesta trebuie să fie anul exact. Relevăm aci un lucru, că cu toate că la Patriarhia din Constantinopole nu se calcula decât cu indiction, la noi în țară sunt frecvente erori în indicările acestea. Pentru divan v. și Ștefan Greceanu op. cit. p. 344 vol. II.

²⁾ Boer întâlnit pentru prima oară în divanele vremii. El poate fi identificat cu Albul Negrul tatăl lui Cega și bunic lui Vlaicu vornicul socrul lui Radu Vv. de la Afumați (v. Stoica Nicolaescu: Un hrissov al lui Radu de la Afumați din 1526 Mai 18, în *Convorbiri Literare* anul XXXVI. pag. 1036).

³⁾ Alt boer nou care trebuie să fie părinte sfetnicului lui Radu cel Frumos și al lui Vlad Călugărul (v. divanele acestor Domni mai departe în text).

⁴⁾ Pesemne același boer cu primul sfetnic al lui Mihail I (v. doc. XII).

⁵⁾ Fiul lui Jupan Albul de mai sus. (v. nota 2 de mai sus).

⁶⁾ Fi va oare boerul lui Mircea voevod (v. doc. IX)?

⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ și ¹¹⁾. Boeri noi în divanele timpului, din care unii dispar pentru totdeauna din lista mărturiilor acestor vremi.

XVIII. 1424 *Februarie 28, Fără loc* ¹⁾

Dan II. întărește Mănăstirilor Cozia și Cotmeana stăpânire peste 10 case de oameni din Târgoviște scutindu-le și de dări.

Mărturiile domnești: ²⁾ Borcea, Voico, Albul, Dobrocea ³⁾, Utmet ⁴⁾, Cârstea Pleșeanul, Coico logofăt, Nanotă spătar, Mileș vistier ⁵⁾, Dragomir comis, Nan paharnic.

¹⁾ v. St. D. Greceanu op. cit. p. 344 unde nu ne dă decât divanul; v. Al. A. Vasilescu op. cit. p. 139; v. Arh. St. Cond. Brânc. 2, p. 243 sau No. 266 f. 253/4 însă azi necontrolabilă.

²⁾ Mărturiile sunt înșirate de noi în ordinea în care le-am aflat la Greceanu, cred însă că ordinea lor a fost schimbată.

³⁾ Identic cu Dobrotă; poate boerul omonim dela doc. XIX.

⁴⁾ = Utmeș v. doc. XVII.

⁵⁾ = Mileț.

XIX. 1424 *Noembrie 10, Târgoviște* ¹⁾

Dan II. acordă Brașovenilor un tarif nou de vamă, mai scăzut decât cele anterioare, ca recunoștință pentru dreptul dat de Regele Ungariei Sigismund de a putea bate monedă proprie în țara sa.

Mărturiile domnești: jupan Borcea vornicul, jupan Albul, jupan Voico, jupan Radul al lui Sahac ²⁾, logofătul Coica. Mihail protovistierul, jupan Utmeș, jupan Dobrota, Manea stolnic, Nan paharnic Dragomir comis.

¹⁾ Între documentele XV. II și XIX. mai aflăm unul purtând data de 5 August (v. Hasdeu op. cit. p. 19/21) însă în vedere că originalul n'are divan, nu l'am menționat mai sus.

²⁾ Acest boer fost în divanele lui Radu Praznaglava trece la Dan, însă pe semne numai pentru a instiga contra acestuia. Alături de el aflăm și pe Mihail protovistierul care va muri de moarte silnică. (v. mai departe)

XX. (1426) *Fără an, Duminica Floriilor, Argeș* ¹⁾

Dan II confirmă M-rei Tismana stăpânire peste morile făcute de Egumenul Agathon, urmașul lui Nicodim, la Târgul Jiului pe locul dăruit de jupan Stanciu și Miclăuș Mănăstirii Tismana.

Mărturiile domnești: Jupan Borcea vornic, jupan Albul, jupan Dobromir, jupan Dobrotă, Negrilă spătar, Mileț vistier, Sarul stolnic, Balea paharnic, Caragea comis, logofătul Coico scrie ²⁾.

¹⁾ v. Al. Ștefănescu: M-reia Tismana ed. II. 1909 p. 188; v. idem: Istoria Târgului Jiului ed. II. 1906 p. 333/5. Am adoptat data acestui document după domnul Al. A. Vasilescu p. cit. p. 143 n. 6. De altfel făcând calculul când cădea Paștele în anul 1426 îl aflăm la 31 Martie, încât Duminica Floriilor cădea desigur la 24 Martie. Pe de altă parte întâlnim în divan pe jup. Borcea, jup. Albul, jup. Dobrotă și Mileț vistierul fiul său cât și pe Coico (= Coica) logofătul, boeri întâlniți încă mai înainte și unii chiar după 1424. Prezența pentru prima oară a unui Balea paharnic și a lui Negrilă spătar ne face să credem că documentul nu poate fi anterior lui 1424.

Pentru că vorbim aci de diferiți boeri, relevăm un act particular de o mare importanță prin faptul că ne arată o pleiadă de nume de boeri. Acest act este testamentul lui Petre Man (v. St. Nicolaescu: Doc. sl.-rom. p. 219) a cărui mărturie sunt următorii boeri:

Jupan Albul, Jupan Jvanco, jupan Stanciu, Cârștian, Petru, Hanoș Purgarul, Boța, Conț Mihail, Jano, Radul Porea, Andreiaș, Constandin, Ștefan a lui Hana David, Șalint, Matei a lu Cotam, Antonie Lungul, Popa Stoian, Voico/de la Ocna, Stan, jupan Golea, jupan Mircea; datat din Sfânta Maria la 17 Iulie 1425 (v. și Arh. St. M-reia Cozia No. 4). Fără a intra în studiul identificării acestor boeri vom releva numai că mulți dintre ei sunt mărturie străine, unguri sau sași, sau poate chiar români din ținutul Brașovului.

După documentul diu 10 Noembrie 1424 (v. doc. XIX) avem altul de la Dan II, tot din același an Decembrie 12 prin care se confirmă mai mult sate M-rei Cozia. Aflăm în divan după informațiile culese în diferite lucrări (v. Al. Vasilescu op. cit.; C. C. Giurescu: Noi contribuții etc.) pe următorii boeri: Albul, Coico (logofătul și probabil misionarul lui Dan la Craiul Ungariei Sigismund în acest an 1426) Balea paharnic (v. doc. XIX) și Mihail protovistier pe care de altfel îl aflăm pentru ultima oară printre mărturiile domnului, căci puțin după aceea, atât Radul al lui Sahac cât și el, fiind bănuți de către Dan că i-ar fi potrivnici, vreau să fugă la fostul lor domn Radu Pleșuvul. Radu Sahac scapă iar Mihail cade omorât de Dan.

²⁾ În divanul acesta aflăm câteva personaje noi ca: jupan Dobromir, Negrilă spătar, Sarul stolnic și Caragea Comis, grec de origine peșemne.

XXIV. 1430 Septembrie 16, indiction 9, Argeș ¹⁾

Dan II confirmă lui Stoica, Dumitru, Vâlcsan, Mihail, Petru și Șişman stăpânire în satele Ciurilești, Amarul, Dâmbova, Turcinești și jumătate Balomirești precum și scutiri de toate dările.

Mărturiile domnești ²⁾: jupan Badea vornic, jupan Sarandino logofăt, Coico Balea paharnic ³⁾, Negrilă spătar, Stan stolnic, Stoica comis.

¹⁾ v. Stefulescu: Doc. sl. rom. rel. la Gorj p. 15—17; v. Hasdeu op. cit. p. 73 v. Arh. St. M-rea Tismana No. 365 între actele istorice (azi la Moscova). Avem de adăugat aci câteva note pentru complectarea ştirilor din aceste vremuri şi anume relevăm trei hrisoave anterioare documentului XX. dar posterioare lui No. XIX. şi care sunt următoarele:

XXI. *Fără an (1428?) Mai 25, Argeş.*

Dan II. întăreşte lui Stroe, David şi Mareş şi fraţii şi nepoţii lor, stăpânire peste Modruzeşti şi Crăpeşti (v. Al. Vasilescu op. cit. p. 149 nota 10; v. Arh. Stat. Cond. Ep. Buzău 103 f. 111). Printre boerii din divan se află şi Buşag logofăt.

XXII. *1428 Septembrie 10, Argeş.*

Dan II. întăreşte lui Petru, Bratia, Drăgoi, Manca şi Neagoe stăpânire peste moşiile Valea şi Călugăru. Din mărturiile domneşti nu cunosc decât pe următorii boeri: Albul, Coico, Balea (boeri întâlniţi şi mai înainte), Tatul Sârbul, Tocsaba, Iarciul şi Nan Pascal precum şi Buşag logofăt (v. Arh. St. sec. ist. orig. sl.). Din cauza acestui ultim boer întâlnit numai în divanul doc. XXIII. şi XXIV. de mai jos susţine Dl. Al. Vasilescu că şi actul No. XXII. este din acest an.

XXIII. *1428 Octombrie 7, Fără loc.*

Dan II. întăreşte M-rei Snagov bălţile cu toate lacurile şi satele Frânghieştii şi Turbaţii şi Vrăeştii. Printre martori, aceiaşi ca din documentul anterior. (v. Al. Vasilescu op. cit. p. 149 nota 10; v. Ac. Rom. Msse. doc. 285/XX astăzi la Moscova).

Neavând la îndemână documentele XXI, XXII şi XXIII şi negăsindu-le nicăieri publicate în extenso cu mărturiile domneşti, mă refer la informaţiile aflate în diversele lucrări istorice tratând asupra acestei epoci (v. şi C. C. Giurescu: Noi Contribuţii).

²⁾ Atât în Stefulescu op. cit. cât şi în Hajdeu op. cit. la nota 2 p. 26 aflăm acest dublu nume de Coico Balea paharnic, totuşi cred că dregătoria de logofăt este cea a lui Coico precedând numele lui, fiind probabil numai o eroare de punere de virgulă: divanul trebuie citit în acest loc „..... jupan Sarandino, logofătul Coico, Balea paharnic.....” căci pe Coico îl aflăm la 1424 şi 1428 logofăt şi pe Balea încă paharnic din documentul dat în Dumineca Floriilor.

XXV. *1431 Ianuarie 30, indiction 9, Târgovişte ¹⁾*

Dan II. reînnoeşte Braşovenilor şi Țărei Bârsei privilegiul comercial al lui Mircea cel Bătrân, stabilind pentru mărfurile de tranzit o taxă de 30%.

Mărturiile domneşti: jupan Borcea, jupan Sarandino, jupan Coico logofătul, jupan Voico, jupan Nan Sculotă ²⁾, jupan Dobrotă şi fiul său Mileţ vistierul, jupan Nan Pascal, Balea paharnic, Negrilă spătarul, Cazan stolnicul, Stoica comisul ³⁾ iar Necula scrie.

¹⁾ v. Bogdan op. cit. ed. II. p. 35. Acesta este ultimul document cu mărturii domneşti cunoscut nouă de la Dan W. II.

²⁾ Într-o copie slavă purtând data aceeaşi (v. Bogdan op. cit. p. 36) aflăm nunfai jupan Sculotă. Fi-va oare o eroare aci? Cert însă că întâlnim de mai multe ori prin divane 2 boeri omonimi.

³⁾ Boerul acesta probabil tânăr în vedere că este tot la sfârşitul divanelor lui Dan II. este pe seama acel Stoica de care vorbeşte un document al lui Dan de prin Mai—Junie 1427 după alungarea lui Radu Pleşuvul de către vărul său ajutat de Unguri (v. Bogdan op. cit. p. 30 şi nota la No. XIV tot acolo).

ALEXANDRU II. ALDEA

1431 Iunie—1435 Iulie

Adoptăm anii de domnie studiului domnului St. Nicolaescu asupra acestui voevod cât și după d-l N. Iorga (v. Ist. Rom. VI-a) cu toate că d-l Vasilescu îi fixează anii de domnie între 1431—1437 iar d-l C. Kogălniceanu (v. Ist. Rom. vol. I. ed. 1903) de la 1431—1433, revenind în urmă (v. Tabloul genealogic și cronologic al Basarabilor ed. 1912 p. 25) la datele de mai sus 1431—1435, cât pentru d-l St. D. Greceanu (op. cit. p. 344/5) D-sa susținea tot prima părere a d-lui C. Kogălniceanu. Nu cred totuși că Alexandru Aldea să poată fi identificat cu boerul Aldea de la 1398 (v. mai sus în text doc. XI) pentru două motive, primul istoric, al doilea genealogic:

1) Cert ca Mihail I era fiul cel mai mare și poate singurul legitim a lui Mircea cel Bătrân fiindu-i asociat la domnie încă de la 1391. Însă de Aldea nu aflăm vorbindu-se în epoca aceasta, așa lipsită de fapte concrete, decât la sfârșitul domniei lui Dan Vv. (1429); și apoi pe boerul Aldea nu-l aflăm în divanele lui Mircea Vv. decât în răstimpul de la 1391—1400 și încă printre primii boeri martori (v. doc. II. III. IV. și XI) deci bărbat mai în vârstă, mort probabil înainte de 1409.

2) Alexandru Aldea apare ca un domn tânăr, o spune chiar d-l St. Nicolaescu (v. op. cit. p. 238). De câți ani? Vre-o 25—30, dar atunci ar fi abia născut pe la 1400 dacă nu puțin înalte. Tatăl său Mircea cel Bătrân va fi fost la acest an de vre-o 50 ani. Totuși cred că Alexandru Aldea era un Bărbat mai în vârstă la momentul când intră în luptele politice, poate de 40 ani; primul său hrisov fiind datat din 1431 Iunie 14 (v. St. Nicolaescu op. cit. p. 243/4; v. Hurmuzaki XV.; v. Bogdan op. cit. ed. II. p. 312). Va fi murit deci în vârstă de vre-o 45 de ani de o boală lungă și grea de care ne vorbesc mai multe mărturii contemporane, însă a zăcut mult. Alexandru Vv. era susținut de Domnul Moldovean, omonim, contemporanul tatălui său, în vreme ce tronul țarei era răvnit de Vlad Dracul fratele său vitreg susținut de Sigismund regele Ungariei. (v. I. Minea: Politica lui Sigismund). Se pare că îndată după alungarea lui Dan Voevod (1431) se înscăunează fiul său Laiotă, însă pentru scurtă durată (v. V. Motogna: Un document privitor la Laiotă Basarab în Rev. Ist. X. 1924 p. 192/4). Dl. Motogna identifică pe Alexandru Aldea cu boerul Aldea a lui Mircea Voevod

(v. op. cit. p. 122). Dan II însă nu moare omorât, fiind în scaunul Țarei Românești, ci la 1432 Iunie 1 (v. St. Nicolaescu op. cit. p. 234 și nota 4; v. Glasnik LIII p. 87), ceea ce ne face să credem că Laiotă fiul lui va fi fost mai degrabă partizantul Ungurilor, susținătorii tatălui sau, decât candidat la tron fără sprijin. Ungurii având pe Vlad Dracul, va fi fost poate susținut de Turci că un contra candidat.

XXVI. 1431 Noembrie 17, indictionul 11, Târgoviște ¹⁾

Alexandru II. închină M-rei Dealul satele Alexienii la Țalomița și Răzvadul ²⁾ aproape de Mănăstire sub Deal.

Mărturiile domnești: Jupan Albul ³⁾, jupan Radul Sahacov ⁴⁾, Nan Pascal ⁵⁾, jupân Stanciu ⁶⁾, jupân Jarciul ⁷⁾, jupan Tocsaba ⁸⁾, jupan Drăgoi Banov ⁹⁾, logofătul Cazan ¹⁰⁾, Vlaicul stolnic, Barbul paharnic, Stanciul vistier, Tatul comis, Calcio scrie ¹¹⁾.

¹⁾ (v. St Nicolaescu op. cit. p. 244/7; v. condica M-rei Dealul la Acad. Rom. No. I. p. 177; v. și Arh. Stăt. M-rea Dealul pach. 15 No. I, azi la Moscova).

²⁾ Pesemne Răzvadul de sus fostă proprietatea pe la mijlocul secolului al XVI-lea al lui Socol vornicul lui Pătrașcu Vv. dăruit pe la 1592 v. Stefan Greceanu Cronica lui Radu Greceanu; v. I. Filitti: Boerii Craiovești și N. Iorga: Inceputurile în Convorbiri literare) lui Socol din Cornățeni de către vărul acestuia Radul din Stăncești.

³⁾ Boer cunoscut (v. mai sus doc.: XVII/XX, XXII și XXIII ale lui Dan W).

⁴⁾ Idem (v. XVIII sub Radu Pleșuvul și XIX sub Dan W.).

⁵⁾ Acest boer nu trebuie confundat cu Nan Sculotă (întâlnit în documentele XIII—XVI sub Radu Pleșuvul și în doc.: XIX și XXV sub Dan). Pe Nan Pascal îl aflăm numai sub Dan II (v. doc. XXII și XXV).

⁶⁾ Nu pot precis identifica pe acest boer care nu poate fi, cred, identic cu boerul jupan Stancuț (v. mai sus doc. XVI a lui Radu Praznaglava și nota 8).

⁷⁾ Boer al lui Dan II (v. doc.: XXII și XXIII).

⁸⁾ Idem. Idem.

⁹⁾ Probabil Dragoi al lui Ban, iar nu Dragoi Banul care chiar dacă ar fi să se transcrie în românește astfel, n'ar putea fi identic cu Dragoi Banul lui Mircea (v. divanele acestuia).

¹⁰⁾ Fost stolnicul lui Dan II (v. doc. XXV).

¹¹⁾ Ceilalți 5 boeri sunt dregători ai lui Alexandru Aldea.

XXVII. 1432 Ianuarie 15, Fără loc ¹⁾

Alexandru Aldea Vv. întărește stăpânire M-rei Cozia asupra satului Golești ²⁾.

Mărturiile domnești: jupan Albul ³⁾, jupan Nan ⁴⁾, jupan Stanciul ⁵⁾, și Radul al lui Sahac ⁶⁾, i Dragomir al lui Berendei ⁷⁾, jupan Stan ⁸⁾ și fratele său Jarciul ⁹⁾, Nan Pascal ¹⁰⁾, Tatul Sărbul ¹¹⁾, logofătul Voinea ¹²⁾, Stoica mecionoșa ¹³⁾, Mircea stolnicul ¹⁴⁾, Radul vistier ¹⁵⁾.

¹⁾ v. St. Nicolaescu op. cit. p. 252/3; v. Arh. St. Cond. M-reia Cozia f. 365 verso, azi la Moscova.

²⁾ Fi va oare cunoscuta moșie Golești după care atât descendenții vechilor boeri Bucșani din sec. XVI-lea, boerii Brâncoveni ai sfârșitului aceluiaș secol, în urmă unul din boerii Leurdeni din prima jumătate a secolului al XVII-lea și în fine prin descendență un boer Știrbei autorul tuturor Goleștilor de astăzi, și-au luat numele?

³⁾ v. n. 3 doc. XXVI.

⁴⁾ Identie cu Nan Sculotă (v. nota 5 doc. XXVI).

⁵⁾ v. nota 6 doc. XXVI.

⁶⁾ Idem nota 4 doc. XXVI.

⁷⁾ Un boer nou.

⁸⁾ Idem.

⁹⁾ v. nota 7 doc. XXVI.

¹⁰⁾ v. nota 5 idem.

¹¹⁾ v. divanul doc. XXVI, poate identic cu Tatul Comisul de acolo.

¹²⁾ Boer nou.

¹³⁾ Mecionoșa (slav) = spătar. Stoica poate fi identic cu comisul lui Dan (v. divanele acestui Domn).

¹⁴⁾ Boer nou.

¹⁵⁾ Idem.

XXVIII. 1434 Iunie 25, indiction 12, Târgoviște ¹⁾.

Alexandru Aldea întărește stăpânire M-rei Cozia peste multe sate, sălașe de țigani și bălți printre care relevăm Oltenii ²⁾, Bojorenii ³⁾, Stănceștii ⁴⁾, Moară la Cătăliu ⁵⁾.

Mărturiile domnești: jupan Albul ⁶⁾, Radul Sahacov ⁷⁾, Stanciul fratele lui Mircea ⁸⁾, Vlăscan Florei ⁹⁾, Radu Borcea ¹⁰⁾, Nan Pascal ¹¹⁾, Tatul Srăbul ¹²⁾, jupan Jarciul ¹³⁾, Stancea spătar ¹⁴⁾, Stanciul vistier ¹⁵⁾, Vlaica stolnic ¹⁶⁾, Barbul paharnic ¹⁷⁾, Cazan logofăt ¹⁸⁾, serie Calciu ¹⁹⁾.

¹⁾ v. St. Nicolaescu op. cit. p. 266/70; v. Arh. St. sec. Ist. (azi la Moscova).

²⁾ Acest sat a fost ulterior, pe la sfârșitul sec. XVI-lea, în posesia boerilor din Bujoreni, ba chiar aflăm la 1592 Februarie 4 (v. Episcop. Râmnic pach. 34 doc. 13) un act foarte interesant relatând despre o pricină dintre Egumenul Teodosie, Stanciul și Stroe, cu Vladul logofăt din Olănești și Pribil ot. Bujorani pentru satul Olteni. Primii trei chiar aduc în fața lui Ștefan Vodă (1592—3) cărți vechi și bătrâne „..... cartea lui Alexandru Vodă cel bătrân (= Alexandru Aldea) și cartea lui Radu Vodă care au pierit la Râmnic (= Radu dela Afumați) și cartea Vintilăi Vodă (= Vlad Vintilă) și cartea Mircei Vod (= Mircea Ciobanul) și cartea lui Alexandru Vod (= Alexandru Mircea) și cartea Mihnei Vodă (= Mihnea Turcitul) și am văzut și am citit Domnia mea acele cărți bătrâne de la acei bătrâni Domni și am adevărit Domnia mea cum că dintr'acele zile până acum sunt ani 163.....” de când Vlad și Pribil n'au stăpânit satul Olteni; ei rămân de lege și judecată. La 1561 Mai 31 (v. Arh. St. Episcop Râmnic pach. 34 doc. 2) hrisov de dăruire din partea lui Dumitru, sorei sale Stanca, moșii la Bujoreni și la Olteni.

³⁾ Moșia Bujorani o aflăm încă la 1540 Octombrie 13. (v. Mânăstirea Zlătari doc. 2 pach. 12) în mâna unor boeri Stoica velichi paharnic și frații săi jupan Muja comis și Stan stratornic cu fiul său Stan părcălab. Aceștia sunt probabil moșii Banului Șerban Bujoreanu din primele decenii ale secolului al XVIII-lea.

⁴⁾ Moșie de baștină a boerilor ot Stăncești rude cu boerii ot Mărgineni și ot Cornățeni ai sec. XVI-lea.

⁵⁾ La 1580 aflăm o mânăstire pe acest sat ridicată de bătrânii boeri Corbeni, Stan marele spătar soțul Caplei fata lui Teodosie Banul fiul lui Neagoe vornicul.

⁶⁾ v. nota 3 doc. XXVI.

⁷⁾ v. nota 4 idem.

⁸⁾ Stolnicul din doc. XXVII. frate cu Stanciu (v. nota 14 doc. XXVII).

⁹⁾ Am întâlnit mai sus pe un Vâlcșan Viorin (v. doc. XIV), poate va fi acelaș.

¹⁰⁾ Probabil fiul lui Borcea vornicul (v. doc. XVII—XX și XXV) și pe semne unul și acelaș personagiu cu Radu vistierul din documentul precedent.

¹¹⁾ Boer cunoscut v. nota 5 doc. XXVI.

¹²⁾ v. doc. XVI și nota 11 doc. XXVII.

¹³⁾ v. nota 7 doc. XXVI.

¹⁴⁾ Nu'l pot identifica; luând în considerație locul pe care'l are în divan; înclin a crede că este un boer nou.

¹⁵⁾ v. documentul XXVI.

¹⁶⁾ v. idem

¹⁷⁾ v. idem

¹⁸⁾ v. idem

¹⁹⁾ v. idem și nota 11 doc. XXVI.

VLAD II DRACUL

1431--33 în luptă cu Alexandru Aldea

1435/6—1442

I-a Domnie deplină.

În ceea ce privește anii de domnie ai acestui Voevod am adoptat lucrarea răposatului Ion Bogdan (v. op. cit. p. 54 și nota 1 în josul paginei) ca fiind cea care aruncă o mai vie lumină asupra faptelor lui Vlad Dracul, mai toți ceilalți istorici emițând diverse păreri de multe ori contradictorii.

De altfel este și greu din lipsă de izvoare precise a spune ultimul cuvânt; Vlad Dracul fiind în continuă războire cu fratele său Alexandru Aldea încă de prin 1431 până la moartea acestuia (1435), domnia sa deplină nu o putem admite de cât de la data aceasta, cu toate că avem acte datate din timpul domniei lui Aldea (v. și aci doc. XXIX). Nefiind ținta noastră în lucrare de față a face critica diverselor păreri emise, ne mărginim a aminti lucrările mai importante tratând asupra acestei epoci: 1) N. Iorga: Indreptări și adăogiri la Ist. Rom. după acte din arhivele săsești: Brașovul (v. An. Ac. Rom. seria II. tom. XXVII p. 9 și urm.); 2) Gr. C. Condurato: Michael Beheims Gedicht ueber den Woiwoden Wlad Drakul ed. 1903 Eminescu. 3) Ion Pușcariu: Două documente privitoare la revolta boerilor din Țara Făgărașului în favoarea lui Mihnea Vodă numit cel rău. (v. An. Ac. Rom. ser. V. tom. XXXIII p. 3); 4) C. Kogălniceanu: Tablou cronologic și genealogic (op. cit.) și 5) I. Minea: Principatele Române și Politica Orientală a Împărat. Sigismund ed. 1919. În destul de lungă sa domnie, Vlad

Dracul a avut să se războiască, pentru deplina stăpânire a tronului tatălui său, cu Radu Pleșuvul fratele său vitreg și cu Dan și cu Basarab fii lui Dan al II-lea, fiind susținut până la moartea lui Sigismund (1437 Decembre 9) de către acesta, iar de la această dată înclinându-se spre Turci (v. I. Minea op. cit. p. 244). Vlad Dracul moare la 1446 (v. St. Nicolescu: Doc. Sl. Rom. p. 3—4) la satul Bălteni. Il numim aci al II-lea pentru că pe voevodul Vlad care a domnit, se pare pentru scurtă vreme, în timpul domniei lui Mircea îl numim Vlad I.

XXIX. 1432 Ianuarie 20, Tărgoviște 1).

Vlad Dracul W. întărește lui Roman, nepotu lui Stanciu Boerul, două moșii anume satele Voivodeni și Săsciori — Loviște, de asemenea partea lui Baicu ¹⁾ a lui Vlad din comuna Sămbăta-de-sus, muntele Moșul și apa Făgărașului, și-i scutește de cărăușii și alte dijmă.

Mărturiile domnești: Vajkul dvornik ur ²⁾, Thodor ur ³⁾, Nan ur ⁴⁾, Sztancsul, ⁵⁾ és Myrcza, ⁶⁾ batja Racztatul ⁷⁾, Pratyá ⁸⁾, Szancsul honoj ⁹⁾, Kojka Vysztýr ¹⁰⁾, Szémen Asztalnok ¹¹⁾, Mányok pohárnok ¹²⁾, Bagyo Sovászimester ¹³⁾, Stefan az irodeak, ¹⁴⁾ es Mikaila ¹⁵⁾.

¹⁾ v. I. Pușcariu Fragmente op. cit. p. 50; v. Revista Transilvania 1873; v. Hurmuzaki I. 2 p. 572. Originalul slavon al acestui document pare a fi pierdut; o copie ungurească, după Hurmuzaki (v. nota 1 din josul paginei 572) se găsea la M-reă Clujului (Coloșmonostor la Pușcariu v. Revolta boerilor, loc. cit.) traducere din 1727 controlată de Ladislau Popu protopopul Clujului și Popa Precupu la 1734.

Cu toate că în prețioasa sa lucrare Dl. Grigore Condurato (Mihael Beheins Gedicht p. 61) susține că data documentului acesta este autentică luând însă în considerație lista boerilor martori și referindu-ne la documentul No. XXVII. al lui Alexandru Aldea Vv. emanat atunci, în caz de exactitate și al aceuia, cu cinci zile mai devreme, aflăm anumiți boeri cari sunt și mărturii lui Alexandru Aldea și ai lui Vlad Dracul, și încă nu ca transfugi de la primul la al doilea, dar încă menționați și în alte documente cu mărturii domnești ai primului Voevod.

Înclin a crede, în lipsă de control a materialului documentar contemporan acelor vremi, și care azi nu stă la dispoziția cercetătorilor de cât grație publicațiilor, că data acestui document este cu leatul greșit. Anul 1432 în cifre latine cu leatul de la Adam este 6940 (de altfel așa redat și de Pușcariu în transcrierea ungurească) sau pe slavonește 3144, dar nimeni nu ne spune dacă la leatul slavonesc nu lipsește cifra unităților.

Să luăm însă mărturiile domnești ale documentului lui Aldea W. din 1432 Ianuarie 15 fără loc, cât și al prezentului hrisov și comparându-l cu divanul documentului lui Vlad Dracul din 8 Aprilie 1437 avem păstrând șirul enumerării boerilor, următorul tablou:

La 1432 Ianuarie 15
sub Aldea Vv.
Jupân Albu
Jupân Nan

La 1432 Ianuarie 20 (a)
sub Vlad Dracul
Jupân Voicul vornic
Jupân Tudor

La 1437 Aprilie 8
sub Vlad Dracul
Jupân Voico vornic
Jup. Tudor

a) Pentru identificarea numelor stălcite a boerilor din copia ungurească, vezi mai departe notele la fiecare în parte.

Jup. Stanciu
Radu Sahacov
Dragomir al lui Berendei
Jup. Stan și
Fratele său Jarcui
Nan Pascal
Tatul Sârbul
Logofătul Voinea
Stoica mecionșă
Mircea stolnic
Radu vistier

Jup. Nan
Stanciul
Mircea frate mai mare.
Tatul Sârbul
Bratia (?)
Stanciul Honoi
Coica vistier
Semen stolnic
Manea (= Miclea) pah.
Badea comis
Stefan (logofăt)
Mihăilă scriitor.

Jup. Nanul
Jup. Stanciul
Fratele lui Mircea
Stefan logofăt
Dimitrie spătarul
Micle Paharnic
Badea comis
scrie Mihail diaconul

Cert că în tablourile înfățișate aflăm printre mărturiile lui Aldea trei boeri (v. cei subliniați) pe cari peste 5 zile îi vom afla la Vlad Dracul, inamicul său înverșunat, și anume pe Nan, Stanciul și Tatul Sârbul. Pentru primul știu că este Nan Sculotă (v. doc. XXVI n. 5) fost boer al lui Radu Pleșuvul; al doilea este unul din cei doi boeri omonimi ai lui Aldea Voevod (v. doc. XXVI nota 6) în toate cazurile diferit de Stanciul Honoi, iar al treilea este fostul comis al lui Aldea Vv. la 1431 (v. doc. XXVI și nota 11 doc. XXVII) boer însemnat al lui Vlad Dracul în tot cursul domniei lui după moartea lui Alexandru Aldea. Absența acestui boer dintre mărturiile documentului al III-lea din tabloul de mai sus ne face să credem că la acea dată era în misiune, de oare-ce pe Tatul Sârbul îl aflăm mărturie domnească al lui Vlad chiar în 1439 când este al patrulea boer martor, (v. mai departe în text) și chiar mare vornic în același an al doilea boer divanist (v. doc. XXXVI).

Rățiunea care ne face să credem (și aceasta numai dacă documentul lui Aldea este exact redată) că documentul publicat de Pușcariu este antidatat având leatul incomplet este în special prezența acestui boer Tatul Sârbul în divanul lui Vlad Dracul cinci zile după ce l'am aflat la Aldea W. știind de altfel precum am arătat și mai sus că el este credincios lui Alexandru și prin 1434 poate chiar până la moarte, (v. doc. XXVIII).

Comparând divanul din coloana II-a al tabloului de mai sus cu cel din coloana III-a observăm că mai toți boerii afară de Dumitru spătar se află în documentul din 1437 Aprilie 8, prin urmare data documentului XXIX trebuie corectată precum urmează, adică 1437 Ianuarie 20, în vedere că divanul hrisovului acesta este mai asemănător în privința boerilor care l'compun cu acela din acest an.

Leatul slavonesc rămâne deci, 34416 (6945) iar nu 3441 (6940) ceea ce ne probează într'un mod vădit că la leatul slavonesc din act lipsește cifra unităților.

¹⁾ I. Pușcariu în rezumatul român din capul acestui document ne pune în paranteză ca identificare a acestui boer un nume Vlaicul, bazându-se pe semne pe proasta transcriere în ungurește a tuturor numelor proprii din act și din mărturiile domnești. Numele acesta de Baico ar putea mai repede fi identificat cu Voico, boer întâlnit destul de dese ori în divanele acestor vremi încă dela 1394 (v. documentul III) de altfel cred că întărirea boerului Stanciu asupra celor două sate ne-ar lăsa să înțelegem că acel boer Baicu nu mai era în viață la data hrisevului.

²⁾ Nu este altul decât Voico vornicul întâlnit încă în mărturiile domnești ale lui Mihail Voevod, (v. doc. XII) și ale lui Dan II (v. doc. XVII—XIX și XXV) fiind pe semne advers lui Radu Pleșuvul și lui Aldea Voevod.

³⁾ Jupân Tudor sau Teodor este un boer nou, probabil însă credincios de mult lui, căci mai pretutindeni este printre boerii de frunte ai lui Vlad Dracul.

⁴⁾ Este Jupân Nan Sculotă (v. doc. VIII—XVI) diferit de Nan Pascal care va deveni și el în urmă boer al lui Vlad Dracul.

⁵⁾ Stanciul este acel boer frate lui Mircea întâlnit la 1434 (vezi doc. XXVIII) sub Aldea Voevod, de altfel aci în transcrierea ungurească virgula este greșit pusă trebuind să fie după vorba «batja» (exact batya = frate mai mare) prin urmare «Sztancsul és Myrcza batya» = Stanciul și Mircea frate mai mare.

⁶⁾ vezi nota 5 de mai sus.

⁷⁾ Racztatul = Tatul Sârbul căci «racz» (exact «racs») în ungurește vrea să zică sârb. Pentru acest boer v. doc. XXVII nota 11 și nota (1) doc. XXIX.

⁸⁾ Praty = ? Bratia. N'am putut până în prezent identifica pe acest boer a

căruia nume desigur este îngrozitor de stălcit, fi va Radul Borcev pe care îl întâlnim în numeroase divane ale lui Vlad Dracul?

⁹⁾ Szancsul honoj = Stanciul Honoi, alt boer bine cunoscut nouă din divanele lui Vlad Dracul.

¹⁰⁾ = Coico (= Coica) vistier, fost logofăt (v. doc. XVIII, XIX, XXV) și uneori și grămătic cu acest rang (v. doc. XVII și XX al lui Dan W.).

¹¹⁾ = Semen stolnic, boer întâlnit pentru prima dată sub Vlad Dracul.

¹²⁾ Numele acesta de Manyok ne amintește pe cel de Manea în românește și atunci ar părea să fie viitorul Manea vel vornic (v. doc. XXXII) singurul boer cu acest nume întâlnit în divanele lui Vlad Dracul identic cu Manea Udriște fratele Stoică de la 1439 (v. doc. XXXII). Dar în vedere că nu întâlnim pe vreun paharnic Manea identificăm pe acest Manyok cu Miclea paharnic întâlnit aproape continuu în această funcție chiar alături de Manea Vornicul. Manyok va fi fost Manea identic cu Miclea?

¹³⁾ Bagyo Sovaszmester nu este altul decât Badea Comisul. În privința numelui acestuia trebuie să relevăm că «g» era probabil tradus prin «d» în secolul al XV-lea și XVI-lea, căci avem aceeași ortografie a acestui nume într-un document latinesc din 1507 Decembrie 3 al lui Radu cel Mare unde aflăm pe Badea Vornicul cunoscutul boer din Cojești trecut «Bagyo Vornik».

¹⁴⁾ Ștefan az irodeak es Mikaila = Ștefan logofăt și Mihailă care scrie.

¹⁵⁾ vezi nota 14 de mai sus.

XXX. 1434 (?) Iulie 18, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Dracul dăruiește slugilor sale Stan sin Tatul și Ursu și Radul Stan sin Bâra și Godea satul Mărgineni.

Mărturiile domnești: Jupan Voicul, jupan Tudor, jupan Nanul, jupan Stan, jupan Radul Borcea, jupan Nan Pascal, jupan Dimitrie spătar, jupan Stoika pustelnic, jupan Simeon stolnic, Miclea paharnic Badea Comis, Ștefan logofăt ²⁾.

¹⁾ v. I. Pușcariu; *Fragmente op. cit.* p. 55/7; v. idem în *An. Acad. Rom. op. cit.* p. 3/53; v. I. Minea *op. cit.* p. 240 nota 2; v. Pușcariu: *Dale istorice privitoare la familiile nobile române*, ed. Sibiu 1892 p. 170.

Rămânem foarte nedumeriți asupra datei acestui hrisov și dacă l'am pus aici ne-am bazat numai pe faptul că lucrarea cea mai recentă în care l'am găsit din nou relevant este în *An. Acad. Române* lucrarea lui Pușcariu amintită, unde ne indică anul 1434 fără însă să ne dea vre-o lămurire asupra corectării leatului 1437 din lucrarea sa: *Fragmente istorice*. Pe lângă aceasta mai avem de relevat că în lucrarea lui la pag. 57 data transcrierii de pe slavonește în românește este 1758 adică 1752 pe când în traducerea ungurească care urmează îndată (v. p. 58) anul este 1758 iar în nota din lucrarea domnului Minea (v. op. cit. p. 240 n. II) data traducerii este 1782. Anul 1782 în caractere slavone este 1782, și nu 1782 precum se află în copia românească cu caractere slavone în Pușcariu (*Fragmente*), cât pentru data din copia ungurească 1758 ar trebui să fie 1782 evident necorespunzător în privința cifrei unităților cu data exactă copiată de noi mai sus.

Cât ce privește data de 1437 dată de Pușcariu în lucrarea sa din 1907 (*Fragmente*) luând divanul și coroborându-l cu al altora consecutive din acest an,—și avem destule, mai toate ale lui Vlad Dracul fiind din 1437,—aflăm:

La 1435 (?) Iulie 18
Jup. Voicul
Jup. Tudor
Jup. Nanul
Jup. Stan
Jup. Radul Borcea
Jup. Nan Pascal
Jup. Dimitrie spătar

La 1437 Aprilie 23
Jup. Toder
Jup. Nanul
Jup. Tatul
Stanciul Honoi
Jup. Voicul
Jup. Manea vel vornic
Jup. Nan Pascal

La 1437 August 10
Jup. Voico vornic
Jup. Tudor
Jup. Nanul
Jup. Stanciul frate Mircei
Jup. Nan Pascal
Jup. Stanciu Honoi
Dumitru spătar

Jup. Stoica pustelnic
jup. Simeon stolnic
Miclea pah.
Badea comis
Stefan logofăt

Rădul Borcev
Dumitru spătar
Jup. Stefan logofăt
Jup. Serban v. vist.
Jup. Simen stolnic
Jup. Miclea vel. pah.
Jup. Badea vel comis
Scrie Coica logofăt.

Coica vistier
Semen stolnic
Miclea pah.
Badea comis
(Stefan) logof.
Badea scrie

Precum vedem divanele tuturor trei documente sunt aproape identice ceea ce ne face să credem că tot data de 1437 din prima lucrare a D-lui Pușcariu (Fragmente) este cea adevărată și că cele două documente de care se întreabă Dl. I. Minea dacă sunt diferite sunt unul și același act. Pe toți boerii hrisovului acestuia îi aflăm mai în toate divanele lui Vlad Dracul, afară de acel Stoica pustelnic (= postelnic) căci jupan Stan al treilea boer martor nu poate fi decât jupan Stanciul fratele lui Mircea. Dl. C. C. Giurescu în lucrarea D-sale: Contribuții pag. 39 ne spune precis că dregătoria de postelnic apare abia la 1460 Martie 2 (v. Bogdan op. cit. p. 326) dar copia ungurească ne spune clar «Stoika Postelnik» prin urmare ori dregătoria de postelnic apare încă de la 1437 în Țara Românească, ori expresia Pustelnic precum găsim în Pușcariu vrea să zică altceva. Singura aserțiune mai sigură însă este: că chiar numele acestui boer este greșit și că acest Stoika nu poate fi altul de cât Coica cunoscutul boer al lui Vlad Dracul.

În tot cazul până la proba contrarie noi adoptăm pentru actul de față leatul 6495 adică 1437.

²⁾ Am spus mai sus (v. nota precedentă) că jupan Stan este sigur Stanciul fratele lui Mircea și că Stoika Postelnic este o stălcire posibilă a numelui Coica, iar dregătoria este poate cea de postelnic, rămâne să spunem încă câteva cuvinte asupra altui boer întâlnit în acest divan cu numele puțin schimbat și anume Simeon stolnic, care nu este altul decât Semen stolnic; poate chiar ca numele adevărat să fie mai repede Simeon decât Semen.

Și în vedere că mai sus am identificat anul acestui hrisev ca fiind 1437 vom adăoga că aflăm vorbindu-se de câți-va boeri într'un document al lui Vlad Dracul dat din Făgăraș la 1436 Iulie 16 (v. Hurmuzaki XV. part. I-a p. 22) în care voevodul asigură de prietenie pe Brașovenii împreună cu dregătorii săi Demetrium Zpatar (= Dimitrie Spătar) Sthebanum logofethum (= Stefan logofăt) Kaika Homspanopolum, (= Coico Spanopol) și magister Johanuem. În ceea ce privește pe Coico (v. Bogdan op. cit. I. p. 312) urmat de numele Homspanopolum sau Hausponopolum, identificarea de mai sus o adoptăm de la d-l Filitti (v. Arh. pt. Știință și Reformă Socială VI. No. 3-4 p. 341 nota 1). Cât pentru magistrul Icn nu putem ști dacă este vreun boer transilvănean sau om al lui Vlad Dracul, căci vreun boer divanist cu acest nume nu întâlnim în domnia acestui voevod.

XXXI. 1437 Aprilie 8, indiction 14, Târgoviște ¹⁾).

Vlad Dracul reînnoește Brașovenilor vechile privilegii comerciale stabilind pentru toate mărfurile taxe vamale de import și export și taxa de 3% pentru mărfurile de transit.

Mărturiile domnești: jupan Voico vornicul, jupan Tudor, jupan Nanul, jupan Stanciul, fratele lui Mircea, Ștefan logofătul, Dumitru spatar, Micle paharnic, Semen stolnic, Badea comis, scrie Mihail diaconul.

¹⁾ v. Bogdan op. cit. p. 71/4; v. și nota pentru fixarea indictionului care este pentru 1437, 15 și nu 14, acesta fiind pentru 1436.

XXXII. 1437. *Aprilie 23 (= 21), Târgoviște* ¹⁾.

Vlad Dracul întărește jumătate din Voila ²⁾ lui Stoica Ciulmoenescul și celor cinci feciori ai lui: Moian, Stoica, Sin, Vlad și Mihail. Din act se vede că Moian are fii pe Aldea și pe Moian, iar Stoica pe Șerban, Coman și Mihail. Se mai vorbește și de o Stanca poate soră cu cei 5 frați.

Mărturiile domnești: jupan Toder, jupan Nanul, jupan Tatul, Stanciul Honoi, jupan Voicul, jupan Manea vel vornic ³⁾, jupan Nan Pascal, Radul Borcev ⁴⁾, Dumitru spătar, jupan Stefan logofăt, jupan Șerban vel vistiernic ⁵⁾, jupan Simen ⁶⁾ stolnic, jupan Miclea vel paharnic, jupan Badea vel comis, scrie Coica logofătul ⁷⁾.

¹⁾ v. N. Iorga Studii și Documente XII p. 277—78 din Documentele Expoziției din Sibiu din anul 1905.

²⁾ Sat în Oltenia, după hotarele de care se vorbesc în act,

³⁾ Viitorul Manea Udriște frate lui Stoica.

⁴⁾ Un boer pe care-l întâlnim din când în când în divanele lui Vlad Dracul.

⁵⁾ Un boer nou.

⁶⁾ = Semen stolnic v. divanele celelalte ale lui Vlad Dracul.

⁷⁾ Din această vreme avem un hrisov al lui Radu Praznaglava al cărui conținut nu-l cunoaștem. el este dat la 19 Iunie 1437 (v. St. Nicolaescu: Doc. sl. rom. p. 220; v. arh. St. M-rea Cozia secț. istorică azi la Moscova).

XXXIII. 1437 *August 10, Târgoviște* ¹⁾.

Vlad Dracul întărește lui Stoilă, Radu, Petru, Bratul, Radul Neagul, Bucuru, Șerban și Stan stăpânire în Luciani și le scutește satul de ori-ce dări.

Mărturiile domnești: jupan Voico vornic, jupan Tudor, jupan Nanul, jupan Stanciul fratele Mircei, jupan Nan Pascale, jupan Stanciu Hanoi ²⁾ Dumitru Spătar, Coica vistier, Semen stolnic, Miclea paharnic, Badea comis, (Ștefan) logofăt, scrie Badea. Traducerea în românește făcută de dascălul Lupp ³⁾.

¹⁾ v. Iorga: Studii și documente VII. p. 47 colecția George Ionescu fost revizor școlar.

²⁾ = Stanciul Honoi (v. documentele celelalte ale lui Vlad Dracul).

³⁾ Avem din această vreme încă un hrisov al lui Vlad W. datat din 1 August (v. C. Giurescu op. cit. p. 24 și nota 4) a cărui conținut nu-l știm și nici nu l'am putut afla. În toate cazurile printre boerii pe care-i aflăm în divan sunt cei 3 cunoscuți nouă încă de mai înainte. Tudor, Stanciul Honoi și Stanciu fratele lui Mircea. Doc. fiind din secția istorică Arh. Stat. numai poate fi controlat azi).

XXXIV. 1437 *August 13, Târgoviște* ¹⁾.

Vlad Dracul întărește boerilor Roinea, Radul, Dragomir, Albul, Vlăcsan și Vlaicului stăpânire peste satele Lănjești, Gorni, Ani-noasa ²⁾, Rujul, Balotești ³⁾ și Găureni scutindu-le de dări.

Mărturiile domnești: jupan Voico, vornic, jupan Tudor, jupan Nanciul ⁴⁾, jupan Stanciul cu fratele său Mircea, jupan Nan Pasiolă ⁵⁾, jupan Stanciul Honoi, Dimitru spătar, Coico protovistiar, Semen stolnic, Micle paharnic, Badea comis, Ștefan logofăt scrie Coica.

¹⁾ v. Venelin pag. 78/9 v. Miletici op. cit. p. 122/3; v. Arh. St. Sect. Ist. (azi Moscova) menționat C. Giurescu și C. C. Giurescu op. cit.).

²⁾ Probabil sat în Vâlcea cu toate că nu putem preciza care, existând și unul în Muscel și altul în Buzău.

³⁾ Poate fosta proprietate a boerilor cu acest nume.

⁴⁾ = Jupan Nanul.

⁵⁾ = Jupan Nan Pascal.

XXXV. 1439 August 2, indiction 2. Argeș ¹⁾.

Vlad Dracul întărește M-rei Tismana stăpânire peste toate daniile ce i se făcuse de bunicul său Radu Vv. de Dan Vv. unchiul său, de Vladislav Vv. unchiul tatălui său și de Mircea Vv. părintele său.

Mărturiile domnești: jupan Tudor, jupan Stanciul, jupan Manea vornicul, jupan Stanciul fratele lui Mircea, jupan Tatul Sărbul, jupan Sarciul ²⁾, jupan Stanciul Honot, ³⁾, Coica proin ⁴⁾ vistier, Dimitrie spătar, logofătul Ștefan, Semen stolnic, Șerban vistier, Miclea paharnic, Badea comis și Coica scrie.

¹⁾ (v. Al. Ștefulescu M-rea Tismana ed, II 1909 p. 181).

²⁾ = Iarciul.

³⁾ = Ho oi.

⁴⁾ Proin = biv = fost.

XXXVI. 1439 Septembrie 8, dat în Argeș și scris în Târgoviște ¹⁾.

Vlad Dracul acordă neguțătorilor din toată Polonia, Galiția și Moldova, libertatea comerțului în Muntenia și a trecerei în Turcia plătindu-se vamă excepțională în Râmnicu și ordinară în celelalte orașe.

Mărturiile domnești: Jupan Tudor, jupan Tatul mare vornic, jupan Nan, jupan Voico, jupan Manea Udriște și fratele său Stoica ²⁾, jupan Jarciul, jupan Radul Borcev, jupan Stanciu Honoi, Ștefan logofăt, Dimitru spătar, Șerban vistier, Semen stolnic, Miclea paharnic, Radu comis, Mihail grămatic.

¹⁾ (v. Hasdeu op. cit. p. 84/5; v. Arh. Municipală din Leopole fasc. 519.

²⁾ Boer de care ne vom mai ocupa mai departe.

XXXVII. 1441 Mai 14, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Dracul întărește M-rei Glavacioc ca să-i fie stăpânire la Neajlov, moșie a lui Berilă și de asemenea și Mircești din Te-leorman partea Radului Ban ohavnică.

Mărturiile domnești: jup. (loc alb) jup. Nanul, jupan Stanciul Honoi, Radul Borcei, Șerban protovistier, Dumitru spătar, Miclea paharnic ²⁾).

¹⁾ (v. Acad. Rom. Cond. M-reă Glavacioc) (1852 Mss. No. 1449).

²⁾ În divan n'avem decât nume cunoscute ca mărturii însă cred că divanul nu este întreg; pe semne că originalul după care s-a făcut copia era în proastă stare. Aserțiunea mea se bazează în parte și pe hrisovul următor, o lună și jumătate mai târziu.

XXXVIII. 1441 *Junie 30 Târgoviște* ¹⁾.

Vlad Dracul dă hrisov M-rei Snagov.

Mărturiile domnești: ²⁾ Manea Vornic Todor
Radul Borcev, jupan Vlăcsan Florev, Tatul Srăbul, jupan Jarciul, Dimi ³⁾ spatar, Șerban vistier, Semen stolnic, Miclea paharnic, Ștefan logofăt, Calce scrie.

¹⁾ v. Venelin op. cit. p. 87/9; v. mențiunea în C. C. Giurescu op. cit. p. 9.

²⁾ Și aci observăm unele lipsuri printre mărturii cauza fiind deteriorarea originalului.

³⁾ Prescurtare a numelui Dimitrie, cunoscutul spătar al lui Vlad Dracul.

BASARAB II

1442 vara—1443 vara

Acest voevod pe care-l numim aci al II-lea (luând în considerație că Basarab I este părintele lui Nicolae Alexandru Vv. și deci strămoș lui Mircea cel Bătrân, și care a domnit în Țara Românească de la 1310—1338) este acel «Basarad filio condem Dan Waywodae» despre care vorbește un act din Zond dat de regele Albert al Ungariei (1438—1440) urmașul lui Sigismund († 9 Decembre 1437) (v. V. Motogna: Un document privitor la Laiotă Basarab în Revista Istorică X 1924 p. 124—6) deci o lună și jumătate după documentul lui Vlad Dracul înfățișat mai sus (v. documentul XXXVIII).

Acest Basarab Vv. din ramura Dănească este acelaș care ținuse tronul pentru foarte scurt timp înaintea lui Alexandru Aldea (v. Motogna o. c. p. 122) la 1431 după dispariția tatălui său Dan al II-lea.

Ne este destul de greu a fixa evenimentele petrecute în țară în răstimpul de la 1442 până la 1443. Singurul fapt important cunoscut este o expediție turcească a lui Mezet Beg în principate prin Martie 1442, care întorcându-se cu prăzi a fost atacat de Vlad

Dracul. Scrisoarea călugărului Bartolomei de Genova (v. cronică lui Wavriu ed. Dupont) ne spune chiar că Vlad Dracul a fost ucis în luptă, ceea ce nu concordă cu realitatea. Dl. Iorga analizând în mod amănunțit această epocă (v. Studii și Documente III. prefața pag. XIX—XXI) încheie «În toate cazurile ceva a trebuit să se întâmple în vara anului 1442 pentru a face pe Vlad să se căiască de schimbarea la față, dar nu va fi fost ceva decât închiderea celor doi principii ce stăteau în Turcia, Vlad Țepeș și Radul cel Frumos ca ostateci. Tinerețea lor și frumusețea lui Radu unul din ei vor fi oprit luarea de măsuri mai aspre în potriva lui».

Scrisoarea călugărului din Genova este anterioară reînălțării în tronul țării al lui Vlad Dracul (1443). Explicația prezenței lui Basarab pe tronul Țării Românești în 1442 Martie 23 (v. Iorga: Operile lui Constantin stolnicul Cantacuzino la Cronologia Tabelară ed. 1901 p. 24) adică 5 zile după expediția lui Mezet Beg ne face a crede că Vlad Dracul în atacul săvârșit a fost prins de Turci și aruncat în închisoare, scăpat de acolo nu fără multe promisiuni de subordonare Porței. În toamna anului 1443 Ion Huniade, Voevodul Ardealului încă dela 1431, începe expediția sa contra Turcilor, expediție însă întreruptă din cauza iernii și continuată în anul viitor, terminându-se pentru creștini cu înfrângerea lui Vladislav și Huniade în câmpiile Varnei, ajutați fiind de Vlad Dracul care-i întâlnește încă la Nicopole. Bătălia dela Varna trebuie pusă în urma documentului din 7 August 1444 dat de Vlad Dracul din Târgoviște prin care se reînnoiește tratatul de comerț încheiat pe vremuri cu Mircea cel Bătrân și reînnoit acum cu Huniady (v. N. Iorga: Studii și Documente op. cit. p. XX—XXI).

XXXIX. 1443, *Fără lună și zi, Târgoviște* 1).

Basarab II întărește M-rei Cutlumușul, marea lavră românească la Sf. Munte Athos, rezidită de dănsul, stăpânire peste mai multe sate.

Mărturiile domnești: Jupan Dragomir ²⁾, Jupan Cazan Saha (cov) ³⁾ jupan Borcea ⁴⁾, jupan Balea ⁵⁾, Dumitru stratornic ⁶⁾ Calciu grămătic ⁷⁾.

¹⁾ v. St. Nicolaescu : Aldea p. 236 nota. D-sa ne indică (v. Doc. sl. rom. p. 4 ; v. idem Aldea p. 236 nota ; v. arhiva Stat. Cond, M-reia Cozia No. 18 f. 132 traducere),—un document al lui Basarab Vv. prin care întărește M-rei Cozia stăpânire peste toate moșiile foste întărite de mai înainte de alți Domni. (—v. conținutul documentului No. XXVIII aci). Acest hrisov e scris de Calotă.

În Cronologia tabelară (v. Operile stolnicului Cantacuzino ed. Iorga p. 24) aflăm un document din 1442 Martie 23 dat de Basarab Vv. «sin Basarab Vv.» M-rei

Snagov prin care îi întărește stăpânire pe morile de la Drid, după cum le-au ținut și în zilele lui Vlad Vv.; hrisovul este scris în Gherghița.

Ne frapează în acest ultim act epitetul «sin Basarab Vv.» lucru puțin probabil. Dacă transcrierea actului în privința titulaturei și a anului este exactă atunci putem crede că Dan să fi putut fi chemat Basarab, totuși ne îndoiim asupra leatului acestui act care pare a fi emanat de la alt Basarab poate mult mai târziu și anume de la Basarab cel Tânăr fiul lui Basarab acesta; și atunci Vlad de care se vorbește în act trebuie să fie Vlad Țepeș și nici decum Vlad Dracul.

De altfel anii în Cronologia tabelară sunt dese ori greșite.

²⁾ Pesemne identic cu Dragomir al lui Berendei din 1432 Ianuarie 15 (v. doc. XXVII. corectat de noi cu leatul 1437), fost boer deci al lui Aldea Vv.

³⁾ Fiva oare frate cu Radu Sahacov fost boer al lui Aldea Vv. (v. doc. XXVI) și încă mai înainte al lui Radu Pleșuvul? (v. doc. XIII și XV). Un Cazan este logofăt al lui Alexandru Aldea (v. XXVIII).

⁴⁾ Cunoscutul Borcea vornic al lui Dan II. (v. doc. acestui voevod).

⁵⁾ Fostul paharnic al lui Dan al II-lea.

⁶⁾ Dumitru stratornic este sigur un alt boer decât spătarul lui Vlad Dracul.
⁷⁾ Întâlnit dese ori ca grămătic încă al lui Aldea și Vlad Dracul (v. doc. XXVIII și XXXVIII).

VLAD II. DRACUL

1442—1446

A doua Domnie.

Revine în scaunul Țării Românești puțin timp înaintea expediției proiectate de Huniade contra Turcilor în toamna anului 1443

XL. 1447 August 8, Târgoviște ¹⁾

Vlad Dracul întărește mai multor moșneni stăpânire în Coțteana pentru înfrățirea lui Taeîncoș, Stan și Colțea, casă fie 3 frați nedespărțiți. Hotare: Lacu Fătăciunii, drumul Slatinei.

Mărturii domnești: Tudor, Nanul, Stanciul, Pashalia, Radu Borcea, Dumitru spătar, Stoica vistier, Seman stolnic, Badea comis, Stefan logofăt ²⁾.

¹⁾ v. N. Iorga: Studii și Documente V. p. 169 din colecția de acte a d-lui Constantin Basarab Brâncoveanu. În privința anului dl. Iorga ne lasă să înțelegem că ar putea fi o eroare a grămăticului căci este cunoscut că Vlad Dracul moare în urma uneltirilor lui Ioan Huniade în 1446 și nu în 1447. Fi-va oare acest document dela Vladislav Dan fratele lui Basarab care adesea se întitulează și Vlad Vv.? Nu ne vine să credem (v. nota următoare).

²⁾ Toți boerii aceștia sunt cunoscuți nouă încă din prima domnie al lui Vlad Dracul. Pashalia este pe semne Nan Pascal. Stoica vistier pesemne Stoica fratele lui Manca Udriște; Seman stolnic identic cu Semen stolnic.

Acest act în toate cazurile este ultimul cunoscut nouă dela Vlad Dracul.

DAN III.

1446—1448

Nu avem nici cu divan de la acest voevod. Nu există nici un document dela el, încât dacă îl punem aci îl facem numai pentru că l'am găsit pomenit în diverse lucrări¹⁾ ca fiind existat la anul 1448. Gr. Tocilescu²⁾ ni-l pune între anii 1446/52 iar D. Onciul³⁾ adoptă datele de mai sus precum și I. Bogdan⁴⁾ care o pun în corelație cu bătălia de la Cossovo din 18—19 Octombrie 1448.

VLADISLAV II

1448—1456 primăvara.

Ar urma deci că suirea în scaun a acestui Voevod, în urma fratelui său Dan al III-lea, să fie după lupta de la Cossovo. E foarte curios totuși că înainte de anul 1451 nu se află documente de la acest Domn. Singurele de altfel cunoscute de la Vladislav sunt cinci din anul 1451 din care noi dăm cele aflate prin publicații diverse. Iată și cele cinci: 28 Martie 1, 2, 5 și 7 August aflate la Archivele Statului (azi evacuate), din care cunoaștem mărturiile domnești ale celui din 28 Martie, 1 și 5 August și din 30 Septembrie. La Arhive se mai găseau unul din 2 August 1453, altul din 1450 sau 1455 după cum indictionul este 13 sau 3. I. Bogdan⁵⁾ ne spune că se mai află un alt hrisov la dl. Mihail Vlădescu din 1453 August 5.

Noi dăm mai la vale numai pe cele aflate cu divane.

XLI. 1451 Martie 28, Fără loc¹⁾

Vladislav II întărește M-rei Dealul moșiile Jugureni, Cireșani, Măicănești și munții Cireșani și Brăteiu.

Mărturiile domnești: Manea Udriște vel vornic²⁾, jupan Dimitrie spătar³⁾, jupan Mihail logofăt⁴⁾, jupan Duca⁵⁾, jupan Cazan logofăt⁶⁾, jupan Jacov⁷⁾, jupan Berivoe⁸⁾, Stoica Curemaz⁹⁾, Dra-

¹⁾ (v. I. Bogdan: Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui. ed. 1896 p. 8).

²⁾ v. Manual Ist. Rom. ed. II. 1900 p. 176.

³⁾ v. Convorbiri Literare XXXVII p. 229.

⁴⁾ Bogdan op. cit. p. 69.

⁵⁾ v. Documente și Regeste op. cit. p. 85 nota 1.

gomir din Brănești ¹⁰⁾, Petre ¹¹⁾, Babușin din Luciani st..... ¹²⁾, Neagoe stolnic ¹³⁾, Balea paharnic ¹⁴⁾, Manea comisul ¹⁵⁾, Maleuș stratornic ¹⁶⁾, scrie Costaudin ¹⁷⁾.

¹⁾ v. Condica M-rei Dealul I. p. 89/90 la Acad. Rom. de unde extragem conținutul și mărturiile; totuși în lucrarea d-lui I. C. Filitti (Arh. Gh. Gr. Cantacuzino p. 16 nota 5) ni se indică unul cu aceeași dată dar se pare din explicațiile date de D-sa în privința schimbărilor mărturiilor prin comparația divanelor, că ar fi alt hrisov dând ca sursă Arh. St. M-rea Dealul pach. 11 doc. I. Cred însă că sursa aceasta și cu cea pe care o dăm mai sus nu sunt decât una și aceeași.

²⁾ Manea Udriște este un boer bătrân pe care-l vom mai întâlni încă în vremurile acelea.

³⁾ Alt boer al lui Vlad Dracul (v. divanele acestui Domn).

⁴⁾ Un boer nou pe care-l vom întâlni de acum înainte de mai multe ori.

⁵⁾ Nu cred să pot identifica pe acest boer cu un omonim întâlnit încă înainte sub Mircea Voevod.

⁶⁾ Cunoscut boer, el fiind Cazan Sahacov.

⁷⁾ N'am întâlnit până acum pe vreun boer cu acest nume, care de altfel nu pare a fi românesc. Va fi fost vreun catolic ardelean.

⁸⁾ De asemenea nici acest nume n'a fost întâlnit înainte.

⁹⁾ Fi-va oare acest boer identic cu Stoica vistierul lui Vlad Dracul? (v. doc. XL).

¹⁰⁾ Boer întâlnit pentru prima oară.

¹¹⁾ Cred că numele acestui boer este rău transcris.

¹²⁾ Pesemne un boer de țară.

¹³⁾ Un boer nou.

¹⁴⁾ Fost încă paharnic al lui Dan al II-lea deci al tatălui Voevodului.

¹⁵⁾ Nu poate fi confundat cu boerul Manea Udriște care aci se află în fruntea divanului.

¹⁶⁾ și ¹⁷⁾ Boeri noi în divanele țării.

XLII. 1451 August 1, Târgoviște ¹⁾.

Vladislav II întărește lui Mihail ²⁾ și feciorilor lui stăpânire peste satele Rușii ³⁾, Voidnovul, Racovița și Tătărei precum și siliști din Amara scutindu-le de toate dările.

Mărturiile domnești: Manea Udriște, Tudor, Stancea vornicul ⁴⁾, Mihail logofătul ⁵⁾, Cazan Sahacov, Stan al Negrei ⁶⁾, Dumitru spătar, Cazan Crețu ⁷⁾, Stanciu spătar ⁸⁾, Pahule vistier ⁹⁾, Neagoe stolnic, Balea paharnic, Manea comis scrie Coica ¹⁰⁾.

¹⁾ v. I. C. Filitti op. cit. p. 16; v. Acad. Rom. 249/XI; v. Iorga Operile lui Constantin Stolnicul p. 24; v. Acad. Rom. Mss. 1322 f. 18—19. Documentul de mai sus e trecut fără lună și zi în Cronologia tabelară (ed. Iorga p. 24—25) și tot acolo este trecut cu leat greșit; de asemenea hrisovul din 1451 Martie 28 pe care-l aflăm în Cronologia tabelară cu data de Julie 14. Intr'adevăr că avem din luna aceasta, fără a-i ști ziua, un hrisov dat de Vladislav W. slugilor sale Dragomir, Ruhă și feciorilor lui Ion și Vălcul și nepoților lui Dragomir și Tatul cu feciorii, și lui Micul și lui Bora mai multe sate ertându-le de dări. (v. C. Giurescu op. cit. p. 28). Dar în vedere că nu cunoaștem divanul nu l'am menționat în lista documentelor noastre.

²⁾ Acest boer este primul cunoscut din neamul Bălenilor.

³⁾ Dl. I. C. Filitti (v. op. cit. p. 16 nota 2) ne spune că numele acestei moșii este pesemne vechiul nume al satului Băleni. În acte ulterioare de pe la sfârșitul sec. XVI-lea totuși se vorbește de o moșie Rușii lui Chirtop care acest Chirtop pare a fi autor al unui neam de boer de țară Lăzurenii, el fiind rudă apropiată cu Mihail, primul boer din neamul Bălenilor.

Cred că Rușii este mai mult vechiul nume al Lazurilor care astăzi se și nu-

mește Lazurile Rușilor. Pesemne că prin descendență Lazurile au rămas în neamul boerilor Lăzurenii iar Rușii în stăpânirea boerilor Băleni.

⁴⁾ Întălnim încă la 1434 Iunie 25 (v. doc. XXVIII) un boer cu acest nume purtând dregătoria de spătar, el nu poate fi decât același

⁵⁾ v. nota 4 doc. XLI.

⁶⁾ Fiul lui Negrilă spătar pe care-l aflăm în divanele tatălui lui Vladislav W., Dan al II-lea (v. doc. XXIII—XXV).

⁷⁾ Un alt boer decât Cazan Sahacov întâlnit și logofăt.

⁸⁾ Stanciu spătarul trebuie diferențiat de Stancia și înclinăm a crede că este un boer nou, omonim cu cel de mai sus. Nu cred ca Stanciul Spătaru acesta să fie Stanciul față dregătorie din documentul ultim al lui Vlad Dracul, (v. documentul XI.).

⁹⁾ Nu cred a putea fi identificat cu Pashalia (v. idem).

¹⁰⁾ Cunoscut grămatic.

XLIII. 1451 August 5, indiction, 14 Târgoviște ¹⁾).

Vladislav II întărește lui Barbu stăpânire în Mrăș.

Mărturiile domnești: Jupan Manea Udriște, jupan Todor, jupan Stance vornic, jupan Mihail logofăt, jupan Cazan Sahacov, jupan Stan Negrev, jupan Stanciul spătar, Nahulea ²⁾ vistiar, Balea paharnic, Neagoe stolnic, Manea comis, scrie Dragomir grămatic.

¹⁾ v. Miletici și Agura op. cit. p. 334 No. 7; v. Docan N.: Despre elemente cronologice în documentele românești în An. Acad. Rom. ser. II-a Tom. XXXII. 1910 p. 390. Mai avem cu două zile mai târziu un document al acestui Voievod dat M-rei Cozia pentru scutire de vamă (v. Docan op. cit.; v. Arh. St. perg. S. 1st. azi la Moscova), care este documentul relevat și în Cronologia Tabelară p. 25.

²⁾ Greșală de tipar; de sigur Pahulea. Vezi și celelalte divane.

XLIV. 1451 Septembrie 31, Gherghița ¹⁾).

Vladislav II dă un hrisov.

Mărturiile domnești: Manea sin Udriște ²⁾, Stanciu vornic, (Mihail logofăt, Dumitru spătar, Cazan Sahacov, Stan Negrea, Cărstea stolnic ³⁾, Balea paharnic, Pahule vistier, Manea comis, Radu stratornic ⁴⁾ scrie Coman.

¹⁾ V. Filitti op. cit. nota 5.; v. Acad. Rom. Pachet 76 Document 23 copie din 1839.

²⁾ Prin urmare Manea Udriște este fiul unui boer Udriște.

³⁾ Pentru prima oară întâlnim pe acest boer, care nu poate fi confundat cu omonimii săi anteriori.

⁴⁾ Un boer nou.

XLV. 1452 Fără lună și zi, Sf. Gheorghe ¹⁾, Târgoviște. ²⁾

Vlad II ³⁾ întărește boerului său Stanciu Mailat Dejanul, fraților și fiilor lui Dragomir și Oprea a treia parte din Dejanul cu munții Priseaca, Isvoru, Zarna cu veniturile, scutindu-i de dijme.

Mărturiile domnești: ⁴⁾

Eu Manii Udriște de 80 de ani ⁵⁾ Eu Udriște omu de 70 de ani
Eu Don Todor Stanesul de 87 ani ⁶⁾ Eu Ion Todor Stanesculu 87 ani

Pahul Stan vistierul de 89 ani ⁷⁾	Pahulea Stanu vistierulu de 99 ani
Neagoe Stan stolnicul „ 86 „ ⁸⁾	Neagoe Stanu stolniculu „ 86 „
Luca Marincul „ 97 „ ⁹⁾	Duca Sarniculu (paharnic) „ 97 „
Iuon Manea comisul „ 101 „ ¹⁰⁾	Jonu Manea comesulu „ 107 „
Ivan Bucur spătariul „ 110 „ ¹¹⁾	Ion Bucuru spatariulu „ 110 „
Don Duca Supil „ 88 „ ¹²⁾	Donu (Dumitru?) Duca Supil „ 88 „
Stancea Vlad vornicul „ 79 „ ¹³⁾	Stanciu Vladu vorniculu „ 79 „
Mihai Don secretar „ 100 „ ¹⁴⁾	Mihaliu Don (Danu?) secretariu „ 100 „
Dumitru Bucur spatar „ 89 „ ¹⁵⁾	Dumitru Bucur spatariu „ 89 „
Stoian Negreș stolnic „ 99 „ ¹⁶⁾	Stoianiu Neagoesiu stol- niculu de 103 1/2 „
Cosan Sahalod vornic de 103 ani ¹⁷⁾	Cocanu Saholod (Socolu?) vornic de 103 ani
Oprea Opriski visteariul 109 „ ¹⁸⁾	Oprea Uriaca (Urechea?) vistierulu de 109 „
Pahule Stupici vistierul ¹⁹⁾	Pahula Stupilu vistieru

¹⁾ Leatul acestui hrisov este 6960 care poate fi ori 1451 ori 1452; luând în seamă însă că este dat în ziua de Sft. Gheorghe care pe acea vreme se serba ca la catolici în ziua de 24 Aprilie ar părea că anul al doilea ar fi cel exact. De altfel avem din acest an încă din Januare 2 indiction 13 (greșit căci este 15) un document interesant prin conținutul său, prin care Vladislav W. întărește M-rei Cozia o moară dăruită de Cazan vel logofăt și fratele său Radu. Cazan este cunoscutul boer Cazan Sahacov întâlnit dese ori în aceste vremuri (v. doc. anterioare) iar Radu Sahacov este și el boer martor în multe documente (v. doc. XIII; doc. XIX n. 2 și doc. XXV).

De aci rezultă indiscutabil că Sahac tatăl său, poate un strămoș după al cărui nume se disting Cazan și Radu, a trebuit să fie un boer de frunte, încă poate înaintea domniei lui Mircea cel Bătrân, de oarece nu întâlnim pe nici un boer cu acest nume în perioada aci, analizată. Un lucru reese sigur din acest document că particula ov, sau ev într'alte cazuri, vrea să zică «al lui» sau «fiul lui» terminațiune pe care o întâlnim pentru boerii noștrii și mult mai târziu. Un Dinicu Golescu se numește la începutul secol. trecut Constantin Radovici pentru că părintele său se cheama Radul cunoscutul Ban din Golești, și mai avem dese alte mărturii de felul acesta în decursul veacurilor.

²⁾ v. I. Pușcariu: Fragmente op. cit. p. 59—62; v. idem: Revolta boerilor op. cit. p. 3—63; v. actul publicat în slove latine în Timotei Cipariu: Arhivă ptr. Filologia și Istoria ed. 1867 p. 423—4; original foarte deteriorat în arhiva Mailaților din Dejani.

³⁾ Vlad acesta nu este Vlad Tepeș cum i s-a părut D-lui Pușcariu în prima sa lucrare (Fragmente 1892) ci este Vladislav cum de altfel o și corectează în a doua sa lucrare (Revolta boerilor p. 3/63) iar Timotei Cipariu încă dela 1867 ne spune precis că Voevodul este Vlad III. din ramura lui Dan.

⁴⁾ Dăm în coloanele de mai sus în prima, cea din stânga, lista mărturiilor după cum ne-o redă Pușcariu (v. op. cit.) iar în coloana din dreapta după Timotei Cipariu (v. op. cit.) pentru că este o oarecare diferență atât în ceea ce privește numele boerilor cât și ca vârstele specificate în fața fiecăruia.

În ceea-ce privește aceste mărturii prezentul act este singurul cunoscut nouă și credem chiar unicul existent astăzi în anele mărturiilor domnești din Țara Românească. De aceea vom insista mai mult asupra boerilor, dintre care unii ne sunt personaje cunoscute încă dinainte, și a căror vârstă specificată aci, chiar dacă

nu este vârsta lor adevărată, și ne este greu a o crede, totuși ne dă o înfățișare unică în analele istorice de persoanele care alcătuiau mărturiile domnești și divanele voievozilor în secolul al XV-lea. Toți boerii erau bărbați în vârstă.

⁵⁾ Manea Udriște ne este un boer bine cunoscut (v. doc., XXXIII) dela Vlad Dracul, frate cu Stoica (v. doc. XXXVI) și după numele lui pare fiu lui Udriște. În transcrierea lui Cipariu aflăm că este numit numai Udriște și are 70 de ani nu 80. Nu cunoaștem pe vre-un boer Udriște care să fi fost martor domnesc în epoca aci studiată, luând însă seamă de vârsta înaintată ne-ar lăsa să înțelegem că acel Udriște a fost anterior chiar lui Mircea W.; dar pentru acești boeri Manea Udriște sau Udriște vom mai reveni mai departe când vom vorbi de mărturiile domnești din documentele lui Vlad Călugărul printre cari găsim pe doi boeri din neamul acesta, rude cu voievozii secolului al XV-lea din ramura Dănească.

⁶⁾ Don Todor Stanesul = Ion Todor Stănescul este cunoscutul boer Tudor sau Jupan Todor al lui Vlad Dracul (v. nota 3 la doc. XXIX). Particula aceasta fie «esul» sau «escul» pur românească, ne lasă să înțelegem că este fiul unui Stan. În toate cazurile, pentru prima oară în analele numelor de boeri întâlnim aci o terminațiune românească precum vom vedea mai departe în domnia lui Vlad Călugărul pe trei boeri cu dublu nume din care al doilea are terminațiunea aceasta și anume: Vintilă Florescul, Drăghici Vintilescul și Barbu Craiovescul.

⁷⁾ Pahul Stan vistiariul = Pahulea Stan vistiierul; (vârsta diferă cu 10 ani) este cunoscutul boer Pahulea cu aceiași dregătorie și într'alte documente ale lui Vladislav (y. XLII—XLIII) și pentru că și la următorul boer întâlnim tot același nume de Stan inclinăm a crede că Pahulea și cu Neagoie, primul vistiier al doilea stolnic, erau dacă nu frați în toate cazurile descendenți dintr'un Stan și poate chiar rude cu Jupan Todor de mai sus. Nu putem, din pleiada boerilor Stan întâlniți în mărturiile domnești înfățișate, să fixăm pe acel Stan care va fi fost poate părinte sau moș al acestor trei boeri. Neagoie este incontestabil stolnicul din documentele XLI --XLIII.

⁸⁾ v. nota 7 de mai sus.

⁹⁾ Luca Marincul = Duca Sarnicul (paharnicul?). Nu știm care din cei doi transcripitori ai actului au citit just numele acestui boer. Luând în considerație vârsta de 97 de ani (pe care să nu o luăm chiar ca exactă însă totuși că Luca sau Duca erau boeri în vârstă) și că întâlnim amândouă aceste nume printre mărturiile lui Mircea cel Bătrân, i'am putea identifica fie cu Luca din documentul V. fie cu Duca din doc. IV.

¹⁰⁾ Ion Manea Comisul la Pușcariu de 101 ani, la Cipariu de 107, vârstă iarăș dubioasă, să fie oare fiul unui Manea? Care Manea însă? poate jupan Manea de la 1394 (v. documentul III) sau Manea stolnicul de la 1415 (v. doc. X). Totuși vom releva aci că în domnia lui Vladislav avem pe un Manea comis ca martor în toate divanele lui; ar urma deci că acest Manea comis este identic cu Ion Manea de mai sus.

¹¹⁾ Ivan Bucur Spătar este desigur frate cu Dumitru Bucur spătar căci al doilea de 89 ani nu poate fi feciorul primului de 110 ani; boerii în acele vremuri ca și mai târziu căsătorindu-se la o vârstă mai mare de 25 ani. Pe un Ivan aflăm în dregătoria de spătar în această vreme însă pe Dumitru spătar îl aflăm martor în multe hrisoave încă din vremea lui Vlad Dracul (v. doc. XXX—XXXIII).

¹²⁾ Don Duca Supil = Dumitru? Supil: Acest boer ne rămâne încă neidentificabil. Într'adevăr că sub Mircea W. întâlnim în documentul V. pe un Luca precum am văzut mai sus și pe un Duda pe care l'am identificat acolo cu Duca din doc. IV. Totuși luând în considerație că numele majorității boerilor este foarte stălcit poate ca Luca acela să fie Duca Sarnicul sau Marincul de mai sus, iar Duda să fie Duca Supil. Vârsta de 88 de ani, pe care nu o putem înregistra ca fiind adevărată, ne-ar lăsa să putem crede acest lucru.

¹³⁾ Stancea Vlad vornicul este sigur Stanciul vornicul lui Vladislav Vv., pesemne fiu sau descendent al unui Vlad care nu poate fi decât cunoscutul jupan Vlad sau Vladislav, vornic și prim sfetnic al lui Mircea cel Bătrân.

¹⁴⁾ Mihai Don = Mihailu Don secretar. Nu este decât Mihail logofătul, boer cunoscut din divanele lui Vladislav Vv.

¹⁵⁾ v. nota 11 de mai sus.

¹⁶⁾ Stoian Negreș = Stoian Neagoieșiu nu este altul decât Stan Negrev sau al Negrei despre care am vorbit mai sus (v. doc. XLII nota 4) boer cunoscut al lui Vladislav Vv.

¹⁷⁾ Cazan Sahalod vornic = Cocanu Saholod (Socol ?) vornic este indiscutabil cunoscutul boer al lui Vladislav W. II, Cazan Sahacov întâlnit adesea și Sahalov. Și pentru că T. Cipariu spune în paranteză că Sahalod ar putea fi Socol relevăm un document destul de curios publicat în Cipariu (op. cit. p. 788–90). Acest document este o copie din 1796 a unui zapis din 1396 Noembre dat unor «străini valahi» cari au fugit din «țara muntenească» în Ardeal anume: Vladislav Clocociotan, Mateiu Vitejescu, Vladu Socol, Toma Dorobăntescu, Dragomir vornicel, Lupu Săbăuț, Opreșan Soldătescu și Neagului Băcău, și lăsându-i să se stabilească în ținuturile munților. Zapisul face o istorisire a venirii Romanilor în Dacia, a gonirii Goților și Bulgarilor și mai vorbește și de Negru Vodă prinț sârbesc. Actul este dat în «Maghistratul Sas din Sebeș» la data de mai sus care ar concorda cu scurta domnie în Țara Românească a lui Vlad Vv. cel d'întâi.

Ce ne interesează în acest act în a cărui studiu amănunțit nu intrăm este pomenirea unui nume care ar putea să fie origina vorbei Sahalod, venită de la Socol, căci avem într'acest act pe un Vlad Socol la 1396. Nu insist asupra celor-lalte nume care firește că sunt romanizate ulterior însă relev că numele de Socol pare să fi existat încă din aceste vremuri; vom mai reveni încă asupra acestui boer Cazan Sahacov mai jos.

¹⁸⁾ Oprea Opriski = Oprea Uriac vistierul este un boer pe care nu putem să-l identificăm, va fi poate grămaticul hrisovului.

¹⁹⁾ Cât pentru Pahulea Stupici sau Stupil vistier ne amintește foarte mult pe al doilea martor chiar al acestui document.

XLVI. 1456 Aprilie 15, Târgoviște ¹⁾

Vladislav Vv. întărește boerului Mogoș ²⁾ cu fii și fiicele lui, Corbii de jos pe Argeș și Corbii de Peatra ³⁾ precum și Miceștii cu jumătate din Mălureni.

Mărturiile domnești: Jupan Dragomir Udriște ⁴⁾, Stanciu vornic, Mihail logofăt, Stan Negrev, Coica ⁵⁾, Cazan Sahalov ⁶⁾, Cazan Crețul, Dimitrie și Stoian spătari, Pahulea vistier, Balea paharnic, Cârstea stolnic, Manea comis, Radul stratornic ⁷⁾.

¹⁾ v. Hasdeu op. cit. p. 142. Înaintea acestui document trebuie să mai relevăm unul din 1453 August 2 dat de Vladislav slugilor sale Stan și Vladimir fratele său, și fiului său Utmeș și Radului pentru părți în Zătreni ale lui Vlad, Stoica și Dan pe care le cumpăraseră în zilele lui Basarab Voevod, precum și Păușeții, Vladimireștii, Foleștii, Coșanii și Coprozi cu scutiri de toate dările (v. Arh. Stat. Sect. Ist.; v. C. Giurescu op. cit. p. 28 nota 4).

²⁾ Un bătrân boer din neamul Buzeștilor documentar cunoscut ca ancestor acestui neam.

³⁾ Pentru aceste moșii avem mai multe acte care ne relevă că a fost chiar o mănăstire la începutul sec. XVI-lea în Corbii de piatră căreia în primele decenii a acestui secol i se întăresc mai multe stăpâniri, spunându-se prin acele hrisoave că M-rea fusese clădită de jupaneasa Hamzoaia călângărița Magdalena, soția lui Hamza.

⁴⁾ Cert un nou boer din neamul lui Manea Udriște care pe semne se stinge în cursul anului 1451.

⁵⁾ Boer întâlnit încă și sub alte domnii.

⁶⁾ Și aci Sahalov în loc de Sahacov.

⁷⁾ Alt boer nou al lui Vladislav.

Acest hrisev este ultimul cunoscut nouă cu mărturii domnești, majoritate din boeri ne sunt cunoscuți. Puțin dintre ei îi vom afla în urma domniei de mare urgie al lui Vlad Tepeș, care în cursul anului acesta, poate chiar puțin după acestui document, ucide pe Vladislav Voevod din ordinul lui Huniade.

VLAD III. ȚEPEȘ

Mai—Junie 1456 --- 1462 August

Prima Domnie.

Am adoptat anii de domnie cu specificarea lunilor, lucrării răposatului I. Bogdan (v. Doc. și Reg. op. cit. p. 90; v. și Idem: Vlad Țepeș op. cit.).

XLVII. 1458 Martie 5, indiction 6, Tismana. ¹⁾

Vlad Voevod Țepeș întărește M-rei Tismana stăpânirea peste toate moșiile ce le-a avut încă din domnia tatălui său Vlad (Dracul).

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Țapal ²⁾, jupan Voico Dobriță ³⁾, jupan Stan Negrev dvornic ⁴⁾, Jova vistier ⁵⁾, Buda stolnic ⁶⁾ Gherghina comis ⁷⁾, Stoica Paharnic ⁸⁾, Pătru stratornic ⁹⁾, Cazan logofăt ¹⁰⁾, Radu grămătic ¹¹⁾.

¹⁾ v. Venelin op. cit. p. 91—2; v. Bogdan. op. cit. p. 75 doc. în extenso; v. Ștefulescu: M-rei Tismana p. 189. Acest document este singurul hrisov intern de dănie cunoscut până azi de la acest Voevod a cărui domnie este un lung șir de nelegiuiri.

Spre sfârșitul domniei lui Vlad Țepeș întâlnim prin Ardeal pe un Dănesc pretendent la tronul Țării Românești cunoscut cu numele de Dan Pretendentul. De la el avem multe scrisori din care rees informații asupra diferiți boeri credincioși lui; mai toate aceste scrisori fiind emanate din Ardeal: Brașov și Feldioara unde se găsea pribegind. În privința originii lui unii istorici spun că este fiul lui Dan II., deci frate cu Vladislav și cu Basarab (v. Condurato: Relațiile Țărei Românești cu Ardealul; v. Idem: Vlad II. Dracul op. cit.; v. și Iorga: Ștefan cel Mare p. 62) iar alții ne spun că este fiul lui Dan III. sau Danciul (v. Onciu în Conv. Lit. op. cit. p. 229); noi adoptăm părerea lui Bogdan (v. op. cit. p. 103—4 nota la No. LXXX).

Documentul cel mai important de la acest pretendent este următorul:

XLVIII. Dan pretendentul dă o scrisoare latinească cerând ca mai mulți boeri să fie despăgubiți de nelegiuirile, schingiuirile și neajunsurile făcute lor de Vlad Țepeș (v. Hurmuzaki vol. XV. 1. p. 34 nota 1 din josul paginei).

Boerii de care este vorba în acest act sunt următorii:

1). Bogdan Doboka palatinus	= Bogdan Dăbăcescul vornic
2). Alb Thesaurario	= Albu vistier
3). Radul Lugefet	= Radu logofăt
4). Berinogh	= Berivoiu
5). Constantin Scherban milite	= Constantin Șerban stratornic
6). Koman Kure	= Coman Curea
7). Drogomir Brostus	= Dragomir Broască (?)
8). Ywan spotar	= Ivin Spătarul
9). Dragomir magistro pincernarium	= Dragomir paharnic
10). Barlabasch magistro agasonum	= Bărlabaș comisul
11). Nicula mensarum	= Micul stolnicul
12). Radu Schuple	= Radu Șuplea
13). Apostol magistro lectorum	= Apostol postelnic

14). Besan Ruffo	= Bejan Roșul
15). Pugul	= Pahulea
16). Bran	= Bran
17). Stan Eldisch	= Stan Aldeș
18). Nan Totka	= Nan Totcă

Identificarea acestor personaje după Hurmuzaki – Iorga (op. cit.) ne lasă totuși în nedumerire pentru câteva personaje; aflăm însă o judicioasă explicație a numelor acestor boeri în lucrarea D-lui I. Bogdan (v. op. cit. p. 276 nota 1 din josul paginei). Înșirăm numai pe cei a căror nume stălciat a fost pus în concordanță cu actele vremii: 4) Berinogh = cu Bărnog sau Berivoiu; 5) Constantin Serban este curtean; 6) Coman Cărea este identic cu Coman Gură; 7). Dragomir Brostus = Dragomir din Brănești; 11) Nicula mensarum = Micul paharnic; 15) Pugul = Pahulea.

În urma identificării boerilor de mai sus după Domnul Bogdan vedem că din 18 abia 5 ne sunt într-adevăr cunoscuți.

4) Pe un jupan Berivoiu întâlnim la 1451, al 7-lea boer martor sub Vladislav, W. alături de Dragomir din Brănești aflat și aci (v. doc. XLI). Cât pentru acesta din urmă (v. doc. XLI) l'am diferențiat de omonimul său jupan Dragomir primul sfetnic al lui Basarab al II-lea Voevod (v. doc. XXXIX) pe care acolo l'am identificat poate cu Dragomir al lui Berendei (v. nota 2 doc. XXXIX). Să fie oare Dragomir din Brănești, cunoscutul Dragomir al lui Udriște sau jupan Dragomir din 1443? Nu putem pentru moment certifica aceasta. Patriarhul Eftimie într'un pomelnic pomenește pe un Dragomir mare vornic din Băilești din neamul Voevodului Vladislav. (v. mai departe la divanele lui Vlad Călugărul). Prezența lui Dragomir din Brănești alături de Dan pretendentul, un Dănesc indiscutabil, rudă apropiată cu Vladislav și cu Basarab ne face să credem că să poată fi boerul de mai sus.

5) Constantin Șerban să fie oare grămaticul lui Vladislav (v. doc. XLI) singura oară când întâlnim în aceste vremuri pe un boer cu acest nume bizantin.

8) Un Ivan Bucur spătar am întâlnit în interesantul document din 1452 (v. doc. XLV) care este indiscutabil același cu prezentul Ivan spătar. Cert că în privința vârstei trebuie să fim foarte circumspecți căci dacă la data de 1452 ar fi avut 110 ani (și este cel mai bătrân boer din cei 14 martori) la data prezentului act ar fi fost de 118, vârstă mai puțin acceptabilă.

9) Dragomir paharnicul nu poate fi Dragomir Udriște prim martor al lui Vladislav Vv. (v. doc. XLVI). Fi-va oare acel Dragomir Țapal prim boer al lui Vlad Țepeș la 1458? (v. doc. XLVII). Nu-l cred în vedere că acolo este primul dregător iar aci al noulea și încă pentru un alt motiv: Țepeș s-a înconjurat precum am văzut de o sumedenie de boeri noi; foștii credincioși ai partidei Dănești, afară de puțini, fugiseră pe semne în Ardeal. Dragomir paharnicul poate fi încă identificat cu Dragomir grămaticul lui Vladislav (v. doc. XLIII) și totul ne face a înclina spre aceasta.

15) Nu este altul decât Pahulea vistierul cunoscut nouă din divanele înfățișate (v. mai sus în text) același cu Pahulea Stupici sau Stupil (v. doc. XLV).

Din identificarea de mai sus tragem concluzia că după moartea lui Vladislav singura rudă mai apropiată cu pretenții de domnie în Țara Românească anume Dan, era susținut de sfetnicii partidei Dănești căci vedem că toți boerii de mai sus au fost credincioși lui Vladislav și Basarab fii lui Dan al II-lea.

²⁾ Un boer nou care nu credem, în vederea numelui al doilea Țapal (v. Vene-lin op. cit.) sau Țacal, (v. Bogdan op. cit. p. 75) [poate atunci Sacal = Sacalov deci din neamul lui Cazan și lui Radu (v. mai sus doc. LVX)], să poată fi identificat cu Dragomir Udriște. Acesta este refugiat cu mulți alții ca Mihail logofătul și Pardosul (v. Bogdan Brașovul p. 91) la Brașov. Primul se va reîntoarce cu Radu cel Frumos însă Mihail logofătul cred că a fost ucis de Vlad Țepeș bazându-ne pe scrisoarea acestui Voevod prin care cere Brașovenilor să-i trimeată pe acesta și pe Pardosul ca inamici ai lui (v. Bogdan op. cit. p. 91).

³⁾ Voico Dobriță n'are nimic a face cu boerul Voico întâlnit mai înainte.

⁴⁾ Pesenne trădător al lui Vladislav Voevod al cărui boer a fost aproape în toate divanele.

⁵⁾ Un nou boer, pesemne altă unealtă al lui Vlad Țepeș.

⁶⁾ Altă unealtă al lui Vlad Țepeș. Atât pe el cât și pe predecesorul său nu îi vom mai întâlni în nici un divan domnesc al succesorilor acestui Voevod.

7) Pesemne viitorul Gherghina, Părcălabul Poenăreştii cetăţi, cunoscut cu această dregătorie în timpul domniei lui Vlad Călugărul şi a fiului acestuia Radul cel Mare. Acesta din urmă îl numeşte unchi. Gherghina Părcălabul era cumnat deci lui Vlad Ţepeş, totuşi nu credem ca la data documentului de mai sus să fi fost căsătorit cu sora lui Vlad Călugărul al lui Ţepeş şi al lui Radu cel Frumos. Gherghina Părcălabu este cunoscut ca făcând parte din neamul boerilor din Băleni.

8) Aflăm în două din numeroasele scrisori ale lui Vlad scrise Braşovenilor (v. Bogdan op. cit. p. 91/2) vorbindu-se de un Stoica Armaşul plecat în misiune la ei între 1456-9 şi altă dată pentru nişte daraveri ale lui cu Paul Chever la aceeaşi dată. Stoica acesta poate fi identificat cu boerul de mai sus.

9) Alt boer nou.

10) Cazan logofătul este poate identic cu Cazan Creţul fost boer al lui Vladislav. Putem crede totuşi a fi chiar Cazan Sahacov viitorul sfetnic cu dregătoria de logofăt în primul divan cunoscut nouă de la Radul cel Frumos; singurul lucru care ne miră şi pe care îl relevăm aci este locul pe care îl are acest boer în divanul lui Vlad Ţepeş al 9-lea boer martor,

11) Alt boer nou.

Precum vedem pe lângă Vlad Ţepeş găsim o pleiadă de boeri noi printre care mai trebuie să relevăm şi pe un Cărstian Părcălab misionar al lui la Braşov la 1475 August 4 (v. Domnia II-a al lui Vlad Ţepeş mai departe).

RADU III. CEL FRUMOS

1462 Junie - 1474 Ianuarie.

Adoptăm anii de domnie lucrării d-lui Al. Lăpedatu (v. Radu cel Frumos în Revista Transilvania anul 1902 pag. 13—38). Acest Voevod este fratele lui Vlad Ţepeş, şi încă frate bun, pomenit ca fiu al lui Vlad Dracul încă la 1437 August 1 (v. Brezoianu pag. 235) alături de Mircea († 1446) şi Vlad (Ţepeş). Radu zis cel Frumos este ridicat în scaunul Ţării în locul fratelui său de către Mohamet al II-lea pe la mijlocul anului 1462 Dl. Bogdan pune suirea sa în scaun în August 1462 (v. op. cit. p. 104) când a fost lupta între Vlad Ţepeş şi Turci. Majoritate din boerii acestuia îl vor parăsi Vlad refugiat la Matei Corvin va fi aruncat de acesta în închisoare

XLIX. 1464 Iulie 10, (Bucureşti) 1).

Radu cel Frumos întăreşte M-rei Tismana stăpânire peste toate satele şi moşiile sale întocmai ca şi tatăl său (Vlad Voevod Dracul) prin hrisovul din 1439 August 2).

Mărturiile domneşti: jupân Dragomir vornic 3), jupan Coico Dobriţă 4), jupan Cazan logofătul 5), jupan Stoica Vintilov 6), jupan Neagoe Borcev 7), jupan Duca 8), jupan Diia logofăt 9), Dumitrul 10), Bratul spătar 11), Deatcu stolnic 12), Ivan paharnic 13), Neagoe comis 14), scrie Coica 15).

1) v. Stefulescu: M-rea Tismana p. 190; Arh. St. M-rea Tismana pach. 7 doc. 164 Sect. Ist. (azi evacuat la Moscova). Acesta este primul hrisov cu divan cunoscut

nouă de la Radu cel Frumos. Anterior acestuia avem un document de întărire din 1462 M-rei Tismana (v. Stefulescu op. cit. p. 189) fără lună, zi și loc, și fără mărturii domnești. O scrisoare interesantă în ceea ce privește pe câțiva boeri ai lui Radu cel Frumos aflăm la 1462—63 (v. Bogdan op. cit. p. 105) unde acest voevod vorbește de 5 boeri ai lui anume: Mihail, Stan, Mircea, Stoica și Mânzea. Pe trei dintre aceștia pe care i'am subliniat; Dl. Bogdan (v. op. cit. p. 105 nota din josul paginei) caută a-i identifica. Să-i luăm în parte:

Mihail și Stan sunt indiscutabil primii boeri cunoscuți dintre aceste vremuri ca autori ai neamului boerilor Băleni, ei sunt tatăl și fiul (v. doc. LIII în rezumatul conținutului). Primul n'a fost boer de divan, însă desigur un intim al Domnului; pe al doilea I. Bogdan ne spune că ar putea fi Stan stratornicul (v. mai departe doc. LI) identic poate cu spătarul de la 1472 (v. documentul LV mai departe). Stoica este incontestabil boerul Stoica Vintilov fiul sau descendentul unui Vintilă. Stoica Vintilov ne este un boer cunoscut și de care vom vorbi încă.

Cât pentru Mânzea nu aflăm pe nici un boer divanist al lui Radu cel Frumos cu acest nume de aceea nici nu insistăm asupra lui.

²⁾ v. în prezenta lucrare documentul XXXV.

³⁾ Un însemnat boer despre care vom vorbi mai pe larg mai jos. El este frate cu o jupăneasă Preia soția lui Nan mali vornic (v. Bogdan op. cit. p. 112) care și acesta din urmă este boer divanist al lui Radu cel Frumos.

⁴⁾ Am întâlnit mai sus (v. documentul XLVII) pe un boer Voico Dobriță tot al doilea boer martor al lui Vlad Țepeș. Nu ne face umbra unei discuții că acesta este una și aceeași persoană cu celălalt. Boer nou al lui Țepeș (v. doc. XLV) va fi părăsit pe aceasta odată Radu Voevod în scaun (p. Woyko Dobricha = Voico Dobriță v. Bogdan p. 104 nota). De altfel eroarea de citire făcută de Stefulescu se explică foarte limpede «C» pronunțat «ca» în slavonește este K iar «V» este R prin urmare avem aci a face cu fostul sfetnic intim al lui Vlad Țepeș.

⁵⁾ Alt cunoscut boer întâlnit așa de dese ori în aceste vremuri, Cazan Sahacov, sfetnic în vârstă, care îl vom mai întâlni și în anii următori.

⁶⁾ Cert că este boerul Stoica din scrisoarea Brașovenilor (v. nota 1 mai sus). Nu putem să identificăm pe acest boer fiu sau descendent al unui Vintilă. Dl. Bogdan ne spune că l'a întâlnit în divanul unui hrîsov din 1464 Mai 30 și Octombrie 28, hrîsoave pe care din nefericire nu le mai putem avea la îndemână spre control, fiind evacuate la Moscova. Totuși Stoica Vintilov nu poate fi identic cu Stoica fratele lui Dragomir căci altfel și acesta ar fi Dragomir Vintilov, atribut pe care nu l'am găsit nici unui boer cu acest nume. Să fie oare unul diu transfugii lui Vlad Țepeș și anume paharnicul acestuia? (v. documentul XLVII).

⁷⁾ Iarăși un boer rudă indiscutabilă cu Radu Borcev martor domnesc cunoscut nouă de mai înainte. El este fiul acestui Radu fiul lui Borcea (v. pentru aceasta din urmă, doc. din 1452 Ianuarie 2 indiction 15 nota 1 de la doc. nostru XLV).

⁸⁾ Ne este foarte greu a-l identifica; Poate fi sau Duca Sarnicul (paharnicul?) (v. doc. XLV) sau Duca Supil (v. idem) din documentul din 1452 al lui Vladislav Voevod (v. documentul XLV). Inclînăm a crede că este poate al doilea dintre aceștia luând seama la vârsta pe care i'o aflăm în acel document și relevând că sub Radu cel Frumos vom mai întâlni și un boer Duca cu atributul «ot Greci» (v. mai departe).

⁹⁾ Un boer necunoscut; credem că dregătoria de logofăt a acestuia, nu se referă la jupan Diia, ci la boerul următor.

¹⁰⁾ Să fie oare acest boer Dimitrie spătarul frate cu Ion și din neamul lui Bucur (v. documentul XLV) boer în vârstă la 1452. În anul viitor (v. doc. L) vom întâlni pe un Dumitru logofăt care incontestabil este unul și același cu acesta, ceea ce ne face a susține că dregătoria de logofăt al lui Jupan Diia se referă la Dumitru.

¹¹⁾ N'am întâlnit până în prezent pe nici un boer cu acest nume. El ne apare ca un boer nou.

¹²⁾ Un boer nou, pe care-l vom întâlni încă în divanele vremurilor.

¹³⁾ Alt boer nou, de asemenea întâlnit încă în această funcție.

¹⁴⁾ Nu trebuie confundat cu bătrânul boer Neagoe Borcev întâlnit alături în divanul acestui hrîsov. De altfel este singura dată când întâlnim pe un boer cu acest nume în funcția de comis. Să fie oare părintele însemnaților boeri de mai târziu ai lui Vlad Călugărul și Radul cel Mare, cunoscuți sub numele de Craiovești a căror tată este cunoscut numai cu numele de Neagoe de la Craiova. Nu o putem afirma precis.

Nu credem însă că Neagoe comisul acesta să fie una și aceeași persoană cu Neagu sau Neagoe vornicul pe care'l vom mai afla încă mai departe.

¹⁵⁾ În anul 1464 mai aflăm încă un brisov fără a-i cunoaște divanul afară de un singur boer Stoica Vintilov. (v. mai sus nota la acest boer).

L. 1465 *Noembrie 5, Fără loc* ¹⁾

Radu Voevod cel Frumos dă un hrisov.

Mărturiile domnești: Dragomir vornic ²⁾, Detco Dobriță ³⁾, Duca ot Greci ⁴⁾, Stoica Vintilov, Neagoe Borceev, Dimitrie logofăt ⁵⁾ Bratulov spătar ⁶⁾, Lal vistier ⁷⁾, Detco stolnic, Ivan paharnic, Neagoe comis.

¹⁾ v. Filitti op. cit. No. 91 p. 17 nota 3. Nu cunoaștem însă conținutul hrisovului care se afla la Acad. Rom. pach. 134 Doc. XII, azi evacuat.

²⁾ Cunoscutul boer din neamul lui Udriște rudă cu Dăneștii. (v. Filitti op. cit. nota 2).

³⁾ Numele de Deatco ne pare ori o rea citire a boerului Voico Dobriță (v. mai sus nota doc. XLIX) ori poate o eroare de tipar. În caz că în adevăr ar fi un boer cu acest nume rămâne indiscutabil din neamul primului, frate poate cu fostul sfetnic intim al lui Vlad Tepeș.

⁴⁾ Boer întâlnit anterior fără particula «ot Greci»; va fi poate un boer din neamul boerilor întâlniți sub numele «ot Greci» în sec. XVI-lea.

⁵⁾ v. nota 10 doc. XLIX.

⁶⁾ S-ar părea că acest boer cu dregătoria de spătar să fie un fiu al lui Bratu, terminațiunea slavă «ov» însemnând «al lui». Credem totuși că este o eroare de cetire căci indiscutabil acest boer este identic cu Bratul spătar, din 1464 (v. doc. XLIX și nota 10 doc. XLIX).

⁷⁾ Un boer nou pe care'l vom întâlni încă în divanele lui Radu cel Frumos.

LL. 1467 *Ianuarie 15, București* ¹⁾

Radu cel Frumos dă alt hrisov.

Mărturiile domnești: jupan Neag vornic ²⁾, jupan Duca, jupan Dragomir Udriștev ³⁾, jupan Cazan Sahacov, Jupan Neagoe Borceev, jupan Stanciul Soiumul mali dvornic ⁴⁾, Deatco stolnic, Bratul spătar, Lal vistier, Ivan paharnic, Mircea comis ⁵⁾, Stan și Radul stratornici ⁶⁾, scrie Stan.

¹⁾ v. Miletici și Agura op. cit. p. 335. Nu cunoaștem conținutul hrisovului. Mai aflăm un act în anul 1466 v. Miletici p. 344/5) fără dată și loc și fără divan. În prezentul hrisov observăm că avem pe toți sfetnicii cunoscuți nouă, ai lui Radu cel Frumos.

²⁾ Fi-va oare acest boer viitorul vornic și boer însemnat al lui Radu cel Frumos?

³⁾ Cunoscutul boer; vornicul din documentul precedent.

⁴⁾ Pare a fi cunoscutul boer Stanciul cu toate că dregătoria de mali dvornic adică vornic mic în funcție alături de Neag Vornic mare ne lasă să înclinăm că ar fi un boer nou; de altfel el dispare încă în urma acestui hrisov din lista boerilor divaniști ai lui Radu cel Frumos.

⁵⁾ Apare pentru prima oară în divanele vremurilor luând locul lui Neagoe. L'am mai întâlnit totuși în scrisoarea lui Radu, Brașovenilor, pomenită mai sus. Acest boer cade prizonier în mâinile lui Ștefan cel Mare în bătălia de la Soc 7 Martie 1471 (v. Iorga; Ștefan cel Mare p. 131).

⁶⁾ Dregătoria de stratornic = postelnic era ținută în genere de boeri tineri încât înclinăm a crede că acești doi Stan și Radul erau coconi boerești; de altfel ne sunt și greu de identificat.

LII. 1468 Mai 18, București ¹⁾).

Radu cel Frumos întărește lui Dălban stăpânire peste jumătate din muntele Andrianu ²⁾ de cumpărătură.

Mărturiile domnești: Jupanul Neagul vornic, Jupan Duca, Dragomir al lui Udriște. Jupan Cazan logofăt, Bratu spătar, Deatcu stolnic, Lal vistier, Vintilă paharnic, Mircea comis, scrie Lațco ³⁾).

¹⁾ v. Stefulescu: doc. sl. rom. op. cit. p. 18—19; v. Muzeul Gorjului sec. XV-lea doc. I.; mențione la I. C. Filitti op. cit. p. 17 nota 3.

²⁾ Muntele acesta se chiamă astăzi Dălban de la numele boerului căruia i se întărește stăpânire în acest hrisov.

³⁾ Toți boerii acestui divan ne sunt cunoscuți din mărturiile domnești anterioare.

LIII. 1468 August 25, Indiction 2, București ¹⁾).

Radu W. cel Frumos întărește boerului jupan Mihail ²⁾ ot Ruși, și fiului său Stan «care s'au tras din neam mare și statornic» precum și bătrânului Chirtop ³⁾ stăpânire în Ruși ⁴⁾, Mușătești, Hilești, Racovița, Tătărăi lângă Conceag ⁵⁾ Siliștea de la Amza, a Sinteștilor ⁶⁾ și Grecii (Dâmbovița), cumpărate de la Domn. Li se mai întăresc satele Sturzenii, Brana și Rușii din Târgoviște cu scutire de dijme.

Mărturiile domnești: ⁷⁾ Neagul vornic, Duca ⁸⁾, jupan Dragomir ⁹⁾ Udriștev, Cazan ¹⁰⁾, Neagoe ¹¹⁾, Diia feciorul lui vel stolnic ¹²⁾, Bratul Furdului spătar ¹³⁾, Vălcul vistier ¹⁴⁾, Vintilă paharnic ¹⁵⁾, Mircea comis Badea cel bătrân ¹⁶⁾, Furcă clucer ¹⁷⁾, scrie Stan grămăticul.

¹⁾ v. Const. Căpitanul ed. Iorga p. 24. Aflăm la același an însă cu data de 2 Octombrie un act publicat de dl. I. C. Filitti (v. op. cit. p. 16—17 No. 91) având același conținut (doc. aflându-se în colecția de acte George Gr. Cantacuzino, azi în posesia d-lui Mihail G. Cantacuzino) precum și un act din 1468 desigur, fără dată însă în rezumat cu același conținut (v. Constantin stolnicul ed. Iorga p. 26). Cert că unul dintre transcriptorii documentului fie dl. I. C. Filitti sau Dl. Iorga au înregistrat data greșită. Luând însă seama că dl. C. C. Giurescu (v. Contribuții op. cit. p. 39) înregistrează tot data de 2 Octombrie bazat pe lucrarea d-lui I. C. Filitti și în vedere că acesta din urmă este cunoscut ca un scrupulos cercetător, înclinăm a crede că data de 2 Octombrie este cea adevărată.

²⁾ Primul boer cunoscut din neamul Bălenilor (v. doc. XLIX nota 1).

³⁾ Un alt boer-rudă apropiată cu Mihail ot Ruși, strămoșul boerilor cunoscuți încă din secolul al XVI-lea ca numindu-se ot Lazuri.

⁴⁾ Pe un Staicu din Ruși îl aflăm spre sfârșitul secolului; el este Staico logofătul (v. mai departe).

⁵⁾ Numele acesta trebuie citit «Colceac» (v. documentul No. LVII mai departe)

⁶⁾ Un boer Staico ot Sintești este întâlnit în prima jumătate a secolului al XVI-lea (v. Elie Nicolăscu: In jurul lui Basaraba Laiotă, tabela divanelor, în Rev. Literatură și Arta Rom.).

⁷⁾ Înșirăm aci mărturiile după cum ni le dă dl. I. C. Filitti ca unul ce a avut pentru ultima oară documentul în mână, și pentru că sunt anumite deosebiri între lista boerilor dați de dl. Iorga și cei de mai sus.

⁸⁾ Acest boer lipsește în înșirarea mărturiilor domnești după Dl. Iorga unde anul este evident greșit. 1469 (6977).

⁹⁾ Transcrierea justă a d-lui I. C. Filitti se află la dl. Iorga: Dragomir și Udriște, ceea ce este evident o eroare de tipar. Într-adevăr Dragomir este fiul lui Udriște, sau dacă nu, din neamul lui evident. Un Udriște aflăm în aceste vremuri dar numai odată ca martor în divan (v. mai departe doc. I, XII) ba chiar Dragomir și Udriște sunt boeri din acelaș neam (v. mai departe la Domnia lui Vlad Călugărul).

¹⁰⁾ Este cunoscutul Cazan Sahacov.

¹¹⁾ Este alt boer cunoscut: Neagoe Borcev.

¹²⁾ După dl. Iorga ar urma, luând seama la punctuație, că acest boer este fiul precedentului adică al lui Neagoe; iată și punctuația după D-sa „..... Neagoe, Diia feciorul lui, Vel stolnic.....” ori Stolnicul lui Radu cel Frumos înainte de acest hrisov este Deatcu, prin urmare acest nume de boer a fost omis de grămaticul hrisovului: Stan.

¹³⁾ Dl. Iorga ne lasă să credem că sunt 2 boeri, unul Bratul fără dregătorie, altul Furdul spătar, pe când dl. Filitti ne spune precis că este Bratu Furdul spătar cum de altfel este și just. Pe acest boer îl aflăm cu numele de Bratu spătar înainte de data prezentului act și Furdul spătar de acum înainte.

¹⁴⁾ Un nou boer divanist al lui Radu cel Frumos.

¹⁵⁾ Pentru prima oară întâlnim pe acest boer din divanele lui Radu cel Frumos și-l vom întâlni de acum înainte în mai toate divanele vremurilor, căci el este viitorul logofăt al lui Basarab Voevod cel Tânăr și al lui Vlad Călugărul, cunoscut sub numele de Vintilă Florescul primul boer dintr-acest neam și despre care mai avem și alte date din conținutul a diverse hrisoave ale acestor Voevozi. (v. și mai departe).

¹⁶⁾ Nu putem identifica pe acest boer nou al lui Radu, însă după particulă pare un bărbat cu vârsta înaintată. Poate deci fi identic cu comisul lui Vlad Dracul (v. doc. XL).

¹⁷⁾ Prima oară când întâlnim această dregătorie printre mărturiile domnești ale vremurilor (v. C. C. Giurescu op. cit. p. 39). Totuși nu credem ca dregătoria de clucer să fi fost pe aceste vremuri dregătorie de divan.

LIV. 1471 Ianuarie 25 (= 22), Gherghița ¹⁾.

Radu cel Frumos întărește o cumpărătură de moșie lui Oană cu fii săi Stan, Vlacsan și Stancul dela Lepădatul fiul lui Maxim, și de la Vladul și Vlaicul fii lui Stanul, pe 1000 aspri.

Mărturiile domnești: jupan Neagu vornic, jupan Dragomir Manev ²⁾, jupan Cazan Sahacov, jupan Neagoe Borcev, jupan Dumitrul logofătul, jupan Stanciul mali (= mic) dvornic, Furdul spătar ³⁾ Vlăcul vistier, Pine stolnic ⁴⁾, Vintilă paharnic, Mircea comis, Drăghici stratornic ⁵⁾.

¹⁾ v. Venelin op. cit. p. 95/6 unde în titlul documentului aflăm ziua 25 iar în text 22 data pe care o admite și dl. Gh. Ghibănescu (v. op. cit.). Doar numai ea D-sa ne spune că acest hrisov este ultimul cunoscut de la Radu cel Frumos și se bazează chiar pe acest document pentru a pune dispariția acestui voevod în iarna 1472—73 (v. op. cit. p. 126) cu un an mai devreme. De altfel trebuie să relevăm că pe vremea când a fost scrisă monografia D-sale asupra lui Vlad Călugărul, materialul istoric și documentar era foarte puțin cunoscut.

²⁾ v. mai departe la domnia lui Vlad Călugărul p. 56/7 nota 3 doc. LXXIV.

³⁾ v. nota 13 de la doc. LIII.

⁴⁾ Alt boer nou pe care-l întâlnim pentru prima oară și numai la această dată.

⁵⁾ Alt boer nou de care ne vom mai ocupa căci îl vom întâlni și ulterior în divanele următoare.

LV. 1472, fără zi și loc ¹⁾.

Radu cel Frumos întărește lui Baico și altora ocină la Dușești. Mărturiile domnești: ²⁾, Neagoe vel vornic, Dragomir Manev, Cazan Sahacov, (Neagoe) Borcev, Nan mali dvornic ³⁾, Stan Tepev stolnic ⁴⁾, Vălcul vistier, Vintilă paharnic, Vladul comis ⁵⁾, Drăghici și Jitian stratornici ⁶⁾.

¹⁾ v. N. Iorga: Studii și Documente VII. p. 21; v. Col. de acte d-l Profesor Șapcaliu din Câmpulung; Am pus acest document fără lună aci în vedere că Stan Tepev este stolnic și într'ecelaș an la 25 Iulie (v. doc. LVI). spătar, fiind înlocuit. în dregătoria de stolnic prin boerul Piper.

²⁾ Am înșirat aci mărturiile așa precum le am aflat în rezumatul dat de d-l Iorga (v. op. cit.) încât nu știm care boeri au atributul de jupan și care nu; nefiind în măsură a putea controla originalul.

³⁾ Incontestabil un nou boer, diferit de Nan Pascal și Nan Sculotă întâlniți prin divanele altor Domni anteriori. El este cumnatul lui Dragomir vornicul și deci după nevastă din neamul boerilor Udriște (v. mai departe la domnia lui Vlad Călugărul.

⁴⁾ Stau acesta este fiul unui Tepei boer pe care nu-l întâlnim printre mărturiile anterioare. Să fie oare acest Stan stratornicul de la 1467? (v. doc. LI).

⁵⁾ Un alt boer nou al lui Radu cel Frumos.

⁶⁾ Alt boer tânăr, martor nou în divan.

LVI. 1472 Iulie 25; Gherghița ¹⁾.

Radu cel Frumos întărește lui Voislav cu fii și cumnatul său Stan stăpânire în Corcova cumpărată de Voislav de la diaconul lui Radu Voevod, Petru, pe 600 aspri ertându-l de calul obișnuit dat domnului.

Mărturiile domnești: Neagoe vornic, Dragomir Udriștev, Cazan Sahacov, Neagoe Borcev, Nan mali vornic, Stan Tepev spătar ²⁾, Piper stolnic ³⁾, Vlaicul vistier ⁴⁾, Vintilă paharnic, Vladul comis, Drăghici și Jitian stratornici.

¹⁾ v. colecția de acte Ana C. Odobescu publicat în rezumat de d-l Iorga (v. St. și doc. VII. p. 269).

²⁾ Am întâlnit în divanul precedent pe acest boer stolnic iar aci locul lui este luat de Piper (v. nota următoare) (pentru Stan Tepev vezi nota 4 doc. LV).

³⁾ Boer nou în divanurile lui Radu cel Frumos, pesemne un boer credincios lui și care moare în luptele dintre acest voevod cu cei doi Basarabi căci odată cu moartea lui Radu nu mai aflăm nicăieri despre el.

⁴⁾ Neîndoelnic o eroare de transcriere. Până acum am întâlnit în funcția de vistier pe un Vălcul (v. doc. LIII—LV.) înlocuind pe Lal (v. doc. L—LII.) iar la 1473 (v. doc. LVII) reîntâlnim pe Vălcul în ultimul hrisov cunoscut nouă de la Radu cel Frumos.

LVII. 1473 Septembre 16, București ¹⁾.

Radu cel Frumos întărește lui jupan Mihail «boiarinul Domniei Mele» și fiului său Stan mare spătar ¹⁾ cât și lui Chirtop ocină în Bocovei de lângă Colceac cumpărată de la Domn, drept un cal turcesc. Domnul îl iartă de diferitc dijme și îi mai întărește lui Mihail stăpânire peste Cocoșarii jumătate și Cucuteni a treia parte.

Mărturiile domnești ²⁾: jupan Dragomir feciorul lui Udriște, jupan Neagul vornic, jupan Cazan Sahacov, jupan Neagoe snă Borcii, jupan Furdul vel logofăt ³⁾, Nan vornic, Piper stolnic, Vălcul vistier, Stoica spătar ⁴⁾, Vintilă paharnic, Vlad postelnic ⁵⁾, Crăstian medelnicer ⁶⁾, Jitien clucer ⁷⁾, scrie Theader logofăt.

¹⁾ Document în colecția familiei mele: Acte și hrisoave referitoare la moșia Lazuri și Răzvad (Jud. Dâmbovița).

²⁾ Nu întâlnim în aceste vremuri pe alt «vel spătar» decât pe Stan Tepev (= al lui Tepei) care poate fi prezentul boer. De altfel chiar acest Stan Tepev este martor în documentul anterior, ar urma, și probabilitatea ar fi, ca porecla de Tepev să se refere la un ancestor mai îndepărtat al lui Stan mare spătar, fiul lui Mihail dacă sunt amândoi una și aceeași persoană. Într-adevăr totul ar înclina către această probabilitate luând în seamă că spătarul din divanul prezentului act este un Stoica și nu Stan.

³⁾ Înregistrăm șirul boerilor după o copie românească a hrisovului original copie din secolul al XVII-lea, originalul slav fiind azi pierdut.

⁴⁾ Fostul spătar înaintat în funcția de logofăt (Furdul) (v. nota 13 doc. LIII).

⁵⁾ Un nou boer pe care nu l'am putea identifica cu ceilalți omonimi din această epocă, emitem doar părerea că el ar putea fi viitorul Staicu logofătul, boerul și dregătorul lui Vlad Călugăru.

⁶⁾ Alt boer tânăr. Nu poate fi comisul de la 1472 (v. doc. LV).

⁷⁾ În ceea ce privește pe acest boer nou în divan înclinăm a crede că este identic cu Crăstian portarul boerul intim al lui Vlad Tepeș. Cât pentru dregătoria aceasta este pentru prima oară că o întâlnim în secolul al XV-lea în Țara Românească; în Moldova ea fiind existentă încă de la 1468 (v. C. C. Giurescu op. cit. p. 40).

⁸⁾ Boer întâlnit înainte cu dregătoria de stratornic (v. doc. LIV și LV alături de Drăghici).

BASARAB III. CEL BĂTRÂN

zis Laiotă

1473 Nov./Dec. 1474 Jan./Feb. — 1476 Octombrie

Prima Domnie.

Cronologia Domnilor în acești ani e destul de anevoioasă din lipsa, de acte mai ales interne purtând date precise, cu toate că avem de la acest voevod, frate cu Vladislav (după d-l I. C. Filitti diferit de Basarab II. de aceea îl punem și noi al treilea) o mulțime de scrisori. Cunoaștem de la el doar două documente cu divane din care unul ni-l relevă I. Bogdan (v. op. cit. p. 268 nota și pag. 131 nota) anume din 1475 Iunie 1, însă din ale cărui mărturii nu cunoaștem decât pe următorii 6 boeri: jupan (Dragomir) Manev, jupan Neagoe, jupan Balea paharnic, Manea Negrul, Drăghici (spătar) și poate Stănilă vornic. Documentul s-a aflat la Arh. Stat. fiind astăzi evacuat, iată pentru ce nu am trecut acest document în text, căci firește că în divan erau și alți boeri afară de cei 6 de mai sus.

Dragomir—căci nu poate fi altul—Manev ne este cunoscut și de aiurea (v. pentru ei și mai departe la domnia lui Vlad Călugărul). Jupan Neagoe este indiscutabil, Neagoe Borcev cu toate că Dl. I. Bogdan (v. op. cit. p. 268 nota) îl identifică cu un jupan Neagoe al lui Radu din scrisoarea a 4 boeri ai lui Basaraba Laiotă din scurta sa domnie a doua la 1477 Februarie. Cât pentru Bălea paharnic el este boerul bine cunoscut al lui Vladislav Voievod și al tatălui său Dan al II-lea. Pentru Manea Negrul și Drăghici spătar vezi mai departe în note.

Al doilea document este înfățișat mai la vale în text (v. doc. No. LVIII) Basarab ocupă scaunul țării încă din iarna anului 1473 când fu alungat de Radu cel Frumos cu ajutor turcesc. Acesta din urmă moare puțin după începutul anului 1474 iar în tron rămâne Dănescul Basarab susținut de Unguri, menținându-se cu greu pe tronul țării din cauza intrigărilor lui Vlad Țepeș, care fusese de curând eliberat din închisoarea în care se afla încă de la 1462.

LVIII. 1476 Iulie 4, Gherghița ¹⁾.

Basarab Vv. fiul lui Dan II. întărește lui Oană ²⁾ cu fii săi Stan și Stancul ocină în Bărcănești ³⁾

Mărturiile domnești: Jupan Dragomir Manev ⁴⁾, jupan Cazan Sahacov ⁵⁾, jupan Neagoe Borcev ⁶⁾, jupan Dan vornic ⁷⁾ jupan Tudor logofătul ⁸⁾, Dragomir stolnic ⁹⁾, Badea vistier ¹⁰⁾, Manea Negrul ¹¹⁾ și Drăghici spătar ¹²⁾, Manea comis ¹³⁾, Dimitrie Ghizdavaț stratornic ¹⁴⁾, Iova grămaticul scrie ¹⁵⁾.

¹⁾ V. Venelin p. 118—19; v. Gh. Ghibănescu op. cit.

²⁾ Despre acest boer am mai aflat o știre încă din domnia lui Radu cel Frumos la 1471 Ianuarie 15.

³⁾ Nu știm dacă moșia aceasta este Bărcăneștii din Prahova mai jos de M-rea Ghighiul. Fi-va oare boerul Cană cu fii săi Stan și Stancul și Vlăcsan (v. doc. LIV) strămoșul cel mai vechi al neamului boerilor Bărcănești-Mogoșești?

⁴⁾ Un boer cunoscut încă de mai înainte. Pentru neamul lui vezi mai departe.

⁵⁾ Cunoscutul sfetnic de frunte al voevozilor anteriori.

⁶⁾ Alt cunoscut bătrân boer fiul desigur al lui Radu Borcev (v. mai sus nota 7 doc. XLIX).

⁷⁾ Un boer nou. Fi-va oare Dan misionarul lui Laiotă în scurta lui a doua domnie?

⁸⁾ Pe semne Toader logofăt grămaticul ultimului hrisov al lui Radu cel Frumos (v. doc. LVII).

⁹⁾ Un alt boer nou.

¹⁰⁾ Nu putem ști cine este acest boer, indiscutabil diferit de Badea cel bătrân de la 1471 (v. doc. LIII). Un Badea vornic este misionar al lui Basaraba Laiotă în Ardeal, poate în anul fugei sale (v. Bogdan op. cit. p. 131).

¹¹⁾ Pe acest boer l'am întâlnit pentru prima oară la 1475 Junie 1. Fi-va oare el acel Negre vistierul care împreună cu jupan Tudor logofătul de mai sus (v. nota 8 de mai sus), este trimis de Laiotă la Brașoveni prin 1475? El este însă sigur din neamul boerului Stan Negrev al lui Vladislav Vv.

¹²⁾ Drăghici spătarul este indiscutabil fostul stratornic al înaintașului lui Basarab cel Bătrân, boer divanist precum am văzut la 1475 Junie 1.

¹³⁾ Un nou boer în divanurile vremurilor. El lipsește în înșirarea mărturiilor domnești dată de d-l Gh. Ghibănescu (v. op. cit.).

¹⁴⁾ Un boer pe care îl vom întâlni și ulterior. Intr'o scrisoare a lui Laiotă aflăm pe un boer misionar al acestuia la Brașov și anume Dimitrie Postelnic (v. Bogdan op. cit. p. 115) pe la 1474, puțin după suire pe tronul țarei. Dl. Bogdan se întreabă cine poate fi? Credem că nu ne înșelăm identificând pe Dumitru Ghizdăvăț stratornicul cu acel misionar, mai ales știind că stratornicul este identic cu postelnicul.

¹⁵⁾ Precum vedem sunt în divanul acesta al lui Basaraba Laiotă numai bătrânii boeri ai lui Radu cel Frumos. Pentru alte slugi credincioase ale acestui Dănesc afară de jupan Tudor, Negre vistier, Badea vornic, Dimitrie postelnicul și Drăghici spătarul, pe care i-am văzut mai sus, scrisorile acestui voevod adresate Brașovenilor ne mai indică pe următorii misionarii: Frâncu și Bunea întâlniți într'o scrisoare din Ianuarie 1474 (v. Bogdan p. 114), Cărstian portar (pesemne viitorul Părcălab al lui Vlad Țepeș) aflat într'o scrisoare din 1474 (?); un jupan Horga, pesemne boer de taină a lui Laiotă căci n'am aflat niciodată acest nume în divanele fie ale lui Radu cel Frumos fie ale următorilor voievozi la tronul Țarei Românești; pe Piper stolnic pe care l'am văzut boer divanist al lui Radu cel Frumos, misionar în Ardeal la 28 Februarie 1476; și în fine pe doi oameni căci nu cred să fie boeri, Bucur și Cernat între 1475-76.

VLAD III. ȚEPEȘ

1476 Octombrie-Decembre

A doua Domnie.

Intre prima și a doua domnie a lui Basarab Laiotă adică din Octombrie 1476 până prin Ianuarie 1477 trebuie pusă a doua domnie al lui Vlad Țepeș. Nu avem totuși nici un document cu mărturii domnești spre a ne da seama care erau boerii acestui Voevod înscăunat de Unguri în unire cu Ștefan cel Mare Domnul Moldovei. Avem din această vreme o scrisoare datată din Brașov la 7 Octombrie 1476, un privilegiu al lui Vlad Țepeș acordat Brașovenilor; și la 8 Noembrie fără an, dar din conținut se vede că este tot leatul 1476, o altă scrisoare a acestui Voevod. Acestea sunt singurile mărturii sigure de prezența lui Vlad Țepeș ca Domn al țarei. El este probabil omorât încă înainte de Ianuarie când regăsim pe Basarab cel Bătrân în scaunul Țarei Românești.

BASARAB III. CEL BĂTRÂN

zis Laiotă

1477 Ianuarie — 1477 Nov./Dec.

A doua domnie.

Nu avem nici un act precis cu mărturii domnești din această a doua domnie de zece—unsprezece luni; numai trei scrisori da-

tate una din 1477 Aprilie 8 alta din 15 Iulie acelaș an și în fine a treia din 9 August, din care ultimile două sunt date din Florești pe semne actualul Florești din Dâmbovița—Ifov, căci cel cunoscut din Prahova nu credem să fi exact încă pe acea vreme.

Singura mărturie de existență pe lângă el a câtorva boeri o aflăm într-o scrisoare a patru fruntași sfetnici la 1477 prin Februarie, deci puțin după noua sa înscăunare (v. Bogdan op. cit. p. 268) și anume: jupan Dragomir Manev, jupan Neagoe Radulov, jupan Stănilă vornicul și Balea paharnicul.

Primul boer este cunoscutul sfetnic din neamul lui Udriște.

Al doilea Neagoe Radulov, fiul deci al unui Radu, totodată identic cu Neagoe Borcev prin urmare nepotul de fiu al lui Borcea (vezi pentru acesta din urmă doc. XIII). Neagoe acesta este stolnicul lui Vladislav Voevod, ceea ce ne face să înclinăm că și Balea paharnic este tot acel Balea, paharnicul lui Vladislav.

Stănilă vornicul este mai greu de indentificat. Fi-va oare Stan-ciul vornicul lui Vladislav sau Stan Negrev din ale cărui rude avem în fostele divane ale lui Basarab cel Bătrân pe Manea Negrev.

Mai avem din aceste vremuri informațiuni asupra unui misionar al voevodului, Brașovenilor, și anume pe Dan care poate, în caz că este un boer, să fie identificabil cu sfetnicul din 1476 (v. doc. LVIII și nota 1 doc. XLVII).

BASARAB IV. CEL TÂNĂR

zis ȚEPELUȘ

1477 Nov./Dec. sau 1478 Ianuarie — 1482 Apr./Iunie.

Am adoptat anii de domnie ai acestui nou Dănesc, fiul lui Basaraba Voevod al doilea și deci nepot lui Basarab III cel Bătrân, după I. Bogdan (v. op. cit. p. 131).

LIX. 1478 Aprilie 3. *București* ¹⁾.

Basaraba cel Tânăr întărește lui Crăciun ot Slatina și fiilor săi și lui Manea frate-său cu fii, și lui Petru cu fii, ocină în Străbaț de la Negomirov și de la Oancea.

Mărturiile domnești: Jupan Dragomir Manev ²⁾, jupan Neagoe Borcev ³⁾, jupan Gherghina ⁴⁾, jupan Dan velichi vornic ⁵⁾, jupan Vintilă velichi logofăt ⁶⁾, Cazan vistier ⁷⁾, Radu paharnic ⁸⁾, Petru stolnic ⁹⁾, Stane comis ¹⁰⁾, Prălitul și Petro stratornici ¹¹⁾.

¹⁾ v. Venelin p. 111; v. Ghibănescu p. 127. Data acestui hrisov este greșit trecută în Venelin precum o rectifică I. Bogdan (v. op. cit. p. 131) bazându-se probabil pe prezența unora din boeri în divanul acestui hrisov ca Vintilă, vel logofăt aci, și fost paharnic al lui Radu cel Frumos, pe care el îl dize ențiază de Vintilă stolnicul lui Basaraba Tepeluș zicând că acesta din urmă este paharnicul lui Radu cel Frumos (v. pentru acest boer mai departe). Avem de altfel un număr însemnat de scrisori Brașovenilor emise de Tepeluș precum și scrisori de boeri pe care le vom releva la fie-care în parte.

²⁾ Boer cunoscut.

³⁾ Alt boer fost încă sub Vladislav Voevod.

⁴⁾ Un alt boer pe care l'am întâlnit încă; el este cumnatul lui Vlad Țepeș și a lui Vlad Călugărul și face parte din neamul boerilor Băleni.

⁵⁾ Pe semne acelaș cu vornicul lui Basarab cel Bătrân.

⁶⁾ Un boer cunoscut nouă încă din domnia lui Radu cel Frumos (v. doc. LII-LVI). I. Bogdan (v. op. cit. p. 138 nota pag. 139) ne înfățișează o scrisoare din 13 Septembrie a lui Tepeluș scrisă Brașovenilor, scrisoarea pusă de D-sa la anul 1478, în care Voevodul spune că a trimis la ei «pe credinciosul său jupan Vintilă stolnicul». Pe acest Vintilă stolnicul I. Bogdan îl identifică cu Vintilă paharnicul de la 12 Iunie și 28 Iulie 1472, al lui Radu cel Frumos fără să aibă pe semne cunoștiință de prezența acestui boer încă de la 1468 Mai 18 (v. doc. LII) pe lângă acelaș Voevod. Ba chiar mai mult I. Bogdan diferențiază pe boerul de mai sus Vintilă velichi logofăt de paharnicul omonim, identic pentru dânsul cu stolnicul din scrisoarea mai sus pomenită. Dregătoria de stolnic era în secolul al XV-lea pe aceeași treaptă ca însemnătate cu cea de paharnic, martofe ne sunt destule divane, superioritatea celei de-a doua nu începe decât pe la sfârșitul sec. al XVI-lea (v. C. C. Giurescu Contribuții pag. 134/5). Până la proba contrarie pentru noi nu face umbra unei discuții 1) că scrisoarea din 13 Septembrie atribuită lui Tepeluș și deci datată din 1478 nu este a acestui voevod ci a predecesorului său. Aserțiunea noastră se bazează pe faptul că în conținutul documentului, Basarab Voevod nu-și spune a fi Basarab Mlad (= cel Tânăr) cum o face Tepeluș pentru a distinge de unchiul său Laiotă. Firește că scrisoarea nefiind a lui Tepeluș trebuie antdatată, și 2) că nu întâlnim în aceste vremuri pe un alt Vintilă decât pe boerul lui Radu cel Frumos care a trecut cu mulți alții dintre cei de seamă de partea lui Basarab cel Bătrân sub care, Vintilă a rămas probabil boer de taină și nu de divan, pentru a deveni sub nepotul inamic al acestuia, mare logofăt. Primii acești 5 boeri din hrisovul cu data de 1478 Aprilie 3, nu sunt decât boeri bătrâni și stâlpi ai domniei. Dar de acest boer vom mai vorbi și mai departe,

⁷⁾ Acest boer nu este altul decât cunoscutul Cazan Sahacov sfetnicul atâtor alte domnii anterioare, încă din timpul domniei lui Vladislav voevod. Domnul Bogdan (v. op. cit. p. 278 nota la No. CCXXV) ne-lasă să înțelegem că sunt mai mulți boeri Cazan omonimi, identificând pe cel prezent cu Cazan Sahacov boerul lui Radu cel Frumos, distingându-l însă de Cazan logofătul de la 1451 (v. doc. XL) pe care-l zice identic cu Cazan logofătul lui Vlad Țepeș din 1458 Martie 5 și 1461 Februarie 10 (v. aceste documente mai sus).

⁸⁾ Nu putem pentru moment identifica pe acest boer. Alt Radu, înainte de el, nu întâlnim decât pe un Radul Schuple din 1460 Martie 2 (v. nota 1 doc. XLVII) ca martor, însă nu ca boer divanist. Iar la 1458 în singurul document cu divan al lui Vlad Țepeș (v. doc. XLVI) aflăm pe un Radu grămătic.

⁹⁾ Un boer nou.

¹⁰⁾ I. Bogdan ne spune (v. op. cit. p. 278 nota precum și p. 175 nota) că el este Staico comisul din 16 August 1481, scris greșit acolo Stanco și identic cu Stan sau Stanco comisul din 1482 Martie 23. Inclănim a crede că el este viitorul ginere al lui Vlad Călugărul sub care încă din primul său divan îl aflăm logofăt și printre primii săi boeri. El trebuie diferențiat de Staico Vintilov de care am vorbit mai sus și desigur altul decât Staico spătar.

¹¹⁾ Dbi boeri tineri, sfetnici noi ai Domnului.

LX. 1481 August 6 Pitești, 1).

Basarab Țepeluș întărește lui Roman și fraților săi Dan, Radul, Micul, și Mușat stăpânire asupra ocine în Ulitești și Micești cum-părate de la Zamona ²⁾ și de la fii lui Ganea pe 500 de asprii.

Mărturiile domnești: ³⁾, (Neagul) biv și vel dvornic ⁴⁾, jupan Stănilă Vasiev ⁵⁾, jupan Vlad velichi dvornic ⁶⁾, Sucal vistier ⁷⁾, Vintilă logofăt ⁸⁾, Pardoslu spătar ⁹⁾, paharnic Manea Buțcă ¹⁰⁾, Pătru stolnic ¹¹⁾, Stanco comis ¹²⁾, Drăgoi pisar ¹³⁾.

¹⁾ v. Miletici p. 340 No. 14, v. rezumatul conținutului hrisovului în Gh. Ghibănescu op. cit. p. 134 și divanul p. 135. Am relevat mai sus că această monografie asupra lui Vlad Vodă Călugărul este bazată pe prea puține surse istorice și documentar cunoscute pe vremea apariției ei. Unele date sunt greșit înregistrate, destul să relevăm că un hrisov din 1482 Martie 23 este trecut în 1480 înainte de bătălia de la Râmnic, d-lui Ghibănescu i-a scăpat din vedere că indictionul anului slavon 6988 nu poate fi 15, acesta corespunzând anului 1482. Prezentul document este ultimul cunoscut din prima domnie a lui Basarab Țepeluș și este dat din Pitești pe când era în fugă la boerii săi credincioși Craioveștii (v. Al. Lăpedatu: Vlad Vodă Călugărul ed. 1903 extras din Conv. Lit. anul XXXVIJ pag. 26). Data lui este greșit trecută August 16 căci în Miletici este August 6.

²⁾ Un Pătru Zamona aflăm în divan sub Radu Pleșuvul (v. doc. XVI).

³⁾ Mărturiile sunt înșirate aci după cum le-am aflat în Miletici (pag. 340).

⁴⁾ Numele acestui mare vornic lipsește în Miletici dar d-l Lăpedatu (v. op. cit. pag. 27) ne spune că este Neagul vornic, cunoscutul boer.

⁵⁾ Un alt partizan ai lui Țepeluș, fiu pe semne sau descendent al lui Vasea spătar de la 1415 (v. doc. X).

⁶⁾ Alt boer credincios al lui Țepeluș, care însă ridicându-se asupra lui Vlad Călugărul, domnul lăsat în scaun de Ștefan cel Mare în locul pretendentului Mircea după bătălia de la Râmnic, este omorât de acesta din urmă, încă înainte de reîntoarcerea lui Țepeluș pentru a-și relua tronul pierdut.

⁷⁾ Să fie oare acesta, Cazan Sahacov? N'o putem afirma cu certitudine. În toate cazurile dacă nu este acest cunoscut boer trebuie să credem că este un sfetnic nou de care nu vom mai afla nimic în urmă. Pe un Cazan biv și vornic vom întâlni pentru ultima oară la 1482 Julie 13 (v. mai departe doc. LXII în primul divan al lui Vlad Călugărul din a doua sa domnie). Acesta din urmă este Cazan Sahacov.

⁸⁾ Acest boer este pentru ultima oară în divanul lui Țepeluș, trecând de partea lui Vlad Călugărul pe semne încă înainte de reîntoarcerea lui Țepeluș în a doua domnie.

⁹⁾ Boer rămas credincios lui Țepeluș pe care însă nu l'am întâlnit în divane până acuma.

¹⁰⁾ Alt boer rămas credincios descendenților lui Dan I W.

¹¹⁾ L'am mai întâlnit și în trecutul divan. El este misionar la Brașov (v. Bogdan op. cit. p. 161/2 No. CXXVIII și CXXXI).

¹²⁾ Și aci o greșală de tipar în privința numelui său. Acest boer fiind Staico comisul, fost divanist și în celalt hrisov cunoscut nouă de la Țepeluș. De altfel și acesta va trece curând, poate în urma lui Vintilă logofătul de partea lui Vlad Călugărul, căci la 1482 Martie 23 el trebuie să fie Stan comisul lui Țepeluș, singurul boer rămas credincios din toți câți aflăm în prezentul divan.

¹³⁾ Puține luni după fuga lui Țepeluș în Oltenia acesta se reîntoarce, pe semne susținut de Craiovești, căci la 16 Novembre 1481 îl aflăm, scriind Brașovenilor (v. Bogdan op. cit. p. 112 ed. I. nota) din București.

VLAD IV. CĂLUGĂRUL

1481 August — 1481 Septembrie.

Prima Domnie.

Domnia aceasta de scurtă durată ne este relevată într-o scrisoare a acestui Voevod dată din Târgoviște Brașovenilor prin care îi anunță că au pus pe fugă pe Țepeluș (v. Bogdan: op. cit. ed. I. pag. 113; v. și Lapedatu: op. cit. pag. 29). Fuga lui trebuie pusă prin Septembrie căci n'avem nici o știre de o ciocnire între Vlad Călugărul și Țepeluș.

Din răstimpul acesta, poate nici o lună, n'avem nici un act intern cu mărturii domnești de la acest Voevod.

BASARAB IV. CEL TÂNĂR

zis ȚEPELUȘ

1481 Sept./Oct. — 1482 April./Mai.

A doua Domnie.

La 16 Novembre 1481 Basarab Țepeluș era din nou în scaunul Țării Românești după cnm ne indică o scrisoare a lui, Brașovenilor, trimisă din București (v. Bogdan: ed. I. p. 112 nota și Lapedatu: op. cit. pag. 29).

LXI. 1482 Martie 23, indiction 15, Gherghița ¹⁾.

Basarab cel Tânăr dă un hrisov.

Mărturiile domnești: Mitropolitul chir Macarie ²⁾, Jupan Prâvul vel vornic ³⁾, jupan Mircea paharnic ⁴⁾, Jupan Barbul ⁵⁾, jupan Dimitru Ghizdavăț ⁶⁾, jupan Prave logofăt ⁷⁾, jupan Mircea dvornic ⁸⁾, Albă spătar ⁹⁾, Cormici Stoian armaș ¹⁰⁾, Piper stolnic ¹¹⁾, Stan comis ¹²⁾, Vladislav vistier ¹³⁾, Oană stratornic ¹⁴⁾, Caloian scrie ¹⁵⁾

¹⁾ v. Miletici op. cit. p. 338—9 dat din M-rea Gherghița; v. Stoica Nicolaescu Aldea, pag. 237 nota v. și C. C. Giurescu pag. 39). Data din Miletici este greșită 1480 și greșit înregistrată și de d-l Ghibănescu (pag. 135) indictionul 15 corespunzând anului 1482. Este ultimul document cunoscut nouă de la Basarab Țepeluș.

²⁾ Din vremea lui Mircea cel Bătrân n'am mai întâlnit în fruntea divanului pe vre-un Mitropolit (v. doc. 1).

³⁾ Unul din boerii Craiovești fiul lui Neagoe de la Craiova. Pentru prima oară aflăm pe boerii Craiovești ca susținători a vreunui Domn în scaunul Țării Românești. De altfel de acum înainte vom întâlni adesea pe acest boer împreună cu fratele său Barbu, cei doi mai în vârstă din cei 4 frați: Barbu, Pârvu, Danciul,

și Radu, printre mărturiile domnești ale lui Vlad Călugărul a cărui fiu Radu le va fi în urmă și rudă.

4) Ultimul boer rămas credincios lui Țepeluș din toți cei dinainte de bătălia de la Râmnic, pe lângă Stan comisul, dacă într-adevăr acest Stan este Staico comisul cum îl corectează I. Bogdan. El este Mircea Buțcă.

5) Cel mai mare dintre frații Craiovești.

6) Boer pe care l'am întâlnit postelnic și stratornic sub Basarab Laiotă și care îl vom întâlni încă și în domnia lui Vlad Călugărul.

7) Un boer nou pe care pentru moment nu-l putem identifica.

8) Alt boer care incontestabil nu poate fi identic cu paharnicul de mai sus.

9) Iar alt boer nou pe care-l putem identifica cu comisul lui Vlad Călugărul, viitor spătar. Un jupan Albul este misionar al voevodului între 1480–1482 la Brașov. (v. Bogdan p. 171).

10) Un alt boer nou despre a cărui prezență nu vom mai auzi.

11) Cunoscut boer de mai înainte.

12) Să fie oare acest boer Staico comis precum ne spune I. Bogdan? (v. o. c). Ne vine greu a o crede. Am spus mai sus că Staico comisul care scrie o scrisoare alături de Cazan vistieru este viitorul ginere al lui Vlad W. Călugărul. De aceea ne vine greu a crede că după întoarcerea lui Țepeluș în tron acest Staico comis să fie încă pe lângă el. Logic este că acest boer se diferențiază de cel-lalt, precum o spune și d-l Lapedatu, el este de sigur boerul rămas credincios lui Țepeluș după bătălia de la Râmnic din 8 Iulie 1481 (v. op. cit. p. 30). De altfel înclinăm cu atât mai mult a crede că acest boer este unul diferit de ginerile viitorului voevod luând seama că în divanele lui Vlad Călugărul aflăm pe un Stan stolnic (v. mai departe).

13) Alt boer nou pe care nu-l putem identifica cu viitorul spătar al lui Vlad Călugărul luând în considerație că dregătoria de vistier este superioară acelei de spătar.

14) Un boer tânăr, pe semne, pe care de asemenea nu l mai întâlnim în divane.

15) Despre un Caloian ne vorbește o scrisoare a lui Țepeluș Brașovenilor care trebuie pusă după documentul din 6 August 1481 când mai aflăm pe Vintilă logofătul în divanul lui Țepeluș. Înclinăm a crede că acea scrisoare este chiar atunci anti-datată, ea trebuind să fie pusă după prezentul hrisov adică puțin înainte de alungarea din scaun al lui Țepeluș de către Vlad Călugărul.

Înainte de a încheia cu Domnia aceasta sbuciumată al lui Țepeluș să mai amintim, din scrisorile pe care le avem de la dânsul, pe diferiții boeri nemenționați în divanele sale.

Pe boerul Vlad fără dregătorie îl aflăm într-o scrisoare a acestui Voevod către Brașoveni (vezi Bogdan op. cit. ed. II. p. 135 No. CVII) el este Vlad vornicul cel care s'a ridicat contra lui Vlad Călugărul și care muri de moarte silnică de către acesta din urmă.

Pe un Jupan Neagu și un Jupan Stanciu, boeri bătrâni ai lui Țepeluș, primul încă din vremea lui Radu cel Frumos la 1471 Ianuarie 25, iar al doilea fost vornic mic al celuiiaș Domn, identificat de I. Bogdan (v. op. cit. p. 139 nota 2) cu Stanciul din Glogova cumnatul lui Țepeluș, fiind căsătorit cu Anca sora acestuia, și la care se refugiase Basarab cel Tânăr după alungarea din a doua lui domnie de către Vlad Călugărul. La acest cumnat fu chiar omorât de Mehedințeni la satul Glogova (v. Bogdan p. 113). Stanciu acesta pare a fi strămoșul boerilor Bengești rude apropiate cu boerii Glogoveni. Nu credem însă să poată fi identificat cu Stan Cortoflești dintr-o scrisoare a acestuia și a unui Cărbă, misionarii lui Țepeluș la Ștefan Bathory prin 1478.

Un Dragomir pe care nu-l credem identic cu Dragomir Manev, bătrânul boer în fruntea primului divan al lui Țepeluș, este de două ori misionar al acestui voevod în Ardeal. (v. Bogdan op. cit. No. CXXX p. 162 și No. CXXXIII p. 165).

Printre boeri de ai lui Țepeluș care scrie ei însuși scrisori Brașovenilor pe lângă Dragomir Manev fostul vornic al lui Radu cel Frumos, al lui Basaraba Laiotă și al lui Țepeluș precum și al lui Vlad Călugărul (v. pentru acest boer mai jos) Neagu fost vornic, Cazan vistier, Vladul vornic, avem o scrisoare a lui Vintilă logofătul adresată Doamnei Maria soția lui Țepeluș, care scrisoare ca text este identică cu cea a lui Cazan vistierul și Staico comisul de datat fie din 1479 sau 1480 când domnia lui Țepeluș era în agonie (v. amândouă în Bogdan op. cit. pag. 277–9; v. pentru a doua Iorga: Scrisori de boeri ed. I. 1912 pag. 6).

Mai avem în fine scrisoarea lui Cazan vornicul de pe la 1480–82 scrisă Brașovenilor lăsând să înțelegem îngrijorarea pe care o avea Țepeluș de un atac din partea lui Ștefan cel Mare.

VLAD IV CĂLUGĂRUL

1482 vara — 1496 toamna

A doua Domnie.

Pentru a doua domnie a acestui voevod ne referim la lucrarea d-lui Alexandru Lapedatu (op. cit.) și a lui I. Bogdan (op. cit.). În contrazicere însă cu D-lor am pus pe acest Vlad ca al IV-lea cu acest nume, căci precum am spus mai sus Vlad Voevod, care ține scaunul țării puțin ani în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, l'am numit Vlad I.; prin urmare Vlad Dracul este al doilea, Vlad Țepeș al treilea și Vlad Călugărul al patrulea.

LXII. 1482 *Junie 13, Târgoviște* ¹⁾

Vlad Călugărul întărește lui Roman și fraților săi Radul, Micul, Mușat și Stoica stăpânire în Micești și Ulitești ²⁾.

Mărturiile domnești: Udriște ³⁾, Neagoe Borcev ⁴⁾, Cazan biv vornic ⁵⁾, Vintilă logofăt ⁶⁾, Drăghici vel dvornic ⁷⁾, Staico logofăt ⁸⁾, Manea Negrul vistier ⁹⁾, Hârgotă paharnic ¹⁰⁾, Danciul stolnic ¹¹⁾, Dumitru și Cega spătar ¹²⁾, Alagoz comis ¹³⁾, Colțea și Rodea stratornici ¹⁴⁾, Ivăniș grămatic ¹⁵⁾.

¹⁾ v. Lapedatu op. cit. p. 71 No. 1; v. Acad. Rom. Doc. 7/XL originalul actualmente evacuat. Mai aflăm de altfel din acest an un document relevant de d-l Iorga (v. Operile lui Const. stolnicul: Cronologia tabelară pag. 27 No. 37) prin care Vlad întărește boerului său Mihail spătar mare, moșie în Ruși. Am spus mai sus că acest boer este primul cunoscut din neamul Bălenilor. O singură mențiune mai facem că aci este pentru prima oară înregistrat cu dregătoria de mare spătar, funcție care în aceste vremuri este ținută de alți boeri (v. divanele respective).

²⁾ Conținutul acestui document atât în privința moșiilor cât și a boerilor este identic cu ultimul hrisov al lui Țepeluș din prima lui domnie, dat din Pitești în fuga sa spre Oltenia (v. doc. LX).

³⁾ Acest boer care apare pentru prima dată în divan este un boer cunoscut, fost stăpân a Țării Făgărașului, ținut cedat lui de Matei Corvin în timpul Domniei lui Radu cel Frumos. Udriște a trăit multă vreme în Ardeal și pe semne că și moare în iarna 1482—1483 poate chiar puțin mai înainte de oarece la 1483 Ianuarie 1 el nu mai figurează printre mărturiile domnești ale lui Vlad Călugărul. După moartea lui ținutul Făgărașului fu din nou concedat Universității Săsești (v. Lapedatu op. cit. în Rev. Transilvania).

⁴⁾ Cunoscutul bătrân boer din domniile celor doi Dănești, Laiotă și Țepeluș.

⁵⁾ Alt însemnat boer, cunoscutul Cazan Sahacov care aci apare pentru ultima dată, bărbat pe semne foarte în vârstă; se stinge și el în toamna sau iarna acestui an.

⁶⁾ Fostul paharnic al lui Radu cel Frumos, fost misionar al lui Basaraba cel Bătrân și în fine sfetnic intim al lui Țepeluș, iar din 1481 partizan al lui Vlad Călugărul. El este Vintilă Florescul de mai târziu (v. mai departe).

⁷⁾ Fostul stratornic al lui Radu cel Frumos, spătar al lui Basarab Laiotă și acum mare vornic al noului voevod, de altfel un boer de frunte care aproape nu va lipsi din divanele lui Vlad Călugărul (v. pentru identificarea lui nota 3 doc. LXXX mai departe).

⁸⁾ Alt boer de frunte al acestui voevod, de altfel și ginere al lui, fost comis sub Țepeluș.

⁹⁾ Boer cunoscut încă de mai înainte.

¹⁰⁾ Un martor domnesc nou pe care-l vom întâlni de acum înainte în mai multe divane ale lui Vlad Călugărul.

¹¹⁾ Să fie oare acesta unul din frații Craiovești? Nu credem acest lucru luând în considerație că un Danciu este omorătorul lui Basarab Țepeluș. De altfel boerii Craiovești nu apar în divanele lui Vlad Călugărul de cât la 1487, ei rămânând încă rezervați față de acest voevod. (v. pentru Danciu stolnic nota 4 doc. LXIV).

¹²⁾ Doi spătari pe care îi întâlnim pentru prima dată în divan, dispărând amândoi din divanele anului 1483. Dumitru poate fi identic cu Dumitru Ghizdăvăț pe care îl vom mai întâlni mai la urmă boer de frunte al lui Vlad Călugărul. (v. mai departe).

¹³⁾ Un alt boer nou pe care nu-l vom întâlni în urmă.

¹⁴⁾ Doi boeri tineri care rămân în funcție și după această dată.

¹⁵⁾ Precum observăm: din divanul înfățișat și alăturându-l cu cele care urmează rezumăm că primii boeri ai lui Vlad Călugărul ne arată că Domnul n'avea încă un divan fix, mulți boeri din cei înfățișați dispărând pentru totdeauna.

LXIII. 1483 Ianuarie 27; Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește boerilor săi: Batie, Radul, Dragoe Stanciul, Bratul, Dragul, Dobromir, Dragul, Radul și Danciul moșie în Coșiștița, Dragotești, Cervenitașagora, Lubnic moșii de moștenire, și în Criva din Mehedinți, București și Rusănești moșii cumpărate dela Mușat.

Mărturiile domnești: Dragomir Manev, Neagoe Borcev, Drăghici fost mare vornic, Cârștian mare vornic ²⁾, Staico mare logofăt, Vladislav spătar ³⁾, Manea vistier ⁴⁾, Hărgotă paharnic, Danciul stolnic, Stanciul comis ⁵⁾, Colțea și Radea ⁶⁾ postelnici, Hodor grămatic.

¹⁾ (v. Lapedatu op. cit. p. 71 No. 3; v. Acad. Rom. doc. 5/LXXVI).

²⁾ Un boer nou al lui Vlad Călugărul, poate identic cu Părcălabul lui Vlad Țepeș. Acest boer devine unul din sfetnicii de frunte ai lui Vlad Călugărul și rămâne în aceiaș funcție, ba de multe ori și fără dregătorie atât sub Radul cel Mare cât și sub urmașii acestuia în scaunul Țării, căci moare abia în 1512 pe semne la adânci bătrânețe. Dl. I. C. Filitti (v. op. cit. pag. 8) ni-l identifică cu primul boer cunoscut din neamul Buzestilor, de altfel aserțiune și a d-lui Stefan D. Greceanu (v. Sirul voevozilor cu divane și note; v. Fișe inedite la Familia Buzestilor) unde se pare că acest boer este trecut chiar în divan cu numele de «Cârștian Buzescul». După alte surse cunoscute nouă ar reeși că este strămoșul unui neam de boeri, zis «ot Stăncești» poate chiar descendenți «per feminas» din acest bătrân Buzesc.

³⁾ Acesta la locul lui Dumitru și Cega păstrând dregătoria de spătar mai departe.

⁴⁾ Cunoscutul boer Manea Negrul (v. mai sus doc. LVIII).

⁵⁾ Nu cred să poată fi identic cu Stan sau Staico comisul. El dispăre din divane încă de la sfârșitul anului.

⁶⁾ = Rodea (v. doc. LXII).

LXIV. 1483 Mai 12, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește lui Dragomir stolnicul ²⁾, și fratelui său un sălaș de țigani.

Mărturiile domnești: Jupan Dragomir Manev, Neagoe Borcev, Drăghici fost mare vornic, Cârștian mare vornic, Staico logofăt,

Manea Negrul vistier, Nan mali (= mic) vornic ³⁾, Hărgotă paharnic, Gogoășe stolnic, ⁴⁾, Vladislav spătar, Colțea stratornic, Codrea grămatic.

¹⁾ V. Lăpedatu op. cit. p. 71 No. 4; v. Acad. Rom. doc. 5/XC azi evacuat.

²⁾ Pentru moment nu putem identifica pe acest boer.

³⁾ Fi-va oare acest boer cumnatul lui Dragomir vornicul, căsătorit cu sora acestuia Preia (v. Bogdan, op. cit. p. 112) căci alt boer cu acest nume nu întâlnim în epoca aceasta.

⁴⁾ Prin urmare Danciul stolnic identic cu Gogoășa stolnic nu este altul decât Danciul Gogoășe a cărui fiu Drăghici a avut pretenții la tronul Țării Românești.

LXV. 1483 Iunie 1, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Tismana moșiile: Tismana, Pocruia, Godinești, Sărbșorii și Ohaba foste ale lui Vintilă logofăt ²⁾ de cumpărătoare de la Stanciul Cortofleș pe 160 florini.

Mărturiile domnești: Mitropolitul Chir Macarie, jupan Dragomir Manev, jupan Neagoe Borcev, Drăghici Stoicev ³⁾, jupan Cărstian vel vornic, jupan Staico logofăt, Manea vistier, Vladul Arbănaș spătar ⁴⁾, Nan mali (= mic) vornic, Hărgotă paharnic, Danciul stolnic, Stanciul comis, Colțea și Rodea stratornici.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 71 No. 5; v. Stefulescu: Tismana, p. 195; v. Venelin p. 125. Mărturiile domnești ale acestui hrisov au în Venelin în fruntea divanului pe Mitropolitul Chir Macarie care lipsește în rezumatul din Lăpedatu.

²⁾ Acest boer întâlnit precum am văzut încă sub Radu cel Frumos și sub cei doi Dănești nu apare între mărturiile prezentului hrisov; el este cunoscutul Vintilă Florescul, boer de frunte al lui Vlad Călugărul și strămoșul neamului boerilor purtând acest nume, tatăl lui Drăghici vornicul din prima jumătate a secolului al XVI-lea și a două fiice Velica și Neacșa din care prima pare a fi soția lui Radu Postelnicul Craiovescul unul din cei 4 frați ctitori ai M-rei Bistrița. Vintilă Florescul este el însuș ctitor al M-rei Tismana și poate fondatorul schitului Strâmbul (Găiseni) unde toți descendenții săi se află înmormântați. Cât pentru moșiile de mai sus ele nu sunt cunoscute din mai multe hrisoave anterioare datei acestui document. Pocruia este întărită M-rei Tismana încă din 1387 Iunie 27 de Mircea cel Bătrân, ea aparținuse unor boeri Tomir, Voico și Radoslav. Satul Tismana și cu altă moșie Ploștina fostă tot în stăpânirea lui Vintilă Florescul sunt întărite aceleași M-ri de Sigismund Craiul Ardealului la 1429 Octombrie 28 (v. Stefulescu Tism. p. 180—1; v. Venelin p. 55/9). Vlad Dracul ne amintește că satul Tismana fusese dăruit M-rei încă de Radu W. moșul său deci de fondatorul ei, într'un act din 2 August 1439 (v. Stefulescu op. cit. p. 181—3). Sărbșorii fuseseră dăruitei aceleași M-ri de Ioan Huniady la 20 Octombrie 1444 (v. Idem p. 183—9). În Pocruia și Godinești a avut ocine Radu cel Frumos după cum o specifică Vlad Călugărul într-o întărire dată M-rei Tismana la 1493 Iunie 15 (v. mai departe doc. LXXXVIII).

Mai avem pentru aceste moși întăriri ulterioare dela Vlad W. fiul lui Radu cel Mare, Mircea Ciobanul și un boer Radu logofăt descendent al lui Vintilă Florescul.

³⁾ Este același boer cunoscut încă din domnia lui Radu cel Frumos ca stratornic, în urmă spătar lui Basarab Laiotă și în fine mare vornic al lui Vlad Călugărul. Numele de Staicov ne lasă să înțelegem că ar fi fost fiul unui Staico. Vom spune din capul locului că acest boer este primul cunoscut din neamul boerilor numiți «ot Mărgineni» și, de oare-ce în descendența lui aflăm boeri cu numele de Udriște (vistierul din Mărgineni, și postelnicul din Mărgineni) precum și un Dragomir spătar, toți boeri din sec. al XVI-lea înclinăm a crede că Drăghici Stoicev este fiul lui Stoica frate cu Manea Udriște (v. pentru acesta mai departe nota 3 doc. LXXXIV). Drăghici acesta este ctitorul și fondatorul M-rei de la Cricov numită în urmă M-reă Mărgineni ba chiar și Drăghicești din cauză pe semne a numeroaselor danii făcute

de boeri Drăghici descendenți ai lui (v. Arh. St. M-rea Mărgineni, v. Fișe inedite în col. St. D. Greceanu la Filipești). El este acel strămoș al Elenei Postelniceasa Cantacuzino cu care se fălește în mândra ei titulatură din 1862: Eu Elinca care am fost jupâneasa răposatului Constantin Cantacuzino biv vel posteluic, fata răposatului Șerban Vodă, nepoata jupânesei Maria, strănepoata jupânesei Anca ot Coiani, așij-derea după maică mea răposata Doamna Elena, nepoată lui Udriște vistierul, *stră-nepoată lui Drăghici vornicul din Mărgineni* (v. Buciumul I. p. 351, 1863). În privința filiațiunii acesteia vezi judicioasa explicare a d-lui I. C. Filitti în lucrarea D-sale «Boerii Craiovești» din Conv. Lit. an 54.

⁴⁾ Nu cunoaștem pe acest boer însă în vedere că spătarul lui Vlad Călugărul este până la 1491 (afară de 1483 Junie 5 v. doc. LXVI) Vladislav înlocuit în urmă cu Stroe cred că numele de Vlad Arbănaș corespunde tot acestui boer, Vlad fiind prescurtarea lui Vladislav.

LXVI. 1483 Junie 5, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește slugei sale Mihai ²⁾, și nepotului acestuia (Mihai) cu fii săi stăpânire în Topești ³⁾, cumpărat de la Manea ⁴⁾, fostul stolnic, fiul Barbului.

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Manev, jupan Neagoe Borcev, jupan Drăghici fost vornic, jupan Vintilă Florescul ⁵⁾, jupan Cârștian vornic, Manea vistier, Danciu stolnic, Hărgotă paharnic, Stanciul comis, Dediul spătar ⁶⁾, Ceucoț grămatic ⁷⁾.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 71 No. 6; v. Stefulescu doc. sl. rom. p. 23; v. Hajdeu op. cit. p. 37; v. Milețici op. cit. p. 340 No. 15.

²⁾ Nu credem ca acest boer să poată fi identificat cu Mihai ot Ruși numit vel spătar într'un document din 1484 (v. pentru aceasta mai sus).

³⁾ Aflăm vorbindu-se de această moșie în diferite acte din prima jumătate a sec. XVI-lea (v. Stef. D. Greceanu: Șirul voievozilor, acte din 1511 Novembre 20 și 28 (v. Arh. St. Cond. M-rei Tismana I. folio 181; v. Idem M-rea Tismana pach. 2 doc. 4).

⁴⁾ Nu cunoaștem din divanele anterioare pe nici un Manea biv stolnic sin Barbul. Fi-va oare Manea stolnicul lui Mircea cel Bătrân și Dan II (v. doc. X și XIX).

⁵⁾ Pătrunde prima oară în divan fără dregătorie (v. not. 3 doc. LXXX mai departe).

⁶⁾ Lăptosor pesemne al lui Vladislav spătar care reapare în 1484.

⁷⁾ Precum vedem în prezentul divan aflăm numai boeri cunoscuți ai lui Vlad Călugărul; și înainte de a trece la anul 1484 relevăm câteva documente eminate încă în cursul aceleiași an și anume unul la 11 Junie din Târgoviște și altul la 25 al aceleiași luni tot din Târgoviște, întăriri date M-rei Tismana (v. Lăpedatu op. cit. p. 72 No. 7; v. ptr. amândouă Brezoianu op. cit. ed. 1882 p. 239). Un alt hrisov fără divan este cel dat în cursul acestui an fără dată însă: O întărire lui Manea, Ion, Radul și Stanciul cu feciorii lor peste Toplița, Feleații, Titulații și altele (v. Arh. St. Cond. M-rea Tismana I. f. 508; v. Lăpedatu p. 71-2).

LXVII. 1484 Martie 9, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește «jupanului Mihai spătar din casa domniei mele», fiilor săi, fratelui său Ioan cu fii și verilor săi Mihai și Balea cu fii lor stăpânire peste a treia parte din Ruși cumpărată de la Malciu pe 3000 aspii.

Mărturiile domnești: Dragomir Manev, Neagoe Borcev, Cârștian vel vornic, Staico logofăt, Vladislav spătar, Hărgotă paharnic,

Danciu stolnic, Manea Negru vistier, Albul comis ²⁾, Colțea și Rodea postelnici, Cârlig grămăticul ³⁾).

¹⁾ v. Filitti Arh. G. Gr. Cant. doc. 94 unde data nu este precizată din cauza lipsei cifrelor sutimilor, zecimilor și unităților din leat. Analizând însă divanul acestui act am aflat pe Albul comis în locul lui Stanciu care dispăre. Chiar d-l Filitti fixează anul între 1483 și 1485 ceea ce concordă cu anul pus de noi.

²⁾ Acest boer nou ia locul lui Stanciu, care este înaintat vistier în anul viitor (v. doc. LXVIII).

³⁾ Pe lângă acest document din Martie 1484 mai aflăm un alt hrisov de întărire al lui Vlad Călugărul din Aprilie 24 dat tot din Târgoviște (v. Stefulescu : op. cit. pag. 25), neavând nici o mărturie domnească; în care Domnul întărește niște stăpâniri mai multor boeri: Ivul, Arcă, surorii acestuia Elena, și fiului lui Arcă, peste Ciocadia. Tupșa, Poiana, Munții Părăginosul și Plescoaia, moșii de moștenire. Ispravnic al hrisovului este Dumitru Ghizdăveț boerul cunoscut de mai înainte.

LXVIII. 1485 Aprilie 5, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește lui Danciul cu fii lui, fratelui său Marcu și lui Lațco cu fii lor stăpânire în Jași.

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Udriște ²⁾, jupan Neagoe al Borcei, jupan Drăghici Stoicov, jupan Dimitrie Ghizdăveț, jupan Cârstian vornic, jupan Staico logofăt, Stanciul vistier ³⁾, Vladislav spătar, Hârgot paharnic, Danciul stolnic, Alb comis, Colțea postelnic, scrie Preda.

¹⁾ v. Stefulescu op. cit. p. 26—7.

²⁾ Vom mai reveni asupra acestui boer (v. nota 3 doc. LXXIV).

³⁾ Fostul comis care în anul acesta apare pentru prima oară în această dregătorie.

LXIX. 1487 Iulie 31 București ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Snagov a lua vinăriciul din Cernătești și diferite dări din județul Brăilei.

Mărturiile domnești: Dragomir Udriște, Neagoe Borcev, Vintilă Florescul, Drăghici Vintilescul ²⁾, Barbu Craiovescul ³⁾, Cârstian, Părvul mare vornic ⁴⁾, Staico logofăt, Badea ⁵⁾, Danciul stolnic, Colțea paharnic ⁶⁾, Staico vist. ⁷⁾, Albul Comis, Rodea și Neagoe postelnici ⁸⁾.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 72 No. 10; v. Ac. Rom. orig. 172/XX azi evacuat; v. Cronologia tabelară ed. Iorga No. 29 cu luna greșită, Mai în loc de Iulie.

Din anul 1486 n'avem nici un act cu divan în schimb avem două hrisoave și anume:

LXX. 1486 Aprilie 23, Glavacioc (vezi Lăpedatu op. cit. p. 72 No. 8).

Vlad Vv. întărește lui Slav și fiilor săi diferite stăpâniri de moșii (v. Columna lui Traian 1876 Anul VII. seria nouă p. 468/9) a cărui mărturii sunt următorii boeri :

1). Dumitru Ghizdăveț Ban

2). Deatco Ban

3). Boico din Bătești

- 4). Radu din Precina
- 5). Vâlcău din Costești
- 6). Stanciul Fusea
- 7). Frățilă din Mărășești
- 8). Rădeiu din Bătești
- 9). Dan din Șipot
- 10). Stepan al lui Tepei
- 11). Cârștian din Runc

Pe unii din boerii aceștia îi cunoaștem și anume: pe Dumitru Ghizdavaț pe care îl întâlnim pentru prima oară cu dregătoria de Ban și pe Stanciul Fusea care poate fi identic cu Stanciul vistieryl, fost comis. Să fie oare acest boer un sfetnic originar din ținutul Dâmboviței, unde aflăm un neam de boerinași cu numele Fusea? Pe Deatco Ban îl vom întâlni încă într'alte documente contemporane. Numele celui de al zecilea boer ne atrage mai mult atenția în vedere că am întâlnit încă la 1472 pe un boer Stan al lui Tepei (= Tepev) stolnic (v. doc. LV. și LVI). Fi-va oare acesta un descendent al lui? Cât pentru Cârștian nu credem a putea fi identificat cu boerul Cârștian de care am vorbit mai sus (v. nota 2 doc. LXIII). Ceilalți boeri martori par boeri de țară de prin împrejurimi iar nici de cum boeri divaniști.

Celalalt act este o întărire dată din București de Vlad Călugărul la 30 Junie 1486 lui Roman cu fii săi Dan, Deatco și Șerban și încă altor boeri stăpânire în Românești, Balomirești, Budieni, Isvoare, Crasna, Gioseni, Jupânești, Albești, Răzleul și Prigoria. Actul n'are divan, doar ca ispravnic pe Vintilă mare vornic care nu este altul decât Vintilă Florescul iscălit în toate actele acestea fără dregătorie.

²⁾ Pentru acest boer vezi nota de la documentul din 1491 Septembrie 3 (v. doc. I,XXX).

³⁾ Acesta este viitorul însemnat boer Barbul Banul primul în această funcție înființată de Vlad Călugărul la 1492 (v. Filitti op. cit. p. 196) pe semne pentru a avea pe puternicii acești boeri de partea sa. S-a scris mult asupra acestui neam de boeri oțeni, dar singura monografie care aruncă o lumină mai vie asupra lor este cea a d-lui I. C. Filitti (v. op. cit.). Am mai aduce aci o contribuție pentru explicația prezenței deodată a acestor boeri în divanele lui Vlad Călugărul, căci și Barbul și Pârul sunt mărturii domnești ai acestui hrisov. N'am întâlnit până aci în divanele acestui Voevod, de 5 ani de când era pe tron pe nici un boer din neamul Craioveștilor, cari totuși se manifestaseră ca susținători ai lui Basarab Țepeluș la 1482 (v. doc. LXI) rudă cu unul din ei.

În vremurile acestea, din documentele înfățișate mai sus, ne vom da repede seama că boerii de vază erau întotdeauna părtași la toate faptele voievozilor și primi martori ai diferiților domni chiar protivnici de ex.: Dragomir Manev sau Udriștev, Neagoe Borceș și alții; ori Craioveștii susținători ai lui Țepeluș pentru prima oară, se țin retrași din politica lui Vlad Călugărul, ocrotitori de altfel al fiului lui Basarab cel Tânăr născut precum ne spune foarte bine documentat dl. I. C. Filitti din Neaga, soția lui Pârul I. Craiovescu și Basarab Țepeluș. Vlad Călugărul a dus în toată domnia lui o politică împăciuitoare atât cu Ungurii și Ștefan cel Mare la nord cât și cu Poarta la sud. D. Lăpedatu ne indică (v. op. cit. p. 12 nota 3) că Vlad Călugărul era născut pe la 1430-35 deci la data documentului unde apar Barbul Craiovescul și Pârul vel vornic în primul divan, era un bărbat apropiindu-se de vârsta de 60 de ani, vârstă înaintată. Barbul și Pârul Craioveștii erau, precum am spus mai sus, ocrotitori coconului domnesc, ultimul Dănesc, Neagoe, viitorul Basarab Vv. de la 1512-1521 născut deci pe la 1467-70 și acum tânăr de 18-20 de ani. Înțeleptul Voevod se va fi poate gândit la fiul său Radu, o fire blajină dar bolnăvicioasă, cumnat după soție cu Pârul tatăl adoptiv al lui Neagoe (v. Filitti op. cit.), și atunci din spirit de politică internă va fi vrut liniște din partea eventualelor pretenții a acestora asupra tronului său odată el mort; poate chiar această căsătorie al lui Radu Voevod cu Cătălina sora Neagăi Craiovesca va fi fost o căsătorie politică. Pentru îmbunarea boerilor Craiovești, va fi creiat pentru ei Bănia Craiovei la 1492. Numai așa înțelegem acceptarea din partea Craioveștilor de a face parte din divanul lui Vlad Călugărul și continuarea fără lupte interne a fiului acestuia Radul pe tronul țării după moartea sa, căci Radu zis cel Mare a avut ca susținători pe acești puternici boeri.

⁴⁾ Apare pentru prima dată în divanele lui Vlad Călugărul. El este unul din

frații Craiovești și tatăl adoptiv al lui Neagoe Voevod Basarab de la 1512 (v. și nota precedentă).

⁵⁾ Un boer nou care, în vedere că nu poartă dregătorie, pare un sfetnic mai în vârstă sau un boer de neam mare; înclinăm a crede că este cunoscutul Badea aflat și cu numele de «ot Cojești». Acest Badea este de altfel cumnatul lui Dragomir și ginere lui Udriște (termenul de cumnat în acele vremuri până și prin secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea se întrebuința și pentru vărul primar prin alianță).

⁶⁾ Fostul postelnic de la 1484 (v. doc. LXV.I), boer pe care îl vom întâlni încă prin divanele vremurilor.

⁷⁾ Un nou boer care ia locul lui Manea Negrev.

⁸⁾ Nu credem să poată fi identic cu viitorul Basarab Voevod de la 1512—1521.

LXXI. 1487 *Novembre 27, București* ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește lui Ștefan cu fii, lui Ion și fratele acestuia Neagul, stăpânire peste a șaptea parte din Lelești și din muntele Coarnele.

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Manev, jupan Neagoe Borcev, jupan Drăghici Stoichev, jupan Prăvul velichi dvornic, jupan Staico logofăt, Danciul stolnic, Colțea paharnic, Vladislav spătar, Staico vistiar, Albă comis, Neag și Rodea postelnici, scrie Radul grămatic ²⁾.

¹⁾ v. Ștefulescu: Doc. p. 28; v. Muzeul Gorjului sec. XV. doc. V. Mai avem din acest an un document de la Vlad Călugărul din Iulie 12 prin care întărește M-rei Rusicul din Sft. Munte Athos un ajutor anual de 6000 asprii (v. Cipariu op. cit. p. 198; v. Lăpedatu op. cit. p. 72 No. 9).

²⁾ Toți boerii ne sunt cunoscuți din celelalte divane anterioare, ale lui Vlad Călugărul; lipsesc numai Barbul Craiovescul, Vintilă Florescul și Cărstian vornicul pe care-i vom afla în 1488 (v. doc. LXXII).

LXXII. 1488 *Februarie 4, București* ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Govora stăpânire peste satul Hința.

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Udriște, Neagoe Borcev, Vintilă Florescul, Drăghici Stoicev, Cărstian vornic, Părvul mare vornic, Staico logofăt, Colțea paharnic, Staico vistier, Albul comis, Neagu și Radu postelnici ²⁾.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 72 doc. 11; v. Arh. St. Cond. M-rea Govora fila 110 azi evacuată.

²⁾ Prin urmare Rodea și Radu sunt una și aceeași persoană.

LXXIII. 1488 *Aprilie 1, Fără toc* ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește lui Neagul și fratelui său Vlad o parte din satul Neagra și trei părți din Urlăndești pentru că Neagu a înfrățit pe Vlad și acesta pe Neagu.

Mărturiile domnești: Dragomir Manev, Neagoe Borcev, Vintilă Florescul, Drăghici Stoicev, Părvul vel vornic, Staico logofăt, Dan-

ciul stolnic, Colțea paharnic, Vladislav spătar, Staico vistier, Albul comis, Neagu și Rodea postelnici, scrie Stan logofătul ²⁾).

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 72 doc. 12; v. Acad. Rom. Cond. M-rea Glavacioc fila 15—16 zice dl. Lepădatu pe când noi am aflat documentul cu data de 10 Aprilie în condica M-rei Sadova I la Acad. Rom. tot fila 15—16. Din această lună al aceleiaș an, doar la 17, din București, aflăm un hrisov de întărire M-rei Cozia peste moșiile cunoscute încă de mai înainte (v. doc. III, și XXVIII). Acest hrisov n'are divan. (v. Lăpedatu p. 72 doc. 13; v. Arh. St. Cond. M-rea Coziei I. f. 69).

²⁾ Numai lipsește decât Barbul Craiovescul din prezentul divan.

LXXIV. 1489 Ianuarie 8, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Codmeana o moară sub Podgorie, dată ei de jupan Staico logofăt ²⁾ și jupâneasa lui Caplea și cu feciorii lor.

Mărturiile domnești: Drăghici Manev ³⁾, Neagoe Borcev, Vintilă Florescul ⁴⁾ Drăghici Stoicev, Părvul mare vornic, Staico logofăt, Danciul stolnic, Colțea paharnic, Vladislav spătar, Staico vistier, Albul comis, Neagu și Rodea postelnici ⁵⁾.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 72 doc. 14; v. Arh. St. Cond. M-rea Codmeana I. f. 66.

²⁾ Cunoscutul Staico logofăt sfetnicul și ginerile lui Vlad Călugărul fiind căsătorit cu jupâneasa Caplea. Pesemne că această căsătorie avusese loc de mai mulți ani de oarece se vorbește și de danii făcute M-rei de feciorii lor.

³⁾ Am întâlnit încă de câteva ori, în ultimile două decenii pe un boer Dragomir când vornic, când Manev, când Udriștev, iar acum pe un Drăghici Manev. Să căutăm a vedea cine sunt acești boeri. Numele de Manev pe de o parte, Udriștev pe de alta, ne-ar lăsa să înțelegem, luând seama la particula finală, că am avea a face cu 2 boeri distincți; căutând însă ascendența primului bazați fiind pe cele ce ne spune C. Giurescu (v. op. cit. p. 24) că atunci când părintele unui boer era mai cunoscut fiul adăoga numele tatălui său cu particula «ov» sau «ev» la numele acestuia, ceea ce se traduce în românește prin «al lui»; ar urma deci ca Dragomir Manev să fie fiul lui Manea iar Dragomir Udriștev fiul lui Udriște. Totuși am văzut mai sus că Neagoe Borcev, cunoscutul boer al atâtor domni în această ultimă jumătate a sec. XV-lea este Neagoe al lui Radu în scrisoarea adresată de cei 5 boeri Brașovenilor pe la 1477; ori Radu Borcev este tatăl acestui Neagoe, prin urmare prin comperație am deduce că pentru boerii de mai sus, al doilea nume de Manev sau Udriștev nu trebuie luat ca fiind numele tatălui dar mai mult ca fiind din neamul unuia dintr'aceștia; prin urmare «al lui Manea», «al lui Udriște». Am spus mai sus că Manea Udriște, este fiul lui Udriște, un Udriște care este anterior domniei lui Mircea cel Bătrân. Să mai recapitulăm cele spuse acolo: La 8 Ianuarie 1394 (v. doc. III) întâlnim pe un jupan Manea, al 6-lea boer martor, un Manea este stolnic la 10 Junie 1415 al 10-lea boer în lista dregătorilor; nu putem crede că este una și aceeași persoană (Manea stolnicul este fiul lui Barbul) (v. doc. LXVI). Un Manea este vornic lui Vlad Dracul la 2 August 1439, iar la 9 Septembrie acelaș an îl aflăm ca al 5-lea boer martor cu numele de Manea Udriște fără dregătorie, deci un boer în vârstă. Pe Manea Udriște îl vom întâlni de acum înainte sub Vladislav II. W. La 28 Martie 1451 ca vel vornic, la 1 și 5 August fără dregătorie, la 31 Septembrie ca fiu al lui Udriște și în fine la 1452 iarăși fără dregătorie ca fiind de 80 de ani (v.

Doc. XLV). La 1456 (v. doc. XLVI) aflăm pe un Dragomir Udriște fără dregătorie ca prim boer al lui Vladislav iar Manea numai apare, ceea-ce ne lasă să înțelegem că s-a stins la adânci bătrâneți. Pe acest Dragomir Udriște sau Udriștev îl vom întâlni sub Radu cel Frumos mai întâi ca vornic de la 1464—1465 (v. doc. XLIX și L) iar în anul 1463—69 din nou fără dregătorie cu particula Udriște pentru ca de la 1471—72 (v. doc. LIV) să avem pe Dragomir Manev, iar la 1473 (v. doc. LVII) pe Dragomir numit fecior lui Udriște (pe semne «Udriștev» tradus în românește «al lui Udriște» = fiul lui Udriște, însă, incontestabil nu Udriște tatăl lui Manea). Sub Basarab Laiotă întâlnim pe Dragomir Manev la 1476 și tot el este în primul divan al lui Țepeluș la 1478 (v. doc. LIX). Acestea sunt informațiile documentare pe care le avem asupra acestor boeri din divanele domnești înainte de suirea în scaunul Țării Românești al lui Vlad Călugărul a cărui partizan este Dragomir Manev încă din 1479 sau 1480 căci la 1482 nu mai este în divanul lui Țepeluș. D-l. Filitti (v. op. cit. p. 17 nota 3) ne spune că într-o carte a Patriarhului Eftimie aflăm pe «Dragomir mare vornic din Băilești, fiul lui Manu (Manea) din neamul voevodului Vladislav». Să fie oare Vladislav unchiul lui Mircea cel Bătrân? Tot acolo ne mai spune că într'altă carte a aceluiaș Patriarh aflăm pe «Dragomir Udriște mare vornic din neamul lui Vladislav Voevod». Tot D-sa ne dă și pomelnicul acestui boer, pe semne tot din cartea Patriarhului Eftimie și anume: Dragomir, Manu, Pate (= Badea), Paguna (= Păuna), Vladislav Voevod, Neacșa Doamna, Matei Voevod, Vlad Voevod și Neagoe Voevod. De aci D-sa conchide că Dragomir al lui Udriște este fiul lui Manea care el este fiul lui Udriște (Manea Udriște din documentul cu data de 1451 August 1 v. op. cit. p. 16 No. 90) (v. și la noi No. XLII). Concluzia d-lui Filitti este că Dragomir Manev și Dragomir Udriște sunt deci una și aceeași persoană.

Să urmărim pe acest, sau pe acești, boeri Dragomir Manev și Dragomir Udriște în documentele lui Vlad Călugărul. În primul divan adică la 1482 Iulie 13 aflăm ca prim boer martor pe Udriște fără a întâlni pe vre-un Dragomir fie Manev sau Udriștev. Acest Udriște, suntem toți de acord, este Udriște boerul credincios al lui Basarab Țepeluș. În toate documentele până la 1485 Aprilie aflăm ca prim boer pe Dragomir Manev (v. doc. LXIII—LXVII), la 1485 Aprilie 5 (v. doc. LXVIII) și la 1487 Iulie (v. doc. LXIX) avem pe Dragomir Udriște, și mai frapant caz avem la 1487 Novembre 27 ca prim boer pe Dragomir Manev, la 1488 Februarie 4 din nou pe Dragomir Udriște (v. doc. LXXI și LXXII) prin urmare la interval de 3—4 luni avem pe acești boeri alternând. La 1488 Februarie 4 (v. doc. LXXII) prin urmare tocmai 2 luni mai târziu avem din nou pe Dragomir Manev. Nu putem crede și nimic firesc nu ne îndrăgăște că acolo unde aflăm pe Dragomir Udriște celalt Dragomir Manev să nu apară și vice-versa; pentru noi nu face nici o umbră de discuție că Dragomir Manev și Dragomir Udriște sunt una și aceeași persoană, fiu al lui Manea Udriște cel mort pe semne la 1452. Numele de Udriște îl poartă incidental fie din cauză că se trage din boerul Udriște, moșul său, fie că este un al doilea nume de botez, fie în fine că grămăticii, unii dintre ei, îl cunoșteau ca fiu al lui Manea și alții ca boeri din neamul lui Udriște.

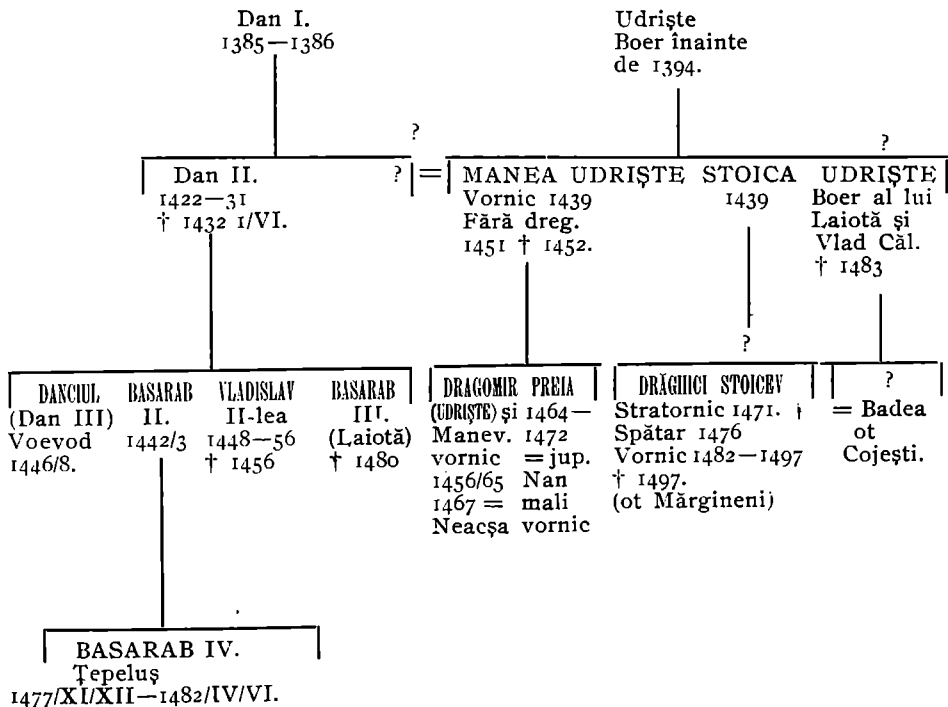
În ceea ce privește pe voevodul Vladislav acesta nu poate fi decât Vladislav II, rudă pe semne de aproape cu Manea Udriște pentru ca în pomelnicul lui Dragomir să fie trecut acest Domn.

Boerul Drăghici Manev din documentul din 6489 Ianuarie 8 (v. No. LXXIV) nu este decât o rea transcriere a primului nume: Dragomir; precum vom vedea mai

departe (v. doc. LXXXIV) pe acest boer trecut Drăghici Udriște în loc de Dragomir Udriște. (poate Drăghici = Dragomir),

Și pentru că am vorbit de acest boer vom mai releva că el este căsătorit cu o Neacșa (v. Bogdan op. cit. p. 267 No. CCXX) iar ca soră are pe Preia soția lui Nan mali dvornic (v. Bogdan op. cit. p. 112 doc. LXXXVI) Manea tatăl lor era frate cu Stoica (v. mai sus în prezenta lucrare doc. XXXVI).

Boerul Udriște cel mort la 1483 trebuie să fie tot din neamul acestor boeri pe semne frate mai mic al lui Manea Udriște și socrul lui Badea din Cojești. — Cât pentru Stoica acesta nu poate fi decât părintele lui Drăghici Stoicev contemporan cu Dragomir Udriște, vărul său și atunci încrângătura genealogică a acestor boeri cu neamul Băsărăbesc-Dănesc ar fi următoarea:

4) Ultima dată când întâlnim pe acest boer în divanele vremurilor, el dispă-rând pentru totdeauna (v. doc. LXXV n. 2 și doc. LXXX n. 2).

5) Avem din aceste vremi și anume din anul acesta încă un document din Aprilie 1489 (v. Arh. St. M-rea Mărgineni trad. rom. fără original; v. Fișe inedite la d-l Stefan D. Greceanu la boerii Filipești) în care Domnul întărește lui Drăghici feciorul Stoicăi (= boer din Mărgineni) fiului său Stoican și fetelor sale Maria, Neacșa și Chera și nepoților săi Vintilă și Radu stăpânire în Corneni partea lui Danciu pentru că fusese schimb între Drăghici și Danciu primul dând Blagodeștii partea Lupșăneni și Stroeni și cea a lui Ivan paharnic și a Pardosului și a fratelui acestuia jumătate din Rădulești dela Calnău. Hrisovul n'are divan.

Di. Lăpedatu pune în acest an un document pe care-l datează din Mai 22 1489 dat din București de Vlad Vv. însă acest document dat lui Bolea

Ion pentru stăpânire lui și fiilor săi asupra satului Plăcioiul nu emană de la Vlad Călugărul ci de la Vlad Vintilă Voevod care domnește între 1532—1536, de altfel chiar divanul ne indică că nu poate fi de la Vlad Călugărul: Iată-l cum ni-l dă D-sa: Drăghici mare vornic (acesta nu este Drăghici I. din Mărgineni ci Drăghici I. din Florești), Staico mare logofăt (omonim cu ginerele lui Vlad Călugărul) Hamza Ban, Radul vel vistier (pesemne boerul din Golești cunoscut din domnia lui Radu Paisie Vv.) Drăghici spătarul (un alt boer din Mărgineni) Gran stolnic (este singura dată când întâlnim acest nume) Staico comis, Radul Pașadia, Ispravnic Giurea logofăt, Țalapie Stamatic (probabil grămătic).

LXXV. 1489 *Septembre 11, București* ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Govora satele Nănișești la Gura Topolovului, partea lui Mircea, și Mirilești partea lui Sprintin cumpărate de la Radu din Băiești.

Mărturiile domnești: Dragomir Manev, Drăghici Stoicev, Părvul mare vornic, Staico logofăt, Danciul comis ²⁾, Albul stolnic ³⁾, Dumitru paharnic ⁴⁾, Vladislav spătar, Staico vistier, Neagul și Radu stratornici, scrie Radul grămătic.

¹⁾ v. Lapedatu op. cit. p. 73 doc. XVI.; v. Miletici op. cit. No. 17; v. mențione la C. C. Giurescu op. cit. p. 14 nota 1 d.).

²⁾ Unul din frații Craiovești (v. Filitti: Craioveștii p. 197).

³⁾ Fost comis înainte. Totuși ni se pare că este o eroare în transcrierea dregătorilor acestor 2 boeri. Pe Albul îl vom întâlni de acum înainte stolnic, care ca dregătorie este superioară comisului.

⁴⁾ Un nou boer care nu trebuie confundat cu Dumitru Ghizdavaș.

LXXVI. 1489 *Octombre 2, București* ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Tismana stăpânire peste Fărcașești cumpărați de la Dan clucerul pe 2000 asprii.

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Manev, jupan Neagoe Borcev, jupan Drăghici Stoicev, jupan Părvul vel vornic, jupan Staico logofăt, Vladislav spătar, Staico vistier, Albul stolnic, Dumitru paharnic, Datco comis ²⁾, Neagoe și Radu postelnici, scrie Drăgoi.

¹⁾ v. Stefulescu: Tismana p. 196/7; v. Arh. St. Cond. Tism. II. f. 421; v. și mențione la C. C. Giurescu: Contr. p. 14 nota 1 d.; v. Lapedatu op. cit. unde n'are divan.

²⁾ Boer nou care pare că înlocuiește pe Danciul comis din documentul anterior, totuși credem că este o proastă citire, documentul nu-l transcrie nici Stefulescu.

LXXVII. 1490 *Ianuarie 7. Fără loc* ¹⁾.

Vlad Călugărul întoarce M-rei Tismana o parte din satul Ceaurii pentru care s'a judecat boerul Pătru cu Egumenul Matei, rămânând primul de lege și de judecată.

Mărturiile domnești: Dragomir al Manei, Neagoe al Borcei, Drăghici al Stoicăi, Părvu mare vornic, Staico mare logofăt, Danciul,

comis, Albul stolnic, Dumitru paharnic, Vladislav spătar, Staicu vistier, Neagoe și Radul stratornici, Stan grămatic.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 73 doc. XVIII; v. Stefulescu op. cit. p. 197; v. Hajdeu op. cit. p. 56; și vezi Magazin istoric I. p. 490.

LXXVIII. 1490 Iulie 26, București ¹⁾.

Vlad Călugarul întărește lui jupan Lațco, „cinstitul dregător al domniei sale, din casa domniei sale” ²⁾, fiilor săi și verilor lui jupan Andrian și jupan Lupul cu fii lor stăpânire peste Ohaba ³⁾ jumătate lângă Tismana și jumătate din Petreni fiindu-le moșii de moștenire; mai i se întărește și moșii în Topești ⁴⁾ fostă făcut schimb cu Stanislav clucerul și Stan stolnicul dându-i-se în schimb satul Mihăilești. I se mai întărește și cumpărăturile lui Lațco de la Manea sin Barbu.

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Udriște, jupan Neagoe Borcev, jupan Drăghici Stoicev, jupan Părvul vornic, jupan Staico logofăt, Danciul comis, Albul stolnic ⁵⁾, Dumitru paharnic, Vladislav spătar, Staico vistier, Neagu și Dragomir ⁶⁾ stratornici, Corlat grămatic.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 73 doc. 20; v. Stefulescu Doc. p. 30—34; v. Hajdeu op. cit. p. 5—7. Din această vreme dl. Lapedatu ne mai dă un hrisov cu data de 12 Apr. din București, în care Voevodul întărește M-rei Govora stăpânire peste bălțile Piroțul și Lișteava și Gârla din Cuibul Vulturilor (v. și Miletici p. 341 doc. 16; v. Lapedatu p. 73 doc. 19). Documentul pare a nu fi avut divan.

²⁾ Această distincțiune credem că este adresată unui boer care face parte din familia voevodului. Nu cunoaștem rudenția lui Lațco cu Vlad Călugărul.

³⁾ Pe semne moșia pe care am întâlnit-o mai sus.

⁴⁾ Altă moșie pe care am mai întâlnit-o și pe care o vom afla și mai departe fără a putea pentru moment specifica identitatea boerilor acestora.

⁵⁾ La d-l Lapedatu aflăm acestui boer dregătoria de spătar evident greșit.

⁶⁾ Un nou boer pe care însă nu-l întâlnim în divanul următor.

LXXIX. 1490 Septembrie 11, București ¹⁾.

Vlad Călugărul dă un hrisov.

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Manev, jupan Neagoe Borcev, jupan Drăghici Stoicev, jupan Părvul velichi dvornic, jupan Stoica logofăt, ²⁾, Danciul comis, Albea stolnic ³⁾, Dimitrie paharnic, Vladislav spătar, Stancov Stihar ⁴⁾, Gospodină ⁵⁾ și Radul stratornici, Radul grămatic. ⁶⁾

¹⁾ v. Miletici op. cit. p. 341/3.

²⁾ Este cunoscutul Staico logofăt. Stoica fiind identic cu Staicu.

³⁾ = Albul stolnic: Boerul cunoscut de mai înainte.

⁴⁾ Nu este altul decât Staico vistier pentru ultima dată aci în divan, fiind înlocuit prin Tudor.

⁵⁾ Alt nume nou de postelnic.

⁶⁾ Avem din acest an deci, aceiași boeri ca în trecut cu foarte mici schimbări.

LXXX. 1491 Septembrie 3 București¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Tismana stăpânire peste satele Bahna, Petrovița, Ploștina și Fărcășești, veri-câte a ținut jupan Vintilă²⁾ și Brătești din zilele lui Radu Vodă.

Mărturiile domnești: Dragomir Udriște, Neagoe Borcev, Drăghici Vintilescul³⁾, Pârvul mare vornic, Staico logofăt, Tudor vistier, Danciul comis, Dumitru paharnic, Albul stolnic, Stroe spătar, Neagoe și Radul stratornici scrie Oancea grămatic⁴⁾.

¹⁾ v. Venelin p. 129—130; v. Ștefulescu: Tismana p. 197/8,

²⁾ Acesta este cunoscutul boer Vintilă Florescul paharnic sub Radu, cel Frumos stolnic al lui Basaraba Laiotă ca misionar la Brașoveni, în fine logofăt/mare al lui Basarab Țepeluș și al lui Vlad Călugărul iar de la 1483 boer fără dregătorie poate mare vornic precum îl aflăm la 1486 ispravnic cu această dregătorie. Am văzut mai sus că în 1489 la Ianuarie 8 îl aflăm ultima oară în divanul lui Vlad Călugărul, iar documentul de față ne lasă să credem că decedase la data de 1491. În vedere că la Mănăstirea Strâmbul (Găiseni) ctitoria neamului lui Vintilă Florescu aflăm un mormânt a cărui piatră tombală roasă de vreme ne lasă să citim următoarele:

†) Прѣтвѣи се рече кже ждпани ВИНТИЛА МЦА ЮУИИ 3 ДНІ _____ Отамѣи ки крѣ[р]
 1491 г, крѣ[р] адни
 adică în românește:

«† A răposat robul lui Dumnezeu jupan Vintilă, în luna lui Iunie în zile 7 _____ temelia 15, crugul soarelui 3, crugul lunii _____» am putea conchide că această piatră acoperă trupul acestui strămoș al boerilor Florești (v. N. Docan: Despre elemente cronologice în documentele românești în An. Acad. Rom. tom. XXXII Mem. sect. ist. No. 4 (1910) p. 38/390).

Făcând însă calculul vechii măsurători a timpului aflăm că temelia 15 corespunde crugului lunii 12, iar după actualul ciclu pascal care începe cu leatul slavon 6917 și merge până la 6448 este un singur an căruia ar putea corespunde crugul soarelui 3 și crugul lunii 12 și anume 6947 adică 1439 ceeace însă nu poate fi cazul aci de oarece toate mormintele de la Strâmbul sunt din secolul al XVI-lea (la 1572 Iunie 28; Drăghici vornic; la 1542 Octombrie 15; Stroe mare ban sin Drăghici vornic; la 1578 August 17; Ivașco; sub Neagoe Basarab (1512—1521) o jupănescă Ana la 1544 Octombrie: Stroe mare Ban de Craiova (v. și Docan op. cit. p. 43/395); la 1556 sub Pătrașcu Vodă fără indicația persoanei; în fine la 1588 Aprilie 26 un jupan Vălcu spătar (v. toate aceste inscripții în Iorga: Inscriptii din bisericiile române vol. II. p. 48—51 No. 134—137, 140—142) și al XVII-lea (la 1696—1697 un Pandele sin Miclea din Trastiana (v. Iorga op. cit. No. 133). Prin urmare luând ca bază crugul soarelui 3 din inscripția tombală de mai sus am avea referindu-ne la epoca de care vorbim în studiul de față, anii 6957, 6985, 7003, 7031 și după era creștină anii corespunzători: 1449, 1477, 1495 și 1523.

Dar din cursul unui document purtând data de 1624 Mai 29 (v. St. Greceanu: Fișe inedite Florescu) reese că moșii și părinții Mariei din Florești își află locul de veci în vechea lor ctitorie la Strâmbul, prin urmare mormântul lui jup. Vintilă moșul acestei jupănese nu poate fi decât lăcașul de veci al lui Vintilă Florescul. Dar atunci din anii înșirați mai sus nu poate concorda cu data încetării din viață decât anul 1495.

Conchidem că Vintilă Florescul se stinge la 7 Iunie 1495 șase ani după ce nu-l mai întâlnim în divanele domnești ale lui Vlad Călugărul; aceasta ne face a crede că ajuns la o vârstă înaintată rămâne retras din politica militantă, poate chiar bolnav se retrage la moșia sa de baștină Floreștii (din Dâmbovița, aflată timp de un secol și jumătate în neamul său) nu departe de schitul ridicat poate de el la Strâmbul, unde după ce își dăte obștescul sfârșit, descendenții săi, fiicele și fiul, i-au astrucat trupul acolo, punându-i desigur și numele la Sft. pomelnic al mănăstirei, după obicei (v. pomelnicul în I. C. Filitti: Craiovești p. 409 nota 8).

³⁾ Observăm din înșirarea documentelor de mai sus că de la 1 Iunie 1483 și până la 16 Iunie 1493 se află în divan Drăghici Stoicev (Stoicov) deci fiul lui Staico

afară de datele de 31 Iulie 1487 și 3 Septembrie 1491 (v. doc. LXIX) când avem pe Drăghici Vintilescul. Analizând cu deamănuntul divanele domnești ale acestei epoci luăm seamă că în tot timpul domniei lui Vlad Călugărul de la 27 Ianuarie 1483 (v. doc. LXIII) și până la 1492 (v. doc. LXXXIV) primul boer în divan este Dragomir Manev sau Udrîște (v. nota 3 doc. LXXIV).

Am spus mai sus că Drăghici Stoicev este stratornicul lui Radu cel Frumos (v. doc. LIV—LVI) spătarul lui Laiotă (v. doc. LVIII) și vornicul ba chiar fost mare vornic la 27 Ianuarie și 12 Mai 1483, și primul boer cunoscut din neamul Mărginenilor strămoșul tuturor Cantacuzinelor din Muntenia.

Pentru identificarea boerului Drăghici Vintilescul care apare incidental când al patrulea boer martor la 1487 Iulie 31 (v. doc. LXIX) când al treilea la 1491 (v. doc. LXXX), să luăm șirul boerilor din documentele imediat anterioare și posterioare datelor de mai sus. Drăghici Stoicev este al treilea martor în hrîsovlul din 1485 Aprilie 5 (v. doc. LXVIII) și al treilea în cel de la 1487 Novembre 27 (v. doc. LXXI) la 4 luni după ce întâlnim pe Drăghici Vintilescul al patrulea boer în divan. Notăm însă că în acest din urmă hrîsov aflăm pe Vintilă Florescul al treilea martor care lipsește în divan la cealaltă dată. La 1490 Iulie 26 (v. doc. LXXVIII) aflăm pe Drăghici Stoicev al treilea boer martor și în același loc la 1491 Septembrie 3 pe Drăghici Vintilescul, pentru că în imediat următorul divan (v. doc. LXXXI) la 1492 Mai 6 să avem pe Drăghici Stoicev al doilea boer divanist, loc pe care îl va păstra de acum înainte până la 1492 Octombrie 9 (v. doc. LXXXI—LXXXIV) în 4 documente consecutive. În acest an murind Dragomir Manev (v. nota 3 doc. LXXIV) acest bătrân boer Drăghici trece în fruntea divanului, loc pe care îl ține până la 1497 Ianuarie 9 când îl aflăm pentru ultima dată în divan, murind pe semne în cursul acestui an sau în anul viitor. Credem că din cele înfățișate mai sus reese vădit că Drăghici Vintilescul nu poate fi altul decât Drăghici Stoicev adică primul boer din Mărgineni.

Am crezut multă vreme că Drăghici Vintilescul era diferit de Drăghici Stoicev luând în considerație terminațiunea românească a celui de al doilea nume.

Într'un document cu divan al lui Vlad Călugărul la 1487 Iulie 31 (v. doc. LXIX) avem în lista mărturiilor, după Dragomir Udrîște și Neagoe Borcev pe următorii trei succedându-se unul după altul și anume: Vintilă Florescul, Drăghici Vintilescul și Barbul Craiovescul, ori ultimul dintre aceștia este neîndoelnic cunoscutul frate mai mare Craiovesc, fiul lui Neagoe din Craiova, primul Ban al Craiovei. Numele de Craiovescul venind de la Craiova; Florescul ar veni de la Florești, și într'adevăr moșia aceasta a aparținut acestui boer, și chiar o aflăm în aceste vremuri, căci ea trebuie să fie locul de unde Basarab Laiotă trimite trei scrisori latinești Brașovenilor (v. Bogdan op. cit. p. 335/6). Cât pentru Vintilești cu toate cercetările noastre n'am putut găsi un sat sau oraș în Muntenia, care să ne fi putut da o indicație a fi fost moșie de proprietate a acestui Drăghici.

Și pentru că aci vorbim de numele Vintilescul vom releva inscripția aflată pe un engolpion care se găsea la Mănăstirea Snagov, zicem, se găsea, de oarece trecând în primăvara anului 1922 pe la acea M-re și interesându-mă de odorele de care vorbește atât d-l Iorga (v. Inscriptii de biserici) cât și Al. Odobescu (v. Câte-va ore la Snagov în Rev. Romană, unde aflăm și facsimila acestui panaghiar), bătrânul preot care slujea arareori la Mănăstire mi-a confirmat că numai are nimic ca relieve ale trecutului acestui lăcaș bisericesc, lăsat de altfel într'o părăginită condamnabilă.

Iată inscripția acestui engolpion după Odobescu și Iorga:

A făcut acest panaghiar jupan Drăghici pentru locașul Vintilesc spre a se cuprinde în zestrea mănăstirii de la Snagov, în anul 6939 Junie 7.

A făcut acest panaghiar Dumnealui Drăghici vel stolnic la hramul de locuință Voevedenia Precistei, Mănăstirea Snagovului în anul 6939, Junie 7.

și iată și inscripția slavonă după cum ne-o dă d-l Iorga (v. op. cit.) «СѢВЕРЪНЪ КЪ ПАНАГІИЮ ЮЖАНЪ ДРЪГІЦЪ КЪ СТОЛНИКЪ (ну; ВИНТИЛЕСКОМЪ) БѢ ХРАМЪ ШЕНІТЪЛЪ ПРІКЪСТІЯ БѢКІАШІ МОНАСТЫРЪ ОУТЪ СНЪГОВЪ, КЪ ЛѢ СЪДЪ . ІОНЪ 3» iar d-l Ghibănescu (v. op. cit.) zice că acest panaghiar a fost dăruit de familia Vintilă din 1431 bazându-se probabil pe cele explicate de Al. Odobescu.

Cine este acest Drăghici? Enigmă istorică la care nimeni nu poate răspunde; am relevat aci această inscripție pentru coincidența frapantă de nume cu persoana de care ne ocupăm, dacă Odobescu a citit just inscripția.

Drăghici acesta fie că este «jupanul Drăghici» fie «Drăghici vel stolnic» poate însă fi identificat cu sfetnicul lui Radu Pleșuvul din 1421 Mai 17 (v. doc. XIII) și Junie 1 (v. doc. XIV).

Recapitulând mărturiile domnești ale acestei epoci putem afirma cu toată siguranța că nu întâlnim în nici un divan un stolnic Drăghici, și mai puțin un «vel stolnic» în perioada de la 1420—1435.

Iată și un tablou de stolnicii întâlniți în prima jumătate a secolului al XV-lea ca mărturii domnești:

La 1394	Januarie 8	sub Mircea cel Bătrân	pe Bratu stolnic	(v. doc. III)
„ 1415	Junie 10	„ „ „ „	Manea „	(v. „ X)
„ 1424	Nov. 10	„ Dan II. „ „	Manea „	(v. „ XIX)
„ 1426	Dum. Flor.	„ „ „ „	Sarul „	(v. „ XX)
„ 1430	Sept. 16	„ „ „ „	Stan „	(v. „ XXIV)
„ 1431	Januar 30	„ „ „ „	Cazan „	(v. „ XXV)
„ 1431	Novemb. 17	„ Alexandru Aldea	„ Vlaicul „	(v. „ XXVI)
„ 1432	Januar. 15	„ „ „ „	Mircea „	(v. „ XXVII)
de „ 1437	„ 20	„ „ „ „	„ „	(v. „ XXIX)
până la 1447	August 8	„ (Vlad Dracul)	„ Semen „	(v. „ XXIX-XL)
„ 1451	Martie 28	„ Vladislav	„ Neagoe „	(v. „ XI ¹⁾)

În nici unul din aceste divane nu întâlnim pe vreun Drăghici fie chiar în altă funcție, afară de cel fără dregătorie la 1421.

În toate cazurile după cele spuse mai sus cu toată coincidența similitudinii numelui, dacă inscripția a fost bine citită de Al. Odobescu și anul adevărat este 1431, nu credem să aibă vre-o identificare «Drăghici donatorul lăcașului Vintilesc» sau «vel stolnicul» cu Drăghici Vintilescul de la 1487 și 1491 de care ne ocupăm, fiind o diferență de mai multe de 55 de ani între data de pe engolpion și prima apariție al lui Drăghici Vintilescul în divan. Poate că acesta din urmă să fie un descendent, fie nepot de fiu sau de frate al primului și această aserțiune ultimă s'ar baza pe un alt caz care îl întâlnim în neamul boerilor Florești-Cornățeni și anume chiar al lui Vintilă Florescul. Cunoaștem pe acest dregător al lui Vlad Călugărul purtând acest nume între 1483—1489 și aflăm pe la mijlocul secolului al XVII-lea sub Matei Basarab pe un alt Vintilă Florescul fiul lui Socol Clucer din Cornățeni care documentar este descendent al primului deci o afirmație de descendență de care nu ne putem îndoi.

Prin urmare conchidem că Drăghici Vintilescul din 1491 întâlnit încă la 1487 este una și aceeași persoană cu Drăghici Stoicev și diferit de Drăghici donatorul locașului Vintilesc al Snagovului care acesta din urmă poate fi o rudă colaterală a sa.

4) În acest divan întâlnim ca boeri noi pe:

1. Tudor vistier dregător în această funcție până la 1496 puțin înainte de moartea lui Vlad Călugărul și

2. Stroe spătarul care ia locul lui Vladislav.

În Venelin aflăm trecut în locul lui Albul stolnic pe un Ană stolnic ceea ce evident este o eroare de tipar.

Din aceeași dată cu documentul de față adică tot din 3 Septembrie 1491 mai avem un act (v. St. Nicolăescu: Doc. sl.-rom. p. 237) în care aflăm vorbindu-se de 4 Bani care să statornicească asupra unei pricini a M-rei Tismana (v. Arh. St. M-rea Tismana pach. _____ No. 2); acești boeri fiind jupanii: Detco Ban, Dediul Ban, Diicul Ban și Dragomir Ban (v. și C. C. Giurescu op. cit. p. 44).

N. B. Relevăm aci că în hrisovul din 3 Septembrie 1491 dat de noi mai sus în text aflăm pentru ultima oară pe Neagoe Borcev care pe semne se stinge puțin după această dată căci numai apare în nici un divan al lui Vlad Călugărul sau al fiului său Radu cel Mare.

LXXXI. 1492 Mai 6, București ¹⁾).

Vlad Călugărul întărește lui Bran și fraților săi Radul spătar și Petru stratornic moșie în Bălești partea lui Tolea ²⁾).

Mărturiile domnești: Dragomir Manev, Drăghici Stoicev, Cărs-

tian mare vornic, Părvul vornic, Staico logofăt, Tudor vistier, Danciul comis, Dimitrie paharnic, Albul stolnic, Stroe spătar, Neagul și Radu stratornici, Pătru grămatic.

¹⁾ V. Lăpedatu op. cit. p. 73/4 doc. 24; v. Acad. Rom. doc. 10/XL; cf. și C. C. Giurescu op. cit. nota 1 d. p. 14). Avem din acest an încă două documente care fiind fără divan nu le-am menționat mai sus. Primul este din Aprilie 1 prin care Domnul întărește fraților Craiovești stăpânire peste Potelu și Gârlele (v. Lăpedatu op. cit. p. 73 No. 22; v. Arh. St. M-rea Bistrița III. f. 42) și în al doilea din 29 Aprilie (v. Cipariu p. 199; v. și Lăpedatu op. cit. p. 73 No. 23) dă un ajutor de 10.000 asprii chiliei din Sft. Munte Athos, fondată de Cosma portarul Sfântului Munte.

²⁾ Nu putem identifica pentru moment pe acești doi boeri.

LXXXII. 1492 Iulie 9, Fără loc ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește lui jupan Chirtop ²⁾ cu feciorii și fetele lui satele Rușii, Racovița, Sturzenii și Mușetești ³⁾, Tătuleștii ot Cernătești și ocina Sinteștilor. Apoi a fost ceartă între Chirtop și unchiul său Dobrița ⁴⁾, pentru niște stăpâniri de țigani însă rămâne aceștia din urmă de lege și judecată.

Mărturiile domnești: Dragomir Manev, Drăghici Stoicev, Cărstian biv vornic, Părvul vel vornic, Staico vel logofăt, Tudor vistier, Danciul comis, Stroe spătar, Albea stolnic ⁵⁾, Dumitru paharnic. Neagul și Radul stratornici, Cărstian grămatic.

¹⁾ V. Filitti: Arh. G. Gr. Cant. p. 18 doc. 95).

²⁾ Boerul pe care l-am întâlnit mai sus și pe care îl credem unul din moșii boerilor ot Lazuri (v. Documentele acestor boeri în Arh. familiilor Băleanu și Florescu).

³⁾ Toate aceste patru moșii le-am mai întâlnit mai sus la 1468 Octombrie 2. (v. Doc. LIII).

⁴⁾ Nu putem identifica pe acest Dobrița unchiul lui Chirtop; să fie oare Voico sau Deatco Dobrița? boer întâlnit mai înainte în divanele domnești (v. Doc. XLVII — L și nota 3). Neavând nici o altă informație demnă de luat în considerație ne limităm a înregistra că poate acest Dobrița este un boer din Lazuri. Știm că la data de mai sus mai trăia Mihai căruia Vlad W. îi confirmă în 1495—6 moșie în Ruși (v. St. Greceanu Genealogii documentate I. p. 259; v. Filitti op. cit. p. 18 doc. 96; v. Acad. Rom. Mss. 1322 fila 22/3).

⁵⁾ Este incontestabil Albul stolnic.

RADU Vv. sin VLAD Vv.

COREGENT

1492 Septembre.

De la Mircea cel Bătrân aflăm pentru prima oară pe un voevod asociându-și la domnie pe fiul său, pe semue cel mai mare. Că n'a fost ceartă între tată și fiu reese din mărturiile domnești, toți dre-gătorii fiindu-ne bine cunoscuți încă dinainte și rămași credincioși

lui Vlad Călugărul în documentele ulterioare. Destul să relevăm documentul emanat de la Vlad Călugărul peste o lună (v. doc. LXXXIV). Se pun deci în privința acestui hrisov două întrebări: 1) Fi-va oare data exactă? Autoritatea D-lui St. Nicolaescu în această materie ne este o cheazășie. 2). Oare n'ar fi fost o întărire făcută contra voinței voevodului? Nu putem admite aceasta în vedere că Vlad Călugărul, precum îi spune și numele, și precum o știm din faptele sale a fost un domn pacinic înclinat spre cele sfinte. Credem că la momentul când Radul coregentul dă hrisovul de mai jos, Vlad Călugărul om în vârstă se afla poate greu bolnav. Avem de la el un hrisov dat în acest an la 25 Julie Sibienilor mulțumindu-le pentru meșterul trimis să-i pue un candelabru la M-rea Cozia (v. Lapedatu op. cit. p. 74 doc. 25; v. Stadtsarchiv: Sibiu; v. Ac. Rom. copie). Hrisov fără divan dat din București. De asemenea hrisovul următor celui de mai jos este dat tot din București o lună mai târziu (v. doc. LXXXIV).

LXXXIII. 1492 *Septembre 8, Târgoviște* ¹⁾.

Radu (cel Mare) întărește, ca un domn deplin, M-rei Govora și lui kir Macarie egumenul M-rei, stăpânire peste satul Hința, pentru că o jumătate fusese cumpărată de dânsul, iar cealaltă de Staico logofătul. Primul cumpăraseră partea sa dela Stanciul fiul lui Voinea iar al doilea de la Dan și Cârștian din Glod.

Mărturiile domnești: jupan Dragomir Manev, Jupan Drăghici Stoicev, jupan Pârvul mare vornic, jupan Cârștian fostul vornic, jupan Tudor vistier, Albul stolnic, Danciul comis, Dimitru paharnic, Stroe și Milco ²⁾ spătari, Neagoe și Radul stratornici, scrie Radul clucerul.

¹⁾ v. St. Nicolaescu: Doc. sl. rom. p. 240; v. Arh. St. M-rea Govora pach. I. doc. 2 azi evacuat.

²⁾ Un nou boer pe care nu-l întâlnim decât aci.

VLAD CĂLUGĂRUL

LXXXIV. 1492 *Octombrie 9, București* ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește lui Staico logofăt și copiilor săi: 2) Pârvul, Jitian, Barbul stăpânire peste următoarele moșii: Cornățelul ³⁾ și Descoperești ⁴⁾, cumpărate de Staico logofătul de la Stanca jupanița lui Pârvul și de la fiicele acestuia: Anca, Părvana, Fina, Tudora și Stanca și de la Giurea și verii lui Pârvu.

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>

mana. Curios totuși că nu este trecut de Dl. Ștefulescu în monografia D-sale asupra acestei mănăstiri. Credem că atât luna cât și data sunt greșite.

²⁾ La d. Lăpedatu lipsește în lista martorilor acest grămatic, tot acolo aflăm un doc. purtând aceiași dată ca doc. nostru No. LXXXV. însă conținutul este diferit Voevodul întărind M-rei Tismana stăpânire peste Groșani închinat M-rei de Mareș la moartea sa. Dl. Lăpedatu ne spune că divanul este același. Noi neputând afla doc. în lucr. cercetate, nu insistăm asupra lui. Fi-va oare o eroare de dată deoarece aflăm, însă la 1671, vorbindu-se de un Rustea sin Mareș din Groșani care-și vinde partea sa M-rei Tismana. Nu credem a se putea admite acest lucru (v. Ștefulescu M-rei Tismana p. 361).

LXXXVI. 1493 Mai 30, Fără loc ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește lui Dan, Drăgoi, Neagoe, Dobromir și fiilor lor, jumătate din Ciucu cumpărată de la Stanciu Fărluț și stăpânire peste muntele Andrianu cumpărat de la Jitian.

Mărturiile domnești: jupan Drăghici al Stoicăi, jupan Cărstian biv vornic, jupan Părvul vel vornic, Staico logofăt, Danciul comis, Albul stolnic, Dumitru paharnic, Stroe spătar, Tudor vistiernic, Radu postelnic, Drăgoiu grămatic.

¹⁾ v. Ștefulescu Doc. sl. rom. p. 34—35; v. Muzeul Gorjului sec. XV. Doc. VI (traducere veche).

LXXXVII. 1493 Iunie 3. București ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Tismana stăpânire peste Vo-dița Mare și Siliștea Bahnei și vârful Vladului în pricina de judecată cu Roșca și cu fii lui Răsipă.

Mărturiile domnești: jupan Drăghici Stoicov, jupan Barbul Cralevschi ²⁾, jupan Crăstian biv și dvornic, jupan Părvul vornic, jupan Staico logofăt, Danciul comis, Tudor protovistiar, Alb stolnic, Stroe spătar, Radul stratornic scrie Ceuceț Stan.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 76 No. 33; v. Ștefulescu: Tismana p. 200; v. Arh. St. M-rea Tismana pach. 4 Doc. 152 sect. Ist. azi evacuat. În Lăpedatu lipsește, în înșirarea mărturiilor, grămaticul Ceuceț Stan.

²⁾ Cunoscutul boer Craiovesc, cel mai mare din frați. Lipsa lui din toate mărturiile domnești de la 1487 până acum trebuie pusă pe socoteala că el fiind Ban de Craiova nu se afla în București. De altfel el va dispărea din nou din divanele următoare ale lui Vlad Călugărul până la 16 Iunie același an.

LXXXVIII. 1493 Iunie 15. București ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Tismana stăpânirea avută peste satele Pocruia și Godinești ce i le dăruise Radu cel Frumos ²⁾ frațele său.

În acest lrisov voevodul se adresează către jupan Hranitul spătar ³⁾ «dregătorul și boierul din casa domniei mele» și soției sale Maria precum și fiilor și nepoților săi, fii lui: Stănilă, Stan

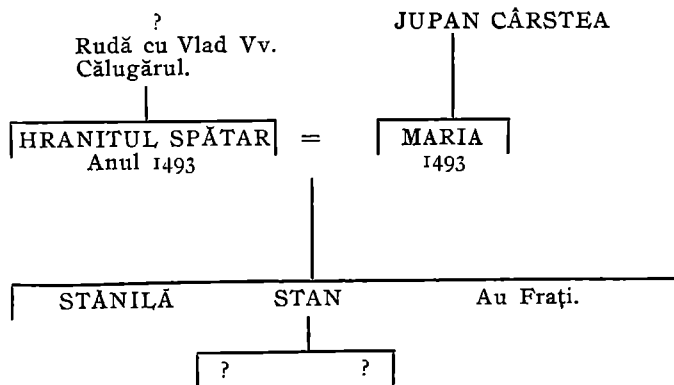
cu frații și fii săi ca să le fie Bălești ⁴⁾ pe Jiu, cât a ținut Albul și Budienii câte au ținut fii Albului pentru că fuseseră luate de frațele său Radul Vv. moșiile Pocruia și Godinești de la socrul Hranitului, jupan Crăstea și de la Stănilă dându-le Mănăstirei, iar lor în schimb, Băleștii și Budienii, iar alți boeri ca Tatomir, Ursea și Bogdan să nu aibă nici o treabă în hotarul Băleștilor pentru că a văzut voevodul cărțile lui Radu Voevod în care se vorbește de schimbul făcut ⁵⁾. Budienii îi cumpărase mai înainte Cărstia socrul lui Hranitul de la Ion Capotă din Fântănele iar cărțile pentru această moșie le schimbaseră mincinos Tatomir, Ursea și Bogdan pe hotarul Băleștilor punându-le numele Ursești «ei nu sânt Ursești ci toți Bălești și cărțile lor sunt mincinoase».

Mărturiile domnești: Jupan Drăghici Stoicov, jupan Crăstian biv și dvornic, jupan Prăvul velichi dvornic, jupan Staico logofăt, jupan Tudor vistiari, Danciul comis, Dumitru peharnic, Stroe spătar, Albul stolnic, Gospodin ⁶⁾ și Radu stratornici.

¹⁾ v. Lepădatu op. cit. p. 75 No. 34; v. Ștefulescu Doc. p. 35/6; v. Miletici op. cit. p. 343/4; v. Ștefulescu Tism. p. 202.

²⁾ Pe semne la același moment când le dăruise și Vintilă Florescul.

³⁾ Nu știm cine este acest boer pe care nu-l întâlnim ca dregător al voevodului, însă din cuprinsul actului am avea următoarea spiță genealogică:

Fi-va oare acest Stan fiul lui Hranitul; Stan Cortofleș dela care cumpărase Vintilă Florescul parte din moșiile Pocruia, Godinești, Ohaba și Sărbșori? Fosta oare și rudă? Chestiuni la care nu putem răspunde din lipsă de acte precise, din aceste vremuri.

⁴⁾ A nu se confunda cu moșia Bălești fostă în neamul boerului Dragomir Manev și apoi în moștenirea Craiovească.

⁵⁾ Aceste hrisoave sunt azi pierdute pe semne. N'am aflat de ele nicăieri.

⁶⁾ La d. Lăpedatu în locul acestui stratornic aflăm pe Neagu.

LXXXIX. 1493 Iunie 16, București¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Glavacioc jumătate din Isvorani, pe care l'a luat în schimb Domnul de la Datco și Radul paharnicii²⁾.

Mărturiile domnești: jupan Drăghici Stoicov, jupan Barbul Craiovescul, jupan Cârștian biv dvornic, jupan Părvul mare vornic, jupan Staico logofăt, jupan Teodor mare vistier, Stroe spătar, Danciul comis, Albul stolnic, Dumitru paharnic, Radu postelnic³⁾.

¹⁾ Vezi Lăpedatu p. 75 Doc. XXXV; v. Acad. Rom. copie Doc. 6/LXXXVI.

²⁾ Pe semne doi boieri de țară căci nu-i putem identifica cu cei divaniști din această epocă. De altfel trebuie să relevăm că pronumele de Radu era foarte puțin uzitat în a doua parte a sec. XV-lea.

³⁾ Avem din anul 1493 încă două hrisoave: primul din Iunie 19 (v. Arh. St. Cond. M-re Bistrița III f. 42 v.) și celalt din Sept. 10 (v. Aricescu: Broș. I. p. 64 No. 847). În primul, Voevodul scutește de toate slujbele pe toți rumânii moșiei Craioveștilor Potelul, iar în al doilea întărește lui Neagoe grămatic moșia Vârzești și locuri în Târgoviște (v. pentru amândouă Lăpedatu p. 75 No. 36 și 37). Neavând însă divanele nu le menționăm decât aci în notă.

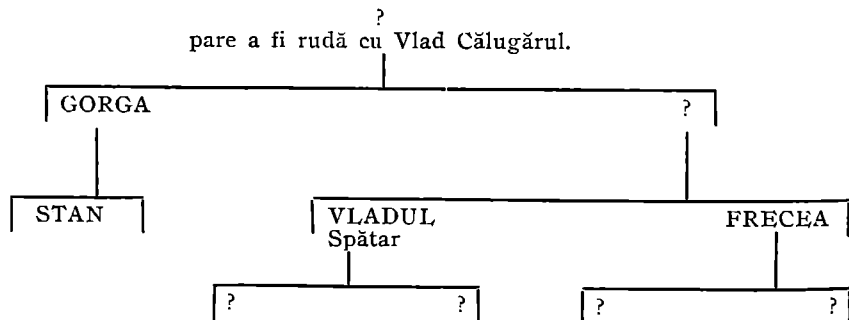
XC. 1494 Februarie 16, București¹⁾.

Vlad Călugărul întărește «dregătorului din casa domniei mele» jupan Vladul spătar²⁾ și fratelui său Frecea cu fii lor și unchiului lor Gorga cu fiica sa Stana cu fii ei, ca să le fie stăpânire în Bădeni. Se face și înfrățire între cei doi frați cu vara lor.

Mărturiile domnești: Drăghici vel vornic, Cârștian biv vornic, Staico logofăt, Teodor vistier, Danciul comis, Stroe spătar, Dumitru paharnic, Albul stolnic, Radu stratornic³⁾.

¹⁾ v. Filitti: Arh. G. Gr. Cant. p. 201 Doc. 642; v. cond. Bălenilor No. 2.

²⁾ Boer din Bădeni. Din acest act reese următoarea spiță genealogică:

v. pentru acest neam și St. D. Greeeanu; op. cit. vol. I. la Bădeni p. 67. v. idem: Fișe inedite la Isvorani.

³⁾ Observăm că din acest divan lipsesc amândoi boerii Craiovești: Barbul și Părvul. Drăghici vel vornicul este Drăghici Stoicov.

XCI. 1494 Martie 16, București ¹⁾.

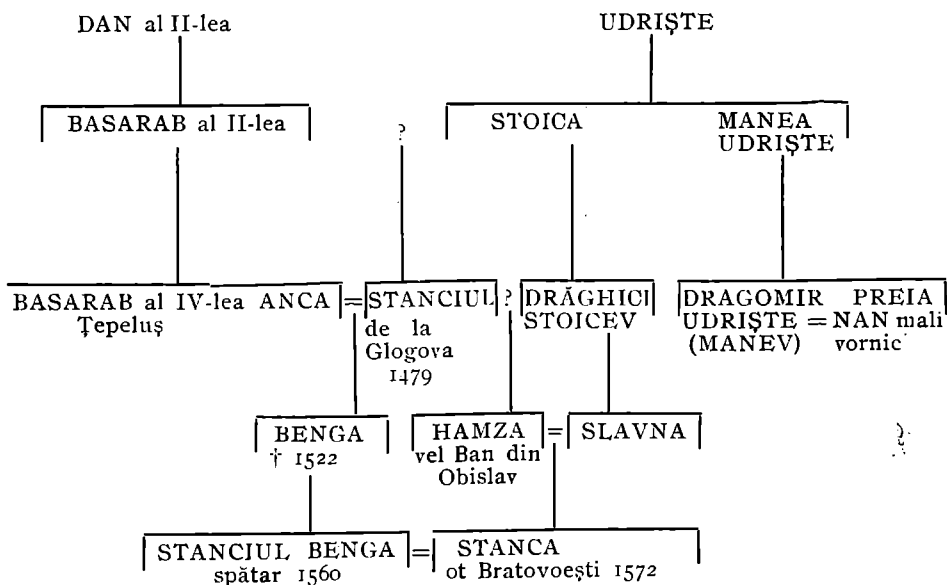
Vlad Călugărul întărește M-rei Bistrița daniile făcute de ctitorii ei: Barbul Craiovescul cu frații săi, Părvul, Danciul și Radul ²⁾ anume: Plăvicenii de Soaș, Brâncovenii, Ghindenii, Vădastra, Potelul și Balta Albă precum și asupra moșiei Mălurenii dată de Hamza Banul ³⁾ și o vie la Căzănești dată de Staico logofăt ⁴⁾. Iar daniile acestea să fie păzite de Radu și Mircea fii săi.

Mărturiile domnești: Mitropolitul Kir Ilarion, Drăghici mare vornic, Cârștian și Badea zet Udriște ⁵⁾, Stoica mare logofăt, Deatco mare Ban, ⁶⁾ Deadiul vel comis ⁷⁾, Stroe spătar, Dumitru paharnic, Radul și Dragomir ⁸⁾ stratornici, Colțea vornic mic ⁹⁾, Stan vornic mic ¹⁰⁾, Cocora vornic mic ¹¹⁾, Chisar gramatic.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 75/76 doc. 36; v. Rev. Românismul pe 1870 p. 156.

²⁾ Acești 4 boeri cunoscuți sub numele de Craiovești, fii ai lui Neagoe de la Craiova.

³⁾ Hamza Banul acesta este Hamza Banul din Obislav. Asupra lui din cercetările noastre am avea următoarea încrângătură genealogică ca completare a arborelui genealogic al Buzeștilor după Dl. St. D. Grecianu (v. op. cit. II. p. 432 arbore).

⁴⁾ Cunoscutul sfetnic și ginere al lui Vlad Călugărul.

⁵⁾ N'am putut avea la îndemână hrisovul, sau măcar o copie fidelă tipărită, pentru a putea ști dacă și Cârștian (cunoscutul boer Buzescu după d-l Filitti și d-l Greceanu; strămoș ai Stănceștilor după studiile noastre) este ginere lui Udriște; «zet» = «ginere» pare a se referi la amândoi boerii, am avea deci o a doua rudenie a acestui însemnat boer, ceea-ce ar explica locul ocupat de Cârștian în șirul mărturiilor domnești ale lui Vlad Călugărul, Badea acesta este cunoscut sub numele de Badea din Cojești (v. Stefan Greceanu: Șirul voievozilor perioada de la 1500-1512).

⁶⁾ Pentru prima oară întâlnim pe acest sfetnic cu dregătoria de mare ban; el ține în prezentul divan locul de vistier, Tudor vistierul în funcție lipsind.

⁷⁾ Nu credem să fie un nou boer, dar o rea citire a numelui lui Danciu. Relevăm numai particula de «mare» pe care n'am găsit-o până acum la acest boer.

⁸⁾ Un boer nou pe care nu-l putem identifica.

⁹⁾ Trebuie să fie fostul stratornic sau postelnic.

¹⁰⁾ Fi-va oare acest vornic mic, spătarul Stan fiul lui Mihail spătarul, cunoscutul strămoș al boerilor Băleni?

¹¹⁾ Un alt boer nou întâlnim pentru prima și singura dată în divanele lui Vlad Călugărul.

XCII. 1494 Aprilie 1, București ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Govora satul Ionești, cu Sișiștea Corbeanilor cumpărat de la fiica și fiu lui Jitian ²⁾.

Mărturiile domnești: Drăghici mare vornic, Barbul Craiovescūl Cârștian biv vornic, Staico logofătul, Tudor vistier, Danciu comis, Albul stolnic, Dumitru paharnic, Stroe spătar, Radul și Dragomii stratornici, Ban grămătic.

¹⁾ Lăpedatu op. cit. p. 76 doc. 40; v. Arh. St. M-rea Govora pach. 6 No. 1.

²⁾ Pe semne unul din fii lui Staico logofătul, deci nepot de fiică al Voevodului.

XCIII. 1494 Iulie 22, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește M-rei Govora, satele Pirotul și Iazerul Pirotului, Gârla și Lișteavul închinatc Mănăstirei de Albul spătarul ²⁾.

Mărturiile domnești: Drăghici mare vornic, Barbul Craiovescul, Cârștian biv vel vornic, Staico logofăt, Tudor vistier, Danciu comis. Stroe spătar, Dumitru paharnic, Albul stolnic și Radu stratornic,

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 76 doc. 42; v. Arh. St. M-rea Govora pach. 23 No. 2. Acest hrisov este primul, dela 1489 Januaria 8 încoace, decând Voevodul numai era în Târgoviște sau cel puțin numai dă documente din acest oraș. De altfel de acum înainte toate hrisoavele lui Vlad Călugărul sunt din Târgoviște, afară de cel din 1495 Septembrie 4 dat din Glavacioc, mănăstire ridicată de Vlad Călugărul, unde de altfel i se odihnește și trupul.

²⁾ Fi-va oare spătarul lui Basarab cel Tânăr de la 1482 (v. doc. LXI) căci Albul spătarul din 1496 (v. doc. XCVI) este evident o eroare de transcriere în Lăpedatu.

XCIV. 1495 Aprilie 19, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește slugilor lui, Stoica cu feciorii și cu fata lui Vlădaia și feciorilor ei stăpânire în Lumași și în Păr drept stăpânire de baștină ale Stoicăi. Acesta vine în fața Domnului pentru a o înfrăți cu Neacșa, ca să-i fie ca un fecior.

Mărturiile domnești: jupan Drăghici vel vornic, jupan Cârștian biv vornic, jupan Barbul (loc alb) ²⁾, jupan Staico logofăt, jupan

Teodor vistier, Danciul comis, Stroe spătar, Dumitru paharnic, Albul stolnic, Radul și Dragomir postelnici.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 76 doc. 43; v. Cond. M-rea Sadova la Acad. Rom. fila 185.

²⁾ La d. Lăpedatu op. cit. aflăm pe jup Barbul. Locul alb ar trebui să fie Craiovescul, totuși în condica M-rei Sadova aflăm pe Părvul urmat de un loc alb, acesta ar fi Părvul vel vornic. Nu credem să poată fi acesta din urmă în vedere că avem mai sus pe Drăghici vel vornic (= Drăghici Stoicev) urmat de Cărstian biv vornic. Dacă în locul lui Barbu punem pe Părvul din Condica sus menționată ar fi putut poate avea atributul de Craiovescul.

XCV. 1495 Iunie (fără zi), Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește lui Stanciul și fiilor săi stăpânire peste o vie și pomet în Daia.

Mărturiile domnești: Drăghici mare vornic, Cărstian fost vornic, Staico logofăt, Tudor vistier, Danciul comis, Dumitru paharnic, Albul stolnic, Stroe spătar, Radu postelnic, Zlate logofăt ispravnic ²⁾, Cărlig grămatic ³⁾.

¹⁾ v. Stefulescu: Doc. sl. rom. p. 37/8, proprietatea d-lui C. Z. Broșteanu-Urdăreanu.

²⁾ Pe semne ispravnicul hrisovului.

³⁾ În acest divan întâlnim pentru ultima oară pe Drăghici Stoicev cu dregătoria de vel vornic, el dispăre din divanele vremurilor, pe semne se stinge la adânci bătrânețe căci la 1498 (v. Cond. Mărgineni; v. fișe inedite din colecția St. D. Greceanu) într'un document de întărire copiilor săi reese că tatăl lor era mort. Avem din acest an două documente fără divan (v. Lăpedatu op. cit. No. 45 și 46) unul din 4 Sept. dat din Glavacioc prin care se întărește M-rei o braniște a sa de la Slătina numind vâtaf pe Tatul din Hintești peste ea (v. Arh. St. M-rea Glavacioc p. 22 doc. I.) și altul din Aprilie 8 întărind M-rei Tismana stăpânire asupra Cărbeștilor (v. Brezoianu op. cit. p. 240).

XCVI. 1496 Aprilie 20, Târgoviște ¹⁾.

Vlad Călugărul întărește boerului său Stanciul cu fii mai multe stăpâniri.

Mărturiile domnești; Barbu Ban ²⁾, Cărstian, Părvul mare vornic, Staico logofăt, Manea vistier ³⁾, Danciul comis, Albul spătar ⁴⁾, Dumitru paharnic, Albul stolnic și Neagul postelnic.

¹⁾ v. Lăpedatu op. cit. p. 76 doc. 47; v. Arh. St. Cond. Tism. I. f. 504. Este ultimul hrisev cunoscut nouă dela acest Voevod care pe semne că se stinge în vară sau toamnă, la vârsta de aproape 65 de ani, după o domnie neîntreruptă și pacinică de 13 ani, lăsând în scaun pe fiul său Radu, zis cel Mare.

²⁾ Pentru prima oară cu dregătoria de ban în fruntea divanului; el este Barbul Craiovescul.

³⁾ Un nou boer, locțiitor numai al lui Teodor, dacă nu cumva ar fi o greșeală de citire.

⁴⁾ Acest boer nu există; el trebuie să fie Stroe spătar care rămâne și sub Radu cel Mare, boer în aceiași dregătorie.

În toamna anului 1496 Vlad Călugărul gârbovit de ani își găsește obștescul sfârșit fiind în scaunul Țării Românești și lăsând

tronul în mâna fiului său mai mare, Radu, numit în istorie «CEL MARE» pe care l'am văzut încă din 1492 asociat tatălui său la cârma țării.

Pe mai toți boerii prezenți în ultimul hrisov cu mărturii domnești, cunoscut de la Vlad Călugărul, îi întâlnim sub noul voevod.

1). Barbul Banul rămâne în divan până la 1519 inclusiv, călugărindu-se la M-rea Bistrița, ctitoria neamului boerilor Craiovești, și încetând din viață la adânci bătrâneți în 1526 ¹⁾.

2). Cârștian rămâne și el sfetnic credincios al noului Voevod și se stinge asemenea la o vârstă înaintată la 1512 ²⁾.

3). Părvul vornicul este în aceeași dregătorie în toată domnia lui Radu cel Mare și se stinge la 1512, iar locul de veci îl aflăm la M-rea Snagov ³⁾.

4). Staico logofătul, cumnatul noului Voevod, rămâne în aceiaș dregătorie în tot cursul domniei acestuia, stingându-se și el din viață la adânci bătrâneți la 1505 după Martie 26 ⁴⁾.

5). Manea vistierul dispăre din divan, dregătoria aceasta fiind ținută sub noul voevod de fostul vistier Tudor până la 1502 Martie 9 ⁵⁾ căci la 1502 Aprile 30 ⁶⁾ aflăm pe Calotă vistier, alt ginere al lui Vlad Călugărul. Pesemne că și Stroe se stinge din viață copleșit de ani.

6). Danciul comisul va rămâne în aceiaș funcție până în 1503 Junie 11 ⁷⁾, când în locul lui vine Părvul fiul lui Staico logofăt, deci nepotul Domnului. Danciul se pare să fi murit puțin după această dată căci la 1520 era răposat ⁸⁾.

7). Pe Stroe spătar îl aflăm pentru ultima oară în această dregătorie la 1501 Decembrie 15 ⁹⁾ locul lui fiind luat de Bogdan ¹⁰⁾ iar Stroe devine mare vornic, dregătorie în care îl găsim până la 1508 Septembrie 10 ¹¹⁾ sub Mihnea cel Rău.

8). Dumitru paharnicul rămâne încă credincios lui Radu cel

¹⁾ v. Filitti: Craioveștii p. 196/7.

²⁾ v. divanele domnești ale lui Radu cel Mare, Mircea cel Rău și Vlad.

³⁾ v. Filitti: op. cit. p. 197.

⁴⁾ v. Ștefulescu M-rea Tismana: p. 208; v. Arh. Stat. Cond. Tism. I. f. 1740; v. mențiune la C. C. Giurescu: Contribuții p. 11.

⁵⁾ v. Ștefulescu: Doc. Sl. Rom. p. 46; v. Ștef. D. Greceanu: Șirul Voevozelor p. 3-4 v. Arh. St. schit Polovraci pach. I. bis or./sl.

⁶⁾ b. St. D. Grecianu op. cit. 3-5; v. Arh. St. M-rea Tism. pach. 7 netrebnice.

⁷⁾ v. Idem p. 8; v. Arh. St. Episcop. Argeș pach. 16 Doc. 2.

⁸⁾ Filitti: op. cit. p. 197.

⁹⁾ v. St. D. Grecianu op. cit. p. 1/2; Arh. St. M-rea Nucet pach. 20 Doc. 1.

¹⁰⁾ Poate viitorul logofăt și ginere al lui Vlad Călugărul, dar nu credem să fi fost soțui Caplei fosta soție al lui Staico logofătul care era o femeie în vârstă la această dată.

¹¹⁾ v. St. D. Grecianu: op. cit. p. 18/19; v. Arh. St. M-rea Bistrița pach. 23 Doc. II.; v. Arh. St. cond. Brâncov II. p. 557.

Mare în primul său divan din 1497 Ianuarie 9 ¹⁾ de când nu-l mai aflăm în nici un divan următor, pe semne se stinge din viață.

9). Albul stolnic dispare odată cu voevodul său. În locul lui întâlnim pe Dragomir ²⁾ cunoscutul dregător aflat și sub numele de Izvoranul stolnic.

10). Neagoe postelnic dispare de asemenea, dar nu pentru totdeauna, căci îl vom întâlni încă în domnia noului Voievod ³⁾.

¹⁾ v. Stefulescu Doc. Sl. Rom. p. 39/40; v. idem M-rea Tismana p. 204; v. Miletici și Agura op. cit. p. 347.

²⁾ La 1497 Ianuarie 8 din Târgoviște îl aflăm Izvoranul stolnic și tot în acelaș an Dragomir stolnic (v. și nota precedentă).

³⁾ La 1501 Decembrie 15 din Târgoviște; v. St. D. Grecianu op. cit. p. 1/2; v. Arh. St. M-rea Nucetul pach. 20 Doc. I trad. Rom. din 1692 original lipsă.

STUDII DE SIGILOGRAFIE ROMÂNEASCĂ

DE

CONST. MOISIL

DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

I. SIGILII DE DREGĂTORI

Una dintre caracteristicile esențiale ale sigiliilor vechi românești este, că cele mai multe dintre ele sunt *sigilii heraldice*.

Pe câtă vreme în țările din apusul și centrul Europei se obișnuia, nu numai în evul mediu, dar și în timpurile mai noi, ca pe sigiliile împăraților, regilor, principilor, — și în general ale nobililor — să se reprezinte figura seniorului respectiv în picioare, călare sau șezând pe tron; la noi atât sigiliile domnești, cât și cele boierești reprezintă numai steme, mai mult sau mai puțin conforme cu regulile heraldice.

Chiar și sigiliile noastre bisericești nu înfățișează personaje ecleziastice, ca în țările catolice, unde episcopii și egumenii sunt reprezentați pe sigilii șezând pe tron, stând în picioare sau în genunchii în fața vreunui sfânt; ci la noi sigiliile de acest fel înfățișează numai pe sfântul protector al eparhiei, mănăstirii sau bisericii respective.

Cât privește sigiliile orașelor și corporațiilor, tipurile lor sunt de asemenea heraldice, cum de altfel era și natural, căci trebuiau să simbolizeze trecutul și ocupațiile principale ale orașenilor sau membrilor corporației.

Această tradiție constantă în sigilografia veche românească a fost însă ruptă în veacul al XVII-lea prin apariția unei serii de *sigilii iconografice* de mari dregători, reprezentând figura dregătorului, în costumul și cu însemnele proprii ale dregătoriei. Astfel de sigilii cunoaștem până acum mai ales dela câțiva vornici mari ai Țării-Românești din veacul al XVII-lea și XVIII-lea.

Dar în afară de aceștia, alți dregători mari și-au alcătuit sigilii, cari de și nu reprezintă figura dregătorului, înfățișează însă însemnul dregătoriei. Și sigilii de acestea am constatat până acum în special în Țara-Românească.

Existența acestor două categorii de sigilii — cari de sigur ni-s'au păstrat în exemplare cu mult mai numeroase decât cunoaștem actualmente, exemplare ce ar merita să fie cercetate și publicate — dovedește tendința unor mari dregători din Țara-Românească de a da, prin

tipuri sigilare caracteristice, o autoritate cât mai mare și o autenticitate nediscutabilă actelor emanate din cancelariile lor.

Vom cerceta în primul rând sigiliile iconografice pe cari le-am putut găsi până acum, și apoi sigiliile purtând însemnul dregătoriei.

1. Sigiliile iconografice ale vornicilor mari din Țara-Românească.

Cunoaștem astăzi astfel de sigilii numai dela câțiva vornici mari ai Țării-Românești, pe câtă vreme la vornicii mari sau la alți dregători din Moldova n'am constatat până acum sigilii iconografice.

Vornicii mari ai Țării-Românești, de la cari cunoaștem sigilii de acestea sunt: Preda Brâncoveanu din anul 1652, Radu Popescu (?) din 1670, Radu Krețulescu din anul 1675, Badea Bălăceanu din anul 1678, Alexandru Alexianu din 1694, Șerban Cantacuzino din anul 1708, Iordache Krețulescu din 1724 și Ștefan Văcărescu din 1758.

Toate aceste sigilii sunt aplicate pe cărți de judecată date de către acești dregători sau pe porunci în legătură cu rolul lor de judecători.

Actele cari au sigilii de acest fel, emană direct dela marii vornici respectivi și nicăiri nu se anințește despre vre-o însărcinare specială dată de Domn în acest scop, nici nu se face vre-o referire la autoritatea Domnului.

Formula cu care încep aceste acte cuprinde la început numele marelui vornic, după care urmează cuvintele: «*dat-am cartea noastră*», sau «*scriem cartea noastră*», sau «*dat-am cartea de judecată*».

Iar formula de încheiere este de regulă: «*Aceasta scriem*», sau «*Aceasta am scris*».

Numai rareori actele acestea poartă semnătura proprie a dregătorului; de regulă se pune numai sigiliul, care este astfel singurul semn de autenticitatea actului.

Interesante sunt ca mod de redactare cărțile de judecată ale marelui vornic Ștefan Văcărescu din 26 Mai și 28 Iulie 1758. Aceste acte cuprind sus la mijloc data, apoi textul se desparte în două coloane, dintre cari coloana primă (din stânga) cuprinde în rezumat expunerea părții reclamante, iar a doua (din dreapta) replica părții acuzate. Urmează apoi în rânduri întregi motivarea și hotărârea marelui vornic, întărită cu sigiliul respectiv ¹⁾.

În poruncile date de marii vornici în legătură cu hotărârile lor judecătorești, nu lipsesc nici formule de amenințare (*imprecationes*)

¹⁾ V. mai jos p. 135.

cum găsim și în poruncile domnești. Astfel în porunca lui Badea Bălăceanu din 1652 se află următoarea amenințare: «*că ne lăsându-i moșia în pace și neviind de față, bine să știți că vom mâna om cu trepăd de vă vor aduce fără voia voastră*». O amenințare aproape identică este și în porunca marelui vornic Alex. Alexianu, privitoare, de altfel, la acelaș caz ¹⁾.

Rezultă prin urmare că actele pe cari s'au aplicat sigiliile iconografice ale marilor vornici sunt acte de autoritate, decurgând din însăși natura acestei dregătorii și poate că tocmai spre a da acestor acte o înfățișare potrivită cu importanța ce o aveau, s'au alcătuit acele sigilii neobișnuite, pe cari marele dregător era reprezentat în persoană, cu costumul și însemnele dregătoriei sale.

Ni s'au păstrat dela marii vornici ai Țării-Românești din veacul al XVII-lea și XVIII-lea și cărți de judecată sau porunci întărite numai cu semnătura lor sau cu sigiliile lor personale. Natural că aceste acte aveau aceiaș autoritate ca și cele întărite cu sigilii iconografice. Dar este ușor de înțeles, că o poruncă sau o carte de judecată pe care se aplica un sigiliu ce înfățișă pe însuș dregătorul, în costumul și cu însemnul dregătoriei, făcea o impresie cu mult mai mare asupra împetricinaților, decât atunci când avea numai semnătura sau sigiliul personal al dregătorului.

Studiind mai de aproape sigiliile iconografice ale marilor vornici constatăm că se pot grupa, după tipuri, în trei categorii:

Tipul I. Marele vornic este înfățișat stând în picioare spre dreapta (sau stânga) și purtând pe umeri caftan fără mâneci, lung până la glesne, iar sub acesta un anterieu cu mâneci strâmte. În cap are o căciulă mică, rotundă; în picioare încălțăminte ce nu se pot definii. În mâna dreaptă (sau stângă) ce iese de sub caftan, ține un toiag lung, cu capătul superior mai gros. (Fig. 1).

Acest tip îl întâlnim pe sigiliile marilor vornici Preda Brâncoveanu (1652), Radu Popescu (1670) și Radu Krețulescu (1675).

Tipul II. Marele vornic este reprezentat sub forma de bust mare, până la genunchi, în jumătate profil spre dreapta sau spre stânga. Este îmbrăcat în acelaș costum ca și la tipul I, iar în mâna dreaptă (sau cea stângă), ce iese de sub caftan, ține toiagul. (Fig. 2).

Sigilii de felul acesta avem dela marii vornici Badea Bălăceanu (1678), Alex. Alexianu (1694) și Șerban Cantacuzino (1708).

Tipul III. Marele vornic este înfățișat șezând într'un jilț mare lângă o masă dreptunghiulară. Costumul este acelaș ca și la tipurile

¹⁾ V. mai jos p. 132.

precedente, cu deosebirea că uneori caftanul lipsește, alteori în loc de căciulă poartă în cap o cucă. În mâna dreaptă, rezemată pe brațul jilțului, ține toiagul, iar în mâna stângă, rezemată pe masă, are o carte deschisă, pravila (Fig. 3 și 4).

În chipul acesta sunt reprezentați pe sigiliu marii vornici Iordache Krețulescu (1724) și Ștefan Văcărescu (1758).

Privite cu atenție, reprezentările de mai sus ne permit să constatăm, că în primul rând, costumele și însemnele acestor dregători mari sunt în conformitate cu moda contemporană. Caftanele fără mâneci și cu guler de blană constituiau în veacul al XVII-lea și XVIII-lea haina caracteristică a boerilor mari, iar toiagul eră de asemenea însemnul marilor dregători.

Atât în Moldova, cât și în Țara-Românească, marii dregători, când stăteau în divan, purtau toiage. Numai când comandau armata, marele hatman în Moldova și marele spătar în Țara-Românească, purtau buzdugane.

După relațiile scriitorilor contemporani toiagele marilor dregători se distingeau unele de altele prin culoarea lor diferită. Se pare însă că această distincție există numai în Moldova, căci în Țara-Românească toți aveau toiage de argint masiv sau de lemn argintat¹⁾.

Forma acestor toiage ne-o redau foarte exact sigiliile de care vorbim. Ele sunt lungi, ajungând de jos, dela pământ, până la umeri, și având capătul superior mai gros. (Fig. 2 și 3). Al lui Ștefan Văcărescu merge îngroșându-se spre capătul superior unde se termină într'un mâner rotund (Fig. 4).

De altă parte observând modul cum sunt reprezentate pe aceste sigilii figurile marilor vornici, ajungem la convingerea că la tipul I și II avem numai niște reprezentări convenționale, pe câtă vreme la tipul III gravorii sigiliilor au urmărit să ne dea adevărate portrete.

Intr'adevăr privind sigiliul marelui vornic Iordache Krețulescu (fig. 3) sau al lui Ștefan Văcărescu (fig. 4) ne dăm seama, că gravorii n'au căutat să ne înfățișeze numai aspectul general al unui mare dregător muntean, ci au încercat să imprime figurilor o asemănare cât mai apropiată cu personagiile ce le reprezintau, indicând trăsăturile caracteristice ale fizionomiei lor. În special sigiliul lui Văcărescu, care ni s'a păstrat mai bine, are figura marelui vornic atât de expresivă, și forma feței și a barbei atât de caracteristice, încât de sigur redă portretul — cât se putea redă pe un sigiliu — al acestui personaj.

¹⁾ Cf. pentru toate acestea C. C. Giurescu, *Noi contribuții la studiul marilor dregători din secolele XIV și XV* p. 47 urm.

Cât privește inscripțiile de pe sigiliile iconografice ale marilor vornici, sunt gravate totdeauna pe margine între două cercuri lineare paralele. Aceste inscripții cuprind la sigiliile de tipul I numai numele și titlul marelui vornic; la cele de tipul II se adaugă și anul, iar la cele de tipul III se mai adaugă și luna.

De sigur că aceste date arată anul și luna când boierul respectiv a fost investit cu dregătoria de mare vornic. Altfel n'ar avea nici o rațiune să fie puse pe sigilii.

* * *

După ce am arătat în trăsături generale cum se prezintă sigiliile iconografice ale marilor vornici din Țara-Românească, să facem descrierea lor amănunțită, rezumând și cuprinsul actelor pe care sunt aplicate, pentru ca cercetătorii să-și poată da seama de valoarea lor.

Sigiliul lui Preda Brâncoveanu (1652).

Dela acest mare vornic, bunicul viitorului Domn, Constantin Brâncoveanu, am găsit un singur act întărit cu sigiliu iconografic. Este o carte de judecată dată la 3 Iulie 1652 (7160) ¹⁾.

În această carte Preda Brâncoveanu dă hotărârea într'un proces dintre postelnicul Dumitrașcu din Cepleni cu soția sa Caplea, de o parte, și stolniceasa Călina Brădescu, văduva stolnicului Barbu Brădescu, de altă parte. Litigiul între ei era pentru un ȝigan al jupânesei Caplea. Acest ȝigan furând doi cai dela mănăstirea Crețăști a lui Barbu Brădescu, a fost prins de vornicul Stanciu din Sălătruc pe când acesta din urmă era «ispravnic la casele domnești la Brâncoveni» și a fost reținut la curtea stolnicesei Călina.

Sigiliul aplicat pe această carte de judecată reprezintă pe marele vornic Preda Brâncoveanu în picioare, jumătate profil spre dreapta, cu caftan pe umeri și căciulă în cap, iar în mâna dreaptă ținând un toiag.

Inscripția circulară: † ПРЕДА БРЪНКОВЪНЪА ВЕЛИКИ ДВОРННИКЪ.

Sigiliul este aplicat cu tuș verde. Alte lămuriri nu putem da, de oare ce nu am avut la îndemână originalul.

Sigiliul lui Radu Popescu (1670)

Pe un act aflător în colecțiunea Academiei Române, act fără titlatură și fără semnătură ²⁾ se află aplicat cu ceară verde un sigiliu iconografic de mare vornic.

¹⁾ Fostă în colecția Academiei Române pachet XC doc. 55, acum trimisă în Rusia. Copie la d. I. Tuducescu.

²⁾ Pachet CLXXXV, doc. 65.

Actul este o poruncă către șase «megiași adeveratori» ai armașului Mircea din Stroești de o parte, și ai lui Dan și fratelui său Bărcan Novac, de altă parte, cu privire la un vad de moară.

Porunca aceasta are data de 1 Martie 1670 (7178), iar sigiliul de ceară verde este cu totul deteriorat. Totuș reproducerea lui s'a păstrat destul de bine pe marginea stângă a actului, căci actul fiind îndoit în trei părți, una din aceste părți s'a lipit de ceara sigiliului și astfel atât tipul cât și inscripția s'au imprimat destul de vizibil pe această îndoitură.

Cu ajutorul d-lui H. Stahl, profesor la Școala superioară de Arhivistică și Paleografie, am reușit să disting nu numai tipul sigiliului, dar să descifrez și o parte din inscripție.

Sigiliul reprezintă pe marele vornic în picioare spre stânga, cu caftan și căciulă și ținând în mâna stângă toiagul cu capătul superior în formă de bilă. Din inscripție se distinge numai † ЖЕПАН Р... ОУ. РНИК († *Jupan R/ad/ou/l... vel dvo/rnic*).

Mărimea 36 mm. în diametru. Ceară verde.

Sigiliul lui Radu Krețulescu (1675).

Sigiliul iconografic al acestui mare vornic l-am găsit până acum pe două acte: o carte de judecată din 30 Mai 1675 (7183), aflătoare în colecția Academiei Române (p. CLXXXV, 233) și un act din 20 Noemvrie 1675 amintit de V. A. Urechia în lucrarea sa *Miron Costin, Opere complete*, vol. I p. 682.

Actul din 30 Mai 1675 este o poruncă către 6 boieri «adevărători» ai lui Iani Iuzbașa din Tătuțești, ai lui Stanciu din Periați și ai lui Godean Roșul din Năieni, ca să cercetaze o moșie dela Călmățui «care zice Iani Iuzchiă în lucrarea menționată mai sus.¹⁾

Fig. 1.

bașa că se chiamă Moreanul și iaste a lui, iar Stanciu și Godean Roșul ei zic că se chiamă Pribeagul și iaste a lor».

Actul din 20 Noemvrie acelaș an nu-l cunoaștem, dar sigiliul este reprodus de V. A. Urechia.

Pe amândouă actele acestea se află acelaș sigiliu al lui Radu Krețulescu: marele vornic în picioare, în jumătate profil spre dreapta, cu caftan pe umeri și căciulă în cap, ținând în mâna dreaptă toiagul. La spatele lui, în câmp, se vede o inimă străpunsă de o săgeată.

Inscripția circulară: † РАДУ КРЕТУЛЕСКУ ВЕЛ ДВОРНИКЪ (Fig. 1).

¹⁾ Reproducem sigiliul după V. A. Urechia, căci cel de pe actul din 30 Mai este stricat.

V. A. Urechia (o. c. II p. 567) a văzut în mâna stângă a vornicului o *cruce*. În realitate o figură ce seamănă cu o cruce se află în câmpul din față, dar în mâna stângă vornicul nu putea ține nici un obiect, căci această mână nu este vizibilă în sigiliu. (Cf. fig. 1).

Sigiliul este aplicat cu tuș verde și are diametrul de 30 mm.

Sigiliul lui Badea Bălăceanu (1678).

Cunoaștem un singur act cu sigiliu iconografic dela acest mare vornic. Se află pe o pornucă către Voicilă sin Radul Nebunul din Drăgănești și feciorii lui, prin care le cere să lase pe călugărul Iachim din Cioceni să stăpânească o moșie cumpărată dela ei. «Iar dacă va părea lucrul într'alt chip, să veniți de față, că nelăsându-i moșia în pace și ne viind de față, bine să știți, că vom mâna om cu trepăd de vă vor aduce fără voia voastră». ¹⁾

Fig. 2.

Sigiliul aplicat pe acest act reprezintă bustul marelui vornic până la genunchi, având pe umeri caftan cu guler mare de blană, iar în cap o căciulă mică, rotundă. În mâna dreaptă ține toiagul.

Inscripția circulară: † ... ПАН БАДЕ БЪЛЪЧЕНЪА ВЕЛ ДВОР ... ЗРИС († [Ju]pan Badea Bălăcenul vel dvornic 7186).

Sigiliul este aplicat cu tuș verde și are diametrul de 40 mm. (Fig. 2).

Sigiliul lui Alexandru Alexianu (1694)

În colecțiunea Academiei Române se află o poruncă dela marele vornic Alexandru Alexianu ²⁾ din 14 Noemvrie 1694 (7203), tot către Voicilă, fiul lui Radul Nebunul din Drăgănești, cerându-i și de astă dată să lase pe călugărul Iachim să-și stăpânească în pace pământul cumpărat dela Radu Nebunul și Oancea.

Porunca se termină cu o amenințare aproape identică cu cea din porunca lui Badea Bălăceanu, amintită mai sus: «că nelăsându-i moșia să și-o ție în pace și ne viind de față și va mai ven[i] a doua oară cu jalbă, bine să știți că vă vom trimite om domnesc de vă vor aduce aicea făr de voe voastră și veți da și trepăd» ³⁾.

¹⁾ Academia Română pach. CXVII, doc. 94.

²⁾ Fiul banului Ghiorma.

³⁾ Academia Română, pach. CXCVII, doc. 100.

Sigiliul cu care este întărită această poruncă, ce nu poartă nici o semnătură, reprezintă bustul marelui vornic în profil spre stânga, având pe umeri caftan cu guler de blană, și sub el un antieriu. În cap poartă o căciulă mică, rotundă, iar în mâna stângă ține toiagul.

Inscripția circulară este: †... *АЛЕКСАНДРЪ ВЕЛ ДВОРНИК БЛ ЗГГ*.
(† [*Jupan*] *Alexandru vel dvornic vlt 7203*).

Sigiliul este aplicat cu tuș verde: diametrul 33 mm.

Sigiliul lui Șerban Cantacuzino (1708).

Dela acest mare vornic, care era nepotul fostului Domn cu acelaș nume, cunoaștem până acum un singur act cu pecete iconografică. Este o carte de judecată din 5 Mai 1708 (7216), aflătoare în colecția d-lui Dr. G. Severeanu, și relativă la un litigiu dintre Crăciun Gărdescul, feciorul lui Vișan, și socrul său Ioan Străulescul. La «întrebăciunea de față înaintea noastră», zice vornicul, Crăciun mărturisise că cumpăraseră la Horez (în original *Urez*) 100 stânjini de moșie dela nepoții săi Oance și Nae, iar mai târziu a mai cumpărat și dela socrul său Ioan Străulescul 50 de stânjeni și a stăpânit acea moșie netulburat de nime timp de șase ani. «Deci numai ce s'au sculat Ioan Străulescul cu gâlceavă asupra lui Crăciun, zicând cum că nu-l va îngădui pe Crăciun ca să ție cei 100 de stânjini ci au cumpărat dela Oancea i Nae nepotu-său, pentru că el nu este iscălit într'acel zapis. Deci noi văzând că de șase ani n'au mai zis nimic și încă și el, în urmă ci au cumpărat Crăciun acea moșăe, i-au vândut și el acei stânjini 50, și mai având el moșăe acii n'au mai zis nimic; iar când au fostu acum, având cu Crăciun alte gâlcevi, el s'au scornit cu gâlceavă pentru această moșăe, găsind și pricină că nu este iscălit în zapis, măcar că lui nici nu i-să cad[e] a să iscăli, că această moșăe este a fămei lui, că el îi este bărbat de al doile. Ci are fămeea lui un fecior cu bărbatul cel dentăi, și feciorul este iscălit în zapis, anume Vintălă (*sic*), și fiind și el de față l-am întrebat și el n'au tăgăduit, că nu s'au iscălit de voie, ci cu voe lui.»

Sigiliul aplicat pe acest act înfățișează bustul până la genunchi al marelui vornic, în jumătate profil spre dreapta, având pe umeri caftanul, iar în cap o căciulă mică de blană și ținând în mâna dreaptă toiagul.

Inscripția circulară: †... *Ш. КАНТАКУЗИНО В НИК ЗГГ*
(† ... [*Șerban*] *Cantacuzino v/el dvor/nic 7213*).

Mărimea 45 mm., tușul verde. Fiind cam deteriorat nu se poate distinge în deajuns nici figura, nici inscripția.

Sigiliul lui Iordache Krețulescu (1724).

Il cunoaștem după reproducerea lui G. I. Ionescu-Gion în *Istoria Bucureștilor* (p. 183).

Reprezintă pe marele vornic șezând spre stânga, pe un scaun cu spetează, în fața unei mese dreptunghiulare. Este îmbrăcat într'un caftan fără mâneci, sub care se vede un anterieu cu mâneci strânse, și încheiat în față cu un

Fig. 3.

rând de nasturi. În cap poartă o căciulă rotundă, mică; în mâna dreaptă, rezemată pe brațul scaunului, ține toiagul, iar în cea stângă rezemată pe masă, ține pravila deschisă.

Inscripția circulară: ІОРДАКЕ КРЕЦУЛЕСКУ ВЕЛЪ ДВОРНИКЪ ГЕНАРИЕ 7232 (1724).

Sigiliul lui Ștefan Văcărescu (1758).

Îl cunoaștem din două cărți de judecată din 26 Mai și 28 Iulie 1758, în arhiva d-lui C. Basarab-Brâncoveanu și la Academia Română ¹⁾. De oare ce acest act este interesant nu numai ca cuprins, dar și ca formă, îl reproducem mai jos în întregime.

Sigiliul, foarte bine conservat, reprezintă pe marele varnic șezând pe un jilț cu spetează joasă, lângă o masă dreptunghiulară, acoperită cu o față cadrilată. Este îmbrăcat într'un anterieu larg, ce cade în falduri bogate și tivit la gât cu o bantă lată de cu-

Fig. 4.

Inscripția circulară: ШЕФАН ВЪКЪРЕСКЪ ВЕЛЪ ДВОРНИКЪ ФЕВРВАРИЕ 1758 (*Ștefan Văcărescu vel dvornic, Februarie 27—1758*).

Diametrul 55 mm. Tuș albastru.

¹⁾ Mulțumim și pe această cale d-lui C. Basarab-Brâncoveanu pentru bunăvoința ce a avut de a-ne pune la dispoziție acest act.

Iată și cărțile de judecată pe care este aplicat acest sigiliu:

I.

«Mai 26—1758

«Costantin i brat eg[o] nepoți răp[osatului] Șteful, biv ve[el] șăt[rar], după hotărârea judecătii ce au avut pentru clironomia unchiului lor Șteful șăt[rar], cer dela dum[nea ei] șătrăreasa Catrina 8 boi ce au rămas la casa ei din vitele unchi-său.

«Dum[nea ei] șăt[răreasa] Catrina au răspuns, că la dânsa sânt numai 6 boi, care fiind 41 de vite ale șătrăresii Caliții, rămase la dumnea-ei, le-au plătit de văcărit cu tl 66, și luându-le nepoții șătrăresii Caliții, Cârloveștii, aceste vite, i-au dat acei 6 boi pentru banii văcăritului, din care un bou însă au murit de iarnă, iar 3 i-au vândut drept tl. 37¹/₂.

«De vreme ce dum[nea ei] șătrăreasa Catrina au plătit banii văcăritului acelor vite și vitele le-au luat nepoții șăt[răresii] Caliții și pentru bani i-au fost lăsat acei boi;

«Hotărâm: Costandin i brat eg[o] să plătească acei tl. 66, banii văcăritului, și dum[nea-ei] șătrăreasa Catrina să dea acei 6 boi, de nu vor suferi ei ca să rămăe acei boi pentru banii văcăritului, iar pentru celelalte vite să și-le caute ei la nepoții șăt[răresii] Caliții. Aceasta scriem. Mai 26—1758».

(În colțul stâng de jos: T. Cd. Șt.)

II.

1758 Iulie 28.

Dum[nealui] Mateiu Roset vei clucer au tras la judecată înaintea mea pe dumnea-ei pah[arniceasa] Stanca Obedeanca, cerându taleri o mie cu dobânda lor, cu zapisul dumnea-ei, care l-am văzut și e scris dela leatul 1755 Iunie 16 dui.

Dumnea-ei pah[arniceasa] Stanca Obedeanca zapisul și datoria nu și-au tăgăduit-o, numai zice că acum nu are să-i plătească.

Deci fiind datoria bună și netăgăduită și mai vârtos că au trecut peste soroc. 2 ani și jumătate, și n'au avut purtare de grijă să-i plătească;

Hotărâm: dum[nealui] ceauș de aprozi să apuce pe dumnea-ei pah[arniceasa] să împlinească banii și cu dobânda lor după zapis.. Aceasta. Iulie 28 din 1758¹⁾.

¹⁾ Copie la d. I. Tuлуcescu.

Acest mod de a redacta o carte de judecată contrastează cu redactările anterioare ale acestor acte și dovedește, evident, o influență străină, care trebuie căutată de sigur în cancelaria administrației austriace din Oltenia.

* * *

După cum am spus mai sus, până acum n'am găsit sigilii iconografice decât la marii vornici ai Țării-Românești, ceea ce însă nu exclude ca și alți dregători mari să fi întrebuințat sigilii de acest fel.

O indicație despre aceasta ar fi mențiunea d-lui Gh. Ghibănescu în importanta sa colecțiune de documente interne, intitulată *Surete și izvoade*, vol. IX pag. 254, că pe o carte de judecată dată de marele ban al Craiovei, Enachi Catargi, la 6 Septemvrie 1616 (7125) se află un sigiliu reprezentând «un boier ținând cârja în mâna stângă». Din cauza relei conservări a sigiliului, care era de ceară «neagră» — de sigur verde —, d. Ghibănescu n'a putut descifra inscripția, actul însă poartă semnătura marelui ban.

Exemplul acesta ar dovedi că și banii Olteniei, al căror rol principal era tot cel de judecător, ca și al marilor vornici, întrebuințau sigilii iconografice. În orice caz chestiunea merită cercetări și studii aprofundate.

2. Sigilii cu insemnele dregătoriei

Sunt foarte rari cazurile, atât în Țara-Românească cât și în Moldova, să întâlnim sigilii vechi cu tipuri cari să reprezinte insemnele dregătoriei. De altfel ni s'au păstrat și foarte puține acte anterioare veacului al XIX-lea emanate direct dela dregători, astfel că nu ne putem da seamă în ce măsură s'au putut întrebuința astfel de sigilii.

Vechile peceți boierești prezintă uneori tipuri, cari ne lasă să bănuim că ar avea o legătură cu demnitățile ce le aveau boierii respectivi. Astfel ar fi pecetea vornicului Stroe atârnată de documentul lui Radu cel Mare din 1507 Decemvrie 3, pecete ce reprezintă «un buzdugan și o semilună la stângă»¹⁾. Acest buzdugan ar putea fi considerat ca insemnul vorniciei pe acea vreme²⁾.

¹⁾ Publicat de I. Bogdan, *Relațiile Țării-Românești cu Brașorul* p. 355 nota.

²⁾ Cf. C. C. Giurescu, *Noi contribuțiuni la studiul marilor dregători din sec. XIV și XV* p. 48 n. 1.

Tot în această categorie am putea pune pecetea spătarului Mihu din 1630, care reprezintă doi lei afrontați ținând în labe un buzdugan ¹⁾. Acest buzdugan ar putea reprezenta însemnul spătarului în acea epocă.

De asemenea pecetea spătarului Andrei, fiul lui Neagoe aga, din 1643, reprezentând un braț înarmat cu o spadă, însoțită de un soare și o semilună ²⁾.

Dar oricum ar fi, aceste sigilii sunt personale și le găsim pe acte emanate din cancelaria domnească sau pe acte particulare, nu pe acte date de către însuși acești dregători. De altfel toate aceste sigilii sunt inelare.

Iată însă că prin bunăvoința d-lui M. Seulescu, profesor universitar și proprietarul unei bogate și importante colecțiuni de documente vechi românești, am putut cunoaște un act emanat din cancelaria marii spătării a Țării-Românești în 2 Iunie 1823, care este întărit cu o pecete reprezentând de sigur însemnul dregătoriei de mare spătar.

Sigiliul marelui spătar Grigore Filipescu (1823)

Actul menționat este o poruncă a marelui spătar Grigore Filipescu, care a avut un rol foarte important după revoluția lui Tudor Vladimirescu, dată căpitanilor din județul Mehedinți.

Fiind interesant ca cuprins îl transcriem în întregime:

Dela Spătărie.

Căpitani de putere și voă tuturor căpitanilor din sud Mehedinți. Fiind că aici într'acele cinci județe ot prest[e] Olt s'au orânduit de către Măria Sa Vodă căresărdar și capziman tuturor poterilor dum[nea]lui sărdar Costandin Bălțeanu, carele este însărcinat a privigheă cu ingrijire pentru făcătorii de rele ce să vor ivi în vre'o parte de loc, deaceia vi să face cunoscut și printr'această carte vă poruncim ca să dați numitului toată ascultarea și supunerea și oricând vă va înștiință că face trebuință a sări cu toții în prinderea tâlharilor, numaidecât să vă porniți cu toată ascultarea și supunerea urmând povățuirilor dumisale, căci cel care va urmă împotrivă, acela nu numai va fi lipsit, dar încă să va și pedepsă.

1823 Iunie 2.

(ss) *Grigorie Filipescu*

(ss) *Teodor Medel[niceru]*

1) Academia Română pach. CLXXXI doc. 84.

2) Academia Română, pach. CXC VII, doc. 63.

Pecetea aplicată pe acest act este de formă ovală și reprezintă un scut timbrat de o coroană princiară și având în câmp o spadă în formă de iatagan, îndreptată cu partea curbată spre stânga; de teaca ei atârnă două curele spre dreapta. Scutul este așezat pe o panoplie de stindarde și săbii, iar jos o tobă mare având deasupra două bețe încrucișate.

Inscripția este cir-sigiliile iconografice descrise mai sus. Prin reprezentarea însemnului spătăriei se urmărea acelaș scop ca și prin înfățișarea iconografică a marilor vornici.

Fig. 5.

Aplicată cu tuș negru: mărimea 38×35 mm.

Deși această pecete este din primul pătrar al veacului al XIX-lea, totuș ea izvorește din aceeaș concepție ca și

Sigilii de mari armași

În colecțiunea Academiei Române am găsit trei acte emanate din cancelaria armășiei și având sigilii cu însemnul acestei dregătorii.

Toate trei actele sunt niște porunci date de «epistații armășiei» către «zapcii plășii Focșanilor» sau către «zapcii, vâtașii și călărașii de țigani», privitoare toate la niște țigani ai lui Costache Caragea¹⁾.

Primul, datat din 24 Mai 1808, este dat de către Grigore Filipescu, biv vel vornic, epistat al armășiei, și are o pecete ovală, aplicată cu tuș, cu următoarea reprezentare: pe un tun cu țeava spre stânga, un scut în formă de inimă așezat între două și 4P (vel armaș); sub tun anul 1808.

Fig. 6.

drapele și o tobă. De sub scut iese la dreapta un iatagan, la stânga un toiag, iar deasupra tuturor se înalță un buzdugan. La dreapta și la stânga buzduganului sunt inițialele ГР și Фд (Grigore Filipescu), iar de o parte și de cealaltă a tunului РСА

Mărimea 37+33 mm. Aplicată cu tuș negru. (Fig. 6).

Celelalte două acte sunt din 24 Mai 1817 și din 30 Ianuarie 1818. Ele nu au numele marelui armaș; ci numai titlul «Dela armășie».

Sunt întărite amândouă cu acelaș sigiliu, care diferă întrucâtva de cel dela primul act. Este curios în special faptul, că numele marelui

¹⁾ Academia Română, pach. CXC VII, doc. 120, 129, 146.

armaș este indicat numai prin inițiale, iar numele demnității este scris în întregime. Iată cum se prezintă acest sigiliu:

Pe un tun cu țeava spre stânga se află un scut în formă de inimă așezat între drapele, tobe și trâmbițe. De sub scut iese la dreapta o sabie cu gardă, iar la stânga un toiag. Deasupra lor la mijloc se înalță un buzduhan, având la capătul

Fig. 7.

superior o cruce. De a dreapta și de a stânga buzduhanului inițialele **Ф** și **Д** (Filip); de o parte și de alta a tunului: **Д** și **Ж** (Lenj ?).

Inscripția circulară:
 ✚ БИВ : ВЕЛ : КЛИНАР :
 ЕПИСТАТЪ : АРМЪШИИ.

Mărimea 37+33 mm.; aplicat cu tuș negru. (Fig. 7).

De sigur că elementul principal din stema atât de complicată a armășiei este buzduhanul, care poate fi considerat ca însemnul acestei dregătorii.

Sigiliul agiei din București

Și șefii agiei sau poliției din București aveau la începutul veacului al XIX-lea sigilii speciale, cu însemnele acestei dregătorii.

Pe un act din 2 Martie 1822, aflător în colecția Academiei Române¹⁾, găsim un astfel de sigiliu, care prezintă un interes destul de mare pentru sigilografia noastră.

Actul menționat poartă titlul «Dela agie» și cuprinde o înștiințare către «negustorii de orice breslă» ca să nu cumpere niște clopote ce s'au furat dela biserica logofătului Dinicu Goleșu din București.

Nu poartă nici o semn toaig, iar sub el un topor de pompier.

Pe margine inscripția: АНХАНЛ ФИЛИПЕСКЪ : ЕПИСТАТЪ : АДИ 1822.

Ovală, mărimea 36×30 mm. (Fig. 8).

Fig. 8.

nătură, ci de desupt are din nou mențiunea «Dela agie» și lângă ea o pecete ovală în tuș negru.

Această pecete reprezintă un scut oval timbrat de o coroană princiară și așezat pe o panoplie de drapele, trâmbițe și tobe. În scut un braț ținând

* * *

¹⁾ Pach. CXCVIII doc. 233.

Descriind sigiliile de dregători și dregătorii de mai sus, n'am pretenția de a fi epuizat tot materialul sigilografic existent.

Se știe că o mare parte din acest material, ce se păstră înainte de războiul mondial la Arhivele Statului sau la Academia Română, nu-l putem folosi actualmente, de oarece se află în Rusia. De altă parte prin colecțiunile particulare, pe care nu le-am putut cerceta decât într'o mică măsură, se află de asemenea un bogat material de acest soi.

De aceea vom primi și publică cu plăcere orice complectare a sigiliilor de dregători, cari, după cum am spus mai sus, trebuie să fie mult mai numeroase decât cele pe cari le-am menționat în acest studiu.

II. SIGILII DOMNEȘTI CU STEMELE JUDEȚELOR

Printre raritățile noastre sigilografice putem număra o serie de sigilii domnești, cari pe lângă stema țării au și stemele județelor din țara respectivă.

Astfel de sigilii întâlnim și în Țara Românească și în Moldova, în special către sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea, deci în ultima epocă a domniei Fanarioților.

De altfel Domnii fanarioți n'au introdus numai această inovație în sigilografia noastră. Lor li-se datorește și întocmirea *stemei unite* a celor două principate, prin așezarea alătură a bourului moldovean și a acvilei muntene, compoziție care a fost reluată apoi la 1859, când s'a făcut unirea principatelor.

Se înțelege că din momentul în care stemele județene au fost introduse în sigiliile domnești, ele au început să fie adoptate și în sigiliile unor autorități provinciale, civile și religioase. Astfel găsim sigilii de ale banilor și caimacamilor Craiovei sau de ale episcopilor de Râmnic purtând stemele județelor Olteniei.

În chipul acesta s'a creiat o categorie de sigilii cu totul deosebite și cari se întrebuițau în acelaș timp cu sigiliile tradiționale. Căci trebuie să menționăm, că numai unele din actele emanate din cancelăriile domnești sau ale altor autorități sunt întărite cu sigilii de tipul acesta nou, și că nu toți Domnii cari s'au succedat în această epocă au întrebuițat astfel de sigilii.

De altă parte se pare că noul tip de sigilii a fost mult mai uzitat în Țara-Românească decât în Moldova, căci n'am găsit până acum astfel de sigilii decât dela câțiva Domni moldoveni.

Tocmai raritatea sigiliilor de acest tip este primul motiv al importanței lor. La aceasta trebuie să adăugăm și marea lor valoare heral-

dică provenită din faptul, că ne-au păstrat stemele tuturor județelor din cele două principate românești, steme despre cari altfel nu avem decât prea puține informații literare.

În adevăr cea mai veche mențiune despre steme de județe românești datează din prima jumătate a veacului al XVIII-lea și nu privește decât stemele județelor din Oltenia. Ea se cuprinde în raportul înaintat în anul 1720 de administrația austriacă din Oltenia către Consiliul de Război din Viena, cu privire la situația acestei provincii, ce fusese de curând ocupată de Austriaci.¹⁾ Anexa a 9-a a acestui raport, datată din 14 Octomvrie 1718, este intitulată *Quoad sigilla* și cuprinde următoarea descriere și motivare a stemelor, ce se întrebuițau pentru județele Olteniei:

„Quoniam unusquisque Districtus in aliqua re altero est abundantior inventus, id circo

„Vultsa sigillum habeat cum signo *Arboris*, quia prae ceteris magis fructifer est.

„Romonazy autem sigillum sit *Manipulus frumenti*, si quidem abundat frumenti.

„In inferior Syl *Piscis*, propter abundantiam piscium et paludum.

„In superior Syl *Cervus* ob ferarum copiam et venationum.

„In Mehedinzi sigillo autem sit *Alveare* propter abundantiam apium et mellis, quibus superat alios districtus.

„Craiovae 14 8-bris 1719“. ²⁾

Deși din felul cum este redactată această informație ar rezultă, că crearea stemelor județelor din Oltenia s'ar datori administrației austriace, totuș cred, că ele sunt mai vechi și administrația austriacă nu a făcut altceva, decât să le recunoască, modificând întru câțva pe unele din ele.

Motivele pentru cari susțin această părere sunt următoarele:

1. Nu intra în sistemul de administrație austriac obiceiul stemelor județene sau districtuale; dovadă că în Bucovina, pe care au stăpânit-o aproape 150 de ani, n'au introdus astfel de steme.

2. Cum se explică faptul că mai târziu, când începem să avem informații complete despre stemele județene, găsim astfel de steme nu numai în Oltenia, ci la toate județele și din Țara-Românească și din Moldova?

3. Se vede bine că administrația austriacă a modificat unele steme mai vechi ale județelor din Oltenia, steme cari s'au reintrodus apoi după liberarea provinciei de sub Austriaci. Astfel stema județului Mehedinți pe

¹⁾ Hurmuzachi, *Docum.* VI p. 306.

²⁾ *Ibidem*, p. 328.

care administrația austriacă o fixase ca un stup de albine, apare mai târziu sub forma unei singure albine și s'a păstrat sub această formă până astăzi. Stema județului Vâlcea pe care administrația austriacă o stabilise: un arbore (pcm fructifer), nu s'a păstrat, ci găsim în locul ei până târziu un țăran mânănd un cal în jurul unui puț cu roată. Acest motiv heraldic are desigur legătură cu vechea îndeletnicire a locuitorilor din acel ținut de a exploata puțurile de apă sărată, abundente în acea regiune.

Cât privește stemele județelor din Muntenia și din Moldova, despre ele nu avem nici o mențiune literară anterioară sigiliilor domnești de care ne ocupăm aici și de aceea pentru istoricul lor aceste sigilii sunt singurile izvoare de cari dispunem astăzi.

1. *Sigilii cu stemele județelor Țării-Românești.*

Cel mai vechi sigiliu care cuprinde județele din Țara-Românească este — după cunoștințele mele actuale — dela Alexandru Moruzi din anul 1792.

El se găsește aplicat pe un act de danie acordat mai multor preoți de la biserica din Schei «de lângă cetatea Brașovului» la 16 Noemvrie 1793. ¹⁾

Sigiliul are în mijloc un scut în stil *renaissance*, în care se află la dreapta acvila cruciată a Țării-Românești, așezată pe o terasă terminată cu un turn de biserică, iar la stânga capul de bou al Moldovei. Sus în colțul drept al scutului un soare, în colțul stâng un crai-nou. Scutul este timbrat de o coroană princiară și susținut de Sf. Constantin (dreapta) și Sf. Elena (stânga). De sub marginea lui superioară iese un iatagan (dreapta) și un buzdugan (stânga); iar sub marginea lui inferioară se află data numirii Domnului, scrisă pe 2 rânduri: 1792 АДЕКЕ 26.

De jur împrejurul scutului, între două cercuri lineare, este inscripția: † ІО АЛЕКСАНДРЪ КОНСТАНТИН МОРУЗЪ ВЪД КЪ АНЛА ЛЪН ДЪЛННЕСЪХЪ ІОАН А ТОАТЪ ЦАРА РЪМЪНЪСКЪ 2).

Între inscripție și margina sigiliului se înșiră de jur împrejur 17 medalioane mici, ovale, în cari sunt reproduse stemele județelor Țării-Românești.

De oare ce sigiliul de pe actul ce-l avem la îndemână este cam șters, nu se disting destul de bine toate aceste steme, totuși se pot

¹⁾ Arhivele Statului București, secț. ist. Nr. 3196.

²⁾ Inscripția are unele ligaturi ce nu s'au putut reproduce aci.

complecta cu ajutorul unui act din 1794 dela acelaș Domn și pe care se află acelaș sigiliu.

Iată aceste steme: 1. *Râmnicul-Sărat*: un cal spre stânga ¹⁾ și inițialele C P (Slam Râmnic); 2. *Buzău*: o pasere lângă un turn de biserică, inițialele B Z; 3. *Săcuieni*: cunună din două spice; inițialele C K. 4. *Prahova*: o capră sălbatică spre stânga; inițialele II B. 5. *Ialomița*: un pește spre dreapta; inițialele A d. 6. *Ilfov*: doi sfinți lângă o poartă de mănăstire (?); inițialele I Φ. 7. *Dâmbovița*: un țăp spre stânga; inițialele A B. 8. *Vlașca*: trei spice, cel din mijloc mai înalt; inițialele R d. 9. *Teleorman*: o oaie spre dreapta; inițialele T d. 10. *Muscel*: o pasere spre dreapta; inițialele M III.

Fig. 9.

11. *Argeș*: o acvilă luându-și zborul; inițialele d P. 12. *Olt*: un turn cu cruce; inițialele G d. 13. *Romanați*: un snop; inițialele P M. 14. *Vâlcea*: un om ținând de căpăstru un cal lângă un puț rotund; inițialele R d. 15. *Dolj*: un pește; inițialele A d. 16. *Gorj*: un cerb spre dreapta; inițialele Γ P. 17. *Mehedinți*: o albină cu capul în sus inițialele M X.

Diametrul sigiliului 60 mm. Aplicat cu tuș roșu.

Cum am spus mai sus, acelaș sigiliu se găsește și pe un alt act dela Alex. Moruzi, dat la 16 Fevruarie 1794. ²⁾ Dar aici el nu este aplicat cu tuș roșu direct pe pergament, ci a fost mai întâi aplicat cu

¹⁾ Direcțiunea se înțelege în sens heraldic.

²⁾ Arhivele Statului București, Mitrop. 304.

foiță de aur pe o rondelă de pergament separată și pe urmă aceasta a fost lipită pe act.

Acest tip de sigiliu cu stema unită a Principatelor, îl găsim și la câțiva urmași ai lui Alex. Moruzi în Țara-Românească. Astfel la Alex. Ipsilanti pe un act din 1797; ¹⁾ la Mihail C. Sutză din 1801 (până la războiul mondial există chiar sigiliul original de argint la d. M. C. Sutză; acum este numai o reproducere în galvanoplastie la Academia Română (Fig. 9) și la Constantin Ipsilanti pe un act din 1803 ²⁾).

În toate aceste sigilii stemele județelor sunt aceleași, numai la Teleorman oia are între picioarele dinainte o ramură cu o frunză în vârf, cam în genul cum este reprezentat «mielul Domnului» pe stemele apusene.

Însfârșit mai cunoaștem un sigiliu cu același tip dela Alex. Nic. Sutză pe un act din 20 Iunie 1819.

Stemele județelor sunt aceleași, dar sigiliul nu este aplicat direct pe act, ci mai întâi pe o membrană de pergament separată, ce a fost pe urmă lipită pe act. Are diametrul de 65 mm. și este aplicat cu tuș roșu. ³⁾

* * *

Un al doilea tip de sigiliu cu stemele județelor Țării-Românești diferă de cel descris mai sus numai prin faptul că în câmp, în loc de stema unită a Țării-Românești și Moldovei, se găsește *numai* stema Țării-Românești. Ea este reprezentată, ca și la tipul precedent, prin acvila cruciată stând pe o terasă ter-Sf. Elena (stânga). Sub scut se află data (anul, luna, ziua) și inițialele **IP** : **AG**. (Fig. 11).

Fig. 10.

minată cu un turn de mănăstire și însoțită sus la dreapta de un soare, la stânga de un crai-nou. Scutul este timbrat de o coroană princiară acotată la dreapta de un iatagan, la stânga de un buzdugan, și susținut de Sf. Constantin (dreapta) și

Stemele județelor sunt aceleași ca și la tipul precedent, cu deosebirea că oia dela Teleorman are peste tot ramura cu frunză, iar pasărea dela Muscel ține o ramură în cioc.

¹⁾ Academia Română pach. CXCH doc. 33.

²⁾ Arhivele Statului, secț. ist. 3197.

³⁾ Academia Română, pach. CXCH, doc. 34.

Am găsit acest tip în timpul ocupațiunei rusești dela 1806—1812 (în special pe două acte din 1809 (Fig. 10) ¹⁾; pe condica lui Caragea, ediția din 1812 (Fig. 11), pe un act dela Caragea din 4 Martie 1813 și pe altul din 13 Mai 1813 ²⁾. Însfârșit acest tip a fost adoptat și de Gr. D. Ghica în primul său an de domnie, 1822, și îl găsim pe un act dela acesta din 21 Mai 1824 ³⁾.

Fig. 11.

2. Sigilii cu stemele județelor Moldovei

Și în Moldova s'au întrebuințat sigilii domnești cu stemele județelor. Le găsim în aceeași epocă, ca și în Țara-Românească și se datoresc desigur faptului că aceleași persoane s'au perindat ca Domni în amândouă țările.

¹⁾ Acad. Română pach. CXCVIII doc. 108 și Arhivele Statului București, Mitrop. 176.

²⁾ Arhivele Statului, M-rea Cotroceni 59 și secț. ist. 3198.

³⁾ Academia Română pach. CLXXXI doc. 81.

Materialul sigilografic privitor la Moldova este însă astăzi mult mai redus, decât cel privitor la Țara-Românească; de aceea nu ne putem da seamă cari Domni moldoveni au întrebuințat sigilii de acestea, nici câte tipuri au existat.

Exemplarele ce le cunoaștem astăzi sunt toate posterioare anului 1812, este însă foarte probabil, că și înainte de această dată s'au utilizat în Moldova sigilii de acest fel.

În orice caz exemplarele ce le posedăm ne dau puțința să cunoaștem stemele județelor din Moldova (fără Bucovina și Basarabia), așa cum erau la începutul veacului al XIX-lea și cum au fost desigur și în cursul celui anterior, căci din momentul în care găsim în acest timp steme județene în Țara-Românească, trebuie să fi existat și în Moldova.

Fig. 12.

Vom descrie un sigiliu-tip moldovenesc din anul 1819 dela Mihail Gr. Sutzu.

În mijlocul sigiliului se află stema Moldovei: scut cu capul de bour, cu stea între coarne. Scutul este timbrat de un glob conciger și așezat pe o panoplie de drapele, arme, tobe și ghiulele, având ca ornament un pavilion căptușit cu hermină și timbrat de o coroană princiară însoțită la dreapta de un iatagan, la stânga de un buzdugan.

De jur împrejur 16 medaliaone rotunde cu stemele județelor:

1. *Iasi*: un cal în galop spre dreapta; inscripția în caractere grecești ΙΑΣΙ .
2. *Cârligătura*: un mânz mergând spre dreapta; inscripția Καρλιγ .

γατδρα. 3. *Hârlău*: o alee de stejari (?); inscripția Χιρλοβι. 4. *Botoșani*: o coasă înfiptă într'un lan; inscripția Ποτοσανι. 5. *Dorohoi*: un rac spre dreapta; inscripția Δοροχοι. 6. *Herța*: o mână ținând cumpăna dreptății; inscripția Χερτσα. 7. *Fălciu*: un bou spre dreapta; inscripția Φαλτσι. 8. *Vaslui*: un stup de albine; inscripția Βασλδι. 9. *Tutova*: trei pești suprapuși spre stânga; inscripția Τῦτοβα. 10. *Covurlui*: o corabie; inscripția Κοβρλδι. 11. *Tecuci*: o ramură de viță cu un ciorchin; inscripția Τεκδοι. 12. *Putna*: Bachus pe un butoi; inscripția Πῦτνα. 13. *Bacău*: un deal de sare; inscripția Πακοβι. 14. *Roman*: o tulpină de trandafir cu două flori; inscripția Ρωμανου. 15. *Neamțu*: o capră neagră spre stânga; inscripția Νιαμτσον. 16. *Suceava*: trei brazi unul lângă altul; inscripția Σητσαβα.

Pe marginea sigiliului se află inscripția circulară: † 1819 НСАНХ ЛНХАНЛ ГРНГЦРНЕ СЪЦЪЛ ВЪ КЪ ЛНЛА ЛЪН ДЪЛННЕЗЕЪ ДОЛН А ТЪОАТЪ ЦАРА ЛМЦЛДЦВНН.

Diametru 68 mm. Aplicat cu tuș roșu (Fig. 12). 1)

Amintim că în *Codicile civil al Principatului Moldovei* redactat în timpul lui Scarlat Calimah și publicat la Iași în 1816 se găsește de asemenea reprodușă stema Moldovei înconjurată de stemele județelor, cari sunt aceleași ca și pe sigiliul descris mai sus.

Este curios că până acum n'am întâlnit nici un sigiliu moldovenesc de acest fel, care să aibă în mijloc stema unită a Principatelor Române, așa cum se găsește foarte des în Țara-Românească.

De asemenea este interesant că numele județelor sunt scrise atât pe sigiliul lui Mih. Suțu, cât și pe cel al lui Calimah, în caractere grecești, ceea ce în Țara-Românească nu întâlnim în sigiliile domnești.

3. Sigilii cu stemele județelor Olteniei

Cum am spus mai sus, unele administrații provinciale au imitat exemplul cancelariilor domnești de a pune în sigiliul oficial stemele județelor, și astfel și-au întocmit și ele sigilii cu stemele județelor de sub oblăduirea lor.

În special întâlnim sigilii de acest fel în Oltenia, unde a existat până târziu o administrație quasi-autonomă.

Natural că și sigiliile oltene de acest fel sunt foarte rari și de aceea ele merită toată atenția și trebuie adunate cu o grijă deosebită.

Vom descrie aici două din acelaș an, 1813, însă dela caimacani deosebiți, altul din 1822 și un altul din 1827.

* * *

1) Academia Română, doc. din 15 Noem. 1820, pach. C doc. 145 (acum în Rusia, dar fotografiat de D. Sturdza-Scheianu). Ligaturile din inscripție n'au putut fi redată.

Primul se găsește pe rezoluția pusă de caimacamul Craiovei Gh. Arghiropol pe o jalbă¹⁾ cu data de 13 Ianuarie 1813, iar sigiliul se prezintă astfel:

Intr'o figură ovală, cinci medalioane rotunde cu stemele județelor; *Mehedinți* (albină și inițialele *М X*), *Gorj* (cerb și inițialele *Г Р*), *Dolj* (pește și inițialele *Д Д*), *Vâlcea* (cal sărind lângă un puț și inițialele *В В*), și *Romanați* (snop și inițialele *Р М*). În spațiul liber dela mijloc o cruce înflorată și deasupra ei data: 1813.

De jur împrejurul medalioanelor între două linii ovale, paralele cu marginea sigiliului inscripția: † АРГИРОП БИВ ВЕЛ БАН КАНЛАК. КРАЮВН.

Oval. Diametrul 35 + 30 mm. Aplicat cu tuș negru.

Fig. 13.

Fig. 14.

Al doilea sigiliu aproape la fel se află pe un act al caimacaului Craiovei Constantin Ghica. Stemele județelor Olteniei sunt fixate tot în medalioane, dar distribuite astfel: sus Mehedinți, la dreapta Gorj și Vâlcea, la stânga Dolj și Romanați. În mijlocul sigiliului o panoplie formată din steaguri, arme și tobe, iar sub ea într'un alt medalion data 1827.

Inscripția pe margine: ✕ КОСТАНДИН : ГИКА : КАНЛАКАМ : КРАЮВН.²⁾

Oval. 35 × 30 mm. Aplicat cu tuș negru (Fig. 13).

Un al treilea sigiliu cu stemele județelor Olteniei l-am găsit pe o poruncă a caimacamului Nicolae Scanavi din 12 August 1813³⁾.

Este tot de formă ovală și reprezintă în mijloc o biserică cu două turnuri mici, având deasupra inițialele *Н Г* (Nicolae Scanavi) de desubt *К К* (caimacam Craiovei), iar la dreapta și la stânga cifrele anului 18/13.

1) Arhivele Statului București, Mitrop. 208/4.

2) Academia Română pach. CLXXXV doc. 277.

3) Actul și sigiliul în copie la Arhivele Statului București.

În câmpul superior al sigiliului este o coroană princiară, iar în câmpurile laterale și în cel inferior sunt cinci medalioane cu stemele județelor Olteniei: *Romanați* (snop și inițialele P M); *Gorj* (cerb și inițialele Γ P); *Dolj* (pește și inițialele A A); *Vâlcea* (țăran cu un cal lângă un puț, și R A); *Mehedinți* (albină și inițialele M X).

Oval. Diametrul 35 + 30 mm. Aplicat cu tuș negru. (Fig. 14).

În sfârșit al patrulea, pus pe un act din 18 Decembrie 1822, seamănă foarte mult cu cel din 1827, dar este foarte șters.¹⁾

Dar nu numai administrația civilă din Oltenia, ci și cea bisericească și-a întocmit sigilii cu stemele județelor. Ca exemplu dăm sigiliul ocârmuirii episcopiei Râmnicului din 1848²⁾.

Într'un scut oval cinci medalioane cu stemele județelor *Mehedinți* (albină, M A), *Gorj* (cerb sărind, Γ P), *Vâlcea* (puț rotund, un om și un cal; R A), *Romanați* (snop, P M) și *Dolj* (pește pe valuri A A).

Scutul este timbrat de o mitră episcopală, însoțită de o cruce (dreapta) și o cârjă (stânga) unite toate printr'un omofor presărat cu cruci mici; iar de sub marginea inferioară a scutului atârână un engolpion (dreapta) și o cruce (stânga), prinse în șiruri de mătăanii.

Fig. 15.

Pe margine inscripția circulară: ОКАРМІДІЯ БѢНТ. ЕПІСКОПІ РѢМНИКЪ; în câmp 18/48.

Oval. Diametru 28 mm. Aplicat cu tuș negru. (Fig. 15).

Deși acest sigiliu este mult posterior celorlalte, el dovedește însă că și administrația bisericească din Oltenia s'a influențat de tipul sigilar al administrației civile și l-a păstrat chiar și după ce administrația civilă, quasi-autonomă a acestei regiuni, a încetat de a mai exista

¹⁾ Academia Română pach. CLXXXV doc. 32.

²⁾ Act din 13 Martie 1850 aflat în posesiunea mea.

CAPETELE DE ARABI DIN STEMA BASARABILOR

DE

MIHAIL POPESCU

PROFESOR SECUNDAR, ARHIVAR LA ARHIVELE STATULUI DIN BUCUREȘTI

Lămurirea chestiunii capetelor de Arabi din stema Basarabilor a dat prilej filologilor și istoricilor noștri să-și arate puterea erudiției.

Explicarea acestor capete a fost pusă în legătură cu «Sarabi-Tiarei», cu «Ban-Sarabi», cu «Arabi» etc.

Pentru susținerea tezelor s'au invocat scrierile lui Iornaudes Gotul, Dione Hrisostomul, Euripide, Plaut,... ajungându-se până și la «Gorjul istoric și preistoric» a lui Ștefulescu, ca la urmă, chestiunea să rămână tot nelămurită¹⁾.

În nici o stemă rămasă dela Basarabi nu sunt reprezentate capetele de Arabi; acestea au fost introduse de occidentali, pentru cari orientul a fost până târziu «*terra incognita*» și neștiința acestora a indus în eroare și a dat de lucru filologilor și istoricilor noștri, cari au luat drept adevăr neștiința celor dintâi, fără să cerceteze cu documente adevărul.

În occident primul la care găsim reprezentate capetele de Arabi, în stema Principatelor române, este Levinus Hulsius Gaudens²⁾.

Pe coperta *Cronologiei* scrisă de Hulsius la 1597, se poate vedea în mijloc stema imperiului roman de națiune germanică, înconjurată de stemele țărilor supuse lui, iar acestea încadrate de stemele țărilor înconjurătoare imperiului.

Printre aceste steme se află atât a Țării-Românești (Valachia) cât și a Moldovei și a Transilvaniei.

¹⁾ D. C. Petrescu: *Rostul capetelor de arabi în stema Bășărebeștilor*, Convorbiri literare pe Octombrie 1925 pag. 782. D. Petrescu este așa de sigur că începe: «Știm că...

²⁾ Levinus Hulsius Gaudens: *Chronologia*, hoc est brevis descriptio rerum memorabilium in provinciis hac adjuncta tabula topographica comprehensis gestarum, usque ad hunc M. D. III C. annum praesentem: ex variis fide dignis authoribus collecta. Noribergae. Typis Christophori Lochneri.

Levinus Hulsius s'a născut la Geneva, de unde a plecat în 1590 la Nürenberg, unde învățând l. franceză s'a făcut notar public în 1594. S'a ocupat mult cu matematica și geografia.

În 1602 a întreprins o călătorie în Olanda și Anglia, de unde s'a înapoiat la Frankfurt a. M. murind aici în 1605.

Lucrarea citată prezintă foarte mare interes pentru principatele române; Moldova, Basarabia, Ț. Românească și Transilvania sunt foarte bine tratate și dă multe amănunte asupra lor.

Stema Țării-Românești se prezintă astfel : în câmp argintiu, trei capete de Arabi ce privesc spre dreapta (Fig. 1).

Stema Moldovei în câmp argintiu, în vârful a două crengi heraldice, două capete de Arabi față în față (Fig. 2).

După Hulsius rezultă deci că în stemele Principatelor române, la 1597, se aflau capetele de Arabi.

Aceasta nu corespunde adevărului, căci la 1597, sub Mihai Viteazul stema Țării-Românești se prezintă ast-fel: Două personaje domnești încoronate plantând un pom, iar deasupra lor acvila cu crucea în cioc. (Fig. 4).

WALACHIA

1

MOLDAVIA

2

TRANSILVIA

3

Această stemă o găsim la fel și la Radu-Șerban, urmașul lui Mihai, cum și la alți Domni următori ¹⁾ (Fig. 4-5).

4

5

Iată adevărata stemă a Țării Românești pe la 1597, nu cea dată de Hulsius ²⁾.

¹⁾ Dela Radu Șerban există o scrisoare către Regele Ungariei Mathias, fratele și urmașul împăratului Rudolf al II, pe care se află această stemă.

Scrisoarea are data de 20. II. 1611, din Roman, unde se afla refugiat la Domnul Moldovei Constantin Movilă. Ea se află în «Staatsarchiv» din Viena «Urkunden abtheilung».

²⁾ La Hulsius se dă ca stemă a Podoliei capul de bou. Nu cumva aceasta a fost adusă în stema Moldovei prin Koriatovici? Dacă luăm drept bun mărturia cronicilor moldovene că Jurg Koriatovici a fost domn înțelept, bun gospodar și întocmitor de țară, atunci sigur că dela el avem capul de bou în stema țării Moldovei.

Cât privește Moldova, aceasta a avut în totdeauna capul de bour, după cum ne dovedesc pecețile de pe documentele tuturor Domnilor moldoveni.

Cum se face că Hulsius, care-i bine informat în privința stemelor celorlalte state, greșește cu totul pe cele ale Principatelor române?

Cercetând lucrările heraldice din evul mediu nu putem găsi izvorul de care s'a folosit, Helsius, decât într-o variantă a cronicii lui Ulrich de Richenthal ¹⁾.

Acesta fiind însărcinat de municipiul Constanța (Elveția) să facă descrierea soborului ce s'a ținut acolo (1414—1418), pe lângă povestirea celor întâmplare la sobor și numele oaspeților, a găsit de cuviință să reproducă și stemele acestora și ale țărilor ce reprezentau.

Descrierea lui Richenthal ni s'a păstrat în 6 variante, cea mai bună fiind a lui Aulendorf.

Din aceste variante am cercetat în manuscris pe cea dela Viena, în facsimil pe Aulendorf ²⁾ și tipărită pe cea dela Constanța ³⁾.

În toate acestea am găsit că Românii au fost reprezentați la Constanța prin «Debemur (în tipăritură Thebemur) herzog der Mindere Walachei» care avea stema: în câmp roșu, un leu albastru, cu coroană de aur, privind spre dreapta (Fig. 6). În tipăritură mai este în colțul stâng de sus o stea cu 6 raze, în cel de jos un crai nou.

Din descrierea lui Richenthal mai aflăm că trimisul Românilor, a venit cu Wittold, principele Lituaniei, trimis al regelui Poloniei, cu care era și frate ⁴⁾.

¹⁾ Ulrich de Richenthal † după 1438 a scris: *Chronik des Constantzes Concils, oder das Concilium so ze Constantz ist gehalten worden 1414-1418*. Cronică lui Richenthal o avem în variantele următoare: 1. *Aulendorf*, în posesia grafului Gustav zu Königsegg; 2. *Constantz*, în posesia orașului Constanța; 3. *Karlsruhe*, 2 ex. în posesia orașului; 4. *Petersburg*, latinește, fostă în posesia bibliotecii imperiale; *Wien*, în posesia bibliotecii naționale sub No. 3044; 6. *Wolfenbüttel* și 7) Winterthur, pierdută.

În tipărituri cronică există: a) Augsburg, Anth. Sorg. 1483; b) Augsburg 1536; ambele în dialect augsburghez; c) Frankfurt a. M. P. Keffeler 1575. Câte trele acestea nu s'exacte nici ca text și nici ca ilustrațiuni. d) *Der Aulendorfer Codex* scos de Mich. Rich. Buck, Stuttgart u. Tübingen Bibliot. 1882. Pe aceasta o posedă și Biblioteca noastră regală.

La sinodul dela Constanța ce s'a deschis la 5.XI.1414 și s'a închis la 22.IV.1418, au luat parte 26 prinți, 140 grafi, 3 patriarhi, 29 cardinali, 33 arhiepiscopi, 150 episcopi, 100 stareți. O foarte interesantă lucrare asupra acestei cronică a publicat de curând d. C. Caragea în *Analele Academiei Române* (mem. secț. ist.) VII (1927).

²⁾ Facsimilul Aulendorf poartă No. 52239 C. în «National Bibliotek» din Viena.

³⁾ Tipăritura «Constanța» poartă Sig. 24.G.7. și este din 1536. Augsburg.

⁴⁾ Că trinisul Principatelor române a venit cu Wittold, trimisul regelui Poloniei, reeș și din «Tagebuch des Kardinals Fillstrate» publicat la Finke, Forschung u. Quellen zur Geschichte des Konstanzer Konzils. Padoreb. 1889. Cardinalul numește pretutindeni «legatus unus Dacie» sau «legatus regis Dacie» Pag. 196 și 217.

După cronică lui Richenthal între «Stätte aus der grossen Walachie» erau: Voderland, Herat, Consta, Vaida, Vertzga și Romsmark. «Stätte die minder Valachie» erau: Numarkt, Langnov, Ergx (Argeș?), Zurni, Schmoletzgi, Candra, Rodaun, Ottal, Cona, Sfat, Krokostani [Botoșani?] Burlat [Bârlad], Bachlo [Bacău].

În varianta dela Constanța, citită în tipăritură, am găsit de asemenea «Herzog und dispot inn der merern Walachie, des bot-schafft kam mit dem Thoberm».

Stema acestuia se prezintă astfel: în câmp argintiu, doi copii de arab spate'n spate și cu mâinele ridicate în sus. (Fig. 7).

În variantele citate mai sus am mai găsit următoarele:

Sub stema descrisă a lui Thebemur se află: în câmp argintiu, trei capete de arabi privind spre dreapta iar deasupra acesteia scris: «Der hochgeborne Herzog von Ascholott¹⁾ hinder der Walachie».

Mai jos de aceasta: în câmp argintiu, în vârful a două crengi heraldice două capete de arabi față în față (Fig. 8). Deasupra acesteia scris: «Von dem Edlen wolgebornen Herzog von Possen²⁾ inn der Türckey, in faximilul (Canstanța) «hinder der mindere Walachie».

Un alt heraldist la care se găsește și stema Țării-Românești este Schrot in Truck³⁾. La acesta găsim (Fig. 10) «Walachia

maior» în câmp argintiu doi copii de arab privind în afară, mâinele din năuntru încrucișate; iar (Fig. 11) «Walachia minor», în câmp argintiu, un leu încoronat, privind spre dreapta. Culoarea leului roșie.

Tot la Schrot mai găsim «Kaiserliche Walachia» în câmp argintiu, leu cu coroană privind spre dreapta; culoarea leului roșie. (Fig. 12).

¹⁾ Herzogul de Ascholott este reprezentantul republicii creștine ce a existat în secolul al XIV și începutul celui de al XV-lea la golful Anchialos: azi golful Mesembria, la M. Neagră, în Bulgaria. Exact în urma Walachiei. Vezi: Spruner-Menke: *Hand-Atlas für Geschichte des Mittelalters*. Dritte Auflage. Gotha 1880. Blat 7. «Anchelaos, Bishtum im XIV. Jahrhundert».

²⁾ Possen = Bosnia, așezată în spatele «Kleine Walachei». Bosnia a avut până în sec. XV, ca stemă cea arătată în Fig. 9. Dovadă, Rubcici, cea mai veche colecțiune de steme pentru Peninsula Balcanică. Acesta a compus colecția în onoarea lui Ștefan Nemanian. Păcat că aici nu se menționează și stema măcar a Țării Românești. Nu știu unde a văzut D-l Petrescu stema Basarabilor la Rubcici.

³⁾ Schrot in Truck: *Wappenbuch des heiligen römischen Reichs und allgemeiner Christenheit in Europa*. Gedruckt in München bei Adam Berg 1581.

Pentru Kaiserliche Siebenbürgen» (Fig. 13) în primul câmp de culoare galbenă, o coroană; în al doilea câmp de culoare roșie, trei frunze verzi de nufăr unite, printre care se încrucișează două pumnale.

Stema aceasta este a orașului Sibiu, iar nu a Transilvaniei¹⁾. Stema Transilvaniei este cea dela Fig. 3: câmpul prim sus jumătate de vultur, având deoparte și de alta soarele și crai nou, iar în câmpul din partea de jos șapte munți cu câte un turn, roșii. Stemă dată de Hulsius.

Printre manuscrisele anonime de heraldică din Biblioteca națională dela Viena, am mai găsit următoarele steme date ca fiind ale Țării-Românești.

Manuscriptul No. 9227, dă ca stemă «merer Walachia» în câmp argintiu, un leu negru cu coroană privind spre dreapta. (Fig. 14).

Transilvania aici are aceiaș stemă ca în Fig. 13.

Manuscriptul No. 1491 dă stemă lui Thebemur la fel ca cea descrisă la Fig. 11.

Manuscrisul No. 8247 spune «Kaiser aus der Walachie» în câmp roșu, un cap bărbătesc, cu barbă și coroană, privind spre dreapta.

Tot în acest manuscris la pag. 22 «Herzog dispot in den mehrerer Walachie» aceiaș stemă ca cea descrisă la Fig. 14.

Din cercetarea manuscriselor heraldice se ce află în biblioteca națională, din Viena²⁾, rezultă că heraldiști occidentali n'au fost lămuriți asupra stemelor Principatelor române, dar în orice caz capetele de arabi se găsesc numai la Hulsius.

¹⁾ Transilvania are stema dată de Maria Theresia, care a ridicat-o la rangul de «Grossfürstenthum».

²⁾ Karl Aunerer. *Die heraldischen Handschriften der Wiener National-Bibliothek: eine zusammen fassende Übersicht.* fol. 1926.

În Biblioteca națională din Viena sunt: 23 «Wappenbücher» cu peste 20.000 de steme, numai din sec. al XV-lea.

Faptul acesta nu se poate explica decât în modul următor: Hulsius a folosit ca izvor o variantă din cronica lui Richental în care găsim, după cum am arătat la Fig. 8 și 9 «Ascholott hinder der Walachei» și «Possen hinder der mindere Walachei» cercetând atlasul și negăsindu-le, atribue pe prima Țării-Românești, iar pe cea de a doua Moldovei prin care înțelegea «mindere Walachei»; la aceasta fiind îndemnat și de evenimentele istorice trăite de el: Mihai Viteazul unit cu Impăratul Rudolf al II-lea, se resculase împotriva Turcilor ajungând aproape stăpân până la Balcani ¹⁾, unde se afla acel Ascholott.

În felul acesta se poate documenta neexistența capetelor de arabi din stema Basarabilor și reprezentarea continuă: a leului pentru Oltenia, a acvilei cu crucea în cioc (Fig. 5) pentru Țara-Românească ²⁾ și a capului de bour pentru Moldova.

¹⁾ Mihai Viteazul în urma victoriilor repurtate împotriva Turcilor ajunsese în Imperiul roman de națiune germană, să fie asemănat cu Arhanghelul Gavril. Vezi Bisselii: *Michael Walachie Wayroda*, pag. 137 la A. Papiu Ilarianu: *Tesaurul de monumente istorice*. Buc. 1862.

²⁾ Palma: *Heraldicae Regni Hungariae*. Vindobona 1466, cunoaște capetele de arabi în stema Țării Românești, le pune însă în legătură cu Ludovic de Anjou, al Ungariei, că le-ar fi dat în amintirea Sardiniei. Spune însă că adevărata stemă a Țării Românești este tot numai acvila.

AVEREA EPISCOPULUI COSTANDIE FILITTI

† 1827

DE

IOAN C. FILITTI

S'au împlinit 100 de ani de când, la 8 Septemvrie 1827, s'a îngropat în biserica Sf. Dumitru din București, ctitoria sa, fostul episcop al Buzăului Costandie Filitti ¹⁾).

Public aici catagrafia, făcută la 19 Septemvrie următor, a averei răposatului ²⁾).

„Catragrafia de periusia răposatului proin episcop al Buzăului Costandie, cum se arată mai jos.

No. I. Sipecior în care s'au găsit acestea:

Ghiozdan de malteh ³⁾ negru de mătase. | Zapis al D-ei vornicesei Catinchi Filipeascăi Balșini, cu leatul 1827 August 1, de galbeni 1892 din periusia răposatului mitropolit Dositei ⁴⁾), pe numele răposatului episcop Costandie, cu amanet munții din sud Mușcel, plaiu Nucșoarii. | Zapisul domniții Marioara Caragea de opt galbeni împărătești, cu leatul 1827 Iulie 12. | Ipac ⁵⁾ al lui Grigore Cariboglu cu leatul 827 Iunie 22, de galbeni 70. | Ipac al lui Cariboglu cu leatul 827 Iulie 27, de galbeni 25 împărătești. | Ipac al lui Alexandru Vlasto anonim, de galbeni 250, cu leatul 827 Ianuarie 15, cu amanet giuvaerică, ca la cel ce se va arăta să-i plătească. | Ipac al lui Vasile Caloiti paharnicu, pentru 201 galbeni, cu leatul 827 Februarie 9, cu emanet un loc din dealul Spirii. | Ipac al doctorului Silvestru ⁶⁾ de galbeni 25 împărătești, cu leatul 825 Ianuar 18. | Ipac zapis al D-lui logofătului Costandin Golesecu, de galbeni 504, cu leatul 826 August 4, pe numele lui chir Velisarie Pavlid ⁷⁾ cu emanet acaretul din sud Mușcel. | Ipac al stolnicului Gianî Orășanu, de galbeni 150, cu leatul 826 Sept. 8, pe numele lui Anastase Filiti. | Ipac al stolnicului Sotir Asanache, de

¹⁾ Naum Râmniceanu, în Erbiceanu, *Cronicarii greci* p. XLII—III.

²⁾ Copie legalizată de Ministerul justiției la 8 Aprilie 1864, după catagrafia din condica 117 a logofeții țării de sus, pe anii 1825—1830, fila 98 și din Condica 13 din anii 1827-8, fila 139. (În colecția mea).

³⁾ Mătase de Malta.

⁴⁾ Filiti, unchiul lui Costandie.

⁵⁾ De asemenea.

⁶⁾ Filiti, fratele lui Costandie.

⁷⁾ Unul din executorii testamentari ai mitropolitului Dositei Filiti.

galbeni 50, cu leatul 827 Iunie 30. | Ipac al doctorului Silvestru, de galbeni 50, cu leatul 826 Sept. 10. | Ipac al părintelui mitropolit Dionisie¹⁾ de galbeni 50, cu leat 827 Ianuarie 31. | Ipac al lui Nicolae Gheorghiu Coclangiu, de galbeni 20, cu leatul 827 Iunie 1. | Ipac al lui Costache Filipescu, de galbeni 17, cu leatul 827 Iunie 27. | Ipac al Elisavetei Zolotiri, de galbeni 25, cu leatu 827 Ianuarie 12. | Ipac al D-lui vornicului Grigore Băleanu, de galbeni 2105, cu leatul 827 Ianuar 2, cu emanet moșia Bolintinu, pe numele Velisarie Pavlidi. | Ipac al D-lui vornicului Băleanu, de galbeni 2100, cu leatul 827 Ianuarie 4, iarăș cu emanetul de mai sus, tot pe numele lui Velisarie. | Ipac al Elenii Herascăi, de galbeni 25, cu leat 827 Ianuarie 8. | Ipac al Zaharii Mavrodin, de galbeni 10, cu leatul 827 Ianuarie 27. | Ipac al lui Costandin Grădișteanu, de galbeni 20, cu leatul 827 Iulie 16. | Ipac al D-lui logofătului Costescu²⁾, de galbeni 357, cu leatul 815 Oct. 21, fără de nume. | O scrisoare a D-lui logofătului Costescu, cu o copie de adeverință a răposatului episcop de primirea banilor. | Ipac al Luxandrii Mavrocordat, de galbeni 25, cu leatul 826 Aprilie 1, cu emanet o vie de zestre, având și un zapis vechi al viei. | Ipac, plic cu șase bucăți hârtii doveditoare pentru datoria de talere 34.260 a răposatului Domn Suțu.

Alt ghiozdan de piele verde:

Plic cu șase bucăți al răposatului serdar Diamandi Filiti, ce sunt lăsate în păstrare la răposatul episcop. | Zapis al paharnicului Gheorghe Neculescu pe numele răposatului serdar Diamandi Filiti de talere 3000, cu leatul 813 Iunie 16, cu 11 bucăți sineturi ale moșiei sale. | Plic cu 4 bucăți scrisori cu osebite cuprinderi. | Zapis avlicesc³⁾ al răposatului egumen Visarion Cotroceanu de talere 7.000, din leatul 811 Ianuarie 14, pe numele lui Anastase Zalonghitul. | Plic cu deosebite însemnări. | Zapis al lui Iancu Trandafir, de talere 600 cu leatul 818 Oct. 14. | Ipac al lui Gheorghe Ciobanoglu de talere 3.000, cu leatul 811 Ianuarie 20, fără de nume. | Zapis al lui Anastase Panaiot Zalonghitul de talere 5.000, fără de nume, cu leatul 811 Sept. 22. | Ipac al lui Cristodor Costandin Marinoglu, de galbeni 416, pe numele lui Diamandi Filiti, cu leatul 813 Ianuarie 13. | Ipac al lui Gherasim polcovnicu de talere 500, fără nume, cu leatu 815 Iunie 16. | Plic cu niște însemnări neiscălite. | Plic cu niște scrisori către doctorul Costan-

¹⁾ Dionisie Lupu.

²⁾ Pană Costescu.

³⁾ Datorii aulice erau cele contractate de egumeni și chiriarii pe seama mănăstirilor sau eparhiilor.

dinache ¹⁾ ca să învoiască niște casnici. | Un apodixis ²⁾ al Tomii Filiti și Christodor ³⁾, în care se arată că au dat răposatului episcop un zăpis avliceșc al mănăstirii Sf. Ioan de talere 15.000, cu alți taleri 3.000 dobândă pentru un alt zăpis de atâția bani ce era dator tatăl numiților la răposatul episcop. | Plic protest pentru banii ce avea să ia de la răposatul Domn Suțu. | Plic cu trei bucăți hârtii socoteli ale lui chir Pană Sterie. | Ipac al lui Panait Ștefan și Nicolae Anastasiu de talere 1.000 cu leatul 820 Fevruarie 17. | Apodixis al arhimandritului Antim ⁴⁾ cu leatul 825 Aprilie 30, pentru patru zăpise de datorii, ce au fost luat de la răposatul episcop. | Apodixis al lui Panagă Pavlidi pentru câte zăpise ale răposatului i s'au dat în sumă de talere 51.982. | Zăpis fără de nume al lui Ioan Scufă de talere 8.000, cu leatul 825 Iunie 1. | Zăpis al lui Atanasie Lascari, de galbeni 25, cu leatul 826 Ianuarie 26. | Ipac al D-lui vel logofăt Alexandru Filipescu, pe numele lui Anastase Filiti, de galbeni 896 cu leatul 827 Ianuarie 10 și cu emanet moșia Fundeni. | Plic cu 9 bucăți scrisori. | Plic cu 5 zăpise avlicești exoflisite ⁵⁾, însă:

unul de talere 1.500 al Buzăului Dositie, fără de nume cu leatul 1793 Iulie 10; | Ipac de talere 15.000 al răposatului episcop Costandie pe numele spătarului Costandin Șuțu, cu leatul 818 Iunie 17. | Ipac de talere 10.000 al răposatului episcop pe numele Saftei Castrișoaii cu leatul 818 Decemvrie 2. | Ipac de talere 17.600, ipac al răposatului episcop pe numele vistierului Ioan Moscu, leat 818 Decemvrie 2. | Ipac de talere 8.000 pe numele lui Teodosie Vrană, cu leat 818 Decemvrie 2. |

Zăpis al Marii Obedencii pentru un loc al episcopiei, leatul 1796 Aprilie 15.

Alt ghiozdan de ghermesut ⁶⁾:

Plic cu 17 zăpise vechi de talere 30.000 și galbeni 961. | Zăpis cu leatu 816 Noemvre 2, al lui Mihail Cristodulu, de galbeni 100. | Ipac cu leatul 819 Sept. 24 al serdarului Nicolae Filiti, pe numele lui Anastase, de talere 1.000. | Ipac al lui Mihail Tirocomu cu leatul 816 Octomvrie 6, de talere 1.000. | Ipac al lui Costache Saegiu, cu leatul 816 Octomvrie 20, de talere 6.700. | Ipac al lui Nichita Formac cu leatul 824 Sept. 1, de talere 826. | Ipac al lui Costache Saegiu, cu leatul 815 Ianuarie 30, de talere 5.000. | Ipac al lui Costăche, cu

¹⁾ Costandinache Caracaș nepot de frate, prin soție, al lui Costandie.

²⁾ Adeverință.

³⁾ Frații Toma și Hristodor sau Hristodul Filiti, nepoți de frate ai lui Costandie.

⁴⁾ Care a îngrijit pe Costandie în ultimii ani ai vieții.

⁵⁾ Achitate.

⁶⁾ Atlaz, cu ape.

leatul 821 Oct. 30, de talere 7,154. | Plic cu 19 bucăți apodixe i socoteli și altele. | Inscrise cu chiar slova răposatului episcop pentru câți galbeni s'au luat din periusia ¹⁾ răposatului mitropolit Dositie. | Plic cu opt bucăți hârtii ce privesc la pricina Băbeanului. | Socoteala lui Gheorghe Gârgoli. |

Alt ghiozdan de panglice :

Zapis de talere 10.409 al lui Velisarie Pavlidi, cu leatul 827 Mai 1, către răposatul. | Ipac de talere 2.000 al clucerului Nicolae Trăsnea, cu leatul 815 Iulie 15 către Toma Filitu. | Ipac al numitului de talere 3.500, cu leatul 815 Iulie 12, către stolnicu Toma Filitu. | Contract apodixis al lui Velisarie Pavlidu cuprinzător pentru două zapise ce sunt pe numele său, că sunt banii răposatului episcop. | Ipac al lui Gheorghe Fația de galbeni 16, cu leatul 823 Noemvrie 13. | Apodixis al lui Velisarie Pavlidi de 2.105 galbeni ai D-lui dvornicu Băleanu, cu leatul 827 Ianuarie 3. | Zapis al lui Costandin Țigară de 322 galbeni cu leatul 825 Aprilie 8, către răposatul episcop, cu emanet și o scrisoare. | Zapis al vistierului Sava, de talere 525, cu leatul 821 Martie 18. | Zapis al slugerului Costandin de talere 1.000, leatul 819 August 6. | Plic cu 34 bucăți corespondențe. | Ghiozdan roșu cu o foaie catagrafie de vreo câteva odăjdii bisericești. | Plic cu diata ²⁾ răposatului mitropolit Dositie și o însemnare rumânească pentru câți galbeni au fost în fieștecare pungi, în sumă de [loc alb]. | Plic cu patru sineturi rusești pentru o casă de la Chișnov. | Plic cu multe scrisori de felurite pricini. | Engolpion pajerea sgripsor, învierea zugrăvită și împrejur cu diamanturi, în cutie. | Cruce de topazuri, într'o cutie. | Peptene de bagă, în toc de plisă ³⁾ cu fir. | Pungă cu două peceti ale episcopiei și o jumătate a Sfinților Apostoli i o altă pecete prosopichi ⁴⁾.

No. 2. Alt sipet mai mărunț.

Cele ce s'au găsit naht ⁵⁾ într'o pungă: 426 rubiele. | 42 funduci. | 164 galbeni împărătești și olandezi. | 24 misiri și stambolii. | 1 sufar întreg. | 1 sfert dublă de Ispania. | 3 antice de aur. | 4 antice de argint. | Un inel antică veche cu diamanturi împrejur. | O tabachere de aur cu smalt și cu diamanturi souvenir. | O evanghelie îmbrăcată în

¹⁾ Moș'enirea.

²⁾ Testamentul.

³⁾ Catifea de humbac.

⁴⁾ Personală.

⁵⁾ Numerar.

argint peste tot și poleită, cu cinci smalturi. | 2 legături șireturi albe late. | 2 pungi de fir seci. | O stea veche a Sfintei Anii. | Copie după o carte patriarșească pentru mănăstirea Sfântului Ioan de aici. | Plic cu copii după hrisoavele și anafora rusumaturilor ¹⁾. | Plic două sineturi ale unei prăvălii a mănăstirii Cotrocenilor, ce s'au cumpărat de la mezat și trei legături cu sineturi ale moșiei Costienii ²⁾. | Plic cu 12 bucăți ale metohului sfintei episcopii ³⁾. | Legătură de pânză în care sunt multe hârtii de corespondență. | Legătură de pânză în care sunt multe hârtii de corespondență și altele. | Plic cu 71 zapise avli-cești ale episcopiei și ale eparhiilor, exoflisite și unele sparte. | Plic cu multe zapise de datorie prosopichi. | Legătură de pânză cu multe hârtii și socoteli netrebnice. | Plic cu multe zapise ale răposatului arhimandrit Neofit. | Plic 30 bucăți sineturi ale locului episcopiei Buzău, ce este împotriva hanului Greci ⁴⁾. | Plic pecetluit cu sineturile viei ot Dealul Spirii. | Legătură cu sineturile episcopiei pentru moșii i vii și altele.

No. 3. Alt sipet.

Ghiozdan de piele, pecetluit cu pecetea D-lui căminarului Costandin Buri, cunoscut și de clironomi | Plic cu sineturile moșiei Fundeni a D-lui vel logofăt Filipescu, ce le are puse amanet la răposatul episcop. | Plic cu sineturile locului paharnicului Vasile Caloiti. | Ipac cu sineturile vii Cariboglului, bucăți 19. | Legătură de pânză pecetluită a moșiei Ștefănești cu sineturi ale D-lui logofăt Costandin Golescu. | Condică roșie de moșia și munții Nucșoara din sud Muscel a D-lui dvornicului Iordache Filipescu. | Pungă de atlas galben cu o cutie de argint cu sfinte moaște ⁵⁾ i târnoseală și o pereche mătăanii. | Șal roșu vârgat. | Ghiozdan de serashir ⁶⁾ cu fir. | Tabacheră de aur cu smalt. | Ipac de aur sadea. | Ceasornic mic de aur cu lanțul lui. | Pereche cercei de diamant cu trei pânțe ⁷⁾ | Inel de smarand. | Inel ipac de smarand, mai mic. | Patru pietre de topaz. feluri. | Stea mică cu diamanturi. | Inel mare de smaragd pecetluit. | Inel de robin pecetluit. | Tabacheră de ghioc ⁸⁾, | Ingolpion de argint. | Ingolpion de diamant cu cinci icoane pe smalt și un smaragd. | șase galbeni olandezi. | 29 iuz-

¹⁾ Impozitele, afară de darea personală.

²⁾ Din jud. R.-Sărat.

³⁾ De la biserica Sf. Dumitru din București.

⁴⁾ Din București.

⁵⁾ Moaștele Sf. Nicanor într'un chivot cu numele lui «Costandie al Buzăului, din Ianina» și cu data 1796 Iulie 10. Capu Sf Nicanor († 7 Aug. 1419) se păstrează la mănăstirea Zavorda, eparhia Grebena. Azi moaștele la generalul Gheorghe Filitti.

⁶⁾ Stofă țesută cu fir.

⁷⁾ ?

⁸⁾ Scoică.

luci ¹⁾ turcești vechi. | 17 ichilici ²⁾ vechi. | 19 ruble rusești. | 13 sfanți ³⁾. | Bohcealâc cu tot tacâmul lui, cu bohceaoa de stofă, greu. | Doi piepteni cu tocurele lor. | Patru puni de fir, seci. | Legătură, cu multe scrisori ale răposatului și atestaturile. | Un ghiozdan negru de piele în care sunt acestea, însă: | patru zapise avlicești ale episcopiei, parte. | legătură de pânză cu sineturile casei din dosul episcopiei. | două prosoape cusute cu fir.

No. 4 alt sipet.

Pungă albă de atlas, pecetluită, cu galbeni 1271. | Ipac de fir cu galbeni 1000, pecetluită. | Pungă despecetluită cu galbeni 157 venetici. | Punguliță mică cu galbeni 16 stamboli. | Tabacheră de smaltț albastru cu diamanturi, cu cutia ei roșie. | Tabacheră de aur sadea | Ipac de fildeș cu două diamanțele înlăuntru. | Pungă de fir cu un ceasornic mare turcesc înlăuntru. | Două peceți mari de argint. | Doi piepteni cu tocurele lor. | Condică de zapisele avlicești. | Trei documenturi, însă două ale episcopiei de hirotonie și altul al episcopiei Argeșului. | Două cărți pentru târgul Drăgaicii. | Zapis pentru o țigancă. | Șase bohcealâcuri cu tacâmurile lor grele. | Patru gevele ⁴⁾ grele. | O cămașă i' o pereche ismene de pânză subțire.

No. 5. Alt sipet.

Pungă de astar ⁵⁾ pecetluită, cu galbeni	2000
Ipac de zof ⁶⁾ albastră pecetluită	1500
Ipac de atlas alb pecetluită	1100
Ipac de astar pecetluită	1000
Ipac de astar pecetluită	1000
Ipac de astar pecetluită	1000
	7.600

Șase bohcealâcuri într'o bohcea cu tacâmurile lor grele. | Bohcea de fir. | Bucată ghermesut. | Prosop cusut. | Bucată pânză.

No. 6. Alt sipet.

Patru tăvi de argint. | Căție de argint. | Solniță de argint cu trei [loc alb]. | Ipac solnițe mai mici argint. | Două ibrice argint. | Teas ⁷⁾

¹⁾ Monetă care la 1821 valora 4 taleri sau lei vechi' iar la 1828, 8 taleri.

²⁾ Ichilic, monetă care la 1821 valora 2--3½ taleri, iar la 1828, 2 lei.

³⁾ Un sfanț, la 1821, valora 1 taler 20, iar la 1828, 2 lei 10 parale.

⁴⁾ Batiste.

⁵⁾ Pânză subțire.

⁶⁾ Sau zuf, stofă de lână de Angora.

⁷⁾ Tăviță.

argint. | Cutie în care se află o căție i burdar ¹⁾ de argint. | 18 zarfuri ²⁾ de argint. | 6 linguri de masă de argint. | lingură mare de ciorbă, de argint. | 6 cuțite cu furculițele lor, de argint. | 6 păhăruțe de argint | 6 farfurioare de argint. | 11 lingurițe de argint. | 5 linguri de masă de argini. | Hoha ³⁾ de argint. | Raht ⁴⁾ de argint cu selesbantul ⁵⁾ lui. | Toc cu 12 cuțite i 11 furculițe și 12 linguri de masă i lingură mare de ciorbă și 2 solnițe de argint. | 2 sfeșnice de madem ⁶⁾ rusesc.

No. 7. Alt sipet.

Giubea samur. | Giubea sangiap ⁷⁾. | Ipac miel. | Colceag ⁸⁾ pentru mâini. | 4 trâmbe de pânză care zic că sunt ale slugii. | 2 covoare, unul nou și altul vechi. | 6 cadre, 3 mari și 3 mici. | 2 icoane cu pervasuri de argint. | 3 icoane ipac fără de argint. | Toc cu 12 perechi cuțite, furculițe i linguri de argint. | Pereche cisme de catifea. | Scăunaș de piele.

No. 8. O ladă verde.

Cauc ce zic că este al răposatului mitropolit Dositie. | 2 tocuri cu o pereche târcale ⁹⁾ de argint. | 3 cruci de argint poleite, cu mărgăneuri, cu tocurile lor, din care una este a episcopiei ot Poiana Mărului ¹⁰⁾. | Ipac cruce mai mică de argint. | Tetravanghel mic de argint cu tocul lui. | Cădelniță de argint. | Cârjă de argint și poleită. | Cârjă de abanos neagră și sus la cap cu argint. | Cârjă de sidef și sus la cap fildeș. | Bohcea, înlăuntru cu arhieretică veche a răposatului Dositie mitropolitu. | Cârjă de fildeș săpată. | Mantie de atlas pătlăginu. | Sacos de seraschir. | Stihar de atlas cu flori. | Omofor mare de serashir cu cruci de fir. | 2 pogonate ¹¹⁾ de catifea roșie cusute. | 4 perechi rucavițe cu fir grele. | 4 funte de fir. | 2 epitrahire de stofă. | 2 gevrele cusute cu fir. | Rând de odăjdii, negru, împreună cu omofor și epitrahiru. | Stihar de atlas cu flori. | Stihar cu orar i cu mânecar

¹⁾ Sau buhurdar, cădelniță.

²⁾ Zarf, ceașcă.

³⁾ ?

⁴⁾ Tacâmul pentru cai.

⁵⁾ ?

⁶⁾ Metal.

⁷⁾ Blană de jder.

⁸⁾ Manșon

⁹⁾ ?

¹⁰⁾ Mănăstirea dela Poiana Mărului, făcută în sec. XVIII de starețul Vasile, ajutat de banul D. Ghica, N. Dudescu, boerii Cârlova și Neculescu, devenise stavropighic neatârnată de episcopia Buzăului. (V. A. Urechia, *Ist. Rom.* VIII. 320.—X. A. 81—2.

¹¹⁾ Probabil ipogonate, perne pe care îngenunche arhierul.

diaconesc. | 2 stihare atlas cu flori pentru anaghoști. | Leturghieru Mănească ¹⁾ scris cu mâna. | Ceaslov românesc. | Prosop cusut.

No. 9. Un sipet vechi.

Cruce mare de lemn săpată. | 3 cruci de lemn mic cu tocurile lor. | Ingolpion de lemn săpat. | 4 imamele feluri chihlibar. | 67 bucăți mese, șervete și peșchire. | Cearșaf mare pentru învelitul macatului. | 26 bucăți macaturi și perdele. | 12 perechi ciorapi scurți de lână. | 4 perechi meși negri. | Polog de borangic. | Hârtie cu o pungă de tutun și alta de peptene i de ceasornic. | Peptene mare de bagă. | Bohceluță verde cu mânecări. | Pereche ceacșiri ²⁾ de postav vechi. | Cămașă de borangic. | 2 bohcele vechi. | Bohcea cu hârtii vechi. | Plic cu 5 hârtii ce privesc la Vintilă Vodă, ale episcopiei.

No. 10. Un sipet mare roșu.

Covor cu ciucuri. | Șal mare negru. | 3 perne roșii de stofă. | Chingă veche. | 4 anterie feluri. | 2 rase. | Camilafcă. | Biniș de postav capladisit. ³⁾ | Ipac, anghiorșal ⁴⁾. | Bohcea de gât. | Rasă de catifea rusească neagră, căptușită cu malteh. | Feregea ⁵⁾. | Pereche ciacșiri anghiorșal. | Harșa ⁶⁾ de catifea neagră cu flori. | Bucată neagră muhair ⁷⁾. | Capot de postav pătlăginiiu. | Antiriu de noapte. | 2 bucăți cămăși și ismene. | 2 prosoape și 4 peșchire nouă. | 2 bohcele vechi. | Bohcea în care este: 2 antirie, un șal cu flori și un cumăș silimi ⁸⁾ ce sunt emanet de la Alexandru Vlastó. | Bohcea ipac în care se află o bucată pambru ⁹⁾ galbenă, un biniș căptușit și un antiriu roșu, tot al lui Vlastó, pus emanet. | Oglindă mică închisă. | 5 basmale pentru nas. | Peșchir.

No. 11. O lada mică legată cu fer.

Evangelhie îmbrăcată peste tot în argint, poleită, ce zice că este a răposatului mitropolit Dositie. | Lădiță cu o evanghelie nouă de argint peste tot și poleită, cu numele răposatului mitropolit Dositie. | 59 bucăți cărți feluri. | Condică veche.

¹⁾ Smaranda Mănescu, soția doctorului Silvestru Filiti și cumnata lui Costandie.

²⁾ Pantaloni.

³⁾ Căptușit.

⁴⁾ Șal de Angora.

⁵⁾ Îmbrăcăminte de onoare a boerilor mari.

⁶⁾ Acoperiș de șea.

⁷⁾ Țesătură pentru vestimente călugărești.

⁸⁾ Cumaș selimie, stofă prețioasă.

⁹⁾ Stofă de lână.

No. 12. Ladă brașovenească mare.

Scurteică de postav blănită cu pacea de samur. | Biniș cu profiluri ¹⁾ samur și înlăuntru cu silviu ²⁾. | Giubea cu samur chilea ³⁾. | Giubea de ghermesut cu cutupuri ⁴⁾ de samur, blănită înlăuntru cu silviu. | Biniș anghiorșal blănit cu sangiap. | Tamban ⁵⁾ de postav cu zenih ⁶⁾ blănită. | Ipac de postav cu miel blănită. | Colceac blănit. | Covor nou. | 12 fețe pernă catifea. | Pereche șalvari de postav. | Macat verde de lână cu ciucuri. | 2 iatagane i 2 sileahuri ⁷⁾ vechi. | 5 verzele de ciubuce. | Pungă cu feluri de hârtii. |

No. 13.

Scatolcă neagră cu sticle i pahare, din care sunt și sparte.

No. 14.

Scatolcă pentru drum cu tot tacâmul ei, adecă sticle, feligene și cești.

Lucrurile care s'au lăsat afară în zioa morții răposatului episcop.

2 ipomanahce ⁸⁾ de argint. | Brâu cu mărgăritar. | Pogonat ⁹⁾ cu fir. | Stihar de stofă. | Epitrahir cu fir. | Omofor cu fir. | Sacos cu fir. | Liturghie. | Acestea se află în mâinile arhimandritului Antim. | Epitrahir și un omofor cu care s'a îngropat. | Engolpion al Născătoarei, rusească, care se află la cinstitul consulat. | Cavaleria Sfintei Ana cu o stea și o cruce, din leatul 812, la cinstitul consulat.

5 perechi cuțițe, furculițe i linguri de argint. | 6 lingurițe de dulceață, de argint. | 6 zarfuri de argint. | 4 păhăruțe de argint. | Acestea se află în mâinile slugilor lăsate.

7892 1/2 bani naht ce s'au găsit în ziua când a murit, înlăuntru în sipeciorul cel mic cu No. 1 și s'au dat în mâinile clironomilor pentru cheltuiala îngropării, însă: 27 galbeni împărătești. | 40 rubiele. | un misir ¹⁰⁾. | una patru din misir. | 17 ruble rusești. | 1350 rubiele într'o hârtie.

¹⁾ Margini. Vestmântul îmblănit al boerilor, cu care se îmbrăcau și episcopii.

²⁾ Blănă.

³⁾ ?

⁴⁾ ?

⁵⁾ ?

⁶⁾ ?

⁷⁾ Seleaf, brâu pentru arme.

⁸⁾ ?

⁹⁾ Probabil ipogonat.

¹⁰⁾ Monetă în valoare de 3 taleri la 1821 și de 6 taleri la 1828.

No. 15. Un sipet al răposatului mitropolit Dositie.

Bohcea cu 7 bucăți cămăși i 3 bohcealăcuri osebite cu tacâmurile lor grele. | Bohcea ipac cu 14 bucăți cămăși, ismene, șervete, zicând că sunt ale răposatului episcop Buzău. | Polog borangic.

O cutie în care se află acestea, însă :

Plic cu sineturi ale moșiei Bolintinu ale D-lui dvornicu Grigore Băleanu, pecetluite. | Ghiozdan de atlas în care se află un plic cu zapise de datorii i alte scrisori trebuincioase. | Ipac plic într'aceiaș ghiozdan de mai sus, cu hârtii de desfaceri și alte socoteli. | 4 basmale pentru nas. | Pungă cu un taler nemțesc de argint. | Cutie de argint cu ochelari. | Punguliță cu 2 peceti de argint. | Pungă cu 44 galbeni împărătești.

Un sipecior mic cu 4 pungi pecetluite, însă :

Pungă cu galbeni	2484	și lei 4
Pungă cu galbeni	1300	
Ipac cu galbeni	2000	
Ipac cu galbeni	1031	
	6815	

Alt sipecior mai mare în care se află acestea, însă :

Pungă cu galbeni împărătești. .	1935	și 4 sfanți
Pungă ipac cu galbeni.	1500	
Ipac cu galbeni	1126	
Ipac cu galbeni	1213	
	5774	

4 plicuri cu hârtii de corespondență în feluri de pricini, netrebuincioase. | Ghiozdan ipac cu asemenea hârtii. | Ghiozdan de piele cu feluri de hârtii.

Cele ce s'au găsit acasă ¹⁾ la răposatul episcop.

Caretă verde nouă. | Ipac veche de drum. | Caleașcă purtată. | 2 cai vineți cu hamurile lor. | Scurteică de ghermesut cu sangeap. | Scurteică lungă cu sangeap. | Antiriu verde. | Biniș de postav. | Camilafcă de pălărie. | 3 antirie

¹⁾ Costaudie a murit la metohul episcopiei Buzău, la biserica Sf. Dumitru. Unde erau casele lui proprii în București, nu știu.

vechi. | Masă de pânză cu 5 șervete. | 2 cămăși. | 3 cearșafuri. | 4 prosoape. | 5 fețe de pernă. | 2 ilice | Acestea sunt toate într'o ladă. |

2 saltele cu 6 perdele. | Chilim. | Covor. | 8 tingiri cu capacele lor, de aramă. | 3 ipac tingiri fără de capace. | 8 lahane ¹⁾ cu boldurile lor. | Ladă plină cu cărți felurimi. | Serin nou de mijloc. | 3 giamentane goale. | Serin ipac mai mic, zic că este al mitropolitului Dositie.

Iarăș s'au mai găsit în urmă aceste mai jos arătate :

Icoană mică a Născătoarei de Dumnezeu, cu două fețe îmbrăcate în argint. | Cruciuliță cu sfânt lemn ce a fost în mâna răposatului la îngropare. | Ceasornic de aur de sân. | Tabacheră de argint poleită. |

Această catagrafie făcându-se față cu noi rudele și clironomie răposatului unchiului și fratelui nostru, răposatul episcop Costandie, față aflându-se și din partea cinstitului consulat al Rusiei și din partea dregătoriei logofeții cei mari a țării de sus, cei mai jos iscăliți *[sic]*.

827, *Septembrie 19.*

Urmează semnăturile în grecește :

Constantin Caracaș doctor, împuternicit al boerului doctor Silvestru Filiti, socrul meu. | Nicolae serdar [Filiti] nepot al fericitului și reprezentant din partea surorii mele Zoița. | Antim arhimandrit, reprezentant și împuternicit al lui Hristodul, fiul serdarului Diamandi [Filiti]. | Toma Filiti căminar, nepot al fericitului stăpân și reprezentant al surorii mele. | Papa Nicolae Gheorghyadi, împuternicit al nepoților fericitului episcop, Anastasie și Constantin [Filiti] cari lipsesc de aici precum și al soției mele Ecaterina nepoata fericitului. |

Dela logofeția mare a țării de sus.

La această catagrafie când s'a făcut și când s'a iscălit de cele de mai sus arătate rude, aflându-mă și eu față, am iscălit.

827, *Septembrie 19.*

Alexandru Filipescu, vel logofăt.

* * *

Așa dar averea rămasă pe urma episcopului Costandie Filitti, era exclusiv mobilă : argintărie, vestimente arhieriești și blănuri de onoare (binișuri și feregea), icoane, cruci și engolpioane de preț, numerar și creanțe.

1) ?

Numerarul, în diferite monede, însuma, după cursurile fixate de Ruși la 1828, 724.463 lei vechi, piaștri sau taleri (de câte 40 parale) sau 23.370 galbeni.

Creanțele erau de 257.625 lei vechi, din care însă trebuie scăzuți cei 34.260 lei vechi datoriti de răposatul Vodă Al. Suțu, pe urma cărora prigonise pe Costandie și-l scosese la 1819 din scaunul Buzăului și pe care desigur moștenitorii nu i-au putut încasa. Rămân 223.365 lei, sau 7.335 galbeni.

În total, a rămas moștenitorilor o avere de 30.705 galbeni, sau 947.828 lei vechi, cari puteau produce o dobândă de circa 100.000 lei vechi pe an.

Nu era mult într-o vreme când boeri bogați încasau arendă de la o singură moșie chiar peste 20.000 lei vechi pe an.

Transformată în lei noi aur, pe cursul de 12 lei aur un galben, averea rămasă pe urma lui Costandie reprezenta 368.460 lei aur, cu putere însă de achiziție de vre-o trei ori mai mare la 1828 decât la 1914, deci 1.105.380 lei aur la 1914.

Nu se poate numi o avere mare după 26 de ani de episcopat. Au fost destui în trecutul nostru cari de la puțin au ajuns la averi mult mai mari.

Avea deci dreptate consulul prusian când, la 1819, raportând despre demisia impusă lui Costandie de Al. Vodă Suțu, scria că episcopul prigonit din cauza lăcomiei Domnului, nu abuzase în perceperea taxelor ce i se cuveneau din eparhia lui și nu se bucurase de la cei săraci ¹⁾.

De altfel, ca și ceilalți episcopi, Costandie fusese pus deseori la contribuție de Domni, fie pentru trebuințele lor personale, fie pentru a satisface exigențele turcești sau ale trupelor străine de ocupație. S'au păstrat multe zapise de împrumuturi, cu sume mari, fie ale lui Costandie singur, fie împreună cu colegii săi, în anii 1793—1800 1805—6, 1818—1819 ²⁾.

Apoi, Constandie nu preocupase din veniturile de care dispunea, pentru a întreține școli și spitale în eparhia sa ³⁾, pentru a ajuta cu burse tineri săraci ⁴⁾, pentru a face reparații, la 1801, la episcopia Buzăului ⁵⁾ la 1812 la schitul Poiana Mărului, pentru a face bisericuța din satul Găvănești al episcopiei ⁶⁾, biserica dela Găvanele din

¹⁾ Hurmuzaki—Iorga, X, 64-6, 71-3.

²⁾ Acad. rom. *Creșt. col.* 1910 p. 168 urm., 173. 180.

³⁾ Hurmuzaki, I. c.

⁴⁾ Spre pildă la 1801 pe Ștefan Manega care a învățat medicina și și-a zis chiar Piscușescu.

⁵⁾ Acad. rom. pachet 127 doc. 13.

⁶⁾ Dicționarul geografic al României, *Găvănești*.

munții Buzăului¹⁾ și în sfârșit, la 1819, biserica Sf. Dumitru din București²⁾ în care, ca un ctitor, s'a și îngropat.

Documentele arată deci că spunea adevărul Costandie în dimisia ce de nevoie adresa prigonitorului său Al. Vodă Suțu la 1 August 1819: «am depus toate eforturile ca să administrez bine episcopia și să îngrijesc pe cât am putut, lucrurile ei. Acum o las, mulțumit, urmașului meu... *cu totul fără datorii și îngrijită după cuviință*»³⁾.

Memoria lui n'a fost totuși cruțată.

Lucrurile de preț din moștenire au fost deasemenea împărțite între rude și s'au împrăștiat fără urme. Cutia cu moaștele Sf. Nicanor se află azi la generalul Gheorghe Filitti. Un engolpion, reprezentând învierea și înconjurat când-va de pietre scumpe, este la mine. Un inel cu rubin se afla în proprietatea răposatei Maria general Teodor Văcărescu, născută Mănescu-Filitti. O cruce îmbrăcată în argint și purtând săpată data morții episcopului, care ar fi trebuit să se afle la biserica Sf. Dumitru, n'am mai găsit-o acolo încă dinainte de război.

La 20 Decembrie 1827, Domnul dădea următorul ordin:

«Io Grigorie Dimitrie Ghica Voevod... Dumneavoastră boerilor ce sunteți orânduți pentru împărțirea periusiei răpos. Costandie. proin episcop al Buzăului, văzând alăturata tălmăcire de notă, scrisă dela 14 ale acestei luni pentru cererea ce face cinstitul general consulat al Rosii de a se trimete de aici la judecătoria bisericestilor pricini din Cișnov câte-va lucruri anume ce s'ar fi aflând în periusia numitului răposat episcop, să faceți cuviincioasă cercetare și să arătați Domniei mele prin anafora».

1827, Decembrie 20

Nota consulatului rusesc cerea următoarele obiecte: o icoană în briliante pe care răposatul o avea dela împăratul rusesc, anume un engolpion al Maicii Domnului; cărți și evangheliile; manuscrise liturgice în limba moldovenească; cădelniță; odăjdii negre arhieresti; cărja; sacosul; omoforul, mantia, ipoghenadion, brâul, stiharul, rucavițele și epitrahilul.

Din dosarul No. 141 din 1827, păstrat în arhivele consistorului bisericesc dela Chișinău, privitor la moștenirea lui Costandie⁴⁾, se vede însă că aceste lucruri nu s'au și dus acolo. Catagrafia reproducă arată

¹⁾ Vezi I. C. Filitti, *Despre schitul Găvanele*. In *Revista istorică*, XI (1925) p. 89—96.

²⁾ Cum spune chiar inscripția păstrată încă deasupra ușii de intrare.

³⁾ Acad. rom. Ms. 1063 f. 296. In grecește. Datorese traducerea bunei voințe a d-lui prof. P. P. Panaitescu.

⁴⁾ Refugiat la 1820 la Chișinău, Costandie cumpărase acolo case, devenise cetățean rus și primea dela țar o pensie anuală de 3000 ruble.

că numai engolpionul Născătoarei și marele cordon al ordinului Sf. Ana ¹⁾ fuseseră luate de consulatul rusec din București. Pentru celelalte lucruri, s'a urmat o lungă corespondență până la 1829, mai ales în privința prețioasei «panaghie» ²⁾. La 29 August acest an, rudele lui Costandie au fost invitate de consulatul rusec să ridice faimosul engolpion în termen de 30 de zile, după care vor pierde orice drept de a-l mai reclama ³⁾. Nu știu ce urmare a avut această invitație.

Este de regretat că s'au pierdut evangheliile, cruciulița cu lemn sfânt, liturghierul manuscris al Smarandei Filitti-Mănescu, bohceaoa, cele două legături, cele două ghiozdane și cele 8 plicuri, toate cu corespondența, atestaturile și hârtiile episcopului, precum și condica veche, lada cu cărți și celelalte 59 cărți de care pomenește catagrafia ⁴⁾.

¹⁾ Pe care-l avea dela 1812.

²⁾ Datoresc aceste informații bunei voințe a d. prof. Ciobanu, membru al Academiei române, care s'a ostenit să cerceteze dosarul.

³⁾ Arh. Stat. Buc. Judecătorești vechi No. 952, al Arhivei No. 1221 din 1829.

⁴⁾ Grosul bibliotecii sale. 4000 de volume, Costandie îl dăruise gimnaziului pe care, la 1813, îl înființase în locul său natal, Zița din Epir. Consulul prusian îl înfățișă, la 1819, ca pe «cel mai luminat și instruit din tot clerul» (Iurmuzaki, X. 64—6), iar dascălul Ștefan Comită, dedicându-i vol. XI din *Enciclopedie*, îl poreclea «cel iubit de muze».

CONTRIBUȚIUNI DOCUMENTARE
LA
ISTORIA REVOLUȚIEI DIN 1821
DE
MIHAIL POPESCU

PROFESOR SECUNDAR. ARHIVAR LA ARHIVELE STATULUI, BUCUREȘTI

Printre actele ce se păstrează în «Bundesministeriumarchiv für innere» secția «Polizei Hofstelle», din Viena, se află —în parte— și relațiunile corespondenților dela gazetele «Wiener Allgemeine Zeitung» și dela «Augsburger Allgemeine Zeitung» trimiși în Principatele române ca să cerceteze «de visu» și să relateze pentru cititorii acestor gazete, cu renume mondial, atât despre mișcarea lui Tudor cât și despre a lui Ipsilanti.

Această corespondență a fost descoperită — în parte — de către cenzură și pusă la proprie, pentru ca ideile revoluționare să nu prindă nici la Grecii—destul de numeroși în monarhia austriacă— și nici la Români sau celelalte naționalități.

Ea poartă timbrul contemporanietății și corespondentul celei dintâi aflăm că era un oarecare Popovici, iar al celei de a doua un oarecare Karl Goll.

Reiese apoi că acești corespondenți se aflau chiar de la începutul evenimentelor în Principate și că au observat în amănunțimi—după cum se va vedea din cele ce se vor publica mai jos— toate chestiunile în legătură cu aceste două mișcări simultane.

Spre a putea fi feriți de neplăceri și pentru a putea împlini cu folos însărcinarea dată, corespondenții au căutat să se alipească personalului ce se găsea în serviciul consulatului austriac, așa că au putut cunoaște ușor chiar și unele chestiuni mai puțin cunoscute publicului mare.

Ei își trimiteau aproape săptămânal însemnările, făcute zi cu zi, asupra evenimentelor ce s'au petrecut, mai ales în capitala Principatului muntean, însoțite adesea ori și de observațiuni personale.

Pentru istoria evenimentelor întâmplate la 1821 corespondența aceasta prezintă importanță prin aceea că s'ar putea găsi izvoarele de care s'au servit scriitorii occidentali, cari s'au ocupat cu aceste evenimente.

De aceea ar fi de mare folos publicarea în întregime a corespondenței acestor două gazete, asupra evenimentelor din 1821, și aceasta cu atât mai mult cu cât le cunoaștem și isvorul.

Pe lângă corespondența acestor doi gazetari, cenzura a găsit cu cale să păstreze copie și după raportul lui von Hakenau, agentul Austriei la București, prin care raport se anunță începutul mișcării lui Tudor.

Deasemenea copie și după scrisoarea soției lui Mihail Șuțu, Domnul de pe atunci al Moldovei, scrisoare trimisă tatălui său, fostul Domn Caragea, ce se afla la Pisa.

Soția Domnului Moldovei povestește evenimentele petrecute în Iași la sosirea lui Ipsilanti, strădania soțului său de a lucra pentru Eterie, colecta făcută și suma strânsă precum și speranța tuturor în ajutorul Rusiei.

Apoi se mai găsesc copii după scrisorile, semnate de Vlăhuță, refugiat la Sibiu, una către acelaș Caragea, iar altă către Mavro-cordat, tot de la Pisa, ambele în legătură cu mișcarea lui Tudor și a lui Ipsilanti.

Nici scrisoarea lui Caragea către baronul Bellio, de la Viena, n'a scăpat necenzurată.

Tot aici se mai găsește raportul baronului Schiestek, agent austriac la Sibiu, prin care atrage atenția poliției asupra corespondenței lui Popovici, precum și raportul starostelui Wolf, agent austriac la Bacău, prin care povestește înfrângerea Eteriștilor la Mănăstirea Secul, înfrângere la care a fost martor ocular.

Ca încheiere se mai află raportul unui agent secret trimis în Moldova de către comandamentul general din Galiția, precum și lista celor refugiați la Sibiu și care se găseau acolo încă în 1822.

Cele cuprinse în corespondențele publicate mai jos prin descrierea evenimentelor secundare, ca: răscoala Târgoviștenilor, cearta Arnăuților cu Turcii la Galați precum și semnalamentele lui Tudor adaugă un număr de informații noi la cele publicate până acum asupra revoluției din 1821.

I.

Hochlöbliches k. k. Landespräsidium.

Am 3. d. habe ich die Ehre gehabt einem Hochlöblichen k. k. Landespräsidium das erfolgte Ableben des hiesigen Fürsten Alexander Soutzo anzuzeigen, und zu bemerken dass, das hiesige anderlei Fürstenrechts gewöhnte Volk in seiner Rufe fortleben, ohne sich darum viel zu bekümmern, allein kurz darauf, verbreitete sich das Geruch dass am 30. vorigen Monats wo der Tod des Fürsten noch nicht allgemein bekannt war, eine Bande bewaffneter von Bukarest aus marschirt, und nach dem Gorjer distrikt sich begeben haben, allwo selbe unter Anführung eines sicherer Sluger Tudor die Ruhe der kleinen Wallachei störe und die öffentliche Sicherheits gefährde.

Ich fand mich veranlasst beim dem hiesigen provisorische Regierungskomitee unterm 10-ten dieses mittels Note mich anzufragen, was es für ein Bewandniss mit diesem Gerüchte habe, und welche Massregeln zur Erhaltung der allgemeinen Sicherheits und Ruhe sowohl rücksichtlich dieses Fürstentumes, als auch der benachbarten Gränzen genommen worden wäre, da eine Vernachlässigung weiser Anordnungen höchst gefährlich und Nachtheilig werden könnte.

Am 14-ten dieses erhielt ich vom gedachten Komitee die Antwort; ein sicherer Sluger Tudor welcher zur Zeit der letzten russischen Landesokupierung als officier gedient sein, als er das Ableben des Fürsten vernahmen in Gesellschaft eines anderen russischen officier Demeter Makedonski und einer Bande von beileufig 40 Mann bis nach Tîrgu-Jiu in dem Distrikte Gorj hineingezogen, habe alldort den Ispravnic Clucer Const. Oteteleşean überrumpelt, ihm mit sich genommen, und sich in dem Kloster

Tismana eingesperrt, wo aus er einen Aufruf an das Volk erlassen habe, worinn er ihm volle Freiheit verspräche, welches Verspräche, auch Ursache sein, dass sich die Anzahl seiner Anhänger vermehre. Übrigens habe die provisorische Regierung angemessene Anstalten getroffen, dass die Communication dieser Bande, mit denen Land-leuten gehemmet, ihr Vorhaber vereitelt und selbe womöglich zerstreut wurde. Was aber in obiger Antwort des Comitée nicht berührt wird, ist der Umstand dass jenes Oberhaupt des Aufstandes zu gleicher Zeit im Namen des Walachischen Volkes eine Bittschrift an den gross Herr nach Constantinopel gesendet habe, worin umständlich alle besonders unter der Regierung verstorbene Fürsten erduldeten bedrückungen dargestellt worden und um Abhilfe gebeten wird. Ungeachtet der getroffenen Anstalten welche bei einer Regierung die keine oder sehr wenige Macht in Händen hat, nicht in die gehörige Wirksamkeit gebracht werden, hat Sluger Tudor sich nicht nur in der Kloster Tismana festgesetzt und selbes Verprowiantirt, sondern auch bereits die sichere Nachrichten zu Folge Cernetz und das in Mechedintzer distrikte liegende Kloster Strehaia besetzt und seine Anhang der Sache nach bis auf 400 Fremden und über 1000 Wallachen vermehrt.

Nirgends werden von ihm gewalthätigkeiten verübt und das Eigenthum sowohl von Privaten als jenes der Regierung wird unangetastet belassen, dennoch haben die Bewohner der Stadt Craiova von der er nur 3 Poststationen entfernt ist, ihre besten Habseligkeiten wegführen lassen, und bereiten sich zur Flucht.

Auch die Stadt Bukarest ist in nicht geringen Besorgnissen und tröstet sich nur mit der Hoffnung einer baldiger bekanntmachung des von der Pforte ernannten neuen Fürsten denn es bei guten Einsichten gelingen dürfte, das Volk zu besänftigen und Abhilfe der Bedrückungen, über welche sich der Anführer Sluger Tudor im Namen des Volkes beklagt zuzusichern.

Ich vermangle nicht dies einem hochlöblichen k. k. Landespräsidium zur Kenntniss zu bringen und werde auch nicht unterlassen die fernere Ereignisse gehorsamst nachzutragen

(ss). *V. Hakenau*

K. k. Rath und Agent.

Bukarest, den 17-ten Februar 1821.

II.

Hochverehr. Herr Verwalter.

Dem 30 Jänner starb hier der Regierende Fürst Al. Soutzo, nachdem er 2 Jahren und entwelche Wochen regiert hat, verhasst und verflucht vom ganzen Lande denn er mit seinen Kreaturen haben das Land abermals abgesaugt. Er ist den 1 Februar in der Spiridons Kirche begraben worden.

Aber schon am diesem Tage ist ein gewisser Sluger Tudor mit 38 Bewaffneten Männern nach Tîrg-Jiu über den Alt-fluss gereisst und hat den dortigen Ispravnic ausgehoben und in das feste Kloster Tisman eingesperrt, dann sammelte er alle seine Getreuen um sich und schickte eine Estaffette an hohe Pforte, dann an den russischen Kaiser nach Laybach wo er diesen Monarchen verständigte warum und aus welcher Ursache er die Waffen gegen die Unterdrücker des Landes ergriffen habe.

So dann liess er ein Manifest in Publicum austrauen, worin er das ganze Land zu den Waffen aufruft.

Die hiesigen Bojaren glaubten im Anfange, dass es nur ein Spass sein, und bemühten sich einen schriftlichen Bannflucht von dem Mitropolitn wieder Ihn, dann einen Befehl an einen Panduren Capitaine zu schicken, dass dieser mit seinen Leuten den Tudor aufheben möchte, auch setzten sie einen Preis auf seinen Kopf von 500 Piaster. Kaum war dieses geschehen so bekamen wir schon die Nachricht, dass Tudor in Cernetz mit 1500 Mann meistens Siebenbürger deserteurs eingerückt sein, dort den Ispravnic aufgehoben und einen von seinen Leuten zum Ispravnic eingesetzt habe, dann rückte er sehr vorsichtig gegen Crajova, alle Klöster und festen Platze nahm er in Besitz, legte garnison und provian-tierung hinein, und gegenwärtig steht er 4 Stunden von Crajova, auch hat er einen unserer Cameraden Namens Franz Klinger als Ingenieur angenommen. Die hiesige provisorische Regierung er-griff zwar alle Massregeln um den Aufstand einhalt zu thun, allein kein Bojar hatte Herz ihm entgegen zu gehen, sondern sie sam-melten alle Arnauten ungefähr 300 an der Zahl, gaben ihnen einen Einmonatlichen Sold von 50 Piaster dennen welche beritten waren, und 25 Piaster jenen welche zu Fuss gingen, zu ihnen geselte sich noch alles huderliche Gesindel aus Bukarest und so wie sie in Crajova eingerückten, erklärten diese dass sie den Domnu Tudor

(denn so wird dieser genannt) nicht eher angreifen werden, bis ihnen die Regierung nicht den Sold auf 3 Monate in voraus bezahlt.

Die Regierung fürchtete dieses zu thun damit sie nicht etwa nach erhalt dieses Geldes zum Domnu Tudor übergehe.

Also stand die Sache bis vorgestern. Gestern früh bekam die hiesige österr. Agentie mittels Estaffette von ihren Starosten aus Târgoviște die Nachricht, dass die dortigen Bauern besonders jene welchen der verstorbene Fürst ihre Güter eigenmächtig abgenommen hat, einen Aufstand erregt, und nach gehaltenen Sessionen 600 Mann gut bewaffnet, gerade in Anzuge gegen Bukarest sind. Sie fordern ihre Privilegien und ihre Güter zurück.

Gestern schon bestürmten sie die Bojaren und die Witwe des verstorbenen Fürsten um die herausgabe jenes Chrisow. Was entschieden ist weiss ich nicht, genug, alles ist in Bukarest zur Flucht bereit, man ist in tausend Angsten, die hiesigen Consule haben Couriëre nach Laybach geschickt, was von dorten kommen wird steht zu erwarten.

Auch hat der kommandierende General aus Hermannstadt einen Officiere an Domnu Tudor geschickt, warum und weswegen ist uns unbekannt geblieben.

Dieser Domnu Tudor war russischer Obrist, Commandirte hier während des russischen Krieges ein Corps von 6000 Mann, Panduren, war beim Congress 1814 in Wien und klagte dort beim russischen Kaiser dass der hiesige Regierung ihn den Schaden von 70.000 Piaster welche ihm die Räuber gemacht nicht ersätze, da er doch die Räuber der Regierung übergaben, die Regierung aber diese Räuber ausgesaugt, dann ihnen die Freiheit gegeben hat, ohne ihm einen Ersatz zu leisten. Dieses bewog ihn nun die Waffen zu ergreifen und er erklärte den Monarchen dass er die Waffen nicht eher niederlegen werden bis sie nicht in diesen Länder eine andere Regierungsform einführen werden.

Weder von Constantinopel noch von Laybach ist etwas hieher gekommen, die Pforte hat zwar den Spatar Calimachi, der im Iassy Fürst war, auf die Stelle des Soutzo ernannt, allein kein kaimacan ist von ihm bis dato hier angekommen, einige Bojaren wolten die Türken gegen Tudor zu Hilfe rufen, der russ. und österr. Consul hingegen widersetzten sich diesen als Tractatwiedrig und wir sind im langen Erwartungen.

Mein heissester Wunsch wäre wenn die Österreicher diese Länder

besetzen möchten, allein alle glauben dass es die Russen thun werden.

Hier ist ein Geldmangel dass ich ihnen nicht sagen kann, kein Mensch will etwas herausgeben, alles macht sich zur Flucht fertig. Die Bojaren zittern, ihre Angsten übertreffen alle Schilderung, die Arnauten spielen hier gegenwärtig die Herren.

(ss) *Popovich*

Bukarest 3 März 1821.

III.

Hochverehr. Herr Verwalter.

Als ich meinen Brief von 3. d. ihnen expedierte, glaube ich von dem Aufstande der Bauern aus Târgoviste eine Erwahrung gemacht zu haben, die Bauern sind auch ungefähr 400 an der Zahl, sind auch den 3 März abends vor Bukarest eingetroffen und haben eine Deputation aus ihrer Mitte an den Mitropoliten und Landes-Bojaren mit der Anfrage geschickt ob sie ihnen ihre Chrisovs über ihre Güter zurückgeben wollten oder nicht.

Die Bojaren, in die Enge getrieben, haben auf der Stelle alle Schriften von der Witwe des verstorbenen Fürsten tumultarisch erhoben und nachdem sie vorzeigt und vorgelesen sind öffentlich verbrannt, jedoch die Bauern vermissten unter diesen Schriften ihren von dem alten Const. Vodă, Brancovan ausgefertigten Chrisow, welcher lautete: dass die Stadt Târgoviste mit der ganzen Umgebung ihnen wegen ihrer Tapferkeit auf ewige Zeiten geschenkt sein, und [vorderten mit angestümen und unter verschiedenen Drohungen diese Schrift allein keiner von den Bojaren wollte etwas davon wissen. Die Bauern weisen sich aus dass dieser Chrisow sich in den Händen des alten Golescu befand, man nahm noch lebende zwei Söhne ins verhör, besonders den Iordake Golescu, welcher Grosslogofet ist, weil die Bauern diesem beschuldigten, dass er ihren Chrisow den verstorbenen Fürsten um 15.000 Piaster verkauft hat, dieser legte öffentlich in der Kirche vor allen Bauern den Haupteid ab: Dass er diesen Chrisow nie gesehen habe; nun trat der zweite Bruder von diesen Bojaren öffentlich und erbot sich auch den Eid abzulegen, dass er diesen Chrisow unter den

Schriften seines Vaters gefunden und wie er ihn gelesen. Auch ein zweiter Bojar dazu gekommen welcher auch das Zeugniß gegeben hat; um ist der Prozess zwischen den zwei Brüdern im Gange. Die Deputation der Bauern ist noch hier, die anderen 400 aber haben sich wieder zerstreut.

Seit dieser Zeit laufen die Bauern von allen Seiten heran und über alle Bedrückungen vordern sie Ersatz, welche die Bojaren auch leisten.

Der Domnu Tudor von dem ich in meiner ersten Briefe vom 3. März das umständliche mitgeteilt habe, hat nach ungesuchen der Stadt Crajova sich nach Râmnic ins Gebirge gezogen. Er hat schon mehrere Distrikte in seiner Gewalt.

Laut Gestern eingelaufenen Nachrichten besteht seine Macht aus 8.000—10.000 Mann und von Tag zu Tag wird er furchtbarer. Vor 2. Tagen sind auch die 3 Kaimacans aus Constantinopel hier eingetroffen, diese sprengten aus dass die Türken im Anzuge sind um den Tudor zu bekämpfen, zu welchen Zwecke sie von den Bojaren 250.000 Piaster erhoben und nach Constantinopel geschickt haben; allein gut unterrichtete Personen wollen behaupten dass dieses Geld für den Tudor bestimmt sein, nämlich damit zu bestechen, damit er sich unsichtbar macht, denn die Griechen fürchten sehr dass wenn die Türken in Land kommen die Russen sicher nicht die Händen im Schoss halten werden, um so mehr als der hiesige russ. Consul von Ministerium aus Constantinopel den Verweis bekam warum er nicht zugelassen hat dass die Bojaren die Türken um Hilfe gerufen haben. Er hätte sich nicht drein mischen sollen. Am Schluss des Briefes kam Herr Agent Secretär eben aus der Kanzlei und erzählte dass gestern Abends die Estaffette aus Galatz eingetroffen mit der Nachrichten, ein Arnauten Capitaine ist mit einen Türken in Streit geraten, worauf der Türke den Capitaine eine Ohrfeige gab, der Capitaine zog die Pistole und schoss den Türken tod, worauf der Capitain alle Arnauten, Griechen und Albanesen sammelte und über die anderen Türken hergefallen sein, so dass sie in einer Nacht 300 Türken und mit ein Wort alle Türken umgebracht haben, was in Galatz war.

Ferner ist bei dieser Revolution die Stadt mehr als in 10 Orten angezündet und ganz verbrannt. Dieser Capitaine bemächtigte sich nicht nur der Arnauten der todgeschlagenen Türken, sondern auch ihrer an Schiffen habenden Kanonen und zog sich in die Moldau, alle Dörfer schlossen sich an ihn und sind gehwärtig in Marsch gegen Iassy. Die Bojaren packen hier alles zu-

sammen und machen sich bereit zur Flucht nach Hermannstadt und Kronstadt und dies aus Ursache weil sie fürchten die Türken möchten kommen und aus Rache alle Griechen umbringen.

Die Siebenbürgengränze gegen die Wallachei ist voll Militär. O! Gott! wenn sie nur kommen möchten.

Der russ. Consul aus Galatz hat sich geflüchtet. Was mit dem Consoli geschehen ist, ist bis dato nicht bekannt.

(ss) *Popovich.*

Bukarest am 10 März 1821.

IV.

Hochverehr. Herr Verwalter.

Ich verfolge meine ihnen mitgeteilte Berichte, dass wir seit einigen Tagen und zwar seit vorigen Sonntage in den grössten Angst waren, diese Flucht hat sich aus der russischen Kanzlei ins Publicum verbreitet, in dem der russische Consul Herr von Pini, seine Kanzlei einpakte und nach Kronstadt führen liess, man wusste nicht was man davon denken sollte, einige wollten behaupten die Russen kommen aus der Moldau und die Türken sind im Anzüge gegen Bukarest, natürlich wir müssten auf unsere Sicherheit denken und alles wurde eingepakt, nur ich schloss mich die Agentie Beamten und gab acht welche bewegungen machen wird, und weil ich sah dass diese ganz ruhig ist, so war ich auch ruhig, allein das Volk packte alles zusammen und führten ihre Habseligkeiten in alle Kirchen. Ich kann ihnen Herr Verwalter den Tumult nicht beschreiben was hier noch bis dato herrscht. Alle Bojaren haben angepakt und flüchten nach allen Seiten, ein Fuhrmann mit 4 Pferde bis Kronstadt ist unter 800 Piaster gar nicht zu bekommen.

Der Fürst Brancovan ist gestern früh weg, die Witwe des verstorbenen Fürsten hat sich in ein Kloster eingesperrt. Alles schwebte in ängstlicher Erwartung. Vom Jassy bekommen wir keine Nachrichten, erst gestern um Mittag erhielt der hiesige Agentie eine Estaffette von ihren Starosten aus Foksani mit der Proklamation des Fürsten Ipsilanti, die hier übersetzter beischlusse, dass diese russische General (ein Sohn jenes Ipsilanti welcher sich

durch Homora geflüchtet hat) an der Spitze einer Armee von ungefähr 5.000 Mann, lauter Griechen im Anzuge sei und den 12-ten in Focsani sein wird und wir hoffen ihnen in 4 bis 6 Tagen hier in Bukarest zu sehen.

Die Nachricht die er in seiner Proklamation erteilt, dass die Plage der Aufruhr im ganze Türkei am 23 Feber d. J. sei, wird sie mit der Zeit bestätigen, denn an diesen Tage sind alle Türken in ganz Moldau umgebracht und die aus der Wallachei haben sie in ihre Festungen geflüchtet und eingesperrt, jene in Braila anstatt einer Ausfall zu machen oder diesen Ipsilanti den Weg nach der Wallachei bei Foksani oder Buzău zu sperren, sitzen in ihren Festungen und haben alle Brücken abgetragen. Ein Reisender welcher vorgestern aus Rusciuk kam, erzählte dass noch da die Türken ungefähr 300—400 an der Zahl in dieser Festung in tausend Angsten sind, so soll auch in Silistria aussehen.

Nun haben wir den Schlüssel zu allen Bewegungen welche hier seit 21 Jänner d. J. mit dem Sluger Tudor geschehen sein, und von wo dieser Mensch Geld hatte eine so furchtbare Armee zu organisieren, wie wir einigen Privat Nachrichten beimessen, die hier seit mehreren Wochen im Umlauf waren, so hat sich die Insel Crit am 1 von türkischen Joche befreit wo die Griechen mehr als 10.000 Türken umgebracht und sich aller ihrer Kanonen bemächtigt haben. Ich weiss nicht ob ich Ihnen in meinem früheren Briefe die Nachricht aus Servien ertheilt habe, dass die Servier in Bewegung sind und dass auch dorten die Türken sich bloss auf ihre Festungen eingeschränken, nun entsteht die Frage was wollen die Griechen? Sind sie unterstützt von fremden Höfen oder nicht? Thun sie dies mit vorwissen der Verbündeten oder nicht? Wir glauben hier allgemein mit einem ja, alle diese Fragen zu beantworten, wenn wir uns an der Tractat erinnern was die Monarchen unter sich in Betreff der Religion gemacht haben.

Ferner an die Worte eines andern Tractats dass in der Territorialzustand von Europa so wie er in dem Jahre 1815 und den folgenden festgesetzt und von allen Mächten gegenseitig garantirt sein, nicht mindeste Enderung vorgenommen werde, so müssen wir schliessen, dass Europa selbst die Bicanen regierung wünscht um das gleichgewicht zwischen die anderen Mächte Aufrechtzuhalten. Zur herstellung des Bizanzenreich ¹⁾ ist nicht besimmt aber seit gestern weiss ich dass nur hier in Bukarest über 6000

¹⁾ Ist eine Art von Freimaurer schon seit mehreren Jahren errichtet, wie gross ihre Anzahl im türkischen Reich ist nicht bestimmt.

in Bereitschafts sind sich an Ipsilanti anzuschliessen, es war freilich bis gestern ein geheimnis, allein gestern abends erfuhr ich dass die Carbonari oder Freimaurer schon seit Jahren eine Kasse zur befreiung ihres Vaterlands eingelegt an ihrer Spitze, so viel ich bis zur Stunde erfuhr, sind der sich zu Laybach beim russischen Kaiser befindliche Minister Capo d'Istria, der Ipsilanti und der von hier vor 2 1/2 Jahren mit entsetzlicher Reichthümer entflohene Fürst Caragea welcher sich an der Spitze einer anderen Armee befinden sollte und gegen Albanien im Anzuge begriffen sein. Es ist auffallend dass weder die hiesige Agentie noch das russische Consulat einige Instructionen von ihren Höfen erhalten haben.

Vielmehr kreuzen die Couriere hie durch Bukarest von Constantinopel nach Laybach, und von Laybach nach Constantinopel. Wir sind in langen Erwartungen über die Proklamation was der Ipsilanti an das walachische Volk erlassen und welche Regierungsform er hier einrichten wird der die Kaimakans welche von den Fürsten Calimachi hier von Constantinopel geschickt worden, machen sich zur Rückreise dahin bereit und wollen den Ipsilanti gar nicht erwarten.

(ss) *Popovich.*

Bukarest 13 März 1821.

V.

Herr Verwalter.

Am 3. April ist der Capitaine Iordaki mit ungefähr 400 Arnauten von Ipsilanti hieher nach Bukarest gekommen, sie hatten die Fahnen der Freiheit, nämlich die eine war die 3 Färbigen mit den Pelikan und mit den Worten: Freiheit oder den Tod; die zweite war mit dem Bilde des St. Georg auf einer Seite und auf der andere Seite das Wappen der Wallachei, und zogen gerade in die Mitropolie, als den Sitz der hiesigen Regierung.

Also die Mitropolie ist dem Tudor nicht geöffnet, wohl aber dem Ipsilantischen Truppen.

Beschreibung von Tudor. Er ist im Mittlerem Alter hat ein längliches mehr volles Gesicht, dunkle Augen, ist durch ein kleines Gewächs an der linken Seite des Nasenloches leicht erkenntlich,

trägt auf dem Kopfe eine schwarze Mütze vom Lahm Fell, ganz rund, ein Schuh hoch mit weissen Boden, der übrige Anzug ist kaufmännisch. Er ist bewaffnet mit 2 Pistolen und einem Messer, spricht ziemlich Deutsch, scheint kaltblütig zu sein. Bei einer Zusammenkunft in einem Han (Einkehrhaus) hörte ich auf einmal schossen, vielleicht aus 100 Gewehren, ich wusste nicht was ich davon halten soll, es traten 4. verkleidete herein, sagte ihm etwas ins Ohr, er gab ihnen Befehle und sprach weiter, allein ich suchte mich zu entfernen, als ich auf die Gasse kam sah ich eine Menge Volksversammlung und die Freiheitsfahne herumtragen, die Geistlichen gingen heraus in ihrem Ornat und singen dann die Fahnen, (Arnauten, Griechen, Wallachen, Deutschen, etc. etc. hinter drein) welche unter 1000 Schüssen in allen Gassen herumtragen worden ist, dann wurde sie auf ein hohes Thor vor dem Bellnischen Haus aufgesteckt, dies geschah den 4. April Nachmittags um 4. Uhr. Die Fahne wurde nicht in Freien sondern in Bellnischen Haus eingeweicht, gleich darauf kam die Garde des Herr Tudor und dieser ritt gerade zum Spatar Baleanu, hielt sich da 2. Stunden auf, dann ritt er in sein Quartier. Die Einweihung der Fahne und Austekung war sowohl für die provisorische Regierung als für den Tudor so unerwartet dass die erstern sich in 2 Stunden nicht erholten konnten.

Erst den zweiten Tag erfuhr ich die Ursache der Eile der Fahnenweihe. Am 4-ten April vormitag kam nämlich ein Courier aus Constantinopel mit den wichtigen Nachricht, dass die Türken 40.000 Mann Befehl erhalten haben, in doppelten Märschen zu kommen und die Moldau und Wallachei zum Gehorsam zu bringen, dann war dabei ein Bannfluch von dem Patriarchen an den hiesigen Metropolit um ihn, dem Volke vorzulesen, dass Niemand sich unterstehen sollte sich an das Ipsilantische Korp anzuschliessen. Dieser Bannfluch war mit einem Schreiben von russischen Ministerium begleitet, ferner ein Befehl an alle russische Unterthanen sich nicht zu unterstehen weder an das Korp des Tudor noch an jenes des Ipsilati sich anzuschliessen, sondern nach Rusciuk mit ihrem Consul zu gehen (wenn dieser nicht schon in Hermannstadt wäre!).

Also dieser Wegen haben die Griechen geeilt damit ihnen der Metropolit und diese Depesché den Spass nicht verdirbt.

Als die Freiheitsfahne eingeweicht ist, hat man zwischen dem Volke beigeschlossene Proklamation ausgetheilt, von welcher ich ihnen hier auch eine mitteile.

Der Tudor verhält sich ganz ruhig, ungeachtet die Freiheitsfahne in Bukarest weht. Es scheint dass er auf eine Antwort von Constantinopel wartet, er hat sich bis heute nicht mit den Griechen vereinigt, gestern rief er einen Glockengiesser und einen Schlosser, vom erster wollte er, er sollte ihm 30 Kanonen giessen, von den Glocken der Kirchen, und von Schlosser vorderte er 3000 Bajonete. Ob etwas aus dieser Sache wird steht zu erwarten, ich glaube schwerlich.

Der Ipsilanti befand sich gestern in Ploesti mit ungefähr 10.000 Mann, hier sind für ihm Quartier gemacht. Allein heute sagte man dass er gar nicht nach Bukarest kommen will, sondern nach Târgoviste. Auch spricht man hier sehr stark, dass die Türken alle Griechen die in ihren Festungen waren, umgebracht haben, Ein Franzose aus Constantinopel schreibt hier dass der Fürst Soutzo in Iassy abgesetzt sei in Constantinopel kein Geheimnis mehr.

Wer aber auf seinem Stelle kommen wird, ist nicht bekannt. Heute den 6 April ist abermal eine servische oder bulgarische Fahne unter feierlichkeit in der Stadt herumgetragen worden.

Der französische und preussische Geschäftsträger haben auch Orden bekommen nach Ruskiuk zu gehen.

Es heisst der Ipsilanti hat keine grosse Lust nach Bukarest zu kommen seit er Nachricht erhalten, dass das Ministerium ihm so verfolgte. Andere meinen, er warte auf 12 Kanonnen die er in Roman hat aus Glocken giessen lassen. Wenn der Ipsilanti wüste wie ihn das Volk verflucht wegen seinen Unternehmung, so möchte er hieher sicher nicht mehr kommen. Es ist entsetzlich zu denken, welche Elend er das ganze Land gebracht hat. Seine Unternehmung scheint in jenes seines Vaters gleich zu sein. Sein Vater versprach den Russen im Jahre 1806 dass er eine Armee aus diesem Lande von 40.000 Mann organisieren wird, und Russland solle ihm nur 3000 Mann geben. Allein Ipsilanti konnte nicht mehr als 5.000 Mann zusammen bringen und musste die Flucht über Kronstadt nehmen, als die Türken kamen, und Russland musste 150.000 Mann ausopfern.

Sichere Nachrichten aus Constantinopel versichert dass man allen Griechen die Freiheit gegeben hat sich aus der Hauptstadt zu entfernen, welche nicht im Stande sind einen Türkischen Caventen, dass er Friedfertig ist, auch auf dem Lande geschieht das nämliche.

Am 6 April Nachts kam hier der Ministerial Secretäre Pisani als Courier, brachte despeschen auch für den Ipsilanti, dann reiste er weiter nach Laybach, er soll gewisse Instruktionen für das Consulat gebracht haben.

(ss) *Popowich.*

Bukarest 7 April 1821.

VI.

Proklamation des Ipsilanti.

Edle bewohner Bukarest. Da ich durch die Dacischen Provinzen marschiere, so überzeuge ich mich zu meinem grössten Leidwesen, dass ihr euere Hauptstadt verlassen und Euch zerstreut hat.

Bewohner Bukarests. Euere Vaterland, Euere Nation und die gut gesinnten missbilligen euer Bewohner, der Patriotismus grossmüthiger Männer bewehrt sich nur unter solche Umstände, wenn die Stütze des Vaterlands mit solchem Beispiele vorangehen was bleibt dem Volke zu thun.

Edle Bewohner Bukarest kehrt in euer Häuser zurück, das Interesse euer Vaterland, eur Nation, eur eigenes Interesse laden euch zur Rückkehr in euere Hauptstadt ein. Heu es handelt sich um die künftige glückseligkeit eurer Nation, wer wird das seinige nicht dazu beitragen. Wenn sich zum Unglücke ein solcher unter Euch befindet der möge aus dem Verzeichnisse der Vorsteher ausgelöscht werden. Das Vaterlands wird einem solchen wegen seiner gleichgültigkeit zur rechenschaft ziehen. Er möge sich überzeugen dass seine Furcht ungegründet ist, und dass wir alle ehe ein Tropfen Dacischen Blutes vergosse wird dem Tod zu finden entschlossen sind.

Gegeben in Griechischen Hauptquartier

zu Mizil am 18/30 März 1821¹⁾.

¹⁾ Cf, și Aricescu Istoria . . . pag. 101-102.

VII.

*Proklamations Ipsilanti an wallachischen Volks.**Romani viri.*

Nachdem ich heute den gesegneten Boden der Moldau verlasse, ziehe ich weiter in das Gebiet eures geliebten Vaterlandes, die sie nach der Befreiung von der Slaverei sehenden.

Moldauer haben mich mit offenen Armen und mit freuden Tränen empfangen. Ich erwartete auch von den hochgeehrten und gut gesinnten Söhnen der Wallachei gleiche gesinnungen.

Romani viri, nachdem ich die Reise zu welcher mich die Stimme meines Vaterlandes ruft eingetreten habe, komme auch zu Euch als Proffet Euere politische Entsklavung und glückseligkeit. Euere Unglückliches Vaterland, welches seit mehrere Jahrhunderten die unmänschlichen Plünderungen, Greulthaten und Beleidigungen mit den gebeugten Kopfe ertrug, hat auch die Reste seiner Rechte verlohren, denn die Tiranei eurer Fürsten hat eure Geisteskräfte gänzlich verdunkelt und liessen für den Mut und die Würdigkeit der Nation, weil ihr euere politische Entsklavung im vorigen Jahrhunderten nicht verteidigen und euch seit so vielen Jahren den Leidenschaften den Grausamen Feinden der Menschheit nicht widersetzen konnte, den ewigen Schimpf. Die Stunde hat dennoch für euere Befreiung geschlagen. Eine grosse Nation, ich nenne sie gross wegen gross Thaten ihres Vorfahrens, sie ist gross auch wegen des unvergleichen Muthes und ihrem ellende. Sie eilt auf den beleuchteten Wege zu ihrer Entsklavung. Die Ernte der Früchte ihrer tapferen Helden und ihrer Bemühungen ist nahe, ich frage daher wann werdet ihr eine leichtere Aneiferung zur wiedererlangung eurer seit mehreren Jahrhunderten unterdrückten heiligen Rechte. Freunde Romani, es ist demnach an der Zeit damit ich aufwachtet, es ist an der Zeit damit ihr die dem Menschen von der Natur geschenkten natürlichen und politischen Rechte welche die politische Gesellschaft zu schützen und zu verteidigen verpflichtet ist, kennt lernet und nach erlangung derselben streben sollet.

Seit versichert, dass die Zeit wo die Ohren der Becherscher der Stimme des Volkes wenigen gehöhr gegeben haben vorüber ist. Eben heute sehen wir dass dieselben Becherscher der Nationen

denselben die gebührenden Rechte freiwillig einräumen und sich zur Erfüllung der rechtlichen Wünsche der Nationen beeilen.

Wir Romani, während meinem Marsche durch das Gebiet eurer geliebten Vaterlandes wird meine erste Sorge sein, den Mannzucht und Ordnung welche meine von Mut und Tapferkeit beseelten Nation zur Liebe und Befreiung des Vaterlandes zu beobachten Schuldig ist vor Augen zu haben.

Ich bin daher überzeugt dass wir auch von eurer Seite die Freundschaftliche Aufnahme welche ihr den um des Allgemeinen Wohlstrebenden Männer Schuldig seien seiden werden.

(ss) *Alexander Ipsilanti*

Iassy den 13 März 1821.

VIII.

Die Fürstin der Moldau an ihren Vater Fürst Caragea in Pisa.

Wie wünschenswert wäre ihre hieherkunft wenn sie nicht näher wollen so kommen sie wenigstens bis nach Kischinew.

Wie tröstlich wär dies bis uns. Man sagt es oft mit säufzen und die Sachen stehen kommen sie auch ungehindert auf ihr Gut sehen. Die russischen Truppen sind gleich nach der herüberkunft des Ipsilanti an die Ufer des Pruth herab und formiren dort eine Linie von 30.000 Mann. Sie erwarten einen zweiten Befehl, haben aber indess die Ordre sich sobald ein Türke einen Fuss herübersetzt hereinzubrechen, die zweite Ordre wird Stunde für Stunde erwartet in dem auch von den 2 Provinzen ein Bericht über die Sache Abgeschickt worden ist. Warum sollen wir also noch länger ihre gegenwart beraubt sein, da wir mit Gotteshilfe die Freiheit unserer Vaterlandes hoffen können. Sie wissen nicht was für ein Enthusiasmus unter den Christen herrschaft. Zu 200—300 kommen von Odessa viele davon zu Fuss, von den deutschen Gegend und von allen Seiten eilen Griechen herbei und passieren täglich ungehindert die Gränze. Gott ist sicher mit dieser Sache und wird sie uns vollführen 3.000.000 Piaster sind allein in Iassy von den bisherigen Beiträgen beisammen. Denken sie nun in den ver-

¹⁾ Cf. și Aricescu Istoria . . . 100-101.

schiedenen anderen Gegenden was da geschieht. Sie müssen wissen beim diesem Gelde ist kein Kreuzer von Moldauer, nein alles bloss von Griechen. Es ist eine grosse Sache wie beobachten hier ein incognito bis wir eine Antwort von höchsten Orden erhalten, und dann entweder so oder so eile ich ihnen entgegen lieber Papa.

Bei diesem edelmüthigen Verfahren der Griechen, rache ich mich an den verfluchten Judas wegen des Geldes was er noch zu kriegen hat. Woher soll es kommen nach dem er mir schon das Hemd vom Leibe genommen? Ist neulich wie wir in der Lage mit Ipsilanti waren, war nur nichts mehr geblieben, indem er mir alles theils auf Pfand, theils zum Verkauf genommen hatte. Zuletzt nahm er noch für eine falsche Nachricht, die er uns gebracht hatte den letzten Platz des Fürsten aus dem Kasten. Wieviel hätte ich Ihnen solche Dinge zu sagen! Ich hatte Gott gebeten wir wenigstens dass was mir geblieben war zu nehmen, damit er es nicht bekommt und der Herr hat mich erhört und ich hoffe er wird mich noch in vielen Stücken erhören. Ich habe die Fanarioten in der Folge die Einwohner eine grosse Kollekte für einen solchen Fall zusammen geschlossen hätten, dass sich diese Summe bei den Judas befindende und dass er (Ipsilanti) Mittel machen soll sie zum allgemeinen besten in die Hände zu bekommen. Der Arme hörte mir mit Staunen an, und seufzte. Ich weiss nicht ob sie ihn kennen lieber Papa. Ich habe ihn nicht mehr erkannt und ihn auf unsere Kindheit erinnert. Aus den Stillschweigens meines Bruders vermute ich dass er vielleicht einen Plan hat heimlich davon zu gehen, wie es immer sei, ich hoffe ihm zu sehen indem wir alles Notige veranstaltet haben. Die Kaimakame in Bukarest haben bei ihrer Ankunft alsogleich erklärt dass auch sie von der Gesellschaft sein, und alles wegen Tudor wüssten. Sie haben so die Gemüther beruhiget. Wer hätte das gehofft, dass Negi, Vogorides Janko, Samurkasch schon lange bei der Gesellschaft wären?!

Iassy 19 März 1821.

IX.

Vlahutz an den Fürsten Caragea in Pisa.

Ich wünsche dass mein Gegenwärtige Flügel bekämme, um Euerer Hoheit die grossen Vorfälle zuerst zu berichten, die sie sehr Wahrscheinlich, aber schon vor meinem Briefe ersehen haben

werden. Mein Entzücken und meine Freude ist unbeschreiblich. Wir haben die süsse Hoffnung, sie bald zu sehen; sehen sie mein Fürst die Wunder der Göttlichen Vorsicht, sehen Sie wie unvermuthet sich die menschlichen Dinge ändern. Ich gedanke mich früher nach Bukarest zu begeben um vielleicht einen Theil meines kleinen Vermögens der im Gefahr ist retten zu können und vielleicht begünstigen mich die Umstände. Mein Fürst, ich sehe so viele wunderbare Fügungen, dass ich auch die Überzeugung habe dass sich ihr Sohn auch in sicheren Haffen befinden. Möchten sich auch bald schriftlich diese tröstliche Nachricht erhalten. Die Kaimakans des Calimachi hatten bei ihrer Ankunft in Bukarest die Verwierung und Unentschlossenheit gesehen sich mit den Landes Bojaren darüber berathen und den 25 Februar alten Styls den Entschluss gefasst Türkische Truppen zur Vernichtung der Rebellen in das Land zu bringen. Wie es heisst haben die Kaimakans die nöthige Fermane bei sich um von den Festungen die benöthigten Truppen zu verlangen.

Der Beschluss war zwar gut geheissen und angenommen seine vollziehung aber verschoben und man hatte den zweiten Tag noch nicht befügt, niemanden abgeschickt, da die Bojaren selbst anfangen lange gesichter zu machen und wieder die Folgen nachzudenken. Den 26 Februar kamen Briefe von Samurkaki in denen er schreibt er sei mit Tudor in einigen Vergleich eingegangen, und er hoffe mit den Versprechen einige seiner Voroderungen zu erfüllen, die Sache in etwas beilegen zu können.

Zugleich verlangte er man sollte in von der Vistierie 180.000 Piaster schicken, die er den Rebellen geben könne, damit er den grössten Theil seiner Truppen hievon bezahle und fortschicke, obwohl er die Summe dringend verlange so hätten die Bojaren ihre Absendung doch wie gewöhnlich aufgeschoben, wenn sie nicht von einer mächtigeren Seite dazu gezwungen werden wäre und so schikten sie sich am 26 Abends an das Geld zu abzusenden. Die Kaimakans bleiben bis ihren ersten Ideen und fingen an sich passiv zu zeigen und nicht zu unternehmen aus Unbekanntschaft mit den Verhältnissen. Sie warteten indes auf eine Bestimmte und einstimmige Antwort der Bojaren ob man Truppen bringen solle oder nicht. Aus denselben Tag ander Tags darauf beschlossen werden sollte, Herr Pini gab hierein gar keine Meinung ab, nach andern heisst es dass der Gesandte in Constantinopel zu diesem Entschlusse seine Beistimmung gaben.

Dieser Aufstand in der Wallachei hat in Constantinopel, in

Rumelien und in allen Festungen stoff genug zum reden gegeben. Wenn aber schon dieses vielen Allarm verursacht hat so muss ein anderes unerwartetes Ereignis dieselben noch vermehren. Der Capitaine Basil Caragea der sich in Galatz befindet, hat man weiss nicht wie mit einen Türken Händel bekommen und für Gut befunden ihn zu tödten. Die Türken fingen sogleich an sich in Menge zu versammeln mit dem entschluss sich zu rächen.

Caragea kamm ihnen zuvor und hatte früher alle Griechen die er aufbringen konnte und jene von den dortigen *Schieffen* versammelt und den Türken den Eintritt in Galatz verwehrt. Diese Nachricht ist von dem russische Consulate gegeben worden, dasselbe von dem dortigen Vice-Consul erhalten und am 24 Februar den Bojaren mitgetheilt hatte. Am 26 früh aber kamm direkt an die Kaimakans eine zweite Nachricht wo man schreibt dass Caragea in einem hartnäckigen Kampfe 15 von seiner Leute verloren, aber über 50 Türken und den Tobriski selbst umgebracht habe, hierauf habe er die Stadt an den vier Ecken Angezündet und sich mit einigen 60 Mann in die moldauischen Gebirge gezogen. Der Mensch der diese artige Nachricht überbracht hat, sagt dass sich die Leute von dort und dass es allenthalb noch brannte als er abging.

In dem Calarasi von Jalomitza hat sich ein anderer Aufrührer anfangs bloss mit 15. Wallachen gezeigt die dadurch seine Proklamation dass die Bauern nicht zahlen sollen u. s. w. auf einmal zu 30 Mann anwachsen mit denen er die Polizei behörde prügelte und versagte alles Geld aus der Wistierie wegnahm etc.

Auf diese Nachricht hatte man einige Truppen dahin gesendet, es ist aber ungewiss ob man ihn finden und noch ungewisser ob man etwas gegen ihn ausrichten werde, wenn er seinen Anfang vermehrt. Zu gleicher Zeit sind auch einigen Unordnungen zu Argesch und an den Alauta vorgefallen so weit die Nachrichten aus Bukarest am 26 Februar. Am 27 wurde die Bestürzung und Furcht noch grösser als sich das Gerücht verbreitete dass die Türken zu Ibraila und Galatz die Unschuldigen Christen umgebracht haben wo sie deren Antraffen. Zur gleicher Zeit ist von Craiova die Nachricht angetroffen dass der Commandant von Vidin den Bojaren bedeutet haben sie sollten den Rebellen Tudor zur Ruhe bringen, sonst schicke er 3000 Mann die sie und den Tudor umbringen werden. Diese unverhoften und unsinnige Anzeige hat die armen Craiovauer zur Verzweiflung gebracht und sie haben angefangen sich noch weiter zu flüchten. Einige sind auch

hierher gekommen. Die Bojaren in Bukarest befürchteten unter diesen Umständen auch einen Türkischen Anfall und haben sich am 28 zu flüchten angefangen. Der general Pini schickte sich nach der Erzählung eines am 1 März alten Styls von dort angekommenen Couriers ebenfalls zur abreise an. Mitten in diese Verneuerung der Dinge kam die Nachricht dass Truppen in die Moldau eingerückt sein und vorrücken. Die Bojaren die noch nicht fort sind bleiben also wieder und die andern kehren vermuthlich um. Dies wird sich alles noch deutlicher zeigen. Es ist aber überflüssig in Zukunft darüber umständlicher zu schreiben, da die Epoche vorrüber ist und wird vielleicht über andere Dinge schreiben werden. Ich glaube sie werden alle mit ihren Bulletinen zufrieden sein, denn was mir bekannt geworden ist habe ich zur Befriedigung ihrer Neugierde aufgezeichnet.

Ich Wünsche zur Satisfaktion des Herr von Rostra anzeigen zu können, dass Ali Bascha sammt seinen Schätzen und Kriegsbedürfnissen in die Händen der Sullioten gefallen sein. Allein ich habe wieder nichts geführt.

(ss) *Vlahuța*.

Hermannstadt 5/17 März 1821.

X.

Fürst Caragea an Baron Bellio in Wien.

Nach den letzten Briefen sehe ich den Aufstand in der Wallachei wieder entmuthiget und mit einen Worte wallachisch ohne Vereinigung wie alle die Unternehmungen und Schritte dieser Nation. Ich täuschte mich Anfangs und hielt ihm für heureux allein «parturiunt montes exit ridiculus mus». Nichts desto weniger glaube ich dass der Fürst Calimachi aus dieser Ursache früher nach Bukarest kommen wird weil er selbst wünscht bei dieser Gelegenheit den Conferentzen zu entkommen. Nun wollen wir sehen wer statt seiner dazu bestimmt wird sein.

Bruder der Dragoman ist dazu nicht tauglich gewiss werden sie einen andern ernennen. Diese zwei Bruder kommen zu Constantinopel wegen des Fürstenthumes zusammen in Streit, allein der Fürst Carl hat den Sieg davon getragen, dieser wird sich in

der Wallachei gut zeigen, er ist auch ein sonster und weisiger Mann. Nach den gestern sichern Nachrichten die wir haben hat die Napolitanen Angelegenheit ihr Ende genommen zur Schande der Macaroni und so wie man es auch gehofft hatte dass es andern würde. Man schreibt von Florenz dass heute der alte König von dort nach Neapel geht. Ich zweifle nicht (sowie es auch wünsche) dass auf gleiche Weise es in Piemont enden wird.

Die Angelegenheiten des Alli Pascha verhalten sich ganz so wie wir zu wissen, es ist nun zu erwarten was der Curzid Pascha machen wird wenn er dort anlangt. Ich bin sehr Neugierig zu wissen was der Freund mir auf alles das Antworten wird, was ich von den Fürsten Michel meinem Schwigersohn geschrieben habe. Er ist nun überflüssig dass sie jene Seiten berühren, also lassen Sie in der Zukunft davon alle.

Wenn es von dem unserigen Abhänge so hätten dazu bei, daher ist jedes Unternehmen Überflüssig. Bliken wir zu den gütigen Gott dass wir dorthin gelangen wo es uns am zuträglichsten ist, dass wir in unseren Alter Ruhe haben und Gott bewahre uns von dem often Anzihen dass ebenso kostspielig als in unserm Alter beschwerlich ist.

(ss) *Fürst Caragea*

Pisa 19 März 1821.

XI.

Vlahutza an Mavrokordat in Pisa.

Ich weiss wie begierig du bist den Wahrenstand der Vorfälle in der Wallachei und Moldau und Türkei zu erfahren in dem es sich nun Verwandte, Freunde, Bekannte und Compatrioten handelt, allein so sehr ich deine Neugierde befriedigen wollte, so wenig kann ich überhaupt und insbesondere von den dortigen ereignisse in Erfahrung bringen, es vergeht kein Tag keine Stunde ja kein Augenblick wo man nicht verschiedene Dinge hört aber sie sind so unzusammenhängend, entstaltet, widersprechend und unsicher, dass man oft in den Fall kommt entweder alles zu glauben oder am allem zu zweifeln. Ich will dir ungeachtet dasjenigen sagen was man für das Wahren halten kann und dass sich auf folgendes

beschränkt. Ipsilanti hat sich seit 8 Tagen nach Bukarest genährt, hält sich aber vortwährend auf einem Gute von ihm aus und rückt nicht ein, während er doch mit äusserster ungeduld erwartet wurde Capitaine Gheorgacki, Farmaki, Sabbas sind mit Truppen in der Stadt, die sogenannte helenische Armée soll über 12.000 Mann steigen und ihre Zahl täglich wachsen, sie sollen blos 4—5 Kanonen haben die, sie von ein paar Schiffen in Galatz genommen haben. Ipsilanti ladet die flüchtigen Bojaren ein in ihre Häuser zurückzukehren und bedauert dass es sich flüchtet. Vladimirescu hat sein Lager zu Ciorogârla (des Samurkaschi Gut) er selbst befindet sich mit einer starke Garde in Haus der alten Brankovan, er hat gegen 4000 Panduren, worunter einige Serbier und Bulgaren sind, von der einen Seite bittet und ladet er die Bojaren von Crajova in ihre Heimat zurück kehren und von der andern erklärt er dass er Ipsilanti nicht anerkenne, sondern in dem er für sein eigenes Vaterland kämpfe den Sultan als Beherrscher erkenne. Die Provinz befindet sich in Anarchie und vieler Unordnung so dass weder die anhängen Ipsilantis noch jene Tudor die Vortheile ziehen welche war erwartete. Man vermutet dass diese Spaltung keinen Bestand habe, und unter der Decke doch ein Plan und Einverständnis sei; andere sagen wieder dass sich die beiden Parteien unfehlbar entweder mit Gewalt und mit Überredung Aussöhnen müssen, weil es die schlimmsten Folgen hätte, vorzüglich wenn man eine türkischen Invasjon annimmt.

Die Kaimakane befindet sich zu Ruskiuk; Samurkaki ist von ihnen zu dem Kommandanten von Vidin gegangen um ihn zu bitten Truppen in die Wallachei marschieren zu lassen. Die Festungen werden Tag zu Tag befestigt. Es heisst jetzt dass sich von Silistria gegenüber auch einige Türken gezeigt hätten, allein sie rücken nicht vor und auch die hellenisch dackischen Truppen gehen nicht auf sie los. Die Pforte nimmt die grössen Massregeln, wird Truppen und es ist von Constantinopel eine Armée von 40.000 Mann aufgebrochen. Fürst Scarlat und der Beizadea Ianku Calimachi der von seinem Exil zurückberufen und zum Hospodar der Moldau ernannt worden sollen mit der Armée zu Adrianopel angekommen, und mit dieser, auf ihre Posten vorrücken um nach vernichtung der Rebellen installiert zu werden. Ein gewisser Aristides der wie ihr vielleicht schon gehört habt von Ispilanti an die Servien geschickt und in Orsova sammt seinen Papieren aufgefangen wurde, ist in Eisen nach Constantinopel transportiert und dort so grausam torquirt worden dass er die Maçonerie und Ge-

sellschaft gestanden hat, man zwang ihn dass was er in Ziffern mit sich hatte aufzulösen, er that es, aber man mass seinem Dechiffrement keine Glauben bei, als er die Tortur nicht mehr Anstalten konnte sagte er: man möchte nach Orsova schicken wo sich jemand sachkundiger befinde dessen sollte man zwingen es Wort für Wort zu entziffern und es würde sich zeigen dass er nicht lüge, dies gescha dann auch. Die Pforte hat nebst andern auch 5 Bojaren angezogen und den Patriarchen befragt ob er für sie garantieren wolle, auf dessen vermeinende Antwort hat man sie enthauptet. Man behauptet als gewiss es wären der Nikolaki Sknaavi, der Mihalaki Manos und Theodor Riso die andern weiss man noch nicht. Man entwaffnet die Christen und macht ihnen fürchterlichen Drohnungen. Viele Familien haben sich auf verschiedenen Schiffen geborgen. Von Unruhen und Aufständen in Rumelien hört man nicht in Constantinopel. Aly-Pascha hält sich fortwährend siegreich. Die Servier hoffen ihre Vorschläge die hauptsächlich auf den Privatvorthail ihres nationals Chefs abziehen, durch zu setzen und verhalten sich ruhig. Die Pforte hat der Hospodar Michael seine Tron verlustig erklärt und in kontumaciam verurtheilt, auf Befehl hat ihm der Patriarch excomunizirt. Man hat auch die strengsten Ordres an den Mitropoliten der Wallachei abgeschickt, wegen alle die die Waffen gegen die Regierung ergreifen würden dieser hat sie nicht publiciert, sondern sich öffentlich für die Revolution erklärt. Capitaine Gheorgaki und Formaki sind Ipsilanti entgegen und haben die hellenischen Fahnen übernommen und sie am 23 März aufzupflanzen, auf die Nachrichten aus Constantinopel und die Patriarchal Schreiben waren sie gezwungen selbe am 22 abzusteken. Die Fahnen sind 3 Fährbig, nach alter Sitte der Griechen, die eine hat ein Kreutz und die andern ein todten Kopf und einen Phönix. Der Fürst und die Fürstin hauptsächlich werden über den elenden Tod Skanavis und wegen der anderen Bojaren aus unsern Landsleuten traurig werden, darum habe ich es lieber dir geschrieben damit du es ihnen auf gute Art beibringen kannst dass sie weniger allarmirt. Dies ist alles was man hört mein Bruder, die Zeit wird lehren was wahr ist und ob die Unternehmungen der Gegner gut oder schlecht sind. Es wird alle Tage härter die Wahrheit zu erfahren vorzüglich über die Angelegenheiten der Türkei dem in Bukarest sind weder Consule, weder Bekannte die uns doch manchmal geschrieben haben, für künftigt ist jezt auch noch die Com-

munication von Rumelien abgescheitten, vielleicht könnt ich ihr übers Meere bessere Nachrichte haben.

P. S. Jetzt höre ich dass die Türken nicht passiert sind sondern gegen 4000—5000 Mann in Silistria sind. Bis 19 März war in Constantinopel ausser der Gedacht enthauptung nichts vorgefahllen, es ist der Befehl dem Ungläubigen nichts zu leide zu thun aber sie zu entwaffnen.

(ss) *Vlahuța*.

Hermannstadt 11 April 1821.

XII.

Herr Verwalter.

Bukarest den 24. März 1821.

Hier empfangen Sie die weitem Nachrichten über die in der Wallachey seit dem 13. dieses als dem Tage meines letzten Briefes erfolgten Begebenheiten.

Kurjos ist die ganze Geschichte, Thudor steht auf! Sein Vaterland die Wallachei von den Griechen und Bojaren zu befreien, macht allen Monarchen von Europa seine Absichten bekannt. Nun steht ein zweyter nämlich Ypsilanti auf um das griechische Volk von der Sklaverey und Tiraney der Türken zu befreyen. Einer von den laut meinem früheren Schreiben angekommenen Kaimakans Samurkasch genannt, mit Postpferden über die Donau gegangen, um die Türken zu bringen: was noch mit uns geschehen wird, weis der liebe Himmel wir stehen in der Mitte, von allen Seiten richtet und sammelt sich das fürchterliche Gewitter über uns. Den zukünftigen Mittwoch hoffen wir den Ypsilanti hier zu sehen, wenn bis dahin die Türken der Domnu Thudor und der berüchtigte Caravijera nicht hier erscheinen sollten, das Nachfolgende werden sie aus den Tagesbegebenheiten ersehen.

Den 14-ten März erfuhr ich aus einer wichtigen Hand dass der anhero bestimmte Fürst Kalmiachi für die wallachische Fürstenthums würde der Pforte neunzehn Millionen Piaster geopfert, und dass Alli Bascha aus Janina zur Unterstützung der griechischen Revolution 400 Millionen gegeben, und dass der hiesige Dima Cizismeschiu von hier im Monat December v. J. mit 50 Millionen

Piaster nach Griechenland zur Anwerbung der Truppen abgegangen ist.

Der hiesige russische Dragoman (oder Konsular Dolmetsch) Georg ist auch einer von den griechischen Carbonari, denn er werbet auch Truppen für die Griechen, davon 1 Mann zu Pferd 50, und jener zu Fuss 25 Piaster erhält, an diesen Tage als den 14-ten dieses kamm das Bouletin von Ypsilanti in welchen er den Helden Ceriera jener Arnauten Capitaine der in Gallatz die Türken im Schlafe umgebracht hat, zum Hauptmann über 1000 Soldaten ernannt und 9000 Piaster zwischen seinen Truppen als Geschenk vertheilt, auch brachten an diesem Tage die Fregatten des Bim Bascha Sava die nicht weit von Sindrilita eine Post von hier gefangenen 5 Türken gebundener zum russischen Consul Pinj, dieser anstatt selbe den fürstlichen Kaimakams zu übergeben, befahl sie unter der Wache gegen die Donau abzuschicken. An diesem nämlichen Tage kamm der Dwornik Samurkas (Justitz Minister) vom Sluger Thodor an dem er mit 250.000 Piaster zu dessen Befriedigung und Bestechung abgeschickt war zurück, dieser Samurkas gab dem Thodor von diesem Gelde nur die Hälfte, die andere Hälfte behielt er als ein weiser Grieche für sich zurück, und nahm seine Flucht nach Siebenbürgen.

Den 15-ten März ergriff die Wittve des verstorbenen hiesigen Fürsten Sutzo mit ihren Prinzen und Prinzessinen aus dem Kloster Raduwoda die Flucht, Sie fuhr mit ihrer Familie in Kotzen eingehüllt, um von anderen Emigrantenwägen nicht unterschieden zu seyn, auf einen Mokerwagen (ordinären Tracht oder Leiterwagen). Diesen Emigranten Wägen oder Karavanen schloss sich auch die Frau russische Konsulin und alle Bojaren Frauen vom Range an, die Flucht an diesem Tage war so gross — dass 2 Frauen auf offener Strasse entbunden worden sind, die Strassen waren so voll, dass man nicht 3 bis 400 Klaster Raum in der Länge hatte, und fragte man Jemanden von diesen Flüchtlingen, warum er fliehe, so erhielt man die Antwort, weil sich die Bojaren flüchten, und weil sich alles flüchtet, so flüchte ich mich auch.

An diesem Tage erfuhr ich dass Thodor bereits 10.000 Mann strak ist, auch war hier an diesem Tage ein grosser pannischer Schrecken entstanden, ungefähr um 10 1/2 Uhr früh brannte in einem Rauchfange neben der katholischen Kirche, die Glocken fingen an zu läuten, als plötzlich ein Arnaut von Podu-Kalitz eine Brücke welche von der Dombowitza herführt, hereingesprenkt kamm, und laut rief, die Türken Kommen! Die Türken kommen!

Das Gedränge war ausserordentlich, die Kaufleute liessen ihre Gewölbe zu zumachen, eine Menge Volks stürmte in die Kirchen, um sich darinn einzusperren, die Strassen waren voll mit aufgepakten Wägen, alles schrie, und alles weinte, ich sah selbst diesem Spektakel zu, und musste hell laut lachen, über die verzweifelten Gesichter — die Gassenbuben machten sich den Spass — warfen mit den Steinen und der Getroffene glaubte schon er sei todt. —

Den 16-ten März erhob der Ellenische General oder Capitain Carijera 11.000 Piaster von dem Isprawnik aus Fokszau gab ihm dafür eine Quittung um selbe an die Visteria (Schatzamt) zu schiecken: an diesem Tage wollten die revolutionären Griechen die Freyheltsfahne in Bukarest aufpflanzen, allein der russ. und österreichische Consul erlaubten es nicht, diese Fahne ist ganz weiss hat ein schwarzes Kreuz und darunter ein Pelikan, auf dieser Fahne stehen die Worte geschrieben: Gott beschütze uns. Alle Griechen führten Waffen die Bojaren die hierdurch geblieben sind, ebenfalls und hatten auf den Köpfen türkische Binden.

Am 17-ten d. um 6 Uhr Morgens kam der russische Graf Tolstoi als Courier von Laybach und brachte Depeschen an H. Consul Pini und an unsern H. Agenten v. Fleischhaker, das Volk strömte dahin und wollte wissen, was gekommen ist, es wurde selben versprochen, den zweiten Tag den Inhalt der Depeschen bekannt zu machen, hätte ich auf dieses Versprechen gewartet, so hätte ich nichts erfahren, denn dem Volke wurde nichts bekannt gemacht, die Depesche war eine Antwort auf die Anzeige der Agenzie, und des russ. Consulats rücksichtlich des Thudors, darinn die Monarchen diese zwei Stellen aus Laybach verständigen, dass das Manifest des Thudor auch an Sie gekommen ist, ferner dass sie den revolutionären Geist der Völker unterdrücken, nicht aber unterstützen wollen, und dass sie unter einem die Pforte auffordern mit ihrer ganzen Macht gegen den Thudor aufzubrechen, und sollte die Pforte Hielfe brauchen, so sind alle Milit. Grenz Commanden verständiget auf jedesmahliges Verlangen der Pforte nach der Wallachey Truppen abmarschieren, um die Revolutionären zu vernichten, dieser Kurier ging weiter nach Constantinopel mit Depeschen an die Ministers, derselbe kam in 9 Tagen aus Laybach nach Bukarest, dieser nämliche Courier brachte nun die Antwort, auf die an den Hof gemachten Anzeigen vom 13. 18. und 20. Februar welche bloss auf den Domnu Thudor bezug hatten, wann aber die Antwort auf die unterm 10. März von hier mit Kourier wegen erfolgten Einbruch des Ypsilanti kommen wird,

ist nicht bekannt, daher wir bis dahin auch in der grössten Unwissenheit schweben. An den nämlichen 17. März erfuhr ich dass in allen Distrikten die Bauern sich weigern ihrer Obrigkeit nicht mehr als 4 Piaster 16 Para zu zahlen, Sie sagten der Domnu Thudor hätte ihnen so befohlen, und wenn die Sabcyi (Haiduken) sie Minne machten sie zur Zahlung zu zwingen, so wurden selbe fürchterlich gemisshandelt. An eben diesem Tage kam hieher die Nachricht dass der von hier geflüchtete türkische Divan Effendi und Beschläga mit allen übrigen Türken eine Post hierwärts Rusciuk auf dem wallachischen Boden sich befinden, weil ihnen der Bascha von Rusciuk so gar sagen liess, dass wie sie dahin kommen, er Sie alle stranguliren lassen werde, da sie Bukarest ohne Befehl verlassen haben.

Den 18-ten März erfuhr ich dass der Fürst Michael Souzzo von Jassy mit einer grünen ellenischen alt-griechischen Mütze nach Art der altgriechischen Fürsten spazieren herumgehe, und eben so auch der Ypsilanti. An diesem Tage warfen die meisten Griechen ihre Waffen nieder, wegen den aus Laybach angekommenen Kourier, ihr Muth sank, auch der russ. Consular-dragoman Georg liess die Nase herunter. Überhaupt alle griechischen Carbonari sind durch diese Ankunft des Kouriers wie vom Blitze getroffen, sie wussten nicht was sie denken sollten. An den nämlichen Tage wollte der früher in Gura-Humora bei der Regierung gewesene jetzt aber hier wohnende Ingenieur von Ott eine deutsche Legion oder eine Bürger Militz in der Hofnung dass die Regierung dazu Geld geben werde, errichten — wahrscheinlich um seiner misslichen Lage aufzuhelfen, allein alle gesitteten Deutschen protestirten dagegen, nur die Lumpen sammelten sich, doch aus der ganzen Sache ist nichts geworden.

Den 19. März kamen an die Agenzie die gewöhnlichen Couriere aus Konstantinopel. man wusste dort noch keine Sylbe von Ypsilanti wohl aber von Thudor welchen jedoch die Türken aus Furcht vor den Russen nicht angreifen wollten, auch war bis dahin in Konstantinopel keine Revolution veranlasst: nach Versicherung der Privatnachrichten, hat Kalimachi keine Lust mehr, nach Bukarest zu kommen, — sondern will diess Fürstenthum an die Murusische Familie verkaufen. Die eben heute angekommene Estaffette aus Jassy dass Ipsilanti mit 5000 Mann, meistens Griechen, die er theils in der Moldau, in Odessa und Russland zusammen gerafft hat, vor 3 Tagen von Jassy abgegangen, und sich nach Roman in Marsch gesetzt hat, um von dort die versammelten

Panduren mitzunehmen, die Fahne dieser Truppen, welche den Eid der Treue angelegt hat, wurde vom Jassyer Metropoliten eingeweiht, man glaubt allgemein, dass Ypsilanti mit seinen Truppen sich am Gebirge halten wolle, um sich mit dem Thudor welcher ebenfalls längst dem Gebirge gegen Bucarest, in Marsch ist, sich zu vereinigen, und über das Gebirge in Servien einzubrechen.

Den 20ten Früh fuhr die Frau Agentin v. Fleischhaker sammt ihrer Familie nach Hermannstadt ab, und ich bezog mit H. Fraywald den Pallast des Fürsten Brankowan, auf wie lange weiss ich nicht; nach dem Gérede will Ypsilanti darinn wohnen. Die eben heute aus Roman von Ypsilanti an den hiesigen Kaimakan mittelst Estaffette angekommen Depeschen sollen das Volk beruhigen, und er äussert darinn seine Verwunderung warum das Volk fliehe, dass der Graf Wigtenstein bereits über den Pruth im Anzuge seye, und drohet dass er dafür nicht gut stehe, was dann mit den Flüchtlingen geschehen werde, so erhielt auch der russ. Consul Pini von Constantinopel einer Courier mit der Antwort rücksichtlich des Domnu Thudor, der russ. Minister trägt ihm auf Bukarest nicht zu verlassen, glaubt er jedoch in Buccarest nicht sicher zu seyn, so soll er nach Ruszczuk, und von da nach Constantinopel mit einem Worte wohin die Kaimakans gehen, dahin soll er sich auch begeben. Aber H. v. Pini hat dazu keine Lust, sondern will mit H. v. Fleischhaker zugleich und in einem Wagen nach Hermannstadt abfahren, beide so wie die Kaimakans sind noch hier weil sie wegen Ypsilanti aus Constantinopel noch keine Instructionen erhalten haben.

Heute Abends zog ein kleiner Trupp von Thudor seine Leute hier in Buccarest ein, alle Klöster ausser und in Bukarest sind mit Heu und Hafer für die Truppen des Ypsilanti, und Thudor angefüllt, alles Heu und Hafer von den geflüchteten Bojaren ist in Beschlag genommen, und beide vorgenannte Häupter sollen an einem Tage hier einrücken, was weiter geschehen wird, wollen wir erwarten.

Laut Nachrichten der von der Donau kommende Kouriere zogen die Türken sich alle in ihre Festungen, und äussern ihre Verwunderung warum die Leute aus Buccarest fliehen, denn die Türken fürchten sich vor uns; und wir von ihnen. Eine wichtige Person sagte uns heute, dass die Hauptrevoluzion in Konstantinopel auf den 15ten März bestimmt sey, an diesem Tage sol Constantinopel in Asche gelegt, und der türkische Kaiser gefangen oder umgebracht werden. In Tesalonick haben die Griechen Termopile

befreyt und besetzt, auch soll Moria, Seres u. s. w. befreyt seyn, auch sagt man der verstorbene Fürst Souzzo sey vergiftet worden, weil er den Plan dieser Revolution der Pforte bekannt gemacht haben soll, die Griechen in Constantinopel haben hingegen bei der Pforte den Souzzo zum Lügner gemacht.

Seit einigen Tagen werden auch deutsche Handwerksbursche gegen monatliche 80 Piaster angeworben, bis zur Stunde haben bereits 150 Deutsche Handgeld genommen.

Ypsilanti hat drei Fahnen, eine mit dem Bilde des St. Georgius, die 2te die drey färbige Freyheitsfahne, und die dritte mit dem schwarzen Kreutze.

(ss) *Popovich.*

XIII.

Herr Verwalter,

Bey der durch mich unternommenen Reise in die Moldau hatte ich Gelegenheit folgendes, rücksichtlich der daselbst vorgefallenen revolutionairen Ereignisse zu bemerken, und über den gegenwärtigen Stand der Dinge in dieser Provinz aus ser verlässlichen Quellen die verbürgtesten Nachrichten zu erhalten.

Der in der Moldau und Wallachey bewirkte Aufstand, das Werk eines, seit Jahren her existirenden Komplots hat dermalen der Fürsten Alexander Ypsilanti zu seinen ersten Vertreter, der sich als Verfechter der gerechten Sache (wie er sich unterschreibt) seine Bestimmung in verschiedenen Proklamazionen an die Einwohner der Moldau und Wallachey, so wie an die übrigen Griechen in der Turkey bekannt gegeben hat. Dessen Armee ist gegenwärtig auf eine Zahl von 17000 Mann gebracht, unter welchen die durch den Sluger Theodor in der Wallachey zusammen gebrachte Mannschaft innbegriffen ist, diese nummehr ganz berriten mit Pistolen, Säbel, und Picken bewafnete Armee steht unmittelbar unter den obern Befehl des Fürsten Alexander Ypsilanti. Folgende Personen bekleiden Unterbefehlshaberstellen mit dem Titel Chiliarchon (oder Chef) als: Fürst Georg Kantakuczeno aus Bessarabien, Georg Konlaky, Koloko, Sroni, beide von Morea, dann die Kapitans Jordaky, Sawa Termakis, Basile Kinferktziubasza, Duka, Sultzer Theodor, Grigor Conte, sämtlich von Janina gebürtig.

Nach Aussage dieser Häupter sind ferner noch, auch mehrere in Diensten Russlands gestandene Officiers ebenfalls darunter.

Diese neu formirte Armee erhält sowohl ihre Verstärkungen an Mannschaft, Munition, Geld, Pferden, und überhaupt alle Bedürfnisse, theils von freywilligen Beiträgen der Nazionalisten, und auch hauptsächlich von den in der Moldau regierenden Fürsten Souzzo, der alle Einkünfte des Landes darauf so sehr verwendet, dass er jedes Bedürfniss bis aufs Fleisch baar bezahlen lässt, wozu eine eigene Kasse in Jassy errichtet worden.

Das gesammte Corps befindet sich an den Gränzen der Moldau und Wallachey, unweit der Stadt Foksan, wo auch das Hauptquartier ist. Sowohl die Armee als auch die Bewohner dieser Länder glauben die Ueberzeugung zu haben, dass Russland als Gebiethher sämtlicher griechischer Aufstände die Christen schützen wird, welches sich auf gemachte geheime Verheissungen des russischen Ministers Strogonof zu Constantinopel gründet, der sich aller dort existirenden Fanarioten (Bewohner dieser griechischen Stadt theils unter dem Namen Fanar bekannt) einverständlich gemacht, und für die Ausführung bekannter Zwecke gewonnen haben soll. Der bei der russischen Mission zu Constantinopel befindliche Dragoman Frankini, welcher vormals in französisch diplomatischen Diensten gestanden, soll in diesen Angelegenheiten vorzüglich gewirkt, und auch den zur Eroberung Constantinopels erforderlichen Plan gemacht, so wie jene dort bestehende Gährung entzünden haben.

Hier in der Moldau hat bei diesen Ereignissen als bedeutend Eingeweihter der grosse Bojar und der reichste Gutsbesitzer des Landes Wisternik Rosnowan den vorzüglichste Einfluss auf die stattgehabten Veränderungen geltend gemacht nicht nur allein zum Behuf der neuformirten Armee gegen die Türcken 10.000 Holländer Ducaten dann 300 Pferde mit Sattel und Zeug gratis hergegeben, sonder sich auch zu einer geheimen Sendung nach Russland bis Kisinew von Seite des regierenden Fürsten Suzzo so eben gebrauchen lassen. Sein Sohn Nikolai der gegenwärtig als dirigirendes Wisttier (Schatzmeister) des Langes in Activität ist hat zum Behufe einer zugewärtigenden Armee in der Moldau in Lande eine bedeutende Frucht gratis Liferung ausgeschrieben und aufzuhäufen angeordnet. Sein eigenes Haus in Jassy liess er zur Aufnahme und Unterbringung eines erwarteten hohen Gastes auf das Prächtigeste neu möbliren.

Über den Pruthfluss haben die Russen seit kurzem 3 Schiffbrücken schlagen lassen, und zwar die erste in Skuleny, die zweite

bey Lipkaly, und die dritte bei Leova, auch denen Gränzbehörden den Befehl ertheilt, jeden aus der Moldau kommenden Flüchtling gleich passiren zu lassen.

In Bessarabien befinden sich gegenwärtig im Ganzen 40.000 Mann Russischer Truppen, worunter 25.000 Mann von jenen die jenseits des Dniesters angekommen begriffen sind, und wovon was bis jetzt bekannt, die Division Sabanje ihre Aufstellung bei Tomarova erhält.

Die in Bessarabien befindliche russische Armee würde, zumal bald erscheinen, gleich nach der Ankunft Ypsilanti in der Moldau im Lande auf den Adel, so wie auf die Mehrzahl der Nation ungemein vorteilhaft gewirkt haben.

Jetzt aber nach gemachter Erkenntnis einer statt gefundenen Täuschung durch das Verzögern dieser Armee, hebt Partheygeist im Lande sein Haupt empor, die Meinungen erhielten eine andere Richtung und man kann füglich den gegenwärtigen Standpunkt der verschiedenen Partheyen in folgende 3 Kategorien theilen, Ein Theil der Bojaren ist Turko-Grec, der zweite Russisch, und der dritte an der Spitze mit 5 Haupt-Familien des Landes als: Maurocordato, Ghika, Balsch, Paschikan und eine Branshe der Familie Stourza nebst dem Handelsstande en Gros und den vielen oesterreichischen Subject bestehen, Oesterreichisch gesinnt.

Hauptsächlich bestand wie oben bemerkt diese Spaltung durch das Hintergehen der Russen, welche ohne früher gepflogene Rücksprache mit dem Senate der Moldau, den Ypsilanti zu einem so grossen Unternehmen Vorschub leistete, und derselbe noch dazu vorgab, die Russen würden ihn auf dem Fusse folgen ohne bis jetzt erschienen zu seyn.

Vielmehr ist, der, die Ruhe früher aufrechthaltende russische Konsul Pisany von Jassy schleunigst abgerufen, und der Adel in Angst, Bestürzung, und in einen so grossen Unbewusstsein gerathen, dass selben bei der wirklichen Entfernung des Consuls selbst die Flucht an die Gränzen Russlands und Oesterreichs nehmen, ohne den eigentlichen Grund hiezu sagen zu können.

Dieser auf das Volk der Moldau so sehr nachtheilig gewirkte Umstand, welches in Furcht und Bestürzung gerieth, hat der Fürst Suzzo durch einen geschafften Befehl an alle flüchtig gewordenen Bojaren mit der Weisung zur sogleichen Rückkehr beloben, und denen Isprawniks (Kreishauptleute) im Lande aufgetragen, das Volk zur Ruhe und Ordnung zu ermahnen, da bis jetzt kein Grund zur Furcht und Flucht vorhanden sey.

Man ist durch diese Ereignisse zur Erkenntnis gelangt, dass der russische Konsul aus dem Grunde abgereist ist, um sowohl das auf die russische Protection viel bauende Volk und den Adel in Angst zu bringen, damit sie insgesamt ihre Heymath verlassen, und zur Bevölkerung des wüsten Bessarabiens ihre Zuflucht nehmen sollen. Die getroffenen Massregeln des Fürsten Souzzo haben vor der Hand den diessfälligen Erwartungen entgegen gewirkt, und ich bemerkte sowohl in Städten als auf dem Lande Zutrauen zu den fürstlichen Verheissungen, da der Verkehr im Handel und Wandeln nur durch eine kurze Zeit unterbrochen war.

Der Russische Konsul Pissany besucht aus Skuleny den Fürsten Souzzo sehr oft. Dieser Fürst als Haupt der ganzen protergirtten Verschwörung in der Moldau ist für diese Sache ganz begeistert und im Falle des Misslingens der Griechen gegen die Osmanen bereit nach Russland seine Zuflucht zu nehmen, wozu er auch den Bojaren Rosnowan bereits ganz gestimmt hat.

Von mehreren Tagen ist auch der 4te Bruder Ipsilanti aus Russland in Jassy mit dem Eide den Todt seines Grossverwalters zu rächen oder zu sterben, angekommen. Fürst Souzzo küsste ihn den Schwur von seinen Lippen, und gab ihm seine beinahe letzte Resource von 100 Arnauten zur Armee mit, sich als Opfer dem Vaterlande, und die längst gesuchten Freyheit zu weihen.

Ein Sohn des Fürsten Angeri welcher seit geraumer Zeit das Vertrauen des Ali Pascha besitzt, und von ihm durch mehrere Jahre 50.000 Piaster jährlich Gehalt bezog, hatte im Auftrage desselben mit dem Fürsten Alexander Ipsilanti eine paartägige Unterredung in Bakeu. Von da kam er nach Jassy zum Fürsten Souzzo von wo er nach dem Dorfe Rekenulczemy (?) zurückkehrte und nunmehr allda verweilt, um die Servier, welche mit dem Pforte in friedlichen Abschiessen ihrer Sache begriffen sind, zum Vereine zu bewegen, die jedoch, da ihnen ein Fürst zur Beherrschung aus ihrer Nazion von der Pforte zugestanden, nicht einwilligen wollen.

Die moldauschie Regierungsform blieb durch unmittelbares Mitwirken des russischen Konsuls unter den Fürsten Suzzo bisher ohne der mindesten Veränderung; hauptsächlich besorgt derselbe jede Landesgeschäfte die dem Zwecke der Einküfte für die Webung, Ausrüstung der Truppen, ihre Verpflegung und Bewafnung vorzüglich entsprechen. Die Ypsilantische Armee hat sowohl von Kaufleuten, die aus dem Auslande unter Kaufmannsgütern, Pulver und Bley einführten, als auch aus Russland in Küsten die Waaren gepackt. Diese Bedürfnisse sind in bedeutender Quantität erhalten

worden, vorzüglich besorgten die Kaufleute u. Gebrüder Apostolo und Christodolo, Petrico, die Pulverbeischaffung, und ein gewisser Diogene Panajote versandte dasselbe auf eigene Kosten von Jassy in das Hauptquartier nach Foksan.

Eine Abteilung von Ypsilantischen Corps ist zwischen Dzuirdzewo und Bukarest vorgerückt, und mit denen allda befindlichen Türken ein Hangemeng geworden, wo der Scharmützel jedoch unbedeutend ausfiel. Den grossen Widerstand von Seite der Türken befürchten die Griechen von Ibraila und Dzuirdzewo, wo bereits bedeutende Verstärkungen von türkischen Truppen angelangt seyn sollen.

Fürst Alexander Ypsilanti begab sich nach Bukarest und okkupirte das Regierungsrecht in der Wallachey im vollen Masse, mit dem, dass wen die Gebrüder des vergifteten vormahligen moldauischen Fürsten sich nicht nach Kronstadt geflüchtet hätten, er selbe als Verräther an der heiligigen Sache, aufhängen liesse. Für alle schleunige Kundmachungen an die Armee und für die Landesbewohner führt Ypsilanti eine Druckerey mit sich; und hatte Dichter und Uebersetzer in verschiedenen fremdartigen Sprachen berufen, das für gegenwärtigen Zeitpunkt geeignete — aus Zeitschriften f. i. ins Griechische zu übertragen, und zu verbreiten.

Zur Aneiferung der Bewohner in beiden Fürstenthümern kreuzen zu diesem Zweck russische Emissaire in beiden Provinzen unter dem Vorwande des Handels herum — welche hiedurch Leichtigkeit in der Ausführung ihrer von Ypsilanti erhaltenden Weisung — erlangen. Ein bedeutender grosser Theil der Bojaren in der Moldau und Wallachey besonders Anhänger Oesterreichs — sehen und erkennen in diesen Neuerungen nichts gutes — und erklären solche für carbonarische Grundsätze. Sie hoffen durch nachdrucksame Massregeln der Nachbar — Staaten — besonders Oesterreich dass diesem Unwesen gesteuert werde.

Dass Fürst Ypsilanti im Einvernehmen mit Ali Pascha welcher schon bis Larisa vorgedrungen seyn soll, agirt, beweist der Umstand, dass ausser dem Prinzen Hangerli noch ein bedeutender Grieche der vormahls beim abgelebten Fürsten Ypsilanti in Diensten war, nach der Hand zum Ali Pascha ging, ist mit einer Zahl von 500 Griechen, welche theils aus Russland und theils aus den Provinzen diessseits der Donau sammelte, zu dessen Corps gestossen habe.

Fürst Souzzo Regent der Moldau welcher ganz für die Sache der Griechen lebt, steht nunmehr in gar keiner Verbindung mit der Pforte. Seine Kouriere laufen nicht mehr wie sonst nach Kon-

stantinopel, sondern nach Russland, indem auch die letzte Furcht, seine Familie in Konstantinopel zu wissen nunmehr mit den glücklichen Entkommen seines Bruders Nicolay und Schwagers Skina nach Odessa verschwand.

Er hat vor kurzem den Fürsten Alexander Ypsilandi sieben türkische und Arabische Hengste als Streitpferde geschickt.

Die Ypsilantische Armee welche bis jetzt nur 3 Kolonen hat deren aber mehrere in geheimen Wege aus Russland erwartet, besteht aus Griechen, Bulgaren, Servier, Arnauten und angeworbenen Nationalisten der Moldau und Wallachey. Die Griechen sind schwarz gekleidet. Die Moldauer Walachen aber dunkelblau nach Kosaken Art, mit einer herabhängenden Moldauer Mütze, und der drei ferbigen Kokarde, schwarz, roth und weiss geziert. Ein Muster dieser Kopfbedeckung bringe ich mit. Für die Moldau sind Jassy und Botuschan die Hauptwerbeplätze, der Zulauf ist dermahlen nicht stark, und aus der Klasse der rechtlichen Einwohner erhält die Werbung gar keinen Zuwachs. Seit den Beginn der Werbung etwa vier Wochen hat der Platz Botuschan bis jetzt 189 Mann geliefert, wovon vor 8 Tagen 120 Mann vollkommen equipt und beritten nach Jassy abgiengen. Der Rest dieser Neugeworbenen befindet sich noch in Botuschan besteht meistens aus entlaufenen Odai-Knechten, Hirten, und den gemeinsten Volke, von welchen dieser Werbplatz auch nur den einzigen Zulauf erhält.

Während den Marsch geschieht die Verpflegung im Wege der Requisition. An baarer Zahlung ist monatlich 30 Piaster (8 fr. 30 kr. C. M.) für jeden Gemeinen festgesetzt.

Gegenwärtigen Bericht sende ich von hier durch einen Vertrauten auf die Post nach Sereth um von da mittelst Estaffette nach Lemberg befördert zu werden.

Nachdem ich in verschiedenen Richtungen (jedoch aus guten Gründen mit Vermeidung der Hauptstadt Jassy) das Land durchzog, von so manchen des gegenwärtigen Zustandes der Moldau mir die Uiberzeugung verschaffte und in der Lage war mit einigen sehr bedeutenden Anhängern Oesterreichs in Verbindung zu treten, deren Namens-Erwähnung bei meiner Rückkunft, mündlich geschieht, so trette ich morgen die Rückreise von hier über Botuschan und Si-routz an, bemerke noch die getroffene Einleitung einer gesicherten und verlässlichen Korrespondenzführung, und gedenke im Laufe dieser künftigen Woche in Lemberg einzutreffen.

(ss) *Karl Goll.*

Sulitze in der Moldau den 7 ten April 1821.

XIV.

Bukarest den 12. April 1821.

Wohlgeborner Herr!

Mein Brief den ich Ihnen unter Ihrer eigenen Adresse nach Ausgurg geschickt habe, ist vom 7. d. M. datirt. Bis am 7. habe ich Ihnen alle die hiesigen Begebenheiten mitgeteilt. — Nun folget die Fortsetzung. —

Am 7. d. Nachmittag verbreitete man das Gerüchte hier, Thodor Vladimiresko hätte die Maske abgelegt, und sich mit den Griechen vereinigt; — wenigstens sah man beim Thodor im Zimmer die Häupter der griechischen Revolution, als den Bakanoglu, Skufa, Hristary — welche nicht nur da mehrere Tage schrieben, sondern der erstere soll einen Pass genommen haben, um nach Wien, Triest, Leipzig etc. zu reisen, um seine geheimen Aufträge in Gang zu setzen.

Am 8. sprachen die Griechen öffentlich, der gewesene Fürst Souzzo, sey aus der Ursache in der griechischen Schulde, als er Dulczaza, und Wasser zum Trinken forderte, vergiftet worden, weil er den Plan der Verschwörung der Pforte entdeckt hätte; — auch verbreitete sich das Gerücht, und dieses aus dem Hauptquartier des Thodor, — dass die Türken ungefähr 3 bis 400 Mann mit dem fürstlichen Caimakan Samurkasch in Crajova eingezogen, und jene 5 Districte seyen ohne Blutvergiessen wiederum unter die türkische Bothmässigkeit gekommen. Den 8, dieses, ungefähr 11 Uhr Vormittag erkühnte sich ein gewisser Brazky, der ausgab, er wäre Hauptmann in österreichischen Diensten gestanden, die Revolutionsfahne zu nehmen, und mit 4 Trompetern in allen Gassen die *Teutschen* zu den Waffen für den Thodor zu rufen — ja er wollte sogar in dem Hofe des k. k. Öst. Consulat beym hinteren Thor eindringen, allein der Wache stehende Unter Officier wies ihn mit dem Bajonette zurück, — doch wurde er nicht weiter gehindert die Teutschen zu den Waffen zu ermuntern. Die Öst. k. k. Agentie erliess hierauf ein Zirkular an alle k. k. Unterthanen; aber trotz aller dieser Ermahnungen fanden sich leider mehrere Teutsche, die an der Revolution Theil nahmen, — erstens ein gewisser Adamsberger, der die Maschine zum Bohren der

Canonen verfertigen soll, — dann ein gewisser v. Ott — Ingenieur der sich anheischig machte, Schanzen um die Stadt aufzuwerfen, um Bukarest in Vertheidigungsstand zu setzen; letzterer jedoch soll dem Thodor so einen Kostenüberschlag eingereicht haben, dass dieser seinen ganzen Plan verwarf, und blos einen Graben forderte, welcher so tief, und breit, seyn soll, *dass eine Kuh nicht hinüber springen kann.*

An diesem Tage wurde die Proclamation des Fürst Kalimachy nebst jenem Bannfluch des Patriarchen aus Constantinopel in 2 Kirchen gelesen. In der zweiten Kirche aber, als man dem Volke bis zur Hälfte las, kam der Arnauten Capitaine Jordaky, und erlaubte es nicht weiter zu lesen. In dieser Proclamation, die ein Bogen stark ist, wird nicht nur der Metropolit, Bischöfe, Bojaren, und überhaupt das ganze Volk über den verführerischen Einfall des Ipsilanti in Kenntniss gesetzt, versichernd dass die Pforte mit Russland in bester Harmonie stände, und das Volk soll sich nicht verführen lassen, sondern soll zu den Waffen greifen, und diesen gemeinschaftlichen Feind vertilgen. Ueberhaupt verspricht er fürstliche Belohnung allen Jenen die diess thun werden, Tod und Verderben allen Jenen, die Theil an Ipsilanty mag seyn mittelbar, oder unmittelbar genommen haben. Diese Proklamazion blieb sowohl beim Metropoliten, als H. Bojären ohne Wirkung, — nur die 2. Klasse von Bojaren, und der Kaufmannstand nahm sich vor, neutral zu bleiben, und die Ereignisse abzuwarten. Dagegen bemerkte man unter den letzten Tagen, dieses Ereignisses viele junge Griechen aus Odessa, Wien, Ofen etc. welche auf die Ankunft des Ipsilanty warteten, um Dienste anzunehmen.

Den 9. d. ist die Avantgarde des Ipsilanty unter Anführung des Duca, ungefähr 300 Mann stark, hier in Bukarest eingezogen, und der Prinz Ipsilanty traf am nemlichen Tage mit ungefähr 500 Mann, lauter Cavallerie, und 3 Canonen, zwei eiserne in sehr schlechtem Zustande, und einem messingenen 3 Pfünder in Collentina, nahe bei Bukarest, und stieg in dem Lustschlosse des Banu Gyka ab. Noch an dem nemlichen Tage fuhr der H. Metropolit hin; — nach seiner Zurückkunft kündigte er, dass H. Ipsilanty von den Klöstern Einmal Hundert Tausend Piaster binnen 24 Stunden fordere, — auch die Juden mussten 5000 Piaster geben: — ob der Handelsstand davon befreiet wird, ist bis zur Stunde nicht bekannt. Unter der Begleitung des Prinzen Ipsilanti ist der gewesene Russ, Graf Cantacuseno, dann der Mauro — Ersterer ist Ritter zweyer Orden, als Wladimir und Ana, Ipsilanty

hingegen hat nur Wladimirs Orden, nebst einer silbernen Ehrenmedaille. Alle sind aber schwarz angezogen, tragen einen schwarzen pohlischen Rock, Pantallenhosen, — auf dem Kopfe schwarze von ordinären Lammfällen lang gemachte, und auf einer Seite gebogene Mützen. — so trägt auch ein Theil seiner Leibwache errichtetes Chor? (Corps) nur mit dem Unterschiede, dass sie von Zinn gegossene Totenköpfe auf ihren Mützen tragen. Die Offiziers tragen so wie der Ipsilanti die 3 färbige Schärpe.

Hier hat man das Gerücht verbreitet, dass die Türken alle Waffen sowohl den Griechen als Bulgaren gewaltsam weggenommen haben, und welche solche nicht niederlegen wollten, die Flucht ergreifen mussten. Die Räubereien und Plünderungen haben in der ganzen Wallachey so über Hand genommen, dass sie sogar Caravanen von 30 bis 40 Wägen überfallen, und ihnen alles wegnehmen. Die meisten Räubereyen und Mordthaten soll des Thodor seine Leute über dem Altfluss gemacht haben, und wenn sich auch die Parthey mit Pässen vom Thodor, Ipsilanty und allen deren Capitains versichert, so nützt dieses gar nichts, — ausgeraubt werden sie doch. Der Thodor drückt sich in seinem Pass so aus, — *An die Brüder der Versammlung*, der N. N. etc. — Auf dem Petschaft des Ipsilanty steht ein König auf Brandkohlen, — rund herum die Worte: Alexander Ipsilanty bevollmächtigter Befreyer Griechenlands.

Noch am 9. schickte Ipsilanty einen Courier nach Cron- und Hermannstadt, und fordert die Bojaren zur Rückkehr unter verschiedenen Androhungen. Allein ob sie kommen werden ist sehr zu zweifeln, da sie die Nachricht vom Kaiser Alexander in allen Oest. Zeitungen gelesen haben.

An diesem Tage räumte Thodor mit seine Truppen Bukarest, und zog sich wieder nach Kotrucsény am Rande der Stadt Bukarest, nachdem er sich von den Bojaren, und Metropolitén ein Zeugnis hat geben lassen, dass er sammt seinen Leuten sich gut, und rechtschaffen aufgeführt habe etc. — Den 10. nachmittag kam die Post, und brachte die Zeitung, Aufklärung, und Antwort der hohen Monarchen wegen Thodor, und Ipsilanty. Die Bestürzung der Griechen war ausserordentlich, besonders des H. Skufa, welcher die Posten hier, und in der Moldau in Pacht hat, und ein Haupt der Ipsilant. Parthey ist, — und vielen Hundert Anderen; man hörte von allen Seiten: wir sind verloren — und die meisten, welche bis zur Stunde Truppen für Ipsilanty angeworben, haben Pässe nach Oest. Staaten genommen; allein den 2-ten Tag wussten

schon einige den Sinn jener 4 Punkten anders auszulegen, nemlich zu ihrem Vortheil. Ihre ganze Hoffnung ruhet noch auf der Rückkunft des als Courier von Constantinopel nach Laybach geschickten Minister Sekretärs v. Pisany; — warum, und wie, ist uns nicht Eingeweihten ein Geheimniss.

Den 11. dieses kam hier die bestimmte Nachricht den Ali Pascha aus Janina habe die Pforte nicht nur gänzliche Verzeyhung angeboten, sondern auch die Bestätigung seiner Paschalik. Allein ersterer nahm es nicht an, sagend er ist kein Ali Pascha mehr, sondern Alexander.

An diesem Tage bekam man Nachricht, dass die Türken aus mehreren Orten die Donau passirt haben, und gegen Bukarest im Anrücken seyen; man wollte es aber nicht recht glauben. Den 12. aber wusste man ganz bestimmt, dass 700 Türken aus Sillistria nach Kalarasi und von da nach Obelischt je angekommen seyen. Nun war der Wirrwar hier ausserordentlich, — unter anderem befahl Ipsilanty, dass die Tücher, welche den Schneidern zur Verfertigung der Monturen gegeben wurden, wegzunehmen seyen, man fragte nicht ob fertig, oder nur zugeschnitten, man nahm sie weg, und H. Ipsilanty ist noch am nemlichen Abend mit ungefähr 300 Mann gegen Tergovist gezogen. Den 13. marschirte ihm nach der Ducca mit der Arriergarde, in Allem ungefähr bis 3000 Mann. Die Griechen meynten, dass Ipsilanty ein Manöver machen wolle, allein wir wissen sehr gut sein Manöver, er will das Gebirg erreichen; denn mit 3000 Mann vor 700 wegzulaufen in solcher Eile, kann man schon urtheilen, welches Manöver er machen will. Wo sind die 3000 accor-dirten Bajonette, die 30 Canonen, dann die Lanzen; Piken,? alles hat man im Stich gelassen, Bis 14. April um Mittag hat man hier keinen Turken noch gesehen, — dagegen die provisorische Regierung, als Metropolit, Visztiar, Bratianu als Spatar etc. schicken sich zur Flucht, weil sie auch die Türken befürchten, indem sie Alle diese Revolutionsgeschichten in Bukarest erlaubt haben. Zu allen diesen Geschichten will man den Russ. Consul H. v. Pini beschuldigen; sie meynen, er ist an allem Schuld, denn hätte er mehr Standhaftigkeit, und Klugheit gezeigt, wäre es nicht so weit gekommen; — er hätte so viel Furch und Aengsten verrathen, bevor er noch bestimmte Instructionen wegen Ipsilanty aus Constantinopel hatte, und natürlich dadurch war das ganze Volk mehr in Furcht gebracht. Anstatt die Flucht standhaft bis zur Ankunft der Instuctionen zu verhindern, hat erst befördert. Man will hier auch behaupten, H. v. Pini sey auch deswegen nicht nach Djurgiu mit die Caimakans ge-

gangen, sondern nach Hermannstadt weil er eine Untersuchung fürchtet, besonders wegen die Bedrückungen des Landes, welche wehrend seines Daseyns mehr befördert, als eingeschränkt hätte, und mehr dergleichen Gerüchte. Dass er die Flucht der Bojären mit die Caimakans verhindern konnte, ist mehr als gewiss; — warum er es aber nicht that' ist uns nicht bekannt.

Karl Goll

An Se. Vohlgeboren H. E. J. Stegmann verantwortlichen Redacteur der Allgemeinen Zeitung zu Augsburg.

Unter Umschlag

An Herrn Joh. Lor. Schätzler, Augsburg.

XV.

In der Moldau ist der Alte, aber in Folge seine Beitritts zur griechischen Verbrüderung, von der Pforte in die Acht erklärte, und als Verräter schon verurteilte Fürst Michael Sutzo auf das thätigste bemüht, die Gemüther zu beruhigen, die Flucht der Bojaren zu verhindern, und so viel als möglich die Streitkräfte Ipsilantis zu vermehren.

Alle für die innere Sicherheit im Lande aufgestellten Arnauten und Plaiaschen, so wie alle längst der Gränze gegen Siebenbürgen zur Sicherung der Mauthgefälle, bestandene Panzieren (grenzwächter) wurden gesammelt und dem Ipsilanti in die Wallachei nachgesandt und da dieser Schritt ohne dem die Abnahme der Mauth, unthunlich macht, wurde aller Handel mit Siebenbürgen ganz frei gegeben.

Alle jungen Bojaren und freien Leute wurde theils mit Versprechungen theils mit Gewalt zu den nämlichen Entzwecke gezwungen, der Jungen Griechen welche aus Bessarabien täglich ankommen, in kleinen Haufen von 10—50 Köpfe gesammelt zu Ipsilanti eilen. Aber alle Bemühungen des Fürsten sind ohne Erfolg, die Arnauten rauben und plündern wo sie hinkommen, alles ist zur Flucht bereit.

Die Weiber und die bester Habseligkeiten sind schon in die Gebirgsklöstern und gegen die gränze geflüchtet und bei ersten Schreckungs verbreitender Nachricht einer Annäherung der Türken, flüchten gewiss die ganze Bevölkerung in die Wäldern, denn nie-

mand hat auch nur ein geringes Vertrauen, dass Ipsilanti und Tudor dem Andrang eines türkischen Korps widerstehen könne.

In Bukarest hat sich von den wenig zurückgebliebenen Bojaren ein Divan formirt an dessen Spitze der Metropolit, der Bischof von Argesch und der Schatzmeister Aleco Filipesco steht, der aber dem gebietherischen Einfluss Ipsilantis und Tudors untergeordnet ist. Dieser Divan hat neuerlich nemlich am 10-ten die Ispravniks (Kreisvorsteher) für alle Distrikte ernannt und in den hiezu ausgefertigten Dekreten gerichtsskeits Pflege und zurückführung des Volkes, zur Ordnung und gehorsam empfohlen.

Tudor hat aber in einem dieser Dekrete beigeschlossenen Befehl die Abgaben bestimmt, welche künftig und zwar sammt der Rückständen seit ersten Jänner dieses Jahres erhoben werden sollen, und welche beinahe aber so viel betragen als in den drückendsten Zeiten Caragea und Soutzo gezahlt werden mussten. Die Rüstungen dauern übrigens fort und werden mit aller den Eigenheiten eines gar nicht kriegerischen und des Krieges ganz ungewöhntes Volkes mögliches Tätigkeit betrieben, da aber von den in Eile zusammen gerafften Haufen beinahe ebensoviele sich immer verlieren, als die Werbringen täglich neuliefern, so lässt sich wirklich nicht viel militärischen Erfolg von dem ganzen Unternehmer versprechen. Unterdessen sind Raub und Plünderungen auch der Tagsordnung und alle nachrichten stimmen überein dass alle Strassen höchst unsicher sind. Ich eile zugleich ein Abschrift eines auf der Post Endecten Bukarester Briefes hier beizuschliessen, von welchen die meisten Abgaben wirklich bestätigt wahr sind, und welches als an den Redakteur der Allgemeinen Zeitung adressiert, der gewissen Popovich als den Korrespondenten entdeckt und daher die Leichtigkeit darbietet bei dem Hofpostamte in Wien nach gut Befund der höchsten Stelle diese ganz Korrespondenz hemmen zu können.

Es ist erwiesen dass nur eine sehr unbedeutende Trupp türken bei Silistria über die Donau gesetzt und bis in das nahe Ort Kalarasch vorgerückt ist, und von dieser ist nur eine Patrouille von 3 Mann nach Obilesti gekommen, der Erscheinen eine allgemeine Bestürzung in Bukarest verursacht hat, und infolgedessen auch noch die meisten Bojaren des letzten sogenannten Divans gegen Kimpolung entflohen.

Selbst der Metropolit wollte mit der Reliquen (der heilige Leib Demeters) die Flucht ergreifen, wurde aber durch das Volk und einen Befehl Tudors verhindert und war am 16-ten noch in

Bukarest. Ipsilanti ist sicher am 13-ten gegen Tirgoviste gezogen, ihm folgte am 14-ten Ducca mit ungefähr 300 Pferden in der nämlichen Richtung und alle Kapitän's mit ihren Arnauten, die sich öffentlich für ihn erklärt hatten.

Tudor ist noch in Kotroceni, macht aber alle Anstalten bei Annähernder Gefahr sich über Piteshti und Argesch nach Rimnik zu ziehen und die Hochgebirge zu gewinnen welche Siebenbürgen von der kleinen Wallachei trennen.

Dieses Freiwillige überlassenden Platenlandes und hineilen in ein Gebirg welches nur in ein ihren verschlossenes Land nämlich nach Siebenbürgen führet und die Preisgebung der Rückzuglinie gegen den Pruth von welchem der Tumult ausgegangen war scheint die Absicht zu verrathen, einen Gebirgskrieg führen und günstigere Wendung der politischen Lage erwarten zu wollen.

Die Paschen aus den Donaufestungen haben den Wallachischen Bauern erklären lassen, dass es wohl bekannt sein, dass nicht sie diese Unruhen begonnen hätten und dass sie Unbesorgt sein sollen, infolgedessen bringen sie auch ihre Produkte auf die türkischen Märkte ohne ihm mindesten beunruhiget zu werden.

Die Österreichischen Schafhirten welche ihre Schafe theils am rechten theils am linken Donauufer in der Nähe von Braila und Silistria weiden, hat den Pascha von Silistria kommen und erklären lassen dass er sie als Untertanen eines hochbefeudeten Monarchen kennen und si schätzen werde, dass er sie aber von den Unruhen in der Moldau und Wallachei warne. Es ist auch keinem irgend ein machtheil zugefügt worden, sie werden beschützt und es zeigt sich, dass die frühere Nachricht ihrer Ermordung absichtlich von Ipsilantis und Tudors Anhengere verbreitet war, und da ich diese Nachricht auf sicheren Wegen und auch Ämtlich von der Agentie erhalten habe, so eile ich solche auch zur Beruhigung der Gränzschaf oeconomen allgemein bekannt zu machen.

(ss) *Baron Schustekh.*

Hermannstadt 21 April 1821.

XVI.

Uebersetzung eines von der Pforte an die Befehlshaber der Truppen in der Moldau erlassenen Fermans angelengt zu Jassy den 17ten und publizirt den 18ten Oktober 1821.

Hochgeehrte, hochmögenden Rätthe, vortreffliche Administrators (der Welt?) einsichtsvolle scharfsinnige und mit verschiedenen

Talenten vom Könige des Himmels begabte Handhaber der Volksangelegenheiten, du wirklicher Gouverneur und Nazir von Braila, Bekier Pascha, dann du ezerkadschie (Verwalter) der Moldau, mein Visir Salich Pascha.

Nach dem es unserer hohen Pforte kund geworden ist, dass in dem Umfange der Provinzen Moldau und Wallachey alle Apostaten vertilgt worden sind, und einige der ersteren unser geflüchteten treuen Rajas, wieder in ihre Heimath zurückgekehrt sind, andere derselben aber bereit sind, zurückzukehren, und nur bei dem Umstande wo wegen Ermanglung der regierenden Fürsten nicht nur die fürstlichen Gefällen, als Mauth, Salzgruben und andere Einkünfte ohne alle Gebarung blieben, sondern auch die Bebauung und Beurbarung der Güter der nach Kronstadt und in die Umgegend geflüchteten, brach liegen geblieben sind, — diese Absicht nicht ins Werk setzen; und, da nun diese zwei Länder Wallachey und Moldau die Vorrathskammern meiner mächtigen Monarchie genannt werden, so ist die Herstellung der Ruhe, und Sicherheit der Unterthanen dieser beiden vorbemelden Länder unvermeidlich nothwendig, zu welchem Ende sowohl von Uns, als auch von unseren hochansehnlichen Bevollmächtigten die nöthigen Befehle des Inhalts erlassen worden sind, dass alle getreuen, rechtlichen und ergebenden Unterthanen die sich in die benachbarten Staaten geflüchtet haben, weder an ihren Personen noch aber an ihrem Vermögen etwas zu besorgen haben werden, vielmehr sollen sie im vollem Genusse ihrer bestehenden und noch zu erhaltenden Privilegien bleiben; nur soll jeder derselben in seine Heimath zurückkehren, alle Besorgnisse von sich bannen, und sich dem Feldbau widmen. Alles dieses soll durch oeffentliche Ausruffer, sowohl in der Hauptstadt als auch in den Distriktsstädten und Dörfern allgemein verlautbart werden.

Diese Lage der Dinge hat bis zur Ernennung der Fürsten zu bestehen, bis dahin werden die bevollmächtigten Kaimakams alle Regalien des Fürsten verwalten, und die Landes angelegenheiten nach der Verfassung leiten.

Da übrigens aus den von dem Visir czerkadechie der Moldau erstatteten Berichten hervorgeht, dass in den früher erlassenen höchsten Befehlen, der Bojaren, keine ausdrückliche Erwähnung geschah, und sie dadurch besorgt gemacht, Anstand nahmen in ihr Vaterland zurückzukehren so wird der Pforte sowohl der Bericht des Kaimakams der Moldau, als auch der mit Tinten Unterschriften von Personen aus der Bojaren Classe versehenen Arsumaksar vorgezeigt, und es ist daraus entnommen worden, dass sie getreu edel, und

unschuldig sind, und daher sowohl die Unterthanen als auch die *Bojaren* gleich geachtet werden. Ihr erwähnten *Bojaren*, werdet daher diesen hohen Befehl allen die es angeht zur Kenntniss bringen indem ihr zugleich dessen auch unsere Unterthanen versichern möget. Ihr werdet euch bestreben und Mittel anwenden, um jedem ohne Ausnahme des Standes zur Rückkehr zu bringen, weil meine kaiserliche Absicht ist, dass, jedem Unterthan Sicherheit und ungestörte Ruhe zu Theil werde, da jeder was Standes er auch seyn mag, *in so ferne er unschuldig und treu ist*, nichts zu besorgen und zu befahren, sondern vielmehr Ansprüche auf die kais. Huld und Sicherheit zu machen hat. Jeder mögte darnach seine Pflicht erfüllen, und auch wird es obliegen, dies allgemein kund zu machen.

XVII.

Nach durch Hülfe des höchsten endlich glücklichen beendigten langwirigen Feldzuge der Türken gegen die Volontäirs, bin ich nun im Stande einen löblichen Regiments kommando, die bei diesen Zuge sowohl, als auch wehrend der gänzlichen vertilgung der Volontaire durch die Türken Verfallenen genügend zu beschreiben.

Zuvorains aber sagen schon, dass der heurige Feldzug der Türken gegen die Volontaire bereits glücklich beendet worden ist und zwar folgendermassen vor 4 Wochen nämlich haben die Herr tobenden Volontaire nebst denen schon vorhin beschriebenen Ständen die Stadt Niamz und zum theil auch Foltischeni verbrannt und nebst Morden und Plündern was sie daherum begingen, haben sie auch die türkische Besatzungen bis Paschkan zurückgejagt und allada auch schriftlich erteilt, dass sie sich mit den Türken förmlich schlagen wollten auch droheten sie Roman zuüberfallen.

Da dieses alles estafettaliter dem Bascha von Ibraila (welcher bis dahin den Unterenteils des Landes durch sein geschickten Agas dirijirte) berichtet worden, so schickte dieser mit noch 600 Mann frischen Truppen mit verschiedenen Agas den Seliktar Bey zum Oberkommandant anher, welcher nach seiner hiesigen Eintreffung nicht aber auch im Namen des Paschas ersuchte mit diesem Korps selbst auch mitzugehen, welches ich dann vielerwichtige Ursachen halber nicht abschlagen konnte. Und so nachdem wir alle Besatzungen aus den Städten an uns zogen eillten wir in doppelten Märschen nach Foltischeni, trafen dort aber nur 60 Volontaire an, die übrigen sind mit ihren Rauben gegen Kornulunci in die Wald-

gegenden gezogen. Allen diesen ist dichtig nachgesezt worden, und am Moldauflusse auch viel erbeutetes Vieh, ladenen Wägen mit Waaren, Brandweinkessel und andere Kupfergeschiere abgenommen worden von denen Volontäire aber keiner gefangen werden konnte. Mit dieser Leute sind die Türken in die leere Stadt Foltischeini; die schon vorhien von den Volontäire verwürtet war, hineingekommen.

Den 2ten Tag darauf war Bairam, doch sind sie allarmirt geworden, das 40 Volontäire bei Bonestie an der Bukowiner Grenze in den Kukuruzfeldern versteckt hielten, worauf wegen des Bairams wichtig zugeeilt wurde die hisigen Türken übereilten mich hier und eilten voran ohne dass ich eben den alda herumstehenden K. K. Gränzwachten die Unternehmungen der Türken früher hätte bekannt machen können begnügen eine kleine Gränz Provokation, dafür empfangen sie aber auch die verdientestrafe indem die braven Gränzwachen vom Mareschall Regimente bald darauf 2 hübsche Hengste unter diesen Helden erschossen und auch einen Türken blessirten, worauf freilich die Türken eilten mich selbst hervorzu-bringen, um den allarm zustillen was ich auch bald gut zu machen wusste. Endlich nach dem daherum auch keine Volontäirs zu finden waren, kehrten wir wieder nach Faltischeini zurück, den folgenden Tag schikten wir mehrere Observationstruppen aus, und aus verschiedenen Wegen zu erfahren wohin die Volontäirs sich eigentlich gezogen hätten und an demselben Abende erführen wir allgemeine dass sie sich in 3 Abteilungen gegen «Monastirea Neamțului» und Seku verzogen hatten.

In dem Augenblicke als man sich beratschlagte, wie man diese Raubershorde vernünftig umzingeln könne, langte ein frisches Korps Türken von 600 Mann von Jassy an, und zwar unter Anführung des Barniak Bimbascha Mehmet Aga, welcher zugleich vom Sali Pascha einen Firman hervorbrachte, dass der bis dahin zu Ibraila regierende Jusuffpascha abgesetzt und das Oberkommando den hiesigen Türkischen Truppen unter dem Befehle des zu Jassy vorstehenden Sali Pascha Excellenz stände, welche das Kommando dem Baschniak Mehmet Aga übertrug, dieses machte grosse Diskution unter denen dem Jusuff Pascha angehörigen und zwar: so dass sie 2 Tage, Tag und Nacht, die Köpfe zusammenschlugen und zwar um so mehr als sie nun beführteteten das dieser Sali Pascha sie von allen gelderpresungen, Vieh und anderen Schaden zufügungen an den Unterthanen in diesen Distrikten wo sie vor stunden zur Rechen-schaft ziehen würde und da nun der frischen Truppen Herrführer forderte, dass diese schon lange hier geniessteten. Blutsäuger den

Vortrap gegen die Volontaire machen sollten so entstand eine kleine Revolution unter ihnen welche mit einem zweistündigen Pistolenfeuer dahin endigte, dass die erst gedachtem dem Jusuff Pascha angehörenden (ungefähr 800 Mann) zu Pferde sassen und sich von diesen Korps trennten und so als zuggellose türkische Soldaten sich unter vielen Raubern und Plündern nach Ibraila hinken machten, nachdem dieses überstanden war haben wir uns mit den übrigen Korps (ungefähr 1200 Mann) nach Tirgu Neamtz begeben, vorher aber aus Foltischeni, dem Sali Pascha alles estaffetirte berichtet, auch 3 Kanonen verlangten.

Als wir in Tirgu Neamtz ankommen, hatte unsere Vortrab auch 40 Volontaire angetroffen welcher aber auch wir zu Foltischeni bei unserer Annäherung den Ausweissnahmen, aber auch unserm von starken Marsche ermüdeten Truppen, dieselben nicht weiter verfolgen konnten. Und so zogen selbige ruhig nach Seku zu. Ehe noch von Seiner Excellenz dem Sali Pascha der 2 Befehl auf die berichteten Umstände und die Kanonen anlangen konnten, drohten die Volontaire uns zu überfallen doch blieb es nur beim drohen, und machten uns auf den Fall gefasst, bis endlich die Kanonen mit 1500 frischen Truppen sich an uns stissen.

Nun waren wir stark an Macht gehörig vor zu maschieren souuirten daher auch nicht noch am demselben Tag die Weghalsigten Volontaire auf zu suchen, wir begegneten uns auch mit ihnen ungefähr 1 1/2 stunde weit von dem berühmter kloster Seku.

Dieser Rauberhorde war aber neben auch dreistgenug bei aller unserer übermarsch die Brust zu zeigen und empfing der Vortrab unserer Truppen mit so heizigen Plotonfeuer dies einige 200 Türken nur zu geschwind des opfer werden mussten.

Und dies war ihnen uns so leichter, als sie ihr feuer alles hinter den Meteressen hervorgeben und man ihnen wenig anhaben konnte. Doch diese dauerte nur ein Paar stunden und ungeachtet ihre Lage überall im Busch werke war, so haben endlich die andrangenden Janischaren sie aus ihren Posten genötigt und so sind die Türken und Volontaire zugleich zeit am kloster Thore gelangt. Daher weder Volontaire noch Türken hineinkommen konnten. Die Volontaire machten in dessen neukunstgrife und drangten so schnell durch die Menge auf einem mit grossen Bäumen bewachsenen Hügel, dass man sie bei aller angewandten Mühe doch nicht abhalten konnte, und da stellten sie sich die Pferde angehunden hinter den Bäumen, den Türken wieder entgegen woher sie so sicheres Feuer wieder auf die Türken zu bringen mussten und dass die Türken

sich nur von Ferne halten konnten, die Kannonen aber waren noch unterwegs und zum kloster noch nicht angelangt. Endlich nährten sich der Abend und die Volontaire machten sich wieder eben so geschwind als möglich nach dem klosterthore allwo die inwendigen Volontaire sie auch freundlich empfinden und hinein liessen.

Bei diesem gedreng der Volontaire ins kloster hat sich ein besonderer Umstand ereignet, weil mit unter auch zwei Türken hineinschliessen. Diese während dem die Volontaire die andrängenden Janischaren vom Thore zu verschrecken sich bemühen haben in verschiedene Orten im kloster Feuer angelegt, so dass alles holzwerke in Brand geriet, und bis an die Mauern zu Asche ward. In den grossen Gedränge aber zünd doch 200 Volontaire von diesen ins kloster geflohenen abgescheiten worden.

Freilich ist nun alles Versucht worden diese womöglich zu fangen sie waren aber auch geschickt genug sich eben so geschwind in dem Walde zu verziehen dass der Verfolgen der Mutenfiel sie weiter zu verfolgen und der Abend war den Volontaire günstig. So kehrten nun die Türken gegen das Lager mit grossen Schaden zurück.

Nun wurde gearbeitet von beide Seiten, die kanonen sind auch aufgepflanzt worden und von 3 Seiten, 13 Tage lang, Tag und Nacht die kloster Mauern vergeblich beschossen. Es ist war wenn dieses kloster auch nicht regulär als eine Festung gebaut ist, so ist es der Starke wegen doch für solche an zu sehen. Es hat 4 Basteyen und einen Starken Glockenturm zum widerstande gegen die Feinde unten sind auch gegen irdische Vestiefungen.

Endliche gelangte es doch, das Tor durch die 24 Pfändern so zu durchschüssen (freilich erst durch viele 100 Kanonenschüsse) dass es nicht mehr einen Tore sondern einem ungarischen Fenster mit runden Fensterscheiben ähnlich sehe.

Nun glaubten die Janischaren dieses Tor leicht einzuschlagen, bemerkten aber nicht dass die Volontaire diesen Schaden vor innwendig mit Stein, Hölzern u. so weiter so zu errammeln wussten dass der Einbruch immer frisch erschwert wurde.

Am 12 Tage also wurde beschlossen, durch die Janitscharen stürmen zu lassen. Ungefähr um 8 Uhr in der Frühe wurde das Feuer rum herum verdoppelt und ein janitscharen Fahnenführer führte eine Fahne mit ungefähr 100 Mann ans Tor um wenigstens den oberen Teil, wo das Tor durchsichtig war einzubrechen.

Die Volontaire waren aber auch auf dieses gefasst und empfinden die Stürmen mit so vollen Kugelregen, dass sie in weniger als einer halbe Stunde 72 Todte ausser den blesirten vorden

Tore lassen mussten und der Fahnenführer mit abgeschlossenen Mütze mit Not die Fahne samt einigen Blesirten aus der Gefahr bringen konnte.

Nun sahen die Türken dass sie Männer vor sich hatten, folglich wurde Rat gezogen. Alle grossen Agas drangen unter den Haufen der Janitscharen und verlangten endlich auch mich zur Beratschlagung. Als ich zur Rede kam, musste ich alle ihre einfältige Anstalten gestehen und zwar: Dass nachdem sie nicht regelmässiges und vernünftiges machten sie auch bei abermaligen Versuchen nichts besseres zu gewertigen hätten, und ich gab meinen Meinung auf eine andere Mauer. Den Grossen gefiel sie allein, was gefällt den dummen Janitscharen! Sie wolten durchhaus einen 2 Versuch mit Sturm zu machen. Wer konnten ihnen widerstehen? Beschlossen und gemacht. Eben mit den vorhinnigen Vortheilen, wiederum davon gelaufen. Nun konnten an wegen den vielen Todten sich nicht einmal den Thore nähern. Also wieder Rat gehalten, wo sie meinen, Vorschlag williger annahmen ehe aber solches ausgeführt werden konnte, langte auch die Post von Jassy an welche die Nachricht mit trachten dass der Sali Pascha mit 4000 Mann und 2 Kanonen noch an demselben Abend im Lager eintreffen würde, biswohin also alles aufgeschoben werden sollte.

Nun rieth ich womöglich die Todten aus dem Wege zu räumen. Dazu wurde ich wieder erwählt mit den Volontaire zu conversiren und so gab ich das Zeichnen und nährte mich dem Kloster Thore und nachdem von beidem Seite das Schüssen eingestellt war erschienen auch der Festungskommandant Monsieur Charmaki und gestaltete die Wegräumung den Todten verlangt aber auch dass man ihm den Abzug aus dem Kloster mit bewafneten Leuten gestatten möge sonst wird er gezwungen sein auch noch mehrere Türken zu ruiniren.

Abends wollten sie sich den Türken keineswegs ergeben. Das verliessen sie aber dass sie an der kais. Grenze wohin sie sich in Schutz begeben wollten auch die Waffen ablegen würden. Dieses konnten die Türken nicht eingehen besonders da der Pascha im Anzuge war.

Nach Wegräumung der Todten wurde das vergebliche Feuern der Türken wiederum fortgesetzt, worauf auch der Pascha Angekündigte. Dieses wurde schon aus dem Lager mit 3 Kanonenschüssen angekündigt.

Alle grossen Aga mit einigen von ihren Kompagnie stellten sie den Pascha vor, erzählte alle bisherigen Umstände und ich war

auch an der Seite der Pascha und nachdem ihm einen Plan bekannt gemacht worden ward selbigen von ihm mit Beifall gut geheißen, und er wunderte sich, warum man selben nicht gleich von Anfang an befolgt hätte, gab auch Befehl zum Sturm anstellen zu machen. Da aber schon Abend war, so fand ich wieder, dass die Ausführung nicht glücklich sein würde, und ersuchte die Pascha dieselbe auf den künftigen Tag verschieben zu wollen, und da ich auch das Begehren des Volontaire bekannt gemacht wurde, so ersuchte er mich wieder zu den Volontaire zu gehen und ihnen anzudeuten, dass wo ferner sie in 2 Stunden ihre Waffen nicht abgeben wollten sie nicht die Kais. Grunze sondern als Rajas anzunehmen und nach Constantinopel mit Schonung ihres Lebens zu escortiren und den Sultan zu bitten dass ihnen nachher der freie Rückzug in ihr Vaterland gestatten werden sollten.

Die Volontaire erwiederten hier wieder, dass die Abgabe ihrer Waffen an diesen Abende noch nicht geschehen könne weil es schon zu spät sei und batten den Pascha möchte die Ausführung bis den folgenden Tag aufschieben.

Diese Bitte wurde ihnen auch gewähret ohne noch weiter mehr Pulver in die Luft zu schüssen.

Den 13-ten Tag also schickte mich der Pascha zum letztmale zu ihnen um die endliche Entschliessung. Die Volontaire trugen viel Zweifel an den Versprechung des Paschas und batten mich ins besonders ihnen meine Meinung zu äussern, in dem sie im Nothfalle sich noch immer etliche Tage halten könnten und doch lieber mit den Waffen in der Hand zu sterben wollen, als sich den Türken zu ergeben. Ich erwiederte darauf dass ein General bei uns sein gegebenes Wort halte, und ein Pascha sollte nicht weniger thun und sagte zu mehrerer Überzeugung, sollte der Kommandant selbst mit noch zwei andern mit mir zur Pascha kommen und dessen Versprechen aus eigenen Munde erfahren.

Auf diese Persuasion endlich folgte der erste Capitaine der Volontaire namens Charmachi mit noch zwei andere Volontaire mit mir bis zum Pascha dem ich sellige auch gehörig vorstellte und er ihnen sein Versprechen eben auch mündlich bestätigte.

Sie legten ihre Waffen ab, und wurden in ein besonderes Zelt unter Wache gesetzt. Einer ausgenommen der mit mir zu den übrigen zurück kam und das Empfangene Versprechen seinen Brüdern mittheilte und einen allda habenden Sohn herausvorderte.

Auf diese Art also wurde das Spiel gewonnen, sie übergaben ihre Waffen worauf die Janitscharen «iama» machten; das ist wer

Stärker, der mehr, der Pascha liess aber auch rücksichtlich befehlen, dass die Volontäre auch ihr bares Geld behalten könnten, dies war denen Janitscharen ganz recht, denn nach dem sie nicht alle Janitscharen an der Waffen der Volontären regressieren konnten so übervielen sie die verlassen in dem Klostern und verübten an ihnen als Greulthäter als Janitscharen, der Pascha wunderte nicht bezahlte noch aber drin jeden Volontäirs schädel oder Ohr mit 15 Piaster, so haben 400 etliche Volontäirs ihr Schicksal zu «Monastirea Secul» beendet.

Nebst diesen sind aber auch «Caluger» und andere «Ciocoi» bojaren, bürger und Kaufleute mitunter zu Schlachtopfer geworden.

Hiemit noch am selbigen Tage obgleich schon gegen «toca» zeit hat der Pascha im Lager das Signal zum Aufbruche und in 2 Stunden sind alle Kanonen wieder fortgeführt worden, und was möglich war mitzubringen, bis nach T. Neamtz ins Nachtquartir gezogen und sodan den anderntag nach Roman.

Dies ist das ganze was ich einen Löbl. Regimentskommando von denen Vorfällen in der Moldau seit 4 Wochen wovon ich Augenzeuge war, in Dienstfreundschaft berichten kann.

Nun zieht das Zügellose Volk der Türken wieder hinuntergegen Ibraila. O! Jammer wie soll ich nun das arme Land schildern! Kein Feder konnte beschreiben, was die armen Inwohner erlitten und was müssen sie gegenwärtig erleiden.

Die zügellosen Türken glauben nun als Sieger zu revertiren und geben sich alle mögliche Rechte, alles was ihnen vorkömet, auch Menschen als sklaven mit zuschleppen.

Mit einem Worte nun sind auch unsere arme ungarischen Katholiken, samt ihren Seelen hirtten zum Preisse des Misshandlung geworden.

Die Kirchen werden allenthalben eingebrochen und geplüderet. Die altäre Gottes indenselben auseinander geworfen.

O! ich höre auf, mehr davon zu sagen.

(ss) *Staroste Wolf*

Bakaueragent.

• 27 Oktober 1821.

Notă. Aceste acte s'au păstrat în Arhiva ce era aşezată în «Justitzpalast» care a fost ars în vara acestui an de revoluţionari. De va fi ars şi aceste acte? nu ştim! În acest caz pierderea pentru noi va fi foarte mare.

XVIII.

Namenliches Verzeichniss deren mit Ende Dezember 1822 zu Hermannstadt und in den hermannstädter Stuhlsdörfern sich aufhaltenden türkischen Untertanen welche wegen derdasselbst stattgefundenen revolution Ereignissen hieher geflüchtet und bis her nicht zurückgekehrt sind.

N. c.	Name des Hauswirthlen	Names des türkischen Untertanen	Nation	Charakter	Gebürtig	Zahl der
1	Fridrich Klögber	Postel. Const. Vlahutz	Grieche	Unter Caragea, sein Schwieger-Vater	Constantinopol	7 Personen
2	Killer Hutmacher	Georg Vlahutz	»	Beamter. Spatar in Wallach.	»	9 »
3	Reissenfelssischen Haus	Johann Vlahutz	»	Griech. Bojar	»	1 »
4		Clucer Aleco Somurcaş	»	Ispravnic Wallach.	»	10 »
5		Postel. Aleco Archiropulo	»	Divanid Craiova	»	8 »
6		Hagi Johann Kostapetu	»	Bojer in Craiova	»	2 »
7		Nicola Kostapetu	»	Handelsmann	»	1 »
8		Polichrony Kostapetu	»	» in Wall.	»	4 »
9		Const. Lascar	»	Bojer Wallachei	»	8 »
10		Postel. Johann Scordilla	»	»	»	3 »
11		Kaminar Janko	»	Handelsmann	Bukarest	3 »
12		Johann Alviz	»	»	»	1 »
13		Kluc. J. Vlajan	Wallach	Bojer Div.	Craiova	5 »
14		Const. Aman	»	Bojer	»	1 »
15		Melidon Econom	»	Prister in Argesch	Argesch	1 »
16		Witw. Const. Otetteleschan	»	Bojerin	Craiova	1 »
17		Stolnic Voicu Petranu	»	Bojer	Bukarest	5 »
18		Barbu Stirbey	»	»	»	14 »
19		Vornic Aleco Ghika	»	» Neffe v. Ghica	»	19 »
20		J. Balutza	»	Handelsmann	Craiova	8 »
21		N. Radovici	»	»	»	5 »
22		Panaiot Soutzo	Grieche	»	»	10 »
23		Clucer D. Otetteleschan	Wallach	Bojer	»	10 »
24		Cluc. Şerban Murguschan	»	»	»	10 »
25		N. Dumba	Grieche	Handelsmann	»	10 »
26		Maria Mavrodin	»	»	»	5 »
27		Alexandru Stamati Scarlat	»	Handelsmann	»	3 »
28		Janko Vladjan	Wallach	»	»	1 »
29		Johann Goga*)	Grieche	Handelsmann	Macedonien	1 »
30		Anthou Mutha	»	»	»	1 »

*) An den griechischen Agentie.

MISCELLANEA

Din istoria arhivelor românești: Arhive județene și școală de arhivari.

Încă dela înființarea Arhivelor Statului (1831 în Muntenia și 1832 în Moldova) se poate constata o preocupare permanentă din partea conducătorilor acestei instituțiuni de a asigura cât mai bine păstrarea materialului arhivistic și în acelaș timp de a da instituțiunii o organizare cât se poate mai potrivită cu menirea ei.

În ce privește prima preocupare, conducătorii Arhivelor Statului au depus toate silințele spre a obține localuri bune și stabile pentru depozitele și birourile instituțiunii; iar în privința organizării au încercat sistemele cele mai practice utilizate în alte țări.

O problemă mai ales a dat mult de gândit acestor conducători: dacă în organizarea arhivelor țării trebuie adoptat sistemul centralizator sau ar fi mai practică o descentralizare a depozitelor.

Odată cu unirea definitivă a Munteniei cu Moldova în 1862, s'a creat la București un *depozit central* al actelor de stat, pus sub conducerea unui director general. Acest depozit avea o succursală la Iași, unde se păstrau o parte din actele de stat ale Moldovei.

Dar depozitele acestea nu cuprindeau numai acte și documente privitoare la stat, ci și o foarte mare cantitate de material privitor la administrația județelor și comunelor, de oarece vechile regulamente ale arhivelor muntene și moldovene prevedeau, ca să se depună în Arhivele Statului și toate actele și dosarele administrațiilor județene și comunale.

Din această cauză încă pe la 1841 se adunaseră în Arhivele Statului din Muntenia și Moldova cantități atât de mari

de material arhivistic, încât a fost nevoie să se suspende, dela această dată, orice depuneri de ale autorităților județene și comunale.

În anul 1862 (4 Aprilie) înființându-se direcțiunea generală a Arhivelor Statului s'a stabilit prin regulamentul publicat în acelaș an (31 Octomvrie) despărțirea arhivelor autorităților centrale, de cele județene și comunale. Astfel de acum înainte în arhiva centrală se primeau numai arhivele ministerelor și ale celorlalte autorități centrale, pe câtă vreme arhivele autorităților județene și comunale urmau să se păstreze la locurile lor. Iar pentru organizarea lor unitară și pentru controlul lor se crease un post de *inspector al arhivelor din districte*, post care însă n'a fost înscris niciodată în buget. Dispozițiile regulamentului din 1862 au fost confirmate prin regulamentul din 1869, lăsându-se astfel arhivele județene și comunale lipsite cu totul de orice organizare și îndrumare.

Situația tristă ce se crease acestor arhive și care amenința cu distrugerea vechilor depozite de acte și documente din provincie. l-a determinat pe Gr. Manu, director general al Arhivelor Statului, să adreseze în 9 Octomvrie 1870 un lung raport Ministrului Instrucțiunii și Cultelor, în care să cenă concentrarea depozitelor de arhive județene și comunale în capitala fiecărui județ și deci întemeierea de *arhive județene*, cam în genul cum sunt arhivele departamentale din Franța.

Iată cum motivează Gr. Manu această propunere:

«Arhivele din București și Iași, în virtutea regulamentelor mai sus citate, fiind închise dela 1862 încă ori cărei depuneri de acte ale autorităților locale, Direcțiunea opune negreșit un refuz ca-

tegoric la numeroasele cereri ce i se adresează în această privință sau de-a dreptul de către autoritățile județene administrative și judiciare, sau prin intermediul autorității ministeriale. Asemenea cereri au devenit une ori atât de stăruitoare și imperioase din partea unora din autorități, prea mult doritoare de a se descărca de sarcina unor depozite devenite prea mari pentru localurile lor restrânse, încât au adus chiar conflicte neplăcute între dănele și direcțiune, care nu putea decât să mențină în vigoare dispozițiunile regulamentelor; pe lângă aceasta, direcțiunea, la rândul său, nu așteaptă decât o ocaziune spre a înapoia județelor actele lor, câte au fost depuse aci, în număr considerabil, până pe la anul 1841, și spre a face astfel loc altor acte ale Ministerelor ce nu se mai pot primi din cauza lipsei de spațiu.

«Pe de altă parte, autoritățile locale, prefecturi, tribunale etc., împovărate, cum am zis mai sus, de niște depozite cari se măresc pe fiecare zi și pe cari nu le mai pot cuprinde localurile lor; silite, uneori a strămuta cu dănele, în grabă și în neregulă atâta cătățime de hârtie, alte ori a le preda fără ordine în primirea funcționarilor ce se preschimbă, sunt astfel condamnate a purta o sarcină incomodă fără nici o utilitate practică, pe câtă vreme devine pe fiecare zi mai dificil a-și procura din asemenea grămezi acumulate de condici și dosare, veri o știință pentru servciul lor sau veri un act pentru interesele cetățenilor.

«Dacă vom adăoga încă eventualitățile contrarie ce se ivesc une ori, un incediu, spre exemplu, ca acum câțiva ani la Tribunalul Râmnicul-Sărat, sau o inundațiune sau fie chiar umezeala localului, ca la unul din Tribunalele din București, vom putea avea o idee despre starea în care se află actele publice pe la județe și chiar în Capitală.

«Din toate cele ce preced remediul

la o așa stare de lucruri se prezintă de sineși; și aceasta ar fi a se pune în aplicațiune principiile deja așezate prin regulamentul dela 1862; cu alte cuvinte a se înființa în fiecare județ un serviciu special, fie cât de mic, pentru conservarea și regularea arhivelor autorităților locale. Subsemnatul crede, Domnule Ministru, că dacă veți binevoi a vă adresa la consiliile județene ale cărora sesiuni se deschid la 15/27 corent, nu se va găsi nici unul care să refuze a înscrie în bugetul său fondurile cuviincioase pentru crearea unei arhive speciale a județului. Foloasele unei asemenea instituțiuni se va putea lesne aprecia când se vor lua în considerațiune avantajele ce vor rezulta pentru locuitorii din județe de a avea la îndemână, bine regulate și conservate cu îngrijire și siguranță, toate actele autorităților cu care sunt zilnic în contact și de cari sunt legate toate interesele lor, dela actele stărei civile până la titlele prin cari se legitimează averile și drepturile fiecăruia.

«Afară de acestea, nu trebuie să se uite că această nouă sarcină asupra bugetelor județene — dacă sarcină poate fi — este cu totul în spiritul descentralizator al legislațiunei noastre actuale, și dacă nu s'a prevăzut anume în legea consiliilor județene, după cum s'a făcut în țările de unde am împrumutat o asemenea instituțiune, nu este mai puțin adevărat că ca o trebuință specială, ca o nevoie care atinge interesele județelor în parte, acestora le incumbă și datoria să avizeze la mijloacele de a le împăca.

«Cât pentru fondurile ce ar necesita realizarea unui asemenea scop, subsemnatul crede că o alocațiune dela trei până la cinci mii lei noi, după importanța județului, ar fi pe deplin suficientă.

«Votându-se o asemenea alocațiune am putea păși și la o altă îmbunătățire, care ar da mai târziu foloase însemnate.

«Lipsa de persoane competente cari să poată descifra actele cele vechi, fie chiar din timp mai dincoă, de când s'a

lepădat caracterele cirilice, sau care să poată ceti mai cu seamă vechile acte slavonești, devine din ce în ce mai simțită; și cu toate acestea nu este un proces, o cestiune de hotărnicie, o afacere administrativă care să fi luat naștere cu câțiva ani mai în urmă, unde să nu fie neapărată nevoie de asemenea cunoștințe.

«N'ar fi oare o însemnată înlesnire ce s'ar aduce intereselor particulare pe cât și intereselor publice, când s'ar înființa pe lângă Arhiva Centrală din București cursurile necesare spre a forma juni experți în asemenea materii, cărora se vor preda în același timp și celelalte cunoștințe practice, spre a forma dintr'înșii buni arhiviști și a-i răspândi apoi în județe?»

«Și dacă cu timpul și cu ajutorul statului s'ar mai adăoga la aceste cursuri și altele de istoria și arheologia națională, nu s'ar face cu modul acesta un bun început de o școală completă, care să ne dea tineri erudiți și folositori în diverse ramuri?»

«Posedând după terminarea studiilor lor cunoștințele diverse ce indicarăm mai sus, exersați pe de altă parte la practica serviciului prin lucrările ce vor fi chemați a săvârși în același timp în arhiva centrală, asemenea tineri pot fi prin județe cetățeni și funcționari în adevăr utili, pot deveni propagatorii cei mai activi ai culturii publice. Ocupând funcțiunile modeste de arhivari ai județului, ei pot servi în același timp spre a organiza în fiecare oraș principal o *bibliotecă publică* și un mic *muzeu local*, fiind un îndemn perpetu pe lângă consiliile județene și comunale spre a creia asemenea instituțiuni științifice; ei vor putea fi întrebuințați ori și când în interesele statului și ale județului în ori ce serviciu, care ar reclama cunoștințe mai alese, ca agenți ai cadastrului, ca conservatori de ipoteci, când se vor organiza asemenea servicii, atât de imperios reclamate atsăzi, ca experți în scripte, și

vor putea, la trebuință, ocupa cu onoare o catedră sau a fi încercinați cu cursuri ori conferințe publice, cu inscripțiuni școlare, sau cu cercetări istorice și arheologice ca agenți ai Comitetului Arheologic, ori ai Societății Academice etc.»

Propunerile lui Gr. Manu au fost bine primite de către ministrul de atunci. S'a intervenit numai decât la prefecturile tuturor județelor și încă în sesiunea de toamnă a consiliilor județene s'a pus în discuție chestiunea.

Din răspunsurile primite se constată că umnai o mică parte din consiliile județene au admis înființarea arhivelor județene și au votat credite necesare și anume Iași, Tecuci, Vaslui, Olt și Mehedinți, restul au pretextat lipsa de fonduri sau inutilitatea înființării arhivelor județene.

Și astfel propunerea lui Gr. Manu nu a putut deveni realizată, din care cauză un mare număr de arhive provinciale s'au distrus ori s'au pierdut. (*Arh. Stat. Buc. Dos. 230 Min. Instr. Cult.*).

CONST. MOISIL.

Istorieul Thallóczy despre Arhivele Statului.

Istoria și «literatura» Arhivelor Statului din București și Iași nu e tocmai atât de bogată ca să nu ne intereseze datele și amănuntele, cari ne-au rămas dela istoricul ungar Ludóvic Thallóczy, care cu prilejul excursiunii regionale în Ardeal a Societății Istorice Ungare ¹⁾ din ultima săptămână a lunii August 1879 repezindu-se la București, a vizitat Arhivele, lăsându-ne despre ele câteva date statistice destul de interesante de amintit.

Tânărul istoric începător, Thallóczy,

¹⁾ Magyar Torténelmi Társulat, întemeiată la 1867.

²⁾ A rumun nemzeti levéltár, în revista sus numitei societăți istorice «Századok», vol. 1879, pag. 697—702.

veni la București cu scopul de a vedea și afla dacă în Arhivele Statului se găsește vreun material care ar merita atențiunea istoricilor unguri pentru a-l studia mai cu deamănuntul în interesul completării istoriografiei ungare.

Nu reiese din micul articol citat al lui Thallóczy, dacă s'a întâlnit cu directorul B. P. Hasdeu, despre care menționează numai că opera sa: «Istoria critică a Românilor» e scrisă cu multă crudiție, pare însă că la Arhive fu călăuzit de subdirectorul Eduard Coni, șeful secțiunii I-a și a III-a a Arhivelor, despre care zice că e «foarte cult și bun cunoscător» al tezaurului Arhivelor, precum și de lingvistul Dumitru Peșacor, șeful secției a II-a, care cuprinde și arhivele mănăstirești, în total 2316 hrisoave și acte înregistrate, multe fiind încă necatalogate.

Interesându-se de materialul privitor la istoria Ungariei, Thallóczy află dela Coni că el văzuse vreo 5—6 hrisoave slavonești ale lui Ioan Huniade despre moșiile sale, dar că sunt foarte multe documente din epoca principatului Ardealului și mai cu seamă despre relațiunile țărilor române cu Ardealul din veacul al XVIII-lea, dar mai bogată în această privință ar fi sucursala din Iași.

Ambele arhive se administrau cu un personal de 16 funcționari și 3 servitori, având directorul general dela București un salariu anual de 6.666 lei, iar acela din Iași numai 2.400 lei, pe când la București subdirectorul lua o leafă de 5.400 lei. Salariile se urcau astfel în București la suma de 39.991 lei și în Iași la 4.024 lei, iar împreună cu cheltuielile de administrație bugetul ambelor arhive abia ajungea suma modestă de 50.935 lei; în această sumă se cuprindea însă și suma de 3.000 lei pentru publicațiunile Arhivelor, cari însă după tipărirea celor două fascicule ale lui C. Aricescu, nu au mai avut sub noul regim nici o urmare.

Făcând mențiune de această din urmă

publicație, Thallóczy notează că cel mai vechiu document din Arhivele dela București este din anul 1387, iar cel mai vechiu din sucursala Arhivelor dela Iași unul din 1433. Mai interesantă este nota scriitorului ungur cum că cele mai multe documente privitoare la relațiunile ungare s'ar afla în secțiunea a II-a (a bunurilor publice) și că multe amănunte s'ar putea avea din arhiva familiei Lahovari, «care a fost nobilitată de către regele Ungariei Ludovic-cel-Mare», precum și din arhivele familiilor Sturdza și Ghica.

Thallóczy vizitând și biblioteca Academiei Române, bogată de 30.000 volume, nu a aflat în ea decât 4 (patru) cărți istorice ungare; dar înainte de a pleca din București a mai vizitat Muzeul, precum și colecțiunea arheologică a ministrului de Interne M. Kogălniceanu, despre care publică aiurea asemenea un mic articol¹⁾.

DR. ANDREI VERESS.

Raportul generalului Puchner despre situația Transilvaniei în toamna anului 1848

În revista *Levéltári Közlemények* I, (1923) p. 534) d. Gyalokay Ienő, cunoscut prin cercetările sale asupra revoluțiunii din 1848 în Ungaria, publică un foarte interesant raport pe care l-a înaintat comandantul armatelor austriace din Transilvania, baronul Puchner, principelui Windischgrätz, comandantul suprem al oștirilor imperiale.

Acest raport, datat din 1 Noemvrie 1848, prezintă interes atât pentru că arată cât era de inferioară, din toate punctele de vedere, armata imperială care trebuia să apere Transilvania contra revoluționarilor unguri, cât și pentru că confirmă incapacitatea și insuficiența informației a generalului Puchner cu

¹⁾ București régiséggyűjtőményekről; «Archaeologiai Értesítő», vol. XIII, 1879, p. 307-311

privire la situația forțelor ungurești și în special a celor săcuiești. Puchner care nu dispunea decât de vre-o 5000 de soldați, credea că numai Săcuii dispun de cel puțin 30.000 oameni bine înarmați, bine echipați și entuziaști, pe câtă vreme în realitate — după cum afirmă și d. Gyalokay — numărul acestora abia se ridica la vre-o 3000 de luptători.

Mai inspiră din acest raport neîncrederea ce o avea Puchner nu numai în Românii ce se ridicară să susțină cauza imperialilor, dar și în Sași, cari sunt «ein schwerfälliges Volk von viel Worten und wenig That, Keines Enthusiasmus fähig».

Interesantă este și afirmarea lui Puchner, că se găsea atât de izolat, încât nu putea corespunde cu colonelul Urban, comandantul regimentului al 2-lea de grăniceri români din ținutul Năsăudului, decât prin București și Iași.

În sfârșit o altă informație interesantă este că Puchner spera încă în Noemvrie în ajutorul trupelor rusești, ce abia ocupaseră Principatele noastre.

Praes Nr. 1549/p.

*An Seine Durchlaucht den k. k. Herrn
F. M. Oberbefehlshaber der Österreichischen
Heere Alfred Fürsten
Windisch-Graetz.*

Hermanstadt, am 1 November 1848.

Nach erhaltener beglückenden Nachricht, Euer Durchlaucht seyen zum Oberbefehlshaber der österreichischen Heere ernannt, welches allein noch im Stande ist das Vertrauen der so sehr gedemüthigten getreuen Armee, auf eine bessere Zukunft wieder aufzurichten: beile ich mich E. Durchlaucht hier eine kurze Skizze der hiesigen Zustände zu geben.

In welcher Lage die k. k. Truppen sich während der legalen Wirksamkeit des kön. ung. Ministeriums befanden — wie diese immer drückender wurde —

wie die offene Absicht dieser Stelle dahin ging die Sr. Majestät anhänglichen treuen Truppen ganz zu vernichten — wie zur Erreichung dieses Zweckes auch die schlechtesten Mittel von Amtswegen angewendet wurden, wie man sich endlich sogar erfrechte einzelne kleinere Truppenabtheilungen ihrer Waffenvorräthe zu berauben, wögegen zuletzt auch unserer Seitz Waffengewalt angewendet werden musste — und andere mehrere derley directe und indirecte Angriffe auf die Truppe Sr. Majestät, übergehe ich als vergangene schmerzliche Ereignisse und werde nur den Zustand vom 18. Oktober herwärts schildern — als von dem Tage an welchen ich mich von dem ung. Ministerium lossagte, die Zügel der Landesregierung ergriff und das Land unter das Kriegsgesetz stellte.

Die angeschlossenen Proclamationen sowohl an das Militair wie an die Civil Behörden geben hierüber näheren Aufschluss.

Noch ehe ich die Proclamationen erliess, hat sich in Agyagyfalva (*sic*) im Udvarhelyer Stuhl, trotz meiner vielfältigen Protestationen Gegen das kön. Gubernium, eine Szekler Nationalversammlung gebildet — bei welcher sich die meuterischen drei Szekler Regimenter mit vollständiger Armatur und Munition eingefunden haben — welche nun ganz offen sich der Revolution anschlossen, Vorposten bezogen und eine durchaus feindliche Stellung annehmen. Ihre Comandanten erliessen Proclamationen worin das General Commando aufgehoben wird und dergl. Ungesetzlichkeiten mehr. Diesen Regimentern hat sich ein Landsturm von Szeklern und Ungarn angeschlossen, der zum Theil gut bewaffnet ist, da das ung. Ministerium die Bewaffnung dieses Volkes auf alle Art unterstützte, während es die der Wallachen und Sachsen auf jede Art verboth und hinderte.

Dieses Szekler Aufgeboth wird sehr verschieden auf 20—40.000 angegeben, gegen 30.000 dürfte es jedoch immer anzunehmen seyn. Hiezu sind noch die wohlbewaffneten Neugeworbenen (önkentes) beiläufig 5000 an der Zahl — endlich die Nationalgarden aller ungarischen Städte zu rechnen, die doch ebenfalls wieder auf 4—5000 angeschlagen werden müssen.

Allen diesen feindlichen Massen kann ich nur eine äusserst geringe Truppen Macht entgegensetzen u. zwar:

4. Comp. Grenadiere	400 M.
2. Comp. bestehen nur im Cadre	—
Bianchi 12 Comp.	1000 M.
Carl Ferdinand 12 Comp.	4000 M.
3-tes Leiningen 6 Comp.	460 M.
3-tes Turszky 3 Comp.	90 M.
L. W. Sivkovich 6 Comp.	850 M.
44 Comp. Infr. 4000 M.	
Max Chev. leger Combatt	730 M.
Savoyen Dragoner	620 M.
Mann 5350.	

Hierbei muss noch angeführt werden dass ausser Bianchi und Sivkovich alle Comp. beinahe nur Cadres sind, die man wohl bemüht ist zu complettiren — bisher aber noch wenig Zuwachs hat — daher machen die 44 comp. nur 4000 Mann mobile Truppen aus, wovon jedoch $\frac{1}{3}$ an die Festung Carlsburg und ein Paar an andere Garnisonen gebunden bleiben muss. Bei den beyden Walach. Regimentern ist Alles aufgeboth, doch fehlt es an Waffen zur gänzlichen Benützung. — Nur eine einzige 6—8-ge Fuss-Batterie ist förmlich ausgerüstet, daher mehrere Kanonen aus Carlsburg not dürtig durch schnell abgerichtete Infanterie bedient werden.

5 Comp. E. H. Carl Ferdinand sammt den Regimentsstab und den meineidigen Obersten Baldacci sind — besonders auf Zuthun des Letzteren — zum Feinde übergegangen 3 Comp. Turszky und 1 Escadron Chev. legers wurden mit Gewalt in Klausenburg zurückbehalten,

desarmiert, die Cavalerie ihrer Pferde beraubt.

Von Generalen ist einzige F. M. L. Gedeon dienstbar — F. M. L. Pfersmann und Schurtter krank — General Kalliany hier noch ganz fremd — General Gallbrunn und Graesser haben sich der Revolution angeschlossen!

Den nördlichen Theil des Landes hat Obstlt. Urban des 2. Wallachen Regiments, mit seinem Regimente und einen wallachischen Landsturm besetzt und occupiert den Landstrich von Naszód über Bistritz bis Szász-Régen, wodurch die Communication mit Gallizien frei ist. Das Süd-Corps behauptet den ganzen südlichen Theil bis Carlsburg, Balazfalvo (Blaj) über Medias, Elisabethstadt, Schässburg, längs der Alt und Kronstadt.

Die Revolutions Parthey occupiert Deés, Klausenburg, Thorda, N. Enyed, den durch die mitte des Landes sich ziehenden Aranyoser und Maroser Stuhl, M. Väsárhely, endlich das ganze Szekler Land, Gyorgyó, Czik (Ciuc), Háromszéker Stuhl, wodurch die Verbindung zwischen Süd-und Nordtruppen ganz unterbrochen ist, endich die Verständigung mit dem Oberstlt. Urban, einen sehr einsichtsvollen und thätigen Offizier, nur durch den äusserst zeitraubenden Weg über Bukarest und Jassy pflegen kann.

Dieser Weg ist auch der Einzige auf dem mir die Correspondenz nach Wien und mit E. Durchlaucht möglich ist und bitte daher auch gehorsamst ihn für allenfällige gnädige Erlässe an mich hochgeneigtest benützen zu wollen, da jede andere Communication durchaus unsicher wonicht gar unmöglich ist.

Um aber ein weiteres Bild meiner Lage zu geben, muss ich auführen, dass die Sachsen Sr. Majestät treu ergeben sind und ja hier und da Etwas leisten, wie Z. B. sie jetzt ein Nationales Jäger Bataillon errichten. Doch ist es ein schwerfälliges Volk von viel Worten

und wenig That, keines Enthusiasmuses fähig.

Die Wallachen Landesbevölkerung ist Treu und willig — giebt sich allenthalben zum Landsturm her, doch sind die Leute feige — begehen die gräulichsten Missethaten und dazu fehlt es überall an Waffen.

Dies Euer Durchlaucht ist die Kraft, die ich den enthusiastischen, muthigen, beweglichen Szekler entgegen zu stellen habe.

Es ist daher meine erste Pflicht, nachdem ich die Lage der Dinge gewissenhaft geschildert habe, und auch gewiss E. Durchlaucht die Misslichkeit derselben nicht verkennen, während es doch unerlässlich ist Siebenburgen nicht nur zu behaupten, sondern die Revolution hier zu erdrücken — wenn dann mit Kraft gegen Ungarn operiert werden solle — E. Durchlaucht dringendst zu bitten, mir eine Hilfe von mehreren Bataillons und Batterien aus Gallizien möglichst sehnlich zusenden zu wollen, mit welchen ich sodann nach hier hergestellter Ordnung nach Ungarn aufbrechen würde.

Wohl steht im Rücken auf nur 3—4 Märsche von hier eine wohlgerüstete 50.000 Mann starke, mit Geschütz wohl versehene Russische Armee, die von Tag zu Tag sich vermehrt — in wie weit ich diese als eine Reserve ansehen darf — in wie ferne ich in ungünstigstem Falle von ihr Succurs erwarten kann darf — ist mir unbekannt — währe mir aber zur gründlichen Einleitung umfassender Operationen zu wissen sehr nöthig!

Auch an Geld leiden wir Mangel, 1/2 Million wäre hier dringend nöthig.

Die Unterwerfung des Ober Landes Commissariats ist erfolgt, die des Theauriats geht sehr zähe vor sich, das Gubernium aber huldigt der Revolution. Das Widerstreben von innerlich auch Gutgesinnten, hat seinen Grund offenbar darin, dass diese Leute nach her-

gestellter Ruhe wider wie früher dem Gubernium untergestellt und sodann als schlechte Patrioten angesehen und verfolgt zu werden fürchten. Es wäre daher der Guten Sache sehr förderlich, wenn S. Majestät nicht nur meine jetzt proclamirte Militär Regierung baldigst zu bestätigen, sondern jetzt schon auch für spätere Zeiten ein Civil und Militair Gouvernement einzusetzen geruhen wollten, weil auch nach Bewältigung des Aufstandes noch auf längere Zeit nur durch eine Militair Regierung die Consolidierung eines gesetzlichen Zustandes verbürgt werden dürfte, wodurch nicht nur mehr Kraft und Einheit in die hiesige Verwaltung treten, sondern auch die oberwähnten Zweifel der Beamten behoben würden, welches die schnelle und unbedenkliche Unterwerfung der Dikesterien zur Folge haben müste. Um gnädige baldige Erwirkung dieser Allerh. Resolutionen wage ich E. Durchlaucht unterthänigst zu bitten.

Schliesslich erlaube ich mir anzuführen, das durch die grossen Verwüstungen welche von Szekler und Wallacheu verübt wurden und wodurch bereits über hundert Dörfer eingäschert worden sind, die Theuerung hier im Lande so ausserordentlich gestiegen ist, dass der gemeine Soldat mit seiner Löhning schlechterdings gar nicht, der Subalterne Offizier bei den jetzigen unablässigen Märschen nur sehr schwer subsistieren konnte.

Hiezu tritt noch dass die ungarischen Truppen täglich 8 kr. Löhning und die Offiziere sehr hohe Gagen haben, welches die Demembrierung der k. k. Truppen, welche durch die Noth bewogen wurden zu der feindlichen Militz überzugehen, sehr erleichterte.

Um daher nicht nur dem materiellen Noth der eigenen Leute abzuheffen, sondern auch den wirksamsten Hebel zum Übertritt zum Feinde zu vernichten, geböth es die absolute und unerlössliche Nothwendigkeit den gemeinen Mann

sämmtlicher hierländigen k. k. Truppen, vom Feldwebel und Wachtmeister abwärts, eine Subsistenz Verbesserungs Zulage täglicher 4. kr. C. M., dem subalternen Offizier aber eine Zulage von monatlich 10 fl. verabzeichnen zu lassen, welches man bei der äussersten Dingslichkeit des Falles in der Anhoffnung höherer Genehmigung auch bereits einzuleiten sich erlaubte und hiemit um die hohe Beweekung zu bitten wagt.

Când și cum a fost asasinat Grigorie Ghica Voevod

În mai tot regatul s'a comemorat moartea tragică, de acum 150 de ani, a lui Grigorie Ghica, a cărui opunere față de cedarea Bucovinei stabilește, fără voie, o legătură logică între moartea lui și soarta ei. Cu acest prilej cercetări vechi și noi au contribuit la luminarea și precizarea tristului eveniment. Astfel d-nul St. Nicolaescu, cunoscutul slavist, publică următoarea inscripție de pe un vechiu Mineiu: *«să se știe când au tăcut Turcii pre Măria Sa Grigorie Alexandru Ghica Voievod în Eși cu ricleșug un spurcat de turcu capegiu, la casele de Beilie, la văleții 1777 Octomvrie 1, Duminecă spre Luni, ca la 2 ciasuri de noapte. Și într'aceea xi au fost și Zăefetul Nemțesc la Cernăuți și toată noaptea, când au jurat pe toți oamenii, ce s'au aflat supt stăpânirea lor la 1777 Oct. 1, Dumineca spre Luni. Și Luni au început a cădea ceață ca fumul pe pământ și au fost tot fumă până Joi dimineapă și apoi s'au rădecat acea negură»* ¹⁾.

¹⁾ Ziarul «Adeverul», București, 8 Nov. 1927. Mineiul a fost dat de către Ieremia Movila Voievod, Doamna sa Elisaveta, mana sa Maria și fiul său Constantin «rugii noastre la sfânta biserică ce este în cetatea Suceava» (Sf. Gheorghie?) în 26 Mai 7107 (1599). Precum ni comunică d-nul Nicolaescu, Mineiul se afla acum un an și jumătate de vânzare la soc. bibliofilă și aparținuse odată familiei Holban.

Precum știm *zeefetul* (turcește: zaifet, zeifet = festival, banchet) avu loc în 12 Oct. c. n. 1777¹⁾ și s'ar părea deci că data din Mineiu este greșită, dacă n'am ști că în sec. al XVIII-lea diferența între ambele calendare era tocmai de 11 zile, ca cea de față. Aceiași dată de Duminică 1 Oct. c. v. ni-o dau și *Efemeridele lui C. Caragea* ²⁾, mare comis al lui Gr. Ghica, Rămâne deci (cu toată aparenta eroare a lui Xenopol, care în Istoria Românilor dădu data de 12 Oct. fără a menționa calendarul nou, eroare la care se referă d-nul Nicolaescu) bine stabilit că asasinatul avu loc în 1/12 Oct. 1777.

Ce privește ora asasinatului se impune deasemenea o lămurire. Ceasurile sunt *turcești* și diferența între ele și cele «europenești» era de 6 ore. *Deci asasinatul avu loc la 8 ceasuri seara*. Indicațiunea aceasta ar corespunde și cu narațiunea lui Caragea: *«Și așa a intrat în careta lui cu doi telegari pe la ceasurile 1 de noapte și s'a dus la beilicuri...»* ³⁾. La 9 seara totul era sfârșit și boierii fură chemați dela Mitropolie la curte de către caimacamul Razu ⁴⁾.

Cum, însă, a fost asasinat? Majoritatea istoricilor ⁵⁾ pretinde că a fost *înjunghiat*. Însă un raport *contemporan*, din 23 Oct. către Ministrul Rusiei (din Constantinopol) dă următoarea descriere a tristului eveniment: *Après un quart d'heure de conversation, le capigibachi, prétextant que le froid qu'il faisoit dans ce grand appartement augmentoit son mal, pria le prince d'entrer dans une chambre plus petite et moins exposée a*

¹⁾ Polak, *Die Huldigung der Bukovina am 12 Oktober 1777*; și Gramada, *Din Bucovina de altă dată*.

²⁾ Hurmuzaki, vol. XIII, p. 72.

³⁾ Ibid. p. 74.

⁴⁾ Ibid. p. 75.

⁵⁾ Sulzer, Engel (după Raicevici), Andreas Wolf (după povestirea Ruxandei Balș, fiica lui Gr. Ghica), Dora d'Istria (o Ghica), Manolachi Drăghici, Hurmuzaki, Xenopol și a.

l'air (la porte de cette dernière donnoit dans la grande salle). Là le capegibachi, après avoir conversé pendant quelque tems avec le prince, froppa de mains, sur quoi on vit immédiatement entrer un schatir avec trois autres personnes: le premier ayant une corde sous l'habit, la passa à l'improviste au cou du prince qui n'ayant eu le tems que de jeter un seul cri, qui ne fuit point entendu, fut aussitôt étranglé¹⁾. Acelaș sfârșit prin strangulare ni-l arată și enciclopedia *Mayer* («erdrosselt») și *Brockhaus* și *Efrou* («xadușen»). Dealtfel se știe că strangularea era în Turcia un mod obișnuit de a se lepăda de înalți demnitari incozomi.

Versiunea aceasta, cea mai naturală, a căpătat de curând o nouă confirmare prin o comunicare făcută unui ziar din Iași²⁾ de către un ieșan aflător la Paris, d-nul *Baidaff*, care a avut fireasca curiozitate să consulte, cu prilejul comemorării morții lui Gr. Ghica, ziarele vechi aflătoare în biblioteca națională.

Iată ce scrie d-sa:

«*Revista bilunară «Journal politique et littéraire»* publicată la Luxembourg, conține în numărul său din 1 Decembrie 1771, tomul 148, pp. 503—505 următoarea relație a crimei, trimisă din Iași, trei zile după săvârșirea ei:

Iași 15 Octomvrie 1777..

«*Grigore Ghica, Prinț al Moldovei, și-a sfârșit zilele într'un chip foarte tragic. Fiind expirat termenul de 3 ani după care acest hospodar trebuia să ceară Porții confirmarea lui în acest post, el trimise spre acest sfârșit pe al doilea fiu al său la Constantinopol. Tânărul Prinț fu primit acolo cât se poate de bine și obțină firmanul, pe care venise să-l ceară în numele părintelui său. Poarta fusese între timp informală de legăturile pe cari Prințul*

Ghica le întreținea pe ascuns cu Rușii, precum și de vorbele pe care le spusese cu privire la protecția Rusiei, de care se credea asigurat. Fiindcă Hospodarul luase măsuri pentru a se refugia, când nevoia o va cere la Ruși, Poarta întrebuință viclenia pentru a scăpa de el. În acest scop ea trimise la Hotin un ofițer însărcinat, după cum se spunea, să facă mai multe întocmiri relative la trupele aflătoare la frontiera Moldovei. Acest ofițer, însoțit de 40 de ianiceri, înaintă până la Iași, unde se prefăcu bolnav.

Prințul, care nu-și închipuia că secretul său ar putea să fie cunoscut, să duse să-i facă o vizită însoțit de medicul său¹⁾. Fu foarte bine primit, îi se servi cafeaua și șerbetul. După complimente reciproce și o convorbire vagă, Prințul începu să se întrețină despre afacerile politice. Sub cuvânt de a putea discuta nesupărat aceste chestiuni, Miniștrul Porții ordonă celor de față să se retragă.

Toată lumea eși, cu excepția a câtorva servitori ai ofițerului, cari la un semn dat, se aruncară asupra Prințului și-l sugrumară.

Medicul bănuind după sgomotul celei auxia ceiașe se întâmplase, se retrase imediat, pentru a pune la adăpost pe fiul mai mare al Prințului, care în acest chip putuse să scape. După această executare, Ministrul Porții convocă sfatul boerilor, le citi firmanul, care conținea sentința de moarte împotriva Hospodarului, formă o regentă compusă din 4²⁾ dintre aceștia pentru a guverna până la noi ordine și se reîntoarșe la Hotin, lăsând boerilor corpul acestui Prinț și aceștia porunciră să i se facă în biserici slujbe religioase».

¹⁾ Fotache (v. Caragea, în *Hurmuzaki* vol. cit. 73—75).

²⁾ 6: Logofătul Razu (Președinte), Log. Ioanță Cantacuzino, Vornicul D. Sturza, Hatmanul Iord. Rușet, Visternicul Iord. Balș și Spătarul Manolache Buzdugan. (Ibid. p. 77).

¹⁾ Iorga, *Acte și Fragmente*, II, 139.

²⁾ «Opinia» din 30 Oct. 1927.

Precum vedem este numai o mică deosebire între raportul către Ministrul Rusiei și corespondența jurnalului din Luxembourg, ambele, contemporane, afirmând sugrumarea.

Dece atunci s'a transmis posterității o altă versiune? Dece *tace* aproape tocmai în privința aceasta vorbărețul Caragea, care înseamnă detaliuri de mai mică importanță, precum că Vodă a plecat «*cu 3 feciori, 4 cîhodari, capul tunarilor cu potru pușcași, al treilea comis Iorgache, care să p egătească și careta lui numai cu doi telegari, lucru ce s'a și făcut*»? Numai în treacăt amintește Caragea fapte «*nepilduite de a fi înjunghiat un Domn în statul lui*»¹⁾.

Credem că lui Caragea îi era scârbă și rușine să mărturisească că Domnul său a fost strangulat, ca oricare criminal ordinar. Strangularea era pentru boieri o pedeapsă capitală *infamantă* în țările noastre, ca și în cele apusene, vecine cu țările noastre. Chiar la începutul secolului al XIX-lea, când frații Cucu, feciori de boier, fură spânzurați pentru paricid, întâi au fost îmbrăcați în suhman sau degradați. Cum putea să primească societatea moldovenească *strangularea* chiar al, fără îndoială, iubitului și stimatului *Domn al Moldovei*?

Insuși capigi-bașa, sosind la 2 (8) noaptea la spătarie, «*după ce a șezut, a început vorba zicând, că era bine ca mactulul (adecă decapitatul) să se fi supus poruncii împărătești*»²⁾. Vedem că Turcul, cunoscând obiceiurile țării, insistă asupra cuvântului *decapitat*, deși decapitarea a avut loc *după* uciderea victimei. Decapitarea era «*relație oficială*».

Ea pare să fi avut loc chiar în aceeași seară, nu «*noit d'après*»³⁾, deoarece de altfel n'am putea să înțelegem următorul pasaj din Caragea privitor la atitudinea

caimacamului Razu la spătarie, imediat după asasinat: «*Iar el ori de câte ori atunci se apropia de boierul hatman, nu-i spunea altceva decât să se uite la încălțămînta lui care era sîngerată*»¹⁾. Rezultă că Razul, care avea să vină la Beilic după plecarea Domnului, chemat fiind de capegi-bașa²⁾, a asistat la decapitare probabil silit, fie ca să-l cuprindă groaza, fie ca să servească de martir față de Poartă, în caz de nevoie. Fără a considera chestiunea uciderei lui Gh. Ghica Voevod ca deplin lămurită, am înțelege dacă demnitatea națională adânc jignită, ar fi denaturat prin forma legendei realitatea împrejurărilor, iar mândria aristocratică și simțul estetic ar fi făcut pe Raxanda Balș să coloreze povestirea ei cu o mică deviațiune de la adevărul istoric.

SEVER ZOTTA

Rectificări istorico-genealogice.

În *Revista istorică* anul 13 (1927), p. 45, d. Sever Zotta publică o spiță de neam scrisă la 1842 de C. Tufescu «*colegșchii reghistrator*», cu ascendența acestui boer basarabean până la un Isar Mihul clucer, fiul lui Mihul pîrcălab.

D. Zotta adaugă că identificarea lui Mihul pîrcălab nu este grea, căci trebuie să fie evident același cu hatmanul și pîrcălabul de Suceava Mihul dela 1616—1618, din domnia lui Radu Vodă Mihnea. Se poate, dar amintesc că în sec. XVII-lea, în Moldova existau și pîrcălabi simpli cărmuitori de ținuturi, de obicei câte doi de ținut, în afară de marele hatman care purta și titlu de pîrcălab al Sucevei. Așa dar nu se impune neapărat ca Mihul pîrcălab din spița Tufescu să fie același cu Mihul hatman și pîrcălab de Suceava la 1616 1618.

Dar d. Zotta mai identifică pe Mihul

¹⁾ Ibid. p. 78.

²⁾ Ibid. p. 76.

³⁾ Iorga, op. cit. p. 140.

¹⁾ Hurmuzaki, op. cit. p. 76.

²⁾ Ibid. p. 74.

hatmanul lui Radu Vodă Mihnea în Moldova, cu Miho spătarul în Muntenia al aceluiaș Voevod. Dacă această identificare este exactă, atunci Mihul hatmanul și pârcălabul de Suceava aparține familiei Racotă din Muntenia și nu poate fi acelaș cu Mihul pârcălab din spița Tufescu.

Miho spătarul apare pentru prima oară în divanul lui Radu Vodă Mihnea în Muntenia la 2 Martie 1616¹⁾. Radu Vodă părăsind în August 1616 scaunul Țării Românești, trece în acel al Moldovei până la Februarie 1619. Se poate ca Miho spătarul să-l fi însoțit și să fi ocupat în Moldova dregătoria de hatman, corespunzătoare elei de spătar din Muntenia. Miho reappare în Țara Românească, tot ca vel spătar, după o eclipsă de doi ani, în divanul lui Gavril Movilă la 19 Aprilie 1616 ca și la 15 Iulie 1620²⁾. Il găsim apoi cu aceeaș dregătorie, la 8 Iunie 1626 în divanul lui Alex. Vodă Coconul³⁾ la 23 Noemvrie 1628 în divanul lui Alex. Iliăș⁴⁾ și-și păstrează slujba până la 1630, când apare ca vel logofăt în divanul lui Leon Vodă. În hrisovul dela 1 Sept. acest an, se stabilește totodată și identitatea lui Miho logofătu cu Miho spătarul de mai înainte, arătându-se că într'o pricină de judecată fusese martor și «Miho vel logofăt care a fost atunci spătar mare»⁵⁾.

La 1631 este un moment mare ban, apoi reappare ca vel spătar⁶⁾ La 16 Februarie 1640 deci șapte ani după 'ce d. Zotta îi pierde urma, îl regăsesc vel log. în divan⁷⁾, iar la 28 Noemvrie acelaș

an semnează un act de vânzare împreună cu fii săi Dima comis și Leca spătar. El iscălește grecește: «Mihos logothetis»¹⁾. Adaog că și fratele lui Miho, faimosul aga Leca al lui Mihai Viteazul, care avea mai mulți sfetnici greci, iscălea și el tot grecește,²⁾ ceea ce arată că acești frați erau originari dela sudul Dunării, greci sau grecizanți. Faptul că în cronica lui Ludescu, Miho este numit Mihul, cum relevă d. Zotta, sau că este citat în unele documente cu numele de Mihul, nu poate constitui o dovadă contrară, odată ce în divane figurează mereu ca Miho³⁾, și odată ce el însuș iscălește Mihos. Originea ardeleană ce d. Zotta ar fi dispus să-i atribue, identificându-l cu hatmanul și pârcălabul Mihul din Moldova, este deci exclusă.

Spița Tufescu, în care de altfel, însuș d. Zotta relevă «nepotrivelii», vorbește de patru copii din Moldova ai lui Mihul pârcălab. Această arătare poate fi exactă pentru Mihul pârcălab din spița Tufescu, poate fi exactă și pentru Mihul hatmanul și pârcălabul Sucevei cu care îl identifică d. Zotta; este inadmisibilă însă pentru Mihul marele spătar și logofăt muntean.

Acesta din urmă a avut într'adevăr patru copii, bine cunoscuți, dar care au trăit în Muntenia⁴⁾, unde urmașii lor trăesc și azi. A-l identifică cu Mihul pârcălab din spița Tufescu, ar însemna a-i atribui încă alți patru copii cari ar fi trăit în Moldova. Cei patru copii din Muntenia poartă, încă dela 1619, numele patronimic de Racotă; fiul lui Mihul pârcălab din spița Tufescu se numește Isar Mihul, adică transformă în nume patronimic numele de botez al tatălui: din acelaș tată s'ar fi des-

¹⁾ Ibid doc. 184.

²⁾ Ibid. p. 52 nota 4.

³⁾ Doc. publicate de Filitti, o. c. și pe care le-am văzut în original.

⁴⁾ Ghinea bi vel armaș Racotă 1619; Dima comisul; Leca spătar Racotă 1629, zis și din Găvănești (Teleorman); Grăjdana. (Filitti, o. c. p. 52 nota 4).

¹⁾ Iorga, studii și doc. VII. 165. La 1615 în divanul lui Radu Vodă, vel spătar era încă Leca (ibid. V. 297) Rudeanu zis și din Leurdeni, soțul Grăjdanei Băleanu și ucis de Domn. (Acad. rom. Creșt. col. 1910 p. 272).

²⁾ I. C. Filitti, Arhiva G. Gr. Cantacuzino, doc. 105 și 668.

³⁾ Ibid. doc. 111.

⁴⁾ Ibid doc. 513.

⁵⁾ Ibid. doc. 674.

⁶⁾ Ghibănescu, Arhiva din Iași, 1915 p. 165.

⁷⁾ Filitti, o. c. doc. 122.

prins deci două rânduri de copii, purtând nume patronimice deosebite și trăind în țări diferite, străini unii de alții. Este exclusă ipoteza că Miho ar fi avut opt copii, din cari pe patru, cei din spița Tufescu, i-ar fi luat în Moldova și apoi i-ar fi lăsat acolo când s'a întors în Muntenia. Tot așa este exclusă altă ipoteză că Miho când a trecut în Moldova la 1616, în vârstă de cel puțin 47 de ani¹⁾ să se fi căsătorit acolo a doua oară, să fi avut în doi ani (1616-1618) pe cei patru copii din spița Tufescu și să-i fi lăsat în seama mamei lor când s'a întors în Muntenia după doi ani.

În concluzie, deci: se poate ca Miho părcălab din spița Tufescu să fi fost ardelean, să fi avut patru copii, să fi fost din familia Gane, să fi fost socrul lui Constantin Cantemir Vodă.

Dar tocmai aceste arătări sau ipoteze exclud identificarea lui Mihul părcălab din spița Tufescu, cu Miho spătarul și logofătul muntean dintre 1616—1640, începătorul familiei Racotă care există și azi în Muntenia. O asemenea încercare zadarnică de identificare ar fi fost ușor evitată, dacă d. Zotta n'ar fi trecut cu vederea o lucrare foarte cunoscută, care conține multe date genealogice cu privire la familiile boerești din Muntenia²⁾

Iar dacă Mihul părcălabul Sucevei la 1616-1618 este același cu Miho spătarul Racotă din Muntenia, ceea ce se poate, atunci el nu este același cu Mihul părcălab din spița Tufescu, care rămâne, în acest caz, să fi fost un simplu părcălab de ținut³⁾.

¹⁾ Unul din fii săi. Ghinea, este încă dela 1619 biv vel armaș. De nu va fi avut atunci decât 25 de ani, trebuie să fi fost născut cel mai târziu la 1594; dacă tatăl său Miho nu va fi avut atunci decât tot 25 de ani, trebuie să fi fost născut cel mai târziu la 1569.

²⁾ Filitti, Arhiva G. Gr. Cantacuzino Buc. 1919.

³⁾ Menționez în treacăt că familia Racotă trebuie deosebită de familia Răcut sau Racuti dela începutul sec. trecut. Frații Ilie Racut sârdar, Iordache, Constantin medelniceș și Di-

II

În același număr din Revista istorică, la pag. 12, analizând publicația școlii române din Roma «Diplomatarium italicum» I. 1925, d. Iorga relevă numele lui Andonie Andronache, nepotul lui Ilie Știrbei, care la 1726 vrea să așeze pe fiul său Matei, de 9 ani, la colegiile Sf. Atanasie sau cel «Urban» din Roma.

Acest *Andronache* este Paladă, rudă de aproape cu Gherasim Paladă, patriarh al Alexandriei la 1688. *Andronache* a fost vel pitar la 1736, vel comis la 1739, vel clucer la 1743 și era mort la 1753. A fost secretar al lui Const. Vodă Mavrocordat și Jean Claude Flachet îl laudă pentru erudiția lui. Căsătorit cu Bălașa, fiica marelui ban Constantin Știrbei și-a Marinei fiica marelui ban Vintilă Corbeanu, *Andronache* Paladă a avut patru copii: Iordache vtorii vistier căsătorit cu Profira (în călugărie Pelaghia) fiica lui Antonache Caliarhi-Florescu vel ban; Despa, soția lui Dumitrașco Racoviță vel vornic; Maria, soția lui Pârveu spătar Cantacuzino; Matei, cel citat în document, care a fost căsătorit cu sora lui Vintilă Prejbeanu. Este de observat însă că nu *Andronache*, ci fiul său Matei, era nepotul lui Ilie Știrbei, mama sa Bălașa fiind sora acestuia¹⁾. La Arhivele Statului²⁾ pe un document din 1742 Februarie 6, lângă semnătura lui *Andronache* se vede și pecetea lui, foarte bine păstrată și eraldică, înfățișând, în scut, o căprioară mergând spre stânga, cu gâtul străpuns de o săgeată.

Andronache Paladă trebuie deosebit de omonimul său *Andronache* postelnicul dela 1712, care făcuse studii la Veneția și era fiul unui Pascal vel vornic,

mitrula Procopie Canuși, fii ai lui Iordache Racut cari trăiau atunci, erau nepoții mitropolitului Nectarie și nu fac parte din familia Racotă cum crede d. Iorga în Bulet. com. istorice V. 302-6 și 315.

¹⁾ Filitti, o. c. p. 2.

²⁾ Episc. Buzău, pach. 30.

ctitor al bisericii sf. Nicolae (zisă Gear-toglu) din Târgoviște. Emitând ipoteza că ar putea fi vorba de una și aceeași persoană, Filitti¹⁾ n'a observat că Andronache fiul lui Pascal s'a călugărit sub numele de Atanasie. S'a păstrat o scrisoare a lui, dela Muntele Athos, către Constantin Vodă Brâncoveanu, cu privire la închinarea la Hurez a ctitoriei dela Târgoviște²⁾.

În sfârșit acești doi Andronache, trebuie deosebiți de Antonache sau *Andonache* Caliarhi, începătorul neamului boerilor Florești de astăzi. El era originar din Hios, unde familia sa, în sec. XVI și XVII a numărat clerici și medici. La noi, Pantaleon Caliarhi a fost unul din medicii lui Brâncoveanu³⁾. Venit în țară probabil odată cu medicul lui Brâncoveanu, poate fiu al său, Antonache poate fiul acel «Caliarhi care face studii aici la Sibiu la Societatea Părinților», de care vorbește un raport austriac din Martie 1717, când tatăl său murise⁴⁾. La 1717 iscalea Florescu. Se căsătorise deci cu Ancuța fiica lui Istrate Statovici⁵⁾ care semnează incidental și Florescu, după numele moșiei pe care și el o avea dela maică-sa Anuța Cantacuzino⁶⁾ sora Stancăi Brâncoveanu, așa că Istrate era văr bun cu Const. Vodă Brâncoveanu. Înrușinat astfel, prin soție, cu cele mai de seamă neamuri ale țării, Antonache Caliarhi-Florescu, este mic postelnic la

1718¹⁾, vel vistier la 1732, vel clucer la 1736, vel ban al Craiovei la 1742-3, apoi iarăș vel vistier. Copiii lui au fost: Eudoxia, soția lui Ion Sandu Sturza; Smaranda, soția lui Const. Cretulescu vel ban; Profira, soția lui Iordache Paladă vtorii vistier; Const. Florescu vel pitar 1745, vel paharnic 1755, ctitor al bisericii dela Colentina-Floreasca din marginea Bucureștilor²⁾.

III

În izvodul lui Gavriil Movilă, cu data 1634, publicat în Revista istorică, anul 13 (1927) p. 68, numele de botez «Brăin» trebuie rectificat în «Brăilă». Este vorba de Brăilă din Drăgoiani³⁾. Jupâneasa Dumitra menționată în document, a fost soția unui Barbu clucer dela 1597 care dobândise moșie în Drăgoiani. Ea a fost mama Negrușei, căsătorită cu Brăilă, a lui Paraschiv postelnic și a lui Margăi din Drăgoiani⁴⁾ căsătorită cu un Dragomir armașul. Din acești doi din urmă s'a tras familia boerească Brăiloiu.

IV

În *Revista Arhivelor*, anul II No. 3, p. 378, d. Moisil a publicat un interesant document din 1634 privitor la confirmarea proprietăților clucerului Barbu Poenaru. În nota dela p. 380, d. Iuliu Tuducescu a încercat identificarea unor boeri cari sunt menționați în act numai cu numele de botez. Aceste identificări trebuie însă rectificate.

Hrizea vel ban este Hrizea Păpescu, ctitorul schitului la Bălteni⁵⁾.

Grigore marele logofăt, nu știu din

¹⁾ L. c.

²⁾ Bulet. com. monum. ist. I. p. 60 — Acad. rom. ms. 2 88.

³⁾ Filitti, o. c. p. 42 nota 5 și pag. 253 (Excursul despre familiile grecești).

⁴⁾ C. Giurescu, Material pentru istoria Olteniei sub Austriaci, I. 163.

⁵⁾ «Socrul lui Antonache vistier» (Arh. Stat. Radu Vodă, pach. 12 act. 17). Pentru Istrate, vezi Ilie Nicolescu în Noua revistă română, IV p. 331. Istrate era fiul lui Stoian vel comis (Doc. din 1703 în Revista de ist. arheol. și filol. XV. 85) și a murit la 1708 (Hurmuzaki, XV. 1523).

⁶⁾ La care moșia scobora dela vechii boeri din Florești, prin Doamna Elena a lui Radu Vodă Șerban și prin băneasa Anca din Coiani (Iorga, Doc. Cantac. 72).

¹⁾ C. Giurescu, o. c. 299,

²⁾ Acolo era casa de care vorbește Daponte (Filitti, o. c. 42 nota 5). La 1800 biserica dela Floreasca avea încă preot și dascăl (V. A. Urechia, Ist. Rom. VIII. 15).

³⁾ Iorga, St. și doc. VII p. 5, doc. din 1628.

⁴⁾ Acad. rom. doc. din 12 Iunie 1676.

⁵⁾ Filitti, o. c. 2 nota.

ce neam este, dar *nu* este Grădișteanu¹⁾.
Dumitrașco vistierul *nu* este Filipescu,
ci din Bogdănei²⁾.

Miho biv vel spătarul este Racotă,
de care am vorbit.

Mihai vel spătarul *nu* este Filișanu,
ci Coțofeanu³⁾.

Dumitru vel pitarul este Filișanu⁴⁾.

Oprea vel aga *nu* este fratele Lecăi
spătar, ci este din Bucu-Ialomîța⁵⁾.

Cât privește pe boerul Buzinca, re-
produc următorul document din 1625
în posesia mea,

«Adecă eu Preda postelnic și Drosul,
feciorii Radului postelnic ot Balomirești,
scris-am acest al nostru zapis cum să
se știe că am vândut partea noastră
toată de ocină den sat din *Tâmburești*⁶⁾
și cu 19 rumâni capete, anume Vlădan
cu fecioriiș i Balea cu fecioriiș i Micul
cu fecioriiș i Bratco cu fecioriiș i Buzul
cu fecioriiș i Dobre cu fecioriiș i Crăciun
cu fecioriiș i Sin cu fecioriiș i Dragoslav
cu fecioriiș i Filip cu fecioriiș i Ispas
cu fecioriiș i Vălcule cu fecioriiș i Bontul
cu fecioriiș i Lupul cu fecioriiș și Stroe
cu fecioriiș, iar 4 rumâni dentracești 19
au fugit la Turci, anume Crăciun cu
fratesău și Bădica i Manea Răul și
Radul cu doi feciori însurați și am tocmi-
t noi de a noastră bună voce fără de nici

o silă cu jupânul Dumitru Dudescul,
vtori vistier, drept 260 de galbeni, de
ni-au dat jupânul Dumitru vistierul 230
de galbeni, iar 30 de galbeni nu ni-au
dat, că ne-am tocmi noi de bună voia
noastră de vor veni iar ceilalți rumâni
să ni dea toți banii deplin iar de nu
vor veni, tocmitu-ne-am să socotim
câte câți bani vor cădea la un rumân
să scădem den bani și iar ne-am tocmi
cu jupânul Dumitru vistierul câți ru-
mâni se vor afla din partea noastră
fugiți mai denainte vreme mai mulți decât
cei 19 rumâni ce am făcut tocmeală, el
să fie volnic pe toți să-i strângă la sat
și să-i fie rumâni ca și ceilalți de moșie.
Și ne-am tocmi noi de a noastră bună
voce, fără de nici o silă și mărturie, încă
s'au tâmplat de au fost la tocmeală
noastră mulți boiari, anume *ot Rădulești*
Buzinca comisul i Oancea logofăt și
frate-său Neanciul dvornec i ot Topo-
loveni Tudor stolnicul i Balea postelnic
ot Ruși i Stanciul i Dragomir ot Boziani
i star Dragomir pârăcalabul Balomire-
știlor. Aceasta am scris, să fie de bună
credință la mâna jupânului Dumitru vtori
vistier. Pis. Mihalcea log. ot Măgureani
u grad București meseța Iunie dni 16
vleat 7133 (1625)».

Își pun pecetea: Eu Preda, Eu Dro-
sul, Mogoș, Balea post., Tuduru, Marco
peh.; iscălește Mihalcea.

Acest *Buzinca vel comis din Rădulești*¹⁾ este un personagiu important dela
inceputul sec. XVII-lea. La 1620 e vel
comis în divan, iar la 1640, clucer. Este
deci același cu Dimitrie Buzinca clucer
[nu slnger] mare, care la 1639 ridică
biserica Sf. Dumitru din Târgoviște²⁾.

¹⁾ Probabil Rădulești din Prahova sat care
la 21 Sept. 1632 se confirmă lui Ivașco vel
vornic Băleanu pentru că «acel sat a fost
moșienire mai denainte vreme al strămoșului
lui jupân Ivașco vel voruic, apoi au fost dat
zestre Doamnei Voicăi [din Slătioare], Doamna
răposatului Pătrașco Voevod, iar Doamna Voica
l'au dat iarăș zestre fie-si Marii». (Greceanu,
Geneal, doc. I. 292).

²⁾ Iorga, Inscricții, II. 90.

¹⁾ Nu poate fi Grigore fiul lui Bunea, căci
era abia logofăt mic la 1631 și devine vel vistier
la 1653. --- Nu poate fi Grigore fiul lui Vălcule,
căci trăește după 1710. (Filitti, o. c. doc. 708,
710, 712 și doc. inedite la par. Negulescu dela
bis. Batiște).

²⁾ Literatura și arta română, IV. 401.

³⁾ Filitti, o. c. p. 213 doc. 677, divan din
1635.

⁴⁾ Stefulescu, Gorjul istoric, 1904 p. 54.

⁵⁾ Oprea a fost tatăl unui Leca vtori pitar
la 1650, apoi căpitan, zis și din Viezurești.
(Rev. de ist. arheol. și filol. XI partea I, p. 298).
Acest Leca trebuie deosebit atât de Leca vel
spătarul Rudeanu tăiat la 1616, soțul Grăjdanei
Băleanu, cât și de Leca spătarul Racotă din
Găvănești-Teleorman dintre 1629—1653.

⁶⁾ Numele vechi al satului Cocargea-Ialomîța,
moșie dată de zestre la 1811 Zoiții Hagi Mosco
fiica vel banului Grigore Băleanu, de către
bunica ei Zoe Mañolache Brâncoveanu. (Foaia
de zestre la mine).

Rezultă de aci că Buzinca era de sigur numele său patrimonial. Nu știu al cui fiu a fost, dar era rudă de sânge cu faimosul jupân Gherghina, părcălabul cetății Poenari «cinstitul boer, unchiul Domniei mele» cum îi zice Radu Vodă cel Mare sin Vlad Vodă Călugărul și strămoș al boerilor Băleni¹⁾. Dintr-o primă căsătorie, Buzinca a avut doi fii, pe Preda slugerul și pe Papa²⁾. Preda a fost împreună cu Ivașco Băleanu, cîtor la mănăstirea Nucet, fiind din «sângele lui Gherghina părcălab»³⁾ și s'a căsătorit cu Maria fiica lui Dumitru Dulescu vistierul cumpărătorul din actul reprodus mai sus. A doua soție a lui Buzinca a fost Grăjdana⁴⁾, fiica lui Miho Racotă, vel spătar și vel logofăt, dar cu ea n'a avut copii.

EMANOIL HAGI MOSCO

Juristul Nestor. — Despre el până acum, se știau următoarele: «Cu numele de Nestor... îl găsim semnat în mai toate actele. Odată semnează Nestor Craiovescu clucer [la 1815], iar contemporanul său mai tânăr, Petru Poenaru, îl numește logofătul Ștefan Nestor. La 25 Aprilie 1815 găsim o semnătură: Constantin Nestor clucer. Din aceste formațiuni ni e îngăduit să presupunem că numele lui eră Ștefan Nestor Craiovescu. Poate că numele de Craiovescu arată de unde eră. Nu-i știm însă originea; știm că eră născut român. Eră desigur ridicat de jos; aproape sigur că eră fiu de țaran... Putem presupune că s'a născut pe la 1770» (Andrei Ră-

¹⁾ Grecianu, I. c. 260.

²⁾ Intr'un act dela Acad. rom. (pach. 158 doc. 24) se vorbește de Dimitrie Buzinca cu fiii Preda și Papa pah. la 1647. La 1699 un Buzinca vistier are nepoți pe Dumitru și Tănase, cu moșie în Micșani. (Creșt. col. Acad. rom. 1907 p. 62).

³⁾ Filitti, o. c. doc. 123 (din 1640).

⁴⁾ Ea s'a recăsătorit cu Bunea vel vistier ot Grădiște, fiul lui Vălcu din Fianca și n'a avut copii nici cu acesta. Avera ei a trecut la Matei Leurdeanu și la Papa sin Dicu Buicescu, nepoți ai ei după jupănesele lor. (Filitti, o. c. doc. 708).

dulescu, «Doi praviliști români». Craiova 1923 pag. 7—8).

Pot adăoga următoarele lămuriri complementare asupra originii acestui jurisconsult român de acum o sută de ani, ajuns la cele mai înalte trepte boerești mulțumită învățăturii sale.

Catagrafia oficială a tuturor boerilor Țării Românești, întocmită la 1829 din ordinul lui Kisseleff, coprinde pe «Nestor» cu vârsta de 63 de ani, ceea ce arată că eră născut la 1766. Ca loc al nașterii este arătată Craiova. În București, la 1829, ședeă în mahalaoa Arhimandritului, vâpseaoa verde No. 1882.

În Analele parlamentare ale României ni se spune că la 1837 a murit Dumitrana, văduva serdarului Preda, fratele marelui logofăt Nestor.

De altă parte, tot în catagrafia amintită, printre boerii județului Vâlcea, figurează: Preda Predescu, în vârstă de 70 de ani (deci născut la 1759), născut la Craiova, fiu al lui Macarie ieromonahul, având reședința în orașul Ocnei, iar avere o vie la Troian, în Vâlcea, pe pământ moștenesc, o pereche case în orașul Ocnei și o casă în Craiova, în mahalaoa Obedeianului. Preda aveă fiu pe Nicolae Predescu, șetrar, în vârstă de 24 de ani, deci născut la 1805, în satu Călimănești și care ședeă cu tatăl său în orașu Ocnei.

Așa dar numele de familie al faimosului legist «Nestor» (poate o poreclă dată de vre-un dascăl al său grec) eră Predescu. Eră născut la 1766 la Craiova și eră fiu al lui Macarie ieromonahul. A avut un frate mai mare, Preda Predescu care, dela soția sa Dumitrana, a avut un fiu Nicolae.

I. C. FILITTI

Postelnicul Ianache. — În *Revista istorică*, anul XIII (1927) p. 376, d. Sever Zotta menționează pe «Ianache postelnic al lui Vasile Lupu, grec, de care ni amintește Bandinus că ar fi restaurat biserica catolică din Iași. A-

cesta pare să fi fost Ienachi Paladi, postelnic în 1646 și se pune întrebarea dacă nu este a se identifica cu Ienache mare postelnic, restauratorul bisericii Sf. Sava din Iași, nepotul răposatului (1625) Scarlatos din C-pol, care pare să fi fost «Gealepul», socrul lui Alexandru Vodă Coconul și al lui N. Mavrocordat tatăl Exaporitului».

Amintesc că acest din urmă Ianache este *Caragea*, după cum am arătat de mult în lucrarea «Arhiva G. Gr. Cantacuzino» p. 204, după cum a confirmat apoi d. Const. I. Karadja în *Revista istorică* VI (1920) p. 61-2 și după cum se vede și din spusele lui Paul de Alep (*Călătoriile lui Macarie*, trad. Cioran, p. 255).

I. C. FILITTI

Pascua Romanorum: Pabula Iulii Caesaris II.

În *Revista istorică* (XII p. 287), d. prof. N. Iorga face o serie de observațiuni critice cu privire la articolul nostru cu titlul de mai sus publicat în *Revista Arhivelor* No. 3 p. 383 și urm.

La aceste observațiuni ne permitem a răspunde următoarele:

1. Noi arătasem acolo, că pasagiul despre «*Pascua Romanorum*» trebuie pus în socoteala primordialei fântâni ungurești; iar cât privește tradiția ungară despre *străvechimea* Românilor Dacici, am dezvoltat aceasta aiurea¹⁾.

Și d. Iorga în critică vede «*recunoșterea de către Unguri a priorității Românilor în aceste regiuni*»²⁾.

Textele deci se vor înrudi și se vor întregi, alăptându-se din aceeași fântână.

Kexa bunăoară ne spune, că sumedenie de popoare (*civitates*), obosite de prădăciunile Hunilor, au părăsit pământul

străbun; numai «*Blachii, cari fuseseră păstorii și iobagii lor*», rămânând de bună voie în Panonia!¹⁾.

Iar *Anonymus* zice, că după moartea lui Atila, au ocupat «*principii romani*» țara Panoniei până la Dunăre, unde au așezat pe «*păstorii lor*»²⁾.

Cine erau atunci acei păstori, dacă după tradiție n'au mai rămas acolo de cât *Blachii*?

Așa dar, cum Vlachii fuseseră păstoriile Hunilor, ei cată să fi fost și ai «*principilor romani*».

În ultimul moment aflu, că și un istoric ungar³⁾ se vede îndemnat a admite același tălc pasagiului în discuție, pe care noi l'am dat vreo câteva luni mai înainte.

Deci să ne fie ertat a crede, că traducerea lui «*ac*» prin «*adică*» a fost atât după logică, cât și după lexic, precum și după analiza textelor fericit aleasă.

2. Cât privește știrea despre «*Blöku-mannaland*», descoperită și publicată de noi acum 35 de ani, să ni se îngăduie

¹⁾ *Kexa*, Gesta Hungarorum în «*Florianus*, Hist. Hung. fontes domesticæ»; S. S. II., p. 65: «... Blachis, qui ipsorum fuere pastores et coloni remanentibus sponte in Pannonia».

²⁾ *Anonymus*, Gesta Hungarorum, ed. *Florianus*, op. cit., S. S. II., p. 12: «... Dicebat ... quod terra illa fuisset terra athile regi». Et mortuo illo preoccupassent *romani principes* terram pannonie usque danubium, ubi collocassent *pastores suos*».

³⁾ K. Schönnemann, Die «Römer» des anonymen Notars, in «*Ungarische Jahrbücher*», Budapest 1926, VI., p. 451: «Es kann kaum ernstlich bezweifelt werden, dass dieser Ausdruck zunächst als Bezeichnung der Walachen zu dienen hatte. Nicht nur Simon von Kéza und die ungarischen Chroniken setzen ausdrücklich die Bezeichnungen «Römerherten» und «Walachen» einander gleich, sondern auch eine kurz nach 1300 von einem auscheinend französischen, sich längere Zeit in Südosteuropa aufhaltenden Ordensbruder, vielleicht einem Dominikaner, verfasste Beschreibung Osturopas»; p. 454: «Wenn er daher die *Blachii* und die *pastores Romanorum* nebeneinander nennt, so bedeutet das nur, dass er beide für gleichartige Völker hält».

¹⁾ *Gherghel*, *Anonymus Belae regis notarius* și cronicile ungurești despre Români, în «*Ținerimea română*» Buc. 1898.

²⁾ *Iorga*, op. cit., p. 287 jos.

a observa, că ea nu merită desconsiderarea¹⁾ ilustrului istoric și are neasemănat mai mare însemnătate decât «*Bolochovenii*», întrucât ea se valorifică a) priu ea însăși, fiind înglobată într'un mănunchiu de știri istorice și geografice, ca: amintirea împăratului bizantin *Alexios Komnenos* (1080—1118) (în text: «*Kíriax*, i. e. *Kύριος Ἀλέξιος*); a Dunării (i. t. «*Duna*»); a câmpiilor pecenege (i. t. «*Pezinavölu*»); apoi caracteristica, că «regele» «păgânilor» era *orb* (prezentul la tron după alte fântâni, care fu orbit de *Alexios*)²⁾; b) a fost după cuviință apreciat de *I. Iung*³⁾ și de *A. D. Xenopol*⁴⁾; în fine c) fiindcă a găsit confirmarea strălucită într'o inscripțiune runică, tălmăcită de *Eklblom* și referită de acesta «cel mai de vreme» la sfârșitul secolului al XI-lea⁵⁾,

Cu această ocaziune vom rectifica data de 1118, ultimul an de domnie și de viață a lui *Alexios Komnenos*, în cea de 1094, data ciocnirii Bizantinilor cu barbarii dela nord⁶⁾.

Cât despre veracitatea Islandezului, istoricul literar *H. Paul* îl ridică alături de istoricii timpului nou⁷⁾. Iar relațiile cu consăngenii săi, Normanii vareagi, cari constituiau în timpurile acelea garda

palatului și urmau pe împărat și în luptă, le credem nemijlocite.

3. Această știre și dată nu suferă comparație cu *Bolochovenii*, și pentru motivul, că aceștia apar ca niște *căpitenii* răzlețe, referitoare, după nume, fără îndoială la o *poporațiune* românească; pe când în relațiunea normană ni se vorbește de o *țară* a Românilor. Iar în privința cronologică *Bolochovenii* ating după aprecierea lui *Katuzniacki*, care i-a studiat¹⁾, abia anul 1130.

4. După scrutarea oșebitelor înțelesuri a termenului «*Romani*» la *Anonymus Belae*, cel întrebuintat în enumerarea popoarelor din «*Panonia*» răsăriteană desigur se putea referi mai apropiat la *Grecii bizantini* decât la *Romani* din comitatele apusene, cari fugiau «in terra theutonicorum»,

Dar aceasta era pentru noi numai un *popas* în depănarea firului istoric. Cnm afirmațiunea nu numai a lui *Kexa*, cum observă d-l Iorga, ci (prin deducere) și a cronicei primordiale ungurești despre «*Blachi*» — cari ca păstori și coloni ai Hunilor și apoi ai Romanilor ar fi rămas în *Panonia* din timpuri străvechi are un colorit *local* — și acei faimoși «*principes Romanorum*»²⁾ poartă toată factura unei tradiții *locale*.

Aceștia ar fi cu totul deplasați în imperiul absolut al Romeilor: în concepția acestora nu încăpeau vederile *confederative*³⁾ sau filiogene ale populațiunilor slavo-mongoloide «scitice».

5. Iar dacă acești «romani principes» ai lui *Anonymus*, sprijiniți și de cei

¹⁾ *Iorga*, op. cit. p. 288 «*Snorri Sturleson* cu *Blökumannalud* din 1118 nu pare să aibă mai multă importanță (e un «*Islandes*») decât *Bolochovenii*, în notițele rusești».

²⁾ *Gherghel*, *Zur Geschichte Siebenbürgens*, Wien 1892, p. 28.

³⁾ *I. Iung*, *I. Gherghel*, *Zur Gesch. Sieb.*, în «*Mittheilungen d. In-tit. b. öst. Gesch.*», Innsbruck 1892, p. 526.

⁴⁾ *A. D. Xenopol*, în «*Revue historique*, Paris 1892, p. 395.

⁵⁾ *V. Bogrea*, în «*Anuarul de ist. naț.*» Cluj, 1926, p. 326.

⁶⁾ *Herxberg*, *Ges. h. d. Byzantiner*, Berlin 1883, p. 273; *Gelzer* la *Krumbacher*, *Gesch. d. byzant. Literatur*, p. 1017.

⁷⁾ *H. Paul*, *Grundriss d. g. rm. Philologie*, Strasbourg 1901, II., p. 812: «*Snorri* ist als Historiker sei er Zeit vorausgeleitet und kann den Geschichtsforschern der Neuzeit zur Seite gestellt werden».

¹⁾ *Miklosich-Katuzniacki*, *Wanderungen d. Rumunen*, Wien 1879, p. 10.

²⁾ Cf. și *Schünemann*, op. cit., p. 451: «*Dass er d'e römischen Kaiser darunter verstand, ist nicht anzunehmen, da er sie sich offenbar als neben einander herrschend vorstellt*».

³⁾ *ibidem* p. 452 par. i.: «*Diese Angabe wäre möglicherweise mit den principes Romanorum des anonymus Notars in Verbindung zu bringen*».

aceaia privitoare la posesiunea coroanei fostului Principe al Transilvaniei, Ștefan Bocskai (1605—1606).

Bocskai a fost un nobil din Transilvania, la început prieten al Austriacilor, mai pe urmă dușmanul lor cel mai înverșunat.

Turcii, stăpânitori pe vremea aceia pe o foarte mare parte din Ungaria și suzerani ai Transilvaniei, vroind să profite de dușmănia lui Bocskai în contra Habsburgilor au căutat să-l atragă de partea lor.

De aceia sultanul Achmed I-ju i-a trimis, prin Lala Mahomed Pașa, o coroană de aur bătută cu pietre scumpe, cu care aveau să-l încoroneze ca principe al Transilvaniei, în speranța de a-l face să dorească și partea Ungariei de sus ce rămăsese Austriacilor.

După moartea lui Bocskai (26 Decembrie 1606) coroana aceasta ajunsese în stăpânirea rudei sale Balint Homonnai Drugeth care o păstră ascunsă în castelul din Sarospatak. Murind Homonnai, palatinul Thurzo, o luă în 1610 și o duse la Viena, predând-o împăratului Mathias, care o ceruse încă din 1609.

De atunci coroana se păstrează la Viena în tezaurul imperial, care după 1919 a rămas în stăpânirea Republicii federative Austriace.

Rezultă din cele expuse mai sus, că această coroană a fost a Transilvaniei și că a fost păstrată la Viena, nu cu titlul de proprietate ci numai spre conservare.

De altfel Republica federativă austriacă nu ridică nici o obiecțiune în privința dreptului de proprietate românesc asupra acestei coroane și aceasta cu atât mai mult cu cât dreptul nostru de

proprietate reese și din inventarul tezaurului.

Iată ce găsim trecut în inventarul fostului tezaur imperial la No. 1109, făcut în 5 Mai 1619, după moartea împăratului Mathias.

«Ein Siebenbürgische ganz guldene cron, Persianische arbeits, sodem Potzgai (Ștefan Bocskai) imanfing durch den Türggischen Kaiser präsentirt und hernachmahls durch den palatino Turcho (Georg Turzo) ihrer maj. geliefert worden, darinnen klein und grosse turges (Türkise) 32 türges, 89 robinicorn, klein und gross, 64 schmerall (smaragde), klein und gross, 22 robinpallas (un fel de rubine puțin mai albe) und dann in allen 281 stückh cartenperl (perle, pe o parte drepte), obenauf ein schönen grossen schmerall in einem doppleten fueterall.»¹⁾

O coroană transilvană, nu ungară, cum pretend astăzi Ungurii, cari dacă ar fi avut vreun drept de proprietate asupra acestei coroane, ar fi cerut-o încă din 1790, imediat după moartea lui Iosif al II-lea, după cum au cerut coroana sf. Ștefan.

Nu rămâne de cât ca guvernul nostru s'o ceară și s'o ridice cât mai repede spre a o păstra în muzeul nostru; coroana fiind patrimoniul nostru sfânt și drept.

MIHAIL POPESCU

¹⁾ O coroană transilvană, de aur, lucrătură persiană, ce a aparținut la început lui Ștefan Bocskai, dată fiindu-i de sultanul turcilor, apoi adusă Majestății Sale (Mathias) de către palatinul Thurzo; Având 32 de turcuoase mari și mici, 89 de rubine mari și mici, 64 de smaralde mari și mici, 22 de rubine mai deschise, apoi 281 de jumătăți de perle, iar deasupra un smarald mare și frumos.

RECENSII

REVISTE ARHIVISTICE

Archeion. (*Revista arhivelor din Polonia*). I. Varșovia 1927. 228 pp.

Primul număr al noului organ polonez consacrat arhivelor cuprinde un bogat sumar cu articole privind în special organizarea arhivelor polone după căpătarea independenței și revendicațiile de arhive în Rusia, Austria și Germania. Articolul d-lui Rybarski *Administrația centrală a arhivelor în republica polonă renăscută*, arată cum încă din vremea autonomiei date sub ocupația germană (1915—1918), Polonii au căutat să reînființeze arhive centrale de stat. După terminarea războiului s'a înființat o comisie centrală care avea să centralizeze lucrările pentru înființarea arhivelor. Se proiectau clădiri noi pentru depozite și birouri, dar din cauza catastrofei financiare din 1924—1925, planurile acestea nu s'au putut duce la îndeplinire.

Articolul d-lui W. Lopacinski *Arhivele de stat în Polonia* este o descriere succintă a materialelor istorice cuprinse în diferitele arhive de stat polone. Aceste arhive cuprind arhivele provinciale ale Galiției, Posnaniei și Poloniei rusești sub ocupația străină, resturi din arhivele coroanei polone înainte de împărțire (cea mai mare parte din acestea au fost transportate în Rusia), precum și metrica litvană și cea a coroanei. Metricele sânt registre oficiale în cari se înseriau în timpul vechiului ragat polon, toate actele private (proces, înobilări, cumpărături de moșii) precum și actele oficiale (ordine regale, alianțe, tratate de pace și de vasalitate). La acest material se adaugă și arhivele municipale

și alte acte de origine diversă (actele nuntiatării apostolice, de pildă).

Trei articole privesc revendicările arhivistice polone în Rusia. *J. Siemien-ski: Revendicarea arhivelor regatului polon; Biolkowski I. Ce trebuie să revendicăm dela Kiev?; V. Suchodolski, Executarea articolului XI al tratatului din Riga privitor la arhive.* Articolul XI al tratatului polono-rus din Riga (18 Mart. 1921) prevede restituirea de către Rusia a tuturor arhivelor, colecțiilor de artă și bibliotecilor luate de Ruși de pe teritoriul actual al Poloniei încă dela prima împărțire a Poloniei (1771). Dintre arhivele transportate în Rusia cele mai importante sânt arhivele coroanei polone, cari au fost acum aduse în cea mai mare parte înapoi la Varșovia. Mai sânt însă afară de acestea în revendicațiile polone și mai multe volume ale metricei, între cari cea mai veche copie a metricei litvane, precum și multe arhive particulare. În jurul arhivelor și bibliotecilor revendicate de Polonia se duce încă o luptă de șicane și târgueli, care nu pare că se va termina curând.

D-l Eugen Barwinski, cunoscut și la noi prin editarea traducerii latine a cronicii lui Miron Costin, a fost însărcinat de guvernul polon cu o misiune la Viena pentru revendicarea acelei părți din arhivele fostei monarhii austro-ungare, care se cuvine după tratate Poloniei. Rezultatul acestor tratări îl descrie d-sa în articolul intitulat: *Negocierile cu Austria în chestia arhivelor*, Deasemenea d-l I. Stojanowski în articolul său *Negocierile cu Germania în chestia arhivelor* vorbește de

mersul negocierilor pentru obținerea actelor revendicate la Berlin.

Celelalte articole privesc chestiuni mai speciale, de clasare a materialului arhivistic și de administrație.

Revista apare în excelențe condițiuni tipografice.

P. P. PANAITESCU.

Archivalische Zeitschrift, München, 3-te Folge, Bd. 2 și 3 (1925 și 1926). Vechea revistă germană, înființată la 1870, și-a întrerupt timp de 10 ani apariția, din cauza războiului și a împrejurările postbelice și numai cu mari greutăți a putut reapare în 1925.

Primul volum (fasc. 2 al serviei) cuprinde în primul rând un studiu al lui P. Kehr despre administrația arhivelor prusiane în primul veac al existenței lor (1815—1915), în care se dă o privire generală a fazelor prin care au trecut aceste arhive.

E. Posner și W. Lippert dau informații interesante asupra noilor clădiri de arhive din Berlin-Dahlem și din Dresda, de unde se pot cunoaște ultimele îmbunătățiri în construcția acestor localuri speciale.

Un remarcabil studiu de Helm. Rogge ne lămurește asupra înființării și organizării arhivei celei noi a republicii germane, așa numita «Reichsarchiv», destinată să fie arhiva națională a întregului popor german.

Două articole, unul de Loth. Gross, celălalt de L. Bittner tratează despre originea și organizarea arhivei vieneze Haus- Hof- und Staatsarchiv și reorganizarea ei după război.

În sfârșit Pius Dirr caută într'un scurt studiu asupra soartei arhivelor belgiene în războiul mondial să respingă acuzațiile aduse de către I. Cuvelier, directorul general al acelor arhive, că armata germană ar fi produs pagube mari atât arhivelor statului din Bruxelles, cât și celor din orașele de provincie.

Alte studii privesc organizarea dife-

ritelor arhive germane (a vechiului imperiu, cea din Ludwigsburg, a orașului Rosenhaim, a principilor de Castell).

Volumul se încheie cu o bogată literatură arhivistică.

Al 2-lea volum (1926) cuprinde două studii importante de arhivistică: *Was ist Archiv-, was Bibliothek gut?* de Ires Striedinger, în care se tratează problema materialului ce trebuie să intre în arhive și a celui ce revine bibliotecilor; o problemă mult desbătută, dar care încă n'a primit o soluție definitivă. Apoi *Das Recht des Staates an seinen Archivalien* de Ernst Müller, în care se discută, în baza unor sentințe judecătorești, chestiunea dreptului ce-l are statul asupra actelor publice aflătoare în colecții particulare.

Două studii asupra arhivelor spaniole în special a celor catalane (de P. Kehr) și a celor din Simancas (W. Heins).

Articole despre istoricul și organizarea arhivelor din Koblenz (E. Schanz), Gotha (W. Schmidt-Ewald), Viena (Staatsarchiv de Seidl, Kriegsarchiv de Nicher-Falkenhof), din Riga (H. Bruiningk), Lüneburg (W. Reinecke), Egger (K. Siegl).

La urmă continuarea literaturii arhiviste din volumul precedent.

C. M.

Archives et Bibliothèques de Belgique este buletinul Asociației conservatorilor de arhive, biblioteci și muzee din Belgia. A apărut în 1923, dar din cauza dificultăților financiare a încetat după doi ani, spre a reapare în 1926.

În primul volum se remarcă studiul lui I. Cuvelier, directorul general al Arhivelor Statului din Belgia, intitulat *Des nécessités présentes dans le domaine de la conservation des Archives*. În împrejurările actuale, când organizația statului se resimte de urmările războiului trebuie să se ia măsuri ca actele și documentele statului să nu se distrugă sau înstreineze din cauza nepriceperii

funcționarilor de arhive de pe la autorități sau din cauza lipsei de localuri încăpătoare. De aceea autorul este de părere, ca la toate autoritățile mai mari: ministere, instanțe judecătorești, județe, orașe, serviciul arhivelor să fie centralizat în mâna unui arhivar diplomat, care fiind om de specialitate și cu practică într-o arhivă a statului, să supravegheze selecționarea și inventarierea materialului arhivistic, cum și conservarea lui după metodele întrebuintate în arhivele statului.

În acest chip chiar și după ce situația se va normaliza și vor începe iarăși să se facă depuneri regulate la arhivele statului, organizația aceasta nouă a arhivelor autorităților va aduce servicii însemnate, de oarece materialul destinat arhivelor statului va putea fi depus în condiții cu mult mai bune decât până acum.

O altă problemă de actualitate tratează, în volumul II, d. H. Nelis, *La conservation des correspondances privées du XIX siècle*. După ce arată cât de importantă este pentru istoria sec. XIX corespondența bărbaților de stat, a marilor politicieni și marilor industriști, a învățaților, scriitorilor, artiștilor, călătorilor, stăruie asupra necesității de a se colecționa această corespondență atât de către arhivele centrale cât și de cele provinciale, de a se centraliza apoi repertoriile la Arhivele Statului, înființându-se acolo o secție nouă: *la section des archives modernes*.

O problemă strâns legată de organizarea arhivelor este cea a bibliotecilor aflătoare în localurile arhivelor. Despre aceasta publică Mariette Nicodime un studiu: *Les bibliothèques des dépôts d'archives*, în care pledează pentru înzestrarea bibliotecilor de pe lângă arhive cu toate cărțile și publicațiile ce ar putea fi necesare cercetătorilor: opere de paleografie, diplomatică, cronologie, atlasuri geografice, dicționare, facsimile, cărți de drept și de istorie.

În stârșit un alt studiu important publică Jules Germain, *Remarques sur la conservation des sceaux*, în care arată mijloacele cele mai practice pentru conservarea sigiliilor de ceară. Măsurile cele mai bune i se par următoarele: Să se așeze documentele cu peceti cât mai rare și mai izolate în sertare, spre a nu se atinge pecetile una de alta și spre a nu se așeza mai multe peste olaltă. Iar documente cu peceti mai importante și mai rari să nu se dea cercetătorilor decât în copie sau facsimile.

Alte articole ne informează despre înființarea unui atelier de fotografie pe lângă Arhivele Statului din Bruxelles (există mai de mult un atelier de mulaje și de restaurări de sigilii) și despre introducerea celor mai noi metode pentru reproducerea fotografică a documentelor.

C. M.

Levéltári Közlemények, periodicul arhivei statului ungar, publicat de Dr. Csánki Dezső. Anii I-IV (1923, 1924, 1926 și 1927). În urma războiului mondial arhiva statului din Budapesta instalându-se într'un nou local, clădit în mod special și dotat cu cele mai noi îmbunătățiri, directorul ei, învățatul Dr. Csánki Dezső, a început să publice, cu concursul Ministerului Instrucțiunii, o revistă anuală, care cuprinde numeroase studii și informațiuni din domeniul arhivisticii și a celorlalte științe în legătură cu documentele, cum și material istoric și genealogic privitor la Ungaria.

La primul volum (1923) remarcăm în special studiul lui Miskolczy Gy. despre întemeierea arhivei de stat ungurești (1867). Apoi darea de seamă a lui Eckhart F. despre arhiva camerei aulice din Viena, cum și materialul documentar privitor la Ioan Corvin ca guvernator al Ungariei (de Hajnal I.) și scrisorile lui Nádasdy (de Malycz E.).

Din vol. II (1924) menționăm istoricul arhivei orașului Ujbánya (de Csánki

și Bekoczi), cum și studiul lui Fekete L. despre scrisorile turcești din arhiva familiei Zichy.

În vol. III (1926) se publică un interesant studiu asupra vechilor depozite de arhive ale statului ungar și modul lor de organizare în evul mediu, de Dr. Czobor Alfred. Încă în vremea lui Ludovic cel Mare (1355) există în Buda un *domus tavernicalis* unde se păstrau documentele vechi ale țării; sub regina Maria (1383) este din nou amintit. Sub Ladislav V se amintește de actele păstrate în *archivis et domibus thavernicalibus*, iar sub Matei Corvinul se vorbește de un *servitor domorum tavernicalium*.

În timpul lui Vladislav II (1507) sunt menționate *libri annales regum* cari se păstrau în aceste arhive și se arată cum pentru un proces s'au transcris de acolo două documente din 1217 și 1256.

Autorul studiază modul de organizare a acestei arhive până la lupta dela Mohaci și povestește apoi peripețiile prin cari a trecut după ocuparea Ungariei de Turci și până la supunerea țării de către Austriaci.

Un alt articol remarcabil este al lui Fekete L. despre limba documentelor turcești și valoarea lor ca izvoare istorice.

Ca material documentar interesant pentru istoria Ungariei se publică un număr de acte și regeste din mănăstirile Slavoniei și Croației, de Malycz E.

Vol. IV (1927) pe lângă informații asupra arhivelor din Valencia, Neapole și Viena și a unor arhive ungurești, cuprinde un studiu asupra situației arhivelor austriace după război (de Eckhardt F.) și altul asupra arhivelor bavareze.

Se înțelege că toate volumele dau la urmă bogate informații arhivistice și dări de seamă despre literatura arhivistică.

Demn de menționat este și faptul că după război a început să se dea o atențiune mai mare *științelor auxiliare ale istoriei*, publicându-se până acum manuale de Cronologie (de Szentpéteri I., 1923). Heraldică (de Aldasy A., 1923). Istoria științelor auxiliare ale istoriei în Ungaria (de Gárdonyi A., 1926). Toate editate de Societatea istorică ungurească.

C. M.

PUBLIKAȚII DE DOCUMENTE

Publicațiile d-lui N. Iorga. În cursul anului 1927 d-l prof. N. Iorga a dat la iveală următoarele publicații de documente:

În analele Academiei Române (seria III, vol. VII):

1. *Noi acte românești la Sibiu* cuprinzând 3 scrisori inedite dela Mihnea Vodă Radu din anii 1658 și 1659, în legătură cu planurile lui de răscoală contra Turcilor.

Apoi o invitație la nuntă din partea lui Radu dela Afumați către Sibieni; două scrisori (una în grecește, alta în românește) ale lui Ali-beiu din Nicopol (1619) și o scrisoare a negustorilor din Târgoviște către Sibieni.

D-l Iorga după ce dă în introducere toate lămurile necesare asupra acestor acte, le publică în facsimile.

2. *Ultimele scrisori din țară către N. Bălcescu.* Cuprinde 15 scrisori, dăruite d-lui Iorga de d. Vârnăv Liteanul, cari fuseseră scrise de oameni ca V. Alexandri, M. Kogălniceanu, I. Bălăceanu, I. Ghica, Șt. Goleșcu și de către rudele mai apropiate, lui N. Bălcescu pe când se găsea bolnav la Palermo, scrisori sosite acolo după moartea nenorocitului patriot român. În ele se găsesc știri interesante privitoare la situația din țară pe la sfârșitul anului 1852 și începutul lui 1853, cum și la

activitatea și planurile politice ale diferitelor personalități marcante.

3. *Informații germane despre România și Basarabia până la 1870*. Pentru cunoașterea situației dela noi în acest timp, prezintă un interes destul de mare lucrarea D-rului Quitzmann, cum și știrile publicate de un anonim în importanta publicație *Unsere Welt*. D-l Iorga extrage din amândouă lucrările știrile ce pot servi la lămurirea istoriei noastre între 1866—1870. Se adaugă și informații asupra Basarabiei la 1867 scoase din lucrarea etnografului german Rudolf Kulemann. Printre puținele lucrări ce există asupra Basarabiei în această epocă, scrierea învățatului german este una din cele mai serioase.

În *Buletinul Comisiei istorice a României* (vol. VI):

1. *Insemnări preotești din Banat* din anul 1741;

2. *Câteva documente de drept din Vălenii de Munte*, dintre 1807—1852.

3. *Acte Botoșenene* dintre 1831—1872.

4. *Trei documente vrâncene* din 1726, 1819 și 1820.

Tot în acest *buletin* d-sa publică și capitolele din *Cronica lui Warrin*, cari privesc istoria orientului european și a Românilor, în special cruciata ducelui de Burgundia din 1444.

C. B.

Silviu Dragomir, *Documente nouă privitoare la relațiile Țării-Românești cu Sibiul în secolii XV și XVI* (Extras din Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj, vol. IV). În arhiva Muzeului Bruckental din Sibiu a găsit d. prof. I. Lupaș o mulțime de documente românești, dintre cari pe acele scrise în limba română le-a publicat d-sa, iar pe cele scrise în limba slavă le publică sub titlul de mai sus d. Dragomir.

Sunt 70 de acte și documente dintre anii 1470—1550 și anume: scrisori domnești și scrisori de boieri, mitropoliți, obștii mănăstirești și orașenești, cari

arată cât de frecvente erau în aceste două veacuri relațiile comerciale și politice ale Țării-Românești cu Sibiul. Deși nici unul din aceste acte nu se referă la chestiuni de o importanță politică sau militară mai mare, ele prezintă pentru istoria comercială și culturală un material interesant.

Traian Popa, *Documente privitoare la trecutul Românilor din vechiul scaun al Mureșului*, vol. I. Târgu-Mureșului. Autorul, un distins profesor din Târgu-Mureșului și foarte bun cunoscător al bogatelor arhive din acest oraș, publică o serie de documente privitoare la Românii din Secuime, Români cari în vremurile vechi erau cu mult mai numeroși decât astăzi și cari populau odinioară cele mai multe din satele astăzi maghiarizate.

Conscripțiile locuitorilor ortodoxi (neuniți) din anii 1783, 1785, 1789, etc. arată cât de numeroasă era populațiunea românească—*aceasta* era neunită—in anumite regiuni din acest ținut.

Foarte interesantă este o listă a preoților hirotonosiți în Muntenia și Moldova (1776), cum și alta a preoților și învățătorilor români din ținut (1778). În sfârșit de o valoare excepțională sunt cele 20 de rapoarte ale autorităților locale ungurești cu privire la revoluția lui Horia (1784).

Afară de acest fel de documente, volumul d-lui Popa conține și textul celor 10 acte dela Mihael Viteazul, aflătoare în arhiva orașului și datate din 1599 și 1600.

Dorim ca volumul II al acestei meritoare publicații de documente să apară cât mai curând spre a putea contribui și mai mult la elucidarea situației și vieții Românilor din vechiul scaun al Mureșului în vremurile când o stăpânire străină și vitregă căuta să-i desființeze.

C. M.

Teodor Bălan. *Familia Onciul*, studiu și documente. Cernăuți. Intr'un volum de 230 pagini, autorul, cunoscut prin studii mai mici de istorie și genealogie, expune pe scurt originea și filiațiunea diferiților «Onciulești» amintiți în documentele moldovenesti și apoi publică 177 de acte și regeste referitoare mai ales la familia Onciul Iuraș-covici și la Onciuleștii din Lucavăț, Vilance, Zamostie, Cucurul mic și Broscăuți. La urmă se reproduce stema familiei Onciul (spîța Grigoraș Onciul), reprezentând doi porumbei afrontați stînd pe o colină verde, iar deasupra lor o cruce încoronată.

C. M.

M. Costăchescu. *Observări istorice și documente.* Extras din «Ioan Neculce» fasc. VI Iași 1927 16 pp.

Dl. Mihai Costăchescu a început de cîtăva vreme să publice în revista «Ioan Neculce» o serie de documente de foarte mare importanță privitoare la cele dintîi vremuri ale istoriei Moldovei. Aceste documente, unele dela Ștefan I și d. la Iuga Vodă, dau lămuriri adesea unice pentru istoria culturală așa de puțin cunoscută a acestor vremuri. Publicarea lor e însoțită cu note foarte bogate extrase dintr'un material adesea inedit și azi inaccesibil (documentele dela Academie duse în Rusia). Dl. Costăchescu pare a avea la dispoziție o colecție aproape completă a documentelor slave «dinaintea lui Ștefan cel mare» și e de dorit ca o asemenea colecție să nu rămîie risipită în publicații periodice, ci să fie publicată într'un volum cu indice, care ar avea o valoare neprețuită pentru cercetători.

În prezenta broșură se publică întărirea satelor lui Mihail «dela Dorohoi» de către Ilie și Ștefan la 1437. Averea acestui mare latifundiar la începutul veacului XV, cuprîndea nu mai puțin de 50 de sate și seliștii, pe cari le avea

încă în vremea lui Alexandru cel Bun. Documentul trezește o mulțime de observații asupra toponimiei, onomastice și vechii organizări agrare. (mai toate satele au însemnarea «unde a stat cutare», «unde stă cutare», odată cu mențiunea de «cneaz». Cf. și «satul unde-s Caragunici» «unde șed Grabovții» «satele ce au fost ale cneaghinei» (doamnei). Urmează două documente dela Alexandru cel Bun din 1400, unul inedit, unul acum întîi tradus.

Cf. în primul formula neobișnuită cu care începe documentul «tuturor bunilor panî (i. e. boeri), cari vor căuila la dînsa» (p. 8) și mențiunea «satul a nume Poiana, pe care l-a dat Voevodul» (fără altă specificare) (p. 9). În al doilea e interesant cuvîntul românesc «ЦАРННѢ».

Interesanta broșură se termină cu două documente inedite dela Ștefan cel Mare. Transcrierea și traducerea corectă, comentariul bogat în special din punct de vedere geografic.

M. Costăchescu, *Observări istorice I. Cu privire la neamul lui Ștefan cel mare II. Știri istorice dintr'un uric dela Petru Rareș.* Iași [1927] 19 pp.

Dl. Costăchescu completează cele ce știam despre familia lui Ștefan cel Mare, baxat în parte pe material istoric inedit. Observ că din punct de vedere canonic Ștefan nu putea avea decît trei soții (Erdochia de Kiev, Maria de Mangup, Maria sau Voichița, fiica lui Radu cel Frumos, toate trei de neam domnesc ortodox); celelalte ca Marușa, sînt desigur nelegitime.

Documentul lui Petru Rareș din 1546 menționează expediția făcută «în țara Ungurească, până la Făgăraș» (împotriva lui Ștefan Mailat la 1541) și fuga boerului Roman Gărbovăț în țara Muntenească (до мѣстѣнскихъ земли), sub Ștefan cel Mare.

Simeon Reli, *Documente slavo-române din sec. XV-XVII păstrate în Arhiva Statului din Cernăuți*. În *Codul Cosminului*. II-III. Cernăuți 1927. pp. 429—442.

Documentele slave publicate de d. Reli sunt în număr de cinci, unul singur este din veacul XV, celelalte din veacurile XVI (la sfârșit) și XVII. Documentul dintâi din 1453 dela Alexandru Vodă, are o importanță excepțională, el ne arată înaintea de Ștefan cel Mare organizarea municipală, în special din punct de vedere financiar, a orașului Suceava și e cea mai veche pomenire a organizării unei «slobozii». Din nefericire traducerea e foarte defectuoasă; „около“ nu este «lângă» ci «în jurul». Scutirea de bir, „А не даиѣ... ни даи, ни поидѣ, ни нинш“, nu se traduce «să nu aibă a plăti nici danie, nici zeciuială, nici alte cele (!?), dan=bir, posada și iliș, sânt termeni tehnici de impozite, a căror explicare se poate găsi în indicele lui I. Bogdan. «Documentele lui Ștefan cel Mare». „А не рокаѣт... на го-роа“, nu înseamnă «să nu lucreze... în târguri». «ceiace n'are sens, «lucrul la cetate» era o prestație foarte cunoscută.

Cf. deasemenea „Анѣтинѣ от пчел... от виноград“ traduse simplu «să nu dee albinăritul, nici vinăritul» în loc de «desetina (zeciuiala) dela albine și dela vii». „Акорични ючлѣкѣх“ sânt Vorniciii Sucevei, nu portarii (în documentele slave „портарѣ“), ceiace este cu totul alt ceva. Tot așa de greșit sunt traduse și documentele celelalte. Cf. de pildă la p. 448 „по старому хотару, покуда изъѣба отъжѣашѣ“ = după hotarul cel vechiu, pe unde a umblat din veci tradus «hotarul vechi cât vor trăi ei»).

P. P. PANAITESCU

V. Grecu, *Probitatea știrilor contemporane din cronograful lui Dositei al Monembasiei, în Codrul Cosminului anul II—III (1925/6) Cernăuți 1927, pag. 537-556.*

Această probitate, d. Grecu o documentează prin două știri din Cronograful pe care și alte izvoare le dovedesc exacte.

Una din aceste știri este aceea despre filiațiunea lui Petru Vodă Șchiopul. La izvoarele, cunoscute, pe care d. Grecu le citează cu privire la această filiație, se poate adăoga documentul ce am publicat la pag. 46 a volumului II «Din arhivele Vaticanului», Buc. 1913 (cf. Iorga, *Bulletin de l'Institut pour l'etude de l'Europe sud orientale*, I p. 200), document omis de d. Stoica Nicolaescu în broșura d-sale dela 1915.

A doua știre doveditoare a probității autorului Cronografului, este aceea că ginerele păcălit al Doamnei Chiajnei a fost Ioan Cantacuzino. D. Grecu crede (p. 555) ca «trebuie părăsită părerea că însuș Mihail Cantacuzino a fost mirele păcălit». Observ că această părere a fost părăsită mai dinainte. În lucrarea «Arhiva G. Gr. Cantacuzino», Buc. 1919, la pag. XXI-XXII, am arătat, întemeiându-mă atât pe Cronograful lui Pseudo-Dorotei, cât și pe alte izvoare, că este vorba de Ioan Cantacuzino. (Cf. spița «Cantacuzino», planșa I la finele aceleiași lucrări și spița Basarabilor anexată la artieolul «Banii și caimacarii Craiovei» în revista «Arhivele Olteniei», 1924 No. 18).

I. C. FILITTI

Tudor Vladimirescu. Glose, fapte și documente noi. București 1927 (Casa Școalelor). Sub acest titlu d. Emil Virtosu publică 99 documente, mai ales din arhiva d-lui Const. Basarab Brâncoveanu. Conținutul acestor documente este o dezamăgire pentru cei cari așteptau cu nerăbdare publicația lor. În-

tr'adevăr, sunt prea puține contribuțiile ce le aduc pentru cunoașterea țelurilor urmărite de Tudor Vladimirescu și a mijloacelor prin care s'a gândit să le ajungă.

În prima parte a introducerii, d. Virtosu relevă că doc. ce publică permit să se fixeze exact data intrării lui Tudor în București: 21 Martie.

În a doua parte, d. Virtosu se ocupă îndelung de «relațiile dintre Tudor și Gheorghe Lazăr», pentru a ajunge la concluzia, pe care o cred justă, că nu se dovedesc cu nimic «afirmațiile celor ce cred că Gheorghe Lazăr a fost cu trup și suflet pentru revoluție și pentru Tudor Vladimirescu» (p. 26—7). Argumentele însă: «grafia, forma ardeleană *Todor* și accentele calde», pentru a atribui lui Gheorghe Lazăr scrisoarea nesemnată, din 28 Aprilie 1821, către un «arhon paharnic», mi se par neîntemeiate (p. 21 și 135—7). Mai de grabă aș crede că scrisoarea este a unui moldovean.

În a treia parte a introducerii, d. Virtosu a cules «note despre cancelaria lui Tudor». Relevă importanța neîndoielnică a lui Petrache Poenaru în această cancelarie. Aduce o prețioasă contribuție: dovada existenței unor agenți de legătură între Tudor și boerii Moldovei «ca unii ce suntem de un neam, de o lege» și în scop «ca fiind la un gând și într'un glas cu Moldova, să putem câștiga deopotrivă dreptățile acestor prîntipaturi, ajutorindu-ne unii pe alții» (p. 103). Aflăm și numele unuia din acești agenți, Sion (p. 137). Se cuvenea să se insiste asupra acestei contribuții, principale după socotința mea, a lucrării d-lui Virtosu. Legăturile cu Moldova explică de ce în cele din urmă cererile adresate Porții de boerii Moldovei și ai Munteniei au fost aceleași în fond și arată limpede lipsa de temei a părerii că dreptățile dobândite în sfârșit de amândouă Principatele nu au fost, pentru Muntenia, numai urmarea indirectă a dorințelor formulate de Moldoveni.

Cât privește rolul episcopului Ilarion al Argeșului în cancelaria lui Tudor, d. Virtosu se mărginește a menționa, cu o tendință de micșorare, că este relevant ca foarte important de către contemporani, în frunte cu Eliade Rădulescu (p. 38). Cele ce se pot ști în această privință, sunt de natură tocmai a adevărați rolul precumpănitor al episcopului de Argeș. Originar pare-se din Silistra, grec sau grecizant, Ilarion Gheorgghiadi se născuse în București și fusese crescut de mitropolitul Dositei Filitti, în admosfera acelei lumi culte grecești de la noi reprezentată prin unii boeri, medici și dascăli de seamă călătoriți prin apus, în frunte cu un Neofit Duca. Această lume era călăuzită de două idei cardinale atavice: aceea a emancipării naționale de sub jugul străin și păgân al Turcilor și cea democratică, ai căreia germeni se găseau în clasici și care a făcut din Greci, cu excepția vanitoșilor din Fanar, cei mai aprinși adepți ai teoriilor marelui revoluții franceze. Ideea emancipării naționale nu despărțea pe Români de Greci; dimpotrivă, îi asocia spre un țel comun. De aceea a putut mitropolitul Veniamin Costachi să binecuvinteze revoluția lui Ipsilanti. Numai după ce această revoluție, ca și aceea a lui Tudor, a fost dezaprobată de țarul Rusiei, drumurile Grecilor și ale Românilor s'au despărțit. Cât privește ideea democratică, a pătruns și ea și în boerime, chiar într-o bună parte a celei mari. Acestea erau ideile pe care Ilarion le reprezintă în cancelaria lui Tudor. De aceea când a părăsit și el Bucureștii și s'a refugiat la Brașov, a și fost amarnic dojenit de fostul său patron, care l'a socotit ca dezertor de la cea mai sacră datorie (Aricescu, Istoria revoluției de la 1821, vol I p. 50 și 57).

D. Virtosu aduce textul jurământului lui Tudor către boerii mari din București, la 23 Martie, deci două zile după intrarea în oraș (p. 81—2). Dacă nu se cunoștea însuș actul, se cunoșteau con-

secințele lui. De acum, pricinuitoii ai relexlor de care a suferit țara, au fost numai «Domnii ce au stăpănit până acum» nu și «uvirea pământenilor boerii» cu acei Domni. Tudor făgăduiește că «nu va cugeta asupra vieții și cinstei cuiva din patrioții» lui, de unde până atunci toți boerii răi, fie «patrioți», fie străini, erau deopotrivă denunțați vindictei populare. Tudor recunoaște, «stăpânirea țării» și-i va da «toată supunerea și ascultarea». Și într'adevăr, doc. arată că Tudor a lucrat de atunci ca organ al cărmuirii provizorii, de la care cerea și primea instrucții (p. 94. 118). In sfârșit, Tudor se lega să fie «gata a se război, prin armele ostașilor ce otcăr-muește, înpotriva vrăjmașului ce se va arăta înpotriva dreptăților țării».

Dar, precum am spus, doc. publicate de d. Virtosu nu aduc lumină nouă asupra problemei esențiale a țelurilor urmărite de Tudor și a mijloacelor de înfăptuire la care se va fi gândit.

In ce au consistat negocierile dintre Tudor și boerii mari din București de la 16 Martie, când sosește la Bolintin și până la 23 Martie, când depune jurământul? Ce au câștigat boerii, se vede. Că toată vina suferințelor țării a fost aruncată exclusiv asupra Fanarioților, iarăș se vede. Dar ce garanții a cerut Tudor pentru a împiedica pe viitor împilarea poporului, ce reforme a cerut, aceasta nu se arată. Și este sigur, de altă parte, că suferințele norodului nu încetau de a-l preocupă (p. 95. 106. 118). Când, cum și intru cât au fost siliți boerii să asculte de plângerile ticălosului norod, cum zice arzul de la 27 Martie? (p. 89 nota 3).

Cine putea fi «vrăjmașul dreptăților țării», înpotriva căruia Tudor se lega să fie gata de război? Contra cui se inarma Tudor? (p. 87. 106) «Norodul adunat intru dobândirea dreptăților patriei», cum se exprimă Tudor la 25 Martie (p. 85), de la cine și prin ce fel de mijloace urmă să le dobândească?

Este greu de crezut că Tudor își va fi inchipuit că se va putea impune prin arme fie Rusiei fie Turciei. Când a aflat, la 20 Martie, că Rusia îi deza-probă mișcarea, după cum osâdea și pe a eteriștilor, Tudor a declarat că această vestire pe el nu-l supără (p. 77). Evident este că, odată ce Rusia nu-și ținea făgăduiala de a sprijini revoluția, Tudor nu se mai putea solidariza cu eteria, dar atunci speranțele lui nu se mai puteau îndrepta, spre deosebire de ale Grecilor, decât spre Turci. (cf. scri-soarea lui din Aprilie către boerii refugiați la Brașov, p. 96—7). In această situație, înarmarea norodului, prezența lui Tudor în fruntea unor trupe, nu se mai înțeleg decât ca o presiune asupra boerilor, în indoitul scop de a-i sili să persiste în cererile de înlăturare a cărmuirilor fanariote (cum pare a reeși din scrisoarea către Al. Filipescu la 4 Aprilie, p. 102) și de a ocroti interesele poporului de rând. Situația se aseamănă astfel cu aceea în care s'a aflat și revoluția munteană de la 1848. Față de Rusia și de Turcia, după cum am scris odată, atitudinea lui Tudor a servit la aceasta că li-a atras atenția asupra stării interne a Principatelor, mai mult decât puteau face condeele novatorilor. Partida națională s'a afirmat mulțumită lui Tudor, ca fiind partida tuturor claselor sociale, ceea ce va fi cântărit mai greu în hotărârile curților suzerană și ocrotitoare, decât ori ce fel de scrieri. Fanarioții n'au mai revenit, dar, Tudor dispărând, starea norodului nu s'a îmbunătățit.

Aș fi conceput altfel decât d. Virtosu introducerea la lucrarea d-sale. Conținutul actelor ce publică ar fi trebuit încadrat în acel al actelor cunoscute, pentru ca din înlănțuirea cronologică să reiasă evoluția ideilor lui Tudor și ale boerilor. Notele ce însoțesc incidental documentele, sunt insuficiente pentru a lămuri.

*

Câteva observații de amănunt.

Nu cunosc un Chesarie al Râmnicului la 1825, căruia d. Virtosu îi atribue citatul, cunoscut, din fruntea prefetei.

Serdarul Răducanu de la 22 Aprilie 1821, nu este Răducanu Nicolau negustor în Orșova, cum presupune d. Virtosu (p. 126 și n. 5), ci sau Trestianu, sau Dâmboviceanu.

«Bălinu și Firescu», de ai căror arnăuți vorbește o scrisoare din 28 Aprilie 1821, n'au nimic de a face cu o «familie Belu Firescu», cum zice d. Virtosu (p. 135 nota 4). «Firescu» este viitorul general și mare ban Const. Năsturel Herăscu, iar «Bălinu» ar putea fi Grigore Băleanu.

Ignatie Iacovenco (p. 95 nota 1) și-a început într'adevăr cariera ca atașat la consulatul rusesc din București, iar mai târziu a ajuns maior și director al poștelor rusești din București.

Cât privește bibliografia, care vrea să fie completă de oare ce cuprinde și cărți rele și chiar tot felul de mărunțișuri de un interes îndoielnic, se cuvenea să menționeze, îmi permit a crede că cu oare care folos pentru cercetarea evenimentelor de la 1821, și articolele mele despre «Originile democrației române», apărute în trei numere ale revistei «Viața românească» (Nov. 1922, Ian. și Fevr. 1923), pe care d. Virtosu le putea cunoaște din «Istoriografia română în 1923 și 1924» de Ioachim Crăciun. (Cluj, 1926 p. 98 și 133).

I. C. FILITTI

Arhivele Olteniei, excelenta revistă fondată de d. Dr. Ch. Laugier și redactată de d. C. Fortunescu, a continuat și anul acesta să publice acte și documente inedite privitoare la Oltenia. Cei mai însemnați colaboratori ai revistei cari au contribuit cu material

arhivistic au fost d-nii T. G. Bulat, Al. Vasilescu, C. N. Mateescu, G. Fotino, M. Popescu și Al. Sacerdoțianu, toți profesori, cum și dl. M. Teodorian-Carada. Pe lângă acte de proprietate, foarte importante pentru istoria proprietății și pnetru genealogia familiilor oltenene, prezintă interes actele administrative, mai ales ale Banilor și Caimacaniilor, cum și informațiile despre situația Olteniei sub stăpânirea austriacă. Nu putem felicita în deajuns redacția pentru locul larg ce-l oferă comunicărilor de acest fel.

C. B.

Arhiva Someșeană, revistă istorică-culturală, ce apare în Năsăud sub îngrijirea inimosului și învățatului profesor Virgil Șotropa, a publicat anul acesta, ca și anii trecuți, un număr de documente privitoare la Românii de pe valea Someșului. Menționăm în special *Documentele bisericești*, publicate de d. Iulian Marțian în No. 7 al revistei, și cari cuprind ordine și circulări de ale vicarilor năsăudeni către preoții din acest ținut.

Primele acte sunt dela vicarul I. Halmagi (1797), urmează apoi dela vicarul I. Nemeș până la anul 1809. Publicarea actelor dela vicarii următori va continua în numerele viitoare.

Este de toată lauda, că intelectualii năsăudeni, grupați în jurul acestei reviste, cercetează cu dragoste și interes trecutul acestui ținut românesc, în care pe vremuri exista o mișcare culturală remarcabilă. Cunoșcând activitatea, aspirațiile și stăruințele depuse de strămoși spre a-și asigura o viață liberă românească, noile generații, în condițiile actuale mult mai favorabile, vor reuși, de sigur să ridice acest ținut la un nivel cultural și mai înalt.

C. B.

PUBLICAȚII DIVERSE

Gh. Ghibănescu: *Divanurile domnești din Moldova și Muntenia*, extras din Buletinul Muzeului municip. Iași «Ioan Neculce» No. 7.

Autorul este un cunoscut și neobosit cercetător al arhivelor moldovenești, cât privește Țara Românească, lucrările D-sale se resimt în mare parte de lipsuri regretabile, de aceea și lucrarea prezentă nu este nici completă nici pusă la punct,

Vom analiza conținutul broșurei D-lui Ghibănescu numai din punctul de vedere istoric și genealogic privitor la Țara Românească, căci pentru Moldova, credem că sumedenia lucrărilor D-sale — destul să citim cele 60 de volume de Surete și Izvoade, în manuscris — trebuie să ne fie o cheazășie pentru exactitatea afirmațiunilor din lucrarea de față.

Autorul după ce amintește de lucrarea D-sale, purtând același titlu, dar pentru secolul al XVII-lea, apărută în revista Arhiva, Iași între anii 1915 și 1918, ne înșiră în mod cronologic, pe două coloane, pe voievozii Moldovei și Munteniei.

Astfel aflăm, pentru aceasta din urmă, pe un Vlad Dragomir la 1511, un Iliaș Vodă și un Radu Vodă la 1591, personaje cari nu au fost decât pretendenți căci ei, nu numai că nu au dat hrisoave, dar n'au fost niciodată documentar cunoscuți ca voievozi titulari ai acestei țări.

Pe lângă înșirarea în mod cronologic a divanelor amânduror principate române, și aceasta în limita cercetărilor D-sale, lucrarea D-lui Ghibănescu mai conține o parte genealogică, autorul voind să lămurească pe cititor asupra reprezentanților familiilor domnitoare, cari au stat pe tronul moldovean și muntean între 1500 și 1600.

Neintrând în analiza genealogiei voievozilor moldoveni, pentru rațiunea că Dl. Ghibănescu, ca un asiduu cercetător al istoriei acestui principat, trece

ca un bun cunoscător al chestiunii, ne vom mărgini a analiza spițele genealogice asupra neamului Băsărabesc și rudenilor lor, aflate la paginile 3, 20, 33 și 36.

Din capul locului vom spune că, cu toată bunăvoința autorului de a servi pe cercetătorii istoriei Muntene, D-sale pare a nu avea cunoștință de câteva importante lucrări, fie genealogice sau istorice, apărute încă de vre-o 20 de ani în urmă și care lămuresc pe oricine asupra filiației voievozilor Țării Românești.

Dl. Ghibănescu pare a nu avea cunoștință de următoarele lucrări de specialitate:

1. Stoica Nicolaescu: Radu Negru și urmașii săi, în Revista «România Nouă», 1908 p. 449—53, cu un arbore genealogic al Basarabilor.

2. De același: Documente de la Mihai Viteazul ca domn al Țării Românești, Ardealului și Moldovei 1600, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie vol. XII. partea I, 1911 p. 246, cu un arbore genealogic al lui Mihai Viteazul.

3. Constantin Kogălniceanu: Tabloul genealogic și cronologic al Basarabilor (1310—1659) ed 1912.

4. I. C. Filitti: Boerii Craiovești, în revista «Convorbiri Literare» anul 54, 1922/3 No. 3. 4 & 5.

5. De același: Banii și Caimacamii Craiovei, în revista «Arhivele Olteniei» anul III, 1924, cu un arbore genealogic complet al Basarabilor.

6. De același: Schitul Aninoasa și neamul Doamnei Neaga, în Revista Arhivelor, Anul I, No. 2, 1925, precum și

7. Tabloul de divane Muntene de la anul 1530 până la 1545, la sfârșitul lucrării D-lui Elie Nicolescu: În jurul lui Basarab Laiotă, publicat în revista Literatură și Arta Română 1903 p. 664/7

Genealogiile Basarabilor

a) La pag. 3, la încrângătura genealogică a voevozilor Munteniei, aflăm următoarele:

Basarab cel Bătrân este numit de Dl. Ghibănescu, Basarab I Laiotă și taxat ca părinte al lui Basarab Mlad II, soția acestuia din urmă este tot după D-sa Neaga Craioveanu (?). Ori este știut că Basarab Laiotă este în continue lupte cu Basarab II Mlad, zis și Țepeluș și că nu spune niciodată celui de al doilea că i-ar fi tată, precum nici Țepeluș nu spune lui Laiotă că i-ar fi fecior.

O eroare genealogică, care pare a reeși din cursul acestui tablou genealogic și chiar din textul lucrării, este faptul că Dan II părintele lui Laiotă este cotate ca frate cu Vlad Dracul și deci și el fiu al lui Mircea Vodă cel Bătrân. Acest din urmă voevod n'a avut nici un fiu Dan iar cel menționat aci de Dl. Ghibănescu este fiul lui Dan I, fratele lui Mircea cel Bătrân și autor al branșei zisă Dănească.

Pentru Neaga, numită de D-sa: Craioveanu, chestiunea epitetului dat acestei jupănese este elucidată de Dl. I. C. Filitti în lucrarea D-sale: Craioveștii, din cunoscuta revistă: Convorbiri Literare.

Un Preda Basarab (?), pus în spița genealogică a D-lui Ghibănescu alături de Neagoe Vodă Basarab, n'a existat niciodată cu epitetul pe care i-l dă D-sa. Preda este Ban, mort la 1521, fiu al lui Pârul I vornicul și al Neagăi, iar Neagoe Vodă este fiul lui Basaraba Vodă Mlad, dar fiu natural, din legătura acestuia cu Neaga.

După Dl. Ghibănescu, Vladislav III, Domnul Țării Românești de la 1523—25, este fiul unui Vladislav II, fiu și acesta al lui Dan II. Este oare genealogicește posibil ca un voevod de la 1448 până la 1456 să aibă fiu pe Domnul de la 1523—5 ? Dl. Ghibănescu care citează în cursul lucrării D-sale studiul

D-lui Stoica Nicolaescu: Documente slavo-române, nu a luat seamă la notița de la pag. 254, care ne lămurește în parte asupra filiației acestor voievozi.

Referindu-ne la spița descendenței lui Mircea Vodă cel Bătrân, pe care Dl. Ghibănescu nu o leagă cu cea a lui Dan II. dar lasă să se înțeleagă că acesta i-ar fi fecior, am avea de făcut următoarele rectificări.

Radu Vodă căsătorit cu Maria Despina este voevodul cunoscut istoriei cu epitetul «cel Frumos».

Un Țepeluș Vodă, frate cu Mihnea Vodă cel Rău, este inexistent. Țepeluș este epitetul sub care se cunoaște în istorie Basarab Mlad, părintele lui Neagoe Basarab, fiu al unui Basarab Vodă, dar altul decât Basarab Laiotă.

În descendența lui Mircea Vodă de la 1510 aflăm ca fiu al acestuia pe un Ion Crețul Potcoavă, personaj necunoscut până azi genealogiei Basarabilor.

La descendența lui Vlad Călugărul, Dl. Ghibănescu uită să ne indice pe primul soț al jupănesei Caplei, fata acestui voevod, fostă soție lui Staico logofătul, numit din Băjești, Bucov și Ruși, iar în descendența părintelui acestei jupănese, odată ce menționează pe Caplea, uită a releva pe Neacșa, soția lui Calotă vistierul, în urmă vornic.

La descendența lui Radu Vodă, cel Mare, ni se indică ca fiu al său, pe lângă alții, și Ilie Radu Vodă, Domnul Țării Românești de la 1552—3, pe semne informație bazată pe lucrările genealogice ale D-lui Stoica Nicolaescu, fără ca Dl. Ghibănescu să aibă cunoștință de lucrarea D-lui Elie Nicolescu: Cine este Ilie Radul Vodă 1553, apărută încă din 1904, în Revista Artă și Literatură Română.

Nu intrăm mai adânc în analiza acestui arbore genealogic de oarece la paginile 20, 33 și 36 avem unele completări despre care vom vorbi îndată.

b) La spița descendență a lui Radu

Vodă cel Mare, de la pag. 20, vom umple golurile lăsate de Dl. Ghibănescu.

Acest voevod a avut pe lângă copii indicați de D-sa: Boba, Cârștina și Mircea, încă o sumedenie de copii: Radu Bădică, văr cu Neagoe Basarab și desigur născut din Catalina, Stroe postelnic 1529. Radu de la Afumați, Vlad Vintilă, Radu Paisie (în privința acestuia sunt controverse, vărul acestui voevod Nicolae Olahul numindu-l fiul al unchiului său Stanciu și trecându-l cu numele Petru, pe semne Petru de la Argeș, identic cu Radu Paisie sau Calugărul) Cârștian vistier și Maican spătar, cari lipsesc complectamente din spița citată.

Dl. Ghibănescu conglomerază în descendența lui Mircea Ciobanul pe toți copii lui Mircea Vodă, coregentul lui Mihnea cel Rău, tatăl său, la 1510, căci Alexandru, care pare a fi Domnul Munteniei dela 1568—77, soțul Ecaterinei Salvaressi, și Miloș, sunt feciorii lui Mircea Vodă de la 1510. În privința celorlalți copii, enumerați în spița aceasta, Pătrașcu este necunoscut genealogiei Basarabilor, iar Anca, soția lui Neagoe Banul, (nu Neagu Banul) afirmație și a D-lui Stoica Nicolaescu, în: «Petru Vodă cel Tânăr și Petru Vodă Schiopul ed. 1915» (v. arborele genealogic), este fiica lui Șerban Banul Craiovesc și al Margăi, fiica lui Radu Postelnicul, fratele lui Barbul Banul.

Dobra, uu Doba, este soția lui Barbul Banul de la Bănești, cât pentru Stana, ea ține în căsătorie pe un Ivan logofăt de la Pitești nu un Ion logofăt,

Altă fată a lui Mircea Ciobanul și anume Ana este soția lui Radu Socol, fiul puternicului boier al lui Pătrașcu Vodă, iar Marula, sora Anei, a fost pețită de Ion Cantacuzino.

În ceea ce privește pe Alexandra, soția lui Gheorghe Cămărașul, această jupăneasă este greșit trecută încă de Dl. Stoica Nicolaescu, ca fiică a lui Mircea Ciobanul. Zamfira și Marina,

soția lui Stamate, sunt necunoscute descendenței acestui voevod.

c) La spița de la pag. 33, care ne înșiră rudenile lui Mihnea Vodă Turcitul, avem următoarele de adăugat:

Mama sa este Ecaterina Salvaressi.

Surorile Domnului de la 1577—83 și în urmă de la 1585—91 sânt: Roxandra și Maria, soția lui Gheorghe Hatman, care lipsesc la Dl. Ghibănescu, ba chiar înclinăm a crede că aceasta de a doua va fi poate aceea adoptată de la Dl. St. Nicolaescu ca fiică a lui Mircea Ciobanul: Alexandra, soția lui Gheorghe Cămărașul; Elena, necăsătorită la Dl. Ghibănescu, este soția lui Sguromali Hrisoscoleo.

Cât pentru voevod, el a fost într'adevăr căsătorit de două ori, având copii și după turcirea sa.

Pe părinții Vișei nu-i cunoaștem, cât ceea ce privește pe ascendenții Neagăi, greșește Dl. Ghibănescu când spune că Vlaicul tatăl Doamnei, căsătorit cu Chira, fata lui Ionașco vornic (informație inedită până acum), este fiul lui Ivașco vornicul, fratele lui Albul clucerul. Acești doi boieri sunt bine cunoscuții reprezentanți ai neamului boerilor ziși «ot Golești», fii ai Caplei din Golești, și ai lui Radul vistierul zis din Golești, amândoi boieri și dregători credincioși ai tatălui voevodului: Alexandru Mircea, cât și ai lui Mihnea Turcitul. Ivașco vornicul moare în Moldova la 1584 și-și află mormântul la Mănăstirea Bistrița, iar Albul clucerul moare la 1574 în luptă.

Vlaicul, părintele Doamnei Neaga, este clucerul din Rumceni și Țigănești 1555, și din Cislău, 1570, mort la 1586, fiu al lui Vlaicu vistier din Rumceni și Cislău 1523—5, soț al altei Neaga (1556) sora Stancăi din Săhăteni și Greci.

Descendența lui Mihnea Turcitul, din spița D-lui Ghibănescu, conține personaje necunoscute până azi arborelui genealogic al Basarabilor. Istoricește se

cunosc următorii copii ai acestui voevod:

1) Radu Mihnea, domn al Munteniei în secolul al XVII-lea, soț al Arghirei, sora lui Bartolomei Minetti. 2) Vlad, 3) Radu, 4) Ecaterina, soția lui Miron Barnovschi Vodă din Moldova 1626/9, 1633/8 Mustafa Bey și Ibrahim Bey, copii turci după renegarea din partea părintelui lor a credinței creștine.

d) Spița genealogică de la pag. 36 păcătuște prin alte inexactități, care ne par mai mult a cădea în vina tipografului decât în a autorului lucrării.

Așa aflăm că Pătrașcu Vodă, cunoscut istoriei cu epitetul «Cel Bun», este fiul lui «Tudosă banul», în contrazicere chiar cu spița de la pagina 3. unde este just pus ca fiu al lui Radu Paisie Vodă. Tudosă Banul, pe semne Teodosie Banul din Periș, sfetnic al tatălui lui Pătrașcu Vodă își găsește moartea în lupta contra lui Mircea Ciobanul, la 1548, la Periș, alături de Udriște vistierul din Mărgineni, alt boer însemnat al lui Radu Vodă Paisie.

Pătrașcu Vodă a avut ca soție pe Voica din Slătioare, soră poate cu Neagoe Spănaiciu, dar nu fiică a lui Ivașco vornic, căci alt boer cu acest nume și această dregătorie nu este decât cel relevat mai sus, când am vorbit de spița lui Mihnea Turcitul de la pag. 20, a studiului D-lui Ghibănescu,

Tudora, trecută ca soție a lui Pătrașcu Vodă, nu a fost legitimă. ea este sora epirotului Jani (v. Filitti: Mama și soția lui Mihai Viteazul, în Convorbiri Literare anul 1921 p. 609/27; și mamă numai a lui Mihai Viteazul, călugărită în urmă la Cozia și cunoscută sub numele de Maica Teofana.

În privința copiilor lui Pătrașcu Vodă cu Voica avem pe următorii cunoscuți istorici Țării: Vintilă 1577, Petru Cercel și Maria.

Greșește Dl. Ghibănescu când trece pe toți acești copii ca fiind ai Tudorei.

Petru Cercel nu putea avea un frate Pătru. Voevodul de la 1583—5 era

căsătorit cu Velica, fiica lui Ivan vornicul de la Răzvad, rudă pe semne cu Socol vornicul lui Pătrașcu Vodă, care pare a fi fost tot «ot Răzvad».

Maria trecută de două ori în spița D-lui Ghibănescu, odată ca fiică a Voicăi și apoi căsătorită cu Dragomir vistier, și a doua oară trecută ca fiică a Tudorei, căsătorită acolo cu Drag vistier, în realitate, este soția unui boer din Drăgoești, fie Tudor sau Radu.

Descendența lui Mihai Viteazul este justă, însă la nota 2. din josul paginei 36, greșește Dl. Ghibănescu când spune că Stanca Doamna este fiica lui Radu logofăt și a Neacșei, fata lui Jane vistier, soră cu Dobromir Banul și cu Anca, mama Ivanei, soția lui Dragomir logofăt.

Stanca, soția legitimă a lui Mihai Viteazul, este fiica unei alte jupănesc Neacșa, în călugărie Maria, și tot ea este nepoată, fie de mamă sau tată, a lui Dobromir Banul din Corbi, Bibești, Runcu și Voinigești, care era mort la 1586, fiind fost căsătorit cu o jupăneasă Vilcia sin Manea sin Mogoș. Dobromir cu Vilaia sunt părinții unui Mihail mort tânăr înainte de 1579, după Dobromir Banul.

În privința descendenței lui Mihai Viteazul, din legătura sa legitimă, avem de adăugat că Nicolae Pătrașcu cu Ancuța, fiica lui Radu Șerban Vodă și a Elenei din Mărgineni, aveau pe lângă Ilinca soția lui Eustratie vistierul Levrdeanu, și pe următorii copii, rămași fără posteritate: Gavril + 1622, Mihai + 1656 și Ancuța soția lui Constantin vtori post. din Albești.

Florica este într'adevăr soția lui Preda slujerul din Greci și Pârdești dar nu cum spune Dl. Ghibănescu, în nota 3 din josul paginei 36, fiu al Papei Floricoiul. Floricoiul s-a numit chiar ginelele voevodului Mihai. Rudenia despre care vorbește Dl. Ghibănescu în nota aceasta este greșită și inexactă.

Cât pentru descendența lui Preda și

a Domniței Floricăi, odată ce chiar D-sa ne spune în notă că Dobromir Banul este frate cu Neacșa, mama Stancăi Doamna, evident că este o greșală de tipar a pune pe acest însemnat Ban, ca nepot de fiică al propriei sale nepoate de soră.

Descendența lui Gheorghe logofăt, din Bogdănești, nu fratele lui Dobromir Bau, este Sima soția lui Stroe Buzescu, și Chirea.

Din legătura lui Mihai Viteazul cu Tudora din Târgșor, fiica lui Mihai Cămărașul, soție în urmă a lui Fiera logofăt și mama lui Stroe vornicul Leurdeanu, avem pe Marula, soția lui Socol din Cornăteni, paharnic și în urmă clucer, asasinat în răscoala Seimenilor la 1654.

Acestea în privința genealogiei Basarabilor din secolul al XVI-lea.

În privința divanelor domnești Muntene din secolul al XVI-lea, din lipsă de spațiu, mă mărginesc a zice că lucrarea D-lui Ghibănescu, este incontestabil numai un rezumat al tuturor divanelor din fiecare an și imposibilitatea D-sale de a cunoaște mai multe documente muntene din acest secol, face că dese ori îi scapă diferite personaje, de multe ori chiar dintre cele mai de vază. Dar asupra acestora voi reveni cu alt prilej.

Lucrarea D-lui Ghibănescu, pe cât de meritorie, ne apare ca un schelet al unei lucrări în stil mare, unde identificarea fiecărui personaj istoric, drept și boer, ar fi trebuit să-și aibă locul.

GEORGE D. FLORESCU

Furnică D. Z., *Industria și dezvoltarea ei în Țările Românești*. Lucrare făcută pe baza documentelor. Cu o scrisoare de introducere de prof. N. Iorga. Editura Camerei de comerț și industrie din București. Inst. de arte grafice «Tiparul Românesc» 1925. În 80, pag. 226.

Autorul acestei lucrări nu e cărturar de profesiune, ci mare comerciant și industriaș, mare prieten al cărții româ-

nești, care încă de pre băncile școlii de comerț ce a absolvit, prinsese dragoste de a studia și a aprofunda fazele de dezvoltare a comerțului și industriei românești. Cu sârguința și răbdarea furnice, d-l Furnică urmărind și găsind la anticari și particulari măturii scrise despre comerț a făcut tot sacrificiul material ca să intre în posesiunea lor. Timp de mai bine de trei decenii a înghebat o frumoasă și bogată bibliotecă și arhivă de științe comerciale, din care o mare parte le-a dăruit Camerei de comerț și industrie din București, punând astfel temelia bibliotecii și muzeului acelei instituții.

Acum douăzeci de ani d-l Furnică a publicat o meritoasă lucrare, bine apreciată de cărturari și specialiști din acea vreme: *Din istoria comerțului la Români, mai ales băcănii*, o culegere de documente inedite, — însoțite de un frumos studiu introductiv, — privitoare la comerțul vechiu românesc.

În noua sa lucrare d-l Furnică a publicat un studiu dezvoltat asupra industriei românești, bazat pe izvoare documentare, scos în stil limpede și la înțelesul tuturor, fără pretenție de a fi o lucrare de înaltă erudiție. Toate afirmațiunile d-sale, pentru partea veche a industriei, se bazează pe mărfuri contemporane, cărți tipărite și manuscrise, iar în partea mai nouă a lucrării, expune *amintirile sale și ale altora, prin care învie o lume pe care am sacrificat-o prea ușor patimii de a prefăce, de a înnoi, începând prin a distruge fără să avem noi înșine, măcar elementele de căpetenie ale conștiinței viitoare*, — cum, prea bine, caracterizează d-l prof. N. Iorga, în scrisoarea de introducere, lucrarea d-lui Furnică.

Merit deosebit al d-sale este că în descrierea dezvoltării breslelor vechi și a industriei, ne dă, în note, o enumerare de vechi breslași și industriași, cu numele și starea lor materială și socială, — unii din ei având și ranguri boerești

și de slujbași în administrația breslelor și în slujbile țării.

Câteva documente mai caracteristice, publicate ca anexe la sfârșitul studiului, precum și cele trei planșe, ce înfățișează vederi din trecutul vechilor bresle și pecetei aplicate pe acte ale diferitelor corporații industriale din vremuri, reproduse în carte, cu notele explicative dela pag. 245, completează cu mult succes buna lucrare a d-lui Furnică.

Indicele dela sfârșit ușurează mult folosirea lucrării și la cercetările celor cari vor să studieze mai departe și poate mai dezvoltat trecutul industriei românești.

Sfârșind această sumară dare de seamă, nu putem trece cu tăcerea, un tovarăș de muncă și colaborator al d-sale, — acesta însă pe teren real și practic — ce le-a avut cu iubita sa soție, răposata d-na Ana D. Furnică, căreia-i închină cartea. Această nobilă femeie a lucrat neobosit și cu însemnate sacrificii materiale la realizarea căminului și a cantinei, pentru întreținerea și ajutorul fetelor sărace cari învață meserii, înființat de Societatea Principesa Maria, de supt Înaltul patronagiu al M. S. Reginei Maria.

Răposata a fost secretara acestei Societăți dela înființarea ei în 1893 și până în ultimul timp.

X.

C. Kogălniceanu, Radu I (1376—1382) în *Arhiva* din Iași (1927 p. 187 urm.).

Am observat de mai multe ori, dela război în coace, tendința unora dintre istoriografii noștri de a nu se documenta pe deplin asupra problemelor pe care le tratează. Rezultatul este că se dau adese ori drept descoperiri, lucruri cunoscute mai dinainte. Așa este cazul și cu studiul d-lui C. Kogălniceanu.

D-sa a luat cunoștință de niște izvoare italienești semnalate de d. G. I. Brăteanu în *Pevue historique* (II.1925, p. 73—81) și pe baza lor ne împărtă-

șește noile d-sale păreri asupra domniei lui Radu I. De cât, cele ce spune d. Kogălniceanu despre această domnie, erau cunoscute.

Nu mai existau „îndoieli neîntemeiate” că Radu ar fi domnit. Se știe că fusese mai întâi asociat la domnie de fratele său Vladislav, precum și că domnia lui a început la 1376 sau 1377. Izvoarele semnalate de d. G. I. Brăteanu au confirmat părea d-lui Iorga, că prin Godon, fratele lui Vladislav, împotriva căruia a luptat regele Ludovic al Ungariei la 1377, trebuie înțeles Radu.

Părerea lui Onciul, că Radu ar fi fost acela care a renunțat la Făgăraș, ca și părerea lui Bunea, că Radu ar mai fi stăpânit Făgărașul, erau deosemena părăsite.

Se știe iarăși, că Radu a fost primul ctitor al Coziei, Cotmeanei și Tismanaiei și că a fost ctitor și la biserica din Câmpulung.

În sfârșit se vede că d. Kogălniceanu nu este lămurit în privința stăpânirilor ungurești și românești asupra Banatului și a orașului Severin.

D-l Kogălniceanu nu citează lucrarea d-lui Minea, *Urmasii lui Vladislav I*, și nu pare a fi cunoscut pe a mea, *Despre Negru-Vodă*, deși a apărut în *Analele Academiei Române* la 1924. În această din urmă lucrare am insistat cu deosebire asupra împrejurărilor, cari au adus indentificarea lui Radu Vodă cel istoric cu legendarul Negru-Vodă, chestiune pe care o atinge în treacăt și d. Kogălniceanu.

Cât privește argumentele d-sale pentru a așeza sfârșitul domniei lui Radu I la 1382, în loc de 1384, ele nu sunt de loc convingătoare.

I. C. F.

Dr. Iosef Mačurek: *Husitistvi v Rumunskijch Zemich.* (Husitismul în țările române). Brno 1927.

O interesantă și documentată lucrare a d-lui Dr. Mačurek — un bun prieten

al Românilor—in care tratează pe larg chestiunea husitismului la noi.

Husitismul s'a răspândit în Moldova, Ardeal și Ungaria de Est, mai întâiu între credincioșii catolici în special Unguri și Sași. În Moldova s'a răspândit mai ales în vreme lui Alexandru cel Bun, care i-a primit bine, i-a încurajat chiar în momentele triste pentru ei, căci erau persecutați în toate părțile. Au fost mulți adepți ai lui Hus între Moldoveni și Ardeleni, cari au știut admirabil să răspândească ideile reformatoare ale lui Hus. O mare mulțime de oameni urmărirea pe acești predicatori, dela un sat la altul, ascultând cu luare aminte spusele lor. Erau mai multe centre husite în Moldova, între cari și Huși, nume care denotă acest lucru, precum și Baia, unde s'a distins mult un adept al husitismului, Iacob, care și-a făcut studiile la Praga. Aceste centre husite erau meren vizitate de șefii și de adepții husiți din Boemia și Moravia. În Moldova și-au găsit ei salvarea atunci când erau persecutați în țara lor, mai ales în Moravia.

În vremea lui Ștefan cel Mare cu toate că aveau aceiași libertate de propagare a ideilor husite, totuși din cauza deselor invadări a Turcilor și a neli-niștei din țară, au fost nevoiți să părăsească Moldova, gândindu-se mereu și vizitând mai târziu, țara care i-a primit și voievozii ei, cari i-au încurajat în vremurile dureroase.

Autorul pune într'o lumină frumoasă Țările Române în această epocă, iar din documentele întrebuintate de dânsul, se ogiindește sufletul doritor de cultură al poporului român și de a cunoaște orice manifestare religioasă. Cartea mai cuprinde multe alte amănunte interesante.

ELENA EFTIMIU.

St. Meteș. *Contribuțiune nouă privitoare la familia Buhuș din Moldova.* (Analele Acad. Rom. seria III., tom VII.)

Plecând dela diploma de nobil ardelean acordată de principele Apaffy la 1676 boierului moldovean Lupașco Buhuș, autorul indică mai întâi câțiva boieri din Muntenia cari au primit titluri nobiliare în Ardeal, sau cari rămânând acolo, s'au contopit în aristocrația ungurească. Apoi bazat pe documentele publicate și unele inedite, expune geneologia familiei Buhuș începând din 1421 și terminând cu arhimandritul Iermoghen Buhuș din 1817. Această familie boierească a avut un rol mai însemnat în sec. XVI, când Cârstea Buhuș a ajuns vornic de Țara de sus și apoi mare păharnic, iar fiul său Dumitrașco a devenit unul dintre cei mai bogați boieri moldoveni și mare vistier sub mai mulți Domni. În sec. XVII găsim pe Alexandru hatman și fii săi, cari au un rol hotărâtor în schimbările politice și în luptele din acel timp. Pentru sec. XVIII autorul are informații mai restrânse asupra acestei familii, care pe la jumătatea sec. XIX se stinge prin faptul că ultimul ei membru, ziditorul mănăstirii Horaița, se călugărește.

N.

C. C. Giurescu. *Organizarea financiară a Țării Românești în epoca lui Mircea cel Bătrân.* (Analele Acad. Rom. seria III, tom. VII). Din puținele documente și informații ce avem cu privire la domnia lui Mircea cel Bătrân, autorul a reușit să scoată elementele necesare pentru a ne înfățișa câteva aspecte a organizației financiare din acel timp.

Primul capitol arată starea economică din acel timp și în special bogățiile naturale ce se exploatau. Al 2-lea tratează despre impozite, cuprinzând o expunere asupra impozitelor în natură și bani (dijme și bir) și asupra muncilor sau slujbelor ce trebuiau să pres-teze locuitorii către domnie. Urmează

apoi despre veniturile domnești și despre vămi.

În capitolul al patrulea se studiază repartitia impozitelor, iar în al cincilea perceperea lor. Urmează alte două capitole privitoare la destinația impozitelor și la scutirea de impozite. La sfârșit se dau în regeste 4 documente inedite dela Mircea cel Bătrân.

N.

C. I. Karadja. *Delegații din țara noastră la conciliul din Constanța în anul 1415.* (Analele Acad. Rom. seria III, tom. VII). Analizând cronica lui Ulrich von Richental în scop de a stabili precis cari au fost delegații trimiși dela noi la acel sinod, d. C. Karadja ajunge la concluzia următoare: din Muntenia a fost o solie în frunte cu Tugomir sau Dragomir (în text Thubomir și Dubomir); din Moldova o altă solie condusă de George Samusinis și Stanislau Rôtampan; o delegație a orașelor muntene și moldovene; Grigore Țamblac ca reprezentant al bisericii moldovene; Conteștii Știbor și Pipo Conțele Timișoarei; în sfârșit Dominic Castor, episcopul catolic din Oradea-mare, delegați unguri și sași din Cluj, Brașov, Câmpulung, etc.

Pentru recunoașterea delegaților noștri d. Karadja a utilizat, pe lângă diferi-

telor ediții ale cronicei, cu mult succes stemele ce sunt indicate pentru fiecare delegat și cari de și nu sunt totdeauna cele adevărate, ajută mult la înțelegerea numelor date și ele de cronicar într-o formă cu totul schimonosită.

La urmă d-sa reproduce diferite scene în cari apar delegați de ai noștri, cum și stemele ce li-se atribuie lor.

N.

General Radu R. Rosetti. *Un episod din anii 1848/49 în Transilvania.* (Extras din anuarul Instit. de ist. naț. Cluj, IV). Este vorba de strălucita apărare a Munților Apuseni de către revoluționarii români comandați de Avram Iancu. Autorul arată mai întâi cauzele revoluției românești din 1848, apoi situația militară a Ungurilor, Austriacilor și Românilor (o expunere precisă a mijloacelor de luptă și a organizării legiunilor românești și a tacticii întrebuintate de tribunii improvizați). Apoi povestește amănunțit și cu date precise cum s'au desfășurat luptele cu armatele ungurești după a doua bătălie dela Sibiu (Martie 1849) și până la zdrobirea armatei ungurești de către Ruși la Șiria. O serie de concluzii foarte interesante, de ordine militară, încheie lucrarea.

N.

COMEMORAREA RĂZBOIULUI NEATÂRNĂRII

Conferințele dela Ateneul Român.

Sun auspiciile *Universității libere*, condusă cu atâta pricepere și erergie de către D-na Sabina Cantacuzino, s'au ținut la începutul anului 1927 o serie de conferințe la Ateneul Român, cari au fost apoi publicate într'un volum sub titlul «Războiul Neatârării.

Dat fiind că aceste conferințe au fost ținute de către personalități de primul rang — între cari și mult regretatul Ioan I. C. Brătianu — ele prezintă pentru

cunoașterea istoriei războiului o valoare documentară excepțională.

Prima conferință a fost ținută de d. Al. Lapedatu, care a vorbit despre *Antecedentele istorice ale independenței române*. A 2-a de către d. Vintilă Brătianu despre *Situația internă în care se desfășoară războiul neatârării*. A 3-a de către Ion I. C. Brătianu despre *România și chestiunea Orientului*. (Această conferință, pentru care defunctul prim ministru adunase un

material foarte bogat și pe care a expus-o cu o dispoziție de spirit și cu o elocvență admirabile, a ținut 3 ședințe). A 4-a de către generalul *Radu Rosetti* despre *Armata Română în războiul dela 1877/78*. A 5-a de către d. *I. G. Duca* despre *Consecințele războiului și dezvoltarea internă în urma lui*. A 6-a de către d. *I. Nistor* despre *Consecințele războiului asupra Românilor din Bucovina și Basarabia*. A 7-a de către d. *Sextil Pușcariu* despre *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal*. A 8-a de către d. *C. Banu* despre *Influența războiului asupra stării culturale de după război*.

Publicarea acestor conferințe constituie un adevărat monument istoric închinat amintirii celor ce s'au sacrificat pentru independența României.

C. B.

N. Iorga, *Războiul pentru independența României*. Acțiuni diplomatice și stări de fapt. (Academia Română) Dintr'un punct de vedere cu totul original și ținând seama de împrejurări și acțiuni cărora până acum nu li s'a dat decât prea puțină importanță, tratează d. N. Iorga cauzele și desfășurarea războiului pentru neatrănare, în acest volum comemorativ al Academiei Române.

Mai întâi vorbește despre idea de independenței românești în țară și străinătate; apoi despre rolul ce l'a avut Turcia «nouă», Turcia reformistă, în deșteptarea ideii de independență la Români. Urmează o expunere amănunțită a pregătirilor de revoluție în Balcani și a rolului diplomației noastre în aceste pregătiri. Cum a fost pregătită alianța cu Rusia și ce rol a avut oficialitatea în declararea războiului. Planurile de colaborare cu Rușii și operațiile armatei române la Plevna. Negocierile de pace și a doua răpire a Basarabiei. În sfârșit mărturiile străinilor despre România în timpul războiului.

Toate aceste probleme sunt expuse pe bază de izvoare documentare, așa cum rezultă din aceste izvoare și fără nici o preocupare. Tocmai de aceea expunerea d-lui Iorga se depărtează mult de istoria oficială a războiului mai mult decât atâta, dintr'insa oficialitatea apare astfel cum a fost în realitate: cu multe calități, dar și cu anumite scăderi, explicabile și scuzabile pentru timpul acela, când nici politica noastră nu era destul de lămurită, nici situația noastră de stat vasal și cu o situație economică foarte precară, nu ne permitea o atitudine atât de hotărâtă și de demnă, cum ne închipuim astăzi.

Cu toate acestea bunul simț al poporului și patriotismul elementar al maseslor au adus biruința.

Un număr de admirabile reproduceri de vederi și scene din război, în cea mai mare parte inedite, ilustrează lucrarea atât de interesantă a d-lui Iorga, lucrare indispensabilă ori cui vrea să se documenteze pe deplin asupra acestui mare eveniment din istoria poporului românesc.

C. B.

General Radu R. Rosetti, *Partea luată de armata română în războiul din 1877*. (Cultura Națională). Intr'un volum de 170 de pagini, cunoscutul istoriograf militar, d. general R. Rosetti, face o expunere amănunțită și întemeiată pe o informație bogată și în mare parte inedită, asupra rolului și activității armatei române în războiul care a dat independența României. Expunerea aceasta este precedată de un scurt istoric a desvôltării armatei noastre dela Regulamentul Organic, care a reînființat-o și a organizat-o, și până în momentul întăirii ei în războiul dela 1877, istoric de o valoare excepțională ca documentare și precizie. Cât privește acțiunea militară din timpul războiului este expusă în mod amănunțit, arătându-se toate laturile pregătirii și tacticei

noastre militare, precum și pregătirea și tactica armatei rusești și turcești, și analizându-se cu scrupulozitate fiecare operațiune. Un număr de 20 anexe, compuse din tablouri și schițe topografice ajută de minune înțelegerea tuturor acțiunilor militare, iar notele ce însoțesc textul lucrării ne dau o bibliografie neînchipuit de bogată asupra acestui subiect.

C. B.

I. Băcilă, *Bibliografia războiului pentru independență (1877-78)* (Cartea

Românească) 1927. Publicată de «Așezământul cultural Ion C. Brătianu» această broșură cuprinde o înșirare metodică a scrierilor românești și străine privitoare la războiul independenței noastre: documente și manuscrise dela Academia Română și Arhivele Statului, cărți și articole din ziarele și revistele românești și străine, hărțile și stampele câte se găsesc în colecția Academiei Române, cum și o bucată muzicală a lui Muzicescu.

C. B.

REVISTE, BULETINE, ANUARII

Bibliothèque de l'École des Chartes, vol. LXXXVIII, 1—3 Paris 1927. Pe lângă o notiță a d-lui R. Cagnat asupra vieții și activității lui Élie Berger, menționăm următoarele studii de erudiție: L. Levillain, De l'authenticité de la «clausula de onctione Pippini»; Leon Mirot, La colonie lucquoise à Paris du XIII-e au XV-e siècle; E. Lyon, Comment fut élaborée l'ordonnance sur les rachats en Poitou (mai 1269) — Bibliografie și cronică foarte bogată.

Codrul Cosminului, Buletinul «Institutului de istorie și limbă», Cernăuți 1927. Între studiile istorice remarcăm în special al d-lui I. Nistor despre Băjenarii ardeleni în Bucovina, cu informații noi și interesante asupra emigrărilor din Ardeal în Moldova, mai ales în sec. XVIII-lea. Studiul de paleografie al d-lui N. Grămadă despre transformările suferite de literile alfabetului latin; critica d-lui V. Grecu asupra cronografului lui Dositei al Monembasiei; cum și articolul d-lui T. Bălan (despre Teodor Racoc) și documentele slavo-române publicate de d. S. Reli.

Buletinul Comisiunii Istorice a României, vol. VI, București 1927. Cuprinde documente publicate de d. N. Iorga și fragmente din cronică lui Wavrin.

Mélanges d'histoire générale. Pu-

blicațiunea Institutului de istorie generală dela Universitatea din Cluj (1927) sub conducerea d-lui C. Marinescu. Cuprinde studii și documente de cel mai mare interes pentru istoria noastră în legătură cu istoria universală. Semnalăm în special admirabilul studiu al d-lui N. Iorga despre expedițiile francezilor din Burgundia în Orient (Les aventures «sarrasines» des Français de Bourgogne au XV-e siècle); comunicarea d-lui G. T. Bulat despre cruciata dela Nicopole (1396) în literatura veacului XIV-lea și XV-lea; relațiunea nouă publicată de d. Giurescu asupra campaniei lui Petru cel Mare în Moldova la 1711; notele d-lui P. P. Panaitescu asupra legăturilor literare polono-române și asupra călătorilor occidentali în România; studiul despre monumentele de artă ale Românilor ardeleni de d. C. Petranu și înfățișat contribuțiile românești la istoriografia generală de d. I. Crăciun.

Din domeniul istoriei occidentale amintim notele d-lui C. Marinescu asupra fastului curții lui Alfons V de Aragon și asupra corsarilor din serviciul lui, și studiul d-lui G. Brătianu despre originile războiului dintre Geneva și Veneția (Curzola, 1294 — 1299). De asemenea studiile de istorie bizantină ale d-lui Șt. Bezdechi.

N.

INFORMAȚIUNI

Doliul național. Anul 1927 a fost un an de mare doliu pentru întreg poporul românesc, căci moartea a secerat două din personalitățile cele mai marcante ale epocii contemporane: pe Regele *Ferdinand I* și pe sfetnicul său cel mai înalt, pe primul ministru *Ioan I. C. Brătianu*.

Este o fatalitate ce se repetă: în 1914 moartea regelui Carol I a fost urmată la scurt interval de decesul fostului său prim ministru D. A. Sturdza; iar în 1927, trei luni după săvârșirea din viață a regelui Ferdinand I, providența a smuls dintre cei vii pe primul său ministru Ioan I. C. Brătianu.

Regele Ferdinand I, om de înaltă cultură științifică și literară, de o delicatetă de suflet puțin obișnuită și de un devotament fără pereche, avea o predilecție specială pentru științele naturale și mai ales pentru botanică. Ceea ce nu l-a împiedicat să se ocupe mult și cu științele istorice pentru cari avea deasemenea o înclinare deosebită. Discursurile sale atât de frumoase ca formă și atât de serioase ca fond, dovedesc cu prisosință aceasta.

Față de instituția Arhivelor Statului defunctul suveran a manifestat un mare interes și o bunăvoință deosebită, atât cu prilejul alcătuirii legii de organizare a acestei instituții (1925), cât și la inaugurarea Muzeului Arhivelor (1926); primind ca solemnitate să fie pusă sub protecțiunea sa și a M. S. Regina Maria.

Funcționarii Arhivelor Statului, centrale și regionale, profesorii și elevii școlii de arhivistică și paleografie și colaboratorii revistei noastre au fost cuprinși de cea mai profundă jale la vestea morții marelui, bunului și iubitului suveran, a cărui scurtă domnie a însemnat pagina cea mai glorioasă din

istoria noastră: înfăptuirea unității naționale a tuturor Românilor.

Ioan I. C. Brătianu n'a fost numai un mare bărbat de stat, dar și o personalitate culturală de primul rang, care s'a ocupat în mod constant cu problemele istoriei noastre naționale, pe cari ținea să le studieze totdeauna pe bază de documente. Acest fapt, ca și dorința de a cunoaște cât mai bine trecutul familiei sale, l-a făcut să adune un bogat material documentar, original sau copii, foarte prețios pentru istoria Țării-Românești, de care familia sa a fost legată și în trecut și în vremurile mai noi atât de strâns.

Afară de aceasta defunctul prim ministru a fost și un mare bibliofil; importanta bibliotecă ce-și formase la Florica cuprindea un însemnat număr de cărți rari și de stampe prețioase, în cea mai mare parte privitoare la istoria noastră.

Cu astfel de preocupări era natural ca Ioan I. C. Brătianu să se intereseze în chip deosebit de depozitele noastre arhivistice și să dea Arhivelor Statului, tot concursul de care aveau nevoie.

Părerea sa era că la Arhivele Statului nu trebuie să se facă nici filologie, nici istorie, ci în primul rând arhivistică, iar interesul cel mai mare să se dea organizării sistematice a depozitelor, spre a putea fi puse cât mai lesne la dispoziția cercetătorilor. De altă parte, Arhivele Statului nu trebuie să servească drept locașuri de retragere și de odihnă pentru anumiți învățați sau cercetători emeriți, ci să fie un vast câmp de muncă serioasă și metodică pentru toți cei ce urmăresc studiul izvoarelor documentare ale istoriei politice, economice, sociale și culturale a poporului nostru.

De aceea el s'a interesat de aproape

și de instituțiile ce s'au creat în timpul din urmă pe lângă Arhivele Statului (școala de arhivistică, muzeul arhivelor) și de revista noastră.

Moartea neașteptată a acestui mare Român, întâmplată în ziua de 24 Noemvrie) a zguduit adânc sufletele noastre, de oare ce prin dispariția lui n'am pierdut numai pe unul din cei mai mari bărbați de stat ai României contemporane, pe cel mai înțelept și mai îndârjit luptător pentru realizarea unității noastre naționale, dar și pe un adânc înțelegător și susținător al preocupărilor științifice și culturale ale instituției noastre.

Comisiunea consultativă heraldică cu sediul la Arhivele Statului, și-a continuat în tot cursul anului 1927 lucrările privitoare la stemele județelor și orașelor. Aceste steme au fost revăzute încă în anul trecut de către mult regretatul prim ministru Ioan I. C. Brătianu, care era un foarte bun cunoscător al heraldicei naționale și a cercetat personal în amănunțimi schițele tuturor stemelor alcătuite de comisiune. După ce le-a studiat, a luat parte, împreună cu d. Alex. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor, la o ședință a comisiunii, unde și-a expus părerile sale asupra modificărilor ce ar trebui făcute unora din ele.

Stemele județene au fost prezentate și regelui Ferdinand I, care de asemenea avea cunoștințe foarte temeinice de heraldică. Defunctul rege a arătat un viu interes acestor lucrări și într-o audiență acordată d-lui președinte al comisiunii și-a spus părerile sale asupra fiecărei steme în parte.

De altfel atât regele Ferdinand I, cât și Ioan I. C. Brătianu au recomandat comisiunii, ca regulă generală, să păstreze cât se poate mai mult tradiția și să nu introducă modificări, decât acolo unde ar exista elemente heraldice incompatibile cu situația actuală sau jignitoare pentru poporul românesc. Ținând seamă de acest principiu comi-

siunea, în marea majoritate a cazurilor, n'a făcut altceva decât să restabilească vechile steme județene și să le dea o înfățișare conformă cu regulile heraldicei. Numai acolo unde n'au existat steme județene vechi, ca în Bucovina sau Dobrogea, s'au alcătuit din nou, dar ținându-se seamă de elementele din stemele orașelor sau ale altor instituțiuni locale.

De acelaș principiu au fost călăuzită comisiunea și în fixarea stemelor celor 17 municipii, cari au fost și ele terminate anul acesta. S'au restabilit vechile steme ale municipiilor și numai în câteva cazuri s'au introdus mici modificări.

Astfel întreagă lucrarea comisiunii heraldice trebuie privită ca o renaștere a vechilor steme județene și comunale, dintre cari unele căzuseră în desuetudine în timpurile din urmă.

În prima ședință după vacanța de vară (24 Sept.) comisiunea a comemorat moartea regelui Ferdinand I, iar în ședința dela 26 Noemvrie a comemorat moartea lui Ioan I. C. Brătianu. Cu prilejul acestor comemorări dl. M. Seulescu, președintele comisiunii, a arătat partea pe care fiecare din marii defuncți au avut-o în lucrările comisiunii, indicațiile ce le-au dat d-sale personal și comisiunii pentru buna reușită a lucrărilor și incalculabilele pierderi ce le-a suferit țara și poporul românesc prin moartea lor.

Spre sfârșitul anului comisiunea a avut durerea să piardă pe unul dintre membrii săi, pe învățatul heraldist și marele patriot Pavel Gore, care a murit subit la începutul lunii Decemvrie. Descedent al unei vechi familii boierești din Basarabia și fost pe timpul stăpânirii rusești de acolo mareșal al nobilimii basarabene, Pavel Gore a luat parte activă la acțiunea pentru reunirea Basarabiei la România. Devotat în special studiilor istorice și arheologice, a condus mai mulți ani muzeul din Chișinău și a fost președinte al Comisiunii Arhivelor Statului din Basarabia până la înființarea direcțiunii regionale

a acestei instituții. Ca heraldist de frunte a colaborat cu mult zel la alcătuirea stemei României întregite, stemă care se datorește în mare parte indicațiilor lui. Numit încă din 1921 în Comisiunea consultativă heraldică, n'a luat parte decât la puține ședințe, din cauza greutăților de deplasare dela Chișinău la București.

În ședința dela 10 Decembrie comisiunea a luat act cu cel mare regret de săvârșirea din viață a lui Pavel Gore, iar președintele d. M. Seulescu, într-o caldă cuvântare a arătat meritele științifice ale defunctului.

Stemele județene alcătuite de comisiune au fost cercetate în primăvara anului 1927 de d. Oct. Goga, ministru de interne al guvernului averescan, care le-a aprobat cu câteva mici modificări. După venirea la putere a actualului guvern liberal, stemele, atât cele județene cât și cele municipale, au fost prezentate d-ului I. G. Duca, ministru de interne, și depuse la minister spre a-se face formalitățile necesare pentru decretarea lor.

În cursul anului comisiunea heraldică a fixat și stema Sf. Patriarhiei și a tuturor metropoliilor și episcopioilor ortodoxe din țară. Și la stabilirea acestor steme s'a ținut seamă de tradiție, punându-se, ca și în stemele vechi, sfântul patron al eparhiei sau al bisericii catedrale respective. Numai pentru Sf. Patriarhie s'a alcătuit o stemă cu totul nouă, căci instituția aceasta n'a existat în vechime la noi. Această stemă a fost lucrată în deplin acord cu I. P. Sf. Sa Patriarhul Miron și după indicațiile sale.

Școala superioară de arhivistică și paleografie. Iniințată în 28 Noembrie 1924 această școală a funcționat neîntrerupt sub conducerea directorului general al Arhivelor Statului. Cursurile ce se predau în școală sunt următoarele:

Anul I, *cursuri comune*: arhivistica (Const. Moisil), paleografia română (N. Cartoian), instituțiile românești (C. C.

Giurescu), și izvoarele interne ale istoriei Românilor (I. Vlădescu); *cursuri speciale* (obligator numai unul singur): paleografia slavă (P. Cancel), paleografia latină (d-ra M. Hoban), paleografia greacă (Iulian Ștefănescu), expertiza grafică (H. Stahl) și biblioteconomia (predată de Al. Ionescu-Sadi până în Sept. 1926).

Anul II, *cursuri comune*: sigilografia și heraldica (Const. Moisil), diplomatica (N. Constantinescu), izvoarele externe ale istoriei Românilor (P. P. Panaitescu); *cursuri speciale*: aceleași ca la anul I.

În anul școlar 1926/7 cursul de biblioteconomie nu s'a predat din cauza morții regretatului Al. Ionescu-Sadi (Sept. 1926), care a lăsat adânci regrete atât în să ul membrilor corpului didactic, cât și în rândurile elevilor școlii.

În legătură cu școala de arhivistică și paleografie s'au ținut în anul 1927 mai multe *conferințe publice*. Primele două au fost ținute de doi specialiști francezi în expertiza grafică, d-nii *Crépieux-Jamin* și *E. de Rougemont*, cari venind în București cu prilejul unui mare proces, au binevoit să primească invitația ce le-a făcut-o d. H. Stahl, profesorul de expertiză grafică, de a onora școala noastră cu câte o conferință.

D-l Crépieux-Jamin a vorbit despre *Principiile fundamentale ale grafologiei* în ziua de 13 Martie, iar d. de Rougemont despre *Aplicația grafologiei* în ziua de 15 Martie.

O a treia conferință a fost ținută de d. *P. P. Panaitescu* despre *B. P. Hasdeu ca istoric*, în ziua de 27 Martie.

Publicul numeros și select care a luat parte la aceste conferințe este cea mai bună dovadă de interesul ce-l prezintă conferințele de acest fel.

Muzeul Arhivelor Statului. Inaugurat în ziua de 28 Martie 1926 de către M. S. Regina Maria, M. S. Regina Elisabeta a Greciei și de A. S. R. Principele Nicolae, muzeul de documente, peceți și stampe a fost deschis de atunci

încoace în fiecare Duminică și sărbătoare spre a fi vizitat de public.

Muzeul acesta cuprinde trei secțiuni: *paleografică*, unde sunt expuse documente și manuscrise muntene, moldovene și ardelenesti din diferite epoci ale istoriei noastre; *sigilografică*, în care se expun sigilii și peceti de toate categoriile, românești și streine; *secția stampelor și hârtilor*, care cuprinde un însemnat număr de stampe reprezentând portrete, monumente și vederi din toate regiunile locuite de Români, cum și o foarte bogată colecție de hărți vechi privitoare la țara noastră.

Întreg materialul de stampe și hărți este proprietatea d-lui G. Olszewski, directorul onorific al Muzeului și în același timp directorul «Muzeului Toma Stelian»; tot d-sa a expus și o parte din sigilii și câteva documente, și a supravegheat întregul aranjament al muzeului.

Deși Muzeul Arhivelor se adresează mai mult unui public special de amatori și cercetători, cu toate acestea a fost vizitat în cursul anului de numeroase persoane din toate clasele sociale.

Desvelirea busturilor lui B. P. Hasdeu și D. Onciul. Cu prilejul morții regretatului D. Onciul, fost director general al Arhivelor Statului († 22 Martie 1923) s'a format un comitet de foști elevi ai săi, în frunte cu d. Alex. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor, cu menirea de a-i ridica un bust la Arhivele Statului. În urma intervenției Academiei Române, comitetul acesta a primit să se ocupe și de ridicarea unui bust marelui filolog și istoric B. P. Hasdeu, care a precedat pe Onciul la direcțiunea Arhivelor Statului.

Comitetul a hotărât ca cele două busturi să se așeze pe locul viran din fața localului Arhivelor Statului, (B-dul Principele Mircea), iar executarea lor a încredințat-o sculptorului M. Onofrei. Prin stăruința d-lui Const. Moisil, actualul director general al Arhivelor Sta-

tului și cu concursul primăriei sectorului III (Albastru) și a primăriei centrale, locul viran a fost amenajat într'un parc frumos, unde s'au așezat apoi cele două busturi.

Desvelirea lor s'a făcut în ziua de 10 Noemvrie în prezența I. P. S. Sf. Sale Patriarhul Miron, I. P. S. Sale Pimen, mitropolitul Moldovei, a d-lor miniștrii Al. Lapedatu și I. Nistor, a d-lui prof. N. Iorga, I. Bianu și alți profesori universitari și secundari, a d-lui N. Minovici, primarul sectorului, a familiilor Hasdeu și Onciul și a unui numeros public de intelectuali.

Au vorbit d-nii Al. Lapedatu, în numele comitetului, N. Iorga în numele Academiei Române, I. Bianu, în numele facultății de litere din București, N. Minovici, ca primar al sectorului, Eusebie Vicol în numele societății academice «Junimea» din Cernăuți și Const. Moisil, în numele Arhivelor Statului.

Erată. În studiul d-lui G. Florescu despre *Divanurile domnești din Muntenia*, s'au strecurat câteva greșeli mai însemnate, pe cari ne grăbim să le rectificăm: la pag. 59 n. 8 a-se citi *Stanciul* în loc de Stan; pag. 63 rândul 2 (n. 1) nu l-am menționat în loc de mennotat; pag. 63, doc. XX n. 1, a se citi (v. doc. XXIV n. 3) în loc de (v. doc. XIX); pag. 66 n. 4. a-se citi (v. XIII și XV) în loc de (v. XVIII); la pag. 68 n. 12 a se citi v. doc. XXVI în loc de XVI; la pag. 80 n. 8 a se citi (v. doc. XL) în loc de (v. doc. XI); la pag. 112 n. 2 a-se adăugă: Un calcul indentic face și d. I. C. Filitti (v. *Craioveștii* p. 409 n. 3) emitând părerea că datele 1496 sau 1525 ar putea fi cele juste. La pag. 119 rândul 5, a-se citi: în schimb le-a dat Băleștii. La pag. 122 doc. XCIV rândul 4, a se citi: a o înfrății pe Vlădaia cu Neacșa. La pag. 124 nota 2 a-se citi: Mihnea cel Rău, în loc de Mircea cel Rău.

Greșelile mai mici atât din acest studiu, cât și din alte părți ale revistei, rugăm pe cititori să le îndrepteze singuri.

SOMMAIRE

CONST. MOISIL, *Le progrès de la science des archives*. Après la guerre mondiale qui a bouleversé les archives de toute l'Europe, commence une grande activité ayant pour but de refaire les pertes subies, d'introduire dans l'organisation de cette institution un esprit plus libéral et de remettre aux nouveaux États les fonds qui leur revenaient après le démembrement des anciens empires. Des écoles nouvelles d'archivistes s'ouvrent à La Haye et à Prague (en 1919), à Petrograd (en 1920), et à Bucarest (en 1924); des nouvelles publications périodiques paraissent: *Rivista degli biblioteche e degli archivi* (Rome 1919); *Časopis archivni školy* (Prague 1922); *Levéltári Közlemények* (Budapest 1923); *Revista Arhivelor* (Bucarest 1924), *Archeion* (Varsovie 1927).

Auprès des Archives de l'État à Bucarest on a fondé aussi un musée de documents, de sceaux et d'estampes.

G. NICOLAIAȘA, *Questions pratiques de chronologie roumaine ancienne*. Après avoir exposé les différentes ères et styles employées dans les anciennes chancelleries roumaines, on indique plusieurs moyens pratiques pour la transposition des dates anciennes en dates de l'ère chrétienne.

I. C. FILITTI, *Le Nobiliaire de la Valachie*. Dans un manuscrit de la collection de Mr. le professeur M. Seulesco on a découvert l'«archondologie» de la principauté de Valachie depuis 1822—1828. Elle comprend les noms des personnes qui ont obtenu des rangs nobiliaires sous le règne du prince Grégoire Ghica.

GEORGES D. FLORESCU, *Les «divans» princiers de Valachie dans le XVe siècle*. L'auteur identifie, d'après les documents publiés et inédits, les boyards valaques qui ont figuré dans les «divans» ou conseils des grands boyards, depuis le règne du Mircea le Grand (1389) et jusqu'à 1496. Il donne en même temps toutes sortes de relations généalogiques concernant ces boyards et leurs familles.

CONST. MOISIL, *Études de sigillographie roumaine*. L'auteur s'occupe de deux catégories de sceaux: 1° les sceaux iconographiques et héraldiques des anciens grands dignitaires de Valachie; 2° les sceaux princiers de Valachie et de Moldavie, contenant aussi les blasons des districts de ces pays. Les sceaux iconographiques représentent la figure du dignitaire, dans le costume du temps et avec les insignes de sa dignité; ceux héraldiques seulement les insignes de la dignité posés dans un écu.

M. POPESCU, *Les têtes d'Arabes dans les armes des Basarabs*. Hulsius dans sa Chronologie de 1597 représente les armes de la Valachie ayant dans l'écu trois têtes d'Arabes, et celles de la Moldavie avec deux branches en sautoir surmontées de têtes d'Arabes. L'auteur croit que ces représentations ont été empruntées par Hulsius la Chronique d'Ulrich de Richenthal, la variante imprimée à Constance.

DOCUMENTS: *L'inventaire de la fortune de l'évêque C. Filitti* († 1827) par I. C. Filitti.
Contributions documentaires à la révolution de 1821 par M. Popescou.

MISCELLANEA: Contributions à l'histoire des archives roumaines: les archives districtuelles et l'école d'archivistes (Const. Moisil).—L'historien hongrois Thalloczy et les archives de l'État roumain en 1870 (A. Veress). — Un rapport du général Puchner sur la Transylvanie en 1848. — Le meurtre du prince moldave Grégoire Ghica en 1777 (Sever Zotta). — Réctifications généalogiques (E. H. Mosco et I. C. Filitti). — *Pascua Romanorum: pabula Iulii Caesaris, II* (I. Gherghel).—L'alphabet chifré du prince valaque Serban Cantacuzène (Leo Ruzicka). — La couronne du prince Transylvain Etienne Bocskay (M. Popescou).

Bibliographie. Revues de spécialité (Archeion, Archivalische Zeitschrift, Archives et Bibliothèques de Belgique, Levéltái Közlemények). — Publications de documents (N. Iorga, S. Dragomir, Tr. Popa, T. Balan, Emil Vârtosu, M. Costăchescu, S. Reli, V. Grecu, Arhivele Olteniei, Arhiva Someşană). — Publications diverses (G. Ghibănescu, C. Kogălniceanu, Dr. Macărek, D. Z. Furnică). — Publications commémoratives de la guerre de l'indépendance roumaine (1877—1878) (Les conférences de l'Athénée roumain; N. Iorga, La guerre de l'indépendance roumaine; Général R. Rosetti, Le rôle de l'armée roumaine dans la guerre de 1877/8; I. Băcilă, Bibliographie de la guerre de l'indépendance roumaine).—Bulletins et annuaires: Bibliothèque de l'École des Chartes; Codrul Cosminului.

INFORMATIONS. Le deuil national († Roi Ferdinand I; † Jean I. C. Brătianu).—L'activité de la Commission Héraldique.—L'école roumaine de paléographie (cours et conférences publiques).—Le musée des Archives de l'État. — Inauguration des bustes de B. P. Hasdeu et D. Onciul, anciens directeurs généraux des Archives de l'État roumain.

Errata.

VISURI, GÂNDURI ȘI PLANURI
DINAINTE CU O JUMĂTATE DE SECOL
PENTRU
ORGANIZAREA BIBLIOTECILOR, ARHIVELOR ȘI MUZEELOR ȚĂRII.

DE
PROF. I. BIANU
PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Iubite colega Moisi!,

Dorești să pun pe hârtie cele ce ți-am povestit despre visurile ce făcusem în depărtatele tinerețe în vederea organizării instituțiilor noastre pentru adunarea și întocmirea spre buna păstrare și ușoara folosire, a materialelor istorice ale țării. Iacă fac pe scurt povestirea care ți se pare așa de interesantă, încât crezi că ar fi vrednică să fie tipărită. Fie, pe răspunderea d-tale, dacă cetitorii vor fi de altă părere.

Venisem dela Blaj la 1876 cu singura avere *Testimonium maturitatis*. Laurian — marele dascăl — eră decanul Facultății de litere, în care voiam să mă înscriu. Văzând *Testimoniul* numai cu «eminențe» și scris latinește, m'a primit cu deosebită bunăvoință. Fiind de curând numit și directorul Bibliotecii Centrale dela Universitate, mi-a dat suplinirea unui post de custode al cărui titular eră absent. Acolo am cunoscut întâi o bibliotecă mai mare decât ce văzusem la Blaj, cu un serviciu pentru cetitori și cu oarecari cataloage; acolo am văzut întâi manuscrise vechi românești; acolo am cunoscut pe luminosul Hașdeu, ale cărui cursuri de seară le urmam cu evlavie; acolo m'a cunoscut Alexandru Odobescu, care în curând (la 1879) m'a recomandat la Societatea Academică pentru singura funcțiune existentă de scriitori-arhivar-bibliotecar.

Prinsesem dragoste mare pentru cărțile micii bibliotecuțe atunci deabia începute prin câteva daruri, între cari cel mai însemnat fusese primit dela Generalul Adrian și la a lor catalogare lucram toată ziua cu mult interes, dar fără nici o îndrumare. Cel mai viu interes îl aveam pentru mine dulapul cu biblioteca lui Al. Papiu Ilarian, pentru noi Blăjenii unul din eroii naționali dela 1848.

Acolo m'a cunoscut Ion Ghica și D. A. Sturdza, conducătorii tinerei instituții culturale a Românilor de pretutindenea, după ce fusese înlăturată conducerea școlaii latinizătorilor Laurian și Maxim.

În Iunie 1881 luasem prin concurs catedra de limba și literatura română la Sf. Sava, iar toamna obținusem bursa pentru filologia romanică. După îndrumarea lui Hașdeu, aveam să merg întâi la Milano pentru cursurile lui Ascoli, apoi la Paris unde pontifică nobilul Gaston Paris și să închei cu doi ani la Berlin, la școala lui Tobler.

Ieșiam întâia oară spre Apus, spre bogățiile și frumusețile Italiei cu Roma, spre Parisul minunilor.

Mai mult decât cursurile marilor filologi pe cari le urmam, mă atrăgeau însă marile organizări ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor, cari la noi lipseau aproape cu totul, sau erau numai în stare de modeste începuturi improvizate din rămășițe răslețite scăpate din valurile prăpăditoare ale trecutului. Vizitând aceste așezăminte începând dela Milano, unde lucrasem în bibliotecile din Palatul Brera și în minunata «Ambrosiana» fondată de Boromei, până departe la Neapol, trecând prin Genova, Venezia, Florența, Roma, vedeam cu jale câte ne lipseau nouă aici acasă.

Am mers la Paris, unde aproape zilnic lucram în bogata Biblioteca Națională, urmam cursuri la École des Chartes, minunata instituție pregătitoare pentru personalul de arhiviști și bibliotecari pentru toată țara; vizitam muzeele în frunte cu incomparabilul Luvru. Am trecut de două ori pentru câte două săptămâni la Londra și de acolo la Oxford, unde am admirat bogățiile Muzeului Britanic și ale bibliotecii Bodleiane; admiram și eu minunea admirată de lume a bibliotecii Muzeului Britanic, instalată și organizată în localul cu gigantica rotundă, clădită după ideea bibliotecarului Panizzi dela 1852.

Cu aceste impresii m'am întors acasă la 1883.

La plecarea pentru patru ani, dădusem la Academie, firește, demisia din funcția de scriitor-bibliotecar-arhivar, dar — spre surprinderea și mândria mea — demisia nu mi-a fost primită, ci mi s'a dat concediu pe timpul studiilor, cerându-mi-se să recomand un suplinitor. Președintele Ion Ghica mi-a spus: «Vrem să te păstrăm pentru Academie».

Aceste cuvinte m'au legat atât de tare de această instituție, încât — după întoarcere — eram hotărât să-i dau toată viața, renunțând la orice altă aspirație.

Trebuiește ale Academiei au făcut să fiu rechemat în 1883 întâi «pentru câteva luni», apoi pentru un an, dar în realitate a fost definitiv.

Venisem dela Blaj cu credința că ceea ce lipsea mai mult neamului

nostru era cultura; că Academia națională ieșită la 1879 din Societatea Academică Română, inaugurată la 1867, era organul central cel mai potrivit pentru înălțarea și răspândirea acestei culturi în toate ținuturile românești de sub toate stăpânirile, spre a susține și întări conștiința unității neamului și înălțarea lui spre starea celorlalte neamuri din aceeași familie romanică, căci ideea romanității domină totul.

Am fost fericit și mândru în sufletul meu când am simțit înaintea, apoi m'am încredințat, că această credință m'a apropiat așa de iute de oameni mari ai țarei, cum erau Ion Ghica și D. A. Sturdza.

Aveam credința că înălțarea culturii naționale are trebuință întâi de toate — pe lângă organizările școlare de toate gradele — de o bogată și puternică cultură istorică, și pentru aceasta de o largă și sistematică organizare a bibliotecilor, arhivelor, muzeelor în țară. Această convingere îmi eră întărită și prin asemănarea cursurilor ce ascultasem în Facultatea noastră de litere și a activității afară din școală a «apostolilor» noștri, cu cele pe cari le ascultasem și le văzusem în țările apusene.

Se închegease în mintea mea un plan întemeiat pe ideea: Academia română organ central și conducător al culturii românești superioare în țară și peste hotare, în această Academie fiind reprezentate, prin cei mai luminați bărbați ai lor, toate ramurile neamului.

După acest plan, pentru Academie eră să se clădească un local nou și mare (atunci eră adăpostită în două săli și un coridor fără o rază de soare, în Universitate, rândul de jos). La Academie urmă să se organizeze o bibliotecă după cele mai moderne instalații din Occident. Biblioteca trebuia să fie înzestrată larg cu personal, care să se formeze pentru conducerea altor biblioteci, cari trebuiau înființate mai întâi în marile centre: Iași, Craiova, Brăila, Galați; apoi în centre de a doua mână. Toate aceste biblioteci trebuiau să fie conduse dela Academie, prin personal pregătit în biblioteca ei, și dezvoltate conform trebuințelor speciale ale ținutului pe care aveau să-l servească.

Biblioteca Academiei avea să fie dezvoltată spre a satisface mai întâi trebuințele culturii istorice naționale, având toate izvoarele pentru istoria națională și a popoarelor vecine, precum și principalele opere și izvoare ale istoriei generale.

În același plan de organizare aveau să intre și Arhivele Statului, cari treceau asemenea sub conducerea Academiei. La arhivele centrale din București trebuia să fie organizată pregătirea arhivistică pentru personalul arhivelor din provincie.

În fiecare oraș, unde se află o Curte de Apel, avea să se înființeze o Arhivă de Stat, în care să fie depuse spre păstrare dosarele tuturor autorităților din același ținut. Dosarele aveau să fie păstrate un

număr de ani, apoi alese de o comisiune și cele declarate ca material istoric să fie păstrate mai departe, iar celelalte să fie distruse.

Aceeaș idee trebuia să fie aplicată și muzeelor Statului, cari trebuiau să fie multiplicat în centrele principale ale țării. Toate aveau să fie organizate sub autoritatea și conducerea Academiei, de personal pregătit la muzeul central din Capitală.

Ideea acestor organizări a fost primită și îmbrățișată, cu entuziasmul și cu căldura care îl caracterizau, de cel mai mare cărturar dintre bărbații politici ai țării, D. A. Sturdza.

În vara anilor 1885 și 1886 am făcut două călătorii în Galiția și Polonia spre a cunoaște și organizările așezămintelor (mai ales multe și bogate biblioteci) din țara de mare cultură care fusese Polonia.

În 1886 s'a făcut planul palatului în care era să înceapă organizările plănuite pentru biblioteci și muzee, arhivele urmând să aibă locul lor deosebit la Mihai Vodă sau aiurea. Planul palatului era compus din trei aripi: în dreapta biblioteka, în stânga muzeul, în fund Academia. Nu a ajuns însă să fie pus în construcție până în primăvara anului 1888, când s'a retras guvernul liberal, din care făcea parte D. A. Sturdza. Planul a rămas în arhiva Academiei, iar «marea idee» a rămas un vis de tinerețe al unui blăjan entuziast.

O notă glumeată: Ion Ghica se află la Sturdza și eu lângă dâșii. Sturdza entuziasmat expunea planul meu, arătând că se va întocmi un proiect de lege pentru realizarea lui, pentru trecerea la Academie a bibliotecilor, arhivelor și muzeelor Statului din toată țara, acordându-se, firește, și mijloacele financiare necesare.

Ghica — cu simțul lui practic și domol — ascultă și răspunde: «Bine și frumos, dar proiectul de lege ar fi prea complicat; ar fi de ajuns un singur articol: Toată Țara-Românească trece în administrația Academiei».

Așa cum o visam împreună cu răposatul D. A. Sturdza la 1886, ideea nu s'a realizat. În bună parte s'a realizat însă altfel și continuă a se realiza, și ce nu s'a făcut eri, se va face mâine și poimâne. Cu credință și stăruință deci **înainte!!**

Al d-tale cu prietenie colegială,

I. BIANU

ARHIVELE STATULUI

și

REGULAMENTUL ORGANIC

DE

CONST. MOISIL

DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

I.

Prima organizare în sens modern a arhivelor noastre de stat datează dela Regulamentul Organic. Acest act fundamental, care a fost pus în aplicare la 1 Mai 1831 în Țara-Românească, și la 1 Ianuarie 1832 în Moldova, a contribuit prin transformările radicale ce le-a introdus în modul de guvernare și în administrația acestor două principate, să îndrumeze și arhivele statului într'un spirit cu totul nou și conform cu normele adoptate în cele mai multe țări europene.

Sub *vechiul regim* — cum le plăcea unora să numească epoca anterioară Regulamentului Organic — nu se dăduse în principatele noastre o atenție prea mare depozitelor arhivistice ale statului, nici nu se încercase orânduirea lor după principiile ce domniau în arhivistica modernă.

Existau, ce e drept, de multă vreme și în București și în Iași, depozite centrale de arhive, cari se păstrau la mitropoliile respective și cuprindeau actele și documentele de stat mai importante ¹⁾. Dar în aceste depozite nu se depuseseră arhivele tuturor dregătoriilor centrale, iar materialul arhivistic nu era orânduit sistematic.

De altă parte, deși în alte țări funcționau pe lângă autorități registraturi bine întocmite, cari constituiau izvoarele principale de alimentare ale arhivelor de stat, la noi astfel de registraturi nu se găseau nici pe lângă cancelariile domnești, nici pe lângă cele dregătorești. Din această cauză depozitele statului nu primiau în mod

1) D. Onciul, *Din Istoria Arhivelor Statului*, în «Prinos lui D. A. Sturza», 1903 p. 327.

regulat și continuu materialul cuvenit din arhivele dregătoriilor, ci numai ocazional și fără vre-o regulă stabilită unele acte și documente din aceste arhive intrau în depozitele centrale.

În sfârșit, la noi s'a păstrat timp mai îndelungat decât în alte țări, răul obicei, ca funcționarii înalți — și adeseori și cei inferiori — să considere actele publice drept proprietatea lor particulară și să dispună de ele după cum le dictau interesele. Din care cauză de asemenea o bună parte din materialul arhivistic al statului n'a intrat niciodată în arhivele centrale.

Se înțelege că în astfel de împrejurări arhivele statului din cele două principate românești nu puteau avea rolul științific pe care și-l îndeplineau, dela revoluția franceză, arhivele de stat din alte țări europene, adică de a pune materialul lor arhivistic la dispoziția cercetătorilor istoriei naționale. Dimpotrivă ele continuau să fie la începutul veacului al XIX-lea, ceea ce fuseseră și înainte: depozite secrete, servind la justificarea sau asigurarea drepturilor statului față de particulari.

Trebue să menționăm însă, că sub «vechiul regim» existau în aceste principate și alte depozite arhivistice importante. În primul rând cele dela mănăstiri, dintre cari unele conțineau un material foarte bogat și valoros. Apoi unele arhive orășenești, ce putuseră scăpa măcar în parte de urgia vremurilor trecute. În sfârșit anumite familii boierești, mai vechi și mai importante, posedau și ele depozite arhivistice prețioase și bogate, după cum posedau și biblioteci surprinzător de bine înzestrate și de interesante.

Dar toate depozitele arhivistice menționate suferiau de aceleași defecte: erau lipsite de organizare și inaccesibile cercetărilor științifice.

Aceasta era în linii generale situația arhivelor din Țara-Românească și din Moldova sub «vechiul regim», situație pe care, în ce privește arhivele statului, Regulamentul Organic a căutat să o modernizeze.

II.

În ce au constatat inovațiile introduse de Regulamentul Organic în organizația arhivelor statului din principatele românești?

Dacă cercetăm mai de aproape textul Regulamentului Organic al Țării-Românești și al Moldovei, constatăm următoarele:

În Regulamentul Organic al Țării-Românești nu există un capitol special în care să se lămurească menirea arhivelor statului sau măcar să se fixeze norme generale de organizare și de funcțio-

nare. Numai în anexa care cuprinde bugetul Ministerului Treburilor din Lăuntru (Litera A) găsim o secție (a 3-a) însărcinată cu «păstrarea arhivelor statului» și compusă dintr'un nacialnic al arhivelor, un subnacialnic, 2 scriitori și 2 slugi¹⁾. În dreptul fiecăruia dintre acești funcționari este trecută leafa lunară și cea anuală, dar nici aici, nici în altă parte nu se amintește nimic despre atribuțiile lor, despre modul de recrutare sau despre chipul cum trebuie să se conducă în exercițiul funcțiunii lor.

De asemenea, nicăiri nu se vorbește în acest regulament despre modul cum se vor face depunerile de acte și dosare, despre aranjarea lor în arhive, etc. Numai în art. 351, care tratează despre «înălțarea în ranguri», se prevede că toate cărțile de nobleță se vor înscrie în condici speciale și aceste condici se vor păstra în arhivele statului²⁾.

Regulamentul Organic al Moldovei este ceva mai complet și mai lămurit în ce privește arhivele statului. Aici ele sunt trecute în bugetul Înaltului Divan³⁾, sub numirea de «masa arhivelor»⁴⁾, având următorii funcționari: un arhivist al statului, un secretar și doi scriitori (anexa litera D).

Dar în afară de aceasta Regulamentul Organic al Moldovei dă și oarecare indicații asupra materialului ce urmează a se depune în arhivele statului și de modul cum se vor face depunerile.

Astfel în art. 366 se prevede că la «masa arhivelor se vor ține toate acturile publice (precum anaforale, hrisoave, hătișerifuri, atin-gătoare de drepturile și privilegiile Moldaviei). Arhivarul, în a cărui priveghiere se încredințează toate acturile acestea, se va îngriji de a-le aduna din orice parte se vor afla și a-le ține în bună păstrare. Tot la această masă vor fi păstrate toate planurile ridicate de comisia hotărâturii și còpiile mărturiilor hotarnice date fieșcăruia proprietar, precum se orânduiește la secșia obșteștii hotărături; iar spre sigură păstrare a acestei arhivi și îndemânarea aflării actelor, va fi în curtea domnească o înadinsă cuviincioasă zidire întru îngrijitoarea pază a osebitului arhivar al statului.

De asemenea art. 410 prevede: «În fieștecăre an, la încheierea sesiilor Obșteștii Adunări, originaletle semilor înfățișate, precum și alte documenturi se vor depune în arhiva statului, a cărei alcătuire și păstrare va fi încredințată unui boier cu însușirile cerute pentru

1) *Regulamentul Organic*, București 1832 p. 80. Nacialnic = șef.

2) *Ibidem* p. 188.

3) Cea mai înaltă instanță judecătorească.

4) Masă = birou.

asemenea dregătorie. Arhivistul statului, ca un depozitar al acturilor publice și dregătorești, se va numi de către Domn din doi candidați propuși de către Obșteasca Obicinuita Adunare ¹⁾».

După cum rezultă din cele de mai sus, Regulamentul Organic al Moldovei prevede o serie de norme generale cu privire la materialul ce trebuia depus în arhiva statului, cu privire la local și la conducerea acestei instituții; din toate acestea se întrezărește însă și preocuparea ce există pentru buna conservare și siguranța prețiosului material, cum și înalta idee ce o avea legiuitorul despre importanța instituției și a viitorului ei conducător.

Dacă acum căutăm să scoatem în evidență, din textele celor două regulamente, ideile de cari erau conduși reformatorii arhivelor noastre, ajungem la concluzia că pentru fiecare principat se urmărea:

a) Concentrarea tuturor depozitelor de acte publice în arhiva statului din capitala țării respective;

b) Organizarea unui serviciu regulat care să asigure adunarea, orânduirea și păstrarea în bune condițiuni a materialului arhivistic.

În acest scop se dă o atențiune deosebită persoanei care urma să ocupe postul de arhivar (în Moldova arhivist) al statului. În bugetul Țării Românești se prevăzuse la început pentru arhivarul statului o leafă de 600 lei lunar, însă la intervenția lui Barbu Știrbei ea s'a urcat la 1000 lei lunar, fapt care-l echivala pe acest arhivar cu un șef de secție («secretar căpetenie de secție»).

În Moldova arhivistul statului avea o situație și mai bună. Leafa lui lunară era de 1500 lei, deci echivalentă cu a unui director de minister, vornic de divan sau șef al poliției; iar numirea lui trebuia să se facă după recomandarea Adunării Obștești.

De asemenea dispoziția Regulamentului Organic al Moldovei, ca localul arhivei statului să fie în curtea domnească, arată cât de mult preț se punea pe această instituție.

III.

Puținele indicații ce cuprinde Regulamentul Organic al Moldovei cu privire la organizarea și funcționarea arhivei statului din acel principat, și lipsa aproape completă de indicații de acest fel în Regulamentul Organic al Țării-Românești, au obligat guvernele ca spre a se putea face reforma arhivistică preconizată de ele să ia o sumă de măsuri menite să le completeze și să le lămurească.

1) *Regulamentul Organic al Moldovei*, Iași 1846 p. 209 și 238.

De aceea spre a-ne putea da seamă în mod complet și precis despre modul cum s'a realizat această reformă, este absolut necesar să cunoaștem instrucțiile ce s'au dat și dispozițiile ce s'au luat pentru aplicarea articolelor din Regulamentele Organice privitoare la arhivele statului.

Vom urmări mai întâi aplicarea reformei în Țara-Românească și apoi vom cerceta cum s'a pus în practică în Moldova.

Regulamentul Organic a înfăptuit pentru prima oră în principatele noastre separația puterilor statului, cari până atunci fuseseră concentrate în mâna Domnului și a Divanului domnesc. Urmarea acestui fapt a fost desființarea vechilor dregătorii și înlocuirea lor cu noi autorități, instituite în confermitate cu organizarea modernă ce s'a dat acestor două țări.

Astfel în ce privește administrația, Divanul domnesc a fost înlocuit cu departamentele ministeriale, care-și aveau fiecare serviciile lor proprii. Miniștrii se întruneau în două feluri de consilii: unul mai restrâns, numit sfatul administrativ ordinar, compus din marele vornic (acum ministrul treburilor din lăuntru), marele vistier (ministrul finanțelor) și marele postelnic (secretarul statului); altul mai larg, numit sfatul administrativ extraordinar, compus din toți miniștrii.

Justiția la rândul ei a fost organizată pe baze cu totul necunoscute până atunci la noi. În locul judecătorilor improvizați ai «vechiului regim» s'au înființat diferite instanțe judecătorești, în frunte cu Înaltul Divan. Acestea toate își aveau de asemenea serviciile lor speciale.

În sfârșit puterea legiuitoare a fost încredințată Adunării Obștești, pe lângă care iarăși existau birourile necesare.

Se înțelege dela sine că o transformare atât de radicală a sistemului de guvernământ și a instituțiilor de stat nu putea să nu aibă ca urmare și o transformare în organizația arhivelor statului, cari trebuiau acum întocmite în conformitate cu noua stare de lucruri.

Căci vechile dregătorii desființate posedau depozite de acte și documente, a căror păstrare pentru viitor trebuia neapărat asigurată. Iar pe lângă noile autorități urmă în mod natural să se formeze arhive și soarta acestora trebuia deasemenea hotărâtă.

Cele două regulamente organice însă nu dădeau decât indicații vagi și incomplete în sensul că aceste depozite de material arhivistic se vor depune la arhiva statului din fiecare principat. Și de aceea trebuia ca prin dispoziții și instrucții ulterioare să se stabilească în mod precis cum se va face această operațiune.

Această precizare era cu atât mai necesară, cu cât pe lângă noile autorități s'au înființat registraturi, cu menirea de a asigura nu numai buna orânduială a hârtiilor ce intrau și eșiau, dar și întocmirea dosarelor sau «delilor», cum li se spunea atunci cu o expresie împrumutată din arhivistica rusească.

Astfel se creiau și la noi izvoare proprii de a alimenta arhivele statului cu materialul ce treptat se aduna la diferitele autorități.

Prin urmare din momentul punerii în aplicare a Regulamentului Organic al fiecărui principat se ridicau pentru arhivele statului următoarele două probleme:

a) de a aduna materialul arhivistic dela dregătoriile desființate și dela autoritățile din nou create; și

b) de a găsi normele cele mai practice pentru inventarierea și clasarea acestui material.

Guvernul Țării-Românești a căutat să soluționeze aceste probleme încă în primele luni după introducerea Regulamentului Organic.

Generalul Kisseleff în dorința de a pune în aplicare cu orice preț Regulamentul Organic pe ziua de 1 Mai 1831, trimite la 31 Martie o adresă către Obșteasca Adunare, punându-i în vedere să se ia toate măsurile necesare ca până la sfârșitul lui Aprilie să se pregătească dosarele dregătorilor judecătorești și administrative ce urmau a se desființa pe ziua de 1 Mai, dispunând ca dosarele terminate să fie depuse la arhiva statului, iar cele cu lucrări în curs să se repartizeze la noile autorități ce aveau în atribuțiile lor lucrările respective¹⁾.

Ca urmare a acestei dispoziții Sfatul Administrativ (Consiliul de Miniștri) a trebuit să stabilească atât modalitatea depunerii dosarelor în arhivă, cât și noile norme de funcționare a acestei instituții.

Astfel în ziua de 9 Iunie, deci o lună după intrarea în vigoare a Regulamentului, Sfatul Administrativ încheie un jurnal, în care se fixau «regulile ce urmează a se păzi la ținerea arhivei». Aceste reguli stabileau că toate dosarele dregătorilor desființate trebuiau să fie grupate în două categorii: săvârșite și nesăvârșite, adică dosare rezolvite, încheiate, și dosare cu lucrări în curs. Cele săvârșite se vor depune la arhiva statului, iar celelalte vor trece la departamentele noi în a căror atribuții intra rezolvirea chestiunilor ce priviau.

În acelaș chip se va proceda pe viitor cu dosarele noilor

1) *Arhivele Statului București*, Registrat. dos. Nr. 6 din 1831 f. 2 (în rusește), f. 4 (românește).

autorități. Cele săvârșite se vor depune la arhiva statului la sfârșitul fiecărui an, iar cele cu lucrări în curs se vor păstra și mai departe la autoritățile respective.

Mecanismul depunerii dosarelor la arhiva statului era foarte simplu: fiecare autoritate va face un opis în dublu exemplar cuprinzând indicarea dosarelor ce depune și după ce acestea se vor lua în primire de arhivarul statului, unul din exemplarele opisului, certificat de arhivar, se va restitui autorității respective.

În vederea uniformizării și simplificării formalităților, toate opisele aveau să fie întocmite după un formular tip care s'a comunicat tuturor autorităților statului.

Cât privește modul de inventariare și clasare a materialului ce se depune la arhiva statului, menționatul jurnal al Sfatului Administrativ impunea arhivarului, ca dosarele să fie înregistrate și orânduite după dregătoriile dela cari s'au primit — principiul provenienței — și fiecare să poarte pe lângă numărul său de origine și un număr curent dat de arhivă.

În același timp să se țină registre de toate depunerile anuale, ca să se poată controla ce dosare s'au depus de fiecare autoritate anual ¹⁾.

După ce s'au luat aceste dispoziții preliminare, generalul Kisseleff, dă un ordin la 31 Iulie, prin care declară desființate pe ziua de 15 August 1831 vechile dregătorii centrale: Divanul domnesc, Divanul judecătoresc, Departamentul trebilor din afară, etc. urmând ca dosarele din arhivele lor, câte vor fi săvârșite, să se depună în arhiva statului, iar cele nesăvârșite să fie predate noilor autorități respective ²⁾.

După obiceiul său, generalul Kisseleff nu s'a mulțumit numai cu faptul că s'au luat dispozițiile de mai sus, ci a căutat să se și convingă, după scurt timp, despre modul cum au fost executate.

De aceea la 8 Septembrie el cere Marelui vornic al Trebilor din lăuntru, de care depindea arhiva statului, să-i raporteze de rezultatele ce le-au dat.

«La tenue des archives de l'État — spune el* — étant un objet qui mérite toute l'attention du gouvernement et la surveillance en étant dévolue au Grand Vornik de l'Intérieur, je l'invite à vouloir bien me faire un rapport sur les mesures prises à cet égard, si celles-ci ont été portées à la connaissance des autres autorités qui doivent s'y conformer et si la plus parfaite régularité est observée

1) *Arhivele Statului București*, Registrat. dos. No. 6 f. 7, (v. mai jos p. 280).

2) *Idem*, Secretariat. Statului, dos. No. 35 din 1831, f. 2—4 (în rusește).

dans la tenue de ces archives, en les plaçant par ordre de dates et de matières et en les inscrivant d'après leur numero dans un registre à ce destiné.» ¹⁾

Spre a satisface dorința lui Kisseleff, marele vornic Gheorghe Filipescu, se adresează chiar la 10 Septembrie către arhivarul statului, cerându-i să-i comunice «de se păzește întocmai la arhivă cea desăvârșită regulă cu primirea și așezarea hârtiilor după pricine osebite, după leaturi și după numărul fieșcărei deli într'un registru alcătuit osebit pentru verice delă cu pricina ei.» ²⁾

Arhivar al Statului fusese numit de curând căminarul Iordache Rasti și se pare că nu prea era în curent cu regulile fixate în Iunie de către Sfatul Administrativ.

De aceea îl vedem răspunzând la 13 Septembrie marelui vornic «că noi încă de când ne-am orânduit la arhivă și am început a priimi delile de pă la despărțirile fostului Divan Săvârșitor, neavând alte instrucții date în ce chip să le priimim și cum să le așezăm, noi le-am priimit atât după orânduiala meselor, cu numărul delilor leaturile și opisile lor, care opise se trec tot după orânduială într'o condică deosebită și cu acest mijloc orice hârtie ni-se cere se găsesce (*sic*) numai decât și cu înlesnire» ³⁾.

Răspunzând în acest chip, arhivarul statului se trădă că nu respectase întocmai regulile stabilite de Sfatul Administrativ și în special că nu clasase dosarele conform acelor reguli. Din această cauză Marea Voinicie prin adresa Nr. 1124 din 30 Septembrie îi atrage atenția, că: «Arhivarul este dator a pune osebit delile fieșcăru an și împărțite după dregătoriile dela care vor fi ieșit, și să puie la fieșcare delă pe lângă numărul ei, osebit număr al arhivei, care va începe dela numărul unu până la cel din urmă pentru toate delile ce va primi dela orice despărțire dela începutul și până la sfârșitul anului, ținind cu bună orânduială și registru osebit pă fieșcare an pentru delile ce primește». ⁴⁾

Dar în acelaș timp arhivarul comunică marelui vornic, că depunerea dosarelor de către autorități nu se face conform dispozițiilor luate «că până acum încă nu au adus toate mesele delile la arhivă, ca să putem a le trece atât opisile după orânduială, cât și așezarea delilor după cum în alăturata formă se cuprinde».

Totodată el trimite Marii Voinicii un «Proiect de datoriile și

1) *Arhivele Statului București*, Secretar. Stat. dos. 35 din 1831, f. 5. Cf. Onciul o. c. p. 332.

2) *Ibidem*, Registrat, dos. Nr. 6 f. 7 adresa Nr. 985.

3) *Ibidem*, f. 17.

4) *Ibidem* f. 18.

orânduirea eforiei arhivei» care pe lângă măsuri privitoare la personal și la local — acest din urmă trebuia să fie păzit «nepristan» de un ostaș înarmat — cuprindea trei dispoziții importante, ce s'au păstrat până astăzi:

1° gruparea materialului arhivistic în trei secții, și anume: secția istorică, secția administrativă și secția judecătorească;

2° interzicerea de a se scoate piesele originale afară de localul arhivei;

3° autorizarea arhivarului de a libera copii autentice de pe altele originale ¹⁾.

Acest regulament, aprobat de Marea Voinicie la 13 Septembrie, poate fi considerat ca temeliea noii organizării interioare a arhivei statului din Țara-Românească.

Se pare însă că cu toate acestea regulamentul nu a contribuit ca noua organizare a arhivei statului din Țara-Românească să facă progresele dorite. Dintr'o adresă a Marii Voinicii către arhivarul statului, trimisă la 19 Ianuarie 1833, se poate constata nemulțumirea acestui departament pentru modul cum s'a desfășurat până atunci activitatea la arhivă.

În această adresă după ce se insistă din nou asupra dorinței de «a fi arhiva țării în cea mai bună orânduială», se recomandă arhivarului să meargă la arhiva rusească «unde vazând orânduiala ce se păzește acolo» să introducă aceiaș orânduială și în arhiva statului.

Totodată i se atrage atenția, că în curând arhiva țării va fi inspectată de o persoană «cu destoinică știință asupra regulilor de cancelarie», și că după raportul ce va primi pe urma acelei inspecții, Marea Voinicie va ști să prețuiască atât sânguința cât și abaterile dela datorie ale personalului ²⁾.

Dar nici vizita făcută la arhiva rusească, nici amenințarea cu inspecția n'au dat rezultatul dorit, căci într'un raport făcut de Sfatul Administrativ Extraordinar lui Kisseleff, care tocmai se pregătea să plece dela noi, datat din 5 Ianuarie 1834, se spune că arhiva statului n'a putut să atingă ordinea și regularitatea dorită, parte din cauza lipsei de funcționari bine pregătiți, parte din cauza marelui număr de acte și dosare ce s'au depus fără nici o regulă. Cu toate acestea — afirmă Sfatul — ea își împlinește în mare parte

1) *Arhivele Statului, București, Registrat. dos. Nr. 6 f. 19, (v. mai jos p. 283).*

2) *Ibidem. f. 20, (v. mai jos p. 284).*

scopul, prin faptul că a concentrat într'un singur loc toate actele publice scăpându-le de distrugere și înstreinare ¹⁾).

IV.

În Moldova reforma arhivei statului a trecut cam prin aceleași faze ca și în Țara-Românească, natural cu excepția, că acolo punerea ei în aplicare a început abia la 1 Ianuarie 1832.

Aceleași măsuri s'au luat de către reprezentantul din Iași al lui Kisseleff pentru depunerea în arhiva statului a dosarelor săvârșite dela dregătoriile desființate și repartizarea celor nesăvârșite la noile autorități.

De asemenea Marea Logofeție a Dreptății (ministerul de justiție), de care depindea arhiva statului din Moldova, s'a văzut obligată să întocmească și ea o serie de «instrucții pentru arhivistul statului», în cari să lămurească mecanismul depunerii materialului arhivistic, modul de organizare a arhivei și îndatoririle arhivistului.

Astfel mai întâi se stabilește că localul arhivei va fi boltit, cu uși și obloane de fier și păzit de un jandarm, ziua și noaptea.

Actele și dosarele se vor aranja în două dulapuri. Într'unul se vor pune cele referitoare la afacerile publice interne și externe; în celălalt cele referitoare la afaceri particulare.

Clasarea lor se va face în «racle», rafturi, cari vor fi numerotate cu litere inițiale și cu numere de ordine.

Spre a se găsi cu ușurință actele se vor întocmi «repertorii» pentru fiecare grupă în parte, conform unui formular tip.

Va mai fi și un alt registru, numit *paladium*, în care se vor trece legile și orânduelile noi ²⁾).

Mare logofăt al dreptății era Costachi Konachi și se pare că el însuș a redactat aceste instrucții.

Arhivist al statului fusese numit Gheorghe Asachi, o personalitate cu mult superioară căminarului Iordache Rasti, arhivarul statului din București.

De aceea îl și vedem pe Asachi luptând să strângă cât mai mult material în arhivă și cerând să se aplice în tocmai dispozițiile articolelor din Regulamentul Organic referitoare la această chestiune.

¹⁾ *Academia Română*, mss 1139 f. 334, (v. mai jos p. 285).

²⁾ *Arhiva Statului Iași*, Registrat. dos. Nr. 3 din 1832. (v. mai jos p. 286). Informațiile cu privire la arhiva statului din Moldova mi-au fost comunicate de d-nii Sever Zolta și Gh. Ungureanu, cărora le aduc și aici mulțumirile mele.

Astfel, după ce au început să se depună dosarele dregătoriilor desființate, el intervine la 19 Aprilie pe lângă Marea Logofeție a Dreptății să se trimită la arhivă și vechiul depozit al statului aflător la Mitropolie, cum și orice alte acte cari «pot cuprinde materialuri istoricești».

Cererea a fost pusă în discuția Sfatului Administrativ, care însă constatând că localul unde era instalată noua arhivă a statului nu corespunde cerințelor prevăzute în Regulamentul Organic, decide ca să se scoată copii după actele dela Mitropolie și aceste copii să se depună în arhiva statului.

Dar de oarece această decizie a Sfatului Administrativ nu s'a executat, Asachi intervine atunci la generalul rus Mircowicz, reprezentantul lui Kisseleff la Iași, și acesta numește o comisiune cu însărcinarea de a îngriji de executarea acelor copii și depunerea lor la arhivă.

Cum și această măsură întârzia de a fi pusă în practică, Asachi se adresează la 5 Noemvrie din nou Marelui Logofăt al Dreptății, cerând să se execute dispoziția lui Mircowicz și în acelaș timp făcând unele propuneri noi și interesante în vederea adunării materialului pentru arhivă.

În primul rând el propune ca guvernul să se adreseze mănăstirilor și instituțiilor publice ca să se pună în arhiva statului toate actele cari nu se referă la drepturile lor particulare.

Apoi cere să se facă apel la toate persoanele particulare, cari posedă acte și documente vechi, ca să le depună spre păstrare în arhiva statului sau măcar să trimită copii autentice de pe ele. Iar ca să aibă succesul dorit, Asachi emite părerea, ca apelul să fie însoțit «de o arhierească carte de blestăm» contra tuturor acelor cari ar ascunde documentele vechi sau n'ar vrea să recunoască că ele sunt proprietate publică.

Însfârșit el mai propune, ca ocârmuirea să intervină pe lângă guvernele țărilor vecine, ca să permită a se scoate copii de pe documentele privitoare la Moldova aflătoare în arhivele lor. Și el enumeră localitățile unde știe că se găsesc astfel de documente: Muzeul din Odesa, Arhivele din Lemberg, cele din Cracovia și din Zolkew, cum și biblioteca din Târgu-Mureșului. «Asemenea documenturi originale s'au măcar copii întărite — spune el — vor forma un depozit prețios al arhivei statului, fiind încă și neapărat pentru istoria patriei, cu a căreia alcătuire arhivistul se îndeletnicește» ¹⁾.

¹⁾ *Arhivele Statului Iași*, Registrat. dos. Nr. 8 f. 9.

Propunerile de mai sus le-a repetat Asachi și în raportul de sfârșit de an ce l-a înaintat generalului Kisseleff la 31 Decembrie 1832¹⁾. Nu este însă greu de înțeles că ele n'au fost realizate.

În acelaș raport el arată că până la sfârșitul aceluia an s'au depus la arhivă 1190 dosare administrative și judecătorești, număr foarte restrâns dacă ne gândim la materialul bogat ce se găsea pe la vechile dregătorii, și-l comparăm cu numărul de dosare intrate în primul an în arhiva Țării-Românești. Aici s'au depus până la sfârșitul anului 1832 un număr de 4499 dosare de ale vechilor dregătorii și 2963 de ale autorităților noi înființate prin Regulamentul Organic²⁾.

De altfel din datele ce le posedăm asupra rezultatelor ce le-a dat în primii ani reforma arhivistică introdusă de Regulamentul Organic în principatele noastre, rezultă că două mari piedeci se puneau în calea realizării ei în amândouă țărilor:

1. lipsa de interes a autorităților față de depunerile actelor și dosarelor ce erau obligate să le trimită la arhivele statului;
2. lipsa de localuri proprii, unde să se instaleze în mod definitiv aceste arhive.

Și putem spune, că inconvenientele acestea, există în parte și astăzi, când suntem în preajma împlinirii unui veac dela reforma patronată de Kisseleff.

V.

Spre a lămurii și mai bine chestiunile tratate în capitolele de mai sus, dăm aici câteva documente:

I.

1831 Iunie 9. Jurnalul Sfatului Administrativ al Țării-Românești privitor la depunerea materialului arhivistic.

Astăzi la 9 ale lunii Iunie anul 1831. Sfatul Administrativ chibzuind cu luare ăminte regulele ce urmează a se păzi la ținerea arhivei, s'au încheiat acest jurnal cu soglăsuirea tuturor mădularilor pă temeiturile următoare:

¹⁾ *Arhivele Statului Iași*, Registrat. dos. Nr. 4 din 1832 f. 11 (v. mai jos p. 288).

²⁾ *Academia Română*, o. c. f. 334.

Stolnacialnicul meselor ¹⁾ dela a 3^a despărțire a fostului Divan Săvârșitor ²⁾, la întocmirea Sfatului Administrativ ³⁾, s'au îndatorat ca toate delile ⁴⁾ cuprinse în registrul fieșcăreia mese ⁵⁾ să se deosibească în săvârșite și nesăvârșite. Și cele dintâi să se dea la arhivă cu opis ⁶⁾, iar pă cele din urmă, cât vor privi la pricini oștenești să le dea la despărțirea vremelnicească și cât la pricini pământenești să le dea la dvornicie sau la vistierie cu opis supt iscălitura stolnacialnicului. Și spre a-se păzi o bună orânduială și a-se găsi cu înlesnire orice hârtie va cere trebuința, s'au socotit de cuviință a-se urma cele de mai jos însemnate:

1. Pentru oricâte dele s'au dat de fiește care stolnacialnic la arhivă, să se facă două opise, în care să se iscălească atât stolnacialnicul ce teslimatisește ⁷⁾ cât și arhivariul ce primește, și un opis să rămâie la arhivariu, iar pe cel de al doile să-l ia stolnacialnicul, urmându-se asemenea și cu delile ce s'au dat ori la despărțirea vremelnicească, sau la dvornicie sau la vistierie și se va iscăli în aceste opise cinovnicul [orânduit] pentru primirea arătatelor dele. După aceasta fieșcare stolnacialnic a meselor dela despărțirile Divanului Săvârșitor să trimită cu raport la Marea Dvornicie [un regis]tru general de toate delile care vor fi intrat la a sa masă dela începutul pomenitului Divan până în sfârșit, precum și opisile doveditoare pă la ce locuri s'au depus acele dele.

Pentru îndeplinirea aceștii trebuințe și păzirea regulii, trebuință este de a (*rupt*) această însărcinare asupra unei mese osebite, la care privește și corespondința cu arhiva după regulament.

2. Pă vremea viitoare la sfârșitul fieșcărui an, fieșcare dregătorie [din Bucur]ești să deosibească delile cele săvârșite din cele nesăvârșite și cu raport (*rupt*) să trimită pă cele săvârșite la Marea Dvornicie, din care unul să rămâie la cancelaria dvorniciei, iar cel de al doilea, iscălit de secretarul secției, să se întoarcă la dregătoria dela care vor fi trimise delile. Și dvornicia le va trimite la arhivă (*rupt*) cu un opis al său supt iscălitura ori a dvornicului sau a directorului acelui departament, și arhivariul va iscăli de primire din josul opisului celui original, care va rămânea la dvornicie. În urmă vornicia va face o matcă de toate opisile fieș-

1) Șeful de birou.

2) Vechiul divan.

3) Consiliul de miniștri.

4) Dosarele.

5) Birou.

6) Listă.

7) Incredințează.

cărei [despărțiri] împărțită după dregătoriile la care vor privi, și o va păstra-o la cancelaria sa.

Arhivariul este dator a pune osebit delile fieșcărui an și împărțite pă dregătoriile dela care vor fi eșit și să puie la fieșcare delă pă lângă numărul ei și numărul arhivei, care va începe dela Nr. 1 și până la cel din urmă pentru toate delile ce le va primi dela verice despărțire dela început și până la sfârșitul anului [și să țină] bună orânduială și registru osebit pă fieșcare an pentru delile ce primește [pentru] mai multă înlesuire. Și ca să nu fie silit a prescrie toate opisile delilor ce i-se vor trimite la sfârșitul anului, se va face cunoscut tuturor dregătoriilor chipul cu care au a alcătui opisile după alăturata formă ¹⁾, întru care se va lăsa o riglă ²⁾ deschisă spre a-se trece numărul registrului arhivei.

(Formularul este următorul:)

DREGĂTORIA CUTARE

ANUL 1830

Opis de delile săvârșite care se depun la arhivă: 6 Februarie 1831.

Numărul registrului arhivei	Numărul delilor	Ziua începerii delilor	Prescurtare de copriinderea delilor	Fețe
Această riglă rămâne albă pentru ca să treacă arhivariul numărul său	1	6 Ianuarie	Pentru întărirea condractului vămilor și ocnelor pe anul 1830.	17

Marele vornic din lăuntru
(ss) **Gheorghe Filipescu**

Secretariul Statului,
(ss) *Barbu Știrbei*

(Copie la *Arhivele Statului București*, Registrat. dos. No. 6 f. 7).

1) Formular.
2) Rubrică.

2.

*1831 Sept. 13. Proiect de datoriile și orânduirea eforiei Arhivei
[Țării-Românești].*

1. Eforul sau arhivariul să se orânduiască de către stăpânire după glăsuirea Organicescului Regulament.
2. Să aibă un ajutor și doi scriitori și un odagiu.
3. Orânduitul lăcaș spre paza delilor să fie sigur pentru orice împotriva întâmplare.
4. La ușa celui lăcaș să păzească nepristan un ostaș înarmat.
5. Eforul să împartă această arhivă în trei despărțiri, din care una se va orândui pentru păstrarea documenturilor și contracturile; alta pentru hârtiile administrației treburilor din lăuntru; și ceialaltă pentru hârtiile judecătoriilor.
6. Din arătatele mai sus înscrisuri să nu primească cel mai mic lucru eforul, de nu i-se va slobozi poruncă de către d-lui Marele Dvornic al treburilor din lăuntru.
7. Originelele date în păstrarea arhivei și primirea arhivariului, dela care se va lua adeverință arătătoare de pricina acei hârtii, să nu se strămute din locul lor la nici o întâmplare, ci ori când va face trebuință să se dea copie adeverită de arhivariu.
8. Eforul să ție trei condici deosibite, șnuruite și pecetluite cu pecetia țării, din care într-o condică se vor trece, după orânduiala numărului, prescurtare din copriinderea documenturilor ce se primesc; în cea de al doilea asemenea perilipsis de sfaturile și practicalile administrației din lăuntru; și în cea de al treilea asemenea perilipsis de înscrisurile judecătorești.
9. Toate practicalile sfaturi administrative dintr'un an strânse, se vor depune la arhivă prin Dvornicul celor din lăuntru.
10. Când se va bolnăvi sau va lipsi eforul, ajutorul va îndeplini datoriile eforului.
11. Eforul se va osândi pentru rea punere, cât și pentru cea cu neorânduială catagrafie.
12. Ajutorul și amândoi logofeții să fie supuși eforului și să nu fie slobozi a da afară cea mai mică hârtie fără știrea eforului.

(Arhivele Statului București, Registr. Dos. No. 6 din 1831 f. 19).

3.

*1833 Ianuarie 19. Adresa Marii Vorniciei privitoare la buna
orânduială a Arhivei Statului.*

Departamentul Vorniciei din lăuntru

Arhivei Prințipatului Valahiei

Datoriile ce sânt legiuite a se păzi spre regulata păstrare a delilor și altor hârtii depuse la arhivă, dintr'nceput s'au făcut cunoscut, deslușindu-se cele de cuviință prin instrucții către acea arhivă și este de crezut că d-lor orânduii cu îngrijirea celor ce privesc la acest post se sârguiesc a îndeplini toate orânduelile slujbei ce le este încredințată.

Cu toate acestea după dorința ce are vornicia a fi arhiva țării în cea mai bună orânduială și așezarea hârtiilor și a delilor să fie regulată cu chip în cât să nu mijlocească zăbavă de a-se găsi când se cere vreo hârtie sau vreo delă, ci îndată povățuindu-se amplexii ei din obștescul opis ce urmează a avea cu numerație să nemerească acele hârtii îndată, împrăpătează și acum a porunci să se ia foarte bune măsuri în păstrarea hârtiilor; încă spre mai desăvârșită povățuire vei merge d-ta arhon căminar împreună cu pomojnicul la arhiva rusească, unde văzând orânduiala ce se păzește acolo și înțelegându-te cu d-lui arhivarul, vei lua desăvârșită știință și cu acelaș chip să ai și d-ta a pune la orânduială arhiva țării, având în cunoștință că peste câteva zile este a-se face revizie prin obraz cu destoinică știință asupra regulilor de cancelarie, carele va fi dator a raportă Vorniciei starea în care se va găsi arhiva și prin urmare acea recomandăție va sluji temei a se prețui sârguința, precum și împotrivă a-se da de față abaterile din datoriile ce sânt puse înaintea acei arhivi a-se păzi.

Director (ss) *Mihail Cornescu*

Iord. Crețeanu

No. 204 Anul 1833 ghen. 19, (secția 3 m (asa) 2

(*Arhivele Statului București, Registrul dos. No. 6 f. 20)*

4.

*1834 Ianuarie 5. Raportul Sfatului Administrativ Extraordinar
al Țării-Românești către generalul Kisseleff, cu privire
la organizarea registraturilor și a Arhivei Statului.*

Chancelleries. Chaque département a sa chancellerie particulière divisée par sections et par bureaux, entre lesquelles le travail est réparti par ordre de matière, conformément aux dispositions du chapitre IV du Règlement Organique; tous les papiers qui entrent et qui sortent sont numérotés et inscrits dans des registres à ce destinés.

Chaque papier entrant est apostillé par le chef du département et après que suite y est donné, il est mis au dossier avec les minutes des écritures auxquelles il a donné lieu.

Cet ordre est observé sans exception aucune dans toutes les chancelleries publiques et les résultats heureux s'en font sentir chaque jour davantage par la régularité apportée dans le travail, par la facilité à trouver les papiers relatifs à chaque matière suivant le besoin, par la conservation des actes qui fait que les travaux de la veille ne sont pas perdus pour le lendemain.

Archives. Les dossiers relatifs aux affaires terminées sont envoyés à la fin de l'année, par chaque chef de département et déposés aux Archives générales de l'État. 4499 dossiers y ont été envoyés de l'ancienne administration, et depuis l'introduction du Règlement Organique il y a été déposé par les différents départements jusqu'à la fin de l'an 1832, 2963 dossiers relatifs à différentes affaires terminées.

Si les archives n'ont pas encore atteint l'ordre et la régularité désirées, vu la manque d'employés dressés à ce service, qui demande une longue expérience, et vu aussi le grand nombre d'actes et de papiers envoyés pêle-mêle au commencement de la nouvelle organisation, sans registre aucun et dans tout le desordre qui caractérisait l'ancien régime, elles n'en remplissent pas moins en grande partie le but de leur institution par la reunion en un seul endroit et sur la surveillance et responsabilité d'employés spécialement à ce destinés, de tous les actes et papiers publics naguère disséminés entre les mains de particuliers, qui n'ayant aucune sorte de responsabilité, n'en avaient aucun soin, de manière que la perte de documens précieux était presque toujours le resultat de cette négligence.

(*Academia Română*, mss. 1139 f. 334).

5.

1832 Ianuarie 26. Instrucțiunile date de Marea Vornicie a Dreptății
din Moldova pentru ținerea Arhivei Statului.

Instrucții pentru arhivistul Statului.

1. Toate acturile ce sânt hotărâte spre păstrare în arhiva Statului, adevărate anaforale, hrisoave, hățișerife atingătoare de dreptățile și pronomiile Moldovei, precum și toate hotărâturile și planurile moșiilor ce au a se face prin deosăbrite comisii de hotărâtură și alte acturi giudecătorești date în arhivă, să vor păstra în o singură boltită zidire, îngrădită cu gratii de fier, cu obloane de fier și cu uși de fier, și cu păzire unui jandarmur (*sic*) zi și noapte, cu toată privighierea siguranței și îngrijire de a nu se primejdui, supt răspunderea arhivistului, supt a căruia ascultare vor fi un secretar și doi scriitori.

2. Toate acturile le va primi numai după osăbit adres, ce se va triimite către arhivistul, pentru ale căroră primire va da adevărată la locul cuvenit.

3. Toate acturile au a să pune în două dulapuri ci au a fi supt No. 1 și supt No. 2, a căroră dulapuri despărțituri fiind în raclă, asupra fieștecăreia raclă va fi scrisă o slovă din alfabet după proba alăturată.

4. Dulapul supt Nr. 1 va fi pentru acturile pământului, venite pi afară și din năuntru țării, în pricini și legiuri obștești, precum hățișerifuri din cvaturi împărătești, legiuri din pravile, legiuri din obiceiuri, hrisoave, anaforale, pronomii și actele de acest fel privitoare către prințipat, a căroră așezare prin racle va fi după slova începători a numirii înscrisului și după numărul actului scris pe o hârtie în ivală spânzurată de act (spre pildă hățișerifuri, hrisoave să cuvîn în racle de supt slova H; anaforale sub slova A).

5. Dulapul de supt Nr. 2 va fi pentru acturile de pricini particularnice, și iarăș în racla pi asemenea probă și cu aceleași slove, în care așezarea acturilor prin racle va fi după slova începătoare a poreclei jăluitorului, și iarăș fieștecăre act cu numărul său scris pe o hârtie în ivală spânzurată de act.

Aceasta să va urma în toate alte pricini, afară numai de pricini de moșii, unde ari să fie slova începerii a numirii moșii (spre pildă actul lui Vasile Ciobanul să va pune în racla de supt litera C; iar în pricina pentru moșia Delenii supt litera D.

6. Pentru înlesnirea aflării vreunui act cerșut, să vor alcătui două condici, ci se numesc *repertorii*, una a dulapului cu Nr. 1 și alta a dulapului al doilea Nr. 2. În aceste condici la vremea așezării acturilor tuturor prin raclile dulapurilor să vor treci după rând de slove din a buchii (scrisă și pe racle). Acturile, adecă în cea cu Nr. 1, toate acele obștești, iar în cea cu No. 2 toate acele particulnice, așa precum și pentru racle cu aceleași slove și cu aceleași numere, cu deosăbire numai că prin condici să va arăta și pricina înscrisului (spre pildă: cerșându-să hotarnica țării și hotarnica moșii Pașcanii, care au a fi în racla H și P, să caută în condică și să vede ce Nr. are lipit hotarnica țării și ce Nr. hotarnica Pășcanii, și după acele numere să ia sama în racle și să va da la care act este spânzurat Nr. și acel act să scoate, ne mai frământând pe altii.

7. Fără deosăbită pozvolenie a stăpânirii nu este volnic nimine a ceri vre un act ci s'au dat în arhivă, ca să-l vadă, precum nici din canțileria arhivei să nu să poată da nici un act în casă particularnică.

8. Arhivistul va ține și o condică pentru adresurile și poroncile ci va priimi, cum și o condică pentru înscrisurile ci vor eși din canțileria ei.

9. Toate legiuirile și orânduile nouă le va trece secretariul arhivistului în *paladium*, adecă condica de pravilele pământului ca totdeauna să le aibă îndămână când va ceri trebuința.

10. Arhivistul va ave o canțilerie cu trei mese și scaunile trebuincioase; o masă va fi pentru arhivistu, alta pentru secretariul și al treile pentru scriitorii.

11. Dulapurile vor fi cu încuietori buni și bine păstrate, așăzate pe roate și din două bucăți: una de asupra alteia, să să închee fieșticari dulap pentru ușurința purtatului.

12. *Repertoriile* să vor ține după alăturatili formulari.

13. Când să va pozvoli de către stăpânire unia părți a lua o copie dipi un act, arhivistul și secretariul vor încredința acē copie că este întocmai după orighinalul ce să păstrează în arhivă supt Nr. cutare, în racla cutare.

1832 Ghenar 26.

Costache Konachi vel vornic

(*Arhiva Statului Iași*, Registrat dos. Nr. 3 din 1832 f. 8).

6.

*1832 Decembrie 31. Raportul lui Gh. Asachi, arhivistul statului
din Iași, către generalul Kisseleff*

A son Excellence M-r de Kisseleff, général lieutenant et aide de camp de Sa Majesté l'Empereur des toutes les Russies, président plenipotentiaire des principautés de Moldavie et Valachie....

Rapport de l'Archiviste de l'État.

Excellence,

Pénétré des devoirs de la charge dont Votre Excellence a bien voulu m'honorer, je prends la liberté de porter à sa connaissance, que depuis le commencement jusqu'à la fin de l'année courante 1832, où les archives de l'État ont été instituées en Moldavie, il vient d'y être déposé 1190 actes terminés en matière administrative et judiciaire. Quant à la déposition des documens, chrisovs et anaphoras concernant les droits et privilèges du pays, cette disposition voulue par le Reglement Organique n'a pas encore eu son entière application, malgré les démarches réitérées que le soussigné a faites à cet égard et nommement:

1. Par une demarche adressée en date du 19 Avril au Grand Logothète de Justice, qui eut pour résultat la résolution du Conseil Administratif, que jusqu'à la construction du batiment destiné aux archives par le Reglement on ne conserverait dans le local que les copies des documens déposés à la Metropole.

2. Un rapport à M-r le Vice-Président, général de Mirkowitz, en date du 8 Juin, qui eut pour suite la formation d'une commission chargée de dresser la liste des actes susmentionnés et d'en transmettre aux archives des copies vidimées par le Grand Logothète.

3. Une nouvelle demande, adressée au Grand Logothète, en date du 5 Novembre, pour réclamer la mise en exécution des ordres de M-r le Vice-Président et pour faciliter cette opération le soussigné a communiqué le projet suivant:

a) Que le gouvernement demande aux couvents et aux etablissement publiques tous les actes qui n'ont point de rapport à leurs droits particuliers.

b) Qu'une publication soit faite pour engager les particuliers possesseurs de pareils documens, soit de les livrer aux archives, ou bien d'en communiquer les copies vidimées et pour plus de succes, que cette publication soit accompagnée de lettres d'excomu-

nication contre ceux qui cacheraient de pareils actes qui sont une propriété publique.

c) Prendre des mesures convenables pour obtenir des gouvernemens limitrophes des copies de ressorte des documens, que les evenemens y ont fait passer à différentes époques et qui, comme les établissemens publics à Odesse, à Leopold, à Zolkew en Gallicie, à Cracovie, à Maros-Vasarhely, à Carlsbourg en Transylvanie et que le sous signè y a vus lui même. Ces documens formeraient un recueil important des anciens droits et privilèges pe la Moldavie et jetteraient en même temps beaucoup de lumière sur son histoire.

Iassy le 31 Décembre 1832.

Nr. 22.

(*Arhiva Statului Iași*, Registrat. dos, Nr. 4 din 1832 f. 11).

CATAGRAFIE OFICIALĂ
DE
TOȚI BOERII ȚĂRII ROMÂNEȘTI
LA 1829

PUBLICATĂ DE

IOAN C. FILITTI

La Arhivele Statului din București se păstrează dosarul «administrative vechi» No. 34/220, de foi 212, intitulat: «*Delă pentru catagrafia boerilor căftanlâi, după cererea prezedentului comitetului din București. Leat 1829 Septemvrie 11*».

Această catagrafie a fost întocmită pentru trebuințele recensământului ce interesă administrația provizorie rusească și pentru aplicarea — ce n'a avut loc — a dispozițiilor din Regulamentul organic privitoare la o deosebire între boerie personală și nobleță ereditară.

Ordinul pentru întocmirea catagrafiei pornește de la generalul Jeltuhin la 10 Sept. 1829 și se transmite ispravnicilor de județe a doua zi. Se reînnoește la 22 Sept. și la 22 Noemv., iar la 5 Dec. se trimit volnici în județe pentru săvârșirea lucrării «în 24 ceasuri».

Tablourile, întocmite pe județe, sunt împărțite în rubrice: numele și porecla; locul nașterii; vârsta; cinul; al cui fiu; locul hălăduirii; starea ce are. Pentru boerii mari, cari ședeau toți în București, lipseau rubricile «al cui fiu» și «starea ce are».

Lucrarea fiind făcută în grabă, a prezentat firește lacune. Mai ales au lipsit din ea feciorii de boeri, încă fără titluri. Lipsurile s'au împlinit în cursul anului 1830—1, fără însă ca această catagrafie suplimentară ¹⁾ să intre în amănuntele interesante pe care le cuprinde cea dintâi cu privire la originea și averea boerilor.

Public catagrafia de la 1829, cu adăogirile de la 1830—1, ca o urmare la lista boerilor acordate de Grigore Vodă Ghica ²⁾.

¹⁾ Analele parlamentare ale României, II, partea I, p. 126—169.

²⁾ Publicată de mine în *Revista arhivelor*. 1927, No. 4 p. 19—46. Arhondologia publicată de V. A. Urechia în *Istoria Românilor*, XII. 454—7, cu data greșită 1822, cuprinde numai pe boerii ce se aflau în București la începutul anului 1823.

București ¹⁾

- Grigore Brâncoveanu*, n. București, 58 ani, vel ban, șade în București.
Costandin Crețulescu, ²⁾ n. București, 70 ani vel ban, șade în București.
Costandin Crețulescu, ²⁾ n. București, 68 ani, vel ban, șade în București,
 Podu Mogoșoaiei «în casele mele», vâpseaoa de verde, No. 1401.
Barbu Văcărescu, n. Buc., 76 ani, ban, șade în Buc. pe Podu Mo-
 goșoaiei «în casele mele», vâpseaoa de galben, No. 361.
Costandin Bălăcianu, n. Buc., 65 ani, ban, șade în Buc. pe Podu
 Șerban Vodă, vâpseaoa de albastru No. 1763.
Costandin Ghica, n. Buc. 26 ani [sic], ban, șade în Buc. pe Podu Mo-
 goșoaiei, în episcopia Râmnicului, vâpseaoa de galben No. 680.
Grigore Băleanu, ³⁾ n. Buc., 57 ani, vel vornic de țara de sus, șade
 în București.
Mihail Manu, n. Țarigrad, aici de 43 ani, vârsta 68 ani, vel vornic
 de țara de jos, șade în București.
Teodorache Văcărescu, n. Buc., 44 ani, vel vornic de țara de jos,
 șade în București.
Grigorie Filipescu, n. Buc., 50 ani, vornic de țara de sus, șade în
 Buc. pe Podu Mogoșoaiei «în casele mele», vâpseaoa de galben
 No. 414.
Mihail Ghica, n. Buc., 39 ani, vornic de țara de sus, șade în Buc.
 pe Podu lui Mihai Vodă, în casele părintești, vâpseaoa de
 verde, No. 1401.
Gheorghe Filipescu, n. Buc., 47 ani, vornic de țara de jos, șade în Buc. pe
 Podu Mogoșoaiei, «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 410.
Alexandru Filipescu, n. Buc., 53 ani, logofăt de țara de sus, șade în
 Buc. pe Podu Mogoșoaiei «în casele mele», vâpseaoa de galben
 No. 395.
Mihalache Racoviță, n. Buc., 46 ani, logofăt de țara de sus, șade în
 Buc. în mahalaoa Gorgani în case cu chirie, vâpseaoa de
 verde No. 612.
Nestor, ⁴⁾ n. Craiova, 63 ani, logofăt de țara de jos, șade în Buc. în
 mahalaoa Arhimandritului, vâpseaoa de verde No. 1882.
Costandin Golescu, n. Buc., 53 ani, logofăt de țara de jos, șade în
 Buc. pe Podu Mogoșoaiei «în casele mele».

¹⁾ Filele 184, 185, 197—9, 194—200.

²⁾ Cred că este vorba de o singură persoană, trecută din greșeală de două ori pe două tablouri.

³⁾ La 1831 îndeplinea funcția de vel ban (Anale parlam. II. 301).

⁴⁾ Predescu. — Vezi notița mea despre juristul Nestor, în *Revista arhivelor*, 1927, No. 4 pag. 2 4.

Dimitrie Ralet, n. Buc., 42 ani, logofăt de țara de jos, șade în Buc. în mahalaoa bisericii Enii «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 723.

Manolache Arghiropol, n. Țarigrad, 31 ani, logofăt de țara de sus, șade în Buc. în casele vornicului Nicolae Ghica, vâpseaoa de verde No. 564.

Aleco Ghica, n. Buc., 40 ani, logofăt de țara de sus, șade în București.

Ștefan Belu, n. Buc., 60 ani [sic], logofăt de țara de sus, șade în București.

Iordache Golescu, n. Buc., 53 ani, vornic al treilea, șade în București, pe Podu Mogoșoai «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 367.

Scarlat Grădișteanu, n. Buc., 60 ani, vornic al treilea, șade în Buc. pe Podu Mogoșoai «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 599.

Costandin Dudescu, n. Buc., 60 ani, vornic al treilea, șade în București.

Iordache Florescu, n. Buc., 40 ani, vel vornic al treilea, ¹⁾ șade în Buc.

Ioan Știrbei, n. Buc., 68 ani, vel vornic al treilea, șade în București.

Alexandru Ghica, ²⁾ vel spătar, n. Buc., 40 ani, vornic al patrulea, șade în București.

Alexandru Ghica, ²⁾ n. Buc., 35 ani, vornic al patrulea, șade în Buc, vâpseaoa de verde, No. 579.

Dumitrache Bibescu, n. Craiova, vornic al patrulea, lipsește la Drăgășani.

Costandin Câmpineanu, n. Buc., 47 ani, vornic al patrulea, șade în Buc, în mahalaoa Colții, în casele părintești, vâpseaoa de roșu.

Grigorie Romanet, vornic al patrulea, lipsește la moșie, șade în Buc, vâpseaoa de galben, No. 596.

Dumitrache Racoviță, n. Buc., 47 ani, vornic al patrulea, șade în Buc, în mahalaoa Gorgani, în case cu chirie, vâpseaoa de verde No. 612.

Grigorie Rali (Ralea), n. Țarigrad, aici de 38 ani, vârsta 56 ani, vel vornic al patrulea, șade în București.

Iancu Văcărescu, n. Buc., 50 ani, vel vornic de politie ³⁾, șade în București.

Iancu Cocorăscu, n. Buc., 50 ani, vornic de politie, șade în Buc.

Nicolae Ghica, n. Buc., 38 ani, vornic de politie, șade în Buc. în casa părintească în Gorgani, vâpseaoa de verde No. 564.

Alexandru Crețulescu, n. Buc., 52 ani, vornic de politie, șade în Buc. în mahalaoa Cozma «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 334.

Atanasie Hristopolu, n. Castoria în Macedonia, 57 ani, logofăt de străini, șade în Buc. în mahalaoa Sfinților Apostoli, vâpseaoa de verde No. 1889.

¹⁾ La 1831, agă (Anale parl. II. 302).

²⁾ Cred că e vorba de o singură persoană, trecută din greșală de două ori, pe 2 tablouri.

³⁾ La 1831, logofăt de pricini străine. (An. parl. II 301).

- Scarlat Mihălescu*, n. Buc., 65 ani, logofăt de străini, şade pe Podu Calii, vâpseaoa de verde No. 1924.
- Mihalache Cornescu*, n. Buc., 45 ani, logofăt de străini, şade în Buc. în mahalaoa bisericii Dintr'o zi, în casele părinteşti.
- Dumitrache Hrisoscoleu*, n. Buc., 42 ani, logofăt za obiceiuri, şade în Buc. în mahalaoa Bradului, în casele Clinceanului cu chirie, vâpseaoa de galben No. 721.
- Ioan Fălcoianu*, n. Buc., logofăt za obiceiuri, şade în Buc. pe Podu Calii, mahalaoa Antim, vâpseaoa de verde No. 1935, lipseşte afară.
- Pană Costescu*, n. Buc., 60 ani, logofăt za obiceiuri, şade în Buc.
- Manuil Băleanu*, n. Buc., 35 ani, vel logofăt de obiceiuri, şade în Buc.
- Alexandru Nenciulescu*, n. Buc., 60 ani, vel vistier, şade în Buc. în mahalaoa cu Brad, în case cu chirie, vâpseaoa de galben, No. 722.
- Nicolae Suflu*, n. Țarigrad, 42 ani, spătar, şade în Buc. în mahalaoa Creţulescului, cu chirie, vâpseaoa de verde, No. 458.
- Filip Lenş*, n. Buc., 52 ani, postelnic, şade în Buc. pe Podu Mogoşoaei «în casele mele», vâpseaoa de galben, No. 376.
- Costache Cornescu*, n. Buc., 40 ani ¹⁾, hatman, şade în Buc., în mahalaoa bisericii Dintr'o zi «în casele mele».
- Ştefan Bălăcianu*, n. Buc., 45 ani, vel hatman ²⁾, şade în Buc.
- Mihăiţă Filipescu*, n. Buc., 50 ani, vel hatman, şade în Buc.
- Costache Ghica*, n. Buc., 40 ani, vel hatman, şade în Buc.
- Nicolae Filipescu*, n. Buc., 45 ani, vel hatman, şade în Buc.
- Dimitrie Ghica* ³⁾, n. Buc., 45 ani, vel hatman, şade în Buc.
- Dumitrache Ghica* ³⁾, n. Buc., 42 ani, vel hatman, şade în Buc. mahalaoa Gorgani, cu chirie, vâpseaoa de verde.
- Alexandru Vilară*, n. Buc., 43 ani, vel hatman, şade în Buc.
- Costandin Bălăcianu*, n. Buc., 36 ani, vel agă, şade în Buc.
- Costandin Cantacuzino*, n. Buc., 38 ani, agă, şade în Buc., pe Podu Mogoşoaei «în casele mele», vâpseaoa de verde No. 415.
- Grigore Filipescu*, n. Buc., 47 ani, agă, şade în Buc., pe Podu Mogoşoaei «în casele mele», vâpseaoa de galben, No. 597.
- Costandin Ralet*, n. Buc., 40 ani, agă, şade în Buc., în mahalaoa bisericii Enii «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 2416.
- Costandin Belu*, n. Buc., 42 ani, agă, şade în Buc., în mahalaoa Colţii, «în casele mele», vâpseaoa de roşu No. 620.
- Matei Cantacuzino*, agă, şade în Buc., vâpseaoa de verde No. 413, lipseştela Braşov.

¹⁾ Mai figurează odată în catagrafie, cu vârsta însă de 36 de ani!

²⁾ La 1831, vel logofăt de ţara de jos (Anale parl. II. 301).

³⁾ Cred că e vorba de o singură persoană, trecută din eroare de 2 ori, pe 2 tablouri.

Manolache Florescu, agă, șade în Buc. vâpseaoa de galben No. 594, lipsește afară la moșie.

Costache Zefhari, n. Țarigrad, 40 ani, cămăraș, șade în Buc. mahalaoa bisericii Enii «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 2369.

Iancu Ghica, n. Buc., 50 ani, cămăraș, șade în Buc.¹⁾

* * *

Alexandru Roset, n. Țarigrad, 70 de ani, spătar de Moldova, șade în Buc., în mahalaoa Bradului «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 717.

Șerban Grădișteanu, n. Craiova, 44 ani, clucer mare, al răposatului vornicului Grădișteanu, șade în Buc. în casele paharnicului Grigore Izvoranu, cu chirie, vâpseaoa de galben No. 612, n'are nimic.

Chiriac Hristopolu, n. Castoria de la Macedonia, 54 ani, clucer mare, al lui Ioan Hristopolu, șade în Buc. mahalaoa Sfinților Apostoli «în casele mele», vâpseaoa de verde No. 1889, are venit taleri 7.000, sau după vreme.

Pană Băbeanu, n. Buc., 40 ani, clucer mare.

Nicolae Trăsnea, n. Buc., 52 ani, clucer mare, al clucerului Ioan Trăsnea șade în Buc., mahalaoa Mihai Vodă, vâpseaoa de verde No. 1403 are venit taleri 15.000, sau după vreme.

Dimitrie Slătineanu, clucer mare, șade în Buc. mahalaoa bisericii Amzii, vâpseaoa de galben No. 603, lipsește dus la Urziceni.

Grigore Grădișteanu, clucer mare, șade în Buc. pe Podu Mogoșoai, vâpseaoa de galben No. 616, nu s'au supus să iscălească.

Alecu Costandiniadi, n. Constantinopoli, 48 ani, clucer, al sărdarului. Costi, șade în Buc., n'are nimic, ci încă dator.

*Gheorghe Cărcotă*²⁾, n. în Moldova, 57 ani, clucer mare, al căpitanului Ene, șade în Buc. vâpseaoa de galben No. 267, are de la 2.000 până la 3.000 taleri venit.

*Barbu Știrbei*³⁾, n. Craiova, 31 ani, clucer mare⁴⁾, al răposatului Barbu Știrbei, șade în Buc., vâpseaoa de galben No. 607, stăpân de moșii și lucruri nemîșcătoare.

Ioan Ralet, n. Buc., 66 ani, clucer mare, al răposatului banului Isaac, șade în Buc., mahalaoa bisericii Albe, vâpseaoa de galben No. 671, are o moșie și o vie.

¹⁾ Aci se sfârșește lista boerilor mari.

²⁾ In catagrafia de la 1831 : Iordache zet (ginee) Caramanlău (An. parl. II 303).

³⁾ Viitorul Domn.

⁴⁾ La 1831, vornic de politie (An. parl. II. 302).

- Petre Arion*, n. Buc., 43 ani, căminar, al medelnicerului Apostol Arion, șade în Buc. pe Podu Caliții, vâpseaoa de albastru No. 2424, are irat ¹⁾ după vreme și până la taleri 2000.
- Ștefan Ogrădeanu*, n. în Țara Rumânească, 55 ani, căminar, al răposatului Teodor, șade în Buc. în mahalaoa Lucaci, vâpseaoa de negru No. 426, are case în Buc. și vii și moșii la sud Saac.
- Pavel [Petrescu]*, n. Focșani, 47 ani, căminar, al răposatului preotului Dimitrie, șade în Buc. în mahalaua Amzii, vâpseaoa de galben No. 550, are case, o moșie, o vie și o prăvălie.
- Alexandru Belu*, n. Buc., 30 ani, căminar, al logofătului Belu, șade în Buc. vâpseaoa de verde No. 369; «starea mea în mâna tată meu».
- Manolache Serghiad*, n. Buc., 54 ani, căminar, al cămărașului Serghie, șade în Buc. vâpseaoa de verde No. 368, are dela taleri 2000 până la 3000.
- Mihalache Vlastò*, n. Țarigrad, 39 ani, căminar, al clucerului mare Andronache, șade în Buc. vâpseaoa de verde No. 367, are o casă în Buc.
- Mihalache Darvari*, n. Buc., 32 ani, căminar, al doctorului Constantin Darvari, șade în Buc., are o moșie sud Vâlcea și 150 sălașe | țigani, de zestre, alt nimic.
- Polizache Dimitriu Polizu*, n. la Arghirocastron, 59 ani, căminar, al paharnicului Dumitru, șade în Buc., are 3 moșii, 3 vii, 3 prăvălii i o casă |, un han, o casă pe ulița Târgoviștii | care sunt sub eforia creditorilor, încă | 10 sălașe și 20 suflete țigani, iar casele | și 2 moșii sunt lăsate în diată | de tatăl său copiilor.
- Constandin Vilară*, n. Buc., 48 ani, căminar, al medelnicerului Ștefan Vilară, șade în Buc., are o vie i 2 case și datorie.
- Vasilache Voinescu*, n. Buc., 45 ani, căminar, al lui Voinea neguțatorul, șade în Buc., are 2 perechi case.
- Gheorghe Bibescu*, ²⁾ n. Craiova, 29 ani, căminar, al vornicului Bibescu, șade în Buc., are moșii și alte nemișcătoare.
- Toma Baltac*, n. Buc., 60 ani, căminar, al lui Dimitrache, șade în Buc., vâpseaoa de galben No. 276, are dela taleri 3000 până la 4000.
- Iordache Dedulescu*, n. Buc., 40 ani, căminar, al paharnicului Dedulescu, șade în Buc. în mahalaua Poștii, vâpseaoa de galben, No. 686, are ca la taleri 10000.

¹⁾ Venit²⁾ Viitorul Domn.

Iordache Arion, n. Buc., 54 ani, căminar, al stolnicului Nicolae Arion, șade în Buc. în mahalaoa Crețulescului, vâpseaoa de verde No. 412, are ca la taleri 3000.

Gheorghe Știrbei, n. Buc., 42 ani, căminar, al vornicului Ioan Știrbei, șade în Buc., pe Podu Mogoșoai, în mahalaoa Sf. Vasile, cu chirie, vâpseaoa de galben No. 277, n'are nimic.

Scarlat Stoenescu, n. Buc., 52 ani, căminar, al polcovnicului Stan, șade în Buc., mahalaoa bisericii Enii, vâpseaoa de galben No. 2386, are moșii, vii și case i țigani.

Costache Mardagiu, n. Buc., 53 ani, căminar, al lui Ianache Mardagiu, șade în Buc. în mahalaoa Precupeților, vâpseaoa de galben No. 900, n'are nimic.

Iordache Geartoglu, n. Țarigrad, 50 ani, căminar, al agăi Dumitrache, șade în Buc. în mahalaoa Badiștii [sic] | cu chirie, vâpseaoa de roșu No. 202, n'are nimic.

Grigore Mavrodoglu, căminar, al banului Constantin Bălăcianu ¹⁾, șade în Buc. în mahalaoa bisericii Enii, vâpseaoa de galben No. 2380, lipsește, ispravnic la sud Prahova.

Costandin Manu, n. în Țara Rumânească, 29 ani, căminar, al vornicului Mihail Manu, șade în Buc., n'are nimic nemișcător, «trăind tată mieu».

Iancu Călinescu, n. C-pol, 60 ani, căminar, al sârdarului Costi, șade în Buc., are o moșie de zestre.

Ioan Roset, n. Buc., 29 ani, paharnic, al clucerului Costache Roset, șade în Buc. în mahalaoa Crețulescului, cu chirie, vâpseaoa de verde No. 437, are venit ca la taleri 10000 sau 12000

Iancu Bălăcianu ²⁾ n. Buc., 30 ani, paharnic.

Costache Ștefănescu, n. Buc., 49 ani, paharnic, al paharnicului Nicolae, șade în Buc., în mahalaoa Crețulescului, vâpseaoa de verde No. 420, are venit ca la taleri 3000.

Tudorache Cloșcă, n. Buc., 60 ani, paharnic, al medelnicerului Panait, șade în Buc., are 333 stânjeni de moșie în sud Ilfov | Sineștii, venit taleri 400 pe an | care din porunca slăvitului divan | s'au dat asupra lui Gheorghe Papa | pe șase ani și o pereche case | și dator peste 30.000, de zece ani.

Manoil Zefcari, n. Constantinopol, 54 ani, paharnic, al lui Balasache, șade în Buc., are 510 galbeni împărătești.

¹⁾ Cuvintele scrise cu litere negre sunt adăugate în manuscris.

²⁾ Idem,

- Ianache Hafta*, n. Buc., 53 ani, paharnic, al lui Nicolae Hafta, șade în Buc., are o moșie în sud Ilfov i 2 vii | una în Buc., alta în sud Saac | i 2 case, una dărmată | i o prăvălie pe loc mănăstiresc.
- Ianache Arion*, n. Buc., 38 ani, paharnic, al medelnicerului Apostol, șade în Buc., are o casă și 3 prăvălii de zestre | în Buc., 2 moșii în sud Saac | și Prahova, o vie în sud Saac | și 12 suflete de țigani, de zestre.
- Costandin Cozone*, n. Țarigrad, 65 ani, paharnic, al căminarului Ioan Cozone, șade în Buc. în mahalaoa Bradului, cu chirie, vâpseaoa de galben No. 720, n'are nimic.
- Andonache Teohari*, n. Varna, 63 ani, paharnic, al lui Hagi Teohari, șade în Buc., pe Podu Târgului de afară, vâpseaoa de galben No. 2230, are case, zalhană și vii.
- Dimitrie Ioan*, n. Tesalonic, 42 ani, paharnic, al lui Ioan *Bogdanovici*, șade în Buc. mahalaoa Antim, vâpseaoa de verde No. 1997, n'are nimic.
- Hristodulo Arghiriti*, n. Chipru, 60 ani, paharnic, al lui Arghiriti, șade în Buc. mahalaoa Antim, vâpseaoa de verde No. 1997, n'are nimic.
- Dincă Olănescu*, ¹⁾ paharnic, șade în Buc. mahalaoa Sf. Vasile, vâpseaoa de galben No. 269, lipsește, dus la moșie.
- Grigore Izvoranu*, paharnic, șade în Buc. mahalaoa Popii Dârvași, vâpseaoa de galben No. 612, lipsește la moșia sa.
- Costache Arion*, paharnic, șade în Buc. în mahalaoa bisericii Bradu, vâpseaoa de galben No. 726, lipsește la moșia sa.
- Dimitrie Cămpineanu**, ²⁾ n. Buc., 30 ani, paharnic.
- Dimitrache Căzănescu*, ³⁾ n. Buc., 72 ani, stolnic, al lui Iordache Zaraf, șade în Buc., are o casă, 8 pogoane vie, o grădină și dator.
- Iancu Nădăianu*, ⁴⁾ n. Buc., 35 ani, stolnic, al pitarului Dragomir, șade în Buc., are o casă [cu] 2 prăvălii în mahalaoa Antimului, părintească.
- Ionifă Drugănescu*, n. Buc., 41 ani, stolnic, al stolnicului Scarlat Drugănescu, șade în Buc. pe Podu Calității, vâpseaoa de albastru No. 1926, are venit ca la taleri 2000.

¹⁾ Figurează și în lista boerilor județului Vlașca.

²⁾ Cuvintele scrise cu litere negre sunt adăogate în manuscris.

³⁾ P. deosebirea mai multor boeri cu numele de Dumitrache de la sfârșitul sec. XVIII, vezi articolul meu «Cine este cronicarul Dumitrache», în *Conv. lit.* 57 (1925) p. 827—833.

⁴⁾ «Stolnic Iancu ot banu Brâncoveanu» în catagrafia dela 1831 (An. parl. II 306).

- Dumitrache*,¹⁾ 52 ani, stolnic, al dascălului Radu, șade în Buc. mahalaoa Sf. Apostoli, vâpseaoa de verde No. 2015, are venit ca la taleri 3000, sau după vreme.
- Răducanu Tocilescu*, 56 ani, stolnic, al lui Drăghici, șade în Buc. mahalaoa Mântuleasa, vâpseaoa de negru No. 577, are o moșie, trei case și o vie.
- Dumitrache*,²⁾ 81 ani, stolnic, al lui Iordache, șade în Buc. mahalaoa Sf. Gheorghe Nou, vâpseaoa de negru No. 551, are o casă.
- Petrache*,³⁾ crescut aici în Buc., născut «unde, nu | știe», 35 ani, stolnic, «părinți n'am pomenit», șade în Buc. mahalaoa Crețulescului, vâpseaoa de verde No. 475, are venit taleri 4000.
- Costandin Manuil*,⁴⁾ n. Iași, 45 ani, stolnic, al paharnicului Andronache Manuil, șade în Buc. mahalaoa bisericii Enii, vâpseaoa de galben No. 2381, are o vie de zestre.
- Gheorghe Porumbaru*, n. Valahia, 41 ani, stolnic, al lui Radu căpitan za lefegii, șade în Buc. mahalaoa Gorgani, vâpseaoa de verde No. 553, are venit taleri 2000 până la 3000.
- Nicolae Urlățianu*, n. Urlăți, 46 ani, stolnic, al sărdarului Stan Urlățianu, șade în Buc. mahalaoa Sf. Vasile «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 273, are o moșie și o vie.
- Preda Săulescu*, n. Buc., 42 ani, stolnic, al lui Constandin Săulescu vtori logofăt, șade în Buc. mahalaoa Sf. Apostoli, vâpseaoa de verde No. 1884, secretar la divan; «cu leafă mă | hrănesc».
- Nicolae Pardalos*, n. Câmpulung, 54 ani, stolnic, fiul pitarului Gheorghe Pardalos, șade în Buc. mahalaoa Bătiște, vâpseaoa de galben No. 2288, «în casele mele», are o casă aici și vie la sud Saac.
- Radu Clinceanu*, n. Buc., 58 ani, stolnic, al căminarului Iosif Clinceanu, șade în Buc. mahalaoa Boteanului, vâpseaoa de galben No. 721 are moșie, casă și țigani.
- Eftimie [Răsuceanu]*, 46 ani, stolnic, al lui popa Radu, șade în Buc. mahalaoa bisericii Enii, vâpseaoa de galben No. 2408, are case, moșie, vie și țigani.
- Stanciu*, 50 ani, stolnic, șade în Buc. la Caimata, vâpseaoa de roșu No. 2237, are case aici, vie | și țigani.

¹⁾ În catagrafia dela 1831: «Dumitrache Stefanopolitu ot școală» (An. parl. II 306).

²⁾ Vezi nota 3 dela pag. 10.

³⁾ Perieț (Peret) în arhondologia lui Gr. Ghica; «Periețeanu» în dos. admin. vechi 259 albastru din 1829.

⁴⁾ Ibid.: «Costache Moldoveanu, zet Boiarolu».

- Costache Burchi*, stolnic, şade în Buc. mahalaoa biserica Tabaci, vâpseaoa de galben No. 373, lipseşte, ispravnic la sud Saac.
- Gheorghe Lehliu*, stolnic, şade în Buc. mahalaoa biserica Dârvaşi, vâpseaoa de galben No. 701, lipseşte la Ialomîţa, fiind epistat al molevmii.
- Ioan Perdicari*, stolnic, şade în Buc. mahalaoa Creţulescului, vâpseaoa de verde No. 458, lipseşte, ispravnic la sud Vlaşca.
- Scarlat Prejbeanu*, stolnic, lipseşte la Târgovişte.
- Costache Slătineanu*, 30 ani, comis, al clucerului Dimitrie Slătineanu, şade în Buc. mahalaoa bisericii Albe, vâpseaoa de galben No. 636, are venit taleri 6.000.
- Grigore Cantacuzino*, 30 ani, comis, al răposatului Iordache Cantacuzino, şade în Buc. mahalaoa bisericii Albe, vâpseaoa de galben 583 cu chirie, are cinci moşii, doi munţi, vie | ȱigani de lae şi de vatră.
- Alecu Florescu*, n. Buc., 34 ani, comis, al lui Ioan Florescu [vornic], şade în Buc., are o moşie şi o vie în sud Ilfov i | sud Saac i 20 suflete ȱigani.
- Costache Fălcoianu*, 35 ani, comis, al logofătului Ioan Fălcoianu, şade în Buc. pe Podu Caliȱii, vâpseaoa de albastru No. 2424, venitul casei taleri 3.000
- Teodorache Arion*, comis, şade în Buc. în mahalaoa Popii Dârvaş, vâpseaoa de roşu No. 202, sameş la Târgovişte, lipseşte.
- Costache Facă*, comis, şade în Buc. în mahalaoa Sf. Visarion, vâpseaoa de galben No. 383, dus deputat înaintea oştirilor.
- Iancu Grădişteanu*, comis, şade în Buc. pe Podu Mogoşoaei, vâpseaoa de galben No. 599, lipseşte la sud Buzău, taxildar.
- Teodorache Răcul* ¹⁾, n. Valahia, 47 ani, serdar, al lui Şerban Răcu, şade în Buc. vâpseaoa de verde No. 372, irat al casei: o moşie şi o vie.
- Grigore Algiu*, n. Macedonia, 49 ani, serdar, al lui Constantin Algiu, şade în Buc. vâpseaoa de verde No. 540, are o casă.
- Ioan Gărdescu*, n. Buc., 41 ani, serdar, al lui Anastase treti logofăt, şade în Buc. vâpseaoa de verde No. 393, irat ca la taleri 2.000.
- Scarlat Urlăȱianu*, 36 ani, serdar, al lui Stoica Urlăȱianu vtori vistier, şade în mahalaoa Sf. Ilie pe Podu Caliȱii, vâpseaoa de albastru No. 2436, irat ca la taleri 2.000.
- Polihronie Costea Nan*, n. Ioanina, 51 ani, serdar, al lui Costea Nan, şade pe Podu Caliȱii, vâpseaoa de verde No. 2928, n'are nimic.

¹⁾ Răculescu, în catagrafia dela 1831 (An. parl. II. 307).

- Costache Bălăcescu*, n. Buc., 30 ani, serdar, al clucerului Ioan Bălăcescu, șade în mahalaoa Mihai Vodă, vâpseaoa de verde No. 1413, n'are nimic.
- Matache Cotopulea*, 29 ani, serdar, al lui Ioan Cotopulea, șade în mahalaoa Mihai Vodă, vâpseaoa de verde No. 1403, are venit ca la taleri 2.000.
- Nicolae Vasilescu*, n. Ioanina, 39 ani, serdar, al lui Vasilescu¹⁾ pitaru, șade în mahalaoa Mihai Vodă, vâpseaoa de verde No. 140, are venit ca la taleri 7.000.
- Nicolae Candian*, n. Criti, 50 ani, serdar, al lui Anastase Candian, șade pe Podu lui Șerban Vodă, vâpseaoa de albastru No. 1766, n'are nimic.
- Ioan Trăsnea*, n. Buc., 22 ani, serdar, al lui Grigore Trăsnea, șade în mahalaoa Mihai Vodă, vâpseaoa de verde No. 1403, n'are nimic.
- Gheorghe Anagnoste*, n. Țarigrad, 51 ani, serdar, al lui Ioan armașu, șade în mahalaoa bisericii Amzii, vâpseaoa de galben No. 582, are o moșie i o vie.
- Zamfirache Crețianu*, n. Buc., 40 ani, serdar, al paharnicului Ioan Crețianu, șade în mahalaoa bisericii Amzii, vâpseaoa de galben No. 551, are o moșie la sud Vlașca.
- Petrache Prejbeanu*, 55 ani, serdar, al lui Apostol Prejbeanu, șade în mahalaoa Batiște, vâpseaoa de roșu No. 200, are o moșie și vii în trei locuri.
- Răducanu Trestianu* ²⁾, 64 ani, serdar, al lui Nicolae, șade în mahalaoa Neguțătorilor, vâpseaoa de negru No. 535, are o moșie, trei prăvălii și case.
- Răducan Dâmboviceanu*, n. Valahia, 53 ani, serdar, al logofătului Ioan Dâmboviceanu, șade în mahalaoa Stejar³⁾, vâpseaoa de verde No. 369, are trei moșii, o vie, case aici.
- Iordache Politimos*, n. Gorj, 36 ani, serdar, al răposatului spatarache Politimos, șade în mahalaoa Popa Dârvaș, vâpseaoa de galben No. 568, are 15 pogoane vie, o prăvălie în Ploești | și o casă aici în București.
- Ilie Râcot* ³⁾, n. Buc., 42 ani, serdar, al lui Iordache Râcot, șade în mahalaoa Poștii, vâpseaoa de galben No. 685, are 2 case într'o curte.
- Nicolae Seresli*, 53 ani, serdar, al serdarului Pantazi Seresli, șade în mahalaoa Popa Dârvaș, vâpseaoa de galben No. 704, are o casă, o vie, o prăvălie în fața Podului Mogoșoaei.

¹⁾ Româniizat din Vasile.

²⁾ Răducan Nicolau lipscanu în catagrafia 1831 (An. parl. II. 307).

³⁾ Racuți, sau Recuți.

- Nicolae Vieroșanu*, 40 ani, serdar, al lui Constandin Vieroșanu, șade în case cu chirie, vâpseaoa de galben, are o grădiniță afară din politie.
- Marin Butculescu*, serdar, șade în mahalaoa Bradu, vâpseaoa de galben No. 739, lipsește, ispravnic la sud Olt.
- Mihai Grecianu*, serdar, șade în mahalaoa bisericii Amzii, vâpseaoa de galben No. 441, lipsește la moșie de multă vreme.
- Grigore Tăut*, n. Buzău, 56 ani, serdar, al lui Mihalache Tăut, șade în Buzău ¹⁾, are o casă în Buzău, o moșie, o moară | 18 pogoane vie, 4 sălașe de țigani.
- Mihail Aprichi*, n. Țarigrad, 36 ani, serdar, al lui Dumitru paharnic, șade în Buc., n'are nici o stare.
- Grigore Obedeanu*, n. Buc., 38 ani, serdar, al clucerului Nicolae, șade în Buc., are o casă, 14 prăvălii, 2 moșii | 4 vii, 12 suflete țigani.
- Parascheva Sachelarie*, n. Șistov, 52 ani, serdar, al lui Andrei Sachelar, șade în Buc., n'are nici un acaret.
- Ianache Piteșteanu*, n. Buc., 69 ani, serdar, al lui Neacșu șetrar, șade în Buc., are o casă i un hănișor.
- Zamfir Crâmbu* ²⁾, n. Cernavoda, 70 ani, serdar, al lui Constandin, șade în Buc., are o casă, 1¹/₂ pogoane vie.
- Enesti Hagiopolu*, n. Țarigrad, 42 ani, serdar, al lui Nicolae, șade în Buc., are o casă și 2 moșii.
- Costandin Bobescu*, n. Buc., 39 ani, serdar, al lui Hagi Bobescu, șade în Buc., are o casă, 2 moșii și 2 vii.
- Anastase Petrescu* ³⁾, n. Buc., 51 ani, serdar, al lui Petre, șade în Buc., n'are nimic.
- Ghica Poenaru*, n. la Ialomița, 44 ani, serdar, al lui Ioan Lambadarie, șade în Buc., are o casă, moșie, o vie și 6 țigani.
- Rali Alexandridi* ⁴⁾, n. Andrianopol, 52 ani, serdar, al lui Alexandru, șade în Buc., n'are nici o stare.
- Nicolae Nica*, n. Buc., 60 ani, serdar, al lui Nica treti logofăt, șade în Buc., are o casă, un han ars, 6 prăvălii vechi, 27 sălașe țigani, 3 moșii, 2 vii.
- Atanasie Xenocrat*, n. Țarigrad, 33 ani, serdar, al lui Costea, șade în Buc., are o vie.
- Grigore Andronescu*, n. Buc., 50 ani, serdar, al stolnicului Șerban, șade în Buc., are o casă.

¹⁾ Totuși figurează în listele boerilor din București.

²⁾ În catagrafia de la 1831, zarafu (An. parl. II. 307).

³⁾ În catagrafia de la 1831, Anastase șerbetci-bașa ot hatman Mihăiță Filipescu (An. parl. II. 308).

⁴⁾ Ralea Alexiu în arhondologia lui Gr. Ghica.

- Grigorie Boiar* ¹⁾, n. Țarigrad, 45 ani, serdar, al paharnicului Iordache, șade în Buc., n'are nici o stare.
- Costandin Mihail Pălăceanu* ²⁾, n. Buc., 38 ani, serdar, al lui Mihai Pălăceanu, șade în Buc., are o casă și 2 vii.
- Matache Clucerescu*, n. Buc., 36 ani, serdar, al clucerului Vasile, șade în Buc., are o moșie, 7 prăvălii, o vie.
- Aleco Măleanu*, n. Buc., 37 ani, serdar, al lui Drăghicean, șade în Buc., are o casă, o vie, un han și o moșie.
- Aleco Darvari*, n. Buc., 26 ani, serdar, al dohtorului Darvari, șade în Buc., starea sub stăpânirea mumii.
- Dumitru Polizu*, n. Buc., 28 ani, serdar, al căminarului Polizu ³⁾, șade în Buc., are o casă, o moșie și analogon de la alte moșii.
- Dumitrache Bogdănescu*, n. Buc., 31 ani, serdar, al lui popa Bogdan, șade în Buc., n'are nici o stare.
- Spiru Iconomidi* ⁴⁾, n. Ipir, 32 ani, serdar, al lui Chiru, șade în Buc., n'are nici o stare.
- Hurmuz Calipolitu*, n. Țarigrad, 49 ani, serdar, al lui Ioan, șade în Buc., are o casă.
- Hristodor Sfringhiodor*, n. Castoria, 54 ani, serdar, al lui Iconomu, n'are nici o stare.
- Hristache Grecianu*, n. Țara Rumânească, 52 ani, medelnicer, al serdarului Grecianu, are o moșie, o vie și un loc de casă pe Podu Mogoșoaiei, toate de zestre.
- Ioniță Mavrodin*, n. Teleorman, 35 ani, medelnicer, al lui Constandin Mavrodin, șade pe Podu Calității, mahalaoa Postăvarului, vâpseaoa de verde No. 1980, n'are nimic.
- Ioan Stoenescu*, n. Târgoviște, 55 ani, medelnicer, al serdarului Stănică, șade în mahalaoa Sf. Apostoli, vâpseaoa de verde No. 1907, n'are nimic.
- Mihai Mardagiu*, n. Buc., 58 ani, medelnicer, al răposatului Ioan Mardagiu, șade în mahalaoa Precupeților, vâpseaoa de galben No. 1025, are case.
- Ioan Budișteanu*, n. Pitești, 38 ani, medelnicer, al lui Răducan Budișteanu vtori vistier, șade în Pitești și în Buc. vâpseaoa de galben No. 629, are 2 moșii, 2 vii, o moară cu 6 roate pe apă Argeșului și case în Pitești ⁵⁾.

¹⁾ Ibid., Agapie Boiaroglu.

²⁾ Ibid., Costache sin Mihalache Chiriță.

³⁾ Polizache.

⁴⁾ Spiru dascălu, în catagrafia de la 1831 (l. c. 339--341).

⁵⁾ Figurează și pe lista boerilor județului Argeș, cu altă vârstă și altă avere l.

- Ioan Boerescu*, n. Buc., 75 ani, medelnicer, al lui Neacșu logofăt, șade în mahalaoa Batiște, vâpseaoa de galben No. 2361, n'are nimic.
- Ioniță Botea*, 58 ani, medelnicer, al lui Costandin Botea, șade în Buc., vâpseaoa de negru No. 572, are o casă, 2 vii, una a sa, alta de zestre.
- Alexandru Lămotescu*, n. Buc., 81 ani, medelnicer, al lui Ștefan [clucer za arie], șade în Buc. vâpseaoa de negru No. 516, are 3 moșii în sud Ilfov, case în Buc.
- Hristea sin Constandin*, n. Țara grecească, 60 ani, medelnicer, al lui Costandin Grecu, șade pe Podu Târgului de afară, vâpseaoa de negru No. 616, are o casă în Buc. și o vie.
- Alecu Borănescu*, n. Buc., 48 ani, medelnicer, al slugerului Drăghiceanu, șade în Buc. vâpseaoa de negru No. 526, are case aici, o vie, moșie în sud Ilfov.
- Ianache Papazoglu*, 55 ani, medelnicer, al lui Papazoe, șade în Buc., vâpseaoa de galben No. 2101; «am fost bogat și din întâmplare sunt sărac».
- Costandin Calistrat*, n. Țarigrad, 57 ani, medelnicer, al lui Ioan portar, șade în Buc., are o casă de zestre.
- Mihail Nicolae Paleologa*, n. Mitilini, 58 ani, medelnicer, șade în Buc., n'are nici o stare.
- Aleco Hina*, n. Buc., 48 ani, medelnicer, al lui Ianache Hina, șade în Buc., are o casă i o moșie.
- Emanoil Hiul*, n. Hio, 45 ani, medelnicer, al lui Ioan, șade în Buc., are o vie.
- Ioan Mitescu*, n. Buc., 38 ani, medelnicer, al lui Costandin, șade în Buc., are o casă, un han, 8 prăvălii, 3 moșii, o vie.
- Gheorghe Manciu*, n. Buc., 50 ani, medelnicer, al lui Sima Manciu, șade în Buc., are o casă, o vie, mai dărămată.
- Franțisc Cheremet*, n. Trachi, 38 ani, medelnicer, al lui Mihail Cheremet, șade în Buc., are o casă.
- Alexandru Lipănescu*, n. Buc., 26 ani, medelnicer, al pitarului Ioniță, șade în Buc., are un loc, 8 stânjeni moșie, 6 pogoane vie, 10 țigani.
- Chiriac Gheorghiu*, n. Buc., 27 ani, medelnicer, al protopopului Gheorghe, șade în Buc., n'are nici o stare.
- Costache Andronescu*, n. Buc., 41 ani, medelnicer, al stolnicului Șerban, șade în Buc., are 2 moșii i o moșioară.
- Costandin Algiu*, n. Machedonia, 28 ani, sluger, al lui Grigore Algiu, șade în Buc., vâpseaoa de verde No. 540, în casa părintească.

- Nicolac Rădulescu* ¹⁾, n. Târgoviște, 47 ani, sluger, al lui Radu vătaf de plai, șade în mahalaoa Sf. Apostoli, vâpseaoa de verde No. 1862, are o moșie, o casă și o vie.
- Sotir Ioan*, n. Buc., 50 ani, sluger, al lui Ioan, șade în mahalaoa Mihai Vodă, vâpseaoa de verde No. 1409, are o casă și o vie.
- Gheorghe Mehtupciul*, n. Buc., 67 ani, sluger, al slugerului Dumitrache Mehtupciu, șade în mahalaoa Popii Dârvaș, vâpseaoa de galben No. 617, n'are nimic.
- Ștefan Ioanu* ²⁾, n. Țara turcească, 48 ani, sluger, al lui Ioan, șade în mahalaoa bisericii Enii, vâpseaoa de galben No. 2388, are numai o căscioară.
- Tase Pestreanu*, 45 ani, sluger, al sameșului Dumitru, șade în mahalaoa Sfinților, vâpseaoa de roșu No. 1, are o casă aici, o moșie în Vlașca și o vie.
- Iancu Anghelescu* ³⁾, 29 ani, sluger, al slugerului Anghelescu ⁴⁾, șade în mahalaoa bisericii Enii, vâpseaoa de galben No. 2399, în casa părintească, n'are nimic.
- Ioan Chirițescu*, 60 ani, sluger, al lui Chiriță, șade în mahalaoa Lucaci, vâpseaoa de negru No. 42, are o casă, o vie și o moșie în Ilfov de zestre.
- Dumitrache Bobescu*, 52 ani, sluger, al lui Gheorghe Bobescu, șade în mahalaoa Udricani, vâpseaoa de negru No. 111, are o casă aici și o vie.
- Alecu Paladi*, 57 ani, sluger, «tată n'am pomenit», șade în mahalaoa Bradului, cu chirie, vâpseaoa de galben No. 2382, are o moșie și o vie.
- Păun Păsculescu*, 45 ani, sluger, al lui Pascali treti logofăt, șade în mahalaoa Batiște, vâpseaoa de galben No. 2277, are o casă, o vie de zestre și o altă casă în ulița Herăstrăului, tot de zestre.
- Costache Petrescu*, 45 ani, sluger, al serdarului Ianache Petrescu, șade în mahalaoa Amzii, vâpseaoa de galben No. 574, are o casă.
- Toma Apostoliadi* ⁵⁾, n. Buc., 32 ani, sluger, al lui Apostol, șade în Buc., are o casă și o vie.
- Manolache Rizu* ⁶⁾, n. Buc., 52 ani, sluger, al lui iuzbașa Iordache, șade în Buc., n'are nici o stare.
- Dimitrie Piersiceanu*, 50 ani, pitar, al răposatului treti logofăt Răducanu, șade în mahalaoa Sf. Vasile, vâpseaoa de galben No. 266, are case, 2 moșii mici și un ȋigan de zestre.

¹⁾ Unchiul lui Ion Eliade Rădulescu.

²⁾ Ștefanache Hagi Ioanu, în arhondologia lui Gr. Ghica.

³⁾ Anghelidi, în catagrafia de la 1831 (An. parl. II. 311).

⁴⁾ În loc de Angheli.

⁵⁾ Toma Apostol, proin (fost) staroste, în catagrafia de la 1831 (An. parl. II. 312).

⁶⁾ Ibid. (p. 311) un Manolache grămăticul și (p. 312) un Manolache Fisticiliu.

- Grigore Mărgăritescu* ¹⁾, n. Buzău, 49 ani, pitar, al lui Sandu ici — ciohodar, șade în Buc., în case cu chirie, vâpseaoa de galben No. 576, are o casă aici cu grădină i vie pe pământ străin și o moșioară la sud Buzău.
- Stan Popescu*, n. Buc., 40 ani, pitar, al răposatului popa Ștefan, șade în mahalaoa bisericii Enii «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 2395, are o casă și o moșie de zestre.
- Tache Zisul*, n. Râmnic sud Vâlcea, 32 ani, pitar, al lui Zisu neguțător, șade în mahalaoa bisericii Enii, «în casele mele», vâpseaoa de galben No. 2382, are 2 perechi case, 2 moșioare | și 5 vii.
- Nicolae Stătescu*, n. Târgoviște, 44 ani, pitar, al răposatului diaconu, șade în mahalaoa popii Dârvaș, vâpseaoa de galben No. 698, are o vie și o casă.
- Ion Bâlcoveanu*, n. Buc., 48 ani, pitar, al răposatului treti logofăt Radu, șade în mahalaoa Boteanu, vâpseaoa de galben No. 725, are casă, prăvălii în Podu Mogoșoarei | , vie la sud Saac, moșie în Vlașca | și aiurea.
- Costandin Boerescu*, 46 ani, pitar, al răposatului iuzbașa Nicolae, șade în mahalaoa Colții, vâpseaoa de roșu No. 613, are o casă, altă casă, cârciumă, prăvălie | alta în mahalaoa Colții, vie și alta aici pe pământ străin.
- Manolache Cuțarida*, n. Buc., 45 ani, pitar, al răposatului vtori vistier Ioan, șade în Buc., are o casă de zestre.
- Costandin RâmnicEANUL*, n. Grebăn, Slam Râmnic, 36 ani, pitar, al lui Mihalcea, șade în Buc., are o casă.
- Nicolae Mihicescu* ²⁾, n. Buc., 60 ani, șetrar, al răposatului vătaf Mihai, șade în mahalaoa Boteni, vâpseaoa de galben No. 725, are o vie.
- Efstatie Tamara* ³⁾, n. Țara turcească, 65 ani, șetrar, al lui Nicolae, șade în mahalaoa Lucaci, vâpseaoa de negru No. 424, are o casă.
- Costandin Băjescu*, n. Filipopol, 57 ani, șetrar, al lui Ioan *Filipopolitu*, șade în mahalaoa Sf. Ecaterinii, vâpseaoa de albastru No. 1729, are venit pe an taleri 1200.
- Petrache Orbescu* ⁴⁾, n. Țara Rumânească, 40 ani, clucer za arie, al protopopului Sandu, șade în mahalaoa popii Soare, vâpseaoa de negru No. 831, are o casă, ipac ⁵⁾ alta și o vie de zestre.

¹⁾ Ibid. (p. 313) Grigore Mărgărit.

²⁾ Ibid (p. 313): Mihăescu.

³⁾ Ibid: Statie Conduratu i Tamara.

⁴⁾ «Sarafu» în arhondologia lui Gr. Ghica.

⁵⁾ De asemenea.

Alexandru Mihuleț, n. Buc., 35 ani, clucer za arie, al serdarului Dumitrache, șade pe Podu lui Mihai Vodă, vâpseaoa de verde No. 1401, n'are nimic.

Ion Grecianu, n. sud Ilfov la Grecii de sus, 40 ani, clucer za arie, al serdarului Mihai Grecianu, șade în mahalaoa Sf. Ecaterinii, vâpseaoa de albastru No. 1719, în casă cu chirie și «mă hrănese cu munca».

Atanasie Nica, n. Buc., 50 ani, clucer za arie, al lui Nica treti logofăt, șade în mahalaoa Sf. Vineri, vâpseaoa de negru No. 9, are o casă.

Costache Poenaru, n. la Ialomița, 35 ani, clucer za arie, al lui treti logofăt Luca, șade în Buc., n'are nici o stare.

Nicolae Atanasiu, n. Țarigrad, 75 ani, vtori vistier, al lui Tănase șade în Buc., are o casă, o vie.

Adăugiri din catagrafia din Nov. 1831

(Analele parlam. II. 126—133 și 300 sq.)

[*vel*] *postelnic*, Costache Suțu;

hatman, Nicolae Mavros;

agă, Iancu Filipescu;

[*vel*] *cluceri*: Alecu Racoviță; Răducanu Voinescu; Ioniță Voinescu;

căminari: Alexandru Comăneanu; Iordache Rastî; Ștefan Hagi Moscu [al vel vistierului Ioan Hagi Moscu]; Iancu Ghica [al beizadelei Grigore Ghica]; Iorgu Văcărescu; Iancu Goleescu; Dumitrache Belu; Costache Herăscu [Năsturel].

paharnici: Răducanu Fărcășanu; Dumitrache Drugănescu; Dumitrache Voinescu; Iancu Slătineanu [al vel vornicului Scarlat Slătineanu]; Dumitrache Grecianu; Iancu Câmpineanu ¹⁾; Răducanu Cănuț ²⁾; Nichita Formac.

stolnici: Ioan Rahtivan; Alexandru Conduratu; Scarlat Petrescu; Iacovache Prejbeanu; Costache Periețeanu; Pană Buescu; Iancu Zefhari; Constandin Galati; Giani Orășanu.

comiși: Costache Crețulescu; Iancu Manu; Alecu Retoridi; Costache Racoviță; Dumitrache Fălcoianu; Manolache Crețulescu.

serdar: Costache Silivestru [Filiti, al doctorului Silivestru].

¹⁾ Figurează ca maior (rang echivalent) în lista boerilor județului Brăila.

²⁾ Fiul cronicarului Dumitrache.

Județul Ilfov ¹⁾

Nicolae Filiti, n. la Ipir, în satu Zița, 51 /sic/ ani, serdar, al lui Anastase Filiti, șade la Rădulești, moșia sa. Are moșie de stânjeni 1177 cu numire Rădulești, cu case | mari, 22 pogoane vie la Valea Boboci, sud Saac, 5 suflete țigani, 553 oi, 62 cai, | 44 boi, vaci și bivoli, 225 măței stupi.

Silivestru Filiti, n. la Ipir, în satu Zița, 32 ani, sluger, al sărdarului Nicolae Filiti, șade la Palanga și în București. Are case în Buc. în mahalaoa Neguțătorilor, un han la Scaunele vechi |, o prăvălie la Șerban Vodă, o moșie la Palanga, cu mori și alt han | într'acest județ; una [moșie] Sicrita în sud Prahova, 6 moșii în sud Ialomița, | 88 pogoane vie în sud Saac și altă vie la Greaca, 80 | suflete țigani de lae și de vatră, 50 capete de cai și 300 oi.

Ioniță Grecianu, n. Țara Rumânească, 65 ani, sluger, al slugerului Ștefan Grecianu, șade în satu Grecii de sus, moșie a sa. Are moșie în Greci și 25 de stupi.

Ioniță Serghiescu Ionescu ²⁾, n. Buc., 52 ani, șetrar, al lui Ioan neguțător, șade în Netezești, moșie a sa. Are moșie de 300 stânjeni în Netezești, de zestre, 12 | pogoane de vie la Valea Bobului, sub Saac, case în Buc. în mahalaoa | Olarilor, 2 prăvălii în târg în Șalvaragii, 60 oi, 18 | vite mari de boi și vaci.

Costache Borănescu, n. Țara Rumânească, 46 ani, polcovnic de vânători din tagma agii, al șetrarului Costandin din Buc., șade vara la Tărtășești și iarna în Buc. Are 80 stânjeni de moșie în Tărtășești, de zestre.

Iordache Panaiudolu, n. Castoria, 42 ani, vtori vistier, al popii Toma din Castoria, șade la Cosoba Crețulescului, are 2 vaci și un cal.

Gheorghe Bălțeanu, n. la Târgu Jiului sud Gorj, 48 ani, vătaf de vistierie, al clucerului Ioan Bălțeanu, șade la Slobozia după Sabar. Are moșie într'acest județ, de stânjeni 800, are și la Gorj | în trei hotare stânjeni 800, are și 2 vii i 2 hanuri mici tot la Gorj | și 3 familii țigani.

Dumitrache Deșliu, n. Buc., 45 ani, vătaf za divan, al armașului Deșliu, șade afară la Țigănești și în Buc. Are moșie de zestre cu numire Țigănești.

¹⁾ Filele 86—7. Catagrafia suplimentară de la 1831, lipsește din Analele parlam.

²⁾ Cuvântul scris cu litere negre este adăugat în manuscris.

Județul Argeș ¹⁾

- Alexandru Vlangali*, n. Țarigrad, 45 ani, vel clucer, al lui Mihalache chiurcibașa, șade Buc. ²⁾, are o moșie la satu Câmpul Mare.
- Iancul Mavrodin Mavrodoglu* ³⁾, n. Buc., 60 ani, căminar, al paharnicului Gheorghe Mavrodin, șade în Pitești, fără avere ⁴⁾.
- Grigore Drugănescu*, n. Buc., 50 ani, paharnic, al clucerului Scarlat Drugănescu, șade în Pitești, are o pereche case în Pitești i 2 moșii la Oești și o moară și o vie în sud Mușcel.
- Dincă Brătianul*, n. satu Șuici, 42 ani, stolnic, al șetrarului Ene Brătianu, șade în Pitești, are o pereche case în Pitești și 2 moșii i 2 vie ⁵⁾.
- Ioan Socolescu*, n. Pitești, 50 ani, stolnic, al protopopului Nicolae ot Mălaia, șade în Pitești, are o pereche case i prăvălii în Pitești și 2 moșii ⁶⁾.
- Dinul Bucșănescul*, n. Pitești, 60 ani, stolnic, al clucerului za arie Enache Bucșănescu, șade în Pitești, are o pereche case i 2 moșii și o moară în sud Mușcel ⁷⁾.
- Grigore Drăgoescu*, n. satul Drăgoești, 37 ani, stolnic, al pitarului Iordache Bucșănescu, șade în Pitești, are o pereche case și o moșie ⁸⁾.
- Ioan Budișteanu*, n. satu Budeasa, 45 ani, medelnicer, al vistierului Răducanu Budișteanu, șade în Pitești, are o pereche case, 2 moșii, 2 prăvălii și o vie ⁹⁾.
- Iordache Steriopulo*, n. Buc., 50 ani, medelnicer, al lui Sterie, șade în Pitești, are o pereche case ¹⁰⁾.
- Nicolae Popescu*, n. Petrești, 70 ani, sluger, al lui Șarban logofăt za divan, șade în Pitești, are 2 perechi case, un han, o moșie și o vie.
- Grigore Stoenescu*, n. Buc., 60 ani, sluger, al lui Stan Stoenescu, șade în Pitești, are o vie ¹¹⁾.

¹⁾ Filele 114—115.

²⁾ Totuși nu figurează în listele boerilor de la București.

³⁾ Cuvântul scris cu litere negre este adăugat în manuscris.

⁴⁾ În catagrafia suplimentară de la 31 Dec. 1831 (Analele parlam. II. 150—1) i se atribue 3.500 lei venit pe an.

⁵⁾ Idem, 8.500 lei.

⁶⁾ Idem, 8.000 lei.

⁷⁾ Idem, 1.000 lei.

⁸⁾ Idem, 6.000 lei.

⁹⁾ Figurează și în listele boerilor de la Buc., cu altă vârstă și altă avere!

¹⁰⁾ În catagrafia de la 1831, venit 3.000 lei.

¹¹⁾ Idem, 500 lei.

- Alecu Furduescu*, n. satu Bârsești, 27 ani, sluger, al slugerului Toma Furduescu, șade în Pitești, are o pereche case, o moșie și o vie ¹⁾
- Costache Tigveanu*, n. satu Bârsești, 30 ani, sluger, al lui Dumitrache neam, șade la Șuici Cârpeniș, are 2 perechi case și o moșie și o vie ²⁾.
- Niculae Rătescu*, n. Borlești, 65 ani, pitar, al sărdarului Dumitrache, șade în Pitești, are 2 perechi case, 2 moșii și o vie ³⁾.
- Niculae Negulescu*, n. Pitești, 40 ani, pitar, al lui Neagoe neam, șade în Pitești, are 2 perechi case, 2 moșii, 2 vii și 2 prăvălii i 2 mori ⁴⁾.
- Alecu Rătescu*, n. Pitești, 64 ani, pitar, al serdarului Dumitrache, șade în Pitești, are 2 perechi de case, 3 moșii.
- Stamate*, n. Zimnicea, 64 ani, șetrar, al cămărașului Iamandi, șade în Pitești, are o pereche case, o moșie, o vie.
- Dincă Lerescu*, n. Găvana, 36 ani, clucer za arie, al lui Dumitrache sluger, șade în Pitești, are o pereche case, 2 moșii, o vie ⁵⁾.
- Gheorghe Furduescu*, n. Bârsești, 25 ani, vtori vistier, al slugerului Toma Furduescu, șade în Bârsești, are o pereche case și o moșie ⁶⁾.
- Grigore Tigveanul*, n. Pitești, 60 ani, treti logofăt, al pitarului Constandin Tigveanu, șade în Pitești, are o pereche case i patru moșii și o vie.
- Petrache Tigveanul*, n. Bârsești Vlădești, 27 ani, vtori vistier, al lui Dumitrache neam, șade în Bârsești, fără avere ⁷⁾.
- Ștefan Frunzescu*, n. satu Corbeni, 35 ani, treti vistier, al pitarului Niculae, șade în Corbeni, are o pereche case, 2 moșii și o moară ⁸⁾.
- Iordache Titopolit*, n. Buc., 33 ani, vtori armaș, al serdarului Niculae Titopolit, șade în Curtea de Argeș, are o pereche case, 2 moșii și o vie ⁹⁾.
- Iordache Balotă*, n. Cepari Ungureni, 50 ani, biv polcovnic agesc, al lui Gheorghe, șade în Cepari, are o moșie și o vie.
- Mihai Popescu*, n. Pitești, 36 ani, vtori vistier, al lui Popa Barbu, șade în Pitești, are o casă, o moșie și o vie ¹⁰⁾.

¹⁾ Idem, 800 lei.

²⁾ Idem, 1.000 lei.

³⁾ Idem, 2.000 lei.

⁴⁾ Idem, 4.500 lei.

⁵⁾ Idem, 3.000 lei.

⁶⁾ Idem, 1.200 lei.

⁷⁾ Idem, 2.000 lei.

⁸⁾ Idem, 3.000 lei.

⁹⁾ Idem, 2.000 lei.

¹⁰⁾ Idem, 1.000 lei.

Pashale Tămășescu, n. Tămășești, 40 ani, vtori vistier, al polcovnicului Matei, șade în Pitești, are o casă, o prăvălie și o vie.

Adăogiri din catagrafia de la 31 Dec. 1831

(Analele parlam. II. 150—1).

vtori vistier: Niculae Miculescu, 50 ani, venit 3.000 lei.

feciori de boeri: Dumitrache Budișteanu (65 ani, venit 1.500 lei); Mihalache Lahovari (40 ani, 3.000 lei); Tache Drăgoescu (28 ani, 5.000 lei); Drăghici Budișteanu (40 ani, 5.000 lei); Costache Cornățeanu (45 ani, 3.000 lei); Enache Cornățeanu (38 ani 2.000 lei); Iancu Popescu (35 ani, 600 lei); Iancu Pleșoianu (27 ani, 500 lei); Răducan Vărzaru (46 ani, 2.000 lei); Dincă Brătianu (37 ani, 3.000 lei); Ștefan Budișteanu (40 ani); Alecu Budișteanu (35 ani).

Județul Brăila ¹⁾

Iancu Costandache, moldovean din Focșanii Moldovei, hatman, are o moșie, venit 2.500 lei.

Gheorghe Șerban, n. Tecuci, 60 ani, căminar, are o moșie, venit 800 lei.

Iancu Cămpineanu, 32 ani, maior de miliție, are o moșie, venit 1.500 lei.

Costache Neculescu, 28 ani, fecior de boer, al răposatului clucer Alecu Neculescu [din] Slam Râmnic, are o moșie, venit 2.000 lei.

Alecu Neculescu, 26 ani, fecior de boer, al răposatului paharnic Hristodor Neculescu [din] Slam Râmnic, are 2 moșii, venit 2000 lei.

Teodorache Perieșeanu, 40 ani, fecior de boer, al clucerului Gheorghe Ghica [din] Ialomița, are o moșie, venit 6.000 lei.

Județul Buzău ²⁾

Gavrilă Codreanu, n. Iașii Moldovei, 42 ani, serdar, al slugerului Costandache, șade în Buzău, are 2 moșii, o vie și o moară ³⁾.

¹⁾ Lipsește din catagrafia de la 1829. Am reprodus pe aceea din 24 Nov. 1831 (Analele parlam. II. 138).

²⁾ Filele 62—3.

³⁾ In catagrafia suplimentară de la 16 Nov. 1831 (Analele parlam. II 140—1), 3.000 lei venit.

- Sandul Mușceleanu*, n. Buzău, 61 ani, medelnicer, al lui Nica Mușceleanu treti logofăt, șade în Buzău, are 2 moșii și 2 vii i o moară și 8 sălașe țigani ¹⁾).
- Ghiță Mărăcineanu*, n. Buc., 48 ani, medelnicer, al căpitanului Ioan Târgovișteanu, șade la Mărăcineni; are 2 moșii și o vie ²⁾).
- Neculae Leașcu*, n. Buzău, 55 ani, medelnicer, al clucerului Costea Leașcu, șade în Vernești, are 2 moșii, 2 vii și o moară.
- Iordache Lupul*, n. Buzău, 36 ani, medelnicer, al stolnicului Costache Lupu, șade în Blăjani, are o vie ³⁾).
- Neculae Grecianu*, n. Buc., 61 ani, sluger, al serdarului Mihai Grecianu, șade în Vernești, are 3 moșii și 2 vii.
- Petrache Slăniceanu*, n. Buc., 50 ani, sluger, al lui Efstatie, șade în Slănic, are o moșie și 2 vii ⁴⁾).
- Anastase Greco Trestianu* ⁵⁾, n. Ipir, 48 ani, sluger, al lui Costache Panait, șade la Trestia, are o vie și o moșie ⁶⁾).
- Costandin Filiti*, n. Ipir, 65 ani, sluger, al lui Triandafil Filiti, șade în Trestia, are o vie ⁷⁾).
- Spiridon Ivanovici* ⁸⁾, n. Țara turcească, 49 ani, șetrar, al polcovicului Ioan, șade în Buzău, are 2 vii și o casă ⁹⁾).
- Dumitrache Sărățeanu Injugă-urs* ¹⁰⁾, n. Sărata, 45 ani, clucer za arie, al lui Constandin vtori vistier, șade în Sărata, are 3 moșii și 30 pogoane vie ¹¹⁾).
- Costandin Orleanu*, n. sud Saac, 43 ani, clucer za arie, al protopopului Șarban, șade la Gura Nișcovului, are 2 vii ¹²⁾).
- Ioan Vernescu*, n. Buzău, 29 ani, treti postelnic, al vistierului Dinu Vernescu, șade în Buc., are 2 moșii; 3 vii, 2 prăvălii și un han ¹³⁾).
- Bănică Protopopescu, Chirculescu* ¹⁴⁾, n. Nișcov, 58 ani, treti logofăt agesc, al protopopului Neagu Chircu, șade la Nișcov, are 50 stânjeni moșie și 25 pogoane vie ¹⁵⁾).

¹⁾ Idem, 8.000 lei.

²⁾ Idem, 7.000 lei.

³⁾ Idem, 1.000 lei. E fratele mitropolitului Dionisie Lupu (ibid. 309).

⁴⁾ Idem, 4.000 lei. Zis și «Petrache Efstatin» (ibid. 311).

⁵⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este adaos în manuscris. Se numea și *Zalonghitu*.

⁶⁾ În catagrafia de la 1831, venit 1.500 lei

⁷⁾ Idem, 500 lei.

⁸⁾ Cuvântul scris cu litere negre este din catagrafia suplimentară de la 1831

⁹⁾ În catagrafia de la 1831, venit 500 lei.

¹⁰⁾ Cuvintele scrise cu litere negre, sunt adăogate în manuscris.

¹¹⁾ În catagrafia de la 1831, venit 3.500 lei.

¹²⁾ Idem, 300 lei. Zis și «Const. Vernescu i Orleanu» (ibid. 314).

¹³⁾ Idem, 3.000 lei.

¹⁴⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este adăogat în manuscris.

¹⁵⁾ În catagrafia de la 1831, venit 400 lei.

- Anastase Anastasiu*, n. Larisa în țara grecească, 40 ani, treti logofăt, al lui Anastase Grecu, șade în Nișcov, are o moșie, 2 vii ¹⁾.
- Nițu Petrovici*, n. Buzău, 40 ani, treti logofăt, al lui Petre băcan, șade în Buzău, are 2 prăvălii.
- Gheorghe Costandin*, n. Târgu Neamțului în Moldova, 46 ani, vtori vistier, al lui Costandin Dedulescu, șade în Buzău, are o vie.
- Costandin Opreanu Opreșcu* ²⁾, n. Buc., 33 ani, treti vistier, al lui Oprea Gheorghiu, șade la Cojanul ³⁾ plaiu Pârscovului, are o moșie, o vie ⁴⁾.
- Aleco Iarca*, n. Râmnic sud Slam Râmnic, 36 ani, treti vistier, al lui Neculae Iarca, șade la Nișcov, are o vie ⁵⁾.
- Mihai Protopopescu Chirculescu* ⁶⁾, n. Nișcov, 55 ani, polcovnic de târg, al protopopului Neagu Chircu, șade la Nișcov, are o moșie, o vie ⁷⁾.
- Stanciu Gogălniceanu*, n. Buzău, 60 ani, căpitan za lefegii, al lui Mihai logofăt Gogălniceanu, șade la Vernești, are o moșie, o vie ⁸⁾.
- Vasilache Negru* [sau Negrea], n. Câmpina, 60 ani, polcovnic, al lui Costandin Negru, șade în Căndești, are o vie, case în Câmpina ⁹⁾.
- Ioan Lărgeanu*, n. Buzău, 31 ani, polcovnic, al polcovnicului Vlad, șade în Vernești, are o moșie și o vie ¹⁰⁾.
- Matei Sărățeanu*, n. Sărata, 60 ani, baș bulucbaș, al lui Costandin Sărățeanu, șade în Sărata, are o vie ¹¹⁾.

Adăogiri din catagrafia de la 16 Nov. 1831

(Analele parlam. II. 140—1)

armaș: Iordache [Ioanidi].

vtori vistieri: Dumitrache Mușceleanu (al medelnicerului Sandulache Mușceleanu); Constantin Sărățeanu (venit 300 lei); Gheorghe Ungureanu.

feciori de boeri: Hristodor Filiti (al serdarului Iamandi Filiti, venit 3.000 lei); Costache Grecianu (al serdarului Mihai Grecianu,

¹⁾ Idem, 1.200 lei.

²⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este adăogat în manuscris.

³⁾ Azi Gura Aninoasa.

⁴⁾ In catagrafia de la 1831, venit 300 lei.

⁵⁾ Idem, venit 400 lei.

⁶⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este adăogat în manuscris.

⁷⁾ In catagrafia de la 1831, venit 350 lei.

⁸⁾ Idem, 500 lei.

⁹⁾ Idem, 500 lei.

¹⁰⁾ Idem, 500 lei.

¹¹⁾ Idem, 300 lei.

venit 600 lei); Costache Cârlova (al medelnicerului Iancu Cârlova, venit 2.000 lei); Grigore Costiescu (al medelnicerului Panaiotache, venit 1.500 lei); Teodorache Costiescu (al medelnicerului Panaiotache, venit 2.500 lei); Nicolae Arion (al medelnicerului Ștefan Arion, venit 500 lei); Dumitrache Vernescu (al slugerului Iordache Vernescu); Ioniță Săseanu (al lui Fănică Săseanu sluger de la Mavrogheni Vodă, venit 1.200 lei); Matache Marghiloman (al șetrarului Nicolae Marghiloman, venit 2.000 lei); Iancu Caloianu (al șetrarului Caloianu, venit 1.200 lei); Iancu Criteanu (al vtori vistierului Iordache Criteanu, venit 700 lei); Costache Pâcleanu (al vtori vistierului Raducanu Pâcleanu, venit 3.000 lei); Matei Mușceleanu (al lui treti logofăt Nica Mușceleanu, venit 500 lei); Costache Papazoglu (al polcovnicului Hristea Papazoglu, venit 700 lei); Costache Chirculescu (al polcovnicului Chirculescu, venit 1.000 lei); Dincă Canela (al ceașului Canela, venit 500 lei); Manolache Mehtupciu (vnuc¹) serdar Grigore Tăut, venit 1.200 lei); Grigore Negrea (al polcovnicului Vasilache Negrea, venit 600 lei); Grigore Periețeanu (al treti polcovnicului Const. Periețeanu, venit 500 lei); Iancu Antonescu (al ceașului Ioniță Antonescu, venit 300 lei); Ștefan Antonescu (al ceașului Ioniță Antonescu, venit 350 lei); Dumitrache Criteanu (al vtori vistierului Iordache Criteanu); Răducanu Țincu (al lui baș bulucbașa Caloianu Țincu, venit 150 lei); Costi Mușceleanu (al medelnicerului Sandulache Mușceleanu, în casa părintelui său); Grigore Mărăcineanu (al medelnicerului Ghiță Mărăcineanu, în casa părintelui său); Nicolae Grecianu (al slugerului Nicolae Grecianu, în casa mumă-si); Gheorghe Săseanu (al lui Enică Săseanu sluger de la Mavrogheni Vodă); Iancu Iarca (al clucerului Iarca, trăește maică-sa); Iancu Carp (al polcovnicului Ioniță Carp, trăește maică-sa); Vasilache Râmniceanu (al clucerului Alexandru Râmniceanu, nevârstnic); Nica Sărățeanu (al lui baș bulucbaș Matei Sărățeanu, venit 300 lei); Matei Sărățeanu (al lui baș bulucbaș Matei Sărățeanu, venit 250 lei).

Județul Dâmbovița ²⁾

Iordache Paladă, n. Buc. 57 ani, căminar, al stolnicului Iordache Paladă, șade în Târgoviște, cu casă grea, având 7 | fete mari una după alta, de la | 18 ani și până la 7; o pereche | case

¹⁾ Nepot.

²⁾ Fiile 92—4.

în Târgoviște, o vie de 8 | pogoane, cumpărată cu bani de zestre | i o moșie de zestre ce se numește Crângurile | lui Paladă în sud Ilfov, de stânjeni | ca la 600 și o pereche de case | mici așezate la pământ | în București în mahalaoa Steli | , clironomie a soției sale | de la fratele său i al căror venit | se adună în taleri 1.500.

Costandin Mavrocordat, n. Țarigrad, 40 ani, căminar, al răposatului banului Gheorghe Mavrocordat, șade în Buc. și după vremi în Târgoviște, are o moșie cumpărată | de zestre, anume Doicești din sud Dâmbovița, are venit de taleri 1.000 pe an.

Răducanu Grecianul Cornescul ¹⁾, n. Buc., 61 ani, stolnic, al paharnicului Grigore Cornescu, șade în Târgoviște, are o moșie anume Dra | gomirești sud Dâmbovița, o vie | , un munte tot într'acest județ | și o moșie Oltenița în sud Ialomița.

Nicolae Hiotul, n. Buc., 40 ani, stolnic, al medelnicerului Scarlat Hiotul, șade în Buc. și Târgoviște, are o casă în Târgoviște și una în | București, 10 pogoane vie la | sud Mușcel, 4 ipac la Prahova i | o moșioară Edera de sus și | una Mahalaoa în sud Dâmbovița de 200 | stânjeni cu o moară, are și | o prăvălie pe loc străin | în București.

Costache Hiotul, n. Buc., 45 ani, serdar, al medelnicerului Scarlat Hiotul, șade în Buc. și Târgoviște, are o moșie în sud Olt anume | Dobrotinetu i o sfiorică ipac în sud Ilfov anume Pocio | valiște ca de stânjeni 200 | , are 2 prăvălioare în poli | tia Bucureștilor în mahalaoa Sf. Ion.

Dinul Rătescu, n. Rătești, sud Vlașca, 60 ani, serdar, al șetrarului Ilie Rătescu, șade în Buc., iar după vremi în Târgoviște, are 400 stânjeni moșia Mărunțișu sud Dâmbovița, o vie | în sud Mușcel și 2 petice moșie | în sud Vlașca.

Ioniță Cioranu, n. Târgoviște, 48 ani, medelnicer, al stolnicului Costandin Cioranu, șade în Târgoviște, are o moșie Șotânga în | tr'acest județ, de 100 stânjeni.

Nicolae Critia, n. Țarigrad, 60 ani, medelnicer, al lui Grigore Critia, șade în Târgoviște, în mila lui Dumnezeu, a boerilor | și a oamenilor.

Nicolae Ciocârlan, n. Târgoviște, 42 ani, medelnicer, al polcovnicului Gheorghe Ciocârlan, șade în Târgoviște, are o vie de pogoane 2 și o casă | la Câmpina sud Prahova și 12 copii.

¹⁾ Cuvântul scris cu litere negre, se găsește în catagrafia de la 30 Oct. 1831 (Analele parlam. II. 148—9).

- Ștefan Lupoianul*, n. Buc., 74 ani, lipsit de vedere, sluger, al polcovnicului Matei Lupoianul, șade în Buc. și Târgoviște, are 200 stânjeni moșie a | nume satu Dobra cu sat, sud | Dâmbovița.
- Nicolae Ulmeanul*, n. Buc., 47 ani, sluger, al polcovnicului Ștefan Ulmeanul, șade în Buc., iar după vreme în Târgoviște, are o vie de trei pogoane pe pământ | străin, are 2 stânjeni moșie | fără sat, anume Ulmii din | tr'acest județ.
- Diamandi Cârpenișanu*, n. Buc., 40 ani, sluger, al postelnicului [loc alb], șade în Târgoviștea, are o moșie Cârpenișul, o | vie în Aninoasa de 5 pogoane | în sud Dâmbovița, 2 case, una | în Târgoviște și alta în Buc., | 2 prăvălii în Târgoviște și un han.
- Vlambie* ¹⁾, n. Buc., 56 ani, șetrar, al postelnicului Chiriade, șade în Târgoviște, are o vie de 4 pogoane.
- Nicolae Brătescu*, n. Târgoviște, 36 ani, clucer za arie, al vtori postelnicului Mihai Brătescu, șade în Târgoviște, are o moșie Brătești, de 250 | stânjeni cu sat, una ipac Mo | roenii din sud Dâmbovița de stânjeni | 300, ipac un munte, o prăvă | lie, o pereche case, o vie de | 3 pogoane.
- Iordache Bădulescu*, n. Buc., 34 ani, vtori vistier, al părintelui eclisiarh Gheorghe, șade în Târgoviște, [trăește] cu mila lui Dumnezeu.
- Ștefan Bîlcirescu*, n. satu Bîlcirești sud Dâmbovița, 40 ani, vtori logofăt, al lui Andrei Bîlcirescu, șade în Târgoviște, are o moșie anume Bîlcirești | davalma cu alți frați și una în Vlașca, anume Brăniștarii | tot davalma.
- Dumitrache Mateescu*, n. sud Dolj, 45 ani, treti logofăt, al lui Matei Creznaru, șade în Târgoviște, are o casă și o vie de 4 pogoane.
- Dincă Bădulescu*, n. Târgoviște, 31 ani, treti logofăt, al postelnicului Ianache Bădulescu, șade în Târgoviște, are o vie de 2 pogoane.
- Gheorghe Chirca*, n. Castoria în Grecia, 63 ani, polcovnic de vânători, al lui Dumitru lăptcanu supus chesaro-crăesc, șade în Târgoviște, are o casă; venit din Grecia | de este acum 40 ani, în | surat fiind din Grecia numai | de 3 ani, când au venit au făcut 18 | copii aici.
- Badea Poroinianul*, n. sud Mehedinți la Poroinica, 50 ani, polcovnic de Seimeni, al lui treti logofăt Andrei, șade în Târgoviște, are puțintică moșie la Pie | trari sud Dâmbovița, davalma cu | moșnenii i o vie de 2 pogoane și o prăvălie în | Târgoviște care au ars i | o casă în care șade.
- Ștefan Dârzeanul*, n. Câmpina sud Prahova, 52 ani, polcovnic de

¹⁾ Evlambie, în catagrafia de la 1831 (An. parl. II. 314).

Seimeni, al lui Șerban vătafu, șade la Fieni sud Dâmbovița, are o moșie davalma cu alți moș | neni, anume Cucutenii din | sud Dâmbovița i o vie de 5 po | goane și 2 case, una în Târgoviște și alta în plai la mo | șie.

Hristodor Bohas, n. Ianina în Grecia, 54 ani, ceauș, al episcopului Gheorghe iconom al mănăstirii Ianina, șade în Târgoviște, are o casă și 2 pogoane de vie | în sud Dâmbovița; venit din Grecia flăcău, de este acum 35 | de ani, ține fata polcovnicului Gheorghe | Chirca.

Simache Sorescu, n. satu Cornești sud Dâmbovița, 35 ani, ceauș, al postelnicului Nica Sorescu, șade în Târgoviște, dar nu este stătător, ține moșii în arendă.

Ioniță, n. Potlogi sud Dâmbovița, 35 ani, baș bulucbaș, fecior Vlambului, șade în Târgoviște, are o moșioară, o casă și o | viișoară.

Adăogiri din catagrafia de la 30 Oct. 1831

(Analele parlam. II. 148—9).

stolnic: Ioniță Cătuneanu.

serdar: Bănică Bălăceanu (venit 500 lei).

medelnicer: Nicolae Axiopolitu.

sluger: Costea Potopeanu.

pitari: Nicolae Petrescu (venit 2.000 lei); Ioniță Cărpenișanu (venit 1.000 lei); Dumitrache Arabolu (venit 300 lei).

[boernași]: Iancu Bădulescu, trei vistier (venit 4.500 lei); Ioniță Ralea, vtori vistier (venit 1.000 lei); Grigore Lăzureanu, vtori logofăt (venit 400 lei); Vasile Carabulea, vtori logofăt (venit 500 lei); Gheorghe Cocos, polcovnic (venit 500 lei); Paraschiv Cojocăreanu, polcovnic (venit 1.000 lei); Costandin Basarab ¹⁾, polcovnic (venit 400 lei); Dinu Bolintineanu, polcovnic (venit 1.000 lei); Iancu Paladă, trei logofăt (venit 600 lei); Costi Potirolu, polcovnic.

feciori de boeri: Costache Lipoveanu, venit 1.000 lei; Mihalache Vlădescu, venit 800 lei; Iancu Bărbătescu, venit 400 lei; Iordache Bărbătescu, al slugerului Mihai Bărbătescu, venit 600 lei; Vasile Petrescu, venit 1.500 lei; Iordache Bădulescu, venit 3.000 lei; Iancu Cojocăreanu, venit 800 lei; Dincă Mora, venit 600 lei; Dumitrache Tufeanu, venit 1.500 lei; Alecu Becerescu, venit 1.000 lei; Mihăiță Furduescu, 30 ani, venit 2.000 lei; Matei Argeșeanu, 30 ani, venit 400 lei; Ioniță Vârzaru, 30 ani,

¹⁾ Un Constantin Basarab polcovnic figurează și în lista boerilor de Vlașca

venit 1000 lei; Pană Matraca, 30 ani, venit 500 lei; Alecu Grecianu, 30 ani, venit 3.000 lei; Alecu Cioranu, venit 500 lei; Costache Grecianu; Grigore Grecianu; Costache Potlogeanu, venit 800 lei; Dumitrache Potlogeanu, venit 500 lei; Tache Becerescu; Iancu brat ¹⁾ Tache Becerescu; Alecu Baruț, venit 300 lei; Iancu Ipsilos, 30 ani; Iorgu Ipsilos, 30 ani; Nicolae Lerescu, 30 ani; Gheorghe sin vistier Radu, 30 ani; Nicolae Vlășceanu; Anastase Poroineanu; Dumitrache i Mihalache Brătescu.

Județul Ialomița ²⁾

Matei Colceag, n. Buc., 35 ani, paharnic, al căminarului Alexandru șade în Buc. și la Ulești moșia d sale, stare proastă.

Gheorghe Lehtiu ³⁾, n. Buc., 58 ani, stolnic, șade în Buc., stare proastă.

Matei Filișanu, n. Buc., 65 ani, vel serdar, șade în satu Poiana, plasa Slobozia, stare bună.

Ioan Rodeanul, n. Buc., 61 ani, serdar, șade în Urziceni, plasa Slobozia; stare de mijloc, jumătate moșia Urziceni.

Nicolae Giurescu, n. Giurești, 55 ani, serdar, al lui treti logofăt Matei Giurescu, șade în Giurești, stare proastă.

Dumitrașcu Doicescu, n. Slobozia, 70 ani, vel sluger, al lui Costandin Doicescu, șade în Slobozia, plasa Slobozia, stare proastă.

Dumitrache Fochidi ⁴⁾, n. Buc., 35 ani, sluger, șade în Urziceni, plasa Slobozia, stare proastă.

Nițul Piteșteanu, n. Pitești, 65 ani, clucer za arie, șade în satu Odăiasa, plasa Slobozia, stare bună.

Dumitrache Crucescu ⁵⁾, n. Ivănești, 60 ani, clucer za arie, al lui Savin Crup Mehala, șade în Panduri, stare proastă.

Oprea Bulgarul, n. satu Stelnică, 60 ani, căpitan za lefegii, al lui Tudorache Bulgaru, șade în satu Stelnică, plasa Stelnici, stare proastă.

Mitul David Cegăneanu, n. Ghizdărești, 60 ani, baș bulibaș, al lui David, șade în Cegani, plasa Stelnici, stare proastă.

Stan Pisculescu, n. Pisculești, 50 ani, căpitan za lefegii, al lui Vasile, șade în Berlești, plasa Hagienilor, stare bună, 400 stânjeni moșie i 2 vii și case în Ploști.

Mihai Ghimbășanu, n. Ghimbășani, 50 ani, treti logofăt, al lui Tatul, șade în Ghimbășani, plasa Hagienilor, stare proastă.

¹⁾ Frate.

²⁾ Filele 78—80. Catagrafia suplimentară de la 1831 lipsește din Analele parlam.

³⁾ Figurează și în lista boerilor de la București.

⁴⁾ În An. parl. II. 311: greșit «Cochidi» și se adaogă: «zet pitaru Grigore ot Gârbiv».

⁵⁾ Cruțescu.

- Iancul Pisculescu*, n. Pisculești, 35 ani, polcovnic za Craiova, al lui Gheorghe, șade în Pisculești, plasa Hagienilor, stare proastă.
- Dinul Periețeanu*, n. Perieți, 60 ani, vtori vistier, al lui Costandin, șade în Perieți, plasa Slobozia, stare bună.
- Matei Periețeanul*, n. Buc., 65 ani, polcovnic za politie, șade în Perieți, plasa Slobozia, stare proastă.
- Tudor Cucul*, n. Ghimbășani, 50 ani, căpitan za lefegii, al lui Stan Ghimbășanu, șade în Slobozia, stare bună.
- Ispas Făgărășanu*, n. Buc., 33 ani, vâtaf za vistierie, șade în Buc. și la moșia sa Grindă, plasa Slobozia, stare bună.
- Gheorghe Bolintineanu*, n. satu Bolintinu, 45 ani, treti logofăt, al lui Mihai Bolintineanu, șade în Urziceni, plasa Slobozia, stare proastă.
- Crăciun*, n. Buc., 50 ani, treti vistier, al lui Ion, șade în Jilava, plasa Jilava, stare proastă.
- Iacov Grecul*, n. Buc., 40 ani, treti logofăt, al lui Popovici, șade în Jilava, plasa Jilava, stare proastă.
- Ioniță Poenarul*, n. Jilava, 35 ani, polcovnic za Craiova, al lui popa Dima, șade în Jilava, plasa Jilava, stare proastă.
- Enache Roșca*, n. Buc., 50 ani, polcovnic za politie, al serdarului Nicolae Roșca, șade în Stoenеști, sărac desăvârșit ¹⁾.

Județul Mușcel ²⁾

- Pavlace Apostolescu*, n. Câmpulung, 51 ani, serdar, al clucerului Apostol, șade în Câmpulung, are a patra parte din patru moșioare, din care ! se împarte în venit de taleri 1.350.
- Scarlat Iorgu* ³⁾, n. Câmpina, 55 ani, serdar, al vâtafului Iorgu, șade în Câmpulung, are venit din cele nemișcătoare taleri 2.500, moșie, vii și munți.
- Dumitrache Urianu*, n. Câmpulung, 53 ani, medelnicer, al armașului Bănică Urianu, șade în Câmpulung, are o pereche case i 2 mori cu câte 2 roate i un han i 2 prăvălii i 2 ogrăzi cu pruni i o moșioară în Bogătești i o delniță în Nămăești i alta în Jugur i altă delniță ce-i zice Gresia i o moșioară ce-i zice Ochești i altă moșie Maramu (?) și 4 pogoane vie, toate acestea supt venit de taleri 2.000.

¹⁾ În An. parlam. II 186, se mai adaogă șetrarul Dumitrache Sorescu [sin Tănase?] și feciorii de boeri: Răducanu sin ceauș Gheorghe Călărășeanu; Teodorache Doicescu sin treti logofăt Zamfirache; Alecu sin clucer Dumitrache Cruțescu.

²⁾ Filele 107—108.

³⁾ Iorgulescu, în An. parl. II. 307.

- Istrate Urianu*, n. Câmpulung, 48 ani, medelnicer, al armaşului Şerban Urianu, şade în Câmpulung, are o pereche case în Câmpulung, o moşioară Candelile, 4 pogoane vie şi partea ce-i va rămânea din rămasurile părinteşti după ce se va împărţi cu ceilalţi fraţi.
- Grigore Leordeanu*, n. Leordeni, 61 ani, medelnicer, al clucerului Nicolae Leordeanu, şade în Leordeni, are 200 stânjeni moşie la Budişteni, cu 3 pogoane vie i 80 stânjeni la Leordeni cu 3 pogoane vie şi case în Leordeni.
- Toma Leordeanu*, n. Leordeni, 52 ani, medelnicer, al clucerului Nicolae Leordeanu, şade în Leordeni, are parte de moşie în Leordeni i o pereche case şi vie i altă moşie Topoloveni cu vie i altă moşioară la Stoiceni i un loc de casă în Piteşti.
- Costandin Vlădescu*, n. Râmnicu Vâlcii, 50 ani, şetrar, al clucerului Preda Vlădescu, şade în Câmpulung, are 700 stânjeni moşie în Conţeşti, o pereche case în Câmpulung i 3 pogoane vie şi alte moşioare al căror venit se urcă la taleri 1.500.
- Naum* ¹⁾, n. Castoria, 52 ani, şetrar, al lui Costandin, şade în Câmpulung, are casă în Câmpulung, 2 petece moşie cu venit de taleri 500 şi o vie de 2 pogoane.
- Nicolae Brătianu*, n. Racoviţa, 60 ani, clucer za arie, al polcovnicului Dumitraşcu, şade în Câmpulung, are o pereche case în Câmpulung, cu o delniţă anume Bărbuşa, | 360 stânjeni moşie în Brătieni şi 3 pogoane vie.
- Nicolae Rucăreanu*, n. Câmpulung, 50 ani, treti logofăt, al clucerului Gheorghe Rucăreanu, şade în Câmpulung, are venitul casei de la cele nemişcătoare pe an taleri 2.600, de la moşii şi munţi.
- Dumitrache Aricescu*, n. Ploeşti, 50 ani, vtori vistier, al lui Ştefan postelnice, şade în Câmpulung, are 150 stânjeni moşie la Ariceşti sud Prahova i 2 pogoane vie la Băleni şi o pereche case în Câmpulung.
- Zamfir Borănescu*, n. Borăneşti sud Ialomiţa, 48 ani, treti vistier, al lui Stanciu Borănescu, şade în Câmpulung, are o pereche case în Câmpulung, o vie la Brăneşti de 5 pogoane i 3 vaduri de cârciumă cu venit de taleri 400 i un han şi 3 ogrăzi cu pomi.
- Lazăr Făgeţeanu*, n. Slătioara sud Romanaţi, 45 ani, treti vistier, al lui popa Nicolae, şade în Bălileşti sud Muşcel, are o pereche case în Bălileşti i 160 stânjeni moşie cu pomi şi moară cu 2 roate.
- Ioan Urianu*, n. Câmpulung, 42 ani, căpitan za dorobanţi, al armaşului Şerban Urianu, şade în Purcăreni sud Muscel, are 50 stânjeni

¹⁾ Naum Constantin, în An. parl. II. 314.

de moșie în Purcăreni și partea ce-i va veni din casa părintească după ce se va împărți cu ceilalți.

Ianache Budișteanu, n. Budișteni, 44 ani, vtori vistier, al lui Costandin postelnice, șade în Budișteni sud Mușcel, are 450 stânjeni de moșie în Budișteni i o pereche case și vie tot acolo.

Iane Vlădoianu, n. Cernaia sud Mehedinți, 52 ani, treti logofăt, al lui Mihai postelnice ot Mehedinți, șade în Câmpulung, are o pereche case în Câmpulung i 4 pogoane vie cu otaștină i 3 grădini cu pomi, cu venit la taleri 280 când se face rod i alte 3 livezi de fân și 18 copii.

Nicolae Ștefănescu, n. Iași, 31 ani, treti logofăt, al pitarului Vasile Ștefănescu, șade în Câmpulung, are 4 pogoane vie la Topoloveni și niște livezi de fân și pruni la Godeni.

Alecu Călișoiu, [Chilișoiu] n. Câmpulung, 38 ani, polcovnic za Târgoviște, al lui Costandin Călișoiu, șade în Câmpulung, are 2 perechi case în Câmpulung i 4 pogoane vie la Băleni cu otaștină și o livadă de fân la Suslănești.

Dumitrache Conțescu, n. Racovița sud Mușcel, 52 ani, treti logofăt, al lui Grigore Conțescu, șade în Racovița, are o pereche case în Pitești, 400 stânjeni moșie în Racovița și 6 pogoane vie.

Ioan Rumănescu, n. Rumânești, 48 ani, baș bulucbaș, al lui State mazilu, șade în Rumânești, are 130 stânjeni moșie și case de locuit.

Gheorghe Caravelea, n. Grecia, 51 ani, polcovnic, al lui Iane, șade în Chițești sud Mușcel, are 340 stânjeni moșie la Prisiceni sud Vlașca i o casă în București în mahalaoa Gorganului i 6 pogoane vie la Copăceni sud Vlașca și 212 stânjeni moșie la Chițești.

Gheorghe Izvoranu, n. Cernaia sud Mehedinți, 46 ani, ceauș agesc, al căpitanului Barbu, șade în Ciocănești sud Mușcel, are o pereche case cu 3 pogoane vie pe moșia d-lui vel logofăt Costandin Goleșcu.

Răducănu Micescu, n. Micești, 50 ani, ceauș za aprozi, al lui Pârău Micescu, șade în Micești, are casă în Micești i 150 stânjeni moșie i un han în Pitești deavalma cu frații săi și 2 pogoane vie.

Adăogiri din catagrafia din Oct. 1831

(Analele parlam. II. 154—5).

biv ¹⁾ *portar*: Costandin Vlădescu, 50 ani, venit 500 lei.

feciori de boeri: Nicolae Brătianu, 30 ani, venit 3.000 lei; Ioniță

¹⁾ Fost.

Alexeanu, 38 ani, venit 250 lei; Grigore Apostol, 39 ani, al clucerului Apostol, venit 2.500 lei; Apostol Racoviceanu, 39 ani, venit 1.000 lei; Toma Urianu, 32 ani, al armaşului Bănică Urianu, venit 1.000 lei; Costache Topoloveanu, 38 ani, al clucerului Mitică, venit 500 lei; Paraschiv Prisiceanu, 30 ani, al lui Gheorghe treti logofăt, venit 1.000 lei; Ghiţă Vlădescu, 31 ani, al comisului Vlădescu, venit 1.000 lei; Ioniţă Balan, 32 ani, al lui Gheorghe Balan, venit 500 lei; Ioniţă Leordeanu, 50 ani, venit 500 lei; Ioniţă Topoloveanu, 30 ani, venit 1.000 lei; Ilie Topoloveanu, 32 ani, venit 500 lei; Ioniţă Racoviceanu, 32 ani, al polcovnicului Nicolae, venit 500 lei; Mincu Topoloveanu, 48 ani, venit 1.000 lei; Matei Prisiceanu, 58 ani, venit 2.000 lei; Ioniţă Rizu, Costache Vlădoianu, Gheorghe Criteanu, Costache Eliat.

Judeţul Olt ¹⁾

Grigore Urianul, n. aici în oraşu Slatina, ca de 50 ani, serdar, al răposatului Costandin Urianu postelnicelu, şade în Slatina, are un trup de moşie părintească ce | se numeşte Verguleasa i Poganea, | ca vreo 500 stânjeni, se stăpâneşte | de 5 fraţi.

Ioniţă Gigărtul, n. satul Viişoara într'acest judeţ, peste 60 ani, pitar, al răposatului Andronache Gigărtu vtori comis, şade aci în oraşu Slatina, are 300 stânjeni de moşie în hotaru | Viişoara şi o vie tot pe | acea moşie.

Andrei Bălşanul, n. satu Vigăneşti într'acest judeţ, ca de 55 ani, pitar, al răposatului Constandin Bălşanul, şade aici în Slatina, are 100 stânjeni de moşie în hotar | Bircii lângă Vigăneşti şi o | vie aici în dealu Slatina.

Mihalache Izvoranul, n. aici în Slatina, peste 60 ani, clucer za arie, al răposatului şetrar Barbu Izvoranu, şade în Slatina, are 400 stânjeni de moşie | în hotaru Izvoarele, cum şi | o vie tot în numita moşie.

Gheorghe Urianul, n. Slatina, peste 60 ani, treti logofăt, al răposatului Constandin Urianu, şade în satu Vărguleasa într'acest judeţ, are un trup de moşie părintească | ce se numeşte Verguleasa i Poganea | ca vreo 500 stânjeni, se stăpâ | neşte de 5 fraţi.

Costandin Rătescu, n. satu Răteşti sud Vlaşca, 85 ani, treti logofăt, al răposatului vtori comis Mihai Rătescu, şade în Slatina, are

¹⁾ Filele 118—120.

2 trupuri de moșie | una în hotaru Recea i Turia și alta la Slobozia pe apa Plăpcii și vie | aici în dealu Slatina | care fiind afierosită sfintei episcopii Argeșul mai dinainte, | după moartea sa rămâne stăpânirea sfintei episco | pii.

Costandin Linaru, n. orașu Caracal sud Romanai, ca de 55 ani, vtori vistier, al răposatului Gheorghe Linaru, șade aici în orașu Slatina, are ca 300 stânjeni de mo | șie în hotaru Scornicești și o vie aici în dealul Slatina.

Adăogiri din catagrafia dela 20 Oct. 1831

(Analele parlam. II. 156—7).

feciori de boeri: Iamandache Gigărtu, al stolnicului Nicolae, venit 1.000 lei; Ioniță Gigărtu, al stolnicului Nicolae, venit 5.000 lei; Ioniță Deleanu, al șetrarului Toma Deleanu, venit 5.000 lei; Atanasie Racoviceanu, al clucerului za arie Iamandache Racoviceanu, venit 1.000 lei; Alecu Izvoranu, al stolnicului Scarlat Izvoranu, venit 10.000 lei; Lache Mavrodin, al stolnicului Costache Mavrodin, venit 500 lei; Barbu Vulturescu, al serdarului Constantin Vulturescu, venit 2.000 lei; Dincă Izvoranu, al clucerului za arie Mihalache Izvoranu, venit 2.500 lei; Costache Izvoranu, al clucerului za arie Mihalache Izvoranu, venit 2.500; Nicolae Izvoranu, al lui Constantin Izvoranu, venit 3.000 lei; Iorgu Urianu, al serdarului Grigore Urianu; Dincă Urianu, al serdarului Grigore Urianu, venit 100 lei; Mihalache Urianu, al serdarului Grigore Urianu, venit 100 lei; Costache Urianu, al serdarului Grigore Urianu, venit 100 lei; Grigore Linaru, al vtori vistierului Constantin Linaru; Nicolae Racoviceanu, al lui Atanasie Racoviceanu; Ștefan Milcoveanu, al lui Constantin Milcoveanu, venit 300 lei; Ioniță Milcoveanu, al lui Constantin Milcoveanu; Ioniță Milcoveanu, al lui Istrate Milcoveanu, venit 150 lei; Barbu Berindei, al lui Constantin Berindei, venit 1.000 lei; Dumitrache Berindei, al lui Contantin Berindei, venit 600 lei; Nicolae Berindei, al lui Ioniță Berindei, venit 800 lei; Zamfir Urianu, al lui Nicolae Urianu, venit 100 lei; Alecu Milcoveanu, al lui Rizea Milcoveanu, venit 200 lei; Toma Milcoveanu, al lui Rizea Milcoveanu, 200 lei; Vasile Milcoveanu, al lui Rizea Milcoveanu, venit 100 lei; Nicolae Păucescu, Dincă Cioflan, Draghiceanu Periețeanu.

Județul Prahova ¹⁾

- Toma Filiti*, n. Ipir, 45 ani, vel căminar, al serdarului Iamandi, șade în Pietroșani, are o moșie Pietroșani în Prahova i o vie la Valea Poenii în sud Saac pe moșia lui Radu Vodă la Cioplea.
- Nicolae Bălăcianu*, n. Finta, 56 ani, paharnic, al șetrarului Ioan Bălăcianu, șade în Ploești și în București, nimic nu are, o moșie Bereasca în sud Prahova andipricon și | 2 perechi de case, una în București și alta în Ploești tot andipricon.
- Grigore Caribolu*, n. Tesalonic, 54 ani, paharnic, al lui Petre Caribolu neguțător, șade în Câmpina, are o moșie Cocorăștii Capli și o casă în Câmpina, de zestre sânt ²⁾.
- Grigore Negru* ³⁾, n. Câmpina, 65 ani, serdar, al lui Costandin capanlău, șade în Câmpina, are o casă în Câmpina, arsă.
- Barbu Dănescu*, n. Ploești, 52 ani, serdar, al protopopului Dumitru, șade în Ploești, are o moșioară Dănești de stânjeni 300 i o vie în sud Saac și o casă în | Ploești.
- Costandin Călinescu*, n. satu Călinești, 42 ani, medelnicer, al polcovnicului Dumitru Grecu | de la Adrianopoli, șade în Călinești, are o moșioară Cerașu în sud Saac i la Călinești în Prahova 38 stânjeni și | o vie la Bălțați tot în sud Prahova.
- Iordache Suslănescu*, n. Ploești, 35 ani, medelnicer, al biv polcovnicului Teodorică, șade în Ploești, are 2 perechi case în Ploești și 2 prăvălii.
- Barbu Movilă*, n. Moara Domnească, 65 ani, medelnicer, al stolnicului Constandin Movilă, șade în Ploești, are o moșie Amaru în sud Saac i o vie ipac și o casă în Ploești.
- Neculaie Saegiu*, n. Ipir, 40 ani, sluger, al lui Costache Saegiu, șade în Breaza, are moșia Breaza în Prahova i un petec de moșie Călinești | și o vie la Bălțați.
- Costache Corlătescu*, n. Buc., 48 ani, sluger, al polcovnicului Ștefan Băiașu, șade în Ploești, are o moșie Corlătești i o vie în sud Saac la Valea Poenii și o casă | în Ploești; toate sânt zestre
- Ioniță Racotă*, n. în Moldova, în Eși, 60 ani, sluger, al lui Mihalache Racotă, șade la Mărginenii stolnicesii, are o moșie Drăgăneasa pe Provița în sud Prahova și o cârciumă în Măgureni tot în Prahova.
- Alexandru Adâncămeanu (Râmnicleanu)*, n. Inotești sud Saac, 41 ani,

¹⁾ Filele 72—3.

²⁾ In catagrafia de la 9 Noemvrie 1831 (Analele parlam. II. 146—7), venit 4.000 lei.

³⁾ sau Negrea.

clucer za arie, al diaconului Stan, șade în Ploești, are o vie în sud Saac de 3 pogoane și o casă în Ploești.

Costache Negru ¹⁾, n. Câmpina, 35 ani, vtori vistier, al lui Mihalache vâtaf de plai, șade în Câmpina, are o vie în sud Saac la Vadu Săpat, 12 pogoane și casă în Câmpina.

Radu Plopeanu, n. Câmpina, 46 ani, treti vistier, al lui Constandin arândașu, șade în Câmpina, are o vie în sud Saac la Boldești și o casă în Câmpina.

Ioan Neculaie, n. Egripù ostrov, 55 ani, treti vistier, al lui Neculaie neguțătoru, șade în Țintea, are o vie de 3 pogoane la Țintea în sud Prahova.

Elefterache, n. Comișani, 29 ani, căpitan za lefegii, al lui Neculaie zugrafu, șade în Câmpina, n'are nimic, este zugraf.

Panait Sachelarie, n. Castoria, 60 ani, ceauș, al lui Hristache neguțătoru, șade în Ploești, are o casă în Ploești și o prăvălie.

Andrei Cuțarida, n. Buc., 31 ani, vtori armaș, al vel cămărașului za ocne Ioan Cuțarida, șade în Ploești, are o casă în orașu Ploești.

Petrache Râmnicianu, n. orașu Ploești, 30 ani, polcovnic za Cerneți, al lui Ioniță Râmnicianu postelnicel, șade în Ploești, are o vie de 8 pogoane în sud Saac și o casă de zestre în Ploești.

Adăogiri din catagrafia de la 9 Nov. 1831

(Analele parlam. II. 146—7)

Comis: Scarlat Bărcănescu, șade în Bărcănești, venit 6.000 lei.

Serdar: Ianache Porumbaru, șade în Câmpina.

Slugeri: Dumitrache Maican, șade în Ploești; Mihalache Rahtivan, șade în Ploești, venit 1.500 lei; Scarlat Racotă, șade în Măgureni; Constantin Cuțarida, șade în Ploești.

Șetrar: Panait Mărunțeanu, șade în Câmpina.

[*Boernași*]: Ioan Maican, vtori vistier, șade în Ploești, venit 1.500 lei; Costache Mihalache, vtori vistier, șade în Câmpina, venit 1.000 lei; Lefter Borcescu, treti vistier, șade în Ploești, venit 2.500 lei; Gheorghe Hristodulu Băicoianu, treti vistier, șade în Câmpina, venit 7.000 lei; Stancu Șoiculescu, treti logofăt, șade în Filipeștii de pădure, venit 400 lei; Dumitru Scorțeanu, polcovnic, șade în Ploești, venit 300 lei; Gheorghită Anastasiu, polcovnic, șade în Câmpina; Dinu Dobrogeanu, polcovnic, șade în Câmpina,

¹⁾ Sau Negrea.

venit 1.000 lei; Panait zet sluger Cuțarida, treti logofăt, șade în Ploești, venit 1.000; Costache Lazăr, treti logofăt, șade în Ploești; Vasilache Negru, polcovnic, al lui Constantin Negru, șade în Câmpina, venit 1.000 lei.

Feciori de boeri: Costache Lupoianu, al stolnicului Constantin Lupoianu, șade în Câmpina, venit 1.000 lei; Iordache Fărcășanu, al paharnicului Răducan Fărcășanu, șade în Ploești, venit 800 lei; Cănuță Movilă, al șetrarului Tănase Movilă, șade la Moara Domnească, venit 2.000 lei; Matache Păltineanu, al pitarului Ion Păltineanu, șade în Ploești, venit 400 lei; Teodosie Scorțeanu, al lui treti logofăt Dinu Scorțeanu, șade în Braniște; Iancu Filiu, al comisului Petrache, șade în Ploești, venit 300 lei; Nicolae Vericeanu, al lui Serghie biv căpitan ză dorobanți, șade în Ploești, venit 300 lei; Mihalache Asan, al serdarului Asan, șade în Câmpina, venit 700 lei; Alecu Viroșanu, al medelnicerului Viroșanu, șade în Câmpina, venit 300 lei; Costache Brătianu, al lui vtori comis Ion Brătianu de la Focșani, șade în Câmpina.

Județul Saac [Săcueni] ¹⁾

Gheorghe Boldescu, n. Buc., 55 ani, paharnic, șade în Boldești, are o moșie Boldești i Șipotul, un han în Ploești sud Prahova, o pereche case ot Bucov, cinci | sprezece pogoane vie ²⁾).

Mârzea, n. Văleni, 45 ani, medelnicer, al polcovnicului Moise, șade în Văleni, are 2 moșii ca de 300 stânjeni de munte | , 3 vii ca de 60 pogoane, una sută | cinci zeci cai, 40 vite cu coarne | , 40 stupi, o moară, 2 țigani | , 2.000 pruni, o zalhană cu 4 cazane.

Enuță Crăciunescu, n. Crăciunești, 37 ani, medelnicer, al lui Ene biv căpitan, șade la Fântânele, are 6 sfuricele de moșie, 20 pogoane | vie, 20 vite cu coarne și cai, 200 | oi, 80 stupi, 1000 pruni, 2 țigani ³⁾).

Ioan Păltineanu Slăniceanu ⁴⁾, n. Păltineni, 60 ani, pitar, șade în Păltineni, are patru sfuricele de moșie, 10 po | goane vie, 30 vite cu coarne | și cai, 200 oi, 1000 pruni ⁵⁾).

¹⁾ Filele 66—9. Județ desființat; cuprindea o parte din Prahova și Buzău, cu reședința la Bucov.

²⁾ În catagrafia de la 1 Nov. 1831 (Analele parlam. II. 142—5). venit 6.000 lei.

³⁾ Idem, venit 8.000 lei.

⁴⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este adăugat în manuscris.

⁵⁾ În catagrafia de la 1831, venit 1.500 lei.

Alecsandru Căplescu, n. Buzău, 55 ani, pitar, al lui Costandin Căplescu, șade în Urlați, are 13 pogoane vie, 3 suflete țigani | 6 boi, 5 cai, 500 pruni.

Matache Dumitrescu, Merișescu ¹⁾ n. Vadu Săpat, 45 ani, pitar, al lui Nițu Mareș, șade în Vadu Săpat, are o moșie la sud Ialomița i un pod la Moldoveni pe Ialomița, | 30 pogoane vie păragină, o sfoară de moșie la Itu de câmp. Om lipsit de minte.

Ioan Sibiceanu, n. Sibiciu de sus, 55 ani, clucer za arie, al lui Gheorghe Sibiceanu, șade în Sibiciu de sus, are 500 stânjeni moșie de munte în hotar Sibi | ciu, 5 pogoane vie, 1000 pruni, două | sute oi, 30 capete vite cu coarne, 10 bivoli, 25 capete de cai, unspre | zece suflete țigani, o moară pe apa Buzău | lui ²⁾.

Temeli Zano, n. Slănic, 66 ani, vtori vistier, al lui Iane Zane, șade în satu Prejanu, are 370 stânjeni moșie de munte, două | zeci pogoane vie, 2.000 pruni, 2 mori | , o povarnă cu 4 cazane, patru | zeci capete de vită și cai ³⁾.

Tudor Cărbunescu, n. Cărbunești, 73 ani, treti logofăt, al lui Lupu Cărbunescu, șade în Cărbunești, are 1000 stânjeni moșie de munte, 15 | pogoane vie, 800 pruni, 2 mori, o po | varnă cu 4 cazane, 15 capete | de vită, cu boi, cu cai.

Ioan Speteanu, n. Speteni, 35 ani, treti logofăt agese, al lui Matei Speteanu, șade în Valea Scheilor, are 12 pogoane vie, 20 stânjeni moșie | la Speteni sud Ialomița, 8 vite cu coarne, | 28 oi, 70 stupi, 2 cai.

Gheorghe Iazlău, n. Filipopoli, 55 ani, treti logofăt, al lui Andrei, șade la Mizil, are o moșie 500 stânjeni, 2 vii 18 | pogoane, 10 boi, 10 cai, 1 țigan ⁴⁾.

Pârvu Dănescu, n. Dănești sud Prahova, 63 ani, treti vistier, al lui Ilie Dănescu, șade în Valea Popii, are 12 pogoane vie, 3 cai, una | sută cinci zeci oi ⁵⁾.

Pancu, n. Văleni, 56 ani, polcovnic de politie, al Dimii neguțător, șade în Văleni, are 12 pogoane vie, 200 stânjeni în | trei hotare moșie de munte, 1000 pruni, o | moară cu 2 roate, 4 suflete de țigani, două | zeci vite cu coarne, 10 cai, una povarnă, | 20 rămători ⁶⁾.

Nicolae Doicescu, n. pe Valea Popii, 51 ani, fecior de boer, al lui

¹⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este adăogat în catagrafia de la 1831.

²⁾ În catagrafia de la 1831, venit 2.000 lei.

³⁾ Idem, 2.500 lei.

⁴⁾ Idem, 2.000 lei.

⁵⁾ Idem, 1.500 lei.

⁶⁾ Idem, 6000 lei.

Dan, şade la Valea Scheilor, are 12 pogoane vie, 3 vite cu coarne | , 28 oi, 7 suflete țigani.

Sima Teişanu, n. Buc., 54 ani, polcovnic ageşc, al lui Vasile Teişanu, şade în Valea Scheilor, are 2 pogoane vie, 100 pruni, 10 oi, un cal, 2 | vite cu coarne, 10 stânjani moşie la Spe | teni sud Ialomiţa.

Matei Dolete, n. Tohani, 56 ani, polcovnic de Seimeni, al căpitanului Iorga Dolete, şade în Fefelei, are 400 stânjani moşie, 15 pogoane | vie, 500 pruni, 40 stupi, o câr | ciumă, 9 vite cu coarne, 5 cai, | 7 rămători.

Costandin zet [ginere] clucer Ioan Sibiceanu, n. Ianina, 34 ani, polcovnic, nepot al răposatului Costandie, şade în Sibiciu de sus, are 50 stânjani moşie de munte, 500 pruni, | 150 oi, 25 vite, | 10 cai şi se chiverniseşte şi cu neguţătoria.

Soare Piţoiu, n. Văleni, 46 ani, polcovnic de Cerneţi, al lui Apostol, şade în Vălenii de Munte, are 6 pogoane de vie, 30 stânjani de moşie | de munte, 2000 pruni, 4 cai, 8 vaci, | 2 bivoli, o povarnă cu 4 cazane, o pră | vâlie în Văleni, se chiverniseşte şi cu neguţătoria ¹⁾.

Ioniţă Şoimescu, n. Buc., 65 ani, polcovnic de Seimeni, al lui Ursache, şade în Buc., are 400 stânjani moşie de câmp, 2 hotare | moşie de vii, 400 pruni, 2 cai, 2 vaci | , 3 suflete țigani, | 300 stânjani moşie | în Vlaşca, se chiverniseşte şi cu slujbe ²⁾.

Şerban Lipianu, n. Călugăreni, 60 ani, polcovnic de Cerneţi, al lui Dumitru Lipianu, şade în Călugăreni, are 40 stânjani moşie de munte, 10 pogoane | de vie, 500 pruni, 6 boi, 3 cai, | 50 de stupi, se chiverniseşte cu neguţătoria.

Hariton Sava, n. Xantia, 50 ani, polcovnic de Seimeni, al Savii Stamboulunu, şade în Valea Călugărească, are 2 vii de 9 pogoane, 8 boi, 2 cai, 80 oi, 20 stupi şi se chiverniseşte şi cu neguţătoria (venit 1500).

Nicolae Măceşescu, n. Buc., 50 ani, polcovnic de Seimeni, al lui Dumitru Paliolog, şade în Valea Manti, are 4 pogoane de vie, 2 cai, o vacă.

Stoica Buruzescu ³⁾ n. Scăeni, 45 ani, polcovnic de târg, şade în Ceptura, are 5 pogoane vie, 4 boi, 2 vaci, 100 | pruni şi se chiverniseşte şi cu slujbe.

Grigorie Crăciunescu, n. satu Tohani, 52 ani, căpitan de Dorobanţi, al lui Ene căpitan, şade în Tohani, are 8 pogoane vie, o parte de moşie în 4 | sficele, ce se numeşte Urloeneasca, Crăciuneşti.

¹⁾ Idem, 6.000 lei.

²⁾ Idem, 1.000 lei.

³⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este adăugat în manuscris.

Tohani, deavalma și cu | alți părtași, 300 pruni, 3 cai, șai | zeci oi, 6 vaci, 15 stupi ¹⁾).

Dimitrie, n. Moreia, 48 ani, vătaf za aprozi, vnuc răposatul egumen Cotroceanu, șade în Ceptura, are 3 vii în 3 locuri, 35 pogoane | , 8 boi, 4 cai, 8 vaci, 2 bivoli și se chivernisește și cu neguțătoria.

Răducanu sin Iamandi, n. Mizil, 60 ani, ceauș agesc, al lui Iamandi. șade în Mizil, are o casă, 2 prăvălii pe moșia dîmnealui | banului Brâncoveanu, 12 pogoane | vie, 3 cai, 2 boi, 5 stân | jeni de moșie ²⁾)

Adăogiri din catagrafia de la 1 Nov. 1831

(Analele parlam. II. 142—5).

Căminar: Alexandru Filipescu, șade în Drajna, venit 8.000 lei.

Medelniceri: Costache Sefandache, șade în Teișani; Grigore Lipănescu, șade în Lipănești.

Vel comis de Moldova: Bănică Ciocârdia, șade în Fefelei, venit 500 lei.

[Boernași]: Ioniță Crăciunescu, treti logofăt, șade în Tohani, venit 2.000 lei; Nițu Cireșeanu, treti logofăt, șade în Cireși; Grigore Drăgulinescu, polcovnic, șade în Fântânele, venit 1.000 lei.

Feciori de boeri: Costache și Alexandru, fii ai lui Grigore Lipănescu; Grigore, Costache și Matache, fii ai lui Ioan Păltineanu; Nicolae, 20 ani, al lui Matache Dumitrescu Merișescu; Costache, 23 ani, al lui Ioan Sibiceanu; Bănică și Anghel, fiii lui Tudor Cărbunescu; Mihalache al lui Ioniță Șoimescu; Matache și Mihai, fii lui Grigore Drăgulinescu; Stavrache Dâmboviceanu, al răposatului medelnicer Ianache Dâmboviceanu, șade în Fefelei, venit 1.500 lei; Nicolae Dâmboviceanu, al răposatului medelnicer Ianache Dâmboviceanu, șade în Fefelei în casa mumă-si; Vasilache Murgulescu, al slugerului Iancu Murgulescu, șade în Valea Călugărească, în casa mumă-si; Iancu Macovei, al pitarului Macovei, șade în Star Chiojd, venit 1.000 lei; Matache Macovei, al pitarului Macovei, șade în Star Chiojd, venit 1.000 lei; Ioniță Drăgulinescu, al șetrarului Neagu Drăgulinescu, șade în Tohani, venit 800 lei; Nae Mareș, al șetrarului Mareș, șade în Vadu Săpat, venit 1.200 lei; Istrate Săulescu, al lui treti logofăt Mihai Săulescu, șade în Fefelei, venit 2.000 lei; Costache Urlățeanu,

¹⁾ In catagrafia de la 1831, venit 2.500 lei.

²⁾ Idem, 1.500 lei.

al lui treti logofăt Ioniță Urlățeanu, șade în Urlați; Mareș Brezeanu, al polcovnicului Constantin Brezeanu, șade în Fefelei, venit 2.000 lei; Matache Brezeanu, al polcovnicului Constantin Brezeanu, șade în Fântânele, venit 500 lei; Nicolae Dolete, al polcovnicului Matei Dolete, șade în Fefelei.

Județul Slam Râmnic ¹⁾

- Atanasie Lascari*, n. Constantinopol, 49 ani, vel agă din Moldova, al lui Gheorghe Lascari, șade în Râmnic, are 1515 stânjeni moșie în 4 bucăți și 28 pogoane vie ²⁾.
- Hristodor Neculescu*, n. Râmnic, 62 ani, paharnic, al pitarului Alecsandru Neculescu, șade în Râmnic, are 6500 stânjeni moșie în 9 trupuri i 100 pogoane | vie în 3 locuri i o casă în Râmnic și alta în București i un loc sterp ipac i trei locuri în Râmnic și o pivniță cu 3 prăvălii în Focșani.
- Alecu Mărgărit*, n. Richești Slam Râmnic, 43 ani, paharnic din Moldova *dela Mihai Vodă Suțul* ³⁾, al lui vtori vistier Enache Mărgărit, șade în Focșani, are 27 pogoane vie și o casă în Focșani ⁴⁾.
- Mihalache Pastiescu*, n. Focșani, 35 ani, paharnic din Moldova, al ceaușului Ene Pastiescu, șade în Focșani, are 1000 stânjeni moșie i 10 pogoane vie.
- Iancul Donie*, n. Focșani, 33 ani, stolnic, al stolnicului Grigore Donie, șade în Focșani, are 1200 stânjeni moșie în 3 trupuri, 60 pogoane vie și casă | în Focșani ⁵⁾.
- Costache Neculescu*, n. Râmnic, 33 ani, stolnic, șade în Topliceni, are 5545 stânjeni moșie în 7 trupuri, 38 pogoane vie | , un han în București, 2 locuri sterpe la Râmnic i alte | 2 sfori moșie a căror stânjeni nu sunt cunoscuți ⁶⁾.
- Pavlace Dedulescu*, n. Topliceni, 33 ani, stolnic, al paharnicului Alexandru Dedulescu, șade în Topliceni, are 3500 stânjeni moșie în 3 trupuri i 30 pogoane vie ⁷⁾.
- Anastasie Dedulescu*, n. Topliceni, 35 ani, serdar, al medelnicerului Mihalache Dedulescu, șade în Topliceni, are 3000 stânjeni moșie în 3 trupuri, 40 pogoane vie și ca | să la Topliceni ⁸⁾.

¹⁾ adică R.-Sărat. Filele 51—3.

²⁾ In catagrafia de la 18 Oct. 1831 (Analele parlam. II. 134—7), venit 2.000 lei și trecut apoi între căminari (ibid. 304).

³⁾ Cuvintele subliniate sunt din catagrafia de la 1831.

⁴⁾ In catagrafia de la 1831, venit 2.000 lei.

⁵⁾ Idem, venit 10.000 lei.

⁶⁾ Idem, 15.000 lei.

⁷⁾ Idem, 8.000 lei.

⁸⁾ Idem 12.000 lei.

- Costache Arion*, n. Buc., 40 ani, serdar, al stolnicului Nicolae Arion, şade în Râmnic, are 2000 stânjeni moşie, 45 pogoane vie şi un han la | Râmnic.
- Costache Robescul*, n. Slobozia Robeşti, 50 ani, serdar, *mort* ¹⁾, al lui Stoian Robescu, şade în Focşani, are 2340 stânjeni moşie i 3 vii de 72 pogoane i 2 mori de 4 roate i 3 hanuri si 3 prăvălii în Foc | şani şi 2 povârni de 10 cazane.
- Alecu Bagdat*, n. Râmnic, 47 ani, serdar, al lui Ianache Bagdat, şade în Râmnic, are 1820 stânjeni moşie în 6 trupuri i 25 pogoane vie | i 2 prăvălii în Râmnic şi o moară cu 2 roţi ; face şi negoţuri²⁾.
- Gheorghe Şonţul*, n. Buc., 54 ani, serdar, al protopopului Costache, şade în Focşani, are 25 pogoane vie i un han ars în Focşani şi case ³⁾.
- Gheorghe Platară*, n. Moreia, 30 ani, serdar de Moldova, al lui Neculaie Platară, şade în Grebăn.
- Neculaie Rafailă*, n. Buc., 60 ani, medelnicer, al lui treti logofăt Radu Rafailă. şade în Coteşti, are 1250 stânjeni moşie, 26 pogoane vie în trei părţi ⁴⁾.
- Pantazi Chiosescu*, n. Buc., 50 ani, medelnicer, al polcovnicului Ioan Chiosescu, şade în Focşani, are 30 pogoane vie şi casă în Focşani ⁵⁾.
- Teodorache Iarca*, n. Buc., 36 ani, medelnicer, al clucerului za arie Oprişan Iarca, şade în Râmnic, are 660 stânjeni moşie, 10 pogoane vie ⁶⁾.
- Costache Topliceanu*, n. Topliceni, 48 ani, medelnicer, al lui Toma Topliceanu, şade în Topliceni, are 1547 stânjeni moşie în 5 trupuri, 36 pogoane vie în 2 părţi ⁷⁾.
- Teodor Munteanul*, n. Coteşti, 61 ani, sluger, al lui Ion Munteanul, şade în Coteşti, are 14 pogoane vie şi 36 loc sterp, o pivniţă în Focşani ⁸⁾.
- Angheli Toma*, n. Coteşti, 35 ani, sluger, al clucerului za arie Toma, şade în Coteşti, are 30 pogoane vie, un han la Râmnic ⁹⁾.
- Iordache Vernescu*, n. Buzău, 60 ani, sluger, al lui Manul Vernescu, şade în Râmnic, are 500 stânjeni moşie, 15 pogoane vie şi 2 case în Râmnic ¹⁰⁾.

¹⁾ Cuvântul subliniat este adăugat în manuscris.

²⁾ În catagrafia de la 1831, venit 12.000 lei.

³⁾ Idem, 500 lei.

⁴⁾ Idem : «împovărat cu 12 copii, venit 2.000 lei»

⁵⁾ Idem, 500 lei, zis şi Cheseoglu, ibid. 310.

⁶⁾ Idem. 4.000 lei.

⁷⁾ Idem, 3.000 lei.

⁸⁾ Idem, 500 lei. Zis «i Măslină», ibid. 312.

⁹⁾ Idem, 500 lei. Zis Angheli Focşăneanu, ibid. 311.

¹⁰⁾ Idem, 500 lei.

Costache Neculescu, n. Buc., 38 ani, sluger, al serdarului Constantin Neculescu, șade în Râmnic, are 4800 stânjeni moșie în 10 trupuri, 56 pogoane vie în 3 părți, o moa | ră în 2 roate la Râmnic, o cârciumă și un loc sterp ipac și case în Râmnic ¹⁾).

Ioniță Râmniceanu ²⁾, n. Grebăn, 40 ani, sluger din Moldova, al căpitanului Mihalcea, șade în Grebăn, are 18 pogoane vie și casă la Grebăn.

Vasile Angheli, n. Cotești, 47 ani, pitar, al căpitanului Angheli, șade în Cotești, are 112 stânjeni moșie, 23 pogoane vie și casă în Cotești ³⁾).

Costache Perieșeanul, n. Perieși sud Ialomița, 28 ani, pitar din Moldova, are și pitac, al polcovnicului Matei Grosul, șade în Vârteșcoiu, are 30 pogoane pământ sterp la Jideni ⁴⁾).

Vlad Perieșeanul, n. Perieși sud Ialomița, 55 ani, șetrar, al căpitanului Hristea, șade în Grebăn, are 380 stânjeni moșie în 2 trupuri, 47 pogoane în 2 vii | , cârciumă la târgu Râmnicului și casă în Grebăn ⁵⁾).

Dumitru Fotin, n. Gura de la Ioanina, 55 ani, șetrar, al lui Costandin Fotin, șade în Focșani, are 500 stânjeni moșie, o moară cu 2 roate și 26 pogoane | ne vie ⁶⁾).

Rizul, n. Gura de la Ioanina, 54 ani, șetrar, al lui Anastasie, șade în Cotești, are 30 pogoane vie și casă la Cotești ⁷⁾).

Dumitrache Ghiumoglu, n. Buc., 47 ani, clucer za arie, al lui Mihai Ghiumoglu, șade în Focșani, are 1000 stânjeni moșie în 2 trupuri i 20 pogoane vie ⁸⁾).

Toma, n. Focșani, 62 ani, clucer za arie, al lui Voinea, șade în Cotești, are 100 pogoane pădure și 15 vie și casă în Cotești ⁹⁾).

Gheorghită Chirițoiul, n. Slobozia Robești, 44 ani, clucer za arie din Moldova, al căpitanului Asanache Chirițoiul, șade în Focșani, are 200 stânjeni moșie în 2 bucăți, 15 pogoane vie și ca | se în Focșani.

Panait Curelea, n. Moreia, 63 ani, clucer za arie, al lui Anastase Curelea, șade în Focșani, are 33 pogoane vie în 2 locuri și o casă în Focșani ¹⁰⁾).

¹⁾ Idem, venit 14.000 lei. — I se zicea și «Căță» (Anale parl. II 311).

²⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este din catagrafia de la 1831. Zis și «Șopărlă» (ibid. 173).

³⁾ În catagrafia de la 1831, venit 500 lei.

⁴⁾ Idem, 500 lei.

⁵⁾ Idem, 1.500 lei.

⁶⁾ Idem, 1.000 lei.

⁷⁾ Idem, 800 lei.

⁸⁾ Idem, 1.000 lei.

⁹⁾ Idem, 800 lei. Zis și Toma Focșăneanu (ibid. 314).

¹⁰⁾ Idem, 400 lei.

- Ianache Parianò*, n. Târgu Râmnicului, 50 ani, vtori logofăt, al lui Vasile vameș, șade în Slobozia Robești, are 19 pogoane vie în 2 locuri o moară la Râmnic, un petec mo | și e în 24 stânjeni și casă în Slobozia Robești.
- Costache Neculescu*, n. Buc., 27 ani, vtori spătar, al clucerului Alecu Neculescu, șade în Râmnic, are a patra parte din casa părintească.
- Mihalache Zaharia*, n. Chipru ținutul Larnacazi. 50 ani, vtori vistier, al lui Zaharia Ialucătescu, șade în Focșani, are 12 pogoane vie.
- Vasilache Neculescu*, n. Râmnic, 39 ani, vătaf za divan, al serdarului Constantin Neculescu, șade în Râmnic, are 1200 stânjeni moșie, 14 pogoane vie, o cârciumă în Bu | curești.
- Ioan Tătăranul*, n. Buc., 51 ani, treti logofăt, al lui Barbul Tătăranul, șade în Cotești, 2000 stânjeni moșie în 5 trupuri, 55 pogoane vie în 3 locuri și o moară ¹⁾.
- Costea Mărgărit*, 70 ani, treti logofăt, al lui Mărgărit, șade în Focșani, are 25 pogoane vie, o prăvălie și pivniță în Focșani.
- Anastasiu Măzgosul*, n. Focșani, 30 ani, vtori vistier, al polcovnicului Neculau Măzgosul, șade în Focșani, are 6 pogoane vie, o casă în Focșani.
- Ioan*, n. Slobozia Brătulesii de la Basarabia, 56 ani, vtori comis, al lui Teodor iconom, șade în Focșani, are 16 pogoane vie, însă 6 pogoane pe moșia d-lui și 10 pe moșia mănăstirii Râmnic și case în Focșani.
- Bărbucean Pavalache*, n. Focșani, 45 ani, vtori armaș al căpitanului Pavalache, șade în Focșani, are 12 pogoane vie și case în Focșani ²⁾.
- Șerban Zăgănescul*, n. Slobozia Robești, 54 ani, vtori armaș, al lui Temelie Zăgănescu, șade în Râmnic, are 400 stânjeni moșie în 3 bucăți, 20 pogoane vie în | 3 locuri și un han și casă în Râmnic.
- Pantazi Chirițoiul*, n. Slobozia Robești, 35 ani, vtori armaș, al lui Gheorghe Chirițoiu, șade în Slobozia Robești, are 20 pogoane vie, moșie moștenească în Slimnic ³⁾.
- Ioniță Moldoveanu*, n. Odobestii Moldovei, 58 ani, polcovnic za Seimeni din Valahia, al preotului Teodor Climent, șade în Cotești, are 10 pogoane vie.

¹⁾ Idem, 3.000 lei.

²⁾ Idem, 300 lei.

³⁾ Idem, 500 lei.

Mincul Căplescul i Mihalache ¹⁾, n. Buzău, 28 ani, polcovnic, al lui Costandin Căplescu, şade în Băleşti, are 12 pogoane vie.
Mihalache Luchi, n. Buc., 50 ani, polcovnic, al lui Luca, şade în Coteşti, are 100 stânjeni moşie.
Mărgărit Ioaniu, n. Arghirocastro, 53 ani, căpitan za dorobanţi, al lui Ioan Papazol, şade în Olteni, are 30 pogoane vie.

Adăogiri din catagrafia de la 18 Oct. 1831

(Analele parlam. II. 134—7).

Căminar: Iordache Dedulescu ²⁾, are casă în Topliceni, venit 8.000 lei.
Feciori de boeri: Vasile Pastiescu, 40 ani, fiu de sluger, şade în Focşani, venit 800 lei; Asanache Pastiescu, 36 ani, fiu de sluger, şade în Focşani, venit 800; Dincă Robescu, 30 ani, fiu de şetrar, şade în Focşani, venit 500 lei; Ştefan Paraschivescu, 40 ani, fiu de medelnicer, şade în Focşani, venit 400 lei; Alexandru Cotescu, 38 ani, fiu de sluger, şade în Coteşti, venit 1000 lei; Alecu Cotescu, 33 ani, fiu de sluger, şade în Coteşti, venit 1000 lei; Grigore Borănescu, 36 ani, fiu de sluger, şade în Coteşti, venit 1.000; Iordache Iarca, 35 ani, fiu de clucer za arie, şade în Râmnic, venit 800 lei; Zamfirache Sihleanu, 30 ani, fiu de treti logofăt, şade în Focşani, venit 6.500 lei; Iorgu Neculescu, 31 ani, fiu de paharnic, şade în Râmnic, venit 1.000 lei; Iordache Şonţu, 29 ani, fiu de sluger, şade în Focşani, venit 1.000 lei; Dincă Borănescu, 29 ani, fiu de sluger, şade în Focşani, venit 400 lei; Alecu Borănescu, 27 ani, fiu de treti logofăt, şade în Focşani, ce a avut a dat zestre surorilor; Iordache Copcea, 29 ani, fiu de treti logofăt, şade în Coroteni, venit 1.000 lei; Nicolache Neculescu, 27 ani, fiu de clucer mare, şade în Râmnic, neîmpărţit cu alţi 2 fraţi; Stavrache Neculescu, 28 ani, fiu de clucer mare, şade în Râmnic, neîmpărţit cu alţi 2 fraţi; Constantin Neculescu, 27 ani, fiu de paharnic, şade în Râmnic, venit 2.000; Costache Grecianu, 27 ani, fiu de şetrar, şade în Râmnic sau Topliceni, venit 1.500 lei; Scarlat Iarca, 27 ani, fiu de clucer za arie, şade în Râmnic sau Topliceni, venit 1.000 lei; Ghiţă Robescu, 27 ani, fiu de şetrar, şade în Slobozia, n'are nimic; Costache Neculescu, 26 ani, fiu de paharnic, şade în Râmnic, neîmpărţit cu fratele său Iorgu Neculescu;

¹⁾ Cuvintele scrise cu litere negre, sunt adăogate în manuscris. In Arhondologia Iiu Grig. Ghica: Mihalache Căplescu.

²⁾ Figurează şi în catagrafia boerilor din Bucureşti.

Alecu Alexandrescu, 28 ani, fiu de sluger, șade în Focșani în casa mămă-si; Ghiță Curelea, 28 ani, fiu de clucer za arie, șade în Focșani în casa lui tatăsău; Iancu Borănescu, 29 ani, fiu de sluger, șade în Cotești în casa mămă-si; Alecu Neculescu, 27 ani, fiu de paharnic, șade în Râmnic în casa mămă-si; Costache Vernescu, 28 ani, fiu de sluger, șade în Râmnic în casa tatăsău.

Județul Teleorman ¹⁾

- Marin Butculescu* ²⁾, n. Roșii de Vede, 55 ani, serdar, al lui Radu Butculescu, șade în Roșii de Vede, are 7 moșii.
- Gheorghe Turnavitu*, n. Pitești, 45 ani, serdar, al lui Ion Turnavitu [treti logofăt], șade în Roșii de Vede, are o moșie ³⁾.
- Matei Berindei*, n. peste Olt, 70 ani, medelnicer, al lui Radu Berindei, șade în Roșii de Vede, are 2 moșii.
- Costandin Cămărășescu*, n. Buc., 36 ani, medelnicer, al lui Iancu Cămărășescu, șade în Roșii de Vede, are o moșie ⁴⁾.
- Ioan Bârleanu*, n. Buc., 50 ani, sluger, al lui Mihai, șade în Roșii de Vede, are o moșie ⁵⁾.
- Sandru Depărățeanu*, n. Roșii de Vede, 52 ani, sluger, al lui Stancu căpitan, șade în Roșii de Vede, are 2 moșii ⁶⁾.
- Dumitrache Boru Borolu* ⁷⁾, n. Șistov, 37 ani, sluger, al lui Hagi Boru, șade în Atârnați, are o moșie ⁸⁾.
- Petrică* ⁹⁾, n. Roșii de Vede, 37 ani, pitar, al lui Costandin, șade în Roșii de Vede, are o vie.
- Gheorghe Butculescu*, n. Roșii de Vede, 45 ani, pitar, al lui Radu Butculescu, șade în Roșii de Vede, are 2 moșii. ¹⁰⁾
- Ioan Floru*, n. Salonic, 55 ani, clucer de arie, al lui Mărgărit Sacheliu, șade în Roșii de Vede, are o moșie ¹¹⁾.
- Ioan Berindei*, n. Roșii de Vede, 35 ani, clucer de arie, al medelnicerului Matei Berindei, șade în Roșii de Vede ¹²⁾.

¹⁾ Fila 103.

²⁾ Figurează și în catagrafia boerilor de la București.

³⁾ În catagrafia de la 23 Oct. 1831 (Analele parlam. II. 152–3), venit 3.000 lei.

⁴⁾ Idem, 1.500 lei.

⁵⁾ Idem, 1.000 lei.

⁶⁾ Idem, 2.000 lei.

⁷⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este din catagrafia de la 1831.

⁸⁾ În catagrafia de la 1831, venit 4.000 lei.

⁹⁾ «Vnuc (nepot) serdar Marin» în catagrafia de la 1831 (ibid. 313).

¹⁰⁾ Idem, 3.000 lei.

¹¹⁾ Idem, 1.500 lei.

¹²⁾ Idem, 2.500 lei.

Iordache Cătuneanu, n. Buc., 40 ani, clucer de arie, al lui Hristea tufecibaș, șade în Roșii de Vede, are o vie.

Costandin, n. Mavrodin, 44 ani, vtori vistier, al lui Dumitru, șade în Roșii de Vede, are 2 moșii ¹⁾.

Andrei Teodoru ²⁾ n. Măgureni, 35 ani, vtori vistier, al lui Teodor, șade în Roșii de Vede, are o vie.

Neagu Mălurescu, n. Roșii de Vede, 50 ani, vtori vistier, al lui Nedelco logofăt, șade în Roșii de Vede, are o moșie ³⁾.

Tănase Stata, n. Ianina, 50 ani, vtori vistier, al lui Efstatie, șade în Cătelești, are o moșie.

Stamate Cacoveanu Nenoveanu ⁴⁾ n. Cacov, 44 ani, treti logofăt, al lui Ioan Cacoveanu, șade Cacov, are o moșie ⁵⁾.

Costea Slăvescu, n. Slăvești, 42 ani, treti logofăt, al lui Costandin Slăvescu, șade în Roșii de Vede, are o moșie ⁶⁾.

Iancu Drugănescu, n. Buc., 27 ani, treti logofăt, al lui Costandin Drugănescu, șade în Miroși.

Adăogiri din catagrafia de la 23 Oct. 1831

(Analele parlam. II. 152—3).

Medelnicer: Alecu Mavrodin.

In slujba miliției: Manolache Cătuneanu, al clucerului Iordache.

Feciori de boeri: Ghiță Păucescu, al slugerului Matei, venit 300 lei; Anghelache Repezeanu, al clucerului Gheorghe Repezeanu, venit 2.000 lei; Mantu Ghinea, al medelnicerului Tănase Pantazi Ghinea, venit 1.000 lei; Costache Butculescu, al serdarului Marin Butculescu; Manolache Butculescu, al serdarului Marin Butculescu; Spiridon Depărățeanu, al slugerului Sandu; Mihăiță Berindei, al medelnicerului Matei; Mihăiță Mavrodin, al stolnicului Mavrodin; Costache Păucescu, al slugerului Matei; Petrache Depărățeanu, al slugerului Sandu; Mihăiță Păucescu, al slugerului Matei; Nicolae Săvescu, al lui treti logofăt Costache; Marin Nenoveanu, al lui treti logofăt Stamate.

¹⁾ Idem, 4.000 lei.

²⁾ Cuvântul scris cu litere negre, se găsește în catagrafia de la 1831. In arhondologia lui Gr. Ghica: Andrei Deșu.

³⁾ In catagrafia de la 1831, venit 1.500 lei.

⁴⁾ Cuvântul scris cu litere negre, se găsește în catagrafia de la 1831.

⁵⁾ In catagrafia de la 1831, venit 750 lei.

⁶⁾ Idem, 750 lei.

Județul Vlașca ¹⁾

- Costandin Olănescu* ²⁾, n. Buc., 42 ani, paharnic, al șetrarului Ștefan Olănescu, șade în Găești sud Vlașca, venit pe an taleri 5.500.
- Nicolae Petrescu*, n. Găești sud Vlașca, 38 ani, pitar, al vistierului Tănase Petrescu, șade în Găești sud Vlașca, venit pe an taleri 1.000.
- Dumitrache Araboglu*, n. Buc., 44 ani, pitar, al lui treti logofăt Costandin Araboglu, șade în satu Brătulești | sud Vlașca, venit pe an taleri 300.
- Iancu Bădulescu*, 37 ani, vtori vistier, al ceașului Iordache, șade în Găești, venit pe an taleri 2.000—3.000.
- Ioniță Ralea*, n. Târgoviște sud Dâmbovița, 31 ani, treti vistier, al postelnicului Ștefan Ralea, șade în satu Bănești, venit pe an taleri 150.
- Manolache Robescu*, n. Buc., 30 ani, vtori vistier, al protopopului Gheorghe Robescu, șade în Găești, venit pe an taleri 300.
- Vasile Carabulea*, n. Găești sud Vlașca, 28 ani, treti logofăt, al lui Stan Carabulea, șade în Găești, venit pe an taleri 500.
- Costandin Basarab*, n. Buc., 43 ani, polcovnic de vânători, al lui Gheorghe Basarab, șade în Găești, venit pe an taleri 550.
- Dumitrache Petrescu*, n. Buc., 40 ani, polcovnic de vânători, al lui vtori armaș Ioniță, șade în satu Petrești sud Vlașca, venit pe an taleri 150.

Craiova ³⁾

- Ioan Vlădăianu*, n. Craiova, 58 [sic] ani, vel clucer, al paharnicului Fota Vlădăianu, șade în Craiova, are 6 moșii, case, țigani și 4 vii aici în Craiova ⁴⁾.
- Costandin Brăiloiu*, n. Craiova, 65 ani, vel clucer, al stolnicului Brăiloiu, șade în Craiova, are moșii, case în Craiova, țigani ⁵⁾.
- Ștefan Bibescu*, n. Craiova, 45 ani, vel căminar, al paharnicului Ștefan Bibescu, șade în Craiova, are moșii, case, țigani ⁶⁾.

¹⁾ Fila 99. Catagrafia de la 1831 lipsește din Analele parlam. Mai găsim însă menționați ca alegători (An. parl. II. 192—3) pe: Fotache Prisiceanu, căpitan za dorobanți; Stănică Petrescu, postelnic; Gheorghe Hodiwoianu, polcovnic; Vasile Petrescu, logofăt; Ianache Petrescu, logofăt și pe feciorii de boer: Manolache Zamfirolu, Tache Lupea, Ioniță Chinoipsi' Iordache Bădulescu, Costache Anghelescu [Anghelidi].

²⁾ Figurează și în lista boerilor de la București.

³⁾ Filele 174, 175, 177, 178.

⁴⁾ În catagrafia din Noemvrie 1831 (Analele parlam. II. 164—6), venit 25.000 lei.

⁵⁾ Idem, 15.000 lei.

⁶⁾ Idem, 8.000 lei.

- Costandin Vlădăianu*, n. Buc., 41 ani, vel căminar, al clucerului Ioan Vlădăianu, șade în Craiova, are moșii, case, țigani, vii ¹⁾.
- Nicolae Brăiloiu*, n. Craiova, 44 ani, vel paharnic, al logofătului Dumitrache Brăiloiu, șade în Craiova, are moșii, case în Craiova, țigani ²⁾.
- Ștefan Gănescu*, n. Craiova, 28 ani, vel paharnic, al clucerului Ioan Gănescu, șade în Craiova, are moșii peste Olt zestre, moșii aici, țigani, vii i han în București ³⁾.
- Stănuț Jianu*, n. Craiova, 55 ani, vel paharnic, al paharnicului Ștefan Jianu, șade în Craiova, are moșii, case, țigani, vii ⁴⁾.
- Gheorghe Coțofeanu*, n. Craiova, 45 ani, vel paharnic, al stolnicului Gheorghe Coțofeanu, șade în Craiova, are moșii, case, țigani ⁵⁾.
- Constantin Zătreanu*, n. Craiova, 42 ani, vel stolnic, al clucerului Iordache Zătreanu, șade în Craiova, are moșii, prăvălii, țigani, vii ⁶⁾.
- Ioan Oțetelișanu*, n. Craiova, 32 ani, vel stolnic, al clucerului Șarban Oțetelișanu, șade în Craiova, are moșii, vii, țigani, case aici în Craiova, dar nedeosebit din casa părintească ⁷⁾.
- Costandin Brăiloiu*, n. Târgu Jiului, 35 ani, vel stolnic, al lui Grigore Brăiloiu, șade în Craiova, are moșii, case, țigani, vii ⁸⁾.
- Dincă Zătreanu*, n. Craiova, 41 ani, vel stolnic, al armașului Ion Zătreanu, șade în Craiova, are moșii, case, țigani, vii ⁹⁾.
- Barbu Socoteanu*, n. Râmnic, 58 ani, vel stolnic, al paharnicului Ion Socoteanu, șade în Craiova, are moșii, case, țigani, vii.
- Gheorghe Argetoianu*, n. Craiova, 52 ani, vel stolnic, al paharnicului Gheorghe Argetoianu, șade în Craiova, are parte din moșii, vii, case, țigani ¹⁰⁾.
- Costandin Glogoveanu*, n. Craiova, 28 ani, vel comis, al clucerului Nicolae Glogoveanu, șade în Craiova, are moșii, vii, țigani, case aici în Craiova ¹¹⁾.
- Dumitrache Haralamb*, n. Craiova, 34 ani, vel serdar, al clucerului Costandin Haralamb, șade în Craiova, are moșii, case aici, țigani, vii, dar nedeosebit din casa părintească ¹²⁾.

¹⁾ Idem, 2.000 lei.

²⁾ Idem, 35.000 lei.

³⁾ Idem, 25.000 lei.

⁴⁾ Idem, 7.000 lei.

⁵⁾ Idem, 5.000 lei.

⁶⁾ Idem, 5.000 lei.

⁷⁾ Idem, 15.000 lei.

⁸⁾ Idem, 1.000 lei.

⁹⁾ Idem, 6.000

¹⁰⁾ Idem, 3000 lei.

¹¹⁾ Idem, 30.000 lei.

¹²⁾ Idem, 15.000 lei.

- Titul Bengescul*, n. Buc., 39 ani, vel serdar, al clucerului Gheorghe Bengescu, șade în Craiova, are moșii, vii, țigani, case ¹⁾
- Petrache Obedeanu*, n. Craiova, 39 ani, vel serdar, al clucerului Ioan Argetoianu, șade în Craiova, are moșii, vii, țigani, case ²⁾.
- Nicolae Prisăceanu*, n. Craiova, 40 ani, vel serdar, al medelnicerului Costandin Prisăceanu, șade în Craiova, are moșii, casă ³⁾.
- Iordache Otetelișanu*, n. Benești, 54 ani, vel serdar, al lui vtori vistier Ioan Otetelișanu, șade în Craiova, are moșii, vie, țigani, case ⁴⁾.
- Costandin Otetelișanu*, n. Craiova, 28 ani, vel serdar, al clucerului Șarban Otetelișanu, șade în Craiova, nedeosebit de casa părintească, având case, vii, țigani și moșii ⁵⁾.
- Dumitrache Cnezu*, n. Buc., 40 ani, vel serdar, al paharnicului Iordache Cnezu, șade în Craiova, are moșie, case ⁶⁾.
- Costandin Brăiloiul*, n. Buc., 23 ani, vel serdar, al stolnicului Grigore Brăiloiu, șade în Craiova, nedeosebit de casa părintească ⁷⁾.
- Grigore Bengescul*, n. Buc., 28 ani, vel serdar, al paharnicului Ghiță Bengescu, șade în Craiova, are case, moșii, țigani ⁸⁾.
- Scarlat Mănescu*, n. Craiova, 46 ani, vel medelnicer, al lui Radu Mănescu, șade în Craiova, are moșii, case aici, țigani, vii, locuri de case ⁹⁾.
- Ioan Urianul*, n. Slatina, 50 ani, vel medelnicer, al pitarului Costandin, șade în Craiova, are moșii, case aici, țigani, vii de zestre.
- Fotache Păianu*, n. Craiova, 58 ani, vel medelnicer, al serdarului Costandin Păianu, șade în Craiova, are moșii, case aici, țigani, vii.
- Nicolae Coțofeanu*, n. Buc., 45 ani, vel medelnicer, al stolnicului Gheorghe Coțofeanu, șade în Craiova, are case, moșii, țigani și vii ¹⁰⁾.
- Petre Portărescu*, n. Buc., 50 ani, vel medelnicer, al lui Portărescu, șade în Craiova, are moșie, case, țigani și vii ¹¹⁾.
- Gheorghe (Iordache) Măcescul*, n. Buc., 40 ani, vel medelnicer, al proegumenului (proestosului) Evstahie [Stahie], șade în Craiova, are moșie, case, țigani, vii, locuri de case ¹²⁾.

¹⁾ Idem, 6000 lei.

²⁾ Idem, 6000 lei.

³⁾ Idem, 2000 lei.

⁴⁾ Idem, 2000 lei.

⁵⁾ Idem, 10.000 lei.

⁶⁾ Idem, 5000 lei.

⁷⁾ În catagrafia dela 1831 este trecut ca parucie (locotenent) la miliție.

⁸⁾ În catagrafia dela 1831, venit 8000 lei.

⁹⁾ Idem, 1000 lei.

¹⁰⁾ Idem, 2500 lei.

¹¹⁾ Idem, 1000 lei. În catagrafia dela 1831 (ibid. 310) e zis «Petrache Bătăiosu ot Dolj».

¹²⁾ Idem, 1000 lei. Figurează de două ori în catagrafie.

- Costandin Argetoianu*, n. Craiova, 28 ani, vel medelnicer, al paharnicului Gheorghe Argetoianu, șade în Craiova, are parte de moșie, țigani, parte din casă ¹⁾.
- Dimitrache Bibescu*, n. Craiova, 25 ani, vel medelnicer, al serdarului Bibescu, șade în Craiova, nedeosebit din casa părintească, având casă, moșii, vii, țigani ²⁾.
- Băluță Goescu*, n. Craiova, 58 ani, vel sluger, al lui Ion Goescu starostea, șade în Craiova, are moșii, case aici, țigani, o vie ³⁾.
- Costandin Vișoreanu*, n. Gorj, 35 ani, vel sluger, al stolnicului Barbu Vișoreanu, șade în Craiova, are case de zestre, starea nedeosebită din casa părintească ⁴⁾.
- Marco Mănescu*, n. Craiova, 45 ani, vel sluger, al lui Radu Mănescu, șade în Craiova, are moșii, vii, țigani, case ⁵⁾.
- Ion Solomon*, n. Craiova, 40 ani, vel sluger, șade în Craiova, are case, moșii, vie ⁶⁾.
- Ion Sâmboteanu*, n. Târgu Jiului, 28 ani, vel sluger, al medelnicerului Sâmboteanu, șade în Craiova, are case, moșii, vie, țigani ⁷⁾.
- Costandin Argetoianu*, n. Craiova, 26 ani, vel sluger, al medelnicerului Constantin Argetoianu, șade în Craiova, are moșii și case.
- Costandin Socoteanu*, n. Râmnic, 40 ani, vel sluger, al pitarului Ioniță Socoteanu, șade în Craiova, are moșii, casă ⁸⁾.
- Niță Alboteanu*, n. Craiova, 40 ani, vel pitar, al lui Radu Alboteanu, șade în Craiova, are case aici în Craiova.
- Ion Pleșoianu*, n. Craiova, 45 ani, vel pitar, al lui Radu Pleșoianu, șade în Craiova, are case aici, moșie, vie.
- Mihai Alboteanu*, n. Craiova, 36 ani, vel pitar, al lui Radu Alboteanu, șade în Craiova, are case.
- Dumitrache Urianul*, n. Slatina, 45 ani, vel pitar, al pitarului Costandin, șade în Craiova, are casă, vii, țigani, moșii.
- Niculae Vladimirescu*, n. Dolj, 39 ani, vel pitar, al clericului Matei, șade în Craiova, are moșii, vii, case, prăvălii.
- Gheorghe Tetoianu*, n. Craiova, 50 sau 46 ani, vel șetrar, al stolnicului Vlăduț Tetoianu, șade în Craiova, are case aici, moșie la Vâlcea, vii.
- Teodorache Păianu*, n. Craiova, 50 sau 48 ani, vel șetrar, al serdarului

¹⁾ Idem, 2000 lei.

²⁾ Idem, 6000 lei.

³⁾ Idem, 20.000 lei, zis și Băluță Ion (ibid. II. 310).

⁴⁾ Idem, 2.500 lei.

⁵⁾ Idem, 3000 lei.

⁶⁾ Idem, 5000 lei și menținea «colonel la al treilea polc al miliției».

⁷⁾ Idem, 3000 lei.

⁸⁾ Idem, 1000 lei.

Costandin Păianu, șade în Craiova, are moșii, locuri de case, țigani, vii.

Ion Rioșanu, n. Gorj, 35 ani, vel șetrar, al armașului Rioșanu, șade în Craiova, are moșie, loc de case, țigani ¹⁾.

Ion Sandulache, n. Craiova, 35 ani, clucer za arie, al clucerului za arie Dumitru, șade în Craiova, are moșie, vii, țigani ²⁾.

Județul Dolj ³⁾

Grigore Murgășanu, n. satul Mucreni, 35 ani, clucer za arie, al lui treti logofăt Ianache Murgășanu, șade în Mucereni, are moșie în Mucereni, davalma cu alții, se hrănește cu munca și cu neguțatorie.

Manolache Pârâianu, n. Pârâeni sud Gorj, 30 ani, vtori logofăt, al lui Grigore Pârâianu, șade în Mălăești, are parte de moșie în hotaru Mălăești, se hrănește cu munca și neguțatorie.

Nicolae Gioroceanu, n. satu Murta, 36 ani, polcovnic, al lui Răducan Gioroceanu, șade în Valea Stanciului, are parte de moșie în hotaru Valea Stanciului, se hrănește cu munca și cu slujba.

Teodor Târnăveanu, n. Târnava, 60 ani, polcovnic, al lui Ianache Târnăveanu, șade în Valea Stanciului, are parte de moșie în hotaru Valea Stanciului, se hrănește cu munca și cu slujba.

Ianache Căcaleceanu, n. Odesea, 50 ani, polcovnic, șade în Adunați ot Plopi, are parte de moșie în Adunați ot Plopi și Căcaleți zestre, comandir de roată al oștirii românești la batalionul al 6-lea.

Nicolae Strâmbeanu, n. Craiova, 26 ani, polcovnic, al lui Hagi Crăciun, șade în Strâmba de satul Zănoaga, are parte de moșie davalma cu alții, se neguțătorește.

Adăogiri din catagrafia din Nov. 1831

(Analele parlam. II. 164—6)

Vel postelnic: Alecu Arghiropol, venit 8.000 lei.

Vel clucer: Alecu Samurcaș, venit 2.500 lei.

Căminar: Iancu Teohari.

Sărdari: Panait Dâlgeanu, venit 6.000 lei; Costache Teohari, venit 4.000 lei; Dimitrie Aman, venit 8.000 lei; Dumitrache Polizu ⁴⁾, venit 10.000 lei.

¹⁾ Idem. 2.000 lei. «praporgic (sublocotenent) la miliție».

²⁾ Idem, 3.500 lei.

³⁾ Fila 147.

⁴⁾ Figurează și în catagrafia boerilor din București.

Medelniceri: Nicolae Caloianu, venit 5.000 lei; Petrache Poenaru, n. Craiova, venit 3.000 lei.

Praporgici ¹⁾: Nicolae Păianu, venit 1.000 lei; Nicolae Otetelișanu, al răposatului Constantin Otetelișanu; Gheorghe Otetelișanu, al răposatului Constantin Otetelișanu; Ștefan Bengescu, al răposatului paharnic Gheorghe Bengescu; Ștefan Vlădăianu, al răposatului Barbu Vlădăianu; Barbu Vlădăianu, al răposatului Barbu Vlădăianu; Ioan Laloescu; Nicolae Pleșoianu, al pitarului Ion Pleșoianu.

Clucer [za arie]: Hristache²⁾ zet Deșliu.

[Boernași]: Nicolae Rusănescu, vtori vistier, venit 1.000 lei; Radu Fratoșțițeanu, trei vistier, venit 15.000 lei; Nicolae Chintescu, vtori armaș, venit 1.000 lei; Vasile Lăcusteanu, vtori vistier, venit 1.000 lei; Ștefan Zătreanu, vtori vistier, venit 1.500 lei; Dumitrache Poenaru, polcovnic, venit 3.500 lei; Dumitrache Mușceleanu, vtori vistier, venit 3.000 lei; Statie Stolojanu, vtori vistier, venit 1.000 lei; Ioniță Stănescu, vistier, venit 1.000 lei; Manolache Pârâianu, vtori logofăt, venit 1.500 lei; Mihalache Iliescu, vistier; Teodoraș Craioveanu, vistier; Scarlat Protopopescu, vistier; Constantin Stănescu, trei vistier; Ioniță Sultănoiu, vtori vistier; Niculae Andreescu, vtori armaș; Ioan Cernilescu, trei logofăt; Scarlat Stănescu ³⁾, trei logofăt; Dimitrie Polizu, trei logofăt.

Feciori de boeri: Nicolae Rusănescu, al vtori vistierului Nicolae, venit 2.000 lei; Ștefan Jianu, al medelnicerului Ion Jianu, venit 8.000 lei; Barbu Prisiceanu, al răposatului medelnicer Prisiceanu, venit 2.000 lei; Ioniță Caragic, al slugerului Dumitru Caragic, venit 5.000 lei; Alecu Ralea, al răposatului armaș Teodoraș, venit 500 lei; Iancu Ralea, al răposatului armaș Teodoraș, venit 3.000 lei; Grigore Bălăcescu, al răposatului șetrar Bălăcescu, venit 2.000 lei; Șarban Caramanlău, al polcovnicului Gheorghe Caramanlău, venit 1.000 lei; Grigore Otetelișanu, venit 2.000 lei; Niculae Diculescu, al lui trei vistier Alexandru Diculescu, venit 1.000 lei; Alexandru Murgășanu, venit 1.000 lei; Costache Murgășanu, al șetrarului Murgășanu, venit 1.000 lei; Costache Aman, al serdarului Dimitrie Aman, venit 3.000 lei; Alecu Dâlgeanu, al serdarului Panait Dâlgeanu, venit 2.000 lei; Manolache Poenaru, al răpo-

¹⁾ Sublocotenent echivalent cu rangul civil de pitar.

²⁾ «Sin vameș Chiriac ot Craiova» în An. parl. II. 315 și în arhondologia lui Gr. Ghica.

³⁾ Stănescu, în arhondologia lui Gr. Ghica.

satului polcovnic Dimitrie Poenaru și fratele său Iordache Poenaru, venit 3.000 lei; Tache Murgășanu, al clucerului Șarban Murgășanu, venit 3000 lei; Grigore Coțofeanu și fratele său Gheorghe Coțofeanu, fiii medelnicerului Dincă Coțofeanu, venit 3.000 lei; Iancu Ghimpețeanu, al răposatului pitar Ghimpețeanu, venit 1.500 lei; Dumitru Socoteanu, al răposatului Ghiță Socoteanu, venit 1.000 lei; Ștefan Gioroceanu, al răposatului polcovnic Teodoraș, venit 500 lei; Ioniță Murgășanu, al lui treti logofăt Ienache Murgășanu, venit 1.500 lei; Grigore Brătășanu, al răposatului medelnicer Dincă Brătășanu; Alecu Gioroceanu, al polcovnicului Teodor Gioroceanu; Ioniță Gorgăreanu, al răposatului ceauș Costache Gorgăreanu; Iancu Socoteanu, al răposatului medelnicer Ghiță Socoteanu; Manolache Pleșoianu și fratele său Iancu, fiii pitarului Ion Pleșoianu; Dimitrie Berneanu, al lui vtori postelnic Neagu Berneanu.

Județul Gorj ¹⁾

- Grigore Călinescu*, n. Buc., 40 ani, vel clucer, șade în orașu Târgu Jiului și în Buc., are o moșie, 2 vii și case, câțiva țigani.
- Barbu Vișoreanu*, n. Craiova, 70 ani, vel stolnic, al lui Ștefan Vișoreanu, șade în orașu Târgu Jiului, are 3 moșii, 3 vii, o moară și case ²⁾, câțiva țigani.
- Costandin Bălțeanu*, n. Târgu Jiului, 60 ani, vel stolnic, al lui Ion Bălțeanu, șade în orașul Târgu Jiului, are o moșie, 2 vii, o moară și case ³⁾, câțiva țigani.
- Dumitrache Zătoreanu*, n. Craiova, 40 ani, vel serdar, al lui Ioniță Zătoreanu, șade în orașu Târgu Jiului, are 2 moșii, 2 vii, o moară și case ⁴⁾, câțiva țigani.
- Costache Măldărescu*, n. Târgu Jiului, 35 ani, vel medelnicer, al lui Dumitrache Măldărescu pitar, șade în orașu Târgu Jiului, are o moșie, o vie și case ⁵⁾.
- Grigore Bălțeanu*, n. Târgu Jiului, 38 ani, vel medelnicer, al lui Ion Bălțeanu clucer za arie, șade în Târgu Jiului, are o moșie, 2 vii, o moară, case și o zalhană ⁶⁾.

¹⁾ Fila 153.

²⁾ În catagrafia dela 21 Oct. 1831 (Analele parlam. II. 167-8), venit 4.500 lei.

³⁾ Idem, 2.000 lei.

⁴⁾ Idem, 2.500 lei.

⁵⁾ Idem, 1.200 lei.

⁶⁾ Idem, 720 lei.

- Răducanu Sărdănescu*, n. Târgu Jiului, 50 ani, vel medelnicer, al lui Gheorghe Sărdănescu, șade în Târgu Jiului, are 2 moșii, 2 vii, o moară și case ¹⁾, câțiva țigani.
- Simion Peștenaru*, n. Țara turcească, 50 ani, vel medelnicer, al cui fiu nu se știe, șade în Târgu Jiului, are 3 moșii, 2 vii, o moară și case.
- Costi Radoșanu*, n. Țara turcească, 65 ani, vel sluger, al cui fiu nu se știe, șade în județul Gorj, are o moșie, 2 vii de zestre ²⁾.
- Dumitrache Urdăreanu*, n. județul Gorj, 42 ani, vel sluger, al lui Ioniță Urdăreanu [de] la neamuri, șade în Târgul Jiului, are 3 moșii, 2 vii, o moară și case ³⁾, câțiva țigani.
- Barbul Gănescu*, n. județul Vâlcea, 42 ani, vel sluger, al lui Stoian căpitan de husari, [d.] la neamuri, șade în Târgu Jiului, are o moșie, o vie, o moară ⁴⁾, câțiva țigani.
- Nicolae Otetelișanu*, n. județul Vâlcea, 41 ani, vel sluger, al lui Barbu Otetelișanu clucer za arie, șade în Târgu Jiului, are 2 moșii, 2 vii, 2 mori și case ⁵⁾, câțiva țigani.
- Zamfirache Bălteanu*, n. Târgu Jiului, 50 ani, vel sluger, al lui Ioan Bălteanu, șade în Târgu Jiului, are o moșie, 2 vii și case ⁶⁾.
- Grigore Săftoiu*, n. județul Vâlcea, 45 ani, vel șetrar, al lui Grigore Săftoiu, șade în Târgu Jiului, are o moșie, 2 vii, o moară și case ⁷⁾.
- Chiriță Corbeanu*, n. Buc., 55 ani, vel șetrar, al lui Costandin polcovnic, șade în Târgu Jiului, are o moșie, o vie și case de zestre ⁸⁾.
- Mihalache Bălăcescu*, n. în Țara turcească, 60 ani, vtori portar, al cui fiu nu se știe, șade în județul Gorj, are o moșie, o vie de zestre ⁹⁾.
- Ioniță Pârâianu*, n. în județul Gorjului, 50 ani, polcovnic za Craiova, al lui Costandin Pârâianu, șade în județul Gorj, are o moșie, o vie.
- Ștefan Pârâianu*, n. în județul Gorjului, 36 ani, polcovnic za Cerneți, al lui Costandin Pârâianu, șade în județul Gorj, are 2 moșii, o vie.

¹⁾ Idem, 2.500 lei.

²⁾ Idem, 600 lei. In catagrafia dela 1831 e zis «Costi ot Gorj, al lui Samurcaș». (An. parl. II. 312).

³⁾ Idem, 5.000 lei.

⁴⁾ Idem, 2.000 lei.

⁵⁾ Idem, 2.000 lei.

⁶⁾ Idem, 1.000 lei.

⁷⁾ Idem, 1.000 lei.

⁸⁾ Idem, 1.000 lei. Zis «Chiriță Costantin» în catagrafia de la 1831 (ibid. 313).

⁹⁾ Idem, 100 lei.

- Ștefan Româneșcu*, n. Târgu Jiului, 45 ani, treti logofăt, al lui Dumitrașcu Româneșcu [de] la neamuri, șade în județul Gorj, are 2 moșii, o vie, o moară și țigani ¹⁾.
- Costandin Frumușanu*, n. județul Gorj, 46 ani, treti logofăt, al lui Ion Frumușanu [de] la neamuri, șade în orașu Târgu Jiului, are 2 moșii, 2 vii, o moară și case ²⁾.
- Vasile Mongescu*, n. Târgu Jiului, 60 ani, treti logofăt, al lui Nicolae Mongescu cumpanist, șade în Târgu Jiului, are o vie, o moară și case ³⁾.
- Zamfirache Bălăcescu*, n. județul Gorj, 35 ani, treti logofăt, al lui Ioan Bălăcescu [de] la neamuri, șade în județul Gorj, are o moșie, o vie și câți-va țigani.
- Ianache Sănătescu*, n. județul Gorj, 38 ani, vtori vistier, al lui Costandin Sănătescu [de] la neamuri, șade în Târgu Jiului, are 2 moșii, 2 vii, 2 mori.
- Dincă Rovinaru Șomănescu*, ⁴⁾ n. județul Gorj, 30 ani, treti vistier, al lui Ianache Rovinaru neam, șade în județul Gorjului, are o moșie, o vie ⁵⁾.
- Lăudat Frumușanu*, n. județul Gorjului, 42 ani, treti vistier, al lui Ioan Frumușanu neam, șade în Târgu Jiului, are o moșie, 2 vii, o moară și case ⁶⁾.
- Gheorghe Magheru*, n. județul Gorjului, 26 ani, treti vistier, cu cavaleria Sf. Ana a 4-lea clas, al lui popa Ion Magheru, șade în județul Gorj, are o moșie, o vie, o moară, un munte ⁷⁾.

Adăogiri din catagrafia dela 21 Oct. 1831

(Analele parlam. II. 167—8)

Sluger: Iancu Sâmboteanu, venit 5000 lei.

Polcovníci: Vasile Pârâianu, venit 350 lei; Ion Dănciulescu, venit 350 lei; Ion Mongescu, venit 250 lei; Dinu Mongescu, venit 150 lei; Matei Răceanu, venit 200 lei.

Feciori de boeri: Alecu Vișoreanu, al stolnicului Barbu Vișoreanu, venit 200 lei; Alecu Vulturescu, al serdarului Const. Vultu-

¹⁾ Idem, 2.000 lei.

²⁾ Idem, 1.500 lei.

³⁾ Idem, 450 lei.

⁴⁾ Cuvântul scris cu litere negre, este din catagrafia de la 1831.

⁵⁾ In catagrafia de la 1831, venit 400 lei.

⁶⁾ Idem, 2.000 lei.

⁷⁾ Idem, venit 2.000 lei.

rescu, venit 2500 lei; Ioniță Crăsnaru, al slugerului Bădiță Crăsnaru, venit 150 lei; Matei Șișescu, al pitarului Stanciu Șișescu, venit 3500 lei; Dumitrache Măldărescu, al pitarului Dumitrache, venit 250 lei; Nicolae Măldărescu, al pitarului Dumitrache, venit 150 lei; Dumitrache Crăsnaru, al șetrarului Răducanu Crăsnaru, venit 100 lei; Enache Broșteanu, al lui vtori logofăt Constantin Broșteanu, venit 100 lei; Zamfir Broșteanu, al lui vtori logofăt Constantin, venit 2000 lei; Alecu Broșteanu, al lui vtori logofăt Constantin, venit 1000 lei; Bănică Politimos, al polcovnicului Manolache Politimos, venit 400 lei; Dincă Rioșanu, al vistierului Ion Rioșanu, venit 1000 lei; Gheorghe Rioșanu, al vistierului Ion Rioșanu, venit 500 lei; Scarlat Carabatache, venit 500 lei; Ioniță Bălăcescu, al lui Manolache Bălăcescu, venit 100 lei; Costache Bălăcescu, al lui Manolache, venit 150 lei; Dincă Bălăcescu, al lui Bănică Bălăcescu, venit 800 lei; Grigore Bălăcescu, al lui Iordache Bălăcescu, venit 150 lei; Ghiță Bălăcescu, al lui Iordache Bălăcescu, venit 100 lei; Fotache Bălăcescu, al lui Ion Bălăcescu, venit 70 lei; Răducanu Busuioceanu, al lui Constantin Busuioceanu, venit 2000 lei; Iancu Poenaru, al lui Iordache Poenaru venit 200 lei; Dumitrache Hurezeanu, al lui Gheorghe Hurezeanu, venit 500 lei; Dumitrașco Urdăreanu, al lui Const. Urdăreanu, venit 250 lei; Zamfir Urdăreanu, al lui Dumitrache Urdăreanu, venit 300 lei; Ion Urdăreanu, al lui Ion Urdăreanu, venit 350 lei; Ioniță Piteșteanu, venit 300 lei; Nicolae Moscu, al lui Constantin, venit 1500 lei; Barbu Moscu, al lui Constantin, venit 800 lei; Ioniță Moscu, al lui Constantin, venit 5000 lei; Barbu Crăsnaru, al lui Dumitrache Crăsnaru, venit 150 lei; Constantin Pârâianu, al Aniței Pârâianca, venit 200 lei; Răducanu Pârâianu, al Aniței Pârâianca, venit 200 lei; Matei Pârâianu, al Aniței Pârâianca, venit 200 lei; Stoian Pârâianu, al lui Nițu Pârâianu, venit 500 lei; Manolache Pârâianu, al lui Niță Constantin Pârâianu, venit 300 lei; Dumitrache Pârâianu, al lui Gheorghită Pârâianu, venit 500 lei; Andrei Pârâianu, al lui Tănase Pârâianu, venit 1000 lei; Dumitrache Pârâianu, al lui Tănase Pârâianu, venit 250 lei; Ioan Pârâianu, al lui Tănase Pârâianu, venit 250 lei; Alexandru Pârâianu, al lui Tănase, venit 200 lei; Vasile Pârâianu, al lui Ioniță, venit 1200 lei; Constantin Pârâianu, al lui Ioniță, venit 300 lei; Nițu Pârâianu, al lui Badea, venit 500 lei; Ștefan Pârâianu, al lui Nicolae, venit 500 lei; Constantin Pârâianu, al lui Nicolae, venit 200 lei; Răducanu Pârâianu,

al lui Constantin, venit 150 lei; Dumitrache Pârâianu, al lui Gheorghe Nițu Pârâianu, venit 300 lei; Nicolae Pârâianu, al lui Gheorghe Nițu Pârâianu, venit 300 lei.

Județul Mehedinți ¹⁾

Ștefan Miculescul, n. Cerneți, 38 ani, serdar, al Badichi (*sic*) portar bașa Stamatie, șade în orașu Cerneți, are părți de moșie în cele mai jos arătate hotare, însă: parte în hotar Călugăreni | , parte în hotar Miculești ot Plenita | , parte în hotar Orodellul | , parte în hotar Urdenița lângă satu Bașcov | , parte în hotar Dârvarilor | , parte în hotar Miculești Dângile(?) | , parte în hotar Huznicioara | , parte în hotar Sărdănești | , parte în hotaru Vrăbeți | , parte în hotaru București, în plaiu Cloșani | lângă satu Balta | , parte în hotaru Fometești lângă Ciuperceni | , parte în hotar Plaiu în sud Dolj. Are vii | și vite. Dator nu este. Casele, hanuri și alte acareturi ce are în orașu Cerneți sunt arse.

Mihalache Ciupagea, n. satu Jiana, 36 ani, sluger, al căpitanului Gheorghe Ciupagea, șade în orașu Cerneți, are părți de moșie, însă | parte în hotaru Flămânda, | parte în hotaru Jiana veche | , are vii, | vite, casele din Cerneți arse, acum se află între ostașii țării, comandir de panduri.

Dumitrache Izvoranu, n. satu Voloiacul, 35 ani, șetrar, al șetrarului Răducănu Izvoranu, șade în satu Voloiacul, are părți de moșie, însă | parte în hotaru Voloiacu, are vii și vite puține; în proastă stare și dator.

Hagi Gheorghe Pleșoianu, ²⁾ n. Cerneți, 65 ani, clucer za arie, al lui chir Radu Pleșoianu, șade în orașul Cerneți, are parte de moșie, însă | parte în hotaru Pleșoiul sud Romanați | , are vii; în bună stare, lipscan, dator nu este, acareturile din Cerneți arse.

Vasile Strâmbeanul, n. Cerneți, 35 ani, clucer za arie, al popii Vasile Strâmbeanu, șade în orașul Cerneți, are părți de moșie, însă | parte în hotaru Strâmba, | parte în hotaru Halinga | , are vii și vite și bună stare, | dator nu este, acareturile din Cerneți arse.

Petre Burileanu, n. satu Burila, 45 ani, trei logofăt, al logofătului Gheorghe Burileanu, șade în orașul Cerneți, are părți de moșie, însă parte în hotaru Burila mică, | parte în hotaru Gogoși, |

¹⁾ Filele 159—161.

²⁾ «Ghiță Hagi» în catagrafia dela 1831 (An. parl. II. 314).

parte în hotaru Batoți, | parte în hotaru Cracii Muntelui, | parte în Izvorul frumos, | parte în Bratilov, în plai, | parte în hotarul Burila mare, are vii, vite, țigani și bună stare, dator nu este, casele și acareturile din Cerneți arse.

Dumitrache Pleniceanu, n. satu Călugăreni, 30 ani, vtori vistier, al logofătului Răducanu Pleniceanu, șade în orașul Cerneți, are parte de moșie în cele mai jos hotare, însă | parte în hotaru Călugăreni, | parte în hotaru Dârvari, | parte în hotaru Orodellul, | parte în hotaru Miculești, parte în hotaru Urdinița, | parte în hotaru Pleșoiu sud Dolj, are vii, vite, țigani și bună stare, dator nu este, casele i acareturile din Cerneți arse.

Ioniță Burileanu, n. satu Burila, 39 ani, vtori vistier, al logofătului Gheorghe Burileanu, șade în orașul Cerneți, are părți de moșie în cele mai jos hotare, însă | parte în hotaru Târnava, | parte în hotaru Pitulați, | parte în hotaru Jiana veche, | are vii, vite și bună stare, dator nu este, casele din Cerneți arse.

Ioniță Moțățăianul, n. satu Moțăței, 48 ani, vtori vistier, al lui Radu Moțățăianu, șade în satu Moțăței, are părți de moșie, însă | parte în hotaru Moțăței, | parte în hotaru Brădești, | are vii; în proastă stare.

Ioniță Popovici, n. Cerneți, 40 ani, vtori vistier, al căpitanului Ioniță Popovici, șade în orașu Cerneți, are vii, casa ce au avut în Cerneți arsă.

Stanciu Bobăiceanu, n. satu Bobăița, 39 ani, vtori vistier, al lui Gheorghe Bobăiceanu, șade în satu Voloiacu, are parte de moșie în hotaru Zegujani i Brebinari; vie.

Stanciul Fratoșțișeanul, n. satu Fratoșțița, 40 ani, vtori armaș, al logofătului Vasile Fratoșțișeanu, șade în orașul Cerneți, are părți de moșie, însă | parte în hotaru Severinului, satu Banovița, | parte în hotaru Zăgujani, | parte în hotaru Zăgaia, | parte în hotaru Fratoșțița sud Dolj, are vii, vite, țigani și bună stare, dator nu este, acareturile din Cerneți arse.

Ioniță Gărdăreanu, n. Cerneți, 45 ani, treti logofăt, al logofătului Gheorghe Gărdăreanu, șade în orașu Cerneți, are părți de moșie, însă | parte în hotaru Raznicu vechi și Țigani, | parte în hotaru Ghelmegioaia, | are vii, vite și bună stare, dator nu este, acareturile din Cerneți arse.

Ioniță Ciocazan, n. Cerneți, 55 ani, treti logofăt, al lui Radu Ciocazan, șade în orașu Cerneți, are parte de moșie în hotaru Brebenari, are vie, vite, dator nu este, casa din Cerneți i acareturile arse.

- Vlăduță Amărăscu*, n. Amărăști, 60 ani, treti logofăt, al lui Bănică Amărăscu, șade în satu Raznicu, are moșie în hotaru Raznicu, o vie și țișani.
- Istratie Calotescu*, n. Buc., 45 ani, ceauș spătăresc, al protopopului Calotă, șade în orașu Cerneți, are moșie în hotaru Govdarov, are vii și vite, dator nu este, casa i acareturile din Cerneți arse.
- Iancu Enescu*, n. satu Voloiacu, 50 ani, vâtaf za vistierie, al lui Mihai Enescu, șade în satu Voloiacu, are parte de moșie în hotaru Voloiacu, are vie; în proastă stare.
- Ioniță Grecescu*, n. satu Grecești, 55 ani, polcovnic za Cerneți, șade în orașu Cerneți, are părți de moșie, însă parte în hotaru Peștenița, | parte în hotaru Grecești, | are vie, vite și bună stare, dator nu este, casele i acareturile din Cerneți arse.
- Ghiță Burileanu*, n. satu Burila, 36 ani, polcovnic za Cerneți, al logofătului Gheorghe Burileanu, șade în orașu Cerneți, are părți de moșie, însă parte în hotaru Burila mare, | parte în hotaru Izvoru frumos, | parte în hotaru Gogoși, are vii, vite, dator nu este, casele din Cerneți arse.
- Ghiță Pistrițul*, n. satu Hotărani, 40 ani, polcovnic za Cerneți, al logofătului Gheorghe Pistrițul, șade în satu Hotărani, are moșie în hotaru Balta verde, vie și vite, dator nu este.
- Vasile Ghelmegeanu*, n. satu Ghelmegioaia, 55 ani, polcovnic za Cerneți, al lui Mihai Ghelmegeanu, șade în satu Ghelmegioaia, are moșie în hotaru Ghelmegioaia, vii, vite, dator nu este.
- Nicolae Ciupagea*, n. satu Jiana, 28 ani, polcovnic za Cerneți, al căpitanului Gheorghe Ciupagea, șade în satu Jiana, are moșie în hotaru Flămânda și Jiana veche, vie, vite, dator nu este.
- Gheorghe Pleșan*, n. satu Schintest, 36 ani, polcovnic za Cerneți, al lui Costandin Pleșan, șade în satu Schintest, are moșie în hotaru Balta, vie, vite, nu este dator.
- Nicolae Vărbiceanu*, n. satu Bălăcița, 35 ani, polcovnic za Cerneți, al logofătului Ion Vărbiceanu, șade în satu Căciulați, are vie vite | , se află între ostași, comandir de panduri.

Adăogiri din catagrafia dela 22 Oct. 1831

(Analele parlam. II. 169).

Polcovnici: Zamfirache Caluda, 67 ani, venit 1000 lei; Constantin Hristescu 36 ani.

Feciori de boeri: Iancu Sefendache, 30 ani, al șetrarului Răducan;

Matache Caluda, 25 ani, al polcovnicului Zamfirache; Manolache Poroineanu, 33 ani, al pitarului Mihai, venit 2000 lei; Nicolae Izvoranu, 30 ani, al șetrarului Răducan, venit 600 lei; Barbu Izvoranu, 25 ani, al șetrarului Răducan, venit 600 lei; Ștefan Borileanu, 33 ani, al lui trei logofăt Ion, venit 1000 lei; Dincă Vlădăianu, 45 ani, al polcovnicului Ilie, venit 400 lei; Nicu Lupulescu, 34 ani, al armașului Anghel, venit 600 lei; Iordache Gârboviceanu, 20 ani, al polcovnicului Dumitrașco, venit 250 lei; Mihalache Butoi, 33 ani, al comisului Toma, venit 500 lei; Andronache Castriș, 32 ani, vnuc serdar Ștefan Miculescu; Scarlat Andronache Scordili, 30 ani; Nicolae Amărăscu, 30 ani, al lui trei logofăt Vlăduț, venit 250 lei; Iordache Amărăscu, 28 ani, al lui trei logofăt Vlăduț, venit 250 lei; Mateiță Amărăscu, 40 ani, venit 2000 lei; Pană Gărdăreanu, 25 ani, al lui trei log. Ion; Ioniță Caramzulea; Iancu Racoviceanu.

Județul Romanți ¹⁾

Costandin Lazarul, n. Țara grecească, 53 ani, paharnic, al lui Lazăr, șade în satu Vâlsănești, are case la Vâlsănești, 2 moșii în județul acesta, 55 suflete de țigani, 2 vii, însă 1 una în județul acesta și alta în Vâlcea.

Hristodor Lapati, n. Buc., 45 ani, medelnicer, al vameșului Dimitrie, șade în Caracal, are case în Caracal, 2 moșii, una aici și alta în județul Teleormanului, 4 suflete de țigani.

Dimitrie Jianu, n. Caracal, 42 ani, medelnicer, al paharnicului Constantin Jianu, șade în Caracal, are case în Caracal, 4 moșii, 3 vii, 50 suflete de țigani.

Costandin Berindei, n. moșia Stoborești din Teleorman, 43 ani, medelnicer, al pitarului Dimitrache Berindei, șade în Caracal, are case în Caracal, 3 moșii, una aici și 2 în județul Oltului, 3 vii, însă una aici și 2 în județul Oltului, 40 suflete de țigani.

Petre Varlam, n. Caracal, 40 ani, medelnicer, al armașului Zmarandache Varlam, șade în Caracal, are case în Caracal, o parte de moșie, o vie, 2 suflete de țigani.

Ștefan Jianu, n. Caracal, 43 ani, medelnicer, al medelnicerului Grigore Jianu, șade în Caracal, are case în Caracal, 3 moșii, însă 2 aici și una în Dolj, 30 suflete de țigani.

¹⁾ Filele 125—6.

- Amza Jianu*, n. Caracal, 55 ani, sluger, al paharnicului Costandin Jianu, șade în Caracal, are case în Caracal, parte în 4 locuri de moșie, o vie, 30 suflete de țigani.
- Dimitrie Grecianul*, n. Caracal, 38 ani, sluger, al stolnicului Nicolae Grecianu, șade în Caracal, are case în Caracal, 3 moșii, una aici, alta în Vâlcea și alta în județul Oltului, o vie, | 20 suflete de țigani.
- Iancu Jianu* ¹⁾, n. Caracal, 40 ani, șetrar, al paharnicului Constantin Jianu, șade în satu Fălcoiu, are case la Fălcoiu, o moșie, o vie, 2 suflete țigani.
- Nicu Pârvuleț*, n. Ploești, 50 ani, treti vistier, al lui Radu Pârvuleț căpitan, șade în Caracal, are case în Caracal și o vie.
- Pavlace Gheorghiu*, n. Câmpulung, 33 ani, vtori vistier, al postelnicului Gheorghie, șade în satu Șopârlita, are case la Șopârlita, o parte de moșie, 2 suflete de țigani.
- Zmarandache Varlam*, n. Caracal, 80 ani, vtori armaș, al pitarului Nicolae Varlam, șade în Caracal, are case în Caracal, o vie, 2 suflete de țigani.
- Șerban Mărgăritescul*, n. Mărgăritești, 55 ani, vtori armaș, al postelnicului Ștefan Mărgăritescu, șade în satu Mărgăritești, are case la Mărgăritești, parte de moșie, 2 suflete de țigani.

Adăogiri din catagrafia de la 17 Oct. 1831

(Analele parlam. II. 158—9).

Pitar: Nicolae Lăcusteanu.

Polcovnic: Hristodor Giuvara. venit 1.600 lei.

Feciori de boeri: Ioniță Viișoreanu, 32 ani, al stolnicului Barbu, venit 2.500 lei; Ștefan Viișoreanu, 50 ani, al vtori armașului Viișoreanu, venit 600 lei; Ghiță Viișoreanu, 45 ani, al vtori armașului Viișoreanu, venit 500 lei; Grigore Papazoglu, 40 ani, al stolnicului Dumitrache; Mihalache Jianu, 40 ani, al paharnicului Costache, venit 2.000 lei; Cănuță Jianu, 35 ani și Niculae Jianu, 32 ani, fii medelnicerului Grigore, venit 8.000 lei; Ioniță Periețeanu, 45 ani, al clucerului za arie Petrică, venit 400 lei; Dumitrache Rusănescu, 38 ani, al lui vtori vistier Nicolae, venit 500 lei; Costache Brătășanu, 38 ani, al lui vtori logofăt Barbu, venit 1.000; Toma Brătășanu, 35 ani, al lui vtori logofăt Barbu, venit 1.000 lei; Gheorghe Brătășanu, 40 ani, al polcov-

¹⁾ Haiducul.

nicului Brătășanu, venit 500 lei; Dincă Brătășanu, 35 ani, al polcovnicului Brătășanu, venit 500 lei; Răduț Pârvolescu, 35 ani, al lui trei vistier Nica, venit 500 lei; Radu Dobroneanu, 35 ani, al lui trei logofăt Andrei, venit 2.000 lei; Ștefan Dobroneanu, 33 ani, al lui trei logofăt Andrei, venit 1.000 lei; Constantin Varlam, 50 ani, al polcovnicului Dincă, venit 200 lei; Ioniță Varlam, 44 ani, al polcovnicului Dincă, venit 200 lei; Andrei Varlam, 33 ani, al armașului Zmarandache; Mihalache Varlam, 32 ani, al armașului Zmarandache; Scarlat Lăcusteanu, 36 ani, al polcovnicului Lăcusteanu, venit 100 lei.

Județul Vâlcea ¹⁾

Ioan Lahovari, n. Țarigrad, 43 ani, stolnic, al căminarului Iordache Lahovari, șade în orașu Râmnic, are 700 stânjeni moșie în hotaru Măgureni din sud Vâlcea, | 40 pogoane vie pe această moșie, | 450 stânjeni moșie în hotaru Bârsești din sud Argeș, | o ogradă de pruni la Pietroasa sud Vâlcea.

Iordache Otetelișanul, n. satul Benești, 54 ani, serdar, al lui Ioan Otetelișanu vtori vistier, șade în Craiova ²⁾, are 1400 stânjeni moșie în hotaru Benești, 2 vii pe pământ străin, însă una în hotaru Vasilați, una ipac în hotaru Risipiți, o casă în orașu Craiovei, 8 suflete de țigani, însă 4 parte bărbătească, 4 parte femeiască.

Ioan Vlădescul, n. orașu Râmnicului, 60 ani, serdar, al protopopului Ioan, șade în Râmnic, are 600 stânjeni moșie în hotaru Cucești sud Vâlcea, | 5 vii, însă una în dealu Călina pe pământ străin, | 2 ipac pe pământ moștenesc, | 2 în dealul Malu pe pământ moștenesc, | 5 perechi case în orașul Râmnicului, derăpănate, | 14 suflete de țigani, însă 8 parte bărbătească, 6 parte femeiască.

Preda Predescu, n. orașu Craiovei, 70 ani, serdar, al lui Macarie ieromonah, șade în orașu Ocnei, are o vie la Troian pe pământ moștenesc, o pereche case în orașu Ocnei, o siliște, casă în orașul Craiovei din mahalaua Obedeianului.

Alexandru Bujoreanul, n. satu Bujoreni, 38 ani, medelnicer, al serdarului Preda Bujoreanu, șade în Râmnic, are 350 stânjeni

¹⁾ Filele 134--7.

²⁾ Figurează și în lista boerilor de la Craiova.

moșie în hotaru Bujoreni, bez stânjeni cu pădure, | 300 ipac în hotaru Bogdănești |, 400 Câmpul Mare sud Argeș, | 300 Comanca, plaiu Cozii, | $\frac{1}{2}$ din muntele Preota și Zmeurățul, plaiu Cozii, | o vie la Sutești pe pământul ei, | o pereche case în orașul Râmnicului, | 20 suflete țigani, însă 10 parte femeiască, 10 parte bărbătească.

Alexandru Diculescu, n. satu Diculești, 53 ani, sluger, al lui vtori logofăt Costandin Diculescu, șade în satu Diculești, are 500 stânjeni moșie în hotarul Budești și Diculești, | 800 ipac în hotaru Boșoteni sud Romanai, 2 vii însă una în dealul Crețenii, una la Gușoeni, moșia sf. episcopii Râmnicului, | o casă în orașu Craiovei în mahalaoa Trăistarilor, | 15 suflete țigani, însă 5 parte bărbătească, 10 parte femeiască.

Manolache Măldărescu, n. satu Măldărești, 33 ani, sluger, al lui Gheorghe Măldărescu, șade în orașu Râmnicului, are 400 stânjeni moșie în hotarul Măldărești, | 250 ipac în Răscăeți, | 200 în Bogdăneștii de Hurez, | 900 ipac în Preotești i Mărcuși, | 4 vii la Drăgășani, însă 2 pe pământ străin al sf. episcopii Râmnicului, | 2 pe pământ moștenesc înfundate, | 3 case în orașul Râmnicului, 14 suflete țigani, însă 6 parte bărbătească, 8 femeiască.

Costandin Borănescu, n. orașu Râmnic, 46 ani, pitar, al lui Ioan Borănescu, șade în orașu Râmnic, are 1200 stânjeni moșie în hotarul Stolniceni, | 2 vii la Drăgănești cu pământul lor, | 8 suflete țigani, însă | 5 parte bărbătească, | 3 femeiască, | o casă în orașu Râmnicului, | o grădină în locu între râuri, | o moară de piatră pe apa Râmnicului.

Niculae Predescu, n. satu Călimănești, 24 ani, șetrar, al serdarului Preda, șade în orașu Ocnei, nici o stare nu are, fără numai ce se vede la părintele său.

Toma Olănescu, n. satu Olănești, 27 ani, clucer za arie, al lui Vasile Olănescu, șade în satu Olănești, are 250 stânjeni moșie în Olănești, | $\frac{1}{2}$ munte în hotarul Șarbanu din plaiu Loviștii, | $\frac{1}{2}$ ipac din plaiu Olănești, | a treia parte ipac din muntele Căprărița, | 300 stânjeni moșie din hotaru Golfinu sud Romanai, | o vie la Drăgășani înfundată, dealu Călinii, | 13 suflete de țigani, însă 4 parte bărbătească, 9 parte femeiască.

Iordache Olănescu, n. satu Olănești, 31 ani, vtori vistier, al lui Alexandru Olănescu treti logofăt, șade în satu Olănești, are 400 stânjeni moșie în hotaru Olănești, | 2 vii la Drăgășani pe pământ străin, | o căscioară în marginea orașului Râmnic,

| 1/2 munte în Gereă, plaiu Cozii, | 3 suflete țigani, unu parte bărbătească, 2 parte femeiască.

Niculae Măldărescu, n. satu Măldărești, 43 ani, treti logofăt, al lui Gheorghe Măldărescu, șade în satu Măldărești.

Niculae Giulescu, n. satu Dozești, 32 ani, vtori vistier, al lui Ștefan sin treti logofăt Iane, șade în mahalaua Giulești, are 180 stânjeni moșie în hotaru Dozești, | 100 ipac în hotaru Năsipi la Cățel, | 100 în hotaru Pârăeni sud Gorj, 200 în hotaru Roșia, 321 în hotaru Stănești, | 7 suflete țigani, însă 4 parte bărbătească, 3 femeiască.

Costandin Dionisiu, n. Zagora, 50 ani, vtori vistier, al lui Dionisie, șade în satu Drăgășani, are o vie în dealu Nemoin înfundată, | o casă în București de zestre, | o casă la Drăgășani.

Gheorghe Vlădescu, n. Râmnic, 50 ani, vtori vistier, al dascălului Dimitrie tipografu, șade în orașu Râmnic, are 600 stânjeni moșie în hotaru Genuneni, | 50 ipac în hotaru Ciorăști, | o vie la Drăgășani pe pământul ei, | o casă în orașu Râmnic, | o moară pe apa Otăsăului la Frâncești, | 8 suflete țigani, însă 4 parte bărbătească, 4 femeiască.

Petrache Olănescu, n. satu Olănești, 34 ani, polcovnic de Târgoviște, al popii lui Ioan, șade în orașu Râmnic, are o moșie în Olănești înfundătură, | o casă în orașu Râmnic, | 2 vii la Drăgășani pe pământul sf. episcopii Râmnic, un suflet de țigan parte bărbătească.

Gheorghe Capeleanu, n. orașul Râmnic, 28 ani, ceauș agesc, al lui Iacof, șade în orașu Râmnic, are 30 stânjeni moșie împrejurul orașului Ocnei, | 2 ogrăzi cu pamântu lor, | o vie la Drăgășani pe pământu sf. episcopii.

Sterie Mihail, n. Buc., 40 ani, ceauș spătăresc, al lui Mihail Giufca, șade în satu Slăvitești, are o vie în dealul Zăvideni pe pământu sf. episcopii Râmnic.

Ioniță Bunesu, n. Buc., 30 ani, polcovnic de Seimeni, al lui Ioan Bunesu, șade în satul Potrogi, fără nici o stare în lucruri nemișcătoare.

Nicolae Lipoveanu, n. satu Lipoveni sud Ialomița, 40 ani, polcovnic de vânători, al lui Constandin Lipoveanu sin șetrar Năstase, șade în orașu Râmnic, are o vie în județul Argeșului, | 2 livezi de pruni pe râul Râmnicului, [pe] pământ străin, | o casă în orașu Râmnicului.

Mihalache Mavrachie, n. Buc., 55 ani, stegar spătăresc, al lui Iancu vtori comis, șade în orașu Râmnic, are o vie la Drăgășani pe

pământ mănăstiresc, | o ogradă cu pruni, 4 suflute de țigani, însă unu de parte bărbătească, 3 parte femeiască.

Adăogiri din catagrafia de la 28 Oct. 1831.

(Analele parlam. II. 160—3).

Paharnic: Dimitrie Amira, 45 ani, șade în Râmnic.

Serdar: Costache Otetelișanu, 28 ani, șade în satu Otetelișu, are moșia Otetelișu, venit 1.000 lei.

Sluger: Gheorghe Sachelaropol ¹⁾.

Șetrar: Gheorghe Tetoianu, 60 ani, șade în satu Tetoiu, are moșii în Tetoitul, Voinițeni și Bălșoiul, venit 300 lei.

Treti logofeși: Barbu Tetoianu, 70 ani, șade în satu Tetoiu, are moșii în Tetoitul, Voinițeni și Bălșoiul, venit 300 lei; Nicolae Măldărescu, 48 ani, șade în satu Măldărești, are moșia Măldărești, venit 1.000 lei.

Feciori de boeri: Gheorghe Bucșenescu, 30 ani, al medelnicerului Gheorghe, șade în satu Ionești, are moșia Ioneștii Mincului, venit 1.500 lei; Gheorghe Sachelarie, 30 ani, șade în Târgu Drăgășani; Constantin Lațcu, 30 ani, al polcovnicului Lațcu, șade în satu Lăpușata, are moșia Lăpușata, venit 1.000 lei; Nicolae Lațcu, 25 ani, al polcovnicului Lațcu, șade în satu Lăpușata, are moșia Lăpușata, venit 500 lei; Ioniță Tetoianu, 50 ani, al clucerului Vlăduț, șade în satu Tetoitul, are moșii în Tetoitul, Voinițeni, Bălșoiul și Leu [Romanați], venit 400 lei; Nicu Diculescu, 27 ani, al slugerului Diculescu, șade în satu Diculești, are moșia Fierăști, venit 300 lei; Grigore Otetelișanu, 40 ani, al vistierului Otetelișanu, șade în Craiova ²⁾, are moșia Benești, venit 1.000 lei; Ioniță Tetoianu, 28 ani, al lui treti logofăt Tetoianu, șade în satul Tetoiu, are moșia Bălșoiul, venit 200 lei; Ioniță Cernătescu, 26 ani, al lui treti logofăt Gheorghe, șade în Cârlogani, are moșia Cârlogani parte, venit 100 lei; Constantin Străchinescu, 28 ani, al polcovnicului Ioan, șade în satu Tetoitul, are petece de moșie în Străchinești și la Leu [Romanați], venit 400 lei; Nicolae Tetoianu, 26 ani, al lui treti logofăt Barbu, șade în satu Tetoitul; Iancu Ghimpețeanu, 27 ani, al pitarului Iancu, șade în Craiova; Gheorghe Străchinescu, 27 ani, al polcovnicului Ioan, șade în satu Străchinești, are petece de moșie

¹⁾ Sachelarie în arhondologia lui Gr. Ghica.
gurează și în lista feciorilor de boeri de la Craiova.

în Străchinești și Sâmbotinu (Argeș), venit 500 lei; Ioniță Străchinescu, 29 ani, al polcovnicului Ioan; Dincă Macsim, 25 ani, al vistierului Macsim, șade în satu Slăvitești; Iancu Sevastian, 35 ani, al medelnicerului Sevastian, șade în satu Căzănești; Statache Bârsescu, 25 ani, al polcovnicului Ștefan, șade în satu Bârsești; Gheorghe Vlădescu, 30 ani, Costache Vlădescu, 28 ani, Nicuță Vlădescu, 25 ani, fiii răposatului serdar Nica Vlădescu, șed în Râmnic, au moșie în Vlădești și Cucești, venit 1.000 lei; Mihalache Cucuț, 30 ani, șade în Râmnic; Mihalache Orumolu, 35 ani, al polcovnicului Costi, șade în Râmnic; Gheorghe Orumolu, 30 ani, al polcovnicului Costi, șade în satu Ciorăști; Ianache Palada, 30 ani, al trei logofătului Palada, șade în Râmnic; Alexandru sin polcovnic Hrisescu (Hristescu?); Ion Ceaușescu sin ceauș Dinu.

* * *

Scăpările din vedere din catagrafiile de la 1829 și 1831 se completează prin catagrafia de la 1832 întocmită pentru a cunoaște numărul de scutelnici cuveniți boerilor ¹⁾. Găsim în plus:

2 *căminari*: Manolache Ioan ²⁾, Alecu Aslanoglu.

1 *paharnic*: Iordache ³⁾ Chiatipul.

4 *stolnici*: Sotirache (Caliadi?), Grigore Paladi, Nicolae sin stolnicul Petrache Gorneanu, Dumitrache Misirescu ot Focșani.

24 *serdari*: Costache Conduratu, Dumitrache Topliceanu, Ioniță Jianu, Costache Florescu, Matei Ciupelnițeanu, Iancu sin vătafu Mihalache ot Câmpina, Manolache Voicu zet serdar Nica, Fănuță [Ștefan] sin Ion starostea, Niculae giuvaergiu, Nicolae Cotopulea, Costache Mardagiu, Alecu Vardalah, Gheorghe Vardalah, Toma Brătianu ot Pitești, Gheorghe Fălcoianu, Ioniță Fălcoianu, Hristodor Sevescu, Panait Spahiu, Const. Colceag, Iordache Chirculescu, Părvu Asan, Manolache Papadat, Bănică Rădulescu, Iancu Prejbeanu.

26 *medelniceri*: Costache Filiti, Andrei Nenciulescu, Nicolae Mihăescu, Tudorache Prisiceanu, Const. Racotă, Nicolae Fundățeanu, Andrei Prepelițeanu, Matei Grecianu, Răducan Ionescu, Ion Giurescu, Const. Cojescu [Don], Costache Crețianu, Costache Sterian din Vâlcea, Iancu Colceag, Vasile Polizu, Iordache Neculescu, Iancu

¹⁾ *Analele parlam.* II. 301--326, 339--341.

²⁾ Se întâlnește încă de la 1811, ca fiu al stolnicului Ioan care mai trăia la 1821.

³⁾ In arhondologia lui Ghica, *Manolache*.

- Tătăranu, Tudorache Porumbaru, Iancu Caramanlău, Alecu Brădescu (caftangibaşa al Ghicăi), Iorgu (Geanoglu ¹⁾, Mihai Borănescu, Nicolae Păcleanu, Dumitrache Dimancea, Iancu Dimancea, Iordache Cazoti (Gazoti), Nicolae Alexandrescu (cafeşibaşa),
- 25 *slugeri*: Nicolae Papazoglu ot Târgovişte, Petrache sin stolnicul Dumitrache, Iordache Rădulescu, Fotache Arion, Nicolae Fotiadi ot Constantin [Filiti] episcopul Buzăului, Nicolae Vlădescu ot Vâlcea, Gheorghe Baldovin, Mihalache Hagi Cristea Câmpulungeanul, Const. Chiriac i Trestianul, Dumitrache Nădăianu, Const. Nenişor, Nicolae Gorneanu i Rădulescu, Alecu Popescu, Spiridon Cojescu [Dona], Nicolae Vişoreanu, State Pardalos, Tănase Rioşanu, Iancu Pală, Nicolae Blehan, Alecu Teodoru brat stolnicul Iacovache, Andrei ot vornicul Samurcaş, Iacomî [Dărăscu], Ioniţă Olănescu, Gheorghe Iconomu, Ioan Nicolau Ralea.
- 15 *pitari*: Gheorghe Carabulea, Grigore Zădăriceanu, Tudorache Dinul, Const. Voinescu, Nicolae Mincu, Costache Podeanu, Nicolae Speteanu i Blăndu, State sin protopopu, Manolache Bălăceanu, Matei vnuc clucer Voinescu, Ioniţă Ionescu, Mihai Boteanu, Ion Ciorăscu, Nicolae maimarbaşa, Constantin Anagnoste.
- 4 *şetrari*: Const. Zaraiani, Mihai ot vel ban Brâncoveanu, Scarlat [Marinescu].
- 14 *cluceri za. arie*: Iancu Papădopol, Tănase Cazoti [Gazoti], Dona Cojescu, Panaiotache Notara, Petrache Grigorescu, Ioniţă Arion, Dinu Negru, Grigore Rădescu, Chivu, Stanciu ²⁾, Gheorghe Enescu ³⁾, Gheorghe Velescu, Petrache ⁴⁾ fost capicheaia, Dumitrache.
- 1 *divictar*: Barbu Catargi ⁵⁾.

* * *

Aşa dar, la 1829 erau în viaţă în Muntenia:

- 70 *boeri mari*, adică boeri cu ranguri de clasa I, dela vel ban până la vel cămăraş, şi anume: 6 mari bani; 22 mari vornici de diferite nuanţe (de ţara de sus, de ţara de jos, de politie, al treilea, al patrulea); 15 mari logofeţi de diferite nuanţe (de

¹⁾ In Anale parlam. II. 310; «medelnicer Iorgu, brat (frate) episcopul Râmnicului» (Neofit), iar in arhondologia lui Grigore Ghica (*Revista arhivelor*, anul 1927 No. 4 p. 44): «medelnicer Iorgu sin stolnic Ianache Geanoglu, brat episcop Râmnic».

²⁾ Tereşescu. in arhondologia lui Gr. Ghica.

³⁾ Carănescu (?). ibid.

⁴⁾ Petrache Mihail, ibid.

⁵⁾ Viitorul prim ministru.

țara de sus, de țara de jos, de obiceiuri, de străini); 1 mare vistier; 1 mare spătar; 3 mari postelnici; 11 hatmani; 9 agi; 2 mari cămărași,

576 boeri, cu ranguri de clasa II (dela mare clucer la comis) și de clasa III (dela serdar la clucer za arie) și anume: 19 mari cluceri; 39 căminari; 39 paharnici; 50 stolnici; 15 comiși; 108 serdari; 96 medelniceri; 88 slugeri; 56 pitari; 26 șetrari; 42 cluceri za arie.

In total 646 boeri la o populație de circa 800.000 locuitori, adică 0,80 la 1000, o proporție care arată cât este de neîntemeiată învinuirea adusă ultimelor domnii fanariote că ar fi distribuit boeriile cu nemiluita. Alta este chestiunea că boeriile se vor fi dat și cui n'ar fi trebuit și că nu se vor fi dat tuturor aceloră căroră s'ar fi convenit.

* * *

Pentru a avea și numărul tuturor familiilor de boeri de acum 100 de ani, trebuie să mai recurgem și la catagrafia întocmită tot la 1832, de văduvele de boeri căroră se cuveneau despăgubiri pentru scutelnicii desființați ai soților lor răposați ¹⁾, precum și să spicuim din arhondologia lui Grigore Vodă Ghica numele de boeri ce nu mai figurează în catagrafiile dela 1829—1832. Găsim ast-fel 108 nume de familii de boeri morți la 1832, care adăogate la 458 nume de familii de boeri în viață, dau un total de 566 familii boerești, față de o populație de circa 165.000 familii, adică 3,50 la 1000.

* * *

Cât privește pe boernași, avem 228 în catagrafiile publicate mai sus și încă 152 în catagrafia dela 1832, în total 380.

Ei sunt în bună parte membri tineri, sau urmași scăzuți ai familiilor boerești.

Ca familii de boernași propriu ziși, avem vre-o 200.

În sfârșit, catagrafiile ce am publicat, ni arată 283 feciori de boeri și boernași, în viață la 1830.

În total: 70 boeri mari, 576 boeri, 380 boernași și 283 feciori de boeri și boernași, sau 1311 indivizi la o populație de circa 800.000 locuitori, adică 1,70 la 1000.

Iar ca familii: 566 familii boerești și vre-o 200 familii de bo-

¹⁾ Analele parlam. II 327 și urm.

ernași, în total vreo-o 766 *familii față de circa 165.000 de familii ale țării, adică 4,65 la 1000.*

Aceasta era toată «țara legală» acum 100 de ani. Proporția era mult mai mare în Occident. În Franța, la 1787, în ajunul prăbușirii vechiului regim, erau cel puțin 360.000 nobili ¹⁾ la o populație de 26 milioane, adică 13,85 la 1000.

* * *

Dela Regulamentul organic încoace, lucrurile s'au schimbat.

De atunci, cum observa Alecu Russo ²⁾, existară numai *cinuri*, dar boerii nu.

În loc de boerii cu caftan, care înobilau, cinuri personale, conferite cu brevete (pitace), în care fiecare putea, pentru merite reale sau închipuite, să fie înaintat, dar numai din treaptă în treaptă, până la cele mai înalte, cum s'ar înainta azi spre pildă, în corpul tehnic, în cel diplomatic, sau în gradele decorațiilor.

Iată tabloul comparativ al numărului boerilor în viață la 1858 ³⁾, anul desființării cinurilor și privilegiilor, față de al boerilor în viață la 1830:

la 1830		la 1858	
mari bani	6	mari bani	5
boeri mari	53	boeri mari 51 {	10 mari vornici
			17 logof. ai dreptății
			24 logof. ai credinței
agi și cămărași	11	agi	62
mari cluceri și căminari	58	cluceri	40
paharnici, stolnici și comiși.	104	paharnici	302
serdari, medelniceri și slugeri	292	serdari	573
pitari, șetrari, cluceri za			
arie și boernași	504	pitari și conțiști	2134
feciori de boeri și de boer-			
nași	283		
Total.	1311		3167

¹⁾ Maigne, *Abrégé de la science des armoiries*. Paris 1885, p. 424.

²⁾ Opere, ed. Haneș, p. 35. — Cf. I. C. Filitti, *Originea democrației române*. În *Viața românească*, Ianuarie 1923 p. 19—20.

³⁾ Acad. rom. ms. 872.

De fapt și în vremea regulamentară, în Muntenia, aproape tot numai membrii familiilor din protipendada de la 1830, au înaintat până la cinurile cele mari ¹⁾; vre-o 23 indivizi din celelalte familii s'au putut ridica ²⁾ până la rangul de agă. În schimb, numărul titularilor cinurilor mai modeste a sporit simțitor. Dacă este foarte exagerată, pentru trebuințele rimei, observația lui Chesar Bolliac că ajunseseră «serdarii ca măgarii», tot exagerat este și că se înmulțiseră «pitarii ca țânțarii». Trebuie ținut seamă că și populația se urcase la vre-o 2.130.000 locuitori, probabil chiar ceva mai mult, reprezentând vre-o 426.000 familii ³⁾.

¹⁾ Numai colonelii Ioan Odobescu, Dimitrie Haralamb și Ion Solomon, iar dintre civili numai Dimitrie Ioanidi, au ajuns până la rangul de logofeți ai credinței.

²⁾ Mai ales prin înaintare în oștire ale căreia grade, pentru a atrage ofițeri, erau favorabil asimilate cu rangurile civile: sublocotenent (praporgic) cu pitar, locotenent (parucic) cu serdar, căpitan cu paharnic, maior cu clucer, colonel (polcovník) cu agă.

³⁾ Analele statistice (Marțian), anul I (1860) No. 1 p. 6.

GEORGE D. FLORESCU

DIVANE DOMNEȘTI DIN MUNTENIA ÎN SECOLUL AL XV-LEA DE LA 1496 PÂNĂ LA 1501

RADU Vvd. CEL MARE

1495 Decembrie — 1508 Martie
1496 Ianuarie — Aprilie

În lucrarea mea asupra divanelor domnești din secolul al XV-lea, ¹⁾ am emis părerea că Vlad Vvd. Călugărul se stinge din viață în vara sau toamna anului 1496, bazându-mă pe documentul din 1496 Aprilie 20, ²⁾ dat de acest Voevod din Târgoviște; totuși s'ar părea, după socotelile din arhivele orașului Sibiu ³⁾, că data încetării din viață a susnumitului Domn trebuie pusă între 15 Septembrie și 15 Octombrie 1495, așa că documentul de mai sus, din 20 Aprilie 1496, trebuie antedatat.

De altfel în sprijinul acestei știri vine, mi se pare, și informația aflată în hrisovul lui Radu Vvd. cel Mare, purtând data de 14 Aprilie 1496 ⁴⁾. La aceste informațiuni voi mai adăoga și una personală.

¹⁾ v. Divane domnești din Muntenia în sec. XV-le, în Revista Arhivelor, Anul 1927 No. 4 p. 50—125, și în extras.

²⁾ *Ibidem*: doc. XCVII nota 1. Luând însă în considerare pe dregătorii acestui hrisov și comparându-i cu cei din celelalte hrisoave cu divane ale lui Vlad Vvd., Călugărul, aflăm pe Manea vistier, când în imediat precedentul divan este Tudor (în Iunie 1495), care de alt-fel rămâne în aceeași funcție în multe documente ale lui Radu Vvd. cel Mare. Mi s'ar părea mai just că documentul acesta No. XCVII trebuie pus după No. LXVII al citatei mele lucrări, atunci când dispăre din divan pentru tot-de-a-una Manea vist. Mai am avea ceva de adăogat în privința lui Albul stolnic, care este în divan la 1495 în Iunie (v. la mine doc. XLV). Acest boer apare pentru prima dată în divan cu această dregătorie la 11 Septembrie 1489, (v. *ibidem*: doc. LXXV) fiind comis la 8 Ianuarie.

Data exactă a hrisovului lui Vlad Vvd. Călugărul, No. XCVII trebuie deci pusă între 1484 Martie 9 și 1489 Septembrie 11 cu toate că dl. Stoica Nicolaescu (v. Doc. slavo-rom. cu privire la relațiile Țării Românești și Moldova cu Ardealul în sec. XV și XVI ed. 1905 p. 5) susține autenticitatea datei hrisovului din 20 Aprilie 1496.

³⁾ *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt*, 1880 p. 192 relevat de dl. Al. Lăpedatu în «Politica lui Radu cel Mare» din «Lui Ion Bîanu» 1916 p. 192 nota 1.

⁴⁾ N. Docan: *Studii privitoare la numismatica Țării Românești* în Anal. Acad. Rom. tom. XXXII seria II 1910 p. 78/536, unde Domnia-sa ne dă textul referitor la acest fapt:... venindu-mi în gând..... să dau mulțumită și laudă prea bunului D-zeu carele..... ne au dăruit din bunătățile sale și ne-a pus pe scaunul părinților cei mai nainte răpōsați.....

Avem din 1496, încă din 18 Ianuarie ¹⁾, un hrisov dat de Radu Vvd. cel Mare M-rei Govora, hrisov scris în M-rea Glavacioc. Prezența Voevodului Radu la începutul acestui an la acea mănăstire, unde se află mormântul părintelui său, nu ne-ar fi oare o indicație precisă că nu de mult se va fi stins Vlad Vvd. Călugărul, și că piosul său fiu se va fi aflat la această mănăstire cu ocazia poate chiar a înmormântării domnescului său părinte, dacă nu pentru îndeplinirea creștineștilor datorii de pomenire a sufletului său, sau a punerii lespezii mormintale peste groapa lui?

Bazat pe acest act în special, am pus data suirei lui Radu Vvd. cel Mare pe tron, între Decembre 1495 și Ianuarie 1496.

Odată fixată această dată, rămâne bine stabilit că Radu a urmat părintelui său în mod firesc, căci îi fusese asociat la domnie încă din 1492 ²⁾; prin urmare documentele: din Septembrie 8, al acestui an ³⁾ și din 1494 Iulie 13 ⁴⁾ rămân ca fiind date de Radu încă în timpul vieții părintelui său, și hrisoavele purtând datele de 1496 Ianuarie 18 ⁵⁾, Ianuarie 31 ⁶⁾, și Aprilie 14 ⁷⁾ sânt ale lui ca domn de sine stătător.

Încă din 1495 Novembre 1 ⁸⁾ aflăm pe un pretendent la tronul Țării Românești anume Vlad, «filius quondam Draculyae», identificat de Dl. Lăpedatu ⁹⁾ cu fiul mai mare al lui Vlad Țepeș, frate deci cu Mihnea, pe care de altfel îl găsim în acelaș an făcând presiuni pentru câștigarea tronului părintesc; Vlad pretendentul acesta va fi murit, pe semne ca pribeag, căci nu mai aflăm nimic de el, ba înclin a crede că se va fi stins din viață încă înainte de 1508.

Din hrisoavele cunoscute mie dela Radu Vvd. cel Mare din

¹⁾ Al. Lăpădatu: Vlad Călugărul extras din Conv. Lit. XXXVII p. 50 nota 1; v. și Arh. St. M-rea Govora pach. 32 netreb. azi la Moscova.

²⁾ G. D. Florescu: op. cit. doc. LXXXIII.

³⁾ *ibidem*: St. Nicolaescu; op. cit. p. 240; v. v. Arh. St. M-rea Govora pach. 1, doc. 2, azi evacuat.

⁴⁾ Lăpedatu: op. cit. p. 50 nota 1; Domnia-Sa, în această notă, ne indică sursa următoare: Arh. St. Cond. M-rei Govora f. 87, cu toate că controlând cele două condiții No. I și II din 1856 nu am putut găsi în nici una, un act cu data de mai sus. Fi va oare actul din 1494 Septembrie 13 dat din Târgoviște (v. Docan op. cit. p. 76/7; v. Acad. Rom. pach. 95 No. 8).

⁵⁾ *ibidem*: v. Arh. St. M-rea Govora pach. 32 netreb. azi la Moscova.

⁶⁾ Lăpedatu: op. cit.; v. Acad. Rom. doc. 266/XI, azi la Moscova.

⁷⁾ *ibidem*: Arh. St. M-rea Govora pach. 5 No. 2 azi la Moscova.

⁸⁾ Hurmuzachi: vol. II part. 2 p. 365; actul lui Vladislav, Regele Ungariei, către acel «Magnifico Vlad Vayvodae, filio quondam Draculyae» prin care îl soamează să părăsească neîntârziat Ardealul.

⁹⁾ op. cit. p. 53/6.

timpul domniei părintelui său, am spus mai sus, că avem unul din 1492 Septembrie 8 și altul din 1494 Septembrie 13 ¹⁾).

Primul este singurul al cărui divan ne este cunoscut, de altfel identic cu cel al ultimului hrisov cu mărturii domnești de la Vlad Călugărul.

Documentul este dat în Târgoviște, atunci când toate hrisoavele lui Vlad Călugărul din acel an sunt din București.

În al doilea act, dat tot din Târgoviște, Radu, ca asociat al părintelui său, întărește boerilor săi jupan Radu stolnic și Badea, mai multe părți de moșie în Fîntești, partea lui Voicu, și altele cumpărate de la Stanciu Furduescul.

Cu toate că Radu Vvd. cel Mare specifică în acest document că Radu stolnicul este boer al său, totuși nu aflăm pe nici un personaj cu acest nume și dregătorie printre divanele sale. Neamul din care face parte nu-mi este de asemenea cunoscut până în prezent.

Cât pentru Stanciu Furduescul, acesta este un nou caz de nume de boer cu terminațiune pură românească, ce trebuie adăugat la cele cunoscute nouă din secolul al XV-lea unde am întâlnit, — de data aceia însă în divan, — pe următorii trei boeri: Vintilă Florescul, Drăghici Vintilescul și Barbul Craiovescul ²⁾).

Pentru moment nu pot lega pe acest Stanciu Furduescul cu neamul boierilor cu acest nume, aflat ca scoborând din Vlad Dracul, după un hrisov purtând dată de 1800 de la Alexandru Vvd. Moruzi ³⁾).

Primul hrisov cu divan, cunoscut mie de la Radu Vvd. cel Mare ca Domn deplin este următorul:

I. 1496 Aprilie 14. Fără loc ⁴⁾

Radu Vvd. cel Mare întărește M-rei Govora *«pe care găsindu-o învechită o am ridicat și înnoit domnia mea»*, stăpânire peste satele Ioneștii, toți cu siliștea Corbenilor cumpărate de dânsul de la Bordea

¹⁾ Docan: op. cit. p. 76/7; v. Acad. Rom. pach. 95 No. 8.

²⁾ G. D. Florescu: op. cit. doc. LXIX p. 59;

³⁾ N. Iorga: Studii și Documente. vol. VII.; proprietatea D-lui Profesor C. Miculescu din Argeș.

⁴⁾ Arh. Stat. Cond. Govorei, I (1856) p. 182-4; v. Docan: op. cit. p. 78/536 v.; Lăpedatu: op. cit. p. 50 nota 1.

și de la jupâneasa acestuia Anca, fiica lui Jitian, și de la fii Micului pe 120 florini ungurești, și via de la hotarul Copăcelul, precum și vinăriciul domnesc și boeresc dintr'aceea vie, cumpărat de Voevod de la Oprea, Ivașco și Radul drept 3000 aspri.

Mărturiile domnești: *Jup. Drăghici Vintilescul, jup. Barbul Craiovescul, jup. Pârvul vornic, jup. Staico logofăt, jup. Tudor vistier, Danciul comis, Dumitru paharnic, Stroe spătar, Izvoranul stolnic, Radu și Dragomir stratornici, scrie Corlat.*

Din hrisovul, de mai sus aflăm mai întâi că M-reia Govora a fost reclădită de Radu cel Mare, prin urmare scrisoarea adresată de acest Voevod Brașovenilor, prin care-i roagă să-i trimeată: «pe acel meșter sticlar» ¹⁾ să vie să-i facă «niște ferestre la biserică», trebuie pusă fie în corelație cu reclădirea M-rei Govora, fie cu aceea a M-rei Dealul, mai târziu între 1499 și 1500. ²⁾

În privința moșiilor întărite M-rei la data aceasta, ele ne sunt cunoscute din întăriri anterioare. ³⁾

Cât privește pe soția vânzătorului siliștei Corbenilor, nu trebuie să confundăm pe Jitian, părintele ei, cu omonimul său, feciorul al doilea al lui Staico logofăt, cumnatul Domnului ⁴⁾.

Părintele jupânesei Anca este aflat încă din anul 1493 ⁵⁾ în hrisovul lui Vlad Vvd. Călugărul dat M-rei Govora la 1 Aprilie 1494 ⁶⁾. Acest hrisov memorează existența unui fiu și a unei fiice ai lui Jitian.

Jupânul Jitian va fi fost poate stratornicul din documentele anului 1472 ⁷⁾, aflat și ca clucer la 1473 ⁸⁾.

În ceea-ce privește pe martorii Domnului din hrisovul nostru, referindu-ne la ultimul divan cunoscut dela Vlad Vvd. Călugărul, și anume din Junie 1495 ⁹⁾, mai că nu aflăm vre-o schimbare, ceeace denotă, în chip neîndoelnic, că n'au fost certuri pentru tron între părinte și fiu, dregătorii primului sprijinind pe al doilea în politica înțeleaptă și pacinică începută de tată și încheiată odată cu coborârea în mormânt a fiului.

¹⁾ Bogdan: *Doc. privitoare la relațiile Țarei Rom. cu Brașov și Țara Ungurească* în sec. XV și XVI. (1413—1508), ed. 1905, vol. I, doc. CCI p. 240/1.

²⁾ Iorga: *Inscripții din Bis. Rom.* vol. I, fascicola I p. 97/8 No. 195; v. și Docan: *Despre Elemente cronologice* în Anal. Acad. Rom. sect. ist. seria II. tom. XXXII p. 41.

³⁾ G. D. Florescu: *op. cit.* doc. XCII p. 77.

⁴⁾ ptr. acest boer mai departe p. 12.

⁵⁾ La 30 Mai. v. G. D. Florescu *op. cit.* doc. LXXXVI. p. 73.

⁶⁾ *ibidem* doc. XCII p. 77.

⁷⁾ *ibidem* doc. LV și LVI p. 46.

⁸⁾ *ibidem* doc. LVII p. 47.

⁹⁾ *ibidem* doc. XCV p. 78.

Iată și cele două divane puse față în față:

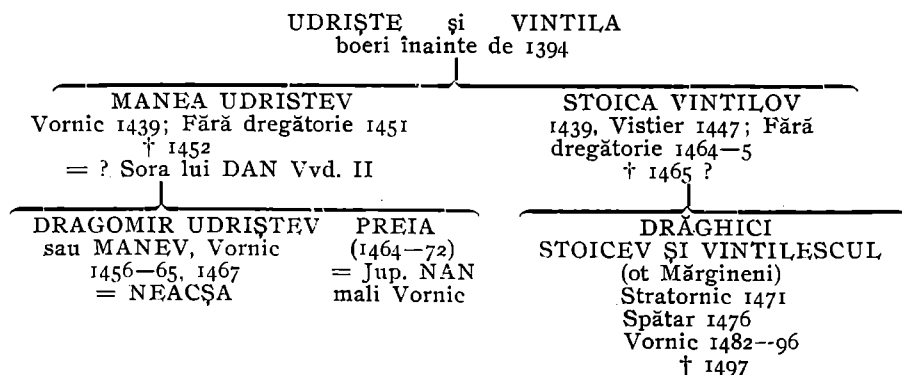
Sub Vlad Călugărul în Junie 1495 Sub Radu cel Mare la 14 Apr. 1496

1) Drăghici mare vornic	1) Drăghici Vintilescul
2) Cârștian biv vornic	2) Barbu Craiovescu
3) Staico logofăt	3) Pârvul vornic
4) Tudor vistier	4) Staico logofăt
5) Danciul comis	5) Tudor vistier
6) Dumitru paharnic	6) Danciul comis
7) <i>Albul stolnic</i>	7) Dumitru paharnic
8) Stroe spătar	8) <i>Izvoranul stolnic</i>
9) Radul postelnic	9) Stroe spătar
	10) Radu și } stratornici
	11) Dragomir }
10) Zlate logofăt ispravnic	
11) Cârlig grămatic	12) Corlat scriitor

Precum vedem afară de stolnic, nici un boer nou în divan.

Drăghici, marele vornic din fruntea divanului lui Vlad Călugărul, este aflat la acelaș loc de cinste la Radul cel Mare. Aci îl întâlnim pentru ultima dată cu epitetul distinctiv de Vintilescul, epitet cunoscut nouă încă din 1487 Iulie 31¹⁾ și 1491 Septembre 3²⁾.

Am căutat altundeva³⁾ a lămuri pe cercetătorii genealogici asupra identificării acestui boer, aflat de mine ca strămoșul cel mai îndepărtat, documentar cunoscut, al neamului boerilor ziși «ot Mărgineni». Am arătat că el este unul și acelaș personagiu cu Drăghici Stoicev. În privința încrângătorei genealogice, publicată de mine în lucrarea mea asupra divanelor,⁴⁾ am totuși de făcut unele rectificări, așa fel că arborele genealogic s-ar putea prezenta precum urmează:

¹⁾ G. D. Florescu; *op. cit.* doc. LXIX p. 59.

²⁾ *ibidem* doc. LXXX p. 67.

³⁾ *ibidem*: nota 3 p. 67-9; v. și lucrarea mea asupra boerilor «ot Mărgineni».

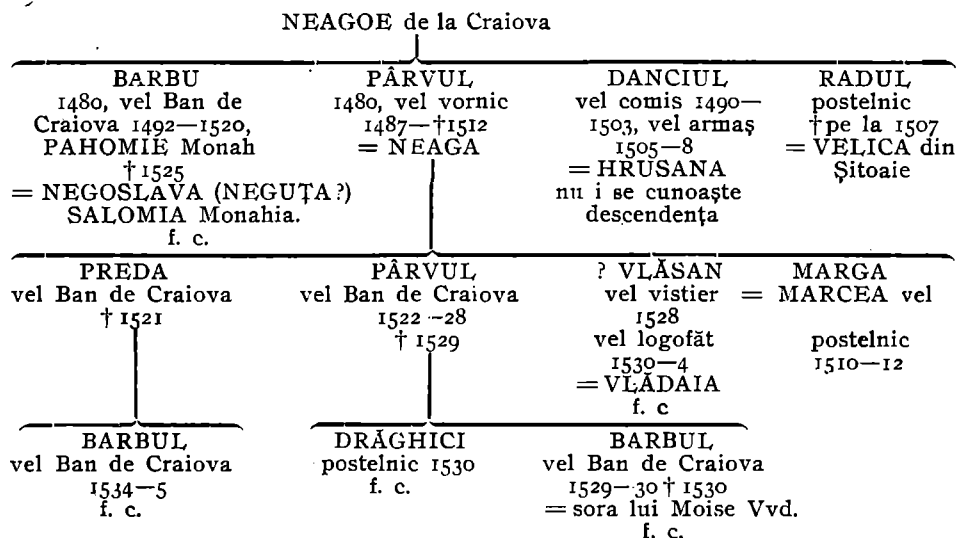
⁴⁾ *ibidem*: p. 64.

Barbu Craiovescul este cunoscutul frate mai mare al lui Preda vornicul, Danciul comisul și Radu postelnicul, fii lui Neagoe de la Craiova ¹⁾.

Pe Barbu l'am întâlnit pentru ultima oară în divanele lui Vlad Vvd. Călugărul la 1494 Iulie 22²⁾, iar pe Pârvul, frate-său la 1493 Iunie 16³⁾.

Barbu Craiovescul nu a avut scoborători. Călugărit împreună cu soția sa Negoslava sau Neguța (Monahia Salomia) sub numele de Pahomie Monahul; el moare la adânci bătrâneți la 1525.

Descendența lui Pârvu vornicul este următoarea:

Cârștian biv vornicul este un boer binecunoscut al lui Vlad Vvd. Călugărul, încă de la 1483 Ianuarie 27⁴⁾; el lipsește din primul divan al lui Radu Vvd. cel Mare, dar îl vom afla îndată sfetnic credincios al fiului precum fusese și al tatălui.

Întâlnit și cu epitetul distinctiv de Buzescul în primele divane din secolul al XVI-lea el îmi este totuși cunoscut din alte documente ca autor «per feminas» al neamului boerilor ziși «ot Stănțești», neputând fi documentar legat cu neamul boerilor Buzești de la sfârșitul secolului XVI.

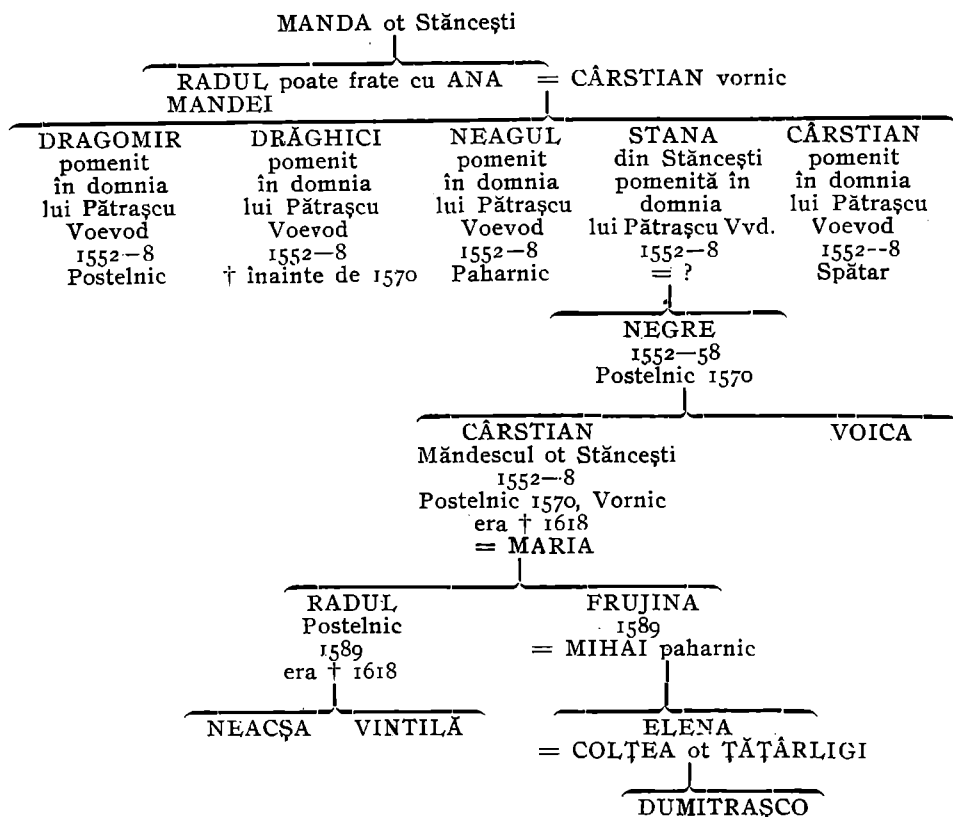
¹⁾ I. C. Filitti, loc. cit.

²⁾ G. D. Florescu: doc. XCIII.

³⁾ *ibidem*: doc. LXXXIX.

⁴⁾ *ibidem*: doc. LXIII și nota 2 la acel doc.

Spîta lui scoborătoare cunoscută mie este următoarea:

Staico logofătul, cunoscut și sub numele de «ot Ruși», «ot Măgureni», «ot Bucov», este ginerele lui Vlad Vvd. Călugărul și deci cumnat lui Radu Vvd. cel Mare. Căsătorit, pe semne încă înainte de 1480, cu Caplea, fiica cea mai mare a lui Vlad Călugărul și a călugăriței Samonida, ea îi adusese ca zestre două zeci și opt de moșii ¹⁾ pe care le enumerăm:

Dobrița jumătate, Bădeasa, Marea Ciupovă, Pocoîștea, Șegarcea, Dragoslavele, Stoenestii a treia parte, Bădeanii, Dragomirești, *Ruși*, Mogoșestii, Drăgănestii a treia parte, Băneștii, Conțeștii, Corneștii, *Măgureni*, Bucovulețul, Descoperesti, Găojanii, Cornățelul, Ulmeni, Oltenița, Clăteștii, Deadilovul, Borus a treia parte, Grădelele, Cocorăștii din sud Prahova jumătate și Stoenestii a șasea parte.

Staico logofătul, întâlnit pentru prima oară în divanul socrului său

¹⁾ Informație dată mie de către D-l Const. C. Sărățeanu, Inalt Regent.

la 1482 Junie 13¹⁾, fusese pe semne comisul lui Basarab Vvd. Țepeluș²⁾, și'l vom întâlni de acum înainte în toate divanele lui Radu Vvd. cel Mare până la 1505.

Rudă indiscutabilă cu începătorul neamului boerilor din Mărgineni sus menționat, poate și el scoborător prin femei al lui Staico Vintilov, este cunoscut ca înaintaș al neamului boerilor ziși «ot Bucov» de la sfârșitul secolului al XVI-lea.

Spîța lui curgătoare aflată din alte documente este următoarea:

STAICO ot Ruși, ot Măgureni, ot Bucov. ? Comis 1478—81; Logofăt 1482—1505 = 1480—82 Domnița CAPLEA sin Vlad. Vvd. Călugărul † 1511					
PÂRVUL	JITIAN	BARBU	STANA	CAPLEA	PREEA
1492	1492	1492	= TUDOR Log.	= NEAGOE	
Comis			ot Orboești	Vistierul	
= Fiica lui					
Dimitrie					
Jacsici					
† f. c.					

După moartea lui Staico log. soția sa Caplea s-a recăsătorit cu fostul spătar al fratelui ei Radu Vvd., Bogdan, înaintat în urmă vornic în domnia lui Vlad Vvd. Vlăduță, fratele ei vitreg.

Nu pot spune pentru moment cum se leagă descendența lui Staico logofăt cu omonimul său Staico postelnic din Bucov dela sfârșitul secolului al XVI-lea³⁾, care îi era nepot.

Neamul din care face parte Tudor vistierul nu-mi este cunoscut până în prezent; știm numai că acest boer a înzestrat Mănăstirea Govora cu moșia Poiana, zisă și Nevoia⁴⁾

Danciul comis este al treilea frate Craiovesc⁵⁾

De asemenea ca pentru Tudor vistierul, neamul lui Dumitru paharnicul nu-mi este cunoscut.

Noul sfetnic, Izvoranul stolnicul, este întâlnit când sub numele acesta când sub cel de Dragomir, ba chiar uneori Dragomir Izvoranul⁶⁾.

Ce legătură va fi avut acest dregător cu boerul care pare a purta acelaș epitet distinctiv Badea Izvoranul peste câte-va decenii, nu putem spune, de asemenea nu putem răspunde la întrebarea dacă Dragomir Izvoranul este înaintașul neamului cunoscut la sfârșitul secolului al XVI-lea cu numele de «ot Izvor» descendent din Cernica vel vornic înaintașul boerilor Știrbei, Izvorani și a unor boeri numiți «ot Milcov» și «ot Drăgănești».

¹⁾ G. D. Florescu *op. cit.* doc. LXII p. 55.

²⁾ *ibidem* : divanele documentelor.

³⁾ pentru acesta N. Iorga: *Constantin Căpitanul*, Prefața.

⁴⁾ aci mai departe rezumatul doc. No. XI cu data de 1499 Iulie 13.

⁵⁾ I. C. Filitti: *op. cit.*

⁶⁾ v. aci divanul doc. No. X din 1499 Iunie 15.

Cât pentru Albul stolnicul lui Vlad Vvd. Călugărul cred, și totul mă îndreptățește spre această ipoteză, că el este vistierul lui Radu Vvd. cel Mare, boer de încredere al acestuia, trimis de altfel în dese misiuni prin Ardeal, cu toate că nu-l aflăm nici odată figurând printre mărturiile domnești ale Voevodului.

Nici de neamul lui Stroe spătar nu putem spune nimic precis. Să fie oare el acel Stroe Boghianul de care ne vorbește un act din 1605 Ianuarie 14, părintele jupănesei Stancăi, soția lui Drăghici vornicul din Florești¹⁾).

Postelnicul Radu poate fi ori cel de al patrulea frate Craiovesc, ori poate acel nepot al lui Drăghici de care ne vorbește un act din 1489²⁾ unde este aflat fără dregătorie, iar la 1498³⁾ în această funcție.

Pentru postelnicul, recte stratornicul Dragomir, evident diferit de stolnicul Dragomir, alături în divan, nu știu din ce neam boeresc va fi făcut parte.

Despre grămaticul Corlat aflăm unele informații din actele lui Radu Vvd. cel Mare⁴⁾

II. 1496 August 1, Târgoviște⁵⁾

Radu Vvd. cel Mare întărește M-rei Govora, pe care o reînnoiește, și năstavnicului ei Chir Dorotei, satele Nănășeștii și cu morile de la Gura Topolovului, foste cumpărături ale părintelui Domnului, și încă un vad de moară în Topolov și Ioneștii, Hințea, o moară în Răbnic, Stoicenii *foști dați de zestre mamei sale de la părintele ei*, și după aceea îi *cumpărase de la Vlaicul* pe 6000 aspri, în fine Domnul mai întărește o altă vie în Copăcel cumpărată de Domn și alta de la moșul său Vlad Vvd., precum și șase sălașe de țigani.

Mărturiile domnești: *Jup. Drăghici Stoicev*, *jup. Barbul Cralevschi*, *jup. Cărstian biv și vornic*, *jup. Părvul vornic*, *jup. Staico logofăt*, *Todor vistier*, *Danciul comis*, *Dragomir stolnic*, *Dumitru paharnic*, *Stroe mecionoșă*, *Radul și Dragomir stratornici* Sin pisah.

¹⁾ v. Cartoanele M-rei Strâmbul (Găiseni) v. și Documente argeșene ale Efo-riei Spit. Civ. în Buletinul Comisiei Istorice vol. 3, 1924 p. 79.

²⁾ Aprilie 21 v. Arh. St. dosar M-rea Mărgineni.

³⁾ v. mai departe aci doc. No. IV din 1498 Februarie 16.

⁴⁾ Arh. St.: Cond. Govorei II p. 247/51.

⁵⁾ Cond. St. Cond. Govorei I (1856) p. 255—9; v. cond. veche a Govorei p. 285 azi evacuată; Arh. St. M-rea Govora pach. 7 No. 1 fond. ist. idem; v. Docan: op. cit. p. 78/9; Miletici și Agura: *Daco Romanite Pismenosta* în Sbornic IX, Sofia p. 345/7.

Din conținutul documentului de mai sus, aflăm vorbindu-se de maica Voevodului, deci de soția cea dântăiu a lui Vlad Călugărul. Știm de altfel că acest Voevod a fost căsătorit de două ori, întâi cu Rada, în călugărie Samonida, și apoi cu Maria, în călugărie Epraxia. Nu putem fixa, nici data primei căsătorii, nici a celei de a doua. În vedere însă că Radul cel Mare urmează imediat la domnia tatălui său, trebuie să admitem că el este fiul cel mai mare, și deci de aceea asociatul său la cârma țării încă din 1492. Maica lui Radu cel Mare este Samonida¹⁾. Cât privește pe părinții ei și poate rudenția posibilă cu Vlaicu de la care Voevodul cumpăra ocine în acelaș sat Stoiceni, nu pot pentru moment da informațiuni mai precise. Acest Vlaicu este frate cu un Albu. Fi-va oare acest Albu, vistierul de care am mai vorbit și mai sus²⁾? Specificarea distinctivă că Vlaicu era frate cu el mă îndrituește a susține că Albul acesta era un personagiu destul de important, ori alt boer cu acest nume decât vistierul lui Radu cel Mare nu întâlnim în tot cursul domniei acestui Voevod.

Un document interesant prin modul cum se adresează Voevodul către Vlaicu este următorul pe care'l dau în extenso³⁾.

«Cu mila lui Dumnezeu Io Radul voevod și domn scrie domnia «mea' lui Vlaicu și așa îți grăesc domnia mea cum că în ce ceas vei vedea «această carte a *Domniei mele iar tu într'acest ceas să-ți încarci toată «povara și toată averea ta ce ai să te duci*⁴⁾ din sat, unde știi, pentru «că-acest sat Stoiceni, domnia mea însu-mi l'am dat călugăriții maicii «domniei mele, fiindu-i dată zestre și într'acest chip îi este acest sat moșie «moștenească, pentru acea i l'am înapoiat domnia mea ca să fie ai ei «moșie ohabnică și de nimenea ne zăticnită după zisa domniei mele și «nimenea să nu cuteze a bântui pre acest sat *Stoiceni nici Județii, nici «birarii, nici podvonicarii nici slugile dvornicului, nici slugile sau din «boerii domniei mele* ce se vor trimite după slujbele și trebile domnii «mele pentru că ori-care se va ispiti a-i bântui pre ei unul ca acela va «lua mare pedeapsă și urgie de la domnia mea. Intr'alt chip nu va fi «după zisa domnii mele».

Cu toate că nedatat și fără specificarea precisă a Voevodului care'l dă, nu încape nici o îndoială că hrisovul vine de la Radu cel Mare. Numele maicii voevodului este aflat în reînțărirea făcută de Neagoe Vvd. Basarab M-rei Govora asupra acelorași moșii la 30 Octombrie 1517⁵⁾.

În privința boerilor divaniști din documentul II de mai sus nu avem nimic de adăogat fiind aceiaș cunoscuți până acum, Drăghici de

¹⁾ Stoica Nicolaescu: *op. cit.* p. 51 și 241; v. Actele M-rei Rusicu din Sf. Munte. Chiev 1873 p. 494; v. Arh. St. M-rea Govora, pach. 5, doc. 3.

²⁾ aci pag.

³⁾ Cond. Govorei I (1856) p. 241/2 la Arh. St.

⁴⁾ Frânturile de frază subliniate aici sunt păstrate de mine întocmai după cum le-am aflat menționate în condica Mănăstirii Govora unde transcriitorii S. Marcovici și Gr. Alexandrescu specifică sublinierea acestor frânturi de fraze cu cerneală roșie în vechea condică.

⁵⁾ St. Nicolaescu: *op. cit.* p. 241; v. Arh. St. M-rea Govora pach. 5 No. 3 azi la Moscova.

data aceasta cu specificarea de Stoicev, epitet cunoscut nouă încă din domnia lui Vlad Călugărul.

Stolnic este acelaș Izvoranul, doar trecut aci cu numele său de botez: Dragomir; Stroe mecionoșă este spătarul, după traducerea dregătoriei: purtător de sabie.

III. 1497 *Januarie 9, Târgoviște* ¹⁾.

Radu Vvd. cel mare întărește M-rei Tismana satul Cârbești, partea lui *Cazan Dohoreț*, pentru că a schimbat Sf-ta M-re cu *Stoica Dohoreț* și cu frații lui și au dat călugări lui Stoica și fraților lui, partea Sf-tei M-ri din *Corbi*. Domnul mai adaogă 30 de fiorini ungurești.

Mărturiile domnești: *Jup. Drăghici Stoicev*, *jup. Barbul Cralevschi*, *jup. Crâstian biv vornic*, *jup. Prăvul vel vornic*, *jup. Staico logofăt*, *Tudor vistier*, *Danciul comis*, *Stroe spătar*, *Dumitru paharnic*, *Izvoranul stolnic*, *Radul și Dragomir stratornici*, scrie Bran.

În privința boerilor pomeniți în actul acesta avem de relevat hrisovul lui Vlad Vvd. Călugărul din 1495 Septembrie 8²⁾, unul din ultimele cunoscute de la acest Voevod, al cărui divan nu-l cunoaștem. În acel hrisov Vlad Vvd. Călugărul întărește boerului său Stanciul Dohoret cu fii, mai multe părți de ocină în Cârbești, cumpărate de la mai mulți proprietari, «iar domniei au dat un cal».

Atât acest document cât și cel de sus nu ne spun precis ce grad de rudenie era între Stanciul Dohoreț, Cazan Dohoreț și Stoica Dohoreț cu frații, evident rude foarte apropiate între ei și încă de sânge, pentru a purta toți acelaș nume specific. Inclîn totuși a crede că acest boer Stanciul Dohoreț poate fi identificat cu Stanciul vistierul, dregător al lui Vlad Călugărul pentru ultima oară la 1485 Aprilie 5³⁾, care precum am spus, la locul în drept, este fostul comis al aceluiaș Voevod.

De boerii Cazan și Stoica vorbesc documente ulterioare datelor de mai sus, fără însă a ne da lămuriri mai precise asupra neamului lor, pe semne însă amândoi dintr'un neam stins încă din vremea lui Radu cel Mare.

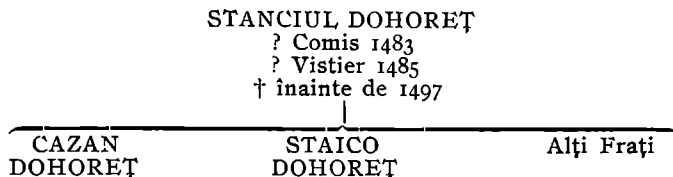
Cât privește moșia Corbi, ea se află în Jud. Gorj și se numește azi Corbeni, diferențiându-se de satele Corbi din Vlașca și Corbii de Piatră cu Corbii Ciungi, proprietăți a altor boeri cari n'au nimic a face cu neamul Dohoreților.

¹⁾ Stefulescu: *Doc. sl. rom. rel. la Gorj* (1406—1665) ed. 1908 p. 39—41; v. Stefulescu: *Gorjul pitoresc* p. 200; v. Milețici: *op. cit.* p. 347; v. Arh. St. M-rei Tism. pach. 2 fond istoric, azi evacuat.

²⁾ C. Giurescu: *Despre boeri*, ed. 1920 p. 29; v. Arh. St. fond istoric, azi la Moscova.

³⁾ G. D. Florescu: *op. cit.* doc. LXVIII.

Cred că spița genealogică a acestor boeri poate fi următoarea, dacă într'adevăr Stanciul Dohoreț și Staico Dohoreț nu sunt unul și același personajiu :

În ceea ce privește mărturiile domnești, n'avem nimic nou de adăugat, doar amintim că Drăghici vornicul din Mărgineni apare pentru ultima oară în divan; se stinge din viață pe semne în cursul anului, căci în divanul următor el numai figurează.

IV. 1498 Februarie 16. Fără loc ¹⁾).

Radu Vvd. cel Mare întărește feciorilor jupânului Drăghici vornicul anume Stoican, Neagoe și Drăghici și nepoților lui jupân Drăghici vornicul anume jupân Vintilă paharnic și jupân Radul postelnic și feciorilor lor ca să le fie stăpânire în Nicovani două părți pe care le-au ținut jupân Drăghici vornicul.

Mărturiile domnești: Jup. Barbul Craiovescul, jup. Pârvul vel vornic, jup. Crâstian biv vel vornic, jup. Staico vel logofăt, Tudor vistier, Danciul comis, Stroe spătar, Dumitru paharnic, Dragomir stolnic, Radul și Dragomir postelnici.

Boerii despre care vorbește prezentul act ne sânt personagii bine cunoscute.

Drăghici vornicul este primul sfetnic al lui Radu Vvd. cel Mare stins din viață precum am spus mai sus în cursul anului 1497.

Pe Stoican, fiul său mai mare, l'am întâlnit alături de surorile sale Maria, Neacșa și Chera la 1489 Aprilie 21 ²⁾ în hriseul lui Vlad Călugărul pentru întărirea unui schimb de moșii: Blagodeștii și Cornenii.

Cât pentru nepoții lui Drăghici vornicul: Vintilă paharnic și Radu postelnic, întâlniți încă în actul din 1489 fără dregătorii, deci boeri tineri, D-nul Constantin C. Sărățeanu, Inalt Regent, din cercetările Domniei-sale, îmi face cunoscut că acești doi boieri sânt fii lui Udriște Banul fost boer de frunte al lui Basaraba Laiotă și Vlad Călugărul; pe semne

¹⁾ Arh. St. M-reă Mărgineni dosar 17/842 relativ la moșia Muru sud. Saac, azi evacuat la Moscova; v. fișe inedite St. D. Grecianu la neamul boerilor Filipești, azi în biblioteca D-lui Const. P. Grecianu.

²⁾ Arh. St. dosar M-reă Mărgineni. v. Fișe inedite St. D. Grecianu la neamul boerilor Filipești.

Udriște puternicul boer stins din viață la începutul domniei lui Vlad Călugărul.

Tot D-nul Sărățeanu îmi spune că acest Udriște ar fi fost frate cu Drăghici Stoicev și deci fiu și el al lui Stoica Vintilov¹⁾.

În ceea ce privește moșia Nicovani o aflăm pomenită într'un hrisov din 1538 Junie 15²⁾ în care M-reă Mărgineni este numită Drăghicești, indicându-se și hramul «Arhistrategilor Mihail și Gavril» și prin care hrisov Voevodul, pe semne Radu Paisie, îi întărește jumătate din acest sat din partea lui Dan feciorul Minei.

Mărturiile domnești sunt cele cunoscute.

V. 1498 Aprilie 15. Fără loc³⁾.

Radu Vvd. cel Mare întărește M-rei Govora livedea de lângă hotarul Vlădicăi, cumpărată de egumenul Dorotei pe 1500 aspri, de la Popa Buncea cât a ținut acesta și să-i mai fie stăpânire S-tei M-ri de la Vadul Slatinei, de la Trestioara din jos și din sus cu livezi și păduri.

Mărturiile domnești: Jup. Părvul vel vornic, jup. Cărstian fost vel vornic, jup. Staico vel logofăt, Tudor protovistier, Ștroe vel spătar, Dumitru vel paharnic, Dragomir vel stolnic, *Danciul vel comis*, Radul și Dragomir vel postelnici, scrie Stanciul grămaticul.

Din divan lipsește Barbul Craiovescul; cred însă că, din cauză de teriorării originalului, a scăpat din vedere transcripturului din condică, locul ocupat de acest însemnat dregător al lui Radu cel Mare; de altfel aflăm și câte-va inversiuni în succesiunea boerilor, în special în ceea ce privește pe al treilea frate Craiovesc, care aci se află după stolnic și înainte de postelnici, când până acum a fost tot întâlnit îndată după vistier și înaintea chiar a spătarului.

VI. 1498 Iulie 19, Târgoviște⁴⁾.

Radul Vvd. cel Mare confirmă dania făcută de Vlad Vvd. părintele său *mănăstirei Râncăciovu* «și iarăși a dat venitul vinări-
«ciului din Cărstieni ce se va cădea domnesc și gălețile ohabnice

¹⁾ v. pentru aceste rudenii, precizările mele în studiul meu în manuscris asupra boerilor «ot Mărgineni».

²⁾ Arh. St. dosar M-reă Mărgineni, azi la Moscova.

³⁾ Arh. St. Cond. M-rei Govora I (1856) p. 613; v. *ibidem* Cond. II p. 634.

⁴⁾ pentru textul actului Arh. St. M-reă Nămăeștr pach. 2 doc. 1 cu trad. Pesacov azi la Moscova, iar ptr. divan: Revista Istorică a D-lui N. Iorga anul X, 1924 p. 152 și «Prietenul nostru» din Câmpulung 1924 I/II.

«din venitul domnesc dela grâu și dela ovăz, din județul Pădureț
«satele anume Iacoveștii și Dobroeștii și din județul Vlașca iarăși
«din venitul domnesc dela grâu și dela orz satele anume Băneștii
«și Dobrineștii și Vaidiești și Găești și Străoștii».

Mărturiile domnești: *Banul Barbul*, *Badea fost mare vornic*,
Părvu mare vornic, *Stanciu logofăt*, Tudor vistier, Danciu comis,
paharnicul Radul al lui Vintilă, Dragomir stolnic, Radu și Dragomir
armaș, Oancea grămatic.

Am adăogat la rezumatul documentului de mai sus datat din 1498
Julie 19 divanul aflat într'altă publicație unde nu ni se indică nimic
decât acesta așa cum îl dau mai sus, evident greșit, specificându-se
că documentul este dat în 7006 adică 1497/8 M-rei Răncăciovului. Ne-
fiindu-mi în măsură a controla atât textul cât și divanul actului, cred
a nu mă înșel coroborând în una știrile aflate asupra acestei mă-
năstiri, despre a cărei existență prin documente în vremurile acestea nu
am nici o altă cunoștință.

Mănăstirea Răncăciovul se află în județul Muscel, plasa Podgoria,
comuna Gorganul, și este reclădită de Arsenie Șoimul vel căpitan și
soția sa Ana la 1647¹⁾ sau 1652²⁾

Aflăm totuși din rezumatul actului de mai sus că această mănăstire
a existat încă din timpul domniei lui Vlad Călugărul, dar n'am aflat
până acum conținutul celui act de întărire.

Județul Pădureț, de care se vorbește în act, este o porțiune din
actualul județ Muscel, pe semne spre sud, județ azi contopit cu județul
Muscel, poate chiar fracționat între județele limitrofe precum au dispărut
județele Săcueni și Gilort.

Satele de care se pomenește în act sânt azi în județul Muscel.
Relevăm totuși numele satului Vaidiești care trebuie să fie leagănul
unui neam de boeri, cunoscut în cursul secolului al XVII-lea cu numele
de boerii «ot Vai de ei».

Cât privește pe martorii domnești ai actului de mai sus aflăm
câteva schimbări, pe care le vom releva făcând la locul în drept și cu-
venitele puneri la punct.

Mai întâi aflăm pe Barbul Craiovescul cu dregătoria de Ban, pe
care nu i-o mai văzusem pusă de grămăticii, cu toate că el este în această
dregătorie încă din 1487³⁾.

Întâlnim din nou pe Badea biv vel vornic. Acesta este cunoscutul
boer aflat încă din domnia lui Vlad Călugărul: anume Badea din Co-
jești, ginerele lui Udriște.

Stanciu logofăt este evident o greșală, fie de tipar în revista D-lui
Iorga, fie a transcripteurului actului, căci nu poate fi decât cunoscutul

¹⁾ Dicționarul Geografic vol. V. col. II p. 248.

²⁾ C. Rădulescu-Codin: *Muscelul nostru*, ed. Câmpulung 1922 p. 56 nota 6.

³⁾ G. D. Florescu *op. cit.* doc. LXIX și nota 3.

cunnnat domnesc Staico; afară numai dacă Stanciul și Staico sânt unul și acelaș nume.

Paharnic este un boer nou. Epitetul distinctiv, pe semne Vintilov, în originalul slavonesc, ne-ar indica origina acestui nou sfetnic domnesc și precum vom vedea în unele din divanele ulterioare el este fiul unui Vintilă. Epitetul distinctiv de Vintilov l'am întâlnit la boerul Stoica¹⁾ părintele necontestat al lui Drăghici Stoicev sau Vintilescul. Să fie oare frate cu acesta? Lucrul îmi pare neverosimil pentru următorul motiv:

Este o prea mare trecere de timp, mai mult decât trei decenii, dela dispariția lui Staico Vintilov, încât ar putea mai repede să fie feciorul acestuia decât frate și deci ar fi trebuit să poarte acelaș epitet distinctiv Stoicev. Radul fiind însă feciorul unui Vintilă, părintele său nu poate fi decât Vintilă Florescul, marele logofăt al lui Vlad Călugărul sau Vintilă paharnicul de care am aflat vorbindu-se în actele din 1489²⁾ și 1498³⁾.

Totul mă îndreptățește a susține că primul dintre cei doi Vintilă este părintele acestui nou paharnic al lui Radu cel Mare, căci el este acel boer important, în ultima jumătate a secolului al XV-lea, după care paharnicul Radu își va fi luat numele de Vintilov.

Pe descendenții lui Vintilă Florescul îi cunoaștem din alte informații documentare⁴⁾. Ei sânt: 1) Drăghici, viitorul paharnic al lui Neagoe Basarab Vvd. (1512—1521) și vel vornic al succesorilor lui la tronul Țării Românești⁵⁾ până la 1536; 2) Radu⁶⁾; 3) Lațco⁷⁾; 4) Vintilă⁸⁾; 5) Velica și 6) Neacșa⁹⁾. Despre aceste două jupănese nu știm în mod precis pe cine au ținut în căsătorie.

Dintr'un document foarte interesant privitor la rudeniiile din 1624¹⁰⁾ aflăm ca descendenți ai lui Vintilă Florescul doar numai trei copii, din cei șase enumărați mai sus; știut ne este însă că adesea, documente referitoare la rudenii nu ne relevă pe toate; multe ori frați sau surori lipsind din enumerarea copiilor vreunui boer și incidental aflăm printr'alte acte de existența altora, lucru care pune adesea în mare nedumerire pe cel mai scrupulos genealogist. Se poate deci ca actul purtând data de 13—15 Septembrie 1624 care relevă numai pe cei trei copii ai lui Vintilă Florescul,—indicând că la această dată nu se aflau în viață din sângele lui Drăghici vornicul decât Elena Doamna lui Radu Șerban Basarab Voevod și verii ei Socol din Cornăteni și Nicula din Cornăteni,—să nu

1) v. lucrarea mea asupra boerilor Mărgineni, în manuscris.

2) v. mai sus nota 2 pag. 16.

3) v. aci documentul IV pag. 16.

4) v. lucrarea mea asupra boerilor din Mărgineni.

5) v. divanele acestui Voevod. St. D. Grecianu: Șirul Voevozilor cu Divane și note.

6) v. lucrarea mea asupra boerilor din Mărgineni.

7) *idem.*

8) *idem.*

9) v. nota 10 de mai jos.

10) Act în colecția familiei Florescu, purtând data de 13 sau 15 Septembrie dat de 6 boeri luați de Alexandru Vyd. și scris în Târgoviște.

pomenească de ceilalți fii suscitați, în vedere că descendența lor se va fi stins înainte, încă în cursul secolului al XVI-lea.

În sprijinul ipotezei că Radul Vintilov paharnic este frate cu Drăghici vornicul din Florești, Velica și Neacșa mai vine și faptul că în neamul boerilor din Florești din secolul al XVI-lea aflăm pe Radu comisul Florescul vel clucer în urmă, care este urmaș direct din Vintilă Florescul; asertiunea aceasta bazându-se pe faptul bine cunoscut, că în neamurile boeresti române se păstrau nume patronimice de familie, așa aflăm numele de: Drăghici la neamul Mărginenilor și Floreștilor din secolul al XVI-lea, Vintilă la acel al Cornătenilor, Cârștian la Stănțești, Staico este al boerilor «ot Bucov», Barbul și Părvul al Craioveștilor, Ivașco al Goleștilor și coborâtorilor lor, Ceparii și Bălenii, în fine Radu al Buzeștilor.

Revenind la mărturiile domnești din hrisovul No. VI și referindu-ne la boerii Radu și Dragomir trecuți ca armași, evident că dregătoria atribuită lor este o eroare, căci precum am văzut în divanele trecute ale lui Radu cel Mare, și de altfel precum vom vedea și în cele viitoare, acești boeri sânt postelnicii, recte stratornicii Domnului.

Mai observăm că din înșirarea mărturiilor domnești lipsește spătarul al cărui loc s-ar pare că este lăsat în alb¹⁾, titularul acestei dregătorii trebuind să fie neîndoelnic tot Stroe.

Grămăticul este cel cunoscut nouă dela 1491 Septembrie 3²⁾.

VII. 1498—1499, *Fără lună, zi și loc*³⁾.

Radul Vvd. cel Mare dă poruncă slugilor sale Vălcul cu frații săi Dadul și Lumot și Ion și Dan și lui Stănilă cu frații Stanciul și Radul și Stan cu fii lor, și lui Slav cu frații săi Stan și Pătru și Dragomir și Stănilă cu fii și Manea cu frate-său Stoian cu fii, stăpânire peste Trestioara din Brădeț, Gura Jilțului din Câmpul Turcilor fiindcă le este ocină dreaptă și bătrână. Urmează specificarea proprietăților fiecăruia din moșnenii de mai sus.

Mărturiile domnești: Barbul al Craiovei jup.
Părvul mare vornic, jup. Staico logofăt Dragomir
stolnic *Stanciu grămătic*.

Am datat acest act între anii 1498 și 1499 leatul slavon fiind 7007 neputând specifica cu puținii boeri divaniști, mai ales în lipsa paharnicului, din ce an anume este.

Pe Stanciul grămătic îl aflăm la 1496 Aprilie 14⁴⁾.

¹⁾ Revista Istorică. anul X, 1924 p. 152.

²⁾ v. lucrarea mea asupra divanelor sec. XV-lea și cea asupra boerilor din Mărgineni.

³⁾ Miletici: op. cit. p. 348; v. Ghibănescu, *Surete și Izvoade* I p. 299/301; v. Arh. St. Mănăstirea Tismana pach. 40 doc. I; v. Stefulescu: *Doc. sl. rom. rel. la Gorj*. p. 41.

⁴⁾ v. aci doc. No. I.

VIII. 1499 *Januarie 9, București*¹⁾.

Radul Vvd. cel Mare întărește M-rei Govora satul Nevoia dat de *jupân Tudor vistierul*. Satul Nevoia se mai numea încă și Poiana.

Fără mărturii domnești.

Ispravnic Pârvul cel vornic.

Jupânul Tudor vistier, donatorul M-rei Govora este cunoscutul dregător al Voevodului, întâlnit încă și mai înainte printre mărturiile domnești ale lui Radu Vvd. cel Mare.

Pentru prima oară în domnia lui Radu cel Mare întâlnim pe un Ispravnic, care aci este cunoscutul boer Craiovesc aflat cu această dregătorie în tot cursul domniilor lui Vlad Călugărul și lui Radu cel Mare.

IX. 1499 *Januarie 25, Târgoviște*²⁾.

Radul Vvd, cel Mare cu titlul pompos «*Țărilor de peste Munți Amlașului și Făgărașului Ducă*» întărește M-rei Govora și egumenului Chir Dorotei satul Glodul tot cu toate hotarele, după cum a fost și mai înainte vreme moșie a Sf. Mănăstiri. După aceea l'a cumpărat Voevodul de la Cârstea și nepoții lui scutindu-l de dări.

Mărturiile domnești: *Jup. Barbul Banul, jupânii Cârștian și Badea foști vornici, jup. Pârvul vel vornic, jup. Staico vel logofăt, jup. Tudor vistier, jup. Danciul comis, Radul feciorul lui Vintilă paharnic, Stroe purtător de sabie*³⁾ *Izvoranul stolnic, Radu și Dragomir vel postelnici.*

Acesta este primul document cu divan cunoscut mie de la Radu Vvd. cel Mare în care și poartă și titlul pompos de Ducă al țărilor de peste munți Amlașu și Făgărașul.

Știm că aceste două ținuturi sunt aflate și în titulatura lui Vlad Călugărul în câte-va acte interne.

Că la data aceasta Ducatul Amlașului și Făgărașului nu erau în stăpânirea Domnului muntean, reese din faptul că chiar Radul cel Mare cere prin mijlocirea regelui Poloniei, Sigismund, stăpânirea Făgărașului

¹⁾ Arh. St. Cond. Govora II p. 396/7.

²⁾ Arh. St. Cond. Govora I p. 113; v. și Cond. II (1856); v. Arh. St. M-rea Govora pach, 3 sect. ist. azi la Moscova; v. și Cond. veche Govora p. 211; v. N. Docan *Studii numismatice* p. 80/1; v. I. Bogdan: *op. cit.* ed. II nota la doc. CLXXXII.

³⁾ Traducere din mecionoșa, identic cu spătar.

pe la 1502, când se ivi o' vacanță asupra acestui ținut¹⁾, și nu-i fu acordată. Ulterior, cu câte-va luni înainte de moarte, Regele Ungariei îi va întări stăpânire asupra ținutului Geoagiului, ținut mult mai mic și mai puțin important; Făgărașul cu toate insistențele lui Radu cel Mare fu conferit Corvinilor, iar la stingerea neamului lor, lui Janoš Bornemisza la 1505.

În privința mărturiilor domnești aflăm din nou în fruntea divanului pe Barbul Banul Craiovesc urmat îndată de Cârștian și Badea cunoscuții foști vornici de mai înainte. Stolnic este tot Dragomir, dar întâlnit aici cu numele de Izvoranu, precum l'am mai aflat și mai sus²⁾.

X. 1499 *Junie 15, Târgoviște*³⁾.

Radu Vvd. cel Mare întărește boerului său *Chicoș cu copii lui și fetelor lui Stanca, Vișa și Rada* cu copii lor satele: *Fântânele și Vernești*, Plășcoi, Guțești, Cornu, Crih și Milești precum și țigani câte părți va fi ținut jupân Chicoș fiindu-i lui de moștenire de mai înainte vreme de la moși strămoși, și să ție fetele lui jupân Chicoș moșia pentru că acesta n'a avut feciori, iar în caz că ar avea să ție fetele și cu fii lui jupân Chicoș aceste sate și țigani împreună după moartea lui.

Mărturiile domnești: Jup. Barbul Craiovescul, jup. Cârștian și jup. Badea ce au fost vornici, jup. Pârvul mare vornic, jup. Staico logofăt, jup. Teodor vistier, jup. Stroe spătar, jup. Danciul comis, *jup. Radul paharnic, Dragomir Izvoranul stolnic, Radu și Dragomir mari postelnici, Oancea grămăticul.*

Personagiile despre care vorbește prezentul act nu-mi sunt identificabile, cât pentru moșii, două din ele îmi sunt cunoscute din mai multe hrisoave, și anume: Fântânele și Vernești care se aflau amândouă în județul Săcuenilor. Ele au trebuit să aparțină ramurei masculine descendente din Vintilă Florescul, cunoscutul mare logofăt al lui Vlad Vvd. Călugărul, de oare-ce aflăm stăpâni în Fântânele pe Anca din Coiani fiica lui Șerban Banul Craiovesc, de la care prin moștenire această moșie ajunge la Elena Postelniceasa Cantacuzino⁴⁾.

Tot în Fântânele este stăpână netăgăduită o scoborătoare din Vintilă Logofătul, jupâneasa Anca fiica Mariei celei bătrâne din Florești, soră deci lui Radu biv vel comis Florescul⁵⁾.

¹⁾ v. Lăpedatu: *Politica lui Radu cel Mare* în «Lui Ion Bianu» 1916 p. 214—18 v. și Hurmuzaki II, vol. 2.

²⁾ v. Divanele documentelor anterioare.

³⁾ Venelin: *Vlaho Bolgarskija Gramoty*, p. 133/4: transcrierea actului o datorez bunăvoinței D-lui Iuliu Tuducescu.

⁴⁾ v. Enumerarea moșiilor ei în diata ei din 1667; v. Buciumul 1863; v. N. Iorga: *Doc. privitoare la Familia Cantacuzino*, ed. 1902 p. 42.

⁵⁾ Doc. M-rei Strâmbul, azi Găiseni, evacuate la Moscova.

Satul Vernești, care în urmă s'a numit Surdila a fost și el în stăpânirea acestei jupânese Anca, după cum aflăm specificat într'un act cu data de 1590 Septembrie 20¹⁾ prin care această pioasă jupâneasă, după pilda mamei sale, închină amândouă satele: Fântânele și Vernești, M-rei Strâmbul, ctitoria neamului Mariei din Florești și a părinților acesteia: Drăghici vel vornic și Stanca.

Anca fiica Mariei din Florești, având moșia de la moși strămoși, s'ar prea putea ca jupânul Chicoș de care vorbește documentul nostru să fi fost un autor mai îndepărtat al acestor boeroaice.

În privința divanului, paharnicul Radu nu mai poartă epitetul distinctiv, cât pentru stolnic, pentru prima oară îl întâlnim cu amândouă numirile.

Gramaticul ne este cunoscut și el²⁾.

XI. 1499 Iulie 13, *M-rea Glavacioc*³⁾.

Radu Vvd. cel Mare întărește M-rei Govora și egumenului Dorotei satul *Poiana* cu hotarul ce se numește Nevoia, pentru că o închinase M-rei *jupân Tudor vistierul*. Domnul mai adaogă ocina în hotarul acelei Poeni.

Mărturiile domnești: Jup. Pârvul vornic, jup. Staico logofăt, jup. Tudor vistier, *Danciul comis*, Radu paharnic, *Stroe spătar*, Dragomir stolnic, Radu și Dragomir postelnici.

Moșia cât și donatorul din actul de mai sus ne sunt cunoscuți de aiurea⁴⁾.

În privința divanului observăm lipsa lui Cârștian biv vornic, iar cât privește succesiunea boerilor în divan, avem câteva schimbări: Danciul comisul fiind îndată după vistier iar spătarul urmează paharnicului.

XII. 1499 Septembrie 21, *Fără loc*⁵⁾.

Radu Vvd. cel Mare întărește slugei sale Stan și feciorilor săi, stăpânire peste moșia lui Neagomir cumpărată dela acesta încă din zilele lui *Vlad Voevod «ce i-au zis Țepeș»* din «slemca Hinții» pre fața Cornului și din hotarul Glodului până în hotarul *Buneștilor* la Mălurel, fiindu-i lui moșie ohavnică de baștină. Nimeni din ei să nu poată vinde, ci moșia să rămâie la frați.

¹⁾ *ibidem* : v. și Ef. Spit. Civ.: Hotărnicia Surdila Găiseanca.

²⁾ v. Documentul VI mai sus și nota 2 dela pag. 20.

³⁾ Arh. St. Cond. Govora I p. 376/7 ; v. idem, idem II p. 397/8.

⁴⁾ v. mai sus actul No. VIII din 1499 Ianuarie 9.

⁵⁾ T. G. Bulat: *Contr. doc. Ist. Otteniei* sec. XVI—XVII, p. 14.

Mărturiile domnești: Jup. Barbul mare Ban al Craiovei, jup. Pârvul Craiovescul, *jup. Udrea fost vornic și ceilalți boeri mari*:

Neavând posibilitatea a ști unde se află originalul actului pentru a cunoaște cari boeri mari sunt trecuți în divan, dau mai sus întocmai pe cei trei boeri divaniști indicați de d-l Bulat.

Din capul locului voi spune însă că prezentul document are leatul greșit nefiind de la Radu Vvd. cel Mare, ci de la un alt Radu Vodă, poate Radu de la Afumați, de la care într'adevăr avem un singur hrisov cu divan cu data de 3 Februarie 1522¹⁾ scris în Târgoviște și dat M-rei Argeș pentru stăpânire în Drăgotești. Acest domn este primul cu numele de Radu, întâlnit de la moartea lui Radu cel Mare.

În nici un hrisov cu divan de la acesta din urmă nu aflăm pe un Udrea biv vel vornic; însă în ultimele documente de la Neagoe Vvd. Basarab stins din viață în cursul anului 1521, aflăm încă de la 1520 Iulie 4²⁾ pe Udrea, cu dregătoria de vel vornic, alături însă de Preda Banul, Barbul ne mai apărând cu toate că se stinge din viață abia la 1525; pe semne că va fi fost deja călugărit. La 1522 Februarie 3 Udrea biv vel vornic este în divan alături de Pârvul Banul Craiovei.

Nu cunosc nici un alt hrisov cu divane din anul 1522, și nici nu pot spune dacă în Septembrie 21 (data documentului de mai sus) tot acest Radu era în scaunul țării. Sub urmașul său la tron, nu mai apare Udrea în divan.

Interesant, din rezumatul documentului No. XII, este relevarea epitetului lui Vlad Vvd. Țepeș, la aproape o jumătate de veac de la moartea sa. Hrisovul din vremea lui nu-mi este cunoscut și nu pot spune dacă este din prima sau din a doua a sa domnie.

XIII. 1500 *Januarie, Fără zi, Târgoviște*³⁾.

Radul Vvd. cel Mare întărește slugilor sale *Cârstea cu feciorii lui anume Stănilă și Vlaicului și lui Stoian, Stan, Stoica și Cârstiana* și câți îi va mai da Dumnezeu, și iarăși *frăține-său Cârstii, lui Cârstian cu fetele lui Mica și Stana* cu copii lor din Căcova. Și să le fie lor din partea lui Stan Nebuneică în Bunești și partea lui Bucur, și iar în Căcova din partea Cârstei și partea lui Nan toată din Căcova și plaiul ce se cheamă Govora din partea Cârstii, și plaiul Căprăreața din partea lui Cârstian și plaiul Piatra din partea Cârstii fiindu-le drepte moșteniri de la părinții lor; și urmează hrisovul mai departe: «Iară după aceea au venit Cârstian în fața domniei «mele așezând moștenitoare pe moșia sa pe fetele sale Mica și Stana «ca să-i fie fiicele fecior. Și a venit *Cârstina și frate-său Cârstian* «înaintea Domniei mele ca să fie fecior Cârstinei cu fetele lui «Cârstian frați nedespărțiți».

¹⁾ Șt. D. Greceanu, *op. cit.* p. 62—3; v. Arh. St. Ep. Argeș. pach. 44, doc. 6 fond ist. azi evacuat; v. Bogdan, *op. cit.* ed. I, 1902 pag. 232 nota.

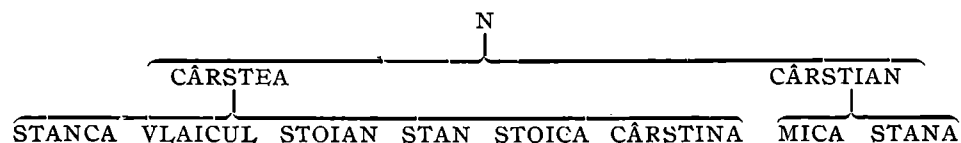
²⁾ Șt. D. Greceanu, *op. cit.* p. 58.

³⁾ T. G. Bulat, *op. cit.* p. 12/13.

Mărturiile domnești: Jup. Barbul Craiovescul, jup. Cărstian fost vornic, jup. Părvul vel vornic, jup. Staico logofăt, jup. Tudor vel vistier, serie Stanciul logofăt grămătic.

Am dat mai în extenso unele părți din transcrierea actului pentru a arăta rudeniiile aflate în hrisov. Aflăm din rezumatul de mai sus că numele de Cârstea și Cărstian nu erau unul și acelaș.

Spîta genealogică a moșnenilor cărora se întărește stăpînirea în Cacova este următoarea:

În privința divanului, evident că nu este complet, căci lipsesc: spătarul, paharnicul, stolnicul, comisul și cei doi postelnici cunoscuți nouă de mai înainte.

XIV. 1500 Aprilie 23, Târgoviște¹⁾.

Radu Vvd. cel Mare întărește slugei sale *Roman* cu fii și cu surorile sale Maria și Marga cu fii, stăpînire peste partea lui Roman din Corcolăți. Cât va fi Roman în viață el să stăpînească iar după moartea sa surorile sus zise.

Mărturiile Domnești: Jup. Barbul al Craiovei, jup. Cărstian fost vornic, jup. Părvul mare vornic, jup. Staico logofăt, jup. Tudor vistier, Danciul comis, Stroe spătar, Radul mare paharnic, Dragomir stolnic, Radul și Dragomir mari stratornici, Stanciul grămătic.

Boerul căruia i se întărește moșia Corcolății pare a fi unul și acelaș personagiu cu boerul căruia la 1481 August 6²⁾ Basarab Țepeluș și la 1482 Junie 13³⁾ Vlad Călugărul, îi întăresc, lui și fraților lui, moșiile Micești și Uliștești.

Mărturiile domnești sînt aceleași cunoscute până acum.

XV. 1500 Decembre 13, Indiction 4, Temelion al 29-lea, Târgoviște⁴⁾.

Radu Vvd. cel Mare purtând din nou titlul de Duce al Am-lășului și Făgărașului, întărește M-rei Govora stăpînire în Bărești

¹⁾ Ștefulescu: Doc. p. 42; v. Ghibănescu: op. cit. p. 301/3

²⁾ v. lucrarea mea asupra divanelor doc. LX p. 52.

³⁾ *ibidem* doc. LXII p. 55.

⁴⁾ v. Arh. St. Cond. Govorei I p. 163/5; *ibidem* II p. 856.

toți de baștină și de moștenire mănăstirei. Domnul mai întărește tot acolo părți cumpărate de la Neagoe pe 3000 aspri precum și jumătate de Pleșonei cumpărată tot de el de la Stan fiul Cărpitului drept 5000 aspri. Printre alte întăriri: jumătate din vama Runcului, iertând M-rea de mai multe dăjdii.

Mărturiile Domnești: Jup. Barbul Craiovescul banul Craiovei, jup. Cărstian fost mare vornic, *jup. Badea din Cojești*, jup. Părvul cel vornic, jup. Staicu logofăt, jup. Todor vistier, Danciul comis, Izvoranu stolnic, Stroe spătar, Radul și Dragomir vel postelnici, scrie Stan scriitorul.

Pentru prima oară Badea fostul vornic întâlnit în câte-va acte anterioare este trecut aci în lista mărturiilor cu epitetul distinctiv de «ot Cojești».

Cu acest document termin lucrarea mea asupra divanelor secolului al XV-lea adică dela anul 1389 înainte, în vedere că dela anul 1501 răposatul Ștefan Grecianu a continuat lista divanelor secolului al XVI-lea în lucrarea sa neterminată: Șirul Voevozilor cu Divane și Note, din care n'au apărut sub tipar decât divanele până la 1553.

În ceea ce privește pe boerii întâlniți în divanul acestui ultim act, din care lipsește paharnicul, relev că în primul hrisov cu divan din 1501. și anume la 21 Mai¹⁾, vom afla cu această dregătorie pe un Badea,

Barbul Banul Craiovesc rămâne în funcția aceasta până la 1519.

Pe Cărstian fostul vornic îl aflăm până la 1507.

Badea celalt fost vornic, cunoscutul boer din Cojești, dispare odată cu Voevodul Radu cel Mare, pe semne moare împreună cu Cărstian în măcelul făcut printre boeri de către Mihnea cel Rău.

Părvul vornicul rămas și el credincios lui Radu cel Mare moare la 1512.

Staico logofătul, cumnatul domnesc, moare la adânci bătrâneți înaintea Voevodului la 1505.

Teodor vistierul dispare din divanele lui Radu cel Mare în cursul anului 1502 lăsând locul său altui cumnat domnesc, lui Calotă, viitorul vornic al lui Neagoe Basarab Vvd.

Danciul comis moare în cursul anului 1503.

Dragomir Izvoranu este stolnicul întregii domnii a lui Radu cel Mare, rămânând în aceaș funcție și sub Mihnea cel Rău, până la 1 Noembrie 1508 când îl aflăm pentru ultima oară în dișan.

Lui Stroe îi urmează încă din 1501 Bogdan, viitorul vornic și soț al Caplei văduva lui Staico logofătul.

Radul postelnicul rămâne în aceiaș funcție și sub Mihnea cel Rău fiind însă alături de Dragomir numai până în August 1506, acestuia luându-i locul Neagoe.

¹⁾ St. D. Grecianu: Șirul Voevozilor cu Divane și Note p. 1—2.

Înceind aci înșirarea tuturor documentelor cu divane aflate de mine din timpul secolului al XV-lea avem:

- de la Mircea I Vvd. cel Bătrân din 32 ani de domnie 10 divane.
 » » Mihail I Vvd. din 2 ani de domnie 1 divan.
 » » Dan II Vvd. din întâia sa domnie de 1 an nici unul.
 » » Radu II Vvd. Pleșuvul din întâia sa domnie de 2 ani 4 divane.
 » » Dan II Vvd. din a doua sa domnie de 9 ani 9 divane.
 » » Radu II Vvd. Pleșuvul din a doua sa domnie de 3 ani nici unul.
 » » Alexandru II Aldea Vvd. din 4 ani de domnie 3 divane.
 » » Vlad II Dracul Vvd. din întâia sa domnie de 6 ani 10 divane.
 » » Basarab II Vvd. din 1 an de domnie 1 divan.
 » » Vlad II Dracul Vvd. din a doua a sa domnie de 3—4 ani 1 divan.
 » » Dan III Vvd. din 2 ani de domnie nici unul.
 » » Vladislav II Vvd. din 8 ani de domnie 6 divane.
 » » Vlad III Țepeș Vvd. din întâia sa domnie de 6 ani 1 divan.
 » » Radu III Vvd. cel Frumos din 12 ani de domnie 9 divane.
 » » Basarab III Vvd. cel Bătrân din întâia sa domnie de 2 ani 1 divan.
 » » Vlad III Țepeș Vvd. din a doua a sa domnie de două luni nici unul.
 » » Basarab III Vvd. cel Bătrân din a doua a sa domnie de
 10—11 luni nici unul.
 » » Basarab IV Vvd. cel Tânăr din întâia a sa domnie de 3
 ani $\frac{1}{2}$ 2 divane.
 » » Vlad IV Călugărul Vvd. din întâia a sa domnie de 1 lună nici unul.
 » » Basarab IV Vvd. cel Tânăr din a doua a sa domnie de 8 luni 1 divan.
 » » Vlad IV Vvd. Călugărul din a doua a sa domnie de 13 ani
 33 divane.
 » » Radu IV Vvd. cel Mare din primii 4 ani de domnie 15 divane.

Avem deci prea puține surse palpabile pentru a trage concluzii definitive, căci dacă dela Mircea Vvd. cel Bătrân avem zece divane din 29 de ani, dela ceilalți Voevozi până la Vlad Călugărul mai că nu putem afirma ceva precis. Doar dela acest Voevod înainte, putem să ne facem o justă părere asupra: *boierilor, dregătoriilor, importanța lor și ierarhia funcțiilor în divan.*

Un lucru interesant trebuie relevat; că cu cât ne apropiem de secolul al XVI-lea cu atât dispar boerii fără dregătorii, specificați în genere în fruntea divanului.

De unde pe vremea domniei lui Mircea Vvd. și a fiilor săi Mihail și Radu, aflăm 3—10 boeri fără dregătorii, alături de 2—8 dregători efectivi, încă din domniile lui Dan II, Alexandru II

Aldea și Vlad II Dracul, numărul primilor se egalează aproape cu al celor de al doilea, pentru ca sub Vladislav II, să aflăm pentru prima oară mai puțini boeri fără dregătorii amestecați cu boeri în funcții iar sub Radu III cel Frumos, numărul celor de al doilea să covârșescă pe cei dintâi. Spre sfârșitul acestei domnii nu mai aflăm decât 3 boieri fără dregătorii față de 7—10 boeri în funcții bine stabilite.

Ajungem la vremea lui Vlad Călugărul. În 13 ani de domnie ai acestui Voevod avem 33 de divane; iată de ce numai din domnia lui putem să începem a trage concluzii mai precise.

Că martorii domnești erau bărbați în vârstă, o putem afirma cu toată siguranța pe baza divanului actului lui Vladislav Vvd. din 1452¹⁾ unde toți boerii divaniști, fie cu sau fără dregătorii, sunt însoțiți de vârsta lor.

Incontestabil că aceasta nu trebuie înregistrată «ad literam», căci cu toată bunăvoința, nu putem crede că martorii domnești ai actului erau toți bărbați mai în vârstă decât 80 de ani. Concluzia logică este: că toți erau cu bărbile albite de vreme, pentru că o întărire trebuia să fie pecetluită prin oameni înțelepți, deci cari au trăit și au văzut multe și a căror mărturie avea greutate.

Intr'un început, mărturiile domnești vor fi fost alese printre boerii de vază și de neam²⁾, rude poate cu Voevozii, proprietari de moșii, iar cu dregătoriile au putut fi însărcinate persoane din ori-ce fel de clasă, poate chiar mai tinere, care devenind demnitari ai țarei creară o nouă clasă de boeri, a căror scoborători aspirară la aceleași drepturi ca boeria de naștere.

Aserțiunea aceasta s-ar baza, întâi pe faptul că încă în vremurile cele mai îndepărtate, printre martori aflăm ca boeri fără dregătorie chiar pe un unchi matern al lui Radu Pleșuvul³⁾ și al doilea că mărturiile fără dregătorii erau în fruntea divanului, uneori ca la 1389 Septembrie 4⁴⁾ și 1394 Ianuarie 8⁵⁾ după fețele bise-ricești, și lor le urmau puținele dregătorii înființate sau adoptate de aiurea.

Analizând divanele urmașilor lui Mircea Vvd. cel Bătrân din puținele care ne-au rămas, putem totuși afirma că pe bătrânii boeri ai acestuia îi aflăm ca stâlpi de domnie ai fiilor săi Mihail și Radu.

¹⁾ v. Doc. XLV p. 35 în prima mea lucrare.

²⁾ I. C. Filitti: *Evoluția Claselor Sociale* în Rev. Arhiva pt. Științe Sociale anul V No. 1—2 p. 87 și următoarele.

³⁾ Stan «uieți Voevod» v. doc. XIV din 1421 Iunie 1 din prima mea lucrare.

⁴⁾ doc. I op. cit.

⁵⁾ v. doc. III op. cit.

Aproape toate documentele primelor decenii ale secolului al XV-lea nu conțin decât întăriri de moșii, de mili domnești în favoarea mănăstirilor. În vederea întăririlor acestea menite să apere mănăstirile de cotropiri și să păstreze neștirbit avutul lor ca o sfântă amintire pentru neamurile viitoare, Domnii români au simțit nevoia a apela la amintirea bătrânilor martori domnești ai predecesorilor lor. De aceea să nu ne mire faptul că sub doi domni protivnici, urmași la tronul Țărei, unul celui-lalt, aflăm în fruntea divanelor lor pe aceeași boeri.

Așa aflăm în divanele lui Alexandru Aldea câți-va din boerii lui Dan II, cu toate că acești doi domni s'au războit încontinuu. Un jupân Albul a fost și boer al lui Dan ca și al lui Alexandru Aldea ¹⁾. Un Radu Sahacov al lui Aldea și al lui Dan precum fusese și al lui Radu Pleșuvul ²⁾; un Voico, vornic al lui Vlad Dracul, precum fusese, cu aproape două decenii înainte, al lui Mihail; și astfel de exemple găsim nenumărate în aceste vremuri, mai ales printre martorii fără dregătorii efective.

Ținta oricărui scoborător din neamul domnesc al Basarabilor, fie din Dan I Vvd. fie din Mircea Vvd. cel Bătrân ³⁾ era scaunul Țării Românești. Acest lucru reese din toată istoria principatului Muntean în cursul secolului al XV-lea și chiar și mai târziu. Unii cu ajutorul Ungurilor, cei-lalți cu al Turcilor, cari ajunseseră din ce în ce mai preponderenți în Orient, ei se vor sui pe tronul ocupat de înaintașii lor susținuți pe semne și de boerii băștinași ai Țărei. Așa aflăm, după relativ lunga domnie a lui Mircea Vvd. cel Bătrân, pe toți patru fii ai săi, războindu-se între ei sau războindu-se cu rudele lor scoborătoare din Dan Vvd. I fratele lui Mircea. Astfel s-a urmat și mai târziu, o domnie lungă, neputând exista decât odată toți pretendenții înlăturați fie prin încrederea pe care o dădea Voevodul susținătorilor săi, fie prin înlăturarea prin moarte silnică a rivalilor.

În acest proces Voevozii au avut nevoie de stâlpi ai domniei lor, pe cari îi aflăm firește în persoana reprezentanților clasei boerești, fie de naștere sau de dregătorii.

Teama însă de clasa aceasta, fără concursul căreia menținerea în scaun era periclitată, făcea ca să cheme în divanele Voevozielor și oameni noi, unelte domnești, cari în schimbul folosului unei slujbe deveneau stâlpii unei domnii nouă dispărând apoi adesea ori împreună cu patronii lor.

¹⁾ v. doc. XVII, XX, XXII, XXIII, XXVI, XXVIII op. cit.

²⁾ v. doc. XV, XIX, XXVI, XXVIII op. cit.

³⁾ Filliti: *Craioveștii*; Pretinsa luptă dintre Drăculești și Dănești.

Iată deci pentru ce divanele primilor Domni ai secolului al XV-lea, pe lângă că sunt puține, ne indică personaje disparate printre dregătorii în funcție, nepermițându-ne a identifica decât incidental pe unul sau altul din boerii cari le alcătuiesc.

Crearea deci a boerii noi pentru siguranța Voevodului a făcut să scadă importanța vechei boerii de naștere: aceasta dispărând încetul cu încetul este înlocuită cu cea-l-altă.

Un exemplu tipic îl avem în domnia lui Vlad Țepeș.

Unicul document cu divan dela acest Voevod, ne înfățișează un șir de 10 martori domnești din care poate numai 2 sunt identificabili ca foști dregători ai înaintașului său și anume: Stan Negrev vornicul și Cazan logofătul.

Am spus mai sus că abia din vremea lui Vlad Călugărul putem trage concluzii mai precise asupra boerilor cari alcătuiau mărturiile domnești și aceasta pentru două motive:

1. Avem un material mai însemnat asupra divanelor lui, și
2. Posedăm mai mult surse documentare asupra boerilor.

D-l Giurescu, în lucrarea sa «Contribuții la studiul dregătoriilor secolelor al XIV-lea și XV-lea» ne lasă să înțelegem că succesiunea dregătoriilor de divan pentru Țara Românească erau:

Banul, Vornicul, Logofătul, Vistierul, Spătarul, Paharnicul, Stolnicul, Comisul și Stratornicul sau Postelnicul.

Totuși cu probele pe care le avem la îndemână succesiunea acestor dregătorii nu este păstrată decât incidental, și foarte rare ori.

Fără să intrăm în detaliu asupra acestui punct pentru sursele mai vechi, pentru faptul enunțat mai sus că avem prea puține mărturii palpabile, ne vom referi la divanele înaintașilor apropiați ai lui Vlad Călugărul, de la care putem să tragem concluzii.

În divanele părintelui acestuia, excludând pe boerii fără dregătorii, nu avem niciodată această succesiune.

Din cele 10 divane care ne sânt cunoscute de la el din prima lui domnie, putem afirma că vornicul este întotdeauna în fruntea divanului iar logofătul îi urmează numai de două ori, iar în majoritatea cazurilor el este ultimul boer divanist înainte de grămatic¹⁾; spătarul și vistierul își dispută adesea întâietatea iar stolnicul este încontinuu înaintea paharnicului uneori chiar înaintea vistierului²⁾ urmându-i paharnicul și comisul.

Sub Vladislav Vvd., din cele șase divane cunoscute mie, tot vornicul este în fruntea dregătorilor, spătarul fiind însă întotdeauna

¹⁾ v. divanele documentelor XXIX, XXX, XXXIII, XXXIV și XXXVIII.

²⁾ v. divanul documentului XXXV.

înaintea vistierului, stolnicul de trei ori înaintea paharnicului, făcând abstracție de documentul din 1452¹⁾ unde mărturiile sunt amestecate fiind și diverși boeri cu aceleași funcții: 2 vistieri, 2 stolnici, 2 spătari, 2 vornici și un logofăt. Comisul și stratornicul sunt respectivi ultimii.

Sub Radu Vvd. cel Frumos, din cele 9 divâne, rezumăm că vornicul și logofătul se urmează, stolnicul poartă adesea locul vistierului sau al spătarului; acesta din urmă este de 8 ori înaintea vistierului și a celorlalți boeri. În toate cazurile paharnicul este întotdeauna în urma stolnicului.

În fine sub Vlad Călugărul pentru prima oară putem, încă din primele divane, să acceptăm succesiunea, adoptată de D-l Giurescu cu mici excepții pentru spătar și vistier și pentru paharnic și stolnic care adesea își schimbă ordinea succesiunii lor în divan, fiind unul în locul celuilalt.

Cu toate acestea analizând cu deamănuntul divanele acestui Voevod observăm un fapt nu de mică importanță, care ar părea că poate să zdruncine din temelie chestiunea succesiunii dregătoriilor în divan după importanța lor.

În lista mărturiilor domnești ale lui Vlad Vvd. Călugărul de la 1482 până la 1489 Septembre 11²⁾, dregătoria de comis este ținută, când de Albul când de Stanciul, și este penultima dregătorie, adică înainte de postelnic. De la această dată intrând în divan Danciul, al treilea frate Craiovesc, cu această dregătorie, îl aflăm pe el îndată după logofăt, adică a treia mărturie domnească în succesiunea dregătoriilor, incidental și după vistier, dar de acum înainte totdeauna înaintea spătarului, paharnicului, stolnicului și postelnicilor. Pe de altă parte Albul trecut în dregătoria de stolnic, dregătorie care după d-l Giurescu ar fi superioară celei de comis, îi urmează în divan, ba revenind chiar ulterior la locul unde se afla dregătoria de comis pe când o ținea.

La 1489 Octombre 2³⁾ în imediat următorul divan, comis fiind Datco acesta este trecut din nou la locul pe care-l ocupase Albul înainte, adică locul penultimului boer în divan.

Danciul, revenind din nou în dregătoria de comis va păstra locul lui după vornic, logofăt și vistier până la moartea Voevodului, ba mai mult, chiar în domnia lui Radu cel Mare.

Oare n-ar urma de aci că importanța personală a unui boer primă asupra însemnătății dregătoriei, dacă într'adevăr vre-o ierarhie va

¹⁾ v. doc. XIV op. cit.

²⁾ v. doc. LXII — LXXV.

³⁾ v. doc. LXXVI.

fi existat, odată ce Radul grămaticul—care scrie hrisovul din 1487 Noembre 27¹⁾, unde aflăm pe Albul comis,—este tot același care scrie hrisovul din 1489 Septembrie 11 în care aflăm pe Danciul cu această dregătorie?

Incontestabil că dintr'un neam de boeri. din care doi frați Barbul și Părvul purtau dregătoriile cele mai mari: primul boer fără funcție și în urmă vel ban, al doilea vel vornic aproape continuu în divanele lui Vlad Călugărul și ale lui Radu cel Mare, Danciul, chiar comis, va fi fost socotit de grămatici, poate și de Domn. ca boer mai important ca Albul sau Datco, și iată pentru ce după exemplul lui Radu grămaticul, și ceilalți scriitori de hrisoave îl vor pune de acum înainte la loc de cinste în lista mărturiilor domnești.

Însă cazul cu Danciul comisul Craiovescul nu este unicul din domnia lui Vlad Călugărul.

Încă din primul divan al acestui Voevod funcția de postelnic este ținută de Colțea, deci ultimul boer divanist în succesiunea mărturiilor. Acest dregător odată numit paharnic, în locul lui Hărgotă, ajunge al patrilea martor, după vornic, logofăt și stolnic, însă înaintea vistierului, iar la 1488 Februarie 4²⁾, în ultimul divan unde găsim pe Albul comis, Colțea paharnic urmează chiar după logofăt, iar în imediat următorul divan el vine după stolnicul Danciu, înaintea spătarului și vistierului, rămânând al patrilea boer până la dispariția lui dintre mărturiile domnești.

În fine al treilea caz îl aflăm cu vistierul Manea Negrul care ține această dregătorie de la 1482 înainte el fiind al treilea boer martor, incidental numai odată al 6-lea, ultima dată când îl întâlnim la 1484 Martie 9³⁾. Locul lui fiind dat lui Stanciul; acesta ocupă tot al treilea loc în divan la 1487 Iulie 31⁴⁾. Acestuia urmându-i imediat Staico, noul vistier rămâne, în șirul martorilor domnești, al treilea de la sfârșit; prin urmare înaintea comisului și postelnicului în 5 divane consecutive. La 1489 Septembrie 11⁵⁾ însă, Danciul intrând cu dregătoria de comis în divan, precum am spus mai sus, Staico vistierul devine penultimul dregător până la 1491 Septembrie 3. La această dată apare un nou dregător în funcția de vistier anume Tudor, pe care îl vom afla de la prima lui apariție în divan, îndată după logofăt, prin urmare al

¹⁾ v. doc. LXXI.

²⁾ v. doc. LXXII.

³⁾ v. doc. LXVII.

⁴⁾ v. doc. LXIX.

⁵⁾ v. doc. LXXV.

treilea dregător martor, înaintea lui Danciul comis, loc pe care-l păstrează în toate divanele lui Vlad Călugărul și ale lui Radu cel Mare, afară de două ale lui Vlad din 1493 (Mai 30¹⁾), unde ocupă locul predecesorului său Staico, și din 1493 Iunie 3²⁾, cu dregătoria de protovistier, îndată după vornic, logofăt și comis.

Rezultatul logic, din cele trei cazuri relevate mai sus, este că importanța personagiului cântărea pe vremurile acelea suficient, pentru ca dregătoria să nu fie luată în seamă în succesiunea mărturiilor domnești din divan.

Acest lucru își are o mare importanță, căci, precum vom vedea ulterior în secolul al XVI-lea, unde avem mult mai multe surse asupra divanelor Voevozilor, întâlnim dese cazuri de genul acesta, când Bani figurează în urma vornicului și logofătului și când un spătar este în fruntea divanului.

Ajungând cu acestea la domnia lui Radu cel Mare, nu vom avea mult de adăogat, organizarea internă în ceea ce privește succesiunea dregătorilor în divan, luând o formă mai precisă și, dacă incidental, cum am relevat la locul în drept, vre-un dregător va fi trecut înaintea sau în urma altuia, fără a fi schimbat de funcție aceasta nu poate fi pusă decât în sarcina gramaticului.

În privința înaintării dregătorilor efectivi dintr-o funcție într-alta, analizând divanele lui Vlad Călugărul, singurele care pot să ne dea ceva precis, am putea afirma că nu întâlnim, în cele 33 de divane înfățișate, decât singurele cazuri relevate mai sus; al lui Albul devenit din comis, stolnic, și al lui Colțea, din postelnic, paharnic.

Ași putea să precizez că s-au întâmplat în cursul secolului al XV-lea mult mai puține înaintări în funcții în timpul unei domnii, decât între două domnii fie consecutive sau nu.

Drăghici stratornicul lui Radu cel Frumos, trece cu dregătoria de spătar la Basarab cel Bătrân, pentru a deveni vel vornic sub Vlad Călugărul, biv vel vornic, și în urmă fără dregătorie, până sub domnia lui Radu cel Mare. Asemenea pentru paharnicul Vintilă, ajuns stolnic sub Basarab cel Tânăr, ba chiar vel logofăt al acestui Voevod, și în urmă biv vel logofăt și fără dregătorie în domnia lui Vlad Călugărul; vel vornic ca ispravnic la 1486.

Concluzia celor înfățișate mai sus ar putea fi, adaptând vechea zicătoare românească:

«Omul cinstește haina, nu haina pe el îl cinstește».

¹⁾ v. doc. LXXXVI.

²⁾ v. doc. LXXXVII.

PRECIZĂRI DOCUMENTARE

PRIVITOARE LA MIȘCAREA DIN ANUL 1848 ÎN MOLDOVA

DE

MIHAIL POPESCU

PROFESOR SECUNDAR, ARHIV. SUBDIRECTOR LA ARHIVELE STATULUI DIN BUCUREȘTI

Printre actele ce se păstrau în Arhivele Ministerului de Interne și Justiție de la Viena, am găsit câteva — ce le fac cunoscut mai jos — care aduc oarecare precizări privitoare la mișcarea din anul 1848 în Moldova.

Din acestea aflăm că mișcarea s'a început în ziua de 10 Aprilie, când avu loc prima întrunire publică, cu delegați din provincie, în sala hotelului Petersburg.

Mai aflăm apoi că la început atât Domnul — Mihai Sturza — cât și guvernul său înclinau spre partea resculaților, Domnul poruncind ca să fie trimis din partea guvernului, ca reprezentant la adunare ministrul de interne — Ștefan Catargiu —, care chiar vorbi la aceasta.

Inclinarea Domnului fu schimbată însă prin intervenția Secretarului de la consulatul rusesc, care într-o convorbire căută să-l întărească împotriva răsculaților.

Purtarea Domnului a fost energetică pedepsind fără cruțare chiar pe membrii celor mai însemnate familii ca: Moruzi, Cantacuzino, Rosetti și Mavrocordat, numai cei bătrâni și mai cu puțină vină au fost cruțați ca: Ghica și Costache Sturza.

Boerii de rangul al II-lea și al III-lea au fost pedepsiți la «falangă». Artistul Poni a primit 100 de lovituri și apoi a fost trimis la Ocnă. Nici Mitropolitul țării n'a fost cruțat, căci și el a fost surghiunit, din porunca Domnului, la mănăstirea Slatina.

Domnul a rămas intransigent chiar față de dimisia lui Ștefan Catargiu, ministrul de interne, dimisie înaintată cu un memoriu ce conținea ca la 900 de iscălituri și prin care se cerea între altele:

Alungarea Evreilor din țară, introducerea juraților, exilarea fiului celui mai mic al Domnului, libertatea presei, investirea capitalului domnesc în țară cu 7% etc.

Actele acestea emană de la consulul austriac din Iași, precum și de la A. Dworzack, conducătorul Bucovinei înainte de ridicarea ei la rangul de provincie imperială.

I.

Nota agentului austriac din Iași către Ministrul de Externe, de la Viena, prin care îi descrie cauza și începutul mișcării din anul 1848 în Moldova, arătând persoanele ce au luat parte la această mișcare precum și amestecul Rușilor. —

*K. K. Agentie in der Moldau.**Note.*

Die Oposition des Adels blieb fortwährend thätig — da der Fürst in einigen wesentlichen Punkten, insbesondere bezüglich der Auflösung der in letzt verflossene Sommer, unter seinem Einflusse gewählten General Versammlung, fortwährend hartnäckig verhaarte, — so erliess ein Theil des Adels auf einige Tage Jassy und begab sich aufs Land; den vorigen Sonntag kehrten bei 400 Bojaren begleitet von Schützen: Diener, Landvolk bewaffnet, zusammen bei 4000 Menschen, zurück. Sonntag abends versammelten sich die Bojaren im Petersburger Hotel um über die Bedürfnisse der Moldau zu beraten, die Versammlung wurde für öffentlich erklärt. Jedermann ohne unterschied der Zutritt und die Wortführung gestattet, mehrere Reden wurden abgehalten, die Regierung machte nicht die Versammlung stürm, im gegentheil, entsendete der Fürst den Minister des Innern welcher auch sprach und die Versammlung gutlich zu beschwichtigen suchte. Die Versammlung dauerte bis 1 Uhr nach Mitternacht.

Gestern hilt der Fürst begleitet von der Fürstin und seinen beiden Söhne Revue. Die Militz, zusammen bei 800 Mann zur Treue liess, liess sie zur Fahne schwören und suchte durch Geschenke, Beförderungen und soweit für sich zu gewinnen; hierauf erliess ein Dekret worin er die Versammlung ungesetzlich erklärt und den Truppen Kommando aufträgt bei Widersetzlichkeiten von den Waffen gebrauch zu machen. Dieses empörte die Aufregung. Nahm zu Minister Präsidenten eine Menge Ziwil Beamten Oposition bei. Der Minister des Innern Stefan Catargiu, erst seit zwei Tagen ernannt, überreichte heute die von 900 Personen unterfertigte Petition, sein letzter Dienst, nach welcher er abdankte. Der Fürst schwangt, um 5 Uhr unterredet mit dem russischen Consul, dieser soll zur Nachgibigkeit geraten haben, der Fürst mag alle gewähren nur nicht die Ablösung der General Versammlung, endlich man will behaupten über die spöttische Bemerkung des russischen Secretärs Giers: «Mein Fürst aber sie zittern, wozu dass, gewähren sie alles und sie sind von den Angstens befreit» ruht er aus. «Nein ich fürchte nicht und werde nichts gewähren»; eilte

mit seinen Fahnen zur Kaserne und umgeben von 6 bewaffneten Arnauten und der ganzen Militz kehrte er in seine Residenz zurück.

Die Opposition hat heute ihren Entschluss öffentlich erklärt: entweder Reforme zu erbitten oder mit ihrem Blute zu erkämpfen. Eine allgemeine Verwüthung herrscht auf den Strassen. Alle Häuser, alle Läden sind gesperrt, man ist sehr gespannt.

NB. Nachschrift, um 9 1/2 Uhr Abend, ein Theil der Verschworenen war im Hause des Aleko Maurocordat versammelt, beratend ohne einen Angriff in diesen Augenblick zu erwarten. Plötzlich gleich nach der Rückkehr des Fürsten in seine Residenz wendete sich der grösste Theil der Militz unter Anführung der beiden Fürstensöhne gegen das Haus des Aleko Maurocordats gefolgt von einer unstättigen gassenden Menge.

Das Haus des Aleko Maurocordats wird umringelt, 200 Schüsse werden gewechselt; die Verschworenen zuletzt überwältigt und 6 gefangen genommen, darunter wie es heisst Aleko Maurocordat und Costake Moruzzi, soeben werden sie in die Stadt geführt.

Soeben wurde ein russischer Kurier nach Bessarabien von hier abgefertigt, man spricht von baldige Einmärschen russischen Truppen.

Jassy den 10-ten April 1848

K. K. Agent in Jassy

N 546
M.S. 1848.

II.

Nota consulului austriac din Jași, Erenbach, către Ministerul de Externe din Viena, prin care descrie măsurile repezi și drastice, luate de guvernul moldovenesc, pentru potolirea mișcării din 1848.

K. K. Agentie in der Moldau.

Note.

In der Nacht vom 10-ten April und am folgenden Tage wurden sehr viele Verhaftungen vorgenommen, man bemächtigte sich der vorzüglichsten Anführer der Opposition, sei es dass sie durch gesammelte Waffen und Leute, durch ihren politischen Einfluss, oder durch ihre Kühnheit, die gefährlichsten schienen. Sie wurden plötzlich festgenommen, ohne dass sie sich früher vereinigen und ihre zerstreuten Kräfte hätten sammeln können.

Der Ausbruch der Revolution wurde sonach durch das rasche und energische Einschreiten der Regierung vereitelt, ehe selbe zur Reife gediehen war.

Die Moldauische Regierung hat in diesem Falle mit einer sonst beispiellosen Strenge und Rücksichtslosigkeit verfahren. Die ersten Familien als; Kantakuzeno, Morusi, Rosetti, Maurocordat wurden nicht verschont, gebunden oder gefesselt, einige in Arrestantenkittel gekleidet, wurden unter militärischen Begleitung weggeführt, nur Greise die weniger compromittirt waren, wurden aus der Stadt exilirt. Der geringe Adel wurde viel strenger behandelt, von körperlichen Züchtigungen nicht befreit, mindere Klassen wurden in Holzklöge geschlagen und gepeitscht: der Schauspieler Poni erhielt Gestern öffentlich (wie man behauptet) bei 100 Peitschen hiebei und wurde in die Salzgruben bei Okna condemnirt. In der Stadt sieht man fast keinen Adel mehr.

Der regierende Fürst hat zwei Proklamationen erlassen, von denen die eine Dienstag, die andere Mittwoch noch kundgemacht und öffentlich angeheftet wurde.

Im Augenblicke herrscht Ruhe in der Stadt; jedoch diese strengen Massregeln erbittern, der Erfolg derselben für die Zukunft lässt sich nicht verbürgen. Der russischen General Consul aus Bukarest, Herr von Kotzebue, ist aus Anlass der hiesigen Unruhen am gestrigen hier eingetroffen, soll aber schon Morgen nach Bukarest wieder abreisen.

Jassy den 14 April 1848

(ss) Erenbach.

III.

Raportul lui A. Dworzack din Cernăuți către Ministerul poliției din Viena, prin care face cunoscut potolirea mișcării din 1848 din Moldova.

Excellentz...

Bei der am 10-ten April in Jassy stattgefundenen Zusammenstosse der moldauischen Militz mit der bewaffneten Begleitung der im Hotel St. Petersburg versammelt gewesenen Bojaren sind viele Schüsse von beiden Theile gefallen, dabei aber nur 3 Personen verwundet worden.

Die Militz behielt der Oberhand und es wurden die zu Opposition gehörigen moldauischen Bojaren Aleco Morusi, Aleco Maurocordat, ein Bruder Raducan Rosset, zwei Ghikas, Vater und Söhne, und Costaki Stourdza mit mehreren Bojaren der 2-ten Klasse verhaftet worden.

Die beiden Ghica und Costaki Stourdza wurden vom regierenden Fürsten begnadigt, die übrigen aber 22 an der Zahl wurden in gemeiner Kosakenkleidung gesteckt und unter starker Begleitung, gebunden über die Donau gesendet.

Im Jassy verlautet dass der Bruder des zum Transporte über die Donau bestimmten Bojaren Moruzi einen bedeutenden Menge von Bauern bewaffnet, diese Transport, auf dem Weege nach Galatz überfallen und sämtliche gefangenen befreit haben soll. Ist dies wirklich der Fall, so wird sie in Jassy nach fortdauernde Gährung sehr gesteigert werden, und es zu unerwarteten Auftritten kommen. Der Jassier Erzbischof bitte sich der Opposition angeschlossen und erhielt vom regierenden Fürsten die Weisung die noch übrige Fastenzeit sowie die Feiertage im Kloster Slatina zuzubringen. Der Schauspieler Poni hat an dem Aufzuge am 10-ten April Theil genommen und erhielt auf Befehl des Fürsten 100 Streiche auf die Fusssohlen (Falangi).

Der russische General Consul Kotzebue ist in Jassy eingetroffen und war erwartet von seiner energischen Einwirkung, dass es ihm gelingen wird, die Ruhe in Jassy wenigstens zur Theil herzustellen, da die moldauischen Einwohner dem Einmarsch russischen Truppen sehr befürchten. Vor einigen Tagen wurden in der Nacht an der Gränze bei Novoschelitz Trommelschläge von abwärts marschierenden Truppen gehört, die durch einige Stunden gehört sein sollen.

Man glaubte dass dies russische Truppen waren welche die Bestimmung haben die Unruhen in der Moldau zu dämpfen. Die von den moldauischen Bojaren den Fürsten übergebene Petition ertheilt 29 Punkte. Sie forderten insbesondere dass:

a) Die Juden aus der Moldau abgeschafft. b) Geschworenen Gerichte eingeführt. c) Der jüngere Sohn des Fürsten, welcher sich in der Moldau viele Eigenmächtigkeiten ungestraft erlaubt, aus der Moldau entfernt. d) Pressefreiheit gestattet. e) Die Kapitalien des Fürsten im Lande gegen 7% angelegt. f) Den Unterthanen die Steuer für 3 Jahren nachgesehen, und den Beamten durch 3 Monate keine Gehalt erfolgt werde.

Die im Dienste gestandenen Bojaren haben bis auf acht ihre Ämter niedergelegt und der Fürst befindet sich, wegen ihren Wiederbesetzung, in nicht geringer Verlegenheit.

Dies bringe ich ehrfurchtsvoll zur hohen Kenntniss.

Czernovitz den 16 April 1848.

(ss) Dworzack.

VENITURILE RAIALEI HOTINULUI ÎN TIMPUL STĂPÂNIRII TURCEȘTI

DE

MIHAIL POPESCU

PROFESOR SECUNDAR, ARHIVAR ÎN DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI

Turcii pe deoparte ca să poată ține îndeaproape supraveghere pe Poloni și Moldoveni, iar pe dealta spre a avea încă un punct de înțărare împotriva expansiunii rusești, hotărîră reconstruirea vechei cetăți moldovenești, Hotinul, stricată de Alexandru Lăpușneanu, în a doua domnie ¹⁾

Și în adevăr cetatea Hotinului a jucat un rol foarte însemnat în toate războaiele ruso-turce, din timpul veacului al XVIII-lea, împrejurul său purtându-se lupte destul de aprige.

Tot de cetatea Hotinului se mai izbi apoi și Austria, după ce reușise să-și întindă granițele în părțile acestea, mai întâi prin răpirea Galiției și mai apoi a Bucovinei.

Din care pricină Iosif al II-lea căruia, cetatea aceasta îi stătea ca un spin în ochi, când puse la cale cu Ecaterina II-a planul de alungare a Turcilor din Europa, și reînființarea dacă nu a fostului Imperiu bizantin, cel puțin a vechei Dacii, întrebat de aceasta din urmă care i-ar fi pretențiunile în caz de izbândă, printre primele condițiuni pune trecerea cetății Hotinului sub stăpânirea Austriei ²⁾.

Așa că, chiar dela începutul acestui războiu Austria s'a concentrat toate forțele împotriva Hotinului și nu s'a lăsat până nu l'a făcut să capituleze în 24 Octombrie 1788 ³⁾.

După aceasta fiind apoi cuprinsă și Moldova și hotărîndu-se să o stăpânească împreună Austriicii partea din dreapta Siretului, Rușii partea din stînga, raiaua Hotinului, după înțelegerea dintru început a rămas în întregime sub stăpânirea Austriei.

Și ce-i mai curios, în timpul acestei ocupațiuni Austriicii pe când partea din Moldova au administrat-o aparte după legile și obiceiurile pămîntului păstrînd *statu quo*, deoarece, după cum spunea însuși împăratul Iosif al II-lea, o aveau în stăpânire *jure armorum*

¹⁾ N. Iorga: *Istoria Românilor*, ed. 1920. București p. 186, după același Hotinul fu luat dela Moldoveni în anul 1713, aceeași p. 350.

²⁾ Mitrofanovici: *Joseph II seine politische u. kulturelle Tätigkeit*, II B, Wien, Leipzig, 1910, p. 185, și Arneth: *Iosif u. Catherina*. Scrisoarea din 13.XI.1782.

³⁾ Actele «Hofkriegsrat» din Kriegsarchiv din Noembrie 1788.

raiaua Hotinului, au găsit de cuviință s'o unească întru toate cu districtul Suceava, din Bucovina, ca și cum ar fi format împreună un singur ținut ¹⁾.

Norocul mare a fost însă, că războiul s'a terminat în defavoarea Austriei, așa că prin pacea dela Șîștov din August 1791, Hotinul a fost retrocedat Turciei.

În timpul acestei ocupațiuni Austriacii, crezând că raiaua Hotinului le va rămâne în stăpânire veșnică, au pus de s'au cercetat toate veniturile acesteia, sub Turci, pentru ca să le poată folosi și ei la rândul lor.

Actele acestea sunt foarte importante mai ales pentru noi, cari deși am avut multe raele turcești pe teritoriul Principatelor Române²⁾ actele fiind duse la Constantinopol, nu cunoaștem organizația veniturilor acestor raele; din studierea acestora se poate vedea clar cum înțelegeau Turcii să administreze raelele.

Raiaua Hotinului se compunea dintr'un oraș, trei târguri, 153 de sate și 22 locuri de slobozie. Populația acesteia în timpul ocupațiunii austriace se ridica la 7080 de familii, dintre care 322 familii se aflau în orașul Hotin.

Pentru ca să poată fi mai bine administrată, raiaua era împărțită în două, partea de sus care începea chiar dela granița Bucovinei inclusiv Hotinul și mergea în linie dreaptă până la Podul Lipcanului și partea de jos ce se întindea până la lacul Ciuhur.

Toți locuitorii fără deosebire de religie, afară de musulmani, trebuiau să plătească comandantului cetății dările următoare: haraciul, teșcher și medzilul.

Toate dările acesteia se încasau pe case.

I. *Haraciul* sau darea de rescumpărare, era împărțită în cinci clase.

a) Negustorii și meseriașii bogați precum și arendeși de moșii, plăteau 11 piaștri, iar pentru răsură 42 parale, în total 11 piaștri 42 par. pe an.

b) Locuitorii din oraș și evreii arendași de cârciumi din raia plăteau 5,30 piaștri, iar răsură 13 parale, în total 5 piaștri 43 par. anual.

c) Locuitorii din sate, precum și cei săraci dela oraș, plăteau 2,45 piaștri, iar răsură 6 parale, în total 2 piaștri 51 par. anual.

d) Preoții de la oraș și din satele mai mari plăteau 6 piaștri,

¹⁾ Actele din «Kriegsarchiv» secția Hofkriegsrat din Noembrie 1788 până în August 1791, cât timp Hotinul a fost sub stăpânire austriacă,

²⁾ În Principatele Române am avut 8 raele turcești. Cf. Mih. Popescu: Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice No. 52 din 1927. Cetățile turcești din jurul Principatelor române.

iar răsura $4\frac{1}{2}$ parale, în total 6 piaștri $4\frac{1}{2}$ par. anual. Preoții din satele mai mici și diaconi plăteau 2,45 piaștri, iar răsura 6 parale, în total 2 piaștri 51 par, anual.

e) Țiganii plăteau de familie 9 piaștri 30 par., iar cei căsătoriți ce trăiau mai departe la părinții lor plăteau 4 piaștri 30 par. anual. Fiul de țigan mai mare de 13 ani și necăsătorit plătea sub numele de șoșoi, 2 piaștri anual.

II. *Teșcher*, dare plătită de cei săraci, ce nu erau în stare să plătească haraciul, precum și de băeții mai mari de 13 ani. Darea aceasta era împărțită în trei clase.

a) Fii de negustori și meseriși, bogați precum și cei ai arăndașilor de moșii plăteau 2 piaștri, iar răsura $4\frac{1}{2}$ parale, în total 2 piaștri $4\frac{1}{2}$ par. pe an.

b) Fii locuitorilor de la oraș și ai evreilor arendași de cârciume plăteau 1 piaștri 30 par., răsura $4\frac{1}{2}$ parale, în total pe an 1 piaștri $34\frac{1}{2}$ par.

c) Fii locuitorilor săraci și locuitorii cei mai nevoiași plăteau 1 piastru, iar răsura $4\frac{1}{2}$ parale, în total pe an 1 piaștri $4\frac{1}{2}$ par.

III. *Medzilul*, dare extraordinară, pentru întreținerea căilor de comunicație, a cailor și servitorilor pentru poștă, precum și pentru darurile ce se dădeau diferitelor Pașale ce veneau sau plecau din raia.

Această dare, satele o plăteau în cislă, socotindu-se de fiecare familie între 2—3 piaștri anual.

Se mai plătea apoi tot pentru această de un car înhamat cu boi sau vaci 15—30 parale; pentru căruța cu cai nu se plătea nimic.

Tot pentru aceea mai plăteau apoi Evrei din Hotin, între 300—400 piaștri pe an; Evreii de prin sate plăteau la cislă, excepție făcând numai arendașii de cârciumi, care plăteau între 50—100 piaștri pe an.

Dările acestea erau strânse direct de către aga enicerilor în două rate anual, la Sf. Gheorghe și la Sf. Mihail și Gavril.

Pașei i se mai plăteau apoi de către toți cârciumari din Hotin și sate, fie creștini sau evrei, 10% din contractul de închiriere; cei din târgul lui Otachi plăteau sub denumirea de clic, 4 piaștri 30 par. pe lună, pentru acordarea dreptului de vânzare în zilele de târg.

Țiganii mai plăteau apoi tot Pașei, dergic, de trei ori pe an, dreptul de a umbla prin raia.

Streinii cari făceau fân în raia mai plăteau apoi pentru fiecare clae de fân 1 piaștri 15 par.

Moșierii cari aveau păduri pe moșiile lor plăteau și ei Pașei taxa

de pădure, pentru un car cu lemne 3 piaștri, pentru un car cu crengi 7 1/2 parale, iar pentru lemnul de construcție după învoială.

Morarii plăteau pe an Pașei 5 piaștri dreptul de a avea moară.

Pe lângă aceste venituri mai erau apoi venitul vămei, care deși era la discreția Pașei și a închirietorilor, în genere era următorul:

1. Orice locuitor al ralei sau orice strein ce-și aduce sau scotea vitele din raia plătea, sub denumirea de taler vechiu, pentru un bou sau cal 1 piastru, pentru o vacă 30 parale, vitele mai mici erau prețuite plătindu-se pentru fiecare 3 parale.

2. Oricine cumpăra o vită plătea pentru fiecare piastru o taxă de 3 parale.

3. Pentru o vadră de rachi adusă din Polonia se plătea 6 parale.

4. Cel ce trecea cu rachi din Polonia spre Moldova plătea după învoială pentru fiecare butoiu între 7 1/2 — 15 piaștri.

5. Pentru un butoiu cu miere adus din Polonia se plătea 45 parale, în plus taxa dreptului de vânzare în raia de 15 piaștri pe an.

6. Trecerea prin raia cu vitele spre Polonia se plătea de cal, bou, vacă, 20 parale.

7. Cel ce vindea miere în raia, strein sau localnic, plătea 6 parale de vadră.

8. Pentru trecerea în Polonia a oilor sau a meilor se plătea câte 1 1/2 para de fiecare.

9. La exportul peilor de bou sau vacă se plătea de 14 bucăți 1 piastru.

10. Pentru exportul a 100 piei de iepure se plătea 2 piaștrii.

11. Pentru exportul a 70 piei de vulpe se plătea 2 piaștrii.

12. Pentru exportul a 100 piei de oae se plătea 2 piaștrii.

13. Pentru exportul unui car cu sare se plătea 26 1/2 parale.

14. Pentru exportul unui car cu oale se plătea 20 parale.

15. Negustorul armean ce făcea negoț ambulant prin raia plătea lunar 26 1/2 parale.

16. Cel ce vindea ciară sau miere unui negustor mai mare plătea lunar 15 parale.

17. Pentru exportul unui car cu pește sărat se plătea 16 piaștri, dacă acesta vindea și în raia, plătea numai 8 piaștri.

18. Pentru un transport de vin din Moldova în Polonia se plătea 9 piaștri.

19. Pentru un transport de țiucă din Moldova în Polonia se plătea 15 piaștri.

20. Pentru un car cu coajă de ștejar exportat în Polonia se plătea 8 piaștri.

21. Pentru un car cu sticlă de calitate bună se plătea 4 piaștri, dacă era de calitate inferioară 2 piaștri.

22. Pentru un car cu lână exportat în Polonia se plătea 8 piaștri.

23. Pentru un car cu nuci exportat în Polonia se plătea 8 piaștri.

24. Cei ce vămuiau marfa la Hotin pentru ca s'o vândă în raia plătea 15 piaștri.

25. Pentru transitul unui car cu ștofă din Polonia în Moldova se plătea între 5—18 piaștri, după calitatea mărfii.

26. Cel ce venia din raia ca să-și vămuiască marfa la Hotin plătea 15 piaștri.

Vama se închiria de Pașă în luna Mai cu 240 piaștri pe lună. Închirietorul avea doi slujbași, unul în partea de sus și altul în cea de jos, plătiți cu 18 piaștri pe lună. Pe lângă aceștia mai avea, 7 controlori în partea de jos și 8 în cea de sus, plătiți cu 10% din încasări.

Tot de către închirietorul vămei se mai încasa și așa numita *cuniță*, taxă pentru vitele streine aduse la iernatic sau văratic. Aceasta în partea de sus era pentru un bou, vacă sau cal 15 parale, pentru o oae 1 1/2 para; iar în partea de jos pentru un bou, vacă sau cal 7 1/2 parale, pentru o oae 1 1/2 parale. În partea de sus cunița era mai mare căci veneau vite din Bucovina și Podolia și acestea erau mai greu de supravegheat.

Se mai plăteau apoi taxe pentru întreținerea curățeniei, a liniștei și pavarea străzilor în orașe așa:

La barieră: Orice căruță încărcată ce intra în oraș plătea 3 parale. Pentru un car cu vin sau țuică 18 parale. Pentru orice vită mare 1 1/2 parale; pentru o vită mică: oaie, miel, porc, vițel, 1/2 para. Pentru un car încărcat cu făină 3 parale, pentru unul încărcat cu piei 15 parale. Pentru un car cu băcănie 1.30 piastru, pentru unul cu tutun 3 parale.

În oraș: Pentru vânzarea unei vedre de rachiu 27 parale, pentru un butoiu cu vin din Moldova 23 parale. Pentru orice vițel, oae, miel sau porc vândut în piață se plătea la 2 piaștri, 1 1/2 para pentru un cal 3 parale, pentru băcănie 18 1/2 parale, tutun 2 piaștri. Pentru o legătură de in, 3 parale. Pentru o bucată de postav 7 1/2 parale. Pentru o oca ciară, cafea, zahăr 1 1/2 para, vopsea 18 parale. Pentru o piele de oae sau vițel 1/2 para, pentru una de vită mare 1 1/2 para, pentru un sac de făină 3 parale. Aceleaș taxe se încasau și la târgul lui Otachi.

Precum se vede veniturile unei raele erau destul de însemnate și locuitorii trebuiau să le plătească având singura mângâiere că fiind

socotîți supuși ai Pașei, ienicerii nu îndrăsneau să le mai facă alte încălcări.

Din aceasta important este cea ce se importa în raiaua Hotinului atât din Moldova cât și din Polonia precum și cea ce se transita prin raia fie spre Moldova, fie spre Polonia.

Așa vedem că se exporta din Moldova marfă brută în special piei de animale ca: de iepure, de vulpi, de oaie, de miel, etc., precum și sare, vin și rachiu și numai puțin miere de albine. Se mai exportau și nuci.

Din Polonia apoi se aduceau lucruri confecționate, postavuri fine, sticlărie fină, rachiu de Polonia, ce trebuie să fie un rachiu de cerial, etc.

Satele din raiaua Hotinului

Raiaua era împărțită în două: partea de sus și partea de jos

IN PARTEA DE SUS erau în 1788 următoarele sate și târguri

1. Hotin oraș cu 322 familii.	28. Horșineți cu 80 familii
2. Ottachi sat pustiu.	29. Toreșuți cu 175 familii.
3. Rueșin cu 36 familii.	30. Vascăuți cu 63 familii.
4. Ciuponos cu 15 familii.	31. Certena cu 50 familii.
5. Nedobouți cu 43 familii.	32. Cotilou cu 40 familii.
6. Șerouți de sus cu 93 familii.	33. Căbilești cu 17 familii.
7. Șarosin cu 34 familii.	34. Dinăuți cu 70 familii.
8. Cliscouți-Poiana juri cu 120 familii.	35. Cringaș cu 35 familii.
9. Halici, pustiu.	36. Șișcăuți cu 34 familii
10. Calineț cu 50 familii.	37. Berești cu 25 familii.
11. Șilouț cu 43 familii.	38. Djoc cu 16 familii.
12. Broscăuț cu 20 familii.	39. Cristinești cu 38 familii.
13. Grosineț cu 60 familii.	40. Stănșani cu 22 familii.
14. Colineăuț cu 80 familii.	41. Dolineni cu 10 familii.
15. Rușavenet cu 108 familii.	42. Coplinca pustiu.
16. Balta metiuca cu 84 familii.	43. Liventi predium.
17. Onuț cu 12 familii.	44. Dincăuț cu 18 familii.
18. Perelicuț cu 124 familii.	45. Pașcăuți cu 20 familii.
19. Ruhatin cu 21 familii.	46. Cruelic cu 30 familii.
20. Rașcu cu 33 familii.	47. Sănger cu 10 familii.
21. Prebarodec cu 19 familii.	48. Torosna cu 20 familii.
22. Sencout cu 36 familii.	49. Șerbenet cu 27 familii.
23. Rechitna cu 44 familii.	50. Costișeni cu 50 familii.
24. Călinești, pustiu.	51. Grindreni cu 20 familii.
25. Rencăuți cu 19 familii.	52. Negrinet cu 50 familii.
26. Stroești cu 20 familii.	53. Coșuleni cu 14 familii.
27. Noua Suliță de sus cu 17 familii.	54. Mămăligă cu 36 familii.

55. Chiva cu 30 familii.
56. Scabrau cu 45 familii.
57. Galuce cu 80 familii.
58. Chişla lui Samoşiu pustiu.
59. Chişla lui Haliv pustiu.
60. Podul Lipcanilor 85 familii.

61. Balcăuţi de sus cu 32 familii.
62. Tulbureni sau Chişla Balşi pustiu.
63. Hajdu predium.
64. Nevoe cu 30 familii.
65. Stălileşti cu 35 familii.
66. Gilăuţi cu 31 familii.

IN PARTEA DE JOS

1. Anadol pustiu.
2. Darabani pustiu.
3. Parcuţi 30 familii.
4. Barnova de sus 21 familii.
5. Muşeniţul 117 familii.
6. Vornoviţa 35 familii.
7. Macarinca pustiu.
8. Lencăuţi 100 familii.
9. Nahoreni 28 familii.
10. Hruşaveţi 70 familii.
11. Babin 70 familii.
12. Buşoviţa 13 familii.
13. Răstu 50 familii.
14. Ottachi pustiu.
15. Cuman 70 familii.
16. Moldova 40 familii.
17. Senouţi 20 familii.
18. Saleşti 45 familii.
19. Sibotineşti 60 familii.
20. Cormani 30 familii.
21. Culişnica 51 familii.
22. Vitrenca 30 familii.
23. Neporotov 39 familii.
24. Mihalani 52 familii.
25. Ghilisuca 60 familii.
26. Lomatiniţa 83 familii.
27. Oşorul 55 familii.
28. Vasilău 70 familii.
29. Voloşcov 38 familii.
30. Naslauţi 20 familii.
31. Barnova de jos 63 familii.
32. Săcureni 75 familii.
33. Colelişnul 80 familii.
34. Şerbeseni 84 familii.
35. Romancăuţi 70 familii.
36. Velmeştie 70 familii.
37. Burduhul 11 familii.
38. Volsinat 8 familii.

39. Verticuţi 16 familii.
40. Larga 84 familii.
41. Metvesa pustiu.
42. Neliporiţi 21 familii.
43. Cotigeni 100 familii.
44. Lucaşeni predium.
45. Noua suliţă de jos 60 familii.
46. Roşoşeni cu 36 familii.
47. Nemânceaţi cu 60 familii.
48. Briseni cu 55 familii.
49. Vascăuţi cu 60 familii.
50. Carlacu cu 35 familii.
51. Manduţi cu 70 familii.
52. Vănduţi cu 60 familii.
53. Clocuşna cu 52 familii.
54. Oeniţa cu 55 familii.
55. Pustoaia cu 12 familii.
56. Lipnicul cu 20 familii.
57. Denuşeni cu 20 familii.
58. Mihăceni cu 30 familii.
59. Hrinuţi cu 19 familii.
60. Barladana cu 26 familii.
61. Hincuţi cu 24 familii.
62. Cipiluti cu 50 familii.
63. Hădaruţi cu 60 familii.
64. Corosuţi cu 67 familii.
65. Mercu i cu 74 familii.
66. Hlinoia cu 53 familii.
67. Rotunda cu 12 familii.
68. Jedniţa cu 32 familii.
69. Balcuţi de jos cu 55 familii.
70. Trebeşuţi cu 41 familii.
71. Bolboca cu 42 familii.
72. Culecuţi cu 32 familii.
73. Trestieni pustiu.
74. Tabanul cu 60 familii.
75. Şeruti de jos cu 22 familii.
76. Hlina cu 25 familii.

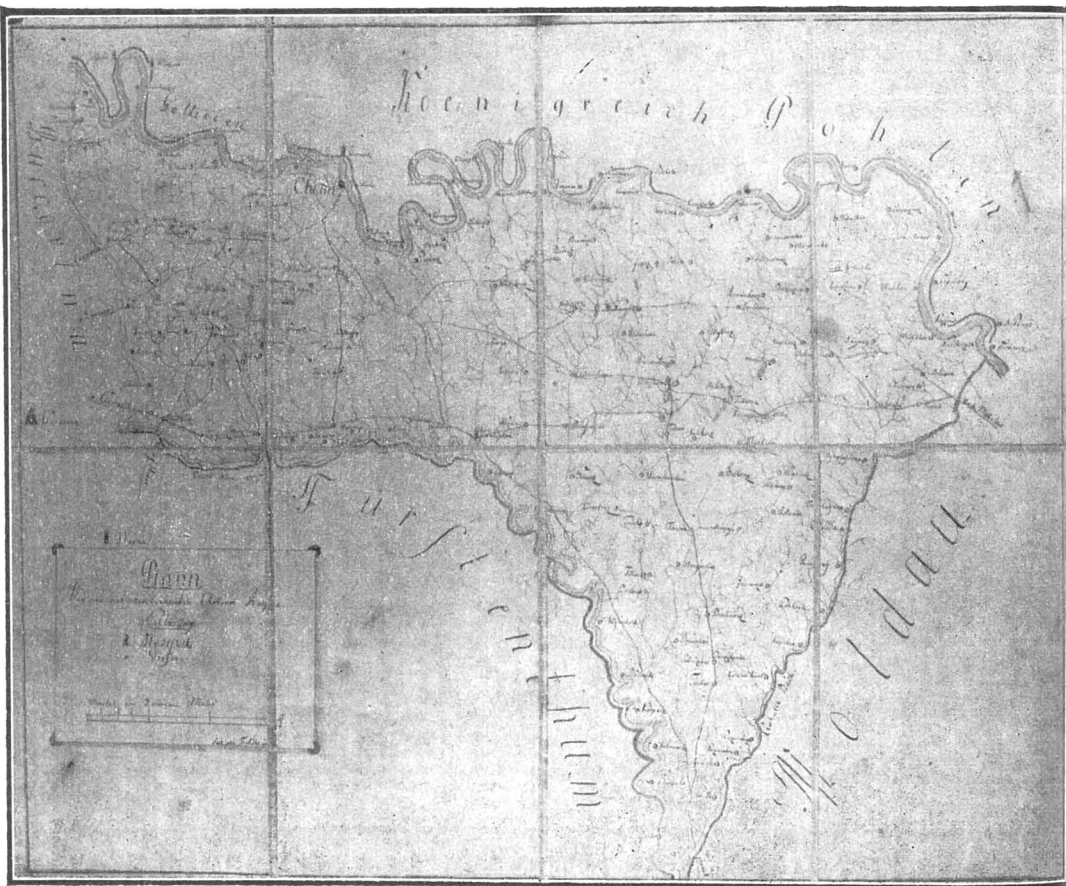
77. Coticla cu 21 familii.	96. Kișla lui Alexe pustiu.
78. Sylaveți cu 71 familii.	97. Kișla lui Biciș pustiu.
79. Balășinești cu 25 familii.	98. Kișla lui Sandu pustiu.
80. Corsuți cu 76 familii.	99. Cupriul 12 Familii.
81. Pererita cu 58 familii.	100. Parcova cu 48 familii.
82. Granești pustiu.	101. Ruseni cu 32 familii.
83. Bogdănești pustiu.	102. Paladi cu 30 familii.
84. Tescani pustiu.	103. Pursilanca cu 21 familii.
85. Viișoara cu 15 familii.	104. Labriceni cu 24 familii.
86. Armaș pustiu.	105. Terebina cu 32 familii.
87. Badrașcu 25 familii.	106. Beșeruți. cu 20 familii.
88. Corpasul cu 38 familii.	107. Brânzeni cu 40 familii.
89. Cuconești cu 16 familii.	108. Burlănești cu 40 familii.
90. Serbaca cu 13 familii.	109. Fetești cu 50 familii.
91. Costiești cu 34 familii.	110. Hurginești cu 64 familii.
92. Varaticul cu 29 familii.	111. Târnova de jos cu 40 familii.
93. Horodești cu 19 familii.	112. Trinca cu 50 familii.
94. Postumbeni 50 familii.	113. Caracușeni cu 70 familii.
95. Postumbuți cu 18 familii.	

TOTAL: 1 Oraș. 3 Târguri. 153 Sate. 11 Pustii. 11 Praedium. 7080 Familii dintre acestea în partea de sus un oraș, 53 sate; în partea de jos 100 sate.

În partea de sus erau 2744 familii, iar în cea de jos 4336 familii.

Important este numărul mare de așezări ce se aflau în raiaua Hotinului, cea mai nouă în ordine cronologică și apoi denumirile satelor care sunt aproape toate românești și numai câteva streine, special rutene. Deci infiltrația streină în partea aceasta a Basarabiei s'a făcut mult mai târziu.

Ce bine ar fi dacă ar încerca cineva — cu mai mult timp disponibil — să facă o identificare astăzi a acestor sate.

Planul raialei Hotinului 1788 — 1791.

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA ISTORIA ȘCOALELOR DIN BLAJ

DE

Z. PÂCLIȘANU

DIRECTOR GENERAL ÎN MINISTERUL ÎNSTRUCȚIUNII ȘI CULTELOR
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Documentele ce publicăm aici fac parte din interesanta și puțin exploatata colecție de acte vechi a Bibliotecii centrale arhiececesane din Blaj. Copiile au fost făcute înainte cu 14 ani, când eram conducătorul bibliotecii amintite. Imprejurările nu mi-au îngăduit o revizuire a lor și astfel unele mici greșeli de transcriere nu sunt excluse.

Spațiul ce-mi stă la dispoziție nu-mi permite tipărirea acum a întregului material, pe care-l am privitor la trecutul așezămintelor de cultură românească din Blaj, la neîncetatele eforturi de fiecare zi, la sacrificiile mute, statornice și atât de rodnice ale oamenilor cari au dat viață, au creiat și au susținut marea glorie a Blajului cultural. Am ales din ele câteva cari, mi-se pare, aruncă o lumină mai vie asupra începuturilor școlilor blăjene și asupra atmosferei în care se înfiripau aceste începuturi.

Documentele de mai jos nu au nevoie de nici un comentariu și de nici o explicație. Țin însă să remarc un singur fapt de o importanță deosebită: *setea de cultură a nației noastre din toate colțurile pământului românesc de dincolo de Carpați.*

În anii primi chiar găsim pe băncile acestor școli, alături de blăjanul Gheorghe Rațiu, pe Ioachim Mohi din Moh (județul Sibiu), pe Antonie Posa din Porumbacul Făgărașului, pe Ion Pop din Turda, pe

N. B. Cu prilejul împlinirii celor 175 de ani dela înființarea școlilor românești din Blaj, am ținut să publicăm în «Revista Arhivelor» alăturatele documente privitoare la începuturile acestor așezăminte, drept omagiu din partea conducătorilor și colaboratorilor revistei. Prețuind cu toată cuviința serviciile pe cari aceste așezăminte le-au adus culturii Românilor de pretutindeni, ne exprimăm dorința ca Blajul cultural să rămână și mai departe carul de lumină care a fost aproape două veacuri pentru poporul nostru întreg.

Ion Nemeş din Chioar, şi alături de Ion Fărcaş din Chiod (jud. Someş) pe Pahonie Vancea din Vamestu Maramureşului, pe Ştefan Caliani din Calian (jud. Clujului) şi pe Ion Trisechi din Treiscaune. Tot atunci avea să fie primit în seminarul eucernicului P. P. Aaron şi Dumitru Popovici din «Țara Banatului» orfan de tată şi a cărei mamă «se ține cu destulă sărăcie».

I. — *Calculus scholasticorum anni 1^{mi} 1755*

Majores

Nomen et cognomen	Genus et conditio	Patria et comitatus	Aetas circiter annorum	Quando et ad quid ?	Cujus profectus ?	Cujus spei ?	
Georgius Imminovits	Libertinus civilis	Balasfalva Albensis	14	In Novembri ad comparationes	B	B.	A. accepit testimonium
Georgius Răcz	Libertinus	Balasfalva Albensis	14	In Novembri ad A. B. C. D. E.	op.	B.	A.
Ioachim Mohi	Libertinus popae filius	Moh Cibinensis	18	In Novembri ad declinationes	op.	B.	A.
Georgius Comanai	subditus plebejus	Alsokomana Fogarasiensis	16	In xbri ad declinationes	B	B.	A.
Nicolaus Pap	nobilis saecularis	Abrudbanya Albensis	15	In xbri ad conjugationes	B.	B.	abs.
Manasses Pap	subditus plebejus	Alamor Albensis	20	In 9bri ad declinationes	P.	B.	abs.
Pahomius Vântsa	Praenobilis saecularis	Vantsfalva Marmatia	20	In Iulio ad majorem Parvam	B.	B.	A.
Antonius Posa	subditus popae filius	Porumbac D. Fogarasiensis	20	In 9 bri ad declinationes	medii	utcunque	M. x
Giorgius Pap Fejszei	Libertinus popae filius	Fejsza Kükülenis	18	In Decembri ad declinationes	medii	utcunque	abs. x

Nomen et cognomen	Genus et conditio	Patria et comitatus	Aetas circiter annorum	Quando et ad quid ?	Cujus profectus ?	Cujus spei ?	
Ioannes Boer	Praenobilis saecularis	A. Komana D. Fogarasensis	16	In Martio ad minorem Parvam	medii	C.	
Ioannes Pap	subditus popae filius	Torda Tordensis	13	In 9bri ad declinationes	opt.	B.	aufugit in Augusto
Ioannes Boer	Libertinus	Torda Tordensis	16	In 9bri ad declinationes	medii	utcunque	abs. x
Petrus Szöts	Libertinus plebejus	Torda Tordensis	16	In 9bri ad declinationes	medii	utcunque	aufugit in Iulio
Petrus Tsifudi	subditus plebejus	Tsifud Albensis	20	In 9bri ad conjugationes	medii	utcunque	abs. x

Minores

Ioannes Benyei	nobilis saecularis	BalASFALVA Albensis	12	In 9bri ad declinationes	B.	B.	A.
Ioannes Nemes	nobilis	Koltzirensis Kövar	18	In Martio ad conjugationes	opt.	opt.	A.
Ioannes Fogarasi	nobilis	BalASFALVA Albensis	16	In Iulio ad conjugationes	med.	utcunque	A.
Ladislau Ianosi	subditus	Czikud Tordensis	18	In Martio ad conjugationes	opt.	B.	A.
Stephanus Farkas	praenobilis	A. Vincia Albensis	15	In 9bri ad A. B. C.	opt.	med.	abs.
Theodorus Dunaviczi	nobilis	Durusiensis Kövar	19	In 9bri ad A. B. C.	B.	B.	A.
Ioannes Lupe	subditus	Alamor Albensis	19	In xbri ad declinationes	B.	B.	abs.

Nomen et cognomen	Genus et conditio	Patria et comitatus	Aetas circiter annorum	Quando et ad quid ?	Cuius profectus ?	Cuius spei ?	
Samuel Nemes	nobilis popae filius	Alamor Albensis	16	In x bri ad declina- tiones	opt.	opt.	abs.
Petrus Nemes	nobilis	Alamor Albensis	16	In 9 bri ad declina- tiones	B.	B.	—
Petrus Pap	nobilis popae filius	Fejszensis Albensis	16	In 9 bri ad declina- tiones	B.	B.	aufugit in Iulio
Ioannes Pap	popae filius	Csugudiensis Albensis	10	In 9 bri ad A. B. C.	B.	B.	aufugit in Iulio
Alexander Boer	praenobilis	Comanaiensis T. Fogaros	13	In Iulio ad declina- tiones	B.	B.	A.
Abraham On	nobilis	Baraban Albensis	17	In Iulio ad conjuga- tiones	B.	B.	A.
Basilius Konczai	libertinus popae filius	Konczensis Albensis	16	In 9 bri ad A. B. C.	opt.	opt.	A.
Volfgangus Peczi	nobilis	—	—	—	—	—	accepit litteras
Georgius Vezei	Ingenuus popae filius	Vezensis Albensis	17	In 9 bri ad A. B. C.	B.	B.	A.
Ioannes Farkas	nobilis popae filius	Kiodiensis Szolnok me- diocri	13	In Martio ad A. B. C.	opt.	opt.	A.
Ioannes Sz. Miklosi	ingenuus popae filius	Sz. Miklosy Küküllő	16	In 9 bri ad A. B. C.	opt.	B.	A.
Ioannes Mihalczi	plebeius Mihalcz	Mihalcz Albensis	17	In Martio ad A. B. C.	B.	B.	A.
Ioannes Mohi	ingenuus popae filius	Mohensis Cibinensis	15	In Ianuario ad A. B. C.	B.	B.	A.

Nomen et cognomen	Genus et conditio	Patria et comitatus	Actus creiter annorum	Omando et ad quid?	Cuius profectus	Cujus spei?	
Ladislaus Boer	praenobilis Comanaiensis I. Fogaraslensis	Comana I. Fogaraslensis	10	In Iulio ad comparationes	opt.	B.	A.
Stephanus Caliani	nobilis popae filius	Kalian Kolosiensis	19	In xbri ad A. B. C.	B.	opt.	A.
Andreas Orian	liber	Blasiensis	14	In xbri ad A. B. C.	C.	C.	abs.
Sabbas Rasinar	libertinus popae filius	Rasinariensis Cibiniensis	20	In Ianuario ad A. B. C.	opt.	opt.	A.
Samuel Vizaknai	ingenuus popae filius	Vizaknensis Cibiniensis	15	In Aprili ad declinationes	B.	B.	A.
Elias Katona	nobilis popae filius	Csakalakiensis Albensis	16	In Martio ad lecturas	B.	B.	A.
Rudolphus Kalbori	libertinus popae filius	Kalborensis S. Csinkensis	15	In 9bri ad A. B. C.	B.	B.	A.
Aron Pap	libertinus popae filius	Csugudiensis Albensis	16	In xbri ad A. B. C.	B.	B.	aufugit in Iulio
Mathias Popovics	liber popae filius	Kracsunel Albensis	21	In xbri ad A. B. C.	B.	B.	abs.
Georgius Popovits	liber popae filius	Kracsunel Albensis	14	In xbri ad A. B. C.	B.	B.	abs.
Stephanus Sityan	liber	Szelistiensis S. Cibiniensis	14	In xbri ad declinationes	B.	opt.	A.

Mediocrates

Andreas Vardaj	liber	Vardensis Albensis	14	In Majo ad A. B. C.	opt.	B.	A.
Daniel Mardsinaj	nobilis popae filius	Mardsineni I. Fogaraslensis	14	In Majo ad lecturas	opt.	B.	accepit testimoniales
Stephanus Mardsinaj	nobilis popae filius	Mardsineni I. Fogaraslensis	12	In Majo ad Musam	opt.	opt.	accepit testimoniales
Ioannes Triszeki	liber popae filius	Hodosiensis Haromszek	15	In Iulio ad Paternostrum	opt.	B.	A.

Nomen et cognomen	Genus et conditio	Patria et comitatus	Ætas circiter annorum	Quando et ad quid?	Cuius profectus?	Cujus spei?	
Mediocrates							
Matheus Porumb	nobilis popae filius	Porumbak I. Fogarasensis	16	In Aprili ad A. B. C.	B.	utcuque	A.
Ioseph Iminovics	ingenuus popae filius	Balazsfalva Albensis	10	In 9bri ad A. B. C.	B.	B.	A.
Ioannes Pencs	liber molitoris	Monorensis Albensis	18	In 9bri ad Musa	utcuque	M.	M.
Ioannes Bogati	liber	Balazsfalva Albensis	8	In 9bri ad A. B. C.	opt.	B.	A.
Ioannes Flore	liber	Blasiensis Albensis	9	In 9bri ad A. B. C.	B.	B.	A.
Ioannes Iminovits	liber	Balazsfalva Albensis	7	In 9bri ad A. B. C.	B.	B.	A.
Georgius Beta	nobilis	Zalathna Albeusis	14	In Augusto ad A. B. C.	B.	B.	abs.
Ioannes Timar	liber	Blasiensis	9	In xbri ad A. B. C.	B.	B.	abs

Minimi

Abraham Pap de Sztrazsa annor. 8 venit in Iunio ad A. B. C. M.
 Ioannes Zulye Mohensis annor 12 venit in Iulio ad A. B. C. A.
 Nicolaus Sz. Miklosi, Sz. Miklos annor. 9 venit in Iunio A.
 Ioannes Filemon de Szilvas Szolnok med. annorum 16 M.
 Michael Katona nobilis Balasfalvensis annorum 7 in xbri A.
 Teodorus Totoi Totoensis annorum 12 in Augusto M.
 Basilius Pop de Sztrazsa Albensis annorum 10 in Iunio A.
 Basilius Görög Blasiensis annorum 8 in xbri A.
 Ioannes Nemet Blasiensis annorum 10 in xbri M.
 Basilius Iminovits Blasiensis annorum 5 quando voluit ad A. B. C.
 Nicolaus Benyei Blasiensis annorum 5 item.
 Petrus Paraleu Blasiensis annorum 4
 Ioannes Dallyai nob. Blasiensis annorum 8
 Petrus Cserbul liber Belgradensis annorum 18 venit in Augusto.
 Michael Frankes liber Zalathnensis annorum 12 in majo ad A. B. C.

omnes hi ad A. B. C. venerunt

(Orig. bibl. archid. Blaj)

II. — Anul 1757 Februarie 19.

Insemnarea Gramaticilor ai școalei românești din Blaj, care cum îl cheamă și din ce sat și varmeghie este, în ce an și lună au venit, cât au șăzut și ce au învățat; ca să se știe i-am însemnat.

1. Pantelimon din Turda, au venit în anul 1756 octo 6 și s'au apucat a învăța la Psaltire dela cat. 6 și au învățat Psaltirea deplin toată. Cântări au învățat cheruvicul, preceasna și la învățătura creștinească capete 13.
2. Vasile Calbor din Turda au venit la data pusă întâiu și s'au apucat a învăța dela ceas Deveati până ce au isprăvit ceasoslovul, și la Psaltire 4 catisme, cântări cheruvicul, preceasna, acsionul.
3. Moisi dela Sinislaui, eparchiă dela Karăi, au venit în anul 1756, Iunie 15 și s'au prins la învățatură dela ceas pervii până ce au isprăvit ceasoslovul, la învățătura creștinească au învățat 10 capete; cântări canonul crucii, al preceștii, preceasna, cheruvicul și acsionul.
4. Filip din Sinislaui epar. dela Karăi au venit odată cu cel al 3 și s'au apucat a învăța dela începutul Psal. de seara, până ce acum au isprăvit și Psalmii toți și ceasurile; la învățătura creștinească au învățat 10 capete, cântări au învățat canonul crucii, al preceștii cheruvicul, preceasna și acsionul.
5. Filip Patrușear din Reacea epar. dela Groși, au venit în anul 1755 august 15 și s'au apucat dela Psalmii de seara și au isprăvit ceasoslovul și la Psaltire au învățat cat. 8, la învățătura creștinească au învățat capete 11, cântări au învățat cheruvicul, preceasna, acsionul, canonul preceștii, al crucii și eglogitoasele.
6. Ion din Fersig epar. Sasmireș au venit în anul 1756 Martie 20 și au început dela polonoșniță învățându-o deplin și apoi s'au apucat de învățătura creștinească și au învățat capete 30; cântări canonul preceștii, al crucii, cheruvicul, preceasna și acsionul și la Psaltire cat. 7.
7. Vasile Muntean din Blaj epar. Beii, au venit în anul 1755 octo 9 și au început a învăța dela cat. 1 și acum au isprăvit-o; cântări au învățat glasurile, cheruvicul, preceasna, axionul, canonul crucii, al preceștii și eglogitoasele.
8. Gavrilă Crăciun din Ation epar. Turzii au venit în anul 1755 Iunie 15 și au început a învăța dela buchi și acum învață la

obedință. Cântări au învățat canonul preceștii, al botezului și axionul.

9. Nicolae Moldoveanu din Aiton epar. Turzii, au venit odată cu al 8 începând la învățătură tot cu același și învățând earăși atât.
10. Lupul Munteanu din Iclânzăl eparchia Icland au venit în anul 1755 Noemvrie 20 începând dela pervi ceas și au isprăvit ceasoslovul tot; cântări canonul preceștii, al crăciunului, cheruvicul, preceasna.
11. Toader dela Mihalț epar. Prea. ci. Notarăș au venit în anul 1755 dech. 4 și au început dela buchi și au învățat ceaslovul tot și la Psaltire cat. 2 și la învățatura creștinească capete 20, cântări au învățat 6 glasuri, canonul preceștii, al crucii, preceasna și axionul.
12. Georgie Pop din Giula epar. Juc au venit în anul 1756 Dech. 28 și au început la Psaltire cat 6 și au învățat până la 14, cântări au învățat canonul preceștii, cheruvicul, preceasna și axionul. La învățatura creștinească tainele.
13. Gavrilă din Covași epar Băsăscului au venit în anul 1756 Iunie 8 și au început a învăța dela cat. 1 și au învățat cat 5; la învățatura creștinească 10 capete și dialogul tot și cântări canonul preceștii, al crucii și axionul.
14. Bucur Pop dela Simcel eparchia Beii au venit în anul 1755 Noe. 15 și au început a învăța dela obedință și au învățat ceasoslovul tot, la Psaltire au învățat 8 cat. cântări canonul crucii al preceștii, preceasna și axionul, la învățatura creștinească capete 20.
15. Andreiu Uriian din Blaj epar Beii au venit în anul 1755 octo. și au început dela pervi ceas și au învățat ceasoslovul tot. La învățatura creștinească 20 de capete. Cântări au învățat cheruvicul, preceasna, canonul preceștii eglogitoasele.
16. Antonie Poșta din Belgrad au venit în anul 1755 noe. 15 și au început dela cat 3 și au învățat până la cat. 11; la învățatura creștinească capete 28; cântări au învățat canonul preceștii, al crucii eglogitoasele, cheruvicul, preceasna și axionul.
17. Mihaiu Poșta din Belgrad au venit odată cu cel al 16 și au început a învăța dela psalmii de seara și acum învață la sfârșitul celor de dimineața. Cântări au învățat cheruvicul, preceasna și axionul și canonul preceștii.
18. Iacob Timariu din Blaj epar. Beii, au venit în anul 1755 octo. 11 și au început a învăța dela buchi și au învățat până la de-veati ceas; cântări au învățat cheruvicul, preceasna, axionul și canonul preceștii și al crucii.

19. Ilie Arsentie din Blaj epar. Beii au venit în anul 1755 octo 20 și au început a învăța dela psalmii dimineții isprăvind ceasoslovul tot și la Psaltire au învățat 3 cat. iar la învățătura creștinească capete 29 și dialogul.
20. Moise Arsentie din Blaj epar Beii au venit odată cu cel al 19 și au început ceas. dela Psalmii dimineții învățând ceasoslovul tot. La Psaltire cad. 14 au învățat și la învățătura creștinească 25 de capete.
21. Ion Chivaraș din Silvaș epar. Băsăscului au venit în anul 1756 Dechemvrie 29 începând a învăța dela Psalmii de seara învățând de rând până la deveati ceas și la Psaltire catisme 17. au învățat. Cântări canonul preceștii, al crucii, preceasna și axionul. Dela învățătura creștinească capete 19.
22. Spiridon Pop dela Poiana epar. Ciugudului au venit în anul 1756 septe 17 au început dela Cat-a 14 până ce au învățat Psaltirea toată, la învățătura creștinească au învățat capete 9 și cântări au învățat cheruvicul, preceasna, axionul și 2 glasuri.
23. Vasile Pop din Giula epar. Juc au venit în anul 1756 Deche. 18 și au început a învăța dela cat. 1 și au învățat până la 19. Cântări au învățat cheruvicul, preceasna și axionul.
24. Ignatie Vidican dela Tulca epar. Tulcăi au venit în anul 1756 Iunie 9 și s'au prins a învăța dela Psal. de seara și au învățat până la polonoșniță, iar la învățătura creștinească au învățat capete 16, cântări trei glasuri, canonul crucii, și preceasna și axionul.
25. Vasile Sarac din Tulca epar Tulcăi au venit odată cu cel al 24 și au început a învăța dela cat. 1 învățând până la 12. La învățătura creștinească dialogul jumătate.
26. Gligor din Morlaca epar. Juc au venit în anul 1756 oct. 18 și au început dela cat 1 și au învățat până la cat. 14, iar la învățătura creștinească au învățat capete 6, cântări 3 glasuri, cheruvicul și preceasna.
27. Simion din Morlaca epar. Juc au venit odată cu cel al 26 și au început a învăța dela cat 3 și acum învăța la cat 19, cântări au învățat pe glasuri.
28. Dumitru din Salva epar. Năsăud au venit în anul 1756 august 15 începând la învățatură dela cat 1 și acum învață la cat 7, cântări au învățat trei glasuri, cheruvicul și preceasna.
29. Simion din Hurdău epar. Năsăud au venit odată cu al 28 începând dela Psalmii de seara și au învățat până la deveati ceas; cântări au învățat trei glasuri și preceasna.

30. Gligorie din Lăţcud epar. Şomfălău au venit în anul 1755 Deche. 26 şi au început a învăţa dela psal. de seara învăţând până la ceas 1 şi la Psaltire cat 20 au învăţat.
31. Vasile Pop dela Poiana epar. Ciugud au venit odată cu cel al 32 şi au început a învăţa dela cat 9 şi au învăţat Psaltirea toată, cântări au învăţat cheruvicul şi trei glasuri.
32. Simion dela Ciugud epar Ciugud au venit în anul 1756 noe. 18 şi au început a învăţa dela Psal. de seara şi au învăţat până la obedinţă.
33. Nicolae dela Ştena epar Broşteani au venit in anul 1756 noe. 29 începând a învăţa la Psaltire dela cat 7 şi au învăţat până la cat 15.
34. Iosif Turcul din Blaj epar. Beii au venit anul 1755 deche. 28 şi au început a învăţa dela buchi şi au învăţat până la ceas de-veati; cântări au învăţat canonul precestii, axionul şi priccasna.
35. Ianoş dela Dobra epar. Dobrii au venit în anul 1756 septembrie 19 şi au început dela buchi şi acum isprăveşte Psalmii de dimineaţă.
36. Nicolae Pop din Sintimbru epar. Carlovei au venit în anul 1756 noe. 28 şi au început a învăţa dela cat. 2 şi acum învaţă la cat 6, cântări au învăţat 2 glasuri.
37. Simion Pop din Giula epar Juc au venit în anul 1756 Ghenarie 2 şi au început la Psaltire a învăţa dela cat. 4 şi acum învaţă la 9.
38. Costandin din Schiopi epar. Turzii au venit în anul 1756 noem-vrie 8 şi au început a învăţa dela Psalmii de seara şi au ispravit şi cei de dimineaţa şi la Psaltire 5 catisme.
39. Vasile din Schiopi epar. Turzii au venit în anul 1756 Dechem-brie 20 şi au început a învăţa dela cat. 3 şi acum învaţă la 6.
40. Onul Turcul din Blaj epar. Beii au venit în anul 1755 Dechem-brie 29 şi s'au apucat dela buchi şi au învăţat până la obedinţă. La învăătura creştinească capete 7. Au învăţat cântări cheruvicul, axionul, canonul precestii şi al crucii.
41. Ştefan din Corpade epar. Timandi Farkaş, au venit în anul 1756 Dechembrie 2 şi au început a învăţa dela cat. 6 şi acum învaţă la 11, cântări au învăţat 3 glasuri.
42. Georgie din Sintimbru epar. Carlovei au venit în anul 1757 Ghenarie 4 şi au început a învăţa dela Psal. dimineţii învăţând acum la ceas pervii; cântări au învăţat 3 glasuri, cheruvicul şi axionul.

43. Irimie din Silivaș epar. Turzii au venit în anul 1756 noe. 5. Au început a învăța dela Psal. dimineții și acum învață la ceas deveati.
44. Pătru Alămar din Blaj epar. Beii au venit în anul 1756 Deche. 20 și s'au apucat dela buchi și acum învață la obedință.
45. Ion Filip din Băișoara epar. Bistrii au venit în anul 1756 Dechembrie 1 au început a învăța dela Psal. de seara și acum isprăvește și cea de dimineața.
46. Toma din Iuda epar. Coprului au venit în anul 1755 Iunie 28 începând dela buchi și au isprăvit ceasoslovul tot.
47. Georgie Morariu din Blaj epar. Beii au venit în anul 1755 Ghenar. 24 și au început dela buchi și au isprăvit ceasoslovul, la Psaltire 2 cat.
48. Toma din Fagigu epar. Părăeanului au venit în anul 1756 noe. 28 și au început dela cat. și acum învață la 19. Cântări au învățat cheruvicul, preceasna și axionul și 3 glasuri.
49. Nicolae Pop din Simcel epar. Beii au venit în anul 1756 Noe. 30 și au învățat cat. 2, cântări cheruvicul și axionul.
50. Todea Pop din Iclod epar. Beii au venit în anul 1756 noe. 5 și au început a învăța dela cat. 7 și acum învață la cat. 11. La învățătura creștinească 8 capete.
51. Gavrilă din Băișoara epar. Bistrii au venit în anul 1756 sept. 15 și au început a învăța dela trei ceas și acum învață la polonoștință. Cântări au învățat trei glasuri și preceasna.
52. Georgie Pânzar din Blaj au venit în anul 1754 febr. 20 și au început a învăța dela buchi și acum învață la ceas 6, cântări 3 glasuri, cheruvicul, preceasna, axionul.
53. Ion din Odverem epar. Hăpârtii au venit în anul 1756 noe. 2 și au început a învăța dela pavecernița mică învățând și cea mare deplin și la Psaltire catisme 3.
54. Vasile din Odverem epar. Hăpârtii au venit odată cu cel al 53 și au început a învăța dela pervi ceas și acum învață la obedință.
55. Moisi din Odverem epar. Hăpârtii au venit cu cel al 53 și au început a învăța dela pervi ceas și au învățat până la obedință.
56. Vasile din Jorocuta epar. Băseștilor au venit în anul 1757 August 20 și s'au apucat dela cat. 1 și au învățat până la cat. 9. Cântări au învățat canonul precestii.
57. Ion dela Supurul de jos, eparchia Carăilor, au venit în anul și luna când au venit al 56 și s'au apucat dela cat. 2 și au învățat până la cat. 5.

58. Vasile Pop din Iclod, eparchia Beii au venit în anul 1756 Noe. 5 și au început a învăța dela cat. 8 și au învățat până la cat. 13.
59. Iosif Todea din Blaj epar. Beii au venit în anul 1755 Noe. 16 și au prins a învăța dela Psal. de seara și au învățat până la deveati ceas.
60. Simion Bănățanul dela Logoj eparchia Vărșetului au venit în anul 1756 august 20 și au început a învăța dela buchi și au învățat până la Psal. dimineții.
61. Nemeș Giurca dela Cosma epar. Apafăii au venit în anul 1757 Genarie 28 și au început dela buchi.
62. Nichifor Pop din Giuluș epar. Ernot au venit 1757 feb. 12 și s'au apucat dela cat. 6.
63. Petru Pop din Giuluș epar. Ernot au venit odată cu cel al 62 și au început dela cat. 1.
64. Georgie Turculeț din Blaj au venit în anul 1755 Martie 2 și s'au apucat dela buchi și au învățat până la Cea. 3
65. Barbul Mutul din Veazea epar. Tiurului au venit în anul 1756 august 2. Au început dela buchi.
66. Bogdan Sârb dela Rășinari epar. Rășinari au venit în anul 1757 Ghenari 28 și au început dela cat. 1.
67. Ion Bogatul din Blaj au venit anul 1756 noe. 20 și s'au apucat dela vecernie și acum învață la Psalmii dimineții.
68. Vasile Grecu din Blaj au venit anul 1756 Deche. 28 și au început dela buchi și au învățat până la Psalmii dimineții.
69. Aleman dela Rășinar eparchia Rășinar au venit anul 1756 octo. 28 și au început dela cat. 1 și au învățat până la cat. 7 și la învățătura creștinească capete 7.
70. Mihaiu Catană din Blaj au venit în anul 1756 angust 2 și au început dela buchi și au învățat până Psal. dimineții.
71. Toader Morariu din Blaj au venit în anul 1756 Deche. 2 și au început dela buchi.
72. Pavel Rad din Blaj au venit anul 1756 octo 8 și au început dela Psal. de seara și acum învață la sfârșitul Psal. dimineții.
73. Florea din Ciugud epar. Ciugud au venit în anul 1756 Deche. 9 și au început dela buchi.
74. Vasile Arsentie din Blaj s'au apucat dela buchi din anul 1757 Ghenarie 18.
75. Pătru din Ciugud epar. Ciugud au venit în anul 1757 feb. 8 și au început dela Psalmii de seara.

76. Simion din Gerla epar. Borțanului au venit în anul 1756 Deche. 15 și au început a învăța dela Psal. de seara.
77. Ion din Blaj epar. Beii au venit în anul 1756 Noe. 20 și au început dela buchi.
78. Istvan Bălen din Măsed epar. Hatăg au venit în anul 1756 Deche. 20 și au început dela buchi.
79. Ion din Bucerde epar. Tiureanului au venit în anul 1756 August 15 și s'au apucat dela Psal. de seara.
80. Georgie din Bucerde epar. Tiurului au venit în anul 1757 feb. 10 și au început dela Psal. dimineții.
81. Avram dela Totoiu epar. Notarășului au venit în anul 1757 Deche. 29 și au început dela buchi.
82. Gavrilă din Morlăca epar. Juc au venit în anul 1757 feb. 15 și s'au apucat la învățătura creștinească.
83. Ion din Birtan epar. Țichindealului au venit în anul 1757 Ghenarie 27 și s'au prins dela Psal. de seară.
84. Măcenic dela Daia epar. Daia au venit în anul 1757 feb. 13 și au început dela buchi.
85. Gligor Pop din Iclod epar. Beii au venit în anul 1756 Deche. 14 și au început dela cat. 1.
86. Ilie (din) Cecalaca epar. Hopârtei au venit în anul 1757 feb. 17 și au început dela cat. 1.
87. Constandin Fogoroși din Blaj au venit în anul 1756 Mar. 28 și s'au apucat dela buchi.
88. Nicolae din Botez epar. Hopârtei au venit în anul 1757 feb. 14 și au început dela cat. 6.
89. Dosofteiu dela Bileag epar. Coprului au venit în anul 1757 feb. 13 și au început dela cat. 2.
90. Onu Archimandrit din Blaj au venit în anul 1756 Deche. 26 și au început dela buchi.
91. Pătru Pop din Cergău epar. Broscățeanului au venit în anul 1757 feb. 13 și s'au apucat dela buchi.
92. Ștefan Sălăgean din Sântul epar. Turzii au venit în anul 1757 feb. 18 și au început dela cat. 5.
93. Antonie Pop din Blaj epar. Beii au venit în anul 1756 Sept. 8 au început dela buchi.
94. Costea Macaveiu dela Câmpeni epar. Carlovei au venit în anul 1757 feb. 17 și au început dela buchi.

95. Nicolae din Mihaltz epar. Notarășului au venit în anul 1757 febr. 2 și s'au apucat dela buchi.
96. Ilie Pop din Beia epar. Beii au venit în anul 1757 febr. 15 și au început dela cat. 1.
97. Gavrilă din Copand epar. Turzii au venit în anul 1757 febr. 17.
98. Mihaiu dela Cergău epar. Broscățeanului au venit în anul 1757 febr. 13 și s'au apucat dela buchi.
99. Vasile Iminovici din Blaj au venit în anul 1757 febr. 2 și s'au apucat dela buchi.
100. Andreiu Zugraf din Blaj au venit în anul 1756 Deche. 20 și au început dela buchi.
101. Alexandru Cismaș din Blaj au venit în anul 1757 febr. 1 și s'au apucat dela buchi.
102. Ștefan Vaida din Glod eparchia Cășaiului au venit în anul 1757 febr. 18 și au început dela Psal. dimineții.
103. Irimie din Glod epar. Cășaiului au venit în anul 1757 febr. 18 și au început dela pervi ceas.
104. Gavrilă din Odverem epar. Hopârtii au venit în anul 1757 Febr. 17 și au început la învățătura creștinească.
105. Vasile Ioanovitz din Blaj au venit în anul 1757 Febr. 2 și au început dela buchi.
106. Vasile Turcu din Blaj au venit în anul 1757 Febr. 2 și au început dela buchi.
107. Gligore din Odverem epar. Hopârtii au venit în anul 1757 Febr. 17 și au început dela cat. 7.
108. Onul din Băișoara epar. Bistrii au venit în anul 1757 Febr. 17 și au început dela obedință.
109. Vartolomeiu din Copand epar. Turzii au venit în anul 1757 Febr. 17 și au început a învăța dela șăti ceas.
110. Toader Cojocnea din Cojocna epar. Turzii au venit în anul 1755 Noe. 8, au început dela buchi și au învățat ceasoslovul. La Psaltire cat. 2, cântări glasurile, pseceasna, acsionul.
111. Toma din Botez epar. Hopârtei au venit în anul 1757 Febr. 19 și s'au apucat a învăța dela cat. 2.
112. Toader din Botez epar. Hopârtei au venit în anul 1757 Febr. 19 și au început dela pavecernița mică.
- 113¹⁾. Onea Ion din Cornățel au venit în anul 1757 Febr. 25 și au început dela Psaltire cat:

1) Deaci începe alt scris.

114. Petru din Veseud epar. Țichindeal au venit în anul 1757 și s'au apucat dela Psaltire.
115. Ion dela Mediaș au venit în anul 1757 Febr. 27 și s'au apucat dela Psaltire.
116. Drăgoiu Achim din Teuș au venit în anul 1757, 1-a Martii la Psaltire, începe la a 4 cat.
117. Avram Muntean dela Câmpeni au venit în anul 1757, 2-a Martii la cântări.
118. Pavel Tudoruț dela Câmpeni au venit în 1757, 3-tia Martii la ceaslov începe.
119. Ianôș Puchian din Lumpărd din varmeghia Clujului la Psaltire și la glasuri au venit 22 Martii 1757.
120. Dumitru fecior al popii Georgie dela Cucitealnic din eparfiriea Șonfălăului au venit la Psaltire și la glasuri, a ceti ști puțin, anul 1757 zile 7 Aprilie.
121. Andreiu a popei Toader din Cucerdea au învățat până la 1 ceas, au venit în anul 1757, 8 zile a lunii Aprilie.
122. Pătru a p. Ion din Cucerdea au învățat până la 1 ceas, au venit în anul 1757 în 8 zile a lunii Aprilie.
123. Ștefan Munteanul dela Sibiu ceteaște ceva, au venit în 11 zile a lunii Aprilie 1757.
124. Avram dela Câmpeani alui Morariu Petrișor au învățat ceaslovul sârbeaște, au venit a învăța pă Psaltirea și cântari 12 Aprilie 1757.
125. Oltean Onu din Aiton din Epar. Clujului au învățat ceva din ceaslov pă sârbie, au venit în 13 zile alui Aprilie 1757.
126. Nicolae al popii Nicolae din Bucerdea epar. Tiur au venit în Aprilie 16 zile 1757 a învăța la ceaslov, a ceti ceva ști.
127. Ion din Turda au venit în Aprilie 16 zile 1757 începe la cetanie.
128. Pop Toader din vidicul Kövarului din bima Turdei au venit în April 18, 1757 începe la azbuchi.
129. Mihalca Ion din vidicul Kövarului din Mănăstur au venit în April 18 1757 a ceti ceva ști.
130. Pop Simion din vidicul Kövarului din Mănăstur au venit în April 18, 1757 începe la azbuchi.
131. Pașca din Cucerdea din eparchia Ernot au venit în April 21 1757 au început la șasti ceas.
132. Georgie din Cucerdea eparf Iernot au venit în April 21, 1757 au început la utearnea.

133. Ion din Ciugud eparfiriea aceeași au venit în April 23, 1757 începe acum.
134. Ion Câmpeanu dela Medieș au venit în April 25, 1757. începe la bucovnă.
135. Ilie Tămaș din Tău epar. Tiurului au venit în April 26, 1757 începe la șăsti ceas înaintea.
136. Ion din Patărlaca din epar. Tiurului au venit în April 29, 1757 învață la cat. 11.
137. Onul din Feleac din epar. Cluj au venit în April 29, începe la Psal. dimineții.
138. Antonie din Sățchie (?) din epar. Pieaur? (IIIbOP) au venit în April 30, 1757 la Psaltire începe.
139. Tanasie din Calacea epar. Dârjei au venit în April 30, 1757 la Psaltire ad. (oua?) cat. începe.
140. Toader din Secuen din epar. Ci. Inspenctor au venit în April 29 1757 începe prolon sām... ep.
141. Toma din Sănislău din varmeghia Sacmarului au venit în Maiu 3 zile va începe la Psaltire.
142. Onea al Oprei Ceachi din Vizocna au venit 11 Maiu 1757 începe acum la buch.
143. Istatie Câmpeanu din Eparfiriea Roșiei din cea latinească intră la cea românească în Maiu 12 zile 1757 și ceva numai a ceti.
144. Ioan Șalamon din Geoagiu din Varmeghia Hunedii au venit în Maiu 12, 1757 începe la bucovnă.
145. Nicolae din Hășmaș Eparfiriea Cășăieanului a p. Vasilie au venit la glasuri 20 Maiu 1757.
146. Stan al Măriei dela Blaj au început în 21 Maiu 1767 la bucovnă.
147. Pop Ianoș dela Berința din Kövar au început la utrenie anno, 1757, 27 Maiu.
148. Miclea Costan din Copalnic din Kövar au început la ceasuri 1727, 27 Maiu.
149. Gâți Ion din Copalnic din Kövar au început la glasuri 1757, 27 Maji.
150. Todea a Mărâncăi dela Balgrad au început la cetanie 1757, 27 Maji.
151. Fărănți Ion din Letca din Kövar au început la ceaslov 1757, 27 Maji.
152. Rați Vasile din Letca din Kövar au început la Psaltire 1757, 27 Maji.

153. Ion al p. Todor din Racovița din țara Oltului începe la 9 ceas 1757, 28 Maji.
154. Avram dela Borband începe la glasuri 1757 4 Iulii.
155. Ion al p. Oprea din Kacova începe la 2 glas 1757, 6 Iunii.
156. Pantelimon a p. Antonie din Tur epar. Turzii începe la Psaltire 7 Iunii 1757.
157. Grigorie Horgaș din Tănași începe la Psaltire 1757, 16 Iunii.
158. Samoil Filip din Lățiu începe la Psaltire 1757, 16 Iulii.
159. Nicolae Rucsa dela Bălgrad începe la Psaltire 1757, 17 Iulii.
160. Pătru Pop dela Bălgrad la Psaltire începe și la dialog 1757. 16 Iulii.
161. Ion Fulea din Bălgrad iară la Psaltire și la dialog 1757, 16 Iulii.
162. Ion Boer dela țara Oltului începe la Psaltire 1757, 18 Iulii.

(Orig. în bibl. archid. din Blaj).

III. — *Anul 1763 Aprilie 20.*

Eorum scholasticorum qui et quo ordine ex proximo exercitio annuali scilicet tentamine legi merentur nomina in suprema grammatice classe.

Ioannes Papp al. caes-regius.
 Demetrius Vidrai al. sem. paup. B. Virginis.
 Ioannes Visoly al. caes-regius.
 Nicolaus Papp al. sem. paup. B. Virginis.
 Ignatius Vokczeller al. caes-regius.
 Gregorius Blegy.
 Ioannes Apoldi alum. sem. paup. B. Virginis.
 Ioannes Czimbora.

In media grammatices classe.

Volfgangus Kaliany alum. caes-regius.
 David Remetei » » »
 Abrahamus Balomiri al. sem. paup. B. Virginis.
 Arsenius Popovits al. caes-regius.
 Gregorius Papp » » »
 Emanuel Nyagai » » »
 Georgius Onyika.
 Demetrius Laczi.

In infima grammatices classe.

Georgius Balomiri al. sem. paup. B. Virginis.
 Michael Papp » » » » »
 Paulus Racz » caes-regius.
 Michael Gambuczi.
 Ioannes Papp.
 Grigorius Papp alum. sem. paup. B. Virginis.
 Georgius Papp alum. caes-regius.
 Basilius Vitez alum. sem. paup B. Virginis.
 Basilius Kontor.
 Ladislaus Koruly alum. sem. paup. B. Virginis.
 Georgius Molnar.
 Nicolaus Apoldi alum. caes-regius.
 Nicetas Papp » » »
 Georgius Penzar.
 Ludovicus Nopcsa alum. caes-regius.

In elementari schola.

Alexander Papp.
 Georgius Papp.
 Michael László alum. sem. paup. B. Virginis.
 Samuel Papp » » » » »
 Georgius Kriszta.
 Nicolaus Haportany alum. sem. paup. B. Virginis.
 Gabriël Tobias » » » » »
 Volfgangus Remetei » caes regius.
 Ioannes Vidrai » sem. paup. B. Virginis.
 Iosephus Makrai » caes-regius.
 Ioannes Lemni » » »
 Georgius Farkas.
 Stephanus More.

Nomina conjugistarum

Ioannes Mardsinay.
 Theodorus Orha.
 Alexander Fogarasi.
 Basilius Cirka.
 David Kalyaani alum. caes-regius.
 Georgius Tikosi » sem. paup. B. Virginis.

Georgius Szabo.
 Ioannes Motok alum. caes-regius.
 Thomas Pap » sem. paup. B. Virginis.
 Ioannes Telmecsél » » » »
 Stephanus Dioszegi
 Ioannes Nyágoe.
 Simon Vadi alumnus caes-regius.
 Ioannes Papp.
 Georgius Marillay.
 Ioannes Major.
 Iosephus Iminovics.
 Theodorus Tesani
 Alexander Golla.
 Ioannes Banyai.
 Alexander Pogany alum. caes-regius.

Nomina Comparistarum.

Theodorus Nemes.
 Ioannes Szentmiklousi.
 Volfgangus Farkas.
 Nicolaus Moizes.
 Georgius Papp.
 Nicolaus Benei.
 Alexander Nagylaki.
 Basilius Papp.
 Ioannes Makra.
 Eremias Strasai.
 Nicolaus Papp.
 Demetrius Papp.

Nomina majorum declinistarum.

Nicolaus Szirbu.
 Makaveus Velkeran.
 Simon Laci (Ladislaus).
 Georgius Silvasi.
 Basilius Rakolcze.
 Georgius Nemes.
 Petrus Pap.
 Petrus Paraleu.
 Ioannes Bozes.

Ioannes Brenca.
 Sigismundus Benei.
 Basilius Iminovics.
 Nicolaus Czipar.
 Ioannes Papp.

Nomina minorum declinistarum.

Stephanos Csokotis.
 Ioannes Papp.
 Nigrus Papp.
 Alexander Aron alum. sem. paup. B. Virginis.
 Basilius Papp.
 Ioannes Kaliany.
 Basilies Nemes.
 Ignatius Togye.
 Ioannes Dragosi.
 Andreas Szava.
 Nicolaus Szava.
 Simon Rosie.
 Ioannes Taics.

Legistae.

Nicolaus Pap alum. sem. paup. B. Virginis.
 Ioannes Paralleu.
 Simon Papp.
 Filiphus Csokotis.

Balásfalvae apud ssmam Trinitatem
 die 20 Apr. stylo veteri anno 1763.

NOTA: Elevii sunt scriși la fiecare obiect de învățământ în ordinea notelor obținute. Suprema grammatices classis avea următoarele obiecte de învățământ: Doctrina christiana, oratiă ligata, praecepta poëseos, argumentum, praecepta syntaxeos. Media grammatices classis: doctrina christiana, argumentum, praecepta. Infima grammatices classis: doctrina christiana, praecepta grammaticae, argumentum, praecepta rudimentorum. Schola elementaris: doctrina christiana, argumentum, praecepta. Conjugistae: doctrina christiana, conjugationes, praecepta. Comparistae: doctrina christiana, comparationes, declinationes. Majores declinistae: doctrina christiana, declinationes. Minores declinistae: doctrina christiana, declinationes.

(Orig. în bibl. archid. Blaj).

IV. — *Anul 1760 Noembrie 28.*

Regulae seu ordo domesticus qui pro alumnis seminarii pauperum B. Virginis Anunciatae anno 1760 concinnatus et mense Nov. die 28 stylo veteri iisdem praelectus est.

Cum Apost. 1 Cor. 14,40 dicat: omnia honeste et secundum ordinem fiant; cumque ordinem inter juniores quoque observari praescribat dum Ephes. 6,4 dicit: Patres educate filios vestros in disciplina et correptione Dni; ideo necessarium omnino existimavi, ut vobis qui huc in litteris erudiendi convenistis, ea, quae domesticam disciplinam seu ordinem concernunt exponerem et observanda proponerem.

Regula generalis.

Quoniam dilecti unus studii vestri scopus est ut nempe animae vestrae saluti consulatis et quid quid proposito huic conducere potest id sicut divinum mandatum cum timore observetis; ideo quilibet vestrum sibi idest suo muneri ante omnia intentus sit et attentus illud diligenter discat et perficiat et quae singulis temporibus et rebus ad suum munus requiruntur, ea diligenter inquirat et reipsa exequatur. Ab hoc suo munere nec mente nec sermone actioneve ad dextram aut sinistram deflectat ac declinet, secus in iis versans, quae a suo munere distrahunt et negotia sibi convenientia imperfecta deseret et diaboli insidiis facilius capiendus exponetur, sicque nec Deo nec superioribus placere poterit.

Regulae peculiares.

1. Mane dato signo omnes decenter in silentio surgetis, induti similiter ad musaeum: (quod tempore hyemis focarius prius calefaciet): conferetis preces ibidem dum vicepraefectus monebit communiter devote et composite recitabitis; tum silentium ad tempus usque scholarum tenebitis, sub hoc quivis lectioni et penso sibi assignato sedulo incumbet si vero cum quopiam extraneo tunc casu ad musaeum intrante loquendum veniret, solus vicepraefectus voce demissa talem alloquatur et quocumque et brevibus poterit, absolvet.

2. Similiter composite silentium observabitis in meridie a duode-

cima usque ad tempus ingressus scholarum et post scholas a hora quinta usque ad tempus collationis; diebus vero quibus a scholis liberi estis iisdem horis et tamdiu tenebitis, donec vicepraefectus a silentio cessare dicerit.

3. Extra praedicti silentii horas tempus habebitis indifferens illudque non secus ac silentii horas cum aliquo vestro fructu transigetis, vel ea nempe, quae in scholis explicata sunt invicem repetatis vel aliud quidpiam, quod ad aedificationem et pietatem conducit seu unde meliores redditus in aliqua virtute proficiatis, tractabitis.

4. Tempore indifferenti extra domus ambitum aut intra ambitum in aliorum cubiculis confabulantes non reperiamini, similiter dormitorium de die non nisi causa prius vicepraefecto nota intrabitis.

5. Ad ecclesiam orationis causa et ad curiam ob vestras necessitates ire vobis licebit, alio vero non nisi obtenta prius facultate exibitis, negotiisque corporis causa assumptis ocyus absolutis domum pro silentii tempore redibitis.

6. Quilibet conductum foris habere debet et hospitium et quo male affectus: (cum nunc alius pro infirmis locus non habeatur): exire tenebitur et tum primo dum nempe integre convalescet ad seminarium intrare poterit.

7. Diebus ad animum oblectandum ordinatis simul omnes et per oppidum bini (quod semper observabitis) procedetis nec domi ullus a communitate sine facultate remanebit, nec foris ab eadem se quisquam divellet. Loca vero oblectandi animi causa illa adibitis, quae vicepraefectus adhibito sibi vicinorum consilio praelegerit, ibi lusum honestum, quo et animus exhillaret et a scopo vestro prudentiaeve consiliis non distrahatur, exercere poteritis. Procul a vobis absint et tunc et alias indecorae actiones, quae nempe speciem alicuius peccati in memoriam revocare possent, multo magis eae, quae alterius animum offenderent. Ex deambulatione domum ordinate pariter debito tempore redibitis.

8. Obsequia quae vobis invicem in communi praestare debetis, pervices prout vicepraefectus distribuet praestabitis; quilibet munus sibi assignatum velut Deo inspectore in pigro studio et attentione diligentia perficiat, alteri ministrans ita animo affectus sit, veluti Christo inserviret.

9. Ad mensam dum convenitis, cibum praecedat oratio, quam per vices et tunc et alias recitabitis; si quid ex ferculo partiendum veniret, vicepraefectus sola cujusque necessitate considerata sine ulla personae acceptione dispensabit et distribuet.

10. Rebus quibus utimini, ut in bono statu conserventur cura et sollicitudo sit penes vicepraefectum et penes eum, qui re tunc utitur,

si tamen rem alter et ab hoc et ab illo negligi contempnique observaret et ad hunc ejus rei velut communis procuratio pertineret. Ianuis nihilominus musaei et dormitorii dum nempe omnes seu hinc seu inde exeunt, ut bene acclusae maneant, solus vicepraefectus attendet.

11. Post vespertinam collationem signo dato simul omnes preces absolvetis, compositi in silentio ad dormitorium vos conferetis et quilibet in suo lecto ea quae Spiritus sunt meditando, decumbet.

Hae sunt dilecti, quae nunc vobis observanda promulgantur, quaeque si transgressi fueritis pro transgressionis qualitate et delinquentis habitu poenitentia seu canone quoque salutari castigamini, si vero quemadmodum et speramus, superiorum ordinationibus vos accomodaveritis dum ipsum audietis, qui Luc. 10,16 dicit: qui vos audit me audit, qui vos spernit me spernit. Qui vero mandatum Dei proficit gaudeat et exultet quia uti Ioan 12,50 dicitur: mandatum Dni vita aeterna est; Quam ut et vester benefactor Illmus ac Rmus dnus Praesul consequatur, vestrae erit obligationis saepius pro eo Deum exorare.

Praedictas regulas non licebit ulli interpretari alias ac superiores vestri intelligunt; hinc si de harum vera intelligentia quaestio inter vos oriretur, superioribus vestris et ultimo Praesuli determinandam omnino relinquetis. Balazsfalvae anno et die supra notatis.

Ex Illmi ac Rmi dni Praesulis annuientia et benedictione per me Athanasium Rednik O D Basili M.

Ad regulam 8-am *addita anno 1762* (cu mâna lui Rednic): Appendix prima: Ne officium ministrandi velut res parvi momenti aut indifferens putetur neve aequabilis unius personae delectus superbiae suspectum reddat eum, qui praeficitur et quasi caeteri contemnerentur etiam vicepraefectus ad corpus pertinens ministrandi officium caeteris, praestare tenebitur, per humilia namque opera quis ad imitationis Dei altitudinem ascendit.

Appendix 2-da: Ne tamen in bonis prae caeteris amplius velle et facere cuiquam relinquatur accasio, quod esset vitium contentionis duo vicepraefecti declarantur qui per vices pariter unius loco (seu quantum unus ex caeteris inservit) ministeria ad corpus pertinentia in communi peragent, quorum unus dum suas in serviendo vices facit, alter vicepraefectus in regulis expressa munia peraget. Appendix 3-tia: Deinceps qui hactenus vicepraefecti munia in regulis expressa abire consuevit non vicepraefectus sed Decanus compellabitur. Balazsfalvae anno supranotato. Adjecta rursus per me praenotatum.

Nota: Ap. 3. e scriis de Rednic. In alt exemplar scriis întreg de mâna lui, la sfârşitul ap. 2 citim: haec addita sunt anno 1761.

(Orig. bibl archid. Blaj)

V. — *Anul 1774 Octomvrie 29.**Visitatio canonica seminarii diaecesani anno 1774,
29 8bris etc. Visitatio capellae aulicae.*

1. Quis fundavit hanc capellam et cuius est?

Antiquitus reformati erexerant dein successu temporis eppus Klein in valachicam redegit, tandem ex parte ruinata eppus P. P. Aaron refecit et seminario dioecesano propriavit.

2. Quae habet paludamenta et quanta?

Habet paludamenta sericea pro festivitibus honesta et quidem eorum stolae et oraria auro et argento circumdata, pro ferialibus vero diebus praesertim pro ordinandis apta ex simplici materia carton dicta. Numerus eorum in Inventario constabit.

3. Habetne vasa sacra et campanas et quot? et libros ecclesiasticos in simplici compactura aut argento obductos quot et quales?

Habet calices argenteos deauratos et unum medium solum argenteum in parte superiore, ex argenteis autem calicibus unus datus est ad tempus in Naszod pro usu religioso ibidem existenti. Campanas etiam habet 2. Libros etiam necessarios habet in simplici compactura, quorum numerus in Inventario scriptus est.

4. Est ne capella haec firma et stabilis vel quis defectus?

Non est firma quoniam unus paries inferiorem plateam respiciens est proximus ruinae, defectus autem est in solis tegulis et calce, quae sua Excellentia pro granario suae aulae applicari curavit.

5. Quem fundum aut dotem habet capella haec ad se servandam?

Nullum fundum alium aut dotem habet quam a seminario diaecesano, siquidem telonium nundinarum, quod a praedecessoribus pro capellae conservatione fuerat concessum sustulit sua Excellentia.

6. Num officium ecclesiasticum exacte fiat in hac capella et per quos, num etiam religiosi huius domus et an accurate intersint divino officio?

Fit omnino exacte officium divinum ordinarie quidem per homines religiosos seminarii subinde etiam per ordinandos. Religiosi intersunt divino officio nisi inevitabiles labores publici aut domestici aut debilitas aliqua ipsis superveniat.

Visitatio seminarii.

1. Quis hoc seminarium fundavit, quando, cuius sumptibus et quem in finem?

Fundavit pie defunctus eppus P. P. Aaron anno 1758 proprii, sumptibus in finem per fundatorem in testamento insertum.

2. Unde subsistit?

Ex bono Kut et typographia subsistit.

3. Pagus Kut est-ne undequaque in tuto positus aut aliquo litigio implicatus et quo?

Non est undequaque in tuto positus siquidem eum primis gravi litigio communitates genuensis implicatum est, deinde perennialiter in ipsum bonum non est adhucdum introductum ob defectum vitiosarum collationaliū.

4. Habetis-ne fundationales contractuales et collationales Reas aut alia instrumenta huc spectantia et ubi sunt?

Habet contractuales comitis venditoris Gabrielis de Bethlen per cancellariam aulicam trannicam in forma bona expeditas, collationales etiam habet sed vitiosas; interim nec confirmationales debita via adhucdum sunt expeditae, sunt et alia instrumenta hoc bonum concernentia, quae in Inventario specificata sunt numerice.

5. Quid annue infert hoc bonum?

Iuxta submissam etiam Suae Matti relationem si omnia naturalia in pecuniam convertantur, facto per plures annos calculo in mediocritate 1600 in summo 2000 Rf. importat.

6. Quis administrat et ratiocinatur de proventibus et cui?

Administrat de mente fundatoris praefectus seminarii cum fratribus pronunc P. Iosaphat per saecularem tamen officialem ratiocinatur autem eppo de mente fundatoris, sed nunc juxta dispositionem suae Exellentiae capitulo.

7. Quis est typographiae procurator et a quo constitutus?

Pater Germanus est procurator constitutus a praefecto et fratribus et confirmatus per eppum pie defunctum Rednic.

8. Quid annuatim importat typographia?

Iuxta submissam suae Matti relationem et initum per plures annos calculum dentis expensis annuatim pro eadem fieri solitis importat ad 600 Rfloreos in puro lucro manente tamen ejus fundo semper instructo.

9. Quis legavit typographiam seminario et quem in finem?
Eppus P. P. Aaron legavit seminario qui etiam eam propriis sumtibus erexit, legavit autem in finem eum in quem et bonum Kut.
10. Quales libros imprimitis et quo censore?
Libros valachicos officium divinum et doctrinam christianam continentes, imprimimus censore Rmo dno Kalyani et aliis capitularibus ad id ordinatis.
11. Quas et quot formas litterarum habetis, quot proela?
Litteras habemus duplicis speciei latinasque nempe et valachicas, latinae sunt solum unius formae et nec dum sufficientes fusae, valachicae vero sunt 4 formularum, proela tria parata, 4-tum semiparatum 5-tum vero solum ex ligno paratum.
12. Quid expenditis in impressionem unius philerao et quanti venditis?
Pro impressione unius philerae praesertim cum rubro computandis computatis expendimus 3 nummos distrahimus autem a 5 nummis.
13. Quale privilegium pro typographia et ubi est?
Privilegium typographiae est antiqui usus per Mattem ssmam confirmatio et regia decreta saepe saepius data ut typographia habita amplietur.
14. Extra hos fundos percepit ne aliunde vel percipit actu aliquid seminarium et quantum?
Percepit etiam ex interusurio 3000 Rf. annuatim 120 Rf. et actu percipit, ex domibus Jovianis pro capitali 250 Rfl. illis inhaerentium annuatim 15 Rfl. quos modo in futurum non percipiet, si quidem sua Extia suae aulae apropiavit illos; percipit item a nobili soradio (?) pro 100 Rf, 4 orgias lignorum.
15. Quam summam ex his redditibus omnibus simul sumptis actu in cassa habet seminarium quantumve elocatum aut creditum aliis et quibus?
Ex Inventario patet summa parata quae in cassa seminarii reperitur actu, sed etiam debitorum activorum.
16. Quot sunt, alumni in hoc seminario aut extra qui ex his proveniunt?
Pro nunc solum 12 alumni in seminario hoc aluntur, extra seminarium nullus; interim diaecesis alumnis ad scholas alias proficiscentibus ex mandato suae Extiae datur pecunia etiam extra seminarium hoc ex cassa seminarii.

17. Quantum in ipsos annue impenditur?

Hoc anno pro victu eorum inpendebantur 500 Rf. pro amictu vero 133 Rf. 24 Xri.

18. Quot alumni viribus huius foundationis interteneri posse putaretis ita ut tanta substantia remaniat, quanta ad ipsam foundationem integre perpetuo conservandam sufficiat?

Pro nunc 15 alumnos intertineri posse putamus ex fundo fluente; ubi vero fundus stabilis ad bancalitem aliquam locatus fuerit ut ex eo atiam interusuria quottannis fluat, pro tunc sperare poterimus 20 alumnos intertenendos; si tamen extra seminarium in nullum alium finem vel locum proventus erogati fuerint.

19. Quot estis religiosi intra et extra seminarium ex cujus proven-
tibus subsistentes. Quot item intra septa haec laici?

Hactenus eramus intra seminarium 4 religiosi, modo vero a 3 hebdomadis 3. Extra seminarium unus laicus intra septa haec nullus.

20. Quis vobis victus, quis amictus, quod institutum et num illa
servetis amussim uti professi estis?

Victus noster juxta professionem nostram in reg. ins. 19-a amictus hactenus solitus et usurpatus. Institutum professi sumus s. Basilii, observare conamur illud, uti doceri et observari videmus.

21. Habetne domus haec clausuram religiosam et a quo dependet
immediate?

Habuit et habet ordinariam sed praetextu pietatis multae mulieres transeunt per monasterium. Dependet autem juxta ordinationem suae Extiae immediate a capitulo juxta fundationis autem mentem a Eppo.

22. Habetne seminarium bibliotecam et ubi est ajus cathologus?
Quis huius fundator?

Habet omnino, ejus cathologus constat in Inventario. Fundator autem ex parte huius bibliothecae est Eppus Aaron, ex parte Rednic, sed majori ex parte seminarium propriis sump-
tibus procuravit.

23. Cui et in quo est obligata haec domus?

Nulli obligatam novimus in ullo nisi quod mercatoribus armenis pro rebus emptitiis teneamur praefer (?) propter 75 Rfloreos pro nunc solvere.

24. Domus Carolinensis unde subsistit?

Ex proventibus huius seminarii subsistit.

25. Num ab hac domo carolinensi sint aliqua bona abalienata et qualia et quomodo?

Sunt omnino bona Marosvaragyensia, quae consistunt ex molendinis, pratis, terris arabilibus atque e ducillis in pago Orda dicto sita, alia item A. Carolinae ex nonnullis vineis et terris arabilibus consistentes, ex quibus prima quidem amissa sunt via illegitima executionis, postrema vero via potentiae, quae modo omnia per fiscum regium possidentur.

26. Instrumenta ad illa bona spectantia ubi et qualia sunt?

Instrumenta ad haec bona spectantia reperiuntur in archivo seminarii, qualia autem sint illa, ex Inventario apparebunt.

27. Num et alia litteralia et contracta eppatum et monasterium aut alios, aliasve causas, personas, res et ecclesias concernentes hic reperiantur et ubi sunt?

Qualia litteralia instrumenta praeter seminarium et domum Carolinensem concernentia hic reperiantur ex inventario patebit.

NB. Solus praesul singulos de vita et moribus alterius privatim examinare solet de canone.

(Orig. bibl. archid. Blaj)

VI. — *Scrisori diferite.*

I. — *Atanasie Rednic către episcopul P. P. Aaron.*

Illustrissime ac Rme Dne Praesul mihi gratiosissime.

Post meum Balazsfalva discessum e schola latina et valachica quidam majores et minores studiosi in vestibus, veluti ad comedias induuntur, induti sunt, unus regis personam agebat alii quatuor tabernaculum in quatuor columnis, sub quo rex procedebat, portabant, agebant duo insuper epporum personam cum infula latinae simili, duo angelos referebant, hi imagines etiam ad pectus consutas habebant, vestes in hunc finem ab uno et ab altero acceperunt, rex qui erat habebat a Dna Mardsinaina quamdam ejus vestem decem ut audio aureos valentem, sceptrum in manu cum aliquo vitro, qualia vitra etiam alii in fronte gerebant, ut audio ex candelabro, quod Cibinii a D. Pekkers emimus accepta. Sic instructi cum uno timpanatore, cursore item, qui tubam postariam in manu gerebat, uno vexillum portante, quod erat factum ex materia quam P. Gregorius Viennae emerat a se, altero Aethiopem repraesentante, cum duobus Zingaribus fides pulsantibus per aliquot domus hic Balazsfalvae suum ad quod erat instructi exercitium absolverunt; hoc constabat ex quatuor aut quinque cantionibus Valachicis et duorum regis et alterius peroratione Valachica,

rex autem veluti in solio, supra baculos, quos alii ipsi tenebant, sedens perorabat, cursor supra humeros unius pedibus stans tubam suam inflabat; hinc Balazsfalva depositis vestibibus hi omnes praeter Zingaros quos dimisit Basilius caecus, qui cum studiosis ibat simul et alter didascalus latinus Zacharias, moverunt versus Sabesium, quo appropinquantes resumptis vestibibus sua exercitia Sabessii aliquot in locis perfecerunt, iverunt et Carolinam, Vincium, ad pagum Kut et alia loca visitantes, priori die ut referunt ante nativitatem Balazsfalva moventes, pridie Epiphaniae, dum etiam ego domi eram advenerunt eo die in refectorio nobis dum manducabamus suas fecerunt figuras omnia vidi praeter cursoris figuram, qui dicebatur stetisse in humeris alterius; quid de ista horum extraordinaria actione homines loquantur, audio quod noster populus cum summa ubique admiratione aspiciebat et ubi ecclesias alias non frequentabant dum hi intrabant ecclesias, populum prae multitudine ecclesiarum non capiebat, aliquibus in locis imagines assutas vestibus puerorum homines exosculabantur, alieni uti Germani et Saxones et Hungari magnum se habere gaudium in horum actionibus declarabant, quidam quasi cum displicentia dicebant apud se non reperiri tam aptos ad similia exercenda, neque similia factitari; hoc etiam audivi dici a quodam, quod alius quidam e nostris hominibus dicebat: Turcam nos prohibere verbo, facto exercere. Rdmus autem Vicarius dicebat se per omnia fuisse contrarium ne ita induti hinc inde discurrerent, ipse Basilius Caecus qui veluti custos ipsis traditus est mihi referebat se omnimode laborasse, quatenus impediret istam legationem suam et juvenum, sed P. Gregorius ipsum quasi cogebat et nec sic volens abire, tandem consentiente etiam P. Sylvestro convictum se dicebat. Quid quid alii dicant, hoc verum est, hanc esse magnam novitatem, quae nec ab aliis nationibus exercetur et licet audiatur a quibusdam laudari, non tamen scimus an ideo laudetur quia res digna laude ab ipsis censetur vel vero ideo ut nos magis excitent ad similia facienda, quae nobis vitio verti possent, si enim ipsi laudant veluti digna laude quare ipsi nullibi taliter exercent ut admirationem et laudem sibi compararent, pro quibus magnum studium et multas expensas faciunt. Scimus praeterea multos nos habere osiores, qui facile nos deferre possent veluti signa jam futura alicuius rebellionis indicare, dum tympano, vexillo et tuba procedentes de civitate in civitatem vident et melius esset latere, donec perfecte bonum possideretur et sic prodire, quam signa quaedam non perfecte possessi boni adversariis, si qui essent ostendere et sic facilius ab adversario ante finaliter obtentum bonum expugnari. Dicit fors quispiam ipsos studiosos ad 80 florenos acquisisse, ego autem audio ex Basilio eorum ductore, quod a dua Mardsinaina acceptam togam adeo corruperint ut illa flens ipsi coqueretur de illa 10 aureorum veste, quod non amplius ipsam portare possit nec marito referre audet nec amplius se claves suae domus Patri Gregorio concredaturam, audio insuper ex Basilio quod et aliorum cum suis vestibibus studiosi in hoc itinere laceraverint vestes, ubi neglectus studiorum hoc tempore, quid dicendum de juventute, quae jam nunc formas varias incipit haurire. Nostri P. Religiosi referente Rmo P. Vicario secunda Nativitatis die discesserunt unus ad Kut alter hinc inde decurrat (? foarte şters) donec ille ad Kut... ibidem simul cum studiosis comediastis in tractatione apud D. Mardsinai existentes et ipsi pridie Epiphaniae Xti Domini domum venerunt. Utinam jam si se sub lege obedientiae religiosae non agnoscunt uti facta demonstrant, alios ab ea non seducerent, sed scandalosa post adventum

intelligere debui, monebat P. Vicarus moderatorem Boer ne pueros suos admitteret similia quae retuli exercendi, is reposuit se non scire jam quem audiat. Basilius Caecus pariter referebat se multum confusum dum unam P. Gregorii alteram P. Vicarii voluntatem observabat. Diaconus me interrogante cur non offerret Evangelium osculandum sub Lyturgia Ddmo P. Vicario prout typicum praescribit, reposuit sibi hoc prohibitum ab aliis patribus, dicente P. Sylvestro se esse majorem in ecclesia nec velle similem introduci consuetudinem; ego hoc audiens tacui et haereo dubius quid ego facturum sim dum celebrare in prsesentia P. Vicarii deberem, nullus enim ex Balazsfalvensibus patribus rem de qua loquor facit, licet et P. Szakadatio id me fecisse retulerim. Quibus etc. Balazsfalvae 11 Ian 1756 Illmae ae Rmae Dnis Vrae humillimus in Xto. servus *P. Athanasius*.

(Orig. bibl. archid. Blaj).

II. — *Scrisori de elevi.*

1. — Revendissime dne P. in Xto mihi Venerandissime

Dătătoriu acestia gramaticul Simin din Cuzirioara (Cuzdrioara cott. Solnoc-Dobăca) după rugarea și recomandăția ce am fost făcut la M. D. Vladica și și la Sfinția Ta; acum s'a trimis la mila făgăduită, la săminarium. Pre carele de iznov cu smerenie îl recomandălesc ca pre un prunc de bună nădejde din părinți din neam slobod, credincioși și ascultători. In reliquo favoribus et precibus commendatus persevero. S. Ujvar 7-ma 9-bris 761-mo Rdissimae Pattis Vrae humillimus servus P. Demetrius Kassai.

Vo. Rdissimo Domino Athanasio Rednic O. D. B. M. religioso zelansissimo et Patri in Xto Venerandissimo. Balazsfalvae.

(Orig. biblioteca archidicesană, Blaj)

2. — Prea osfințite și prealaminat Doamne Doamne mie milostiv stăpân, iporci.

Viind și eu aici la școalele Mării Tale, mi-a dat Dzeu gând și poftă spre învățatura letinească, pentru care lipsă și fiind că sunt și departe și-mi este cu anevoie a mă putea chivernisi, cu mare umilință mă rog Măriei Tale să te milostivești a mă primi și pe mine în numărul celorlalți în seminariumu Măriei Tale. A Măriei Tale mai mic și plecat în toată vremea și pururea rugătoriu pentru Măria Ta, *Petruța Ionaș*.

Vo. La prealuminatul și prea osfințitul M. D. Vladica. *Apoi tot acolo cu mâna lui P. P. Aaron*: Carii or încape acolo trebuie să fie cu calculuș, cu bună măturie și de bună nădejde. Despre carele toate va avea grige Ci. P. Prefect. 1 Novem. 1758 *P. Pavel*,

(Orig. bibl. archid. Blaj)

3. — Prea luminate și preosfințite Doamne Doamne Petre Paule Aaron de Bistra al nostru milostiv stăpân.

Cu această plecată scrisoare cad la mila Măriei Tale rugându-me precum îți faci milă cu mulți de-i primești la mila Măriei Tale, întru acest chip me rog și eu Măriei Tale ca să-ți faci milă a me primi la seminariul Măriei Tale. Cu aceasta rămău slugă plecată gata întru slujba Măriei Tale. Eu *Dumitru Popovici* din țara Bănatului.

Vo. Prealuminatului și prea osfințitului Domn Domnului P. P. Aaron de Bistra episcopul Făgărașului.

(Orig. bibl. archid. din Blaj)

4. — Prea cinstite și mie cuvios patron părinte.

De vreme ce am auzit în sfintele scripturi cetindu-se că noi, cari suntem copii, să creștem în frică lui Dzeu, însă fiindcă noi fără îndreptarea și dirigerea celor mai înțelepți a ne face buni nu putem, pentru aceea năzucsc la mila Sfinției Tale, ca să te milostivești de va fi cu putință a me primi și pe mine în numărul celorlalți seminariști a Mă-Tale, ca învățând cele ce acum mi s'ar cuveni, să me învrednicesc și la cele mai mari învățături prin cari să pociu cunoaște legea lui Dzeu (pentru care sfârșit ne-a și zidit Dzeu) și pentru Sfinția Ta să pociu ruga pre milostivul Dzeu, ca împeună cu dânsul să împărătești. *Humillimus cliens Ioannes Telmeceșely*.

Vo. Prea cinstitului Părintelui Atanasie.

Pe dosul scrisorii P. P. Aaron a scris: Si puer haec concepit, quod est difficile creditu idemque et scripsit, sine dubio admitendus erit.

(Orig. bibl. archid. Blaj)

5. — Prealuminate preaosfințite Doamne mie milostiv stăpâne.

Cu umilință și cu smerenie la mila Mării Tale căzând am alergat văzând pre Măria Ta pre toți săracii cu milă socotind, rugându me pentru aceste lipse ca să te milostivești smerenii mele să me miluești cu o pereche de cioareci și la seminarium să me primești, fiindcă sunt foarte departe din țara Bănatului și nici de acasă am nădejde că și maica mea se ține cu destulă sărăcie, ca prin mila cu mine un nevrednic făcută, să se milostivească mântuitorul a Te împărtăși vecinicele sale bunătăți, fiindcă eu nu sunt vrednic ați face Măriei Tale destul pentru atâta bine al Măriei Tale.

Sufletesc și smerit fiu

Dumitru Popovici

Vo. Cu umilință și cu smerenie să se dea în mâna Mării Sale Dmlui Vladică.

(Scrisoarea e fără dată, adresată lui P. P. Aaron, cum o dovedește rezoluția de pe verso, în care se cere părerea prefectului seminarial).

(Orig. Bibl. archid. Blaj)

6. — Méltóságos kegyelmes nekem érdemem felet valo
jo Uram és Patronusum!

Én itten Balázsfalván Isten engedelmeségéből tanulásra adván magamat de a tehetség rosszul engedi magával, mert csak az Isten tudja miképpen töltöm időmet mert a kenyeretlenség rajtam uralkodik s a tanulás is nem eshetik úgy a mint kénék azért mostan amint vettem észre a seminárium egy héjával fog leni azért alázatosan instálnék a méltóságos urnak, hogy amint a többiekkel is irgalmaskodik rajtam könyörülvén szegény tehetetlen a töb seminaristák számában számlálni a mely istenes grációját énis minden napi imádságomban megigyekezem hálálni. A méltóságos Urnak

leg alázatosab és kisebb szolgája

Tikos György filius jurati

Vo. A méltóságos püspök urhoz nékem érdemem felet valo jo patronus uramhoz.

Tot pe Vo. cu mâna lui Aaron: Meg láttynk mikket vevin azoktul informatiot, akiktul ilik.

(Orig. bibl. archid. Blaj).

MISCELLANEA

O mare pierdere arhivistică

În 15 Iulie 1927, în urma împrejurărilor cunoscute, s'a dat foc palatului de Justiție din Viena, care a ars până la zidurile exterioare; astfel a fost distrusă și arhiva ministerului de interne și de justiție austriac, adăpostită într'insul. Fiind una din cele mai bogate arhive, care conținea, în afară de materialul ridicat de Ceho-Slovacia și Italia, aproximativ 18.000 fascicule și 3900¹⁾ cartoane cu acte, se poate fără exagerare susține că dela marea revoluție franceză arhivistica n'a mai înregistrat o pagubă atât de apreciabilă. (Despre soarta arhivelor rusești nu se știe încă nimic precis, astfel că această constatare nu se referă și la Rusia.)

Pe cât de mare e această pierdere din punct de vedere cantitativ, tot atât de însemnată este și din punct de vedere calitativ, cîci amintita arhivă conținea pe lângă o colecție destul de numeroasă de documente și manuscrise și de acte din arhiva imperială, toate actele provenite dela autoritățile cărora din epoca Mariei Terezia și până la anul 1918 le-a fost încredințată administrația țărilor din posesiunea imperială, cari nu făceau parte din teritoriul aparținând Coroanei Sf-tului Ștefan,²⁾ precum

și actele provenite dela Suprema Instanță Juridică, autoritatea care din anii 1749—1848 avea, pentru aceleași țări competența unei Curți de Cazație și Minister de Justiție.

Însă nu numai Austria actuală, ci și toate țările cari au obținut teritorii din cuprinsul fostei monarhii au suferit pagube însemnate prin distrugerea acestei arhive. Între acestea, singure Ceho-Slovacia și Italia, cari au ridicat înainte de dezastru o mare parte din materialul referitor la provinciile cari în prezent se află în posesiunea lor, au fost mai puțin lovite. Istoriografia celorlalte țări însă, și chiar cea general europeană, va simți dureros această pierdere, căci actele fostului Minister de Interne austriac, înființat în anul 1848 în locul Cancelariei austro-boeme reunite, nu se refereau numai la administrația «Teritoriilor Austriace», ci și la aproape toate mișcările politice, naționale și culturale din întreg cuprinsul imperiului Habsburgic¹⁾ și chiar din străinătate; la fel și actele provenite dela diferitele instanțe supreme polițienesti, al căror început datează încă din epoca împăratului Josif al II-lea, cari mai conțineau și date prețioase asupra multora din personalitățile mai de seamă, contemporane, căci guvernul imperial avea interes să cunoască exact tot ceea ce putea amenința liniștita stăpânire a posesiunilor sale pentru a putea lua din vreme măsurile preventive corespunzătoare.

¹⁾ Vezi «Archivatische Zeitschrift» vol. 36

²⁾ Pentru teritoriile cari constituie Republica Austriacă actuală actele cari au fost astfel distruse încep încă din secolul al XVI-lea, căci amintita arhivă conținea materialul arhivistice provenit dela următoarele autorități: ale Cancelariei Aulice Austriace (1527—1749), ale Directoriului cu Publicis et Economicis (1749—1761), ale cancelariei aulice Austro-Boeme reunite (1762—1848).

¹⁾ De altfel, competența ministerului de interne austriac a fost extinsă pentru anii 1861—67 și asupra Ungariei și Transilvaniei.

Din cele expuse reese deci și importanța pe care actele amintitei arhive o aveau pentru istoriografia noastră, pentru cunoașterea mișcărilor politico-naționale românești din ultimul secol în ținuturile noi alipite și chiar în Principatele Românești. O mulțime de izvoare prețioase pentru istoria contemporană a Românilor au pierit astfel, fără să fi putut fi cunoscute și folosite de știința istorică românească.

C. S.

Despre stemele românești ale lui Richental.

În această revistă No. 4 p. 150 urm., d. Mihail Popescu publică un documentat articol despre stemele Principatelor Române înfățișate de Richental și reproduse mai târziu după acest izvor, în mod direct sau indirect, de Hulsius, Seb. Münster, Schrot și alți heraldiști germani.

Sunt absolut de acord cu concluziunea d-lui Popescu, că stema capetelor de arabi zisă «a Basarabilor» n'a fost nici-odată întrebuintată la noi în țară, ceea ce am și susținut la pag. 65 din lucrarea mea «Delegații din țara noastră la Conciliul din Constanța» (Anal. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. VII 1927). Cred însă că este bine să precizez că stema dată de d-l Popescu la fig. 7 și 10, înfățișând «doi copii de arab spate'n spate», nici nu trebuie a fi pusă în discuție, de oarece ea a fost pentru prima oară atribuită țării noastre abia în anul 1536, prin faptul, că editorul lui

Richental, H. Steiner, a *intvertit* clișeele pe care le-a copiat după cele ale lui Anton Sorg din 1483 (cf. nota 5 la pag. 68 din lucrarea mea).

Dacă examinăm prima ediție tipărită a croniciei, vom vedea într'adevăr că stema cu copii de arab figurează la f. 109 av. alături de stema dată de dl Popescu la fig. 6, adică stema lui Thebemur sau Dobromir. Stema cu copii arabi este însemnată: «Von dem herczogen von zaltaygen in kriecheu dere zum Greiffen».

Oricine își va da seama că Steiner a făcut o greșală, care s'a repetat și în ediția din 1575 a lui Richental, editorii Refeler și Feyerabend necunoscând lucrarea lui Anton Sorg din 1483. Alți autori, lucrând în mod direct sau indirect după Steiner, au repetat greșelile făcute de el, până în zilele noastre.

Steiner a intervertit clișeele și în alte locuri, de ex. stema lui Stanislaus (din Neamț?) figurând la f. 181 rev. din ediția lui Anton Sorg.

În ceea ce privește stema dată de dl Popescu la fig. 2 și 8 cu capetele de arabi pe două crengi, vom observa că ea este indicată de Anton Sorg ca fiind a țării «possen in der thürgei» adică a *Bosniei* (v. f. III rev.).

Este sigur, precum am spus-o în lucrarea mea citată, că găsim în Richental *însuși izvorul* stemelor discutate. Edițiile și còpiile mai recente sunt fără valoare științifică

și trebuie să ne referim întotdeauna la izvoarele mai vechi, când ascendența lor directă este dovedită, în speță diferitele manuscrise (Aulendorf, Constanț etc. și volumul lui Anton Sorg) — astfel făcând eliminăm din discuție orice material inutil de natură a ne încurca, cum sunt tocmai stemele 2, 7, 8 și 10 din articolul d-lui Popescu.

CONSTANTIN I. KARADJA

Un hrisov inoperant

de Emil Virtosu

De curând a fost prezentat spre transcriere Arhivelor Statului din București un document cu o alură puțin obișnuită. E un hrisov scris pe hârtie, emanat dela Scarlat Grigorie Ghica, Domn al Țării Românești, și conține privilegiul acordat lui Voicilă logofeșelul divanului din București, de a fi apărât le toate dărilor în ființă până la 20 Noemvrie 1758 — data emiterii hrisovului — și de oricâte ar mai fi eșit în urmă. În afară de faptul că hrisovul conține o amplă enumerare a dărilor de atunci, mai bogată ca în multe alte privilegii contemporane, el interesează mai ales prin problema pe care o pune. Și anume, e cu puțință să-l considerăm act autentic, operant, când îi lipsesc elementele cele mai importante de autentificare, ce formează protocolul final? Lipsesc adică locul emiterii; numele diacului ce l-a scris; semnătura autografă a Domnului, deși, există cadru special desenat de diac, îndată după monograma domnească în chinovar; pecetea domnească, aplicată de obicei supt semnătură, în tuș sau cerneală roșie; acel „*procitoh*”,

conformitatea sau colaționarea, semnată de vel logofăt, șeful cancelariei domnești; mențiunea „*trecut în condică*”, corespunzătoare numărului de înregistrare de astăzi.

În fața lipsurilor de mai sus, nu mai începe îndoială că actul n'a avut valoare legală la instanțele contemporane. Pe de altă parte, mărimea — 51.3×39 cm. —, faptul că e alcătuit din două file; înălță *K* foarte înflorită și întovărășită la capătul rîndului, pentru simetrie, de o floare de acantă; scrierea curată, complectă, cu prezențările strict legale; întrebuintarea a două cernele de rădăcină și chinovar; precizarea emitentului, beneficiarului, datei, toate acestea înlătură dela început și definitiv ipoteza formularului tip. Se cercetăm, deci, alte posibilități.

Domnia lui Scarlat Gr. Ghica începe la 7 Septemvrie 1758 și ține până la 11 Junie 1761, astfel că precipitarea într'un fel sau altul a domniei n'a existat, pentru a putea rămâne documentul nedesăvârșit.

Presupunând că beneficiarul ar fi încetat din viață înainte de legalizarea actului, privilegiul odată acordat ar fi slujit urmașilor, și ca atare, nu s'ar fi putut anula.

Puteau ieși din cancelaria domnească acte incomplete? În veacul al XVIII-lea era cu neputință. Documentul însuși spune textual: „am întărit cu domneasca pecete și cu iscălitura domnii mele”. Și acestea nu erau numai formule deșerte.

O ultimă ipoteză, mai probabilă. Actul va fi fost scris în afara cancelariei domnești, de un diac grăbit, și prezentat spre legalizare. La colaționare, sau poate și mai înainte, se va fi observat omisiunea mărturiilor domnești, cea înșiruire a membrilor Divanului. Aceste măr-

turii erau absolut necesare într'un act solemn destul de important cum este un privilegiu, boerii urmând să-l consfințească prin participarea și aprobarea lor, cum găsim în celelalte privilegii contemporane. Lipsind mărturiile, documentul nici n'a mai fost prezentat Domnului, și probabil, se va fi confecționat un altul, cel inoperant rămânând în păstrarea scriitorului sau a beneficiarului.

De altfel, considerațiile de mai sus nu și-ar mai fi avut locul, dacă acele condicii domnești, în care se înserau actele cancelariei domnești, nu s'ar găsi evacuate astăzi la Moscova, și deci dacă n'am fi în imposibilitate să controlăm, spre a vedea dacă e înregistrat sau nu, dacă e autentic sau nu. Dăm și privilegiul în întregime:

Io Scarlat Grigorie Ghica Voevod, Bojieiu milostiiu gospodin Vlahscoi.

Cu cale și cu dreptate fiindu spre slugile carii slujăsc cu credință și cu dreptate, pre fieștecare după slujba și credința care se arată a să milui și a să dărui cu ceale din domneștile mili. Intru aceeaia dar, învrednicindu-ne Domnul Dumnezeu și pe noi cu domnia Țării Rumânești, înpărătescul și strămoșăscul Domnii mele scaun, socotit-am Domniia mea și pentru sluga Domnii mele Voicilă, Logofețelul de divan, care deapururea să află la divanul domnesc neprestan, unde slujind cu credință și cu dreptate Domnii mele și Țării, milostivitu-m'am Domniia mea pentru a lui dreaptă slujbă printr'acest hrisov al Domnii mele, ca să fie supt acest priveleghiu, adecă el și toată casa lui să fie în pace și ertat de tot fealul de dâjdi și orândueli oricâte ar eși peste an în țară, dela vistieria și dela cămara Domnii mele, de niciunile val și

nici o supărare s'ă n'aibă; asă-menea și ale lui dreapte bucate să fie în pace și scutite, stupii i rămătorii de dijmărit și vinul ce să va face în viile lui de vinărici, și o pivniță aici în orașul Bucureștilor de fumărit, de cămănărit, de vamă, de vin domnesc și de ortul vătășăsc. Așijderea să aibă a ținea și un om strein fără de bir și fără de nume în vistieria Domnii mele, carele să fie în pace și ertat de toate dăjdiile și angariile ce ar eși peste an în țară, dela vistieria sau dela cămara Domnii mele, ori cu peceti ori fără de peceti, de niciunile nici un val și nici o supărare să n'aibă, nici la vel samă sau la ajotorință, nici la mucare, nici la poclonul Baiaramului, sau la alte podvoade, de zahereale, de cheresteale și de cai de olac nidecum să nu să supere. Pentru că aflându-se numitul logofețel napristan cu slujbă în divanul domnesc, m'am milostivit Domniia mea de i-am dat acest priveleghiu, ca să aibă aciastă milă și de câte ci serie mai sus să fie apărat, pentru slujba ce slujaște Domnii mele și Țării. Drept aceeaia dar, pornucim Domnia mea, dumitale vel agă i vel căpitan za dorobanți, i altor zapcii ori de ce treaptă veți fi și ori cu ce slujbă vă veți orându, i dumneavoastră ispravnicilor județului, toți să aveți a vă feri întâi de casa numitului logofețel, nefăcându-i nimeni de nemic supărare, cât și de omul său, băntuială măcar cât de puțin să nu-i faceți. Așijderea poruncim Domniia mea și voao dijmarilor i vinăricearilor i fumarilor i cămănarilor i vameșilor i vătășilor de cărciumari, văzând hrisovul acesta al Domnii mele, toți să aveți a vă feri de bucatele numitului logofețel, nefăcându-i nici o supărare de

nemic peste porunca Domnii mele. Și pentruca să să păzească neștrămutat și în toată vremea câte să coprinde într'acest cinstit hrisov al Domnii mele, am întărit cu domneasca pecete și cu iscălitura Domnii mele. Inaco danes po vecem gospodsvami. Și s'au scris în luna lui Noemvrie 20 dni, la anii dela zidirea lumii 7267, iar dela nașterea Domnului și mântuitorului nostru Is. Hristos 1758.

Io Scarlat Grigorie Ghica Voevod

1) *Bojiei milostiei gospodin.*

O scrisoare a Doamnei Elena Matei Basarab din 1653

La Finta — scrie cronica — «s'au lovit oștile foarte tare. Atunci o ghindă (un glonte) au stricat pe Matei în picior, însă cu biruință s'au întors în Târgoviște la scaunul său» 2).

Iată'n această privință o prea frumoasă scrisoare semnată de D-na Elena³⁾ în care, deși foarte pe scurt, se descriu întâmplările nu tocmai la fel cu narațiunea prolixă a lui Miron Costin⁴⁾ și se vede că s'au rănit bărbați sus-puși, fără a fi vorba de Domnul. Ne putem însă închipui că dacă printre boerii de frunte cari aveau nevoie de ajutor medical n'ar fi fost și Matei Vodă, n'ar fi intervenit chiar Doamna

spre a obține un hirug de la bunii vecini Sibieni.

Am găsit documentul din întâmplare în Arhiva Națională Săsească din Sibiu. Este scris pe o coală de hârtie albă, solidă, format mijlociu, cu litere foarte regulate și citețe; cerneală neagră bine conservată. Se cunoaște a fi de mâna unui diac cult, de sigur apusan.

Pe fața întâi citim:

Helena Dei gratia Principisa Valachiae Transalpinæ etc. Pruden tibus ac Amplissimis Dominis, nobis optimis vicinis, sincerisque amicis, Consulo ac Judici regio Amplissima e Civitatis Cibiniensis. Salutem ac benevolen tiam nostram.

Pentru prieteniia și voia cea bună, carea în toată vremea avem cătră dumneavoastră vecinii noștri cei buni și credincioși n'am putut zăbovi a nu face și pre dumneavoastră partași aceștii vești bune și veasele, carea ne se aduse astăzi miercuri după amiază în 18 zile de mai, aici în satul nostru în Rucăr, de la Măriia lui prea luminatul Domnu meu, cum eri marți să fi avut războiu foarte greu cu prizmașul nostru Vasile vodă, toema până în seară, și mila lu Dumnezeu cea mare adus-au biruință în partea noastră, atât cât toată călărimea lui au căzut și rămâind pedestrima, se-au închis în carăle taberii lor, împreună cu Vasile vodă și cu ginere-său Cazacul, și oștile Domnului i-au încongiurat de toate părțile, și așa avem nădejde în mila lui Dumnezeu să se surpe semeția vrăjimașilor noștri și ai dumnilorvoastre, până în sfârșit. Pântru care și drept care lucru fie har, laudă și mulțemire, *Deo ter optimo Maximo, qui superbis adversatur humilis autem dat gratiam.* Lângă acestea, pohitim dela Dumnilevoastre *hoc etiam beneficium*, pentru că întru iuți-

¹⁾ Locul rezervat de diac pentru semnătura autografă a Domnului, încadrată dreptunghiular; dedesupt ar fi fost aplicată pecetea gospod.

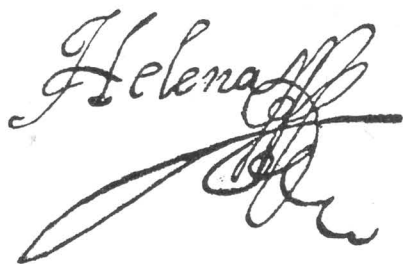
²⁾ *Șineai. — Hronica Românilor și a mai multor neamuri Iași 1853, III, pag. 57.*

³⁾ Elena iar nu Elina! Pentru a dovedi aceasta am facsimilat aci iscălitura, care se vede a fi *manu propria*.

⁴⁾ Letopisețul Terei Moldovei, în *Kogălniceanu, Letapiseșe*, Tom I pag. 335.

mea războiului câțiva și de în boiarii noștri cei de frunte se-au rănit. de va fi în cetatea Dumnilorvoastre vreun hirurgus bun ca acela care să poată fi de folos, dumneavoastră să nu-l apărați a-l slobozi să vie fără zăbavă cu ciastă slugă a noastră, că aici la noi sânt oameni proști, nu sunt meșteri cum ară trebui. Noi drept aceia foarte vom ști har dumnilorvoastre; *interim, Divinae Tutelae vestras Amplitudines vehementer commendamus. Datum Rukarum die 18 mensis maj Anno mundi Creationis 7161.*

*Vestrarum Amplissimarum Dominationum
Vicina benevola*

Pe fața a patra, care—scrisoarea fiind împăturită—formează exteriorul copertei, se află adresa:

*Prudentissimis Circumspectis ac Amplissimis Viris, Dominis Judici Regio et Consulo
Amplissimae Urbis Cibiniensis Vicinis
nobis benevolis, honeste dentur*

Mai jos, de altă mână, s'a notat: «Apportata p. Joannem Kemeny, 1653 die 29 May» și:

«Confieret des Mathiae Wajdae seine frau certificiret Einem Ehrsamem Rath die erhaltene victoriam contra Kosaccos und den Lupul; auch dass Ihr Herr in ein Bein geschossen worden».

Prin urmare, cel puțin verbal, vestea rănirii Domnului Munteniei totuși n'a lipsit de a fi dusă și'n

Ardeal. Este numai regretabil că nu aflăm de aci amănunte mai precise, confirmând sau îndreptând cea ce ne spune Stoica Ludescu ¹⁾, că Matei Vodă a fost rănit «cu un glonț la piciorul stâng din josul genuchiului».

Nu putem ști dacă aducătorul scrisorii a fost chiar Kemény Iános, faimosul căpitan și om de încredere al celor doi Rákóczy, care mai fusese și altă-dată ca sol atât în Moldova cât și'n Țara Românească, dar nu pomeneste de vre-o misiune aci la 1653, în memoriile sale ²⁾.

În fine, n'am putut afla când și pe cine d'între chirurghi au trimis Doamnei, bunii vecini sibieni, căci această «binefacere», — nu'ncape îndoială — au îndeplinit-o fără'ntârziere, după-cum le era obiceiul.

DR. G. Z. PETRESCU

Un nou document din timpul luptelor Românilor ardeleni împotriva unirii bisericești.

«Dacă ideea unirii bisericii române cu cea catolică a venit de la împăratul Lepold I sau a fost a iezuiților — e irelevant. Faptul e, că iesuiții în numele împăratului au inițiat și purtat pertractările în chestia aceasta, și în numele împăratului au făcut și promisiunile ade-menitoare» ³⁾.

După sinoadele generale ținute la Alba-Iulia în 1694 și'n 1400, unirea se putea privi ca o faptă formal împlinită și bine primită de cea mai

¹⁾ Istoria Țării Românești, în «Magazinul Istoric» T. IV, pag. 324.

²⁾ Cf. Neagoe Popea.—Memoriile lui Kemény I. București 1900.

³⁾ Teodor V. Păcățian, Cartea de Aur sau Luptele politice — naționale ale Românilor de sub coroana ungară.—Sibiu 1904 V. I, p. 31.

mare parte a clerului român, cu consimțământul întregului popor. Dificultăți totuși au făcut între alții locuitorii din scaunul Sibiului și dacă, de o cam-dată, s'au lăsat înduplicați de decretele și mandatele pline de grațioase intenții ale împăratului, când au văzut că toate acestea rămân literă moartă pentru guvernul transilvănean, s'au întors cu înverșumare încontra unirii și a uniților ¹⁾.

Dovadă și declarația următoare:

«Noi sătenii din Rășinari, mici și mari, cari și mai în jos ne vom iscăli/adeacă cei tineri și bătrâni/fiind multă îndoire între creștini și gâlceavă pentru preoții cei uniți: noi cești mai jos numiți săteni nu în-găduim până la moarte a-i mai priimi întru cele sufletești și be-serecești a ne sluji nouă nimic de acum înainte/iar pe preoții cei neuniți îi priimim și-i cinștim și-i vom cunoaște preoți adevărați + întru ceale sufletești a ne sluji + M-ța: Ap. 7 zile 1745.

Eu Pătru Drăgoi	Eu Tatomir Rășpopul
» Bucur Sas	» Oprea Vlaico
» Pătru Droc	» Alăman Megieș
» Bucur Bleazu	» Alăman Sălișteanul
» Koman Bucurel	» Koman Neaicul
» Dumitru Măglașul	» Bucur Turcul
» Șerban Drăgoe	» Mane Bobeș

Mai sunt nume ca: Hojă, Vidrighin, Sfaciog, Tăval, Bunea etc. etc. (cu totul 185) «împreună cu tot satul».

Data protestului arată însă, nu numai că toate mijloacele pentru împlinirea de fapt a unirei erau încă încercate după jumătate secol de la decretarea ei, dar că mai vârtos, după dovada ce se dase în Dieta staturilor și ordinelor celor trei națiuni privilegiate din 1744, de nesinceritatea făgăduelilor de drepturi și avantagii, acum Românii erau hotărâți a rămâne credincioși bisericei lor strămoșești și—se știe—pe alocurea, această hotărâre i-a împins chiar la excese ¹⁾.

Am găsit actul de mai sus în Biblioteca Muzeului Brukenthal din Sibiu; el pare a fi fost înmănat guvernului Transilvaniei.

«Dar guvernul, cu organele sale,... caută pretutindenea să turbure buna înțelegere și să facă pe Români să treacă la calvinismu, ceea-ce în partea i-a și succes» ²⁾..... așa că cei din Rășinari... au rămas neuniți până astăzi».

DR. G. Z. PETRESCU

¹⁾ Cf. Lapedatu Al.—*Doi cărturari brașoveni div. sec. XVIII și câte-va documente împotriva unirii.*—București 1915.—Primul document aici este abjurarea de unire a unui diacon din Rășinari, cu data de 15 Dec. 1741.

¹⁾ Hurmuzaki. *Fragmente din Istoria Românilor*, Vol II pag. 175.

²⁾ T. V. Păcățianu. *Op. cit.* pag. 52.

BIBLIOGRAFIE

REVISTE ARHIVISTICE

Archeion (Revista arhivelor polone) II. Varșovia. 1927. Al doilea volum al revistei de studii arhivistice poloneze cuprinde între altele un studiu semnat St. Ketrzynski intitulat, *Observații asupra originii Metricii Coroanei și a caracterului ei în veacul XV*. Se știe că unul din izvoarele cele mai însemnate ale istoriei Poloniei este Metrica Coroanei, seria registrelor de acte transcrise pentru autentificare la cancelaria regală. Această metrică e compusă din volume anuale în care se transcriau actele pe măsură ce se prezentau la cancelarie. Cuprinde acte de caracter foarte deosebit: diplomatice (solii, tratate de pace, omagii), economice (vânzări, arendări ale bunurilor coroanei, acte particulare) și administrative (ordine circulare etc). Metrica Coroanei se păstrează în diferite copii; cea mai bună și mai completă e cea din Arhivul Principal din Varșovia. Pe lângă Metrica Coroanei exista și o Metrică a Lituaniei. Autorul articolului constată că obiceiul de a copia actele emaneate sau primite de autorități în anume registre exista în Polonia din veacul XIV. Pentru cancelariile episcopale avem dovezi că lucrul se practica din 1320, iar pentru cancelaria orășenească din Cracovia dela 1300.

Pentru cancelaria regală, adică Metrica Coroanei, nu avem nici un registru anterior anului 1447, dar sunt dovezi că existaseră registre mai vechi, azi pierdute. Ioachim Bielski afirmă că au pierit în lupta dela Varna (1444), dar e vorba de

o simplă legendă, căci în a doua jumătate a veacului XV Długosz a utilizat în cronica lui materiale istorice din registrele azi pierdute. Probabil sub Cazimir cel Mare (1335—1370) s'a luat măsura înființării Metricii Coroanei. Pe lângă lipsa registrelor anterioare anului 1447, multe registre posterioare acestui an lipsesc în Metrică. Articolul mai conține știri asupra felului cum se înscriau actele la cancelaria regală și asupra controlului la cari erau supuse.

În același număr al anuarului d. M. Handelsman publică un articol: *Metoda cercetărilor arhivistice*, fragment dintr'un curs de studii arhivistice organizat la Varșovia. Sunt sfaturi și principii pentru toți cei ce fac cercetări în arhive.

Dintr'un ciclu de articole privitoare la organizarea arhivelor streine, d. T. Manteuffel publică o scurtă schiță asupra *Organizației arhivelor franceze*.

Archeion. III. Varșovia. 1928. Cuprinde un articol de d. W. Suchodolski: *Organizația arhivelor în Rusia Sovietică*.

Toate arhivele de stat din Rusia, cuprinzând și multe colecții private luate pe seama statului, au fost centralizate formând: Fondul arhivistic unitar al statului, sub conducerea unui comitet intitulat: comitetul arhivistic central. Centralizarea arhivelor este bine înțeles numai în privința organelor de conducere, colecțiile rămânând separate. Schimbarea capitalei dela Petrograd la Moscova a avut ca

urmăre aducerea în acest din urmă oraș a unei părți a arhivelor ministerelor, dar actele mai vechi au rămas pe loc formând «Arhivele istorice din Leningrad», actele ministerului de externe de pildă încep din veacul XVI. La 1925 a avut loc un congres al arhiviștilor sovietici, cu ocazia căruia s'a constatat că 21 % din funcționari aveau instrucție superioară, 53 % secundară, 25% inferioară. La 1924 numai 1,5% din funcționari făceau parte din partidul comunist, la 1925 acest procent se ridică la 13%, creștere care se explică nu prin noi numiri sau schimbări, ci prin reducerea generală a funcționarilor, comuniștii nefiind atinși de reducere. Se constată că funcționarii de arhive au lefuri de mizerie.

La începutul revoluției multe arhive fură distruse: materialele fură întrebuințate pentru încălzit, multe acte ale ministerelor avură această soartă.

Principalele lucrări ce se fac azi în arhivele sovietice privesc actele politice din ultimul timp (secolul XIX — XX) pentru «demascarea» diplomației lor. Cunoscutul istoric Potrowsky a expus acest program de luptă la congresul amintit mai sus. Secțiile noi aדause pe lângă cele vechi la arhivele statului sunt: secția războiului civil, a guvernului provizoriu, actele fostului minister de externe, actele familiei Romanov și a principalilor ei sfetnici, actele sovietului central. Aceste secții formează Arhivele centrale ale revoluției din Octombrie, așezate la Moscova. În legătură cu arhivele apar două publicații: «*Krasnij Arhiv*» (Arhiva roșie) închinat cercetărilor istorice, «*Archivnaje Dielo*» închinat teoriei și practicei arhivistice.

În acelaș număr al anuarului d. A. Bachulski se ocupă cu *Arhivele Belgiei*.

Archelon IV. Vârșovia 1928. — Numărul 4 al revistei de studii arhivistice poloneze cuprinde două articole privitoare la arhivele bisericii catolice în Polonia; primul de cunoscutul istoric al propagandei catolice la Ruteni și în Moldova, W. Abraham: *Legislația bisericească privitoare la arhive*, cellalt al abatelui Kwolek: *Organizarea științifică a arhivelor diocezelor*. A. Krynsky se ocupă de termenii *arhivist* și *arhivarius*, preferând pe cel dintâi, mai vechi în Polonia introdus din Franța, cel de al doilea fiind impus de stăpânitorii germani și austriaci. Foarte interesant articolul d-lui St. Ptaszycki: *Inventarul arhivelor Coroanei din 1613*. Cel mai vechi inventar al arhivelor coroanei polone din Cracovia e din 1613 scris de secretarii regali Stanislav și Matei Lubinski, cari au împărțit catalogul după țările cu care aveau relații Polonia. De pe atunci exista o secție specială a Valahiei (Moldova) și Basarabiei (Țara-Românească) începând cu actele omagiale și de alianță dela sfârșitul veacului XIV. Inventarul din 1613 s'a păstrat în mai multe copii, aproape toate defectuoase, greșeli de citire ale documentelor par a fi fost și în original (d. e. Togaras p. Fogaras). Aceste greșeli s'au perpetuat apoi în inventarele de mai târziu, ca de pildă în al lui Rykaszewski din 1682 reprodus de B. P. Hașdeu în *Arhiva istorică a României*, II, pp. 49—65, care nu pare a fi decât o copie defectuoasă a celui din 1613.

P. P. PANAITESCU

Archivalische Zeitschrift, München, Bd. IV (1928). În afară de studii de diplomatică, de critica textelor și de istorie a arhivelor germane, volumul acesta cuprinde un interesant articol al d-lui Hans Kaiser cu privire la începuturile științei arhivistice. Primul erudit care s'a ocupat cu probleme de arhivistică a fost *Iacob de Rammingen*, care a publicat în 1571 la Heidelberg două lucrări: Una intitulată *Von der Registratur und jren Gebäuwen und Regimenten*, în care vorbește despre importanța arhivelor (la dânsul cuvântul «Registratur» este identic cu «Archiv») clasarea materialului arhivistic, folosul ce-l aduc arhivele, însușirile ce trebuie să le aibă un arhivar, dând chiar o schiță despre istoria arhivelor în antichitate. A doua este un «*Summarischer Bericht, wie es mit einer Künstlichen und vollkommen Registratur eingestalt*». Într'însa dă sfaturi pentru orânduirea arhivelor.

După o jumătate de veac apare un alt tratat de arhivistică datorit profesorului Italian *Balthazar Bonifacius* și intitulat *de archivis liber singularis*, Venetia 1632, cuprinzând 10 capitole scurte, în cari se dau reguli de organizarea și clasarea arhivelor.

După el cancelarul *Ahasver Fritsch* publică în Iena la 1664 un *Tractatus de iure archivii et cancellariae*, în care pe lângă problemele despre noțiunea, folosul și vechimea arhivelor se pune pentru întâia oră chestiunea: cine are dreptul de a înființa arhive?

Alți promotori ai științei arhivistice au mai fost *G. Aebbtlin* cu lucrarea: *Introducere în arta registraturii* (Ulm 1669); *Bernhardt Moltz*, *De jure cancellariae et archivii* (1692); *Iacob Wencker*, fost

mult timp arhivar al orașului Strassburg; cu operele sale: *Apparatus et instructus archivorum* (1713) și *Collecta archivii et cancellariae jura* (1715).

În cursul veacului XVIII numărul lucrărilor de acest fel devine tot mai mare, iar în anul 1816 apare prima revistă germană de specialitate: *Zeitschrift für Archiv-und Registraturwissenschaft*, sub direcția lui Paul Oesterreicher și F. Döllinger.

Un studiu tot atât de important este al d-lui W. Lippert despre Expozițiile arhivistice, în care expune diferite idei și rezultate ale experienței cu privire la expozițiile de material arhivistic. Deși nu contestă importanța expozițiilor permanente, crede însă că ele nu interesează îndeajuns publicul, de oare ce îi oferă de odată prea multe piese, a căror valoare și frumuseță n'o poate cuprinde. De aceea autorul este pentru expoziții temporare și cari să cuprindă numai anumite categorii de piese arhivistice.

În aceeași revistă (Bd. V 1929) d. Ernst Müller ridică o chestiune de cea mai mare importanță pentru arhivele moderne: prin ce mijloace s'ar putea asigura materialul arhivistic aflător în registraturile diferitelor autorități înainte de a fi depus în arhivele statului. Reclamând întocmirea unei legi generale a arhivelor, care să rezolve această problemă, autorul publică circulara din 12 Decembrie 1927 a Prezidenției Consiliului de Miniștri Prusian, prin care se indică normele ce trebuie urmate la toate ministerele în vederea selecționării și distrugerii actelor, documentelor, registrelor, etc. aflătoare la autoritățile statului.

De remarcat este și studiul d-lui

Ernst Müsebeck despre influența ce a avut-o războiul mondial asupra metodei arhivistice.

Ca și în volumele anterioare, se publică mai multe relații foarte amănunțite asupra organizării arhivelor din diferite state europene, din cari cea privitoare la organizarea arhivelor din Rusia sovietică prezintă un interes deosebit.

C. M.

Archives et Bibliothèques de Belgique, tome III, Bruxelles 1926. O mare parte din acest volum este ocupat de literatura biblioteconomiei belgiene dela 1901—1925. Arhivistica este reprezentată printr'un singur studiu, al d-lui Joseph Leffèvre: *L'ambassade d'Espagne à La Haye et ses archives*. Ambasada Spaniei la Haga a fost întemeiată de regele Filip IV în 1684, iar arhiva ei, aflătoare astăzi în arhivele generale ale regatului belgian, prezintă o' importanță mare pentru cunoașterea legăturilor de tot felul între cele două țări. D-l Eug. Bacha în *Les transformations de l'écriture occidentale* arată că modificările introduse în cursul timpului în formele scrisului se datoresc așa numitei «loi des contraires». În cronică se face între altele, o dare de seamă despre cursul practic de arhivistică (*cours pratique d'archivéconomie*), ce s'a înființat încă din 1919 pe lângă arhivele generale ale regatului belgian din Bruxelles.

C. M.

Levéltári Közlemények (Periodicul arhivelor din Ungaria) anul V, (1928). Între diferitele studii despre arhivele indigene (mai ales județene și ale palatinului Ungariei) și străine, remarcăm o foarte interesantă dare de seamă despre arhiva statului din Florență, semnată

de Dr Gárdonyi Albert și alta despre arhiva statului din Bologna, datorită d-lui Dr Lukcsics Paul. Se începe publicarea scrisorilor Elisabetei Szilágyi, soția lui Ioan Corvin de Hunedoara. Ele nu prezintă decât un interes istoric redus, căci se referă mai mult la intervenții pe lângă regele Matei Corvinul și la chestiuni de curte.

D-l Dr Iványi Béla dă o' relațiune amănunțită despre școala pontificală de arhivistică înființată pe lângă Vatican în 1884 și complectată în 1924. În această *Scuola Pontificia di paleografia e diplomatica in Vaticano* se predă un curs de arhivistică, altul de paleografie și altul de diplomatică. Interesant este că între elevii acestei școli pontificale nu sunt numai băieți, ci și fete.

În aceeași revistă anul VI (1928) găsim în primul rând importantul studiu al d-lui Dr Herzog Jozsef despre istoria arhivei camerale ungare și al d-lui Dr Szabó István despre încercările ce se fac în Germania pentru asigurarea depozitelor de arhive dela autoritățile statului în timpul cât nu sunt încă depuse la arhivele statului. D-l Pleidell Ambrus face o dare de seamă despre activitatea institutului istoric unguresc din Viena. Acest institut înființat în 1926 este un adevărat «hospitium» științific, în care găsesc adăpost și îndrumările necesare toți cercetătorii unguri, care au de făcut studii în arhivele și bibliotecile vieneze. În primii doi ani dela înființare (1926—1928) s'au perindat în acest institut o serie întreagă de arhiviști și istorici din toate părțile Ungariei spre a-și aduna informațiile necesare pentru lucrările lor istorice.

În acest volum se vorbește și despre noi. D-l Gagyi Ienő face o

dare de seamă despre vol. I (No. 1-3) din Revista Arhivelor, cum și despre școala superioară de arhivistică și despre Muzeul Arhivelor Statului. Tot d-sale i-se datorește și o recenzie a lucrării d-lui Traian Popa, Documente privitoare la tre-cul Românilor din scaunul Mureșului.

Bibliothèque de l'Ecole des Chartes, celebra revistă de erudiție din Paris, publică în vol. 89 din 1928 următoarele studii mai importante: *Demaïson*, Documents sur les drapiers de Reims au moyen-âge; *Caillet*, La decadence de l'Ordre de Cluny au XV-e siècle; *A. Lesort*, Diplôme inédit de Charles le Chauve pour l'abbaye de Saint-

Denis (entre 840—867); *A. Thomas*, Charles IV le Bel à Villefranche en Limousin.

În vol. 90 (1929, fascicula I): *A. Coville*, Notice sur la vie et les travaux du comte Fr. Delaborde; *J. Estienne*, Chartes de Saint Geoffroi, évêque d'Amiens (1105—1112); *Louis de Grandmaison*, La maison de Jeanne d'Arc à Tours.

Bibliothèque de l'Institut français des Hautes Etudes en Roumanie, II. Mélanges 1928, București 1929, sub conducerea d-lui P. Henry, cuprinde între altele: *M. Emerit*, La solidarité du clan dans l'ancienne Roumanie; *P. Henry*, L'arbre de Jessé dans les églises de Bukovine.

C. M.

PUBLICAȚII DE DOCUMENTE

ACADEMIA ROMÂNĂ

În Analele Academiei Române din 1928 și 1929 s'au publicat următoarele studii, ce cuprind și documente:

N. Iorga, *Brodnicii și Români*, cu 46 documente vrâncene.

— *Un boier de provincie în timpul eteriei și Regulamentului Organic*, cu mai multe socoteli de venituri și cheltueli dintre 1815—1823.

— *Scrisori domnești din arhivele dela Stockholm*.

General Radu Rosetti, *Notele unui ofițer norvegian înaintea și în timpul războiului de neamănare 1876—1878*.

— *Rapoarte daneze asupra războiului din 1877-1878*.

N. Bănescu, *Acte venețiene privitoare la urmașii lui Petru-Vodă Schiopul*, cu 107 acte dintre anii 1608—1612.

Gr. Nandriș, *Patru documente de la Ștefan cel Mare*. Acte de pro-

prietate din anii 1479—80, 1490, 1497 și?

Claudiu Isopescu, *Documenti inediti della fine del cinque cento*. O continuare a documentelor din arhiva Vaticanului, publicate în *Ephemeris Dacoromanica* (1924) și *Diplomatarium Italicum* (1925). Sunt 124 de acte din epoca lui Mihai Viteazul (1592—1598).

FUNDAȚIUNEA „REGELE FERDINAND I”

Această instituție a început să tipărească, sub îngrijirea d-lui C. C. Giurescu, bogata colecție de documente privitoare la Români, strânsă cu multă osteneală din numeroase arhive din țară și străinătate de către d. Dr. Andrei Veress. Primul volum apărut în 1929 și intitulat *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării-Românești*, cuprinde 395 de piese dintre anii 1527—1572, dintre cari unele de o valoare excepțională.

AZEZĂMÂNTUL CULTURAL
„ION I. C. BRĂTIANU”

M. Popescu, *Documente inedite din preajma unirii Principatelor* (Din arhiva de războiu din Viena) 1928. Rapoarte contemporane privitoare la luptele politice pentru unire.

— *Documente inedite privitoare la istoria Transilvaniei între 1848—1859*. (Din arhiva Ministerului de Interne și a celui de Justiție din Viena) 1929. Cuprinde 85 de documente din anii revoluției și ai absolutismului.

General Radu Rosetti, *Jurnalul de operațiuni al diviziei de infanterie de rezervă 25 Iulie 187—29 Iulie 1878*. Insemnările despre operațiile zi de zi ale acestei divizii comandate de colonelul M. Cerchez, scrise de căp. Temistocle Balanu.

COLECȚII DIFERITE

Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade* vol. XX Iași (1928) Documente moldovenești dintre anii 1587—1618.

P. S. Visarion Puin, Șt. Berechet, C. Tomescu și Șt. Ciobanu, *Documente din Basarabia*, cuprinde 124 documente foarte diferite privitoare la stări și persoane din Basarabia între anii 1490—1910.

L. T. Boga, *Documente Basarabene*. I. Foi de zestre (1734—1844); II. Scrisori și răvașe (1660—1860); III—VIII. Hrisoave și cărți domnești (1420—1653).

C. Constantinescu-Mircești și H. H. Stahl, *Documente vrâncene* (Cărți domnești, hotărnicii, răvașe și izvoade) vol. I 1929. Un număr de 126 acte și documente de ale răzeșilor vrânceni dintre anii 1657—1850.

Gh. I. Marinescu, *Documente privitoare la Brăila*, 1929. Vol. I. Cu ipreilejle sărbătoririi centenarului dela liberarea Brăilei de sub Turci s'a pus bazele unei colecții de do-

cumente referitoare la trecutul acestui oraș. Inițiatorul ei este d. inginer Marinescu.

Aurel V. Sava, *Documente putnene*. I. Vrancea, Odobești-Câmpuri, Focșani 1929. O colecție de acte și documente referitoare la Vrancea, care va lămuri definitiv istoria acestui interesant ținut.

ANUARE, BULETINE, REVISTE

Anuarul Institutului de istorie națională (din Cluj), publicat de d-nii Alex. Lapedatu și I. Lupaș, IV 1826—7, București 1929. Printre numeroasele studii de valoare menționăm: *N. Bănescu*, Adaos la relațiile bailului Marco-Venier cu privire la campania din 1595; *Virg. Șotropa*, Zavera din 1821 și regimentul năsăudean; *I. Marțian*, Băjenarii din Ardeal; *Th. Capidan*, Macedoromânii; *Sext. Pușcariu*, 20 de scrisori ale lui Moise Grozea din războiul dela 1877; *Șt. Manciu*, Scrisori și acte privitoare la revoluția Românilor din 1848; *G. Opreșcu*, Cinci acuarele inedite de Doussault privitoare la Țara-Românească; *Alex. Lapedatu*, Antecedentele istorice ale independenței române; *I. Lupaș*, Doi umaniști români; *N. Drăganu*, Cei dintâi studenți români ardeleni la universitățile apusene; *I. Crăciun*, Inscriptii dela m-reă Neamțu, și mai ales, Bibliografia istoriografiei române dela 1925—1926.

Codrul Cosminului, buletinul «Institutului de istorie și limbă» din Cernăuți, publicat de d-nii I. Nistor și V. Grecu, IV. și V 1927-28. Cernăuți 1929. Dintre lucrările istorice: *S. Reli*, Inceputurile catolicismului austriac în Bucovina; *I. Nistor*, Grigore Vodă Ghica; *S. Reli*, Politica religioasă a Habsburgilor

față de biserica ortodoxă română în sec. XIX.

Cercetări istorice, revistă de istorie românească, publicată de d. I. Minea, Iași 1928, cuprinde: *C. Zane*, Sisteme monetare și monete principale din veacurile trecute; *M. Costăcheseu*, Despre neamul de boieri Urechii; *A. Oțetea*, Știri italiene privitoare la țările române (1592—1609); *I. Minea*, Vlad Dracul și vremea sa; *E. Diaconescu*, Presa franceză și chestiunea Basarabiei în 1878; *I. Minea*, Mănăstirea Toldireni.

Buletinul Comisiei istorice a României sub direcția d-lui N. Iorga. Vol. VII (1928) conține un intere-

sant studiu al d-lui *P. P. Panaitescu* despre Ioan Bogdan și studiile de istorie slavă la Români; continuare din lucrarea regretatului *Iulian Marinescu*: Extrase din Condica lui Teodor Rosetti-Solescu; și Documente basarabene, fâlceiene, putnene, etc.; în sfârșit un număr de documente basarabene publicate de *P. S. Visarion*, episcopul Hușilor. Vol. VIII (1929); *N. Iorga*, Documente botoșănene; *N. Papacostea*, o listă de înțemnițați olteni (1823); *I. Răuțescu*, Acte și documente muscelene; † *Iulian Marinescu*, Căpîi de documente din diferite arhive (1557—1853).

PUBLICAȚII DIFERITE

N. Iorga, *Cronicele turcești ca izvor pentru istoria Românilor*, București 1928 (Analele Academiei Române).

I. Minea, *Informațiile românești ale cronicii lui Dlugosz*, Iași 1926.

S. Zotta, *Semi-mileniul unui document dela Alexandru cel Bun*, Iași 1928 (Ioan Neculcea).

— **Paul Gore** (bibliografie), Chișinău 1928.

I. C. Filitti, *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române* București 1929 (Revista de drept public).

— O pagină din istoria medicinei în Muntenia, București 1929. (Revista Științelor medicale).

P. P. Panaitescu, *Emigrația polonă și revoluția română dela 1848*. Studii și Documente, București 1929 (Așezământul Ion C. Brătianu).

Emil Vărtosu, *I. Heliade Rădulescu*. Acte și scrisori, București 1929. (Așezământul Ion C. Brătianu).

Magdalena N. Iorga, *Inițiale, litere, chenare și înflorituri din documente muntene și moldovene din*

veacurile XVII și XVIII, Craiova 1929. (Fasc. I din *Documente de miniaturistică românească* publicate de Arhivele Statului).

Virgil Șotropa, *Contribuții la istoria revoluției lui Horia*, Cluj 1929. (Anuarul Institutului de Istorie Națională).

Dr. G. Z. Petrescu, *În jurul unei preținse otrăviri a lui Alexandru Lăpușneanu* București 1928. (Revista Științelor Medicale).

L. T. Boga, *A doua ocupație rusească a Țărilor-Române după Arhiva Ministerului de Interne din Moscova*, Chișinău 1929 (traducere).

Aurelian Sacerdoțeanu, *Considérations sur l'histoire des Roumains au Moyen-Age* Paris 1929. (Mélanges de l'École Roumaine en France)

TEZELE ȘCOALEI SUPERIOARE DE
ARHIVISTICĂ ȘI PALEOGRAFIE

Căpitanul Al. Dumitrescu, *Descoperirea falșurilor în acte și documente prin ajutorul fotografiei*, București 1928.

Hélène Bogdanovici, *Altérations graphiques dans quelques maladies nerveuses et mentales*, Paris 1930.

REVISTE DE ISTORIE REGIONALĂ

Deși unele din revistele de mai jos îmbrățișează și alte domenii, totuș fiecare din ele urmărește în mod special cunoașterea trecutului regiunii respective.

Ioan Neculce, *Buletinul Muzeului Municipal Iași*, director Gh. Ghi-bănescu. Fasc. 7 (1928). Pe lângă studii interesante de d-nii Gh. Ghi-bănescu și M. Costăchescu, cuprinde un bogat material de documente moldovenești, manuscrite, inscripții și notițe de pe cărți vechi și informații asupra Iașilor din scriitorii străini.

Analele Dobrogei, sub conducerea d-lor C. Brătescu și I. Georgescu, Cernăuți Anul IX (1928) 1 și 2. Volume comemorative cu prilejul sărbătoririi semicentenarului dela realipirea Dobrogei. Numeroase și remarcabile studii de istorie, geografie, etnografie, economie politică, administrație, biserică, școală privitoare la Dobrogea dela 1878-1928.

Anul X (1929), de remarcat *Al. P. Arbore*, Informațiuni etnografice și mișcări de populațiuni în Basarabia și Dobrogea în veacurile XVIII și XIX, cu specială privire la colonizarea bulgară.

Arhivele Olteniei, sub conducerea d-lui C. D. Fortunescu, Craiova. Anul VII (1928), pe lângă numeroase articole privitoare la Craiova și Oltenia în trecut, un însemnat număr de acte și documente oltene dintre 1600—1876; cum și relații asupra preistoriei Olteniei și asupra tezaurului de obiecte de cult găsit la Coveiu-Dolj.

Anul VIII (1929) a apărut-o singură fascicolă (Ianuarie Martie) în

care remarcăm «*Condica Poenarilor-Almăjani*» publicată de d. I. C. Filitti.

Arhiva Someșană, sub conducerea d-lui Virgil Șotropa, Năsăud. Anii 1927—1929 cuprind un bogat material de studii și documente cu privire la trecutul ținutului românesc al Năsăudului și la unele personalități distinse de acolo (Grigore Moisil, Florian Porcius, Ioan Mărian, etc).

Arhivele Basarabiei sub conducerea d-lor T. G. Bulat și C. N. Tomescu, Chișinău 1929 Nr. 1—3. Publică studii și documente privitoare la trecutul provinciei dintre Prut și Nistru, cari scot tot mai mult în evidență caracterul curat românesc, moldovenesc, al acestui ținut.

Analele Brăilei publicate de d-ni Nae Ionescu, Radu Portocală, Paul Demetriad și ing. T. Marinescu, Brăila 1929 Nr. 1—3. Urmărind să strângă tot felul de informații și date asupra istoriei Brăilei și ținutului înconjurător, care a format odinioară «*raiaua Brăilei*», revista aceasta a provocat o puternică mișcare pentru cunoașterea trecutului, sub toate aspectele, a acestei interesante și importante regiuni a țării noastre.

Cu prilejul împlinirii unui secol dela liberarea Brăilei de sub Turci, d. ing. Marinescu a publicat și un frumos album comemorativ: *Brăila veche*, cuprinzând stampe, planuri și hărți de cel mai mare interes.

Tot atunci d-sa a publicat și volumul I din *Documentele Brăilei*.

Analele Banatului—*Buletinul Muzeului din Timișoara*—sub direcțiunea d-lui Dr. Ioachim Miloia, I 1928 și II 1929, 1—2. Deși urmăresc în primul rând probleme de arheologie și artă bănățeană, conțin și studii și informațiuni despre eve-

nimente și personalități istorice din ținutul Banatului.

Țara Bârsei sub conducerea d-lui A. Banciu. Anul 1929 Nr. 1—4 Brașov. Conține tot felul de articole cu privire la istoria Românilor din ținutul Brașovului.

Pentru anul 1930 se mai anunță apariția unei reviste regionale, cu numele **Milcovia**, care va apare la

Focșani și va urmări cercetarea trecutului ținutului Vrancei.

Revista Aromânească publicată de d-nii T. Papahagi și Victor Papacostea Nr. 1—2 București 1929 urmărește cunoașterea trecutului Românilor din Peninsula Balcanică și a legăturilor lor cu Daco-Românii.

PUBLICAȚII STRĂINE

Fryderik Papée: Akta Alexandra (1501—1506) Cracovia 1927.

A apărut la Cracovia, în 1927, volumul XIX din colecția «Monumenta Medii aevi Historica» în care D-l Fryderik Papée, ne dă la iveală o serie de 336 documente istorice, din vremea regelui polon Alexandru. În prefața sa, autorul ne face cunoscut de unde a cules documentele sale și însemnătatea lor. Unele completează actele Tomiciene, altele colecția *Regestrum legacionum Iana Laskiego*, multe sunt din arhivele prusiace, cele mai multe din arhivele Metriyki Koronnej din Varșovia, aduse de curând din Rusia.

Din toate acestea, cel mai însemnat izvor de documente este: «*Regestrum legacionum*» care se compune din trei volume. Primul volum are titlul următor: *Regestrum legacionum et aliarum litterarum, forensia negotia continens, per manus et relacionem venerabilis domini Johannis de Lassko, decani Vladislaviensis, cancellarii Gneznensis et canonici Cracoviensis ac serenissimi principis et domini Alexandri Dei gratia regis Polonie, magni ducis Lithuanie, Russie, Prussieque domini et heredis etc., domini graci-*

osissimi, supremi secretarii anno domini millesimo quingentesimo secundo, regni vero eiusdem domini regis primo, incipiente anno expeditorum, exorditur, sidere În acest volum se cuprind documentele politice cari se referă la dieta pentru încoronarea lui Alexandru și scrisori către Rusia și Turcia.

Volumul II este intitulat: «*Regestrum legacionum regnante serenissimo Alexandro rege, vicecancellario Mathia Drzewicki. sub libris B anno 1503—4*». Deasemenea numai acte politice cuprinde și acest volum. Iar volumul III intitulat «*Privilegia confederationum diversorum recollata per venerabilem Erasmus Vitellum prepositum Vlnensem, regium secretarium, sedente Alexandro rege Polonie et magno duce Lithuaniae, anno domini millesimo quingentesimo secundo, regni sui primo*». — În acest volum se găsesc acte și documente, cari lămuresc faptele principale și la ordinea zilei din primii ani ai sec. XVI din Ungaria, Moldova, Lituania, Turcia, Mazovia, etc., cuprinde privilegiile pământești, mesagiile regale, corespondențele între regi, cardinali și marii demnitari. Documentele prusiene sunt majoritatea încă cele dela început, din

anii 1501—1502, În Acta Alexandri sunt documente cari privesc alegerea ca rege a lui Alexandru, vești de prin diferitele diete ținute în Polonia sau Lituania; despre năvălirea Tătarilor, retragerea Moldovenilor din Pocuția, boala și moartea regelui.

În afară de documente politice, autorul dă și multe documente de natură culturală: proiect de a se bate ducați, clădiri de biserici, etc., etc.

Și pentru istoria noastră aduce lucruri noi. Chestiunea Pocuției este amintită în cele mai multe și aranjarea graniței polono-moldovene și ambasadale cari se trimet pentru acest lucru, fie polone în Moldova, fie moldovene în Polonia. Sunt scrisori între diferiți demnitari în cari se vorbește de Moldoveni, cari fac mereu incursiuni în Pocuția și se cer ajutoare contra lor. Se po-

menesc relațiuni turco-moldovene, s'au comerciale ale Moldovenilor cu Tătarii din Perekop și câteva proiecte de ligă contra Turcilor. Sunt documente în cari regele își exprimă părerea de rău la moartea lui Ștefan cel Mare și admirația ce o are pentru el. Recunoaște pe Bogdan Vodă «salva regni iustitia», amintindu-i de legăturile de prietenie ale lui Ștefan cu coroana polonă, și amintește și de jurământul lui Ștefan la Colomeia. (Doc. nr. 256).

Importanța acestui volum cu documente, este dar destul de mare pentru noi, cari trebuie să mulțumim autorului pentru serviciul ce ne-a făcut, aducându-ne ceva nou, necunoscut încă și îngropat în arhive, ca, desigur multe alte lucruri noi, cari așteaptă să fie scoase la lumină.

Praga 1928.

ELENA EFTIMIU

INFORMAȚIUNI

† Mihail Seulescu. În ziua de 5 Decembrie 1929 s'a stins din viață unul dintre cei mai distinși și mai devotați prieteni ai arhivelor noastre, profesorul universitar Mihail Seulescu. Descendent al unei vechi familii de boieri olteni, de o inteligență vie și de o educație aleasă, defunctul deși se specializase în științele financiare, a fost un mare și pasionat admirator al trecutului românesc, un colecționar și cercetător meticulos al documentelor și monumentelor culturii strămoșești, și un bun cunoscător al instituțiilor și obiceiurilor noastre vechi. Dotat dela natură cu un minunat dar de povestitor, M. Seulescu transforma

orice convorbire într'o plăcută întreținere, din care nu lipsia niciodată o informație interesantă privitoare la trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat al țării noastre.

Dar în mod special își iubia M. Seulescu locul natal și regiunea unde și-a petrecut copilăria, Oltenia, care mai păstrează urmele glorioase ale ascendenților săi. De aceea ocupația de predilecție a vieții sale a fost să adune un material documentar cât mai bogat privitor la istoria acestei regiuni. Și în realitate a reușit să formeze cea mai bogată colecție de documente oltenești, existentă astăzi și

care ar merita să fie publicată cât mai curând.

Bibliofil remarcabil, M. Seulescu și-a format și o frumoasă bibliotecă de cărți vechi și stampe rari privitoare în special la istoria Românilor. Deasemenea a dat o atenție deosebită heraldicei naționale, pentru care motiv a și fost numit membru și apoi președinte al Comisiunii Consultative Heraldice. În această calitate a colaborat în primul rând la formarea stemei României întregite (1921) și apoi la fixarea stemelor județelor, municipiilor, mitropoliiilor și episcopiiilor și ale orașelor capitale de județ (1922—1929).

Cu moartea acestui distins intelectual dispăre o figură din cele mai nobile și mai caracteristice ale timpului nostru, figură care, cu tot occidentalismul său extra modern, conserva o nemărginită dragoste și un respect cu totul special pentru tradițiunile și formele vechi ale vieții poporului nostru.

Școala superioară de arhivistică și paleografie. Cursurile acestei școale au continuat în mod normal în anii școlari 1927/8 și 1928/9. În corpul didactic al școalei nu s'au făcut decât două modificări: în anul 1927/8 d. prof. I. Vlădescu renunțând de a mai preda cursul de izvoarele interne ale istoriei Românilor a fost înlocuit cu d. prof. P. P. Panaitescu, care predă și cursul de izvoarele externe ale istoriei Românilor. Iar în anul 1928/9 s'a reluat cursul de biblioteconomie, rămas nepredat dela moartea regretatului Al. Ionescu-Sadi (1926), încredințându-se d-lui N. Georgescu-Tistu, profesor și bibliotecar al Facultății de Litere din București.

În anul 1928 au absolvit școala d. Căpitan din geniu Al. Dumitrescu, cu teza: Descoperirea fal-

șurilor în acte și documente prin ajutorul fotografiei și d-ra Lileta Bogdanovici, licențiată în drept, cu teza: Alterațiuni grafice în unele boale nervoase și mintale.

În anul 1929 au fost proclamați absolvenți Preotul I. Mușeteanu, cu teza: Documente grecești inedite referitoare la mănăstirea Zlătari și d. M. Regleanu, cu teza: Documente grecești inedite referitoare la mănăstirea Zlătari.

Pel lângă cursurile obișnuite, școala a organizat în anul 1929 o serie de 6 conferințe publice cu subiecte în legătură cu arhivele și documentele. Prima a fost ținută de d. prof. N. Iorga, care a vorbit despre Arhivele Venetiei; a 2-a de d. General Radu Rosetti despre arhiva armatei daneze; a 3-a de d. N. Georgescu-Titu despre Bibliografia curentă, primul auxiliar al științei; a 4-a de d. H. Stahl despre autografe; a 5-a de d. P. P. Panaitescu despre Arhivele polone și importanța lor pentru istoria Românilor; a 6-a de d. Gh. Ghibănescu despre Diplomatica slavoromână, uricari și tălmăci.

Cu prilejul Congresului internațional de drept penal ținut la București între 6—10 Octomvrie 1929, secția de expertiză grafică a școalei a organizat o *expoziție grafologică*, cuprinzând tot felul de piese scrise din domeniul acestei științe, cum și aparatele necesare pentru expertiza grafică. Expoziția a fost organizată de d. prof. H. Stahl, care a început să pregătească materialul necesar și pentru un viitor muzeu al scrisului, ce va fi încorporat la Muzeul Arhivelor Statului.

Dăm aici planul acestui muzeu al scrisului, după cum a fost publicat în revista franceză *La gra-*

phologie scientifique din Paris nr. 34 din 1930.

I. Expoziția retrospectivă a scrisului: 1. *Originale sau facsimile* ale tuturor alfabetelor din lume, grupate în mod cronologic, dela hieroglife și până la alfabetele stenografice. 2. *Material de scris:* papirus, table cerate, pergamente, etc. călămări, stiluri, pene, tocuri și penițe, mașini de scris, dictafoane, etc.

II. Autografe cu caracter istoric: 1. Suveranii români. 2. Prelați cari au jucat un rol politic sau cultural. 3. Scriitori, artiști. 4. Oameni politici. 5. Autografele străinilor filoromâni. 6. Personagii ilustre străine.

III. Studiul științific al scrisului: 1. *Anatomia scrisului:* scris neorganizat (copii neștiitori de carte); scrisul desorganizat (bătrânețe, boală, alcoolism, etc.) 2. *Scrisul studiat în mod grafologic:* dimensiune, direcțiune, viteză, apăsare, continuitate, formă, ordonanță.

IV. Falsuri și expertize: 1. Scrieri de criminali, falsificatori, calomniatori, etc. 2. Exemple de falsuri parțiale, totale, cu toate subdiviziunile lor. 3. Aparate: microscopice, epidiascopice, camere obscure, etc.

V. Biblioteca: toate lucrările și publicațiile privitoare la scris și la expertizele scrisului.

Muzeul Arhivelor Statului a avut prilejul să contribuie într-o largă măsură la serbările pentru a zecea aniversare dela unirea Transilvaniei și Banatului cu țara mamă, serbări ce au avut loc între 10—16 Mai 1929: În acest scop s'a organizat în muzeul nostru o mare expoziție de stampe, documente, planuri și cărți vechi referitoare la trecutul acestor două provincii românești. Expoziția a fost inaugurată în mod oficial în ziua a 3-a a serbărilor,

12 Mai, în prezența M. S. Reginei Maria a României, A. S. R. Principesei Elena, M. M. L. L. Regelui și Reginei Greciei, A. S. R. Principesei Ileana, a Înaltului Regent-Patriarh Miron Cristea, a D-lor miniștri Iuliu Maniu, președintele consiliului, G. Mironescu, ministru de externe, Al. Vaida-Voivod, ministru de interne, E. Cihoschi, ministru de război, C. Hiott, ministru palatului, a marilor demnitari ai țării și a unui public select din capitală și din provincie. Cu acest prilej s'a inaugurat și o secție nouă a Muzeului Arhivelor, secția «Bucureștii Vechi», cuprinzând stampe privitoare la istoria Capitalei. Obiectele expuse făceau parte în marea lor majoritate din colecția G. Olzowski, iar restul din colecția Arhivelor Statului.

Expoziția a rămas deschisă până la sfârșitul lui Octombrie 1929 și a fost vizitată în acest timp de numeroase persoane din Capitală și de excursioniști. În luna Octombrie noul Înalt Regent d. Const. Sărățeanu a binevoit de asemenea să o viziteze.

Comisiunea Consultativă Heraldică în urma morții regretatului Paul Gore s'a completat prin numirea d-lui G. D. Florescu. Terminând cu stemele municipiilor, comisiunea a lucrat la fixarea stemelor orașelor reședințe de județ, cum și ale celorlalte comune urbane, conducându-se de aceleași principii pe cari le-a avut în vedere și la stabilirea stemelor județene: respectarea tradiției și a regulilor heraldice. Spre a se putea cunoaște în cercuri mai largi stemele fixate de comisiune, s'a emis părerea publicării unor albumuri, cari să cuprindă reproducerea exactă a originalelor. Primul album avea să cuprindă stemele județene, un al doilea pe cele ale

municipiilor și orașelor, etc. Dar din cauza lipsei de fonduri lucrarea a rămas să se facă mai târziu. O altă lucrare a Comisiunii a fost întocmirea stemei Universității din Cluj, în vederea serbărilor pentru aniversarea primilor zece ani dela înființarea acestei universități românești.

Documente de miniaturistică românească. Direcțiunea generală a Arhivelor Statului, urmărind realizarea planului de muncă stabilit în 1923, a început să publice în anul 1929 o colecție de miniaturi din vechile acte și documente românești.

Există un număr destul de mare de acte și documente, cari sunt împodobite cu diferite ornamente într-o singură culoare sau în mai multe culori și cari sunt tot atâtea probe de fazele prin cari a trecut și de înălțimea la care a ajuns arta miniaturistică în țara noastră. Colecționarea și publicarea acestor miniaturi este o datorie a Arhivelor Statului, după cum Academia Română consideră ca o datorie a sa publicarea miniaturilor din vechile noastre manuscrise.

Astfel s'a publicat prima fascicolă de 6 planșe cuprinzând inițiale, litere ornate, chenare și înflorituri din documentele veacului XVII și XVIII, adunate și reproduse de d-ra Magdalena N. Iorga; rămă-

nând ca treptat să se publice și fasciculele următoare.

Colecția aceasta de miniaturi este menită să servească nu numai cercetătorilor artei noastre miniaturistice, dar și tuturor artiștilor decoratori, cari vor găsi într'insa ne-numărate modele de copiat și bogate izvoare de inspirație.

Societatea istorico-arheologică „Bucureștii-Vechi“. În toamna anului 1929 a început să funcționeze în legătură cu Arhivele Statului o societate de curând constituită, care urmărește cercetarea și studierea trecutului orașului București din toate punctele de vedere și din cele mai vechi timpuri până în momentul când acest oraș a devenit capitala României întregile.

În mod special, societatea urmărește să facă săpături în așezările vechi din București și împrejurimi, să adune documente de tot felul, reproduceri grafice (planuri, stampe, etc.), publicații românești și străine, monete, medalii, obiecte de artă și de utilitate referitoare la trecutul Bucureștilor; să studieze viața personalităților marcante bucureștene și să reînvieze datinele, obiceiurile și instituțiile vechi caracteristice Bucureștilor. Ea va lucra mână în mână cu primăria municipiului și va contribui la organizarea unui muzeu municipal.

SOMMAIRE

I. Bianu, *Rêves et projets sur l'organisation des bibliothèques, des archives et des musées en Roumanie*. L'auteur expose son vieux projet de mettre sous la conduite et la surveillance de l'Académie Roumaine toutes les bibliothèques, archives et musées de Roumanie. Sous la direction supérieure de l'Académie il fallait créer, outre une bibliothèque centrale, plusieurs bibliothèques régionales d'État dans les grandes villes, dont le personnel aurait reçu l'instruction spéciale dans la bibliothèque centrale de cette institution. De même les archives de l'État auraient dû passer sous la direction de l'Académie, qui devait créer des archives régionales dans toutes les villes ayant une Cour d'Appel; le personnel de ces archives aurait été instruit dans une école d'archivistes annexée aux archives centrales. L'Académie Roumaine aurait eu aussi la direction supérieure des musées du pays, dont le personnel aurait acquis les connaissances nécessaires dans le musée central.

Const. Moisil, *Les Archives de l'État et le Règlement Organique*. Par ce Règlement, mis en pratique le 1 Mai 1831 en Valachie et le 1 Janvier 1832 en Moldavie, on a organisé sur des bases modernes non seulement l'administration, la justice, les finances, etc., de ces principautés, mais aussi leurs archives d'État. A Bucarest et à Iassy—villes capitales des principautés—on a concentré aux Archives de l'État, outre les vieux dépôts d'archives, conservés jusqu'alors dans les résidences des métropolitains, et les dépôts de matériel d'archives des institutions de l'ancien régime, abolies par le dit Règlement. Auprès des ministères, qui sont institué pour la première fois, on a créé des registratures systématiques qui étaient obligées de déposer aussi leurs dossiers et registres aux Archives de l'État. On institua pour la première fois dans chaque principauté un service régulier des Archives de l'État et on établit des règlements de fonctionnement de cette institution.

I. C. Filitti, *Statistique officielle de la noblesse de Valachie en 1829*. A l'occasion de l'occupation des Principautés Roumaines par les armées russes (1828—1834), le général Kisseleff ordonna le recensement de tous les «boyards». Le résultat, pour la Valachie, a été: 70 grands boyards, 576 boyards, 380 petits boyards et 283 fils de boyards, en tout 1311 nobles.

G. D. Florescu, *Les «divans» de Valachie dans le XVe siècle*. Suite de l'étude précédente sur les «divans» princiers (p. 50 suiv.). Ou établit les «divans» des premières années du règne de Radou le Grand (1494—1501).

M. Popescu, *Documents relatifs à la révolution de Moldavie en 1848*. Trois notes de l'Agence autrichienne de Iassy sur les événements survenus au printemps de cette année.

— *Les revenus de la «raia» de Hotin (en Moldavie)*. Enumération des divers impôts perçus par les Turcs sur les habitants de la cité de Hotin et de son territoire, soumis à la Porte Ottomane.

Z. Păclișanu, *Documents concernant l'histoire des écoles de Blaj*. Informations inédites sur la première organisation et les premiers élèves de ces écoles

Miscellanea. L'incendie des archives du Ministère de l'Intérieur de Vienne. (C. S.). — Les amoiries de Richental relatives aux pays roumains (C. I. Karadja). Un diplôme curieux (Emil Vărtosu). — Une lettre de la princesse Hélène Matei Basarab de 1653 (Dr. G. Z. Petrescou). — Une protestation des Roumains de Transylvanie contre l'Union avec l'église romaine (Dr. G. Z. Petrescou).

Bibliographie. *Revues de spécialité*: Archeion II, III, IV; Archivalische Zeitschrift IV, V; Archives et Bibliothèques de Belgique, III; Levéltári Közlemények V, VI; Bibliothèque de l'Ecole des Chartes 89, 90. *Publications des documents*: Annales de l'Académie Roumaine (N. Iorga, le Général Radou Rosetti, N. Banescou, Gr. Nandris, Cl. Isopescou); Fondation Roi Ferdinand I (Dr. A. Veress); Établissement culturel Ion C. Brătianu (M. Popescou, le général Radou Rosetti); Collections diverses (Gh. Ghibănescou, L'évêque V. Puiu, Șt. Berechet, C. Tomescou, St. Ciobanu, L. T. Boga, C. Constantinescou-Mircești et H. H. Stahl, Gh. I. Marinescou; Aurel V. Sava); Bulletins et annuaires (Anuarul Institutului de istorie națională, Cluj; Codrul Cosminului, Cernăuți; Cercetări istorice, Iași; Buletinul Comisiei Istorice a României; Bibliothèque de l'Institut français de Hautes Etudes en Roumanie); Publications diverses (N. Iorga, I. Minea, S. Zotta, I. C. Filitti, P. P. Panaitescou, E. Vărtosu, Ma. deleine N. Iorga, Virg. Șotropa, Dr. G. Z. Petrescou, L. T. Boga, A. Sacerdoțeanu); Thèses de l'Ecole de paléographie de Bucarest (Al. Dumitrescou; Hélène Bogdanovici); Revues d'Histoire régionale (Ioan Neculce (Iași) Analele Dobrogei, Arhivele Olteniei, Arhiva Someșană (Năsăud), Arhivele Basarabiei, Analele Brăilei, Țara Bârsei, Revista Aromânească, Milcovia (Focșani); Publications étrangères (Fr. Papée par Elena Eftimiu).

Informations. † Michel Seulescou — L'école roumaine de paléographie (cours, conférences publiques, musée de l'écriture). — Le musée des Archives de l'Etat (exposition anniversaire de l'union de la Transylvanie et du Banat à la Roumanie) — L'activité de la Commission Héraldique de Roumanie — La société «Vieux Bucarest».

BIBLIOTECA ARHIVELOR STATULUI

- CONST. MOISIL, Bule de aur sigilare dela Domnii Țării-Românești și ai Moldovei. (Cu 6 planșe) . . . Lei 50.—
- Studii de sigilografie românească. (Cu 15 figuri în text) . . . » 50.—
- Arhivele Statului și Regulamentul Organic . . » 50.—
- G. NICOLĂIASA, Chestiuni practice de cronologie românească . . . » 30.—
- Z. PÂCLIȘANU, Documente privitoare la istoria școalelor din Blaj . . . » 50.—
- M. POPESCU, Contribuțiuni documentare la istoria revoluției din 1821 . . . » 30.—
- DR. A. VERESS, Orândueli românești vechi din Ardeal . » 30.—
-

REVISTA ARHIVELOR, publicațiune pentru arhivistică, cronologie, diplomatică, heraldică, genealogie, instituțiuni românești, miniaturistică, paleografie și sigilografie:

Vol. I (Nr. 1—3) de 430 pagini și 8 planșe . Lei 300.—

Vol. II (Nr. 4—5) de 456 pagini și figuri în text » 400.—

A se adresa la redacție: București VI, Str. Arhivelor 4, sau la librăria P. Suru, București I, Calea Victoriei 69.